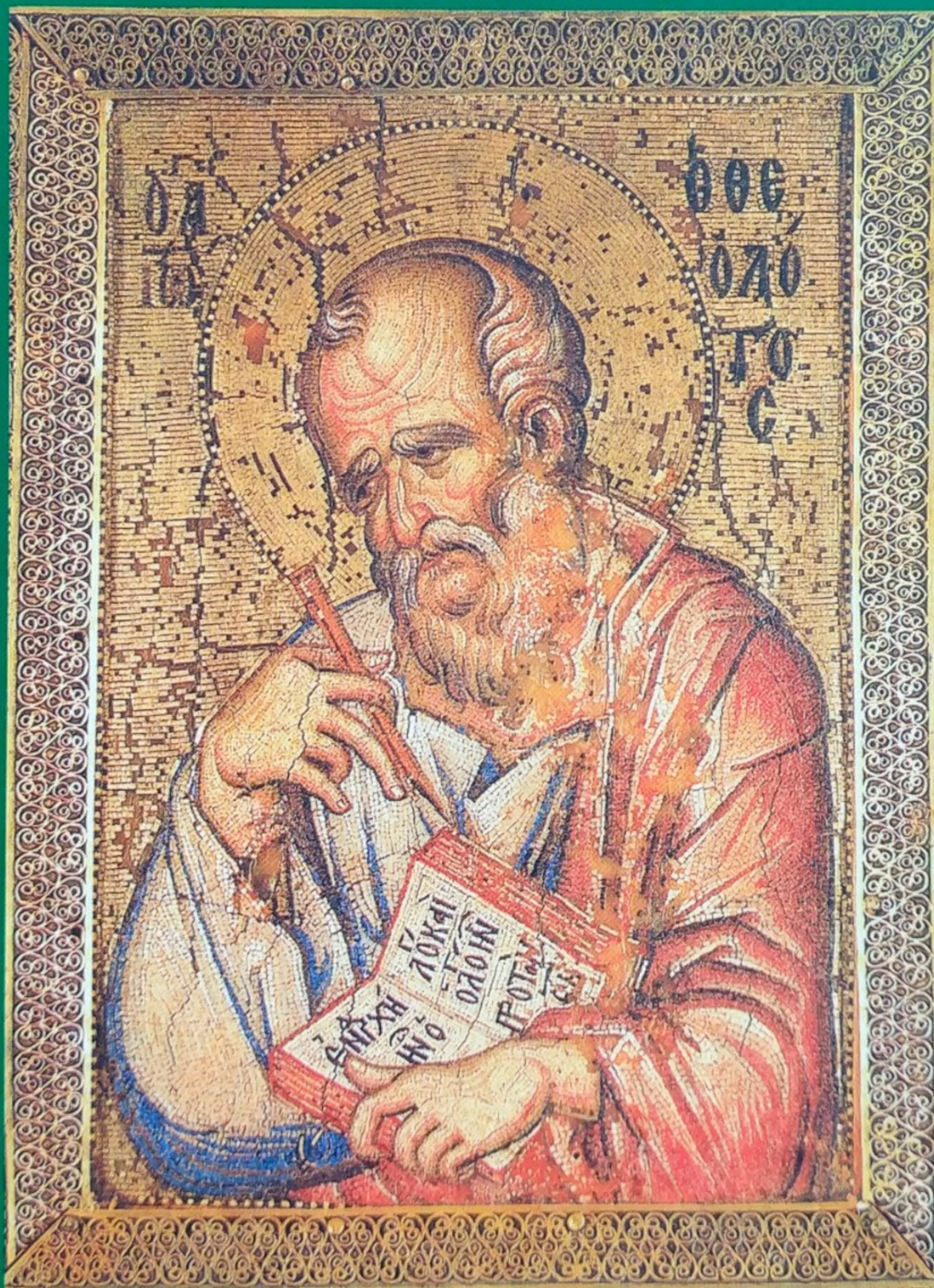
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΙΩ. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Θεολόγου - Φιλολόγου

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΟΜΟΣ Γ΄

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ
«Ο ΣΤΑΥΡΟΣ»

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Τόμος Γ'

(Κεφ. ιε' - κα')

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΙΩ. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

θεολόγου - φιλολόγου

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Τόμος Γ'

(Κεφ. ιε' - κα')

ΑΘΗΝΑΙ 2012

'Αφιερώνεται

εἰς τοὺς καλοὺς ἐπισκόπους καὶ λοιποὺς κληρικούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ἀνοίγουν τὸ στόμα των καὶ νὰ κινοῦν τὴν γραφίδα των καὶ νὰ ἐλέγχουν κατὰ τὸν χαλεπὸν τοῦτον καιρὸν τῆς προφητευμένης ἀποστασίας τὰς ποικιλωνύμους αἱρέσεις, ἰδίως τὸν Οἰκουμενισμόν, τὸν Παπισμὸν καὶ τὴν λεγομένην Μεταπατερικὴν Θεολογίαν, καθὼς καὶ τὰς σκοτεινὰς δυνάμεις τοῦ κόσμου, αἱ ὁποῖαι ἀπεργάζονται τὴν καταστροφὴν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τοὺς κακοὺς πολιτικούς, οἱ ὁποῖοι καταβαραθρώνουν τὴν Ἑλλάδα ἠθικῶς, οἰκονομικῶς καὶ ἐθνικῶς.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κατὰ τὸ παρελθὸν μὲ τὴ χάρι καὶ τὸ φωτισμὸ τοῦ Θεοῦ ἑρμήνευσα σὲ α´ τόμο τὰ κεφάλαια τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου α´ - ζ´ καὶ σὲ β´ τόμο τὰ κεφάλαια η´ - ιδ´. Οἱ δύο τόμοι ἔτυχαν θερμῆς ὑποδοχῆς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸ κοινό, ἂν καὶ τὰ βιβλία σήμερα δὲν εἶνε στὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀνθρώπων ὅπως ἄλλοτε. Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Φλωρίνης Αὐγουστῖνος, σύγχρονος Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας, ἔλεγε: Οἱ ἄνθρωποι σήμερα ἀντὶ νὰ διαβάζουν (βιβλία), προτιμοῦν ν᾽ ἀκούουν (ραδιόφωνο)· ἀντὶ ν᾽ ἀκούουν, προτιμοῦν νὰ βλέπουν (τηλεόρασι)· καὶ ἀντὶ νὰ βλέπουν, προτιμοῦν νὰ τρώγουν! Αὐτὴ εἶνε ἡ ἱεράρχησι τῶν ἐνδιαφερόντων τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ, ὑπάρχει καὶ ἡ ἐξαίρεσι. Ὑπάρχουν ἀκόμη φίλοι τοῦ βιβλίου, τοῦ ἐκλεκτοῦ βιβλίου, πρῶτα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ ἔπειτα ἄλλων πνευματικῶν βιβλίων.

Οἱ φίλοι τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τοῦ βασιλέως τῶν βιβλίων, ὅπως χαρακτήριζε τὸ θεόπνευστο κείμενο τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Αὐγουστῖνος, μετὰ τοὺς δύο τόμους τῆς ἑρμηνείας τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου ἀνέμεναν τὸν τρίτο τόμο, γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ ἑρμηνεία. Ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς μὲ ἐπισκέφθηκε μὲ πολὺ σοβαρὴ δοκιμασία τῆς ὑγείας μου. Ἤμουν γιὰ θάνατο. Καὶ ἡ συγγραφὴ τοῦ τρίτου τόμου δὲν φαινόταν ἐφικτή. Ἀλλ᾽ ὁ Κύριος ἄκουσε τὶς προσευχὲς πολλῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἀγαποῦν καὶ ἐκτιμοῦν τὸ ταπεινό μου πρόσωπο, καὶ παρέτεινε τὸ ἔλεός του. Ἀνέβαλε τὸ ταξίδι μου γιὰ τὴν αἰωνιότητα. Μοῦ ἔδωσε παράτασι. Καὶ γιὰ νὰ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνη μου στὸν Κύριο, νὰ ἱκανοποιήσω δὲ καὶ τὴν ἐπιθυμία τῶν φίλων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, κάθησα καὶ ἔγραψα καὶ τὸν τρίτο τόμο, ἑρμηνεία τῶν ἑπτὰ τελευταίων κεφαλαίων, ιε´- κα´, τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου. Αὐτὰ τὰ κεφάλαια ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία, διότι ἀναφέρονται σὲ τελευταῖα πρὸ τοῦ θανάτου λόγια τοῦ Κυρίου καὶ στὰ δύο μεγαλύτερα γεγονότα τῆς Πί-

στεως, τὰ σεπτὰ Πάθη καὶ τὴν ἔνδοξη Ἀνάστασί του. Κατὰ τὴν ἑρμηνεία συνάντησα πολλὲς δυσκολίες καὶ προσπάθησα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου νὰ τὶς ἀντιμετωπίσω. Ὅπως δὲ στοὺς δύο προηγουμένους τόμους, ἔτσι καὶ στὸν παρόντα ἀρκετὰ χωρία ἑρμηνεύονται πρωτοτύπως. Μερικὲς σκέψεις ἐπαναλαμβάνονται, διότι καὶ μεγάλα νοήματα τοῦ Εὐαγγελίου ἐπαναλαμβάνονται. Ἰδίως ἐπαναλαμβάνονται σκέψεις καὶ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, κυρίου καὶ ὑψίστου σκοποῦ τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ δὲ ἐπαναλήψεις καὶ τὰ ἐπιχειρήματα συντελοῦν στὴν καλλίτερη ἐμπέδωσι τῶν ἱερῶν νοημάτων στὶς ψυχές.

Φωτισμὸς Θεοῦ ὑπάρχει στὴν ἐργασία, ἀλλ᾽ ἀσφαλῶς ὑπάρχουν καὶ ἀνθρώπινες ἀτέλειες. Μόνον οἱ Προφῆτες καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἦταν φωτισμένοι σὲ τόσο βαθμό, ὥστε ν᾽ ἀποκλείεται ἀπὸ τὸ λόγο τους ἡ ἀτέλεια. Οἱ ἀναγνῶστες μου γιὰ τὶς ἀτέλειες ἂς μὲ κρίνουν ἐπιεικῶς.

Ἐγκαρδίως εὔχομαι στοὺς φίλους ἀναγνῶστες νὰ τοὺς συναρπάσουν τὰ ὕψιστα νοήματα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου, τοῦ κορυφαίου ὅλων τῶν βιβλίων, καὶ νὰ τοὺς ὑψώσουν μέχρι τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὑπεράνω τῶν ἄστρων, στὸν ὑπερκόσμιο κόσμο, στὴν ἀσάλευτη καὶ ἀπερίγραπτη Βασιλεία τοῦ ἐνανθρωπήσαντος, διδάξαντος τὴν ἀλήθεια, βεβαιώσαντος αὐτὴ μὲ θαύματα, σταυρωθέντος καὶ ἀναστάντος Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ναύπακτος 14 Σεπτεμβρίου 2011,
ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Νικόλαος Ἰωάννου Σωτηρόπουλος

ΙΕ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ὁ Χριστὸς τὸ ἀληθινὸ κλῆμα καὶ ἐμεῖς οἱ κληματόβεργες

Στίχ. 1: *«Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι».*

Ἡ λέξι ***«ἄμπελος»*** δὲν σημαίνει τὸν ἀμπελῶνα, κοινῶς ἀμπέλι, ἀλλὰ τὸ φυτό, τὸ ὁποῖο σήμερα ὀνομάζεται «κλῆμα».

Μεταφράζουμε: *«Ἐγὼ εἶμαι τὸ κλῆμα τὸ ἀληθινό, καὶ ὁ Πατέρας μου εἶναι ὁ γεωργός».*

Ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ στοὺς μαθητάς του κατὰ τὸν Μυστικὸ Δεῖπνο. Στὴ δὲ παροῦσα διακήρυξί του, ***«Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή»***, τὸ ἐπίθετο ***«ἀληθινή»*** εἶνε ἰδιαιτέρως ἀξιοπρόσεκτο. Ἀνακαλεῖ στὴ μνήμη δύο ἄλλους λόγους τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπου τὸ αὐτὸ ἐπίθετο, τὴ διακήρυξι τοῦ εὐαγγελιστοῦ περὶ τοῦ Λόγου - Χριστοῦ, *«Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον»* (α΄ 9), καὶ τὴ διακήρυξι τοῦ Ἰησοῦ, *«Ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν»* (στ΄ 32). Μὲ τὴ δεύτερη διακήρυξι ὡς *«τὸν ἄρτον τὸν ἀληθινὸν»* διακηρύσσει ὁ Ἰησοῦς τὸν ἑαυτό του. Ὅπως δὲ ὑποστηρίξαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τῶν δύο αὐτῶν διακηρύξεων στὸν α΄ τόμο τοῦ παρόντος ἔργου «Τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου», σελ. 57-58 καὶ 510, ὁ Χριστὸς χαρακτηρίζεται ὡς τὸ φῶς *«τὸ ἀληθινὸν»* καὶ ὡς ὁ ἄρτος *«ὁ ἀληθινός»*, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀνώτερη φύσι του εἶνε ἄκτιστος, ἀδημιούργητος, ἔχει αἰωνία, πλήρη καὶ ἀπόλυτη ὕπαρξι, ἐνῷ τὰ φυσικὰ φῶτα, ὅπως ὁ ἥλιος, καὶ τὰ πνευματικὰ φῶτα, ὅπως τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ ἀγγελικὰ πνεύματα, καὶ ὁ κοινὸς ἄρτος, ἀλλὰ καὶ τὸ μάννα, κατὰ κἄποια ἔννοια εἶνε πράγματα ψευδῆ, ψεύτικα, κατώτερα, ἐπειδὴ εἶνε κτιστά, δημιουργημένα, δὲν ἔχουν αἰωνία, πλήρη καὶ ἀπόλυτη ὕπαρξι. Ὁ Χριστὸς δηλαδὴ εἶνε τὸ φῶς *«τὸ ἀληθινὸν»* καὶ ὁ ἄρτος *«ὁ ἀληθινός»*, ἐπειδὴ εἶνε Θεός. Ἔτσι δὲ καὶ μὲ τὴ διακήρυξι στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο, ***«Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή»***, ὁ Χριστὸς διακηρύσσει τὸν ἑαυτό του ὡς ***«τὴν ἄμπελον τὴν ἀληθινήν»***, *τὸ κλῆμα τὸ ἀληθινό*, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀνώτερη φύσι του εἶνε ἄκτιστος, ἀδημιούργητος, ἔχει αἰωνία, πλήρη καὶ ἀπόλυτη ὕπαρξι, εἶνε δηλαδὴ Θεός, ἐνῷ ἡ κοινὴ ***«ἄμπελος»***, *τὸ κλῆμα*, κατὰ κἄποια ἔννοια εἶνε

πρᾶγμα ψευδές, ψεύτικο, κατώτερο, ἐπειδὴ εἶνε κτιστῆς φύσεως, δημιούργημα, καὶ ἔχει σχετικὴ ὕπαρξι. Ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος δὲν θὰ μποροῦσε νὰ διακηρύξῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του ***«Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή»***. Τέτοια διακήρυξι γιὰ τὸν ἑαυτό του ἔκανε ὁ Χριστὸς ὡς Θεός.

Τὴ θεότητά του ὁ Χριστὸς δείχνει καὶ μὲ τὴ φράσι ***«ὁ Πατήρ μου»***. Δὲν λέγει, «ὁ Πατὴρ ἡμῶν», ὅπως θὰ ἔλεγε κάθε ἄλλος ἄνθρωπος. Ὁ Χριστὸς ἐκφράζεται διαφορετικά, διότι δὲν εἶνε ἁπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶνε ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, φυσικὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐνῷ ἐμεῖς εἴμεθα υἱοὶ τοῦ Θεοῦ κατὰ χάριν. Βεβαίως καὶ ἄνθρωπος, ἡ Θεοτόκος, σὲ ὕμνο τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν ὑμνογράφο ὡς *«ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ ἡ βλαστήσασα τὸν καρπὸν τῆς ζωῆς»*. Ἀλλὰ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι τὸ ἐπίθετο *«ἀληθινή»* σημαίνει *«ἀνώτερη, ἐκλεκτή, ἐξαίρετη, πνευματική»* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κοινὴν «ἄμπελον». Διότι ἡ κοινὴ «ἄμπελος» δίνει κατώτερο καρπό, ἐνῷ ἡ Παναγία ἔδωσε ἀσυγκρίτως ἀνώτερο καρπό, καρπὸ αἰωνίας ζωῆς, διότι γέννησε Θεό.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶπε, ὅτι αὐτὸς εἶνε ***«ἄμπελος»***, φυσικὸ ἦταν νὰ εἰπῇ γιὰ τὸν Πατέρα του, ὅτι ἐκεῖνος εἶνε ***«γεωργός»***, ἀφοῦ ἡ ***«ἄμπελος»*** χρειάζεται ***«γεωργὸν»*** γιὰ νὰ τὴν φροντίζῃ. Ἐὰν ***«ἄμπελος»*** δὲν ὠνομαζόταν ὁ Χριστός, ἀλλ' ἁπλῶς ἄνθρωπος, τότε, ὅπως ὁ Πατήρ, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ ***«γεωργός»***.

Στίχ. 2: *«Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπόν, αἴρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ»*.

Ἡ λέξι ***«κλῆμα»*** δὲν ἔχει τὴ σημερινὴ ἔννοια, δὲν σημαίνει δηλαδὴ τὸ φυτὸ κλῆμα, ἀλλὰ σημαίνει *«κλάδος, κληματόβεργα»*.

Μεταφράζουμε: «*Κάθε κληματόβεργα σ' ἐμένα, ποὺ δὲν φέρει καρπό, τὴν ἀφαιρεῖ, καὶ κάθε μία, ποὺ φέρει καρπό, τὴν καθαρίζει* (κλαδεύει), *γιὰ νὰ καρποφορήσῃ περισσότερο*».

«Ἄμπελος» ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν προηγούμενο στίχο, τουτέστι κλῆμα, καὶ ***«κλῆμα»*** κάθε πιστὸς κατὰ τὸν παρόντα στίχο, τουτέστι κληματόβεργα. Λέγοντας ὁ Χριστός, ***«Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοί»***, ἐννοεῖ, ὅτι κάθε πιστὸς εἶνε σ' αὐτόν, εἶνε ἑνωμένος μ' αὐτόν, ὅπως ἡ κληματόβεργα εἶνε στὸ κλῆμα, εἶνε ἑνωμένη μὲ τὸ κλῆμα. Ἀναλόγως ἐκφράζεται ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν γράφῃ στοὺς χριστιανούς:

«Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους» (Α΄ Κορ. ιβ΄ 27. Βλέπε καὶ στίχ. 12 καὶ Ρωμ. ιβ΄ 4-5 καὶ Α΄ Κορ. στ΄ 15). Οἱ πιστοὶ εἶνε ἑνωμένοι μὲ τὸ Χριστό, ἀποτελοῦν σῶμα Χριστοῦ, σῶμα μυστικό, πνευματικό, ἠθικό, τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ πιστοὶ εἶνε στὸ Χριστό, ἑνωμένοι μὲ τὸ Χριστό, διὰ τῆς πίστεως στὸ Χριστό. Ἀλλ' ἡ πίστι δὲν ἀρκεῖ. Ἡ πίστι πρέπει νὰ φέρῃ καρπό, ὅπως οἱ κληματόβεργες. Γι' αὐτὸ ὁ Πατὴρ ὡς *«γεωργὸς»* φροντίζει τὶς κληματόβεργες, διὰ τῶν ὁποίων ἐννοοῦνται ἄνθρωποι, ὄχι καὶ τὸ κύριο μέρος τοῦ κλήματος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐννοεῖται ὁ Χριστός. Διότι ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς εἶνε τέλειος, δὲν ἔχει καμμία ἀνάγκη. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος παρατηρεῖ: *«Καίτοι ἡ ρίζα δεῖται ἐπιμελείας πρὸ τῶν κλημάτων* (= κληματοβεργῶν) *περισκαπτομένη, γυμνουμένη, ἀλλ' οὐδὲν ἐνταῦθα περὶ ταύτης φησίν, ἀλλὰ τὸ πᾶν περὶ κλημάτων* (= κληματοβεργῶν), *δεικνὺς ὅτι αὐτὸς μὲν ἑαυτῷ ἀρκεῖ, οἱ δὲ μαθηταὶ δέονται πολλῆς παρὰ τοῦ γεωργοῦ βοηθείας, κἂν σφόδρα ἐνάρετοι ὦσι».* Κάθε κληματόβεργα, ποὺ δὲν φέρει καρπό, ὁ Πατὴρ τὴν ἀφαιρεῖ. Κάθε πιστὸ δηλαδή, ποὺ ἡ πίστι του εἶνε ἀνενεργός, ἄκαρπη, νεκρή, τὸν ἀποκόπτει ἀπὸ τὸ Χριστὸ καὶ τὸν ἀπορρίπτει ὡς ἄχρηστο. Καὶ κάθε κληματόβεργα, ποὺ φέρει καρπό, τὴν καθαρίζει, τὴν κλαδεύει, γιὰ νὰ φέρῃ περισσότερο καρπό. Κάθε πιστὸ δηλαδή, ποὺ ἡ πίστι του εἶνε ἐνεργὸς καὶ παράγει καρπό, καλά ἔργα, τὸν βοηθεῖ, γιὰ νὰ γίνῃ καλλίτερος καὶ νὰ κάνῃ περισσότερα καλὰ ἔργα. Ὁ Θεὸς θέλει νὰ προοδεύωμε, ἀπὸ τὸ καλὸ νὰ βαίνωμε πρὸς τὸ καλλίτερο.

Ὁ Πατὴρ ***«αἴρει»*** τὴν ἄχρηστη κληματόβεργα, ***«καθαίρει»*** τὴ χρήσιμη. Ὅπως παρατηρήθηκε, τὸ ***«αἴρει»*** - ***«καθαίρει»*** εἶνε παρήχησι καὶ ἡδὺς ρυθμός, καίτοι τὸ καθαίρω δὲν παράγεται ἀπὸ τὸ αἴρω. Ἂς θαυμάζωμε τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, διότι προσφέρεται γιὰ ὡραῖες διατυπώσεις καὶ ὡραῖα σχήματα λόγου. Ἂς θαυμάζωμε δὲ καὶ τὸν εὐαγγελιστὴ γιὰ τὸν ὡραῖο χειρισμὸ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, καίτοι δὲν ἦταν Ἕλληνας καὶ δὲν εἶχε σπουδάσει Ἑλληνικά, ἀλλ' ἦταν ἕνας ἁπλὸς Γαλιλαῖος ψαρᾶς. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶνε ἡ ὡραιότερη γλῶσσα τοῦ κόσμου, καὶ ὁ ἀγράμματος εὐαγγελιστής, ὡραῖος χειριστὴς αὐτῆς τῆς γλώσσας, ἦταν ὄντως θεόπνευστος. Ὅτι δὲ ἡ Καινὴ Διαθήκη γράφτηκε στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τοῦτο εἶνε μεγάλος τίτλος τιμῆς γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος. Καὶ εἶνε θλιβερό, ὅτι σημερινοὶ Ἕλληνες δὲν ἐκτιμοῦν τὰ σπουδαῖα αὐτὰ πράγματα καὶ φέρονται μᾶλλον ὡς ἀνθέλληνες...

Πῶς ὁ Πατὴρ ***«αἴρει»***, *ἀφαιρεῖ*, τὴν ἄκαρπη κληματόβεργα; Πῶς δηλαδὴ ἀποκόπτει ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὸ Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τυπικὴ ἄλλωστε καὶ ὄχι οὐσιαστικὴ κοινωνία, τὸν ἄχρηστο χριστιανό; Παραχωρεῖ σ' αὐτὸν κἄποια δοκιμασία, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ψυχραίνεται τελείως καὶ ἀπομακρύνεται καὶ τυπικῶς ἀπὸ τὸ Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία (Βλέπε Λουκ. η΄ 13), ἢ καὶ θανατώνει αὐτόν.

Πῶς ἐπίσης ὁ Πατὴρ ***«καθαίρει»***, καθαρίζει, κλαδεύει, τὴν καρποφόρα κληματόβεργα, γιὰ νὰ γίνῃ περισσότερο καρποφόρα; Πῶς δηλαδὴ κάνει τὸν καλὸ χριστιανὸ καλλίτερο, ἀποδοτικώτερο; Γιὰ νὰ μεταχειρισθοῦμε λέξι, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται στὸ Παροιμ. γ΄ 11 καὶ ἐπαναλαμβάνεται στὰ Ἑβρ. ιβ΄ 5, 7, 8, 11, ὁ Θεὸς κάνει τὸ καλὸ καλλίτερο διὰ *«παιδείας»*, *παιδεύσεως*, ποικίλων δοκιμασιῶν καὶ θλίψεων. Διὰ τῶν δοκιμασιῶν καὶ θλίψεων τὸν προφυλάσσει καὶ τὸν καθαρίζει ἀπὸ ἁμαρτίες, καὶ τὸν κάνει ἰσχυρότερο καὶ ἱκανώτερο πρὸς τὸ καλό. Βεβαίως οἱ δοκιμασίες καὶ θλίψεις δὲν εἶνε εὐχάριστες. Ὅταν ὁ γεωργὸς κλαδεύῃ τὶς ὑλομανοῦσες κληματόβεργες, στὸ σημεῖο τῆς τομῆς ἐκκρίνεται ὑγρό. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὑγρὸ ἂς θεωρηθῇ σύμβολο τοῦ πόνου καὶ τῶν δακρύων τῶν ἀνθρώπων ἐξ αἰτίας τοῦ πνευματικοῦ κλαδεύματος, τῶν δοκιμασιῶν δηλαδὴ καὶ θλίψεων, ποὺ δίνει ὁ Θεὸς γιὰ τὸ καλὸ τῶν παιδιῶν του. Ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος, *«Πᾶσα παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης»* (Ἑβρ. ιβ΄ 11). *Κάθε παίδευσι*, δηλαδή, *πρὸς μὲν τὸ παρὸν δὲν φαίνεται πρόξενος χαρᾶς, ἀλλὰ λύπης. Ὕστερα ὅμως, σ' ὅσους ἔχουν γυμνασθῆ μ' αὐτή, ἀποδίδει πλούσιο καρπὸ σωτηρίας.* Ὁ πολύαθλος Ἰώβ, τὸ παράδειγμα παροιμιώδους ὑπομονῆς στὶς θλίψεις, ἀπὸ τὶς θλίψεις βγῆκε ἰσχυρότερος καὶ εὐλογήθηκε περισσότερο.

Στίχ. 3: *«Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν».*

Μεταφράζουμε: *«Σεῖς εἶσθε ἤδη καθαροὶ ἐξ αἰτίας τοῦ λόγου, ποὺ σᾶς δίδαξα»*.

Κατὰ τὸ νόημα τοῦ προηγουμένου στίχου ὁ Πατὴρ ὡς γεωργὸς *«καθαίρει»*, *καθαρίζει*, τὸν ἑνωμένο μὲ τὸ Χριστὸ καὶ καρποφόρο ἄνθρωπο. Στὸν παρόντα δὲ στίχο λέγει στοὺς μαθητάς του, ὅτι ἤδη εἶνε καθαροί. Πῶς δὲ ἔγιναν καθαροί; Ἔγιναν ***«διὰ τὸν λόγον»***, τὸν ὁποῖο τοὺς δίδαξε. Ὄχι διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ καθ' ἑαυτόν. Διότι πολ-

λοί, καίτοι ἀκούουν ἢ καὶ διαβάζουν ἢ καὶ σπουδάζουν σὲ σχολὲς τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, δὲν γίνονται καθαροί. Οἱ μαθηταὶ ἔγιναν καθαροί, ὄχι διότι ἁπλῶς ἄκουσαν τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ διότι πίστευσαν στὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, πίστευσαν κατὰ βάθος καὶ οὐσιαστικῶς. Τὴν δὲ κατὰ βάθος καὶ οὐσιαστικὴ πίστι ἔδειξαν μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ. Τέτοια πίστι ἔχει καθαρτικὴ δύναμι. Γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἐθνικούς, οἱ ὁποῖοι ἄκουσαν τὸ λόγο τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πίστευσαν, ὁ ἀπόστολος Πέτρος λέγει: *«Τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν»* (Πράξ. ιε' 9).

Ἀλλὰ στὸ σημεῖο τοῦτο πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι καθαρτικὴ δύναμι δὲν ἔχει μόνον ἡ πίστι, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πράγματα, ὅπως π.χ. ἡ ἐλεημοσύνη, τὸ μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος, ἡ μετάνοια καὶ τὸ μυστήριο τῆς Ἐξομολογήσεως. Ἐπίσης πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπευθυνόμενος στοὺς μαθητάς του εἶπεν, ***«Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε»***, δὲν εἶπεν, «Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε πάντες». Ὁ μαθητὴς Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης δὲν ἦταν καθαρός, ἀποτελοῦσε κακὴ ἐξαίρεσι. Προηγουμένως ὁ Χριστὸς εἶχε πεῖ: *«Καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες»* (ιγ' 10. Βλέπε καὶ ιγ' 17-18).

Τέλος πρέπει νὰ παρατηρηθῇ καὶ τοῦτο: Ἐνῷ κατὰ τὸν στίχ. 1 *«γεωργὸς»* εἶνε ὁ Πατὴρ καὶ κατὰ τὸν στίχ. 2 αὐτὸς *«καθαίρει»*, *καθαρίζει*, τὶς καρποφόρες κληματόβεργες, τουτέστι τοὺς ἑνωμένους μὲ τὸ Χριστὸ καὶ δυναμένους νὰ κάνουν ἀγαθὰ ἔργα, στὸν στίχ. 3 γιὰ τοὺς καλοὺς μαθητάς του ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι ἤδη εἶνε καθαροὶ ἐξ αἰτίας τοῦ λόγου, τὸν ὁποῖο τοὺς δίδαξε καὶ αὐτοί, ἐννοεῖται, πίστευσαν καὶ ἔθεσαν σ' ἐφαρμογή. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ Χριστὸς μὲ τὸ λόγο του καθάρισε τοὺς μαθητάς, εἶνε καὶ αὐτὸς γεωργός, ὅπως ὁ Πατήρ του. Λέγει σχετικῶς ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος: *«Ὁρᾷς πῶς ἑαυτὸν εἰσάγει ἐπιμελούμενον τῶν κλημάτων; Ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς ἐκάθηρα, φησί. Καίτοι γε ἀνωτέρω δείκνυσι τὸν Πατέρα τοῦτο ποιοῦντα, ἀλλ' οὐδὲν μέσον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ»*. Ἡ πνευματικὴ γεωργία εἶνε καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ὅπως βεβαίως καὶ τὰ ἄλλα, ἰδιότητες καὶ ἔργα. Τὰ πάντα κοινά (ιζ' 10).

Στίχ. 4-5: *«Μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν».*

Ἡ λέξι ***«ἄμπελος»***, ὅπως ἤδη εἴπαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τῶν στίχ. 1 καὶ 2, σημαίνει *«κλῆμα»* καὶ ἡ λέξι ***«κλῆμα»*** σημαίνει *«κληματόβεργα»* Ἡ δὲ λέξι ***«ὅτι»*** στὴν τελευταία πρότασι τοῦ στίχ. 5 δὲν εἶνε αἰτιολογικὸς σύνδεσμος, ὅπως τὸν ἐκλαμβάνουν οἱ ἑρμηνευταί, ἀλλ' ἀντιθετικός, σημαίνει *«ἀντιθέτως, ἐνῷ»*, ὅπως π.χ. στὸ Ψαλμ. λστ' (λζ'), 18-20.

Μεταφράζουμε: *«Μείνετε ἑνωμένοι μαζί μου, καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι ἑνωμένος μαζί σας. Ὅπως ἡ κληματόβεργα δὲν δύναται νὰ φέρῃ καρπὸ ἀφ' ἑαυτῆς, ἐὰν δὲν μείνῃ στὸ κλῆμα, ἔτσι οὔτε σεῖς, ἐὰν δὲν μείνετε σ' ἐμένα. Ἐγὼ εἶμαι τὸ κλῆμα, σεῖς οἱ κληματόβεργες. Ὅποιος μένει ἑνωμένος μ' ἐμένα καὶ ἐγὼ μ' αὐτόν, αὐτὸς φέρει καρπὸ πολύ, ἐνῷ χωρὶς ἐμένα δὲν δύνασθε νὰ κάνετε τίποτε».*

«Μείνατε ἐν ἐμοί», λέγει ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητάς. Οἱ μαθηταὶ εἶνε στὸ Χριστό, εἶνε ἑνωμένοι μὲ τὸ Χριστὸ διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε δυνατὸ νὰ παραμελήσῃ κανεὶς πνευματικῶς τὸν ἑαυτό του καὶ ἔτσι νὰ ἀτονήσῃ ἡ πίστι του καὶ νὰ ψυχρανθῇ ἡ ἀγάπη του καὶ νὰ διακοπῇ ἡ σχέσι του μὲ τὸ Χριστό, γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς προτρέπει τοὺς μαθητάς του νὰ μείνουν ἑνωμένοι μ' αὐτόν, νὰ προσέξουν συνεπῶς πνευματικῶς τοὺς ἑαυτούς των, γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν κοινωνία τους μαζί του. Ὁ Χριστὸς προτρέπει νὰ μείνουν οἱ μαθηταὶ μαζί του, δὲν ἐξαναγκάζει. Διότι δημιούργησε τοὺς ἀνθρώπους ὡς πρόσωπα, ὡς αὐτεξούσια ὄντα, καὶ σέβεται τὴν ἐλευθερία, ποὺ τοὺς ἔδωσε. Ἄλλωστε τότε οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων ἔχουν ἠθικὴ ἀξία, ὅταν εἶνε καρποὶ ἐλευθερίας.

Στὴ βεβαίωσι τοῦ Χριστοῦ ***«κἀγὼ ἐν ὑμῖν»*** ἐξυπακούεται ὡς ρῆμα τὸ «μενῶ». Ἔτσι ὁ Χριστός, μὲ τὴν προϋπόθεσι, ὅτι οἱ μαθηταί του θὰ μείνουν σ' αὐτόν, βεβαιώνει, *«καὶ ἐγὼ θὰ μείνω σ' ἐσᾶς»*. Ἐὰν λοιπὸν ἐμεῖς ἔχωμε σχέσι μὲ τὸ Χριστό, τότε καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει σχέσι μ' ἐμᾶς, καὶ δίνει σ' ἐμᾶς τὶς εὐλογίες του. Καὶ ἐὰν ἐμεῖς διακόπτωμε τὴ σχέσι μας μὲ τὸ Χριστό, τότε καὶ ὁ Χριστὸς διακόπτει τὴ σχέσι του μ' ἐμᾶς, καὶ στερούμεθα τῶν εὐλογιῶν του καὶ ἔρχονται σ' ἐμᾶς διάφορα κακὰ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, καὶ αἰώνια δυστυχία στὸν ἄλλο κόσμο.

Τοὺς ἀνθρώπους ὁ Χριστὸς δὲν θέλει ἀκάρπους, ἀλλὰ καρποφόρους. Ὁ ἄκαρπος ἄνθρωπος εἶνε ἐκτὸς προορισμοῦ καὶ ἄχρηστος. Εἶνε ἄχθος ἀρούρης, βάρος τῆς γῆς. Στενάζει ἡ γῆ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τέτοιου ἀνθρώπου. Ἀλλὰ πῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ καρποφορία, τὴν ὁποία θέλει ὁ Χριστός; Ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἐνχρίστωσι, μὲ τὸ νὰ

εἶνε κανεὶς στὸ Χριστό, ἑνωμένος μὲ τὸ Χριστό. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Χριστὸς ἐπανέρχεται στὴν εἰκόνα τῆς ***«ἀμπέλου»*** καὶ τοῦ ***«κλήματος»***. Τὸ ***«κλῆμα»***, ἡ κληματόβεργα, ἀφ᾽ ἑαυτῆς δὲν δύναται νὰ καρποφορήσῃ. Τότε δύναται νὰ καρποφορήσῃ, ὅταν δὲν ἀποκοπῇ ἀπὸ τὴν ***«ἄμπελον»***, ἀλλὰ μείνῃ σ᾽ αὐτή, μείνῃ στὸ κλῆμα, ὁπότε ἀπὸ τὴ ρίζα καὶ τὸν κορμὸ τοῦ φυτοῦ λαμβάνει χυμὸ καὶ δύναμι πρὸς παραγωγὴν καρποῦ. Ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὸ νοητὸ ***«κλῆμα»***, τὴ νοητὴ *κληματόβεργα*, τὸν ἄνθρωπο, καὶ τὴ νοητὴ ***«ἄμπελον»***, *τὸ κλῆμα*, τὸ Χριστό. Ἐὰν δὲν μείνετε σ᾽ ἐμένα, καρπὸ δὲν πρόκειται νὰ φέρετε· ὅποιος μένει σ᾽ ἐμένα, α ὐ τ ό ς, λέγει μὲ ἔμφασι ὁ Χριστός, φέρει καρπὸ πολύ. Δὲν λέγει ἁπλῶς, φέρει καρπό, ἀλλὰ φέρει καρπὸ πολύ. Ὁ Χριστὸς θέλει νὰ καρποφοροῦμε ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερο, γιὰ νὰ καταξιωνώμεθα περισσότερο, καὶ στὴν ἀπέραντη αἰωνιότητα νὰ ἔχωμε μεγαλύτερο βαθμὸ σωτηρίας καὶ δόξας.

Στὴ φράσι ***«ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»*** τὸ ***«ὅτι»***, ὅπως ἤδη εἴπαμε, δὲν εἶνε αἰτιολογικό, ἀλλ᾽ ἀντιθετικό. Μὲ τὴ φράσι αὐτὴ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ πρὸ αὐτῆς συμφραζόμενα ὁ Χριστὸς δὲν θέλει νὰ εἰπῇ, «ὅποιος μένει σ᾽ ἐμένα... αὐτὸς φέρει καρπὸ πολύ, διότι χωρὶς ἐμένα δὲν δύνασθε νὰ κάνετε τίποτε». Αὐτὴ ἡ ἑρμηνεία τῶν ἑρμηνευτῶν δὲν δίνει ὀρθὸ νόημα. Μὲ τὸ ***«ὅτι»*** ὡς αἰτιολογικὸ ὀρθὸ θὰ ἦταν τὸ νόημα, ἂν ὁ Κύριος ἤθελε νὰ εἰπῇ, «ὅποιος μένει σ᾽ ἐμένα... αὐτὸς φέρει καρπὸ πολύ, διότι ἐγὼ τοῦ δίνω δύναμι γιὰ νὰ καρποφορῇ πλουσίως». Ἀλλὰ τώρα ὁ Κύριος θέλει νὰ εἰπῇ, *«ὅποιος μένει σ᾽ ἐμένα... αὐτὸς φέρει καρπὸ πολύ, ἐ ν ῷ χωρὶς ἐμένα δὲν δύνασθε νὰ κάνετε τίποτε»*. Μὲ τὸ Χριστὸ καρπὸς πολύς, ἐνῷ χωρὶς τὸ Χριστὸ οὔτε πολὺς οὔτε ὀλίγος.

Ἀλλὰ στὸ σημεῖο αὐτὸ γεννᾶται ἡ ἀπορία: Πῶς ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι χωρὶς αὐτὸν δὲν δύνανται οἱ ἄνθρωποι νὰ κάνουν τίποτε, ἐνῷ ἄνθρωποι χωρὶς Χριστό, κοσμικοί, ἄπιστοι ἢ καὶ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅπως π.χ. οἱ Μασόνοι, κάνουν διάφορα ἔργα; Ἡ ἀπάντησι στὴν ἀπορία εἶνε, ὅτι χωρὶς τὸ Χριστὸ οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ καρποφορήσουν πνευματικῶς, δὲν δύνανται νὰ κάνουν ἔργα θεάρεστα πρὸς σωτηρίαν. Ἀλλὰ βεβαίως καὶ ὅσα ἔργα γίνονται ἔξω ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς χριστιανικῆς πίστεως δὲν γίνονται χωρὶς τὴ θέλησι τοῦ Χριστοῦ. Χωρὶς τὴ θέλησι τοῦ Χριστοῦ δὲν θὰ μποροῦσε κανεὶς οὔτε τὸ χέρι του νὰ κινήσῃ, οὔτε κἂν νὰ ὑπάρξῃ. Ὁ Χριστὸς ἐπιτρέπει καὶ στοὺς κακοὺς νὰ ἐνεργοῦν καὶ νὰ κάνουν ἔργα, σεβόμενος τὴν ἐλευθερία τους. Θὰ κρίνῃ δὲ τοὺς πάντες κατὰ τὰ ἔργα τους.

Ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος δὲν θὰ ὡμιλοῦσε, ὅπως ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἦταν τόσο μεγάλος ἄνθρωπος, ὥστε χαρακτηρίσθηκε ὡς ὁ πρῶτος μετὰ τὸν Ἕνα. Ἐν τούτοις ὁ Παῦλος δὲν θὰ διέκρινε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους λέγοντας σ᾽ αὐτούς, **«Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή»**, **«Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα** *(οἱ κληματόβεργες)*», **«Μείνατε ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν»**, **«Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι** *(=ἐνῷ)* **χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»**. Τέτοια λόγια εἶπεν ὁ Χριστός, διότι ὁ Χριστὸς δὲν εἶνε ἁπλῶς ἄνθρωπος, εἶνε Θεός, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος. Τέτοια λόγια εἶνε ἀποδείξεις τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, ἰδίως δὲ ὁ λόγος **«Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»**. Αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἀνακαλεῖ στὴ μνήμη μας τὸ λόγο τοῦ ἀποστόλου Παύλου *«Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ»* (Φιλιπ. δ΄ 13). Τὰ πάντα κατορθώνω διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ ἐνδυναμώνει. Καὶ πράγματι πόσα πνευματικὰ καὶ σωτήρια κατορθώματα δὲν κατώρθωσε ὁ Παῦλος μὲ τὴ δύναμι τοῦ Χριστοῦ! Καὶ ἄλλοτε μὲ τὴ δύναμι τοῦ Χριστοῦ ἔγιναν καὶ τώρα γίνονται θαύματα, ἀναρίθμητα θαύματα. Χωρὶς τὸ Χριστὸ δὲν εἶνε τίποτε κατορθωτό. Μὲ τὸ Χριστὸ εἶνε τὰ πάντα κατορθωτά. Ὁ ἄνθρωπος ἀδύναμος, ὁ Χριστὸς παντοδύναμος.

Στίχ. 6: «Ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται».

Οἱ ἀόριστοι **«ἐβλήθη ἔξω»** καὶ **«ἐξηράνθη»** ἰσοδυναμοῦν μὲ ἰσχυροὺς μέλλοντες. Ἡ ἀπόρριψι καὶ ἡ ἀποξήρανσι ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ μείνῃ ἑνωμένος μὲ τὸ Χριστό, εἶνε τόσο βέβαιο, ὅτι θὰ συμβοῦν, ὥστε παρίστανται ὡς τετελεσμένα γεγονότα.

Μεταφράζουμε: *«Ἐὰν κάποιος δὲν μείνῃ ἑνωμένος μ᾽ ἐμένα, ἐξάπαντος θὰ πεταχθῇ ἔξω, ὅπως ἡ κληματόβεργα, καὶ θὰ ξεραθῇ. Αὐτὲς τὶς κληματόβεργες μαζεύουν καὶ ρίχνουν στὴ φωτιὰ καὶ καίονται».*

Στὸ στίχο τοῦτο ὁ Χριστὸς λέγει τί θὰ συμβῇ στὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ μείνῃ σ᾽ αὐτόν, μὲ ἐσωτερικὴ καὶ πραγματικὴ σχέσι πρὸς αὐτόν. Ὅπως ἡ ἄκαρπη καὶ ἄχρηστη κληματόβεργα, ἔτσι καὶ αὐτὸς ὁπωσδήποτε θ᾽ ἀπορριφθῇ καὶ θὰ ξεραθῇ, διότι ἀποκοπτόμενος ἀπὸ τὸ Χριστὸ θὰ στερηθῇ τελείως ἀπὸ τὴ ζωτικὴ χάρι του, πρᾶγμα ποὺ συνέβη μὲ τὸν ἀνάξιο καὶ προδότη μαθητὴ Ἰούδα. Ὅπως ἐπίσης οἱ ἄνθρωποι τὶς ἀποκομμένες καὶ ξεραμμένες κληματό-

βεργες μαζεύουν καὶ ρίχνουν στὴ φωτιὰ καὶ καίονται, ἔτσι οἱ ἄγγελοι κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως τοὺς ἀναξίους ἀνθρώπους, τοὺς ἀχρίστους καὶ ἀχρήστους, θὰ συγκεντρώσουν καὶ θὰ ρίξουν στὸ πῦρ τὸ ἄσβεστο, τὸ αἰώνιο, ὅπου συνεχῶς θὰ καίωνται, αἰωνίως θὰ βασανίζωνται.

Αὐτὸ τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον οἱ ἄπιστοι εἰρωνεύονται, εἶνε μία ἀπὸ τὶς πολλὲς εἰκόνες τῆς κολάσεως, ποὺ χρησιμοποιεῖ ἡ Γραφή, γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ κάποια ἰδέα τῆς αἰωνίας δυστυχίας. Δὲν εἶνε ὅπως τὸ φυσικὸ πῦρ, τὸ ὁποῖο κατακαίει καὶ θανατώνει τὸν ἄνθρωπο. Εἴθε νὰ ἦταν σὰν τὸ φυσικὸ πῦρ, τὸ ὁποῖο βασανίζει τὸν ἄνθρωπο γιὰ ὀλίγο μόνο χρόνο. Τὸ πῦρ τῆς κολάσεως εἶνε ἄλλο πῦρ, τὸ ὁποῖο θὰ βασανίζῃ τὸν ἄνθρωπο ἐξακολουθητικῶς καὶ ἀτελευτήτως. Γιὰ νὰ φύγωμε ἀπὸ τὶς εἰκονικὲς ἐκφράσεις καὶ νὰ κυριολεκτήσωμε, λέγουμε μαζὶ μὲ τὸν ἀπόστολο, ὅτι ἡ κόλασι εἶνε *«θλῖψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν»* (Ρωμ. β΄ 9). Θλῖψι καὶ στενοχώρια ὄχι προσωρινή, ὅπως σ᾿ αὐτὴ τὴ ζωή, ἀλλὰ παντοτινή. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχῃ θλῖψι καὶ στενοχώρια, δὲν ἐκφράζεται μεταφορικῶς λέγοντας, ὅτι ἔχει κάρβουνο μέσα του καὶ καίεται; Ἔτσι καὶ ἡ Γραφὴ ἐκφράζεται μεταφορικῶς γιὰ τὴν κόλασι, καὶ ἂς μὴν εἰρωνεύωνται οἱ ἄπιστοι τὸ θεόπνευστο κείμενο, ἐπειδὴ ὁμιλεῖ γιὰ πῦρ τῆς κολάσεως.

Στὸ σημεῖο τοῦτο πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι πολλοὶ χρησιμοποιοῦν τὴν ἔκφρασι «τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον». Ἀλλ᾿ ἡ ἔκφρασι αὐτὴ δὲν εἶνε Γραφικὴ καὶ ὀρθή. Προκειμένου περὶ τοῦ πυρὸς τῆς κολάσεως ἡ Γραφὴ χρησιμοποιεῖ ἐκφράσεις μὲ ἄλλα ἐπίθετα, τὰ ἐπίθετα *«ἄσβεστον»* καὶ *«αἰώνιον»*. Ἔτσι στὸ Μάρκ. θ΄ 43 διαβάζουμε, *«ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον»*. Καὶ εἰς τὸ Ματθ. ιη΄ 8 διαβάζουμε, *«βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον»*. Τὸ ἐπίθετο *«ἐξώτερον»* ἡ Γραφὴ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὸ σκότος τῆς κολάσεως. Γιὰ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀναξίους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν Ἰουδαίους ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, ὅτι *«ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον»* (Ματθ. η΄ 12). Τὸ σκότος τῆς κολάσεως χαρακτηρίζεται ὡς *«ἐξώτερον»*, ἐπειδὴ εἶνε στὸν πιὸ ἔξω, στὸν πιὸ ἀπομακρυσμένο ἀπὸ τὸ φωτεινὸ βασίλειο τοῦ Θεοῦ τόπο, καὶ ἄρα βαθύτερο.

Στίχ. 7: ***«Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσασθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν».***

Μεταφράζουμε: *«Ἐὰν μείνετε σ' ἐμένα, καὶ τὰ λόγια μου μείνουν σ' ἐσᾶς, ὅ,τι θέλετε ζητήσετε, καὶ θὰ γίνῃ σ' ἐσᾶς».*

Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ εἶνε καὶ νὰ μένουν στὸ Θεό, νὰ εἶνε ἑνωμένοι μὲ τὸ Θεό. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός, γι' αὐτὸ θέλει οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶνε καὶ νὰ μένουν σ' αὐτόν. Οἱ μαθηταὶ ἦταν στὸ Χριστὸ καὶ παρέμειναν στὸ Χριστό, ἐκτὸς τοῦ Ἰούδα, ὁ ὁποῖος τυπικῶς μόνον ἦταν μὲ τὸ Χριστό, καὶ δὲν παρέμεινε σ' αὐτὸν οὔτε μὲ τὴν τυπικὴ σχέσι, ἀλλὰ μετέστη στὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Χριστὸς εἶπεν, ***«Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί»***, διότι προγνώριζε τὴν ἀποστασία τοῦ Ἰούδα καὶ πολλῶν χριστιανῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων, καὶ διότι ἤθελε νὰ ἐμβάλῃ ἅγιο φόβο στὶς ψυχές, ὥστε νὰ προσέχουν νὰ μὴ φθάσουν σὲ ἀποστασία, ἀλλὰ νὰ παραμείνουν πιστὲς μέχρι τέλος.

Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός, τὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα κήρυττε, εἶνε δικά του, γι' αὐτὸ λέγει, ***«τὰ ῥήματά μου»***. Μὲ τὴ φράσι ***«καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ»*** ὁ Χριστὸς ἐννοεῖ, ὅτι τότε μένουμε πραγματικῶς σ' αὐτὸν καὶ ὄχι τυπικῶς, ὅταν τὰ λόγια του μένουν σ' ἐμᾶς, ὄχι ἁπλῶς μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι μένουν στὴ μνήμη μας. Διότι, ὅπως λέγει ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, *«πολλοὶ κρατοῦν στὴ μνήμη τους τὰ λόγια τοῦ Κυρίου μόνο γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν μὲ περιφρόνησι ἢ καὶ χλευή».* Τὸ ***«μένω»*** σημαίνει καὶ *«ἰσχύω».* Τὸ νὰ μένουν δὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου σ' ἐμᾶς σημαίνει νὰ ἔχουν σ' ἐμᾶς ἰσχύ, νὰ τὰ τηροῦμε, νὰ τὰ ἐφαρμόζωμε στὴ ζωή μας. Ὁ Χριστὸς θέλει τὰ λόγια του νὰ βιώνωνται, νὰ γίνωνται ἔργα μας.

Προηγουμένως ὁ Χριστὸς εἶπεν, ὅτι, ὅποιος μένει σ' αὐτόν, φέρει καρπὸ πολὺ (στίχ. 5). Τώρα λέγει, ὅτι, ἐὰν μένωμε σ' αὐτὸν ἐφαρμόζοντες τὰ λόγια του, εἰσακούονται τὰ αἰτήματά μας. Τὸ ***«αἰτήσασθε»*** σημαίνει αἴτησι διὰ προσευχῆς. Τὸ ***«ὃ ἐὰν θέλητε»*** σημαίνει ἀγαθὸ θέλημα, τὸ νὰ θέλωμε δηλαδὴ ὅ,τι ὑπαγορεύουν τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ὅ,τι εἶνε σύμφωνο μὲ τὸ θεῖο θέλημα, ὅ,τι εἶνε πρὸς τὸ πνευματικὸ συμφέρον μας. Ἰδίως νὰ θέλωμε καὶ νὰ ζητοῦμε ἀρετές, ἁγιότητα, τὴ σωτηρία μας, τὴ σωτηρία τῶν ἄλλων καὶ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ὑπεράνω δὲ πάντων πρέπει νὰ ζητοῦμε τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν τὰ αἰτήματά μας δὲν ἀντίκεινται στὸ πνευματικὸ συμφέρον μας, εἰσακούονται.

Οἱ μαθηταὶ ὡς ἀπόστολοι τί προπάντων ζητοῦσαν; Ἀσφαλῶς ζητοῦσαν τὴν ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς τους, τὴ δύναμι νὰ κηρύτ-

τουν μὲ παρρησία τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ν' ἀντιμετωπίζουν τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ προσέρχωνται οἱ ἄνθρωποι στὴν Πίστι τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ παγιώνωνται σ' αὐτή, νὰ ἐξαπλώνεται καὶ νὰ ἐπικρατῇ στὸν κόσμο ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐμεῖς ζητοῦμε στὶς προσευχές μας μᾶλλον τὸ δικό μας συμφέρον, οἱ ἀπόστολοι ζητοῦσαν τὸ συμφέρον τῶν ἄλλων, τὸ συμφέρον ὅλου τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τοὺς εὐλόγησε μὲ ἐξαιρετικὴ εὐλογία καὶ τοὺς ἔκανε πνευματικοὺς κατακτητὰς τῆς ἀνθρωπότητος.

Στίχ. 8: «Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γενήσεσθε[1] ἐμοὶ μαθηταί».

Στὸ χωρίο τοῦτο οἱ ἐξηγηταὶ δίνουν διάφορες ἔννοιες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες καμμία δὲν εἶνε ἱκανοποιητική. Γιὰ νὰ δοθῇ ὀρθὴ ἑρμηνεία στὸ χωρίο, πρέπει τὸ **«ἐν»** καὶ τὸ **«ἵνα»** νὰ ἐκληφθοῦν ὡς αἰτιολογικά. Τὸ **«ἐν»** πολλὲς φορὲς εἶνε αἰτιολογικό, ὅπως π.χ. στὸ ιστ΄ 30. Ἀλλὰ τὸ **«ἵνα»** σπανίως εἶνε αἰτιολογικὸ καὶ ἐπειδὴ εἶνε σπανίως, γι' αὐτὸ ἡ αἰτιολογική του σημασία διαφεύγει τὴν προσοχὴ τῶν ἐξηγητῶν. Ὅτι δὲ πράγματι τὸ **«ἵνα»** ἔχει καὶ αἰτιολογικὴ σημασία, τοῦτο ἀποδεικνύουμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ ια΄ 14-15 στὸν τόμ. α΄ τοῦ ἡμετέρου ἔργου «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», σελ. 112 ἑξ., ὅπου καὶ παραπέμπουμε. Συνεπῶς ἡ φράσι, **«Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη»**, σημαίνει, *«Γι' αὐτὸ δοξάσθηκε»*. Καὶ ἡ φράσι, **«ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε»**, σημαίνει, *«διότι φέρατε καρπὸ πολύ»*.

Μεταφράζουμε: *«Γι' αὐτὸ δοξάσθηκε ὁ Πατήρ μου, διότι φέρατε καρπὸ πολύ, ὥστε ν' ἀναδειχθῆτε μαθηταί μου».*

Συμφώνως πρὸς αὐτὴ τὴν ἐξήγησι οἱ ἀπόστολοι εἶχαν καρπὸ πολὺ ἤδη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν τριετῆ μαθητεία τους κοντὰ στὸ Χριστό. Ἡ καρποφορία τους συνίστατο στὴν πνευματικὴ τους καθαρότητα καὶ πρόοδο, καθὼς καὶ στὴν ἀποστολικὴ τους δρᾶσι. Μὲ τὴν τριετῆ καρποφορία τους οἱ ἀπόστολοι ἀναδείχθηκαν ὄντως μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ (Πρβλ. η΄ 31 καὶ ιγ΄ 35), καὶ ἔτσι **«ἐδοξάσθη»** ὁ Πατὴρ κατὰ τὸ παρὸν χωρίο, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱὸς κατὰ τὸ λόγο του στὸ ιζ΄ 10 *«καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς»*. Οἱ ἀπόστολοι δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ δόξα τοῦ Χριστοῦ. Ἂν δὲ οἱ ἀπόστολοι εἶχαν ἄφθονη καρποφορία πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὴν Πεντηκοστὴ μὲ τὴ δύναμι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡ καρποφορία τους ἔγι-

---

1. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ *γένησθε*

νεν ἀφθονώτερη, πολὺ ἀφθονώτερη. Ὀλίγα ἔτη καὶ ὀλίγες δεκαετίες μετὰ τὴν Πεντηκοστὴ οἱ ἀπόστολοι ἀριθμοῦσαν τοὺς ἐκχριστιανισθέντες ἀπ' αὐτοὺς ἀνθρώπους ὄχι σὲ ἄτομα, ἀλλὰ σὲ λαοὺς καὶ ἔθνη.

Πολύκαρποι καὶ πολυκαρπότατοι οἱ μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ. Ἐμεῖς ἔχουμε καρπό; Ἔχουμε ἀρετὴ καὶ πρόοδο στὴν ἀρετή; Ἐπίσης ἔχουμε προσπάθεια, γιὰ νὰ ἑλκύσωμε ψυχὲς στὸ Χριστό; Ἕκαστος ἀπὸ μᾶς ἔφερεν ἕνα τοὐλάχιστο κοσμικὸ καὶ ἄπιστο συνάνθρωπο κοντὰ στὸ Χριστό; Ἂς προσευχώμεθα στὸν Κύριο νὰ μᾶς δίνῃ δύναμι πνευματικῆς καρποφορίας. Ὅ,τι ζητοῦμε γιὰ τὸ πνευματικὸ συμφέρον μὲ πίστι καὶ ἐπιμονή, τὸ δίνει.

Ἀγάπη καὶ τήρησι ἐντολῶν

Στίχ. 9-10: ***«Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ Πατρός μου τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ».***

Μεταφράζουμε: *«Ὅπως μὲ ἀγάπησε ὁ Πατήρ, καὶ ἐγὼ ἀγάπησα ἐσᾶς. Μείνετε στὴν ἀγάπη μου. Ἐὰν τηρήσετε τὶς ἐντολές μου, θὰ μείνετε στὴν ἀγάπη μου, ὅπως ἐγὼ τήρησα τὶς ἐντολὲς τοῦ Πατρός μου καὶ μένω στὴν ἀγάπη του».*

Προηγουμένως ὁ Χριστὸς μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ κλήματος καὶ τῆς κληματόβεργας παρουσίασε τὸ ζωτικὸ σύνδεσμό του μὲ τοὺς μαθητάς του. Καὶ τώρα δείχνει, ὅτι αὐτὸς ὁ σύνδεσμος ἔγκειται στὴν ἀγάπη.

Προτοῦ ὁ Χριστὸς ὁμιλήσῃ γιὰ τὴν ἀγάπη του πρὸς ἐμᾶς, ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Πατρὸς πρὸς αὐτόν. Τὸ ***«ἠγάπησέ με ὁ Πατὴρ»*** σημαίνει, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀγάπησε τὸν Υἱό του ὡς Θεό (ιζ΄ 24), ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπο, ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς ὡς ἄνθρωπος ἐξετέλεσε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Τὴν ἀγάπη τοῦ Πατρὸς πρὸς αὐτὸν ὁ Υἱὸς ἀναφέρει ὡς παράδειγμα τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς ἐμᾶς. ***«Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς»,*** λέγει ὁ Χριστός. Πολὺ ὑψηλὸ καὶ συγκινητικὸ τὸ παράδειγμα. Ὁ Πατὴρ ἀγάπησε τὸν Υἱό του τὸν μονογενῆ καὶ ἀγαπητό, τὸν ἀπολύτως ἄξιο τῆς ἀγάπης του, καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ἀγάπησεν ἐμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀναξίους τῆς θείας ἀγάπης!

Μεγάλο πρᾶγμα ἡ ἀγάπη. Ἂν κανεὶς καταλάβῃ, ὅτι δὲν τὸν ἀγαποῦν οἱ ἄλλοι, καὶ μάλιστα οἱ οἰκεῖοι του, στενοχωρεῖται, ὑποφέρει

ψυχικῶς, ὑφίσταται μαρασμό. Ἀλλ᾽ ἂν ξέρῃ, ὅτι τὸν ἀγαποῦν, ἀναπαύεται ψυχικῶς, ἀναθάλλει, χαίρει καὶ ἀγάλλεται. Μεγάλο πρᾶγμα νὰ σὲ ἀγαποῦν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, πολὺ δὲ τιμητικὸ νὰ σὲ ἀγαποῦν καὶ νὰ σ᾽ εὐνοοῦν ἄνθρωποι μὲ μεγάλα ἀξιώματα, μὲ ἐξουσία καὶ δύναμι. Ἀλλὰ τί εἶνε ὅλοι οἱ ἀξιωματοῦχοι καὶ ἐξουσιασταὶ καὶ ἰσχυροὶ τῆς γῆς καὶ ὅλοι γενικῶς οἱ ἄνθρωποι μπροστὰ στὸ Χριστό, ποὺ μᾶς δημιούργησε, καὶ δημιούργησε καὶ κυβερνᾷ τὰ σύμπαντα, καὶ ἔγινε γιὰ μᾶς ἄνθρωπος καὶ θυσιάσθηκε; Ἂν εἶνε μεγάλο πρᾶγμα τὸ νὰ μᾶς ἀγαποῦν συνάνθρωποι, εἶνε ἀσυγκρίτως, ἀσυλλήπτως καὶ ἀφαντάστως μεγαλύτερο τὸ ὅτι μᾶς ἀγάπησε καὶ μᾶς ἀγαπᾷ ὁ Κύριος καὶ Θεός μας Ἰησοῦς Χριστός.

Ἀλλ᾽ ἆραγε σκεπτόμεθα τὴν ἀπέραντη ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἐμᾶς καὶ συγκινούμεθα καὶ συγκλονιζόμεθα ἀπ᾽ αὐτὴ τὴν ἀγάπη; Ἢ μήπως ἄλλες ἀγάπες κυριαρχοῦν στὸ νοῦ καὶ στὴν καρδιά μας; Ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς ἀπαιτεῖ νὰ τὸν ἀγαποῦμε περισσότερο καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ τὰ τέκνα μας. Ἄλλωστε αὐτὸς δίνει τοὺς γονεῖς καὶ τὰ τέκνα μας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑαυτούς μας, καὶ αὐτὸς ὑπεράνω ὅλων εἶνε ἄξιος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης μας. Ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸ Χριστό, τὸν Ἀγαπητὸ τῶν ἀγαπητῶν, εἶνε χυδαία ψυχή, καὶ ἀναθεματισμοῦ ἄξιος. Ὁ Παῦλος, τὸ ἡφαίστειο τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ Χριστό, ἔγραψε, γιὰ νὰ διαβάζεται στοὺς χριστιανικοὺς αἰῶνες: *Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἤτω ἀνάθεμα. Μαρὰν ἀθᾶ!*» (Α΄ Κορ. ιστ΄ 22). Οἱ ἅγιοι ἀγαποῦν θερμῶς τὸ Χριστό, ἀλλ᾽ οὐδέποτε μένουν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τοὺς ἑαυτούς των ὡς πρὸς τὴν ἀγάπη τους στὸ Χριστό, καὶ παραπονοῦνται, ὅτι δὲν ἀγάπησαν τὸ Χριστὸ ὅσο πρέπει. Εἶνε τόσο μεγάλος ὁ Χριστός, καὶ τόσο μικρὴ καὶ ἡ μεγαλύτερη ἀγάπη μας πρὸς τὸ Χριστό!

«Μείνετε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ». Ἐννοεῖ ὁ Ἰησοῦς τὴν ἀγάπη του πρὸς τοὺς μαθητάς. Ἀξιοπρόσεκτο δέ, ὅτι δὲν εἶπεν, «ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Πατρός», ἀλλ᾽ ***«ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ».*** Ὡμίλησεν αὐθεντικῶς, ὡς Θεός. Μία ἡ θεότης Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, μία καὶ ἡ ἀγάπη.

Οἱ μαθηταὶ ἦταν στὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς προέτρεψε νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ μένουν στὴν ἀγάπη του. Διότι ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἐκπέσουν τῆς ἀγάπης του, ὅπως ἐξέπεσεν ὁ Ἰούδας. Μεγάλο πρᾶγμα θεωρεῖται τὸ ν᾽ ἀπολαύῃ κανεὶς τῆς ἀγάπης καὶ εὐνοίας ἐπιγείου βασιλέως. Πόσο μεγαλύτερο πρᾶγμα εἶνε τὸ ν᾽ ἀπολαύῃ κανεὶς τῆς ἀγάπης καὶ εὐνοίας τοῦ ἐπουρανίου, παντοδυνάμου καὶ αἰωνίου βασιλέως Χριστοῦ! Πανευτυχὴς ὅποιος

μένει καὶ ἀναπνέει στὴ σφαῖρα τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ἀνοητότατος καὶ δυστυχέστατος ὅποιος περιφρονεῖ καὶ ἀρνεῖται τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ὁ ἀχάριστος Ἰούδας, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς εἶπε, ὅτι συνέφερε νὰ μὴν εἶχε γεννηθῆ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος (Ματθ. κστ΄ 24, Μάρκ. ιδ΄ 21). Ἀπὸ ἀγάπη καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη γεννᾶται ὁ ἄνθρωπος στὸν κόσμο. Ἀπὸ ἀγάπη δηλαδὴ ὁ Κύριος φέρει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὕπαρξι, καὶ γιὰ ν᾽ ἀπολαύσῃ τὴν ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ του στὴ ζωή, τὴν πρόσκαιρη καὶ τὴν αἰωνία, ἐὰν βεβαίως ἀνταποκριθῇ στὴ θεία ἀγάπη. Ἀλλιῶς συνέφερε, ὅπως στὸν ἀχάριστο Ἰούδα, νὰ μὴν εἶχε γεννηθῆ.

Καὶ πῶς ὁ ἄνθρωπος δύναται ν᾽ ἀνταποκρίνεται καὶ νὰ μένῃ στὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ; Μὲ τὴν τήρησι τῶν ἐντολῶν. ***«Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου»,*** εἶπεν ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητάς του. Δὲν εἶπε, «τὰς ἐντολὰς τοῦ Πατρός», ἀλλὰ ***«τὰς ἐντολάς μου»***. Οἱ ἐντολὲς τοῦ Πατρὸς εἶνε καὶ ἐντολὲς τοῦ Υἱοῦ, διότι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἔχουν τὴν αὐτὴ οὐσία, τὴν αὐτὴ θεότητα. Ὡς παράδειγμα δὲ τηρήσεως τῶν ἐντολῶν φέρει ὁ Χριστὸς τὸν ἑαυτό του. Γιὰ νὰ μένωμε στὴν ἀγάπη του ζητεῖ νὰ τηροῦμε τὶς ἐντολές του λέγοντας, ***«καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ Πατρός μου τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ»***. Ἐδῶ ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ ὡς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε ἐντολὲς ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὶς τήρησε. Ὡς ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός, τουτέστιν ὡς Θεός, ὁ Χριστὸς δὲν λαμβάνει, ἀλλὰ δίνει ἐντολές. Δὲν ὀφείλει ὑπακοὴ σὲ κανένα, ἀλλ᾽ ὀφείλεται ὑπακοὴ σ᾽ αὐτὸν ἀπὸ τὰ κτίσματά του. Ἐπειδὴ ὅμως χάριν τῶν ἀνθρώπων *«ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος»*, ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἔγινε δοῦλος, ἄνθρωπος, ὡς ἄνθρωπος *«ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ»* (Φιλιπ. β΄ 7-8). Καὶ σὲ ποῖον ὁ Χριστὸς ἔγινεν *«ὑπήκοος»*; Σὲ ποῖον ἔκανε ὑπακοή; Στὸν Πατέρα. Στὸ Ἑβρ. ε΄ 8 ὁ ἀπόστολος λέγει γιὰ τὸ Χριστό: *«Καίπερ ὢν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ᾽ ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν»*. Τὸ χωρίο τοῦτο εἶνε ἀπὸ τὰ δύσκολα καὶ παρερμηνευόμενα. Ἡ ὀρθὴ ἑρμηνεία του εἶνε, ὅτι ὁ Χριστός, ἂν καὶ εἶνε Υἱός, τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν γεννήτορα Πατέρα του, Θεός, καὶ ὡς Θεὸς δὲν ὤφειλεν ὑπακοὴ σὲ κανένα, ἐν τούτοις ὡς ἄνθρωπος ἔκανεν ὑπακοὴ στὸν Πατέρα, μάλιστα ὑπακοὴ σὲ δύσκολα καὶ ὀδυνηρὰ πράγματα, ἄσκησε τὴν ὑπακοὴ μὲ παθήματα, τὰ ὁποῖα ὑπέστη, καὶ ἀποκορύφωμα τῶν ὁποίων ἦταν ἡ σταύρωσι.

Γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Πῶς συμβιβάζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸ μὲ τὸ φρικτὸ μαρτύριο, στὸ ὁποῖον ὁ Πατὴρ παρέδωσε τὸν Υἱό; Τὸ ὅτι ὁ Πατὴρ *«τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο»* (Ρωμ. η΄ 32), *τὸν Υἱό του δὲν λυπήθηκε,* αὐτὸ δὲν σημαίνει σκληρότητα καὶ ἔλλειψι ἀγάπης; Ὄχι βεβαίως. Ὁ Πατὴρ εἶνε πάντοτε πλήρης ἀγάπης πρὸς τὸν Υἱό του τὸν ἀγαπητό. Ἀλλ' ἔσφιξε, τρόπον τινά, τὴν καρδιά του καὶ παρέδωσε τὸν Υἱὸ στὸ σκληρότερο μαρτύριο ἀπὸ ἀγάπη πρὸς ἐμᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς, γιὰ νὰ γίνῃ ἐξιλαστήριο θῦμα γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας καὶ νὰ σωθοῦμε. Ἑκουσίως δὲ καὶ προθύμως ὁ Υἱὸς δέχθηκε νὰ θυσιασθῇ, ἐπίσης ἀπὸ ἀγάπη πρὸς ἐμᾶς. Εἴμεθα ἀντικείμενο τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Καὶ ἂν ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, σὲ κατάστασι ἁμαρτίας εὑρισκόμενοι, ὑπήρξαμε ἀντικείμενο τῆς θείας ἀγάπης, εἶνε δυνατὸ νὰ μὴν ἦταν ἀντικείμενο τῆς ἀγάπης τοῦ Πατρὸς ὁ ἀναμάρτητος καὶ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ τὸ ἰδικό του θέλημα θυσιαζόμενος Υἱός; Καὶ ὅταν ὁ Υἱὸς ἔγινε γιὰ μᾶς κατάρα (Γαλ. γ΄ 13), ὁ Πατὴρ δὲν ἔπαυσε νὰ τὸν ἀγαπᾷ. Ἡ φρικτὴ μάλιστα θυσία τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἰδιαίτερος λόγος γιὰ νὰ τὸν ἀγαπᾷ ὁ Πατήρ. Ὁ Χριστὸς εἶπε: *«Διὰ τοῦτο ὁ Πατὴρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου»* (ι΄ 17). *Γι' αὐτὸ ὁ Πατήρ μὲ ἀγαπᾷ, διότι ἐγὼ θυσιάζω τὴ ζωή μου.*

Ὅπως ὁ Χριστὸς ὑπέστη παθήματα καὶ τοῦτο δὲν σήμαινε ἔλλειψι ἀγάπης τοῦ Πατρὸς πρὸς αὐτόν, ἔτσι καὶ ἐμεῖς ὑφιστάμεθα θλίψεις, καὶ αὐτὸ δὲν σημαίνει ἔλλειψι ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς. Ὅταν λοιπὸν μᾶς ἔρχωνται θλίψεις, ἂς μὴ σκανδαλιζώμεθα ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἂς μὴ θορυβούμεθα, ἂς μὴ γογγύζωμε. Ὁ Θεὸς μᾶς ἀγαπᾷ καὶ μᾶς δίνει θλίψεις πρὸς τὸ συμφέρον μας. Ἂν ἀγωνιζώμεθα καὶ τηροῦμε τὶς θεῖες ἐντολές, ὄχι μόνο μένουμε στὴ θεία ἀγάπη, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν θλίψεων ἀγαπώμεθα περισσότερο καὶ θὰ ἔχωμε μεγαλύτερη σωτηρία καὶ δόξα.

Στίχ. 11: *«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ».*

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὰ σᾶς εἶπα, γιὰ νὰ μείνῃ ἡ χαρά μου σὲ σᾶς, καὶ ἡ χαρά σας νὰ εἶνε πλήρης».*

Κάνει μεγάλη ἐντύπωσι, ὅτι τὴν παραμονὴ τοῦ φρικτοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ θανάτου του ὁ Χριστός, καίτοι προγνώριζε καὶ τὶς λεπτομέρειες τοῦ πάθους, τὸ ὁποῖο θὰ ὑφίστατο, ὁμιλεῖ περὶ χαρᾶς, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ ἴδιος καὶ ἤθελε νὰ ἔχουν καὶ οἱ μαθηταί του. Πολλοὶ λέ-

νε, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶνε Θρησκεία μελαγχολίας καὶ κατηφείας. Λάθος. Συκοφαντία. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶνε Θρησκεία τῆς χαρᾶς. Ὁ πραγματικὸς χριστιανὸς γνωρίζει τὸ μυστικὸ νὰ χαίρῃ καὶ στὶς θλίψεις. *«Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου»*, ἔγραψε ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴ φυλακή (Κολ. α΄ 24). Καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος ἔγραψε: *«Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις»* (Ἰακ. α΄ 2). *Ὡς κάθε εἶδος χαρᾶς νὰ θεωρῆτε, ἀδελφοί μου, ὅταν πέσετε σὲ διάφορες δοκιμασίες.*

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν». *Αὐτὰ σᾶς εἶπα.* Ποῖα λόγια του ἐννοεῖ ὁ Κύριος μ᾽ αὐτὴ τὴ φράσι; Τὰ ἀμέσως προηγούμενα στοὺς στίχ. 1-10, πρῶτα μὲν περὶ *«ἀμπέλου»* καὶ *«κλημάτων»*, ἤτοι *κλήματος* καὶ *κληματοβεργῶν*, ὡς εἰκόνος τοῦ στενοῦ συνδέσμου μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του, ἔπειτα δὲ περὶ *«ἀγάπης»*, στὴν ὁποίαν ἔγκειται ὁ στενὸς αὐτὸς σύνδεσμος. Τώρα δέ, στὸν παρόντα στίχ. 11, ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ γιὰ τὸ σκοπὸ τῶν προηγουμένων λόγων του. Ὁ σκοπὸς ἦταν νὰ δείξῃ, ὅτι ἀπὸ τὸ σύνδεσμο τῆς ἀγάπης προέρχεται ἡ χαρά, ἡ ὁποία συνιστᾷ τὴν εὐτυχία. Μὲ τὴ φράσι, ***«ἡ χαρὰ ἡ ἐμή»***, *ἡ δική μου χαρά*, ὁ Χριστὸς ἀντιθέτει τὴ δική του χαρὰ πρὸς τὴ χαρὰ τοῦ κόσμου, τὴν κοσμικὴ χαρά. Ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου εἶνε κενή, προκαλεῖ κόρο, δὲν ἱκανοποιεῖ. Ὅσοι ἀναζητοῦν τὴ χαρὰ στὸν κόσμο, στὸν τρόπο τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου, καὶ στοὺς κοσμικοὺς ἑαυτούς των, αὐτοὶ ἀντλοῦν σὲ πίθο Δαναΐδων. Στὴν πραγματικότητα ὁ κόσμος δὲν ἔχει χαρά, ἀλλὰ «χαρές», διασκεδάσεις, συνήθως ἁμαρτωλὲς διασκεδάσεις, ποὺ φθείρουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ψυχικῶς καὶ σωματικῶς, καὶ ὁδηγοῦν καὶ σὲ αὐτοκτονίες.

Χαρά, ἀληθινὴ χαρά, εἶνε ἡ χαρὰ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς ἔχει χαρὰ ὡς Θεός, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος, ἐπειδὴ τήρησε τὶς ἐντολὲς τοῦ Πατρὸς μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μένῃ στὴν ἀγάπη τοῦ Πατρός. Καὶ οἱ μαθηταί, ἐπειδὴ τηροῦσαν τὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ, ἦταν στὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶχαν τὴ χαρά, ἡ ὁποία ἀπέρρεεν ἀπ᾽ αὐτὴ τὴν ἀγάπη. Προέτρεπε τοὺς μαθητάς του ὁ Χριστὸς νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ τηροῦν τὶς ἐντολές του, γιὰ νὰ μένουν στὴν ἀγάπη του καὶ νὰ ἔχουν ἔτσι τὴ χαρά του. Μὲ τὴ φράσι, ***«ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ»***, ὁ Κύριος ἤθελε, νομίζουμε, νὰ εἰπῇ: Ἐγὼ ὡς ἄνθρωπος δὲν θὰ μείνω στὸν κόσμο. Ἐντὸς ὀλίγου θὰ φύγω ἀπὸ τὸν κόσμο. Ἀλλ᾽ ἡ χαρά μου δὲν θέλω νὰ φύγῃ ἀπὸ σᾶς καὶ νὰ σᾶς καταλάβῃ ἡ λύπη. Ἡ χαρά μου θέλω νὰ μείνῃ σὲ σᾶς.

Ὁ Χριστὸς δὲν ἤθελεν ἁπλῶς νὰ μείνῃ ἡ χαρὰ στοὺς μαθητάς του, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπακοῆς σ' αὐτὸν καὶ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν του ἤθελε νὰ **«πληρωθῇ»**, νὰ αὐξηθῇ δηλαδὴ καὶ νὰ γίνῃ πλήρης. Ἡ χαρὰ τοῦ Χριστοῦ εἶνε πάντοτε πλήρης μὲ ἀπόλυτη ἔννοια. Ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς εἶνε τὸ πλήρωμα τῆς χαρᾶς, ἡ αὐτοχαρὰ καὶ ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς. Ἡ χαρὰ τῶν μαθητῶν δὲν ἦταν πλήρης καὶ ἔπρεπε νὰ γίνῃ πλήρης, πλήρης βεβαίως μὲ σχετικὴ ἔννοια, κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατό.

Ὅλοι διψοῦμε τὴ χαρά. Μεγαλύτερη δίψα ἀπὸ τὴ δίψα τῆς χαρᾶς δὲν ὑπάρχει. Ἀλλ' οἱ πολλοὶ δὲν ἱκανοποιοῦν τὴ δίψα τους, διότι ἀστοχοῦν ὡς πρὸς τὴν πηγὴ τῆς χαρᾶς. Δὲν προστρέχουν στὸ Χριστό, τὸ Θεὸ καὶ δημιουργό τους καὶ τὴν πηγὴ τῆς χαρᾶς. Ἀναζητοῦν τὴ χαρὰ μακριὰ ἀπὸ τὸ Χριστό, σὲ πηγὲς μὲ θολὸ καὶ μολυσμένο νερό. Εὐτυχεῖς ὅσοι γνωρίζουν τὸ Χριστὸ καὶ πίνουν ἀπὸ *«τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν»*, ποὺ δίνει ὁ Χριστός (δ´ 10). Ταλαίπωροι ὅσοι ἀγνοοῦν τὸ Χριστὸ εἴτε μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι στεροῦνται τῆς γνώσεως τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ, εἴτε, τὸ χειρότερο, μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι καταφρονοῦν αὐτόν, καὶ πίνουν ἀπὸ πηγὲς μὲ θολὸ καὶ ἀνθυγιεινὸ νερό.

Στίχ. 12: *«Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς»*.

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὴ εἶνε ἡ δική μου ἐντολή, νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο ὅπως σᾶς ἀγάπησα»*.

Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν παρόντα στίχ. 12 μέχρι τὸ στίχ. 17 ἀναφέρεται στὴν ἀγάπη, ποὺ πρέπει νὰ ἔχουν οἱ μαθηταί του μεταξύ τους.

Στὴ φράσι, **«ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή»**, *ἡ δική μου ἐντολή*, ἄξια παρατηρήσεως δύο πράγματα. Ὁ Χριστὸς δὲν λέγει «ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ» ἢ «ἡ ἐντολὴ τοῦ Πατρός», ἀλλ' ὅπως προηγουμένως εἶπεν, *«ἡ χαρὰ ἡ ἐμή»*, ἔτσι τώρα λέγει, **«ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή»**, διότι ὁμιλεῖ αὐθεντικῶς, ὡς Θεός. Ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἶνε καὶ ἐντολὴ τοῦ Υἱοῦ, κοινὴ ἐντολή, ὅπως κοινὴ εἶνε καὶ ἡ οὐσία τους, ἡ θεότης. Ὁ Χριστὸς ἐπίσης δὲν λέγει «αἱ ἐντολαί», κατὰ πληθυντικό, ἀλλὰ **«ἡ ἐντολή»**, κατὰ ἑνικό, διότι στὴν ἀγάπη συνοψίζονται ὅλες οἱ ἐντολὲς τοῦ θείου νόμου καὶ γίνονται μία ἐντολή. Ὁ ἀπόστολος γράφει: *«Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκε· τὸ γὰρ οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζε-*

ται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη» (Ρωμ. ιγ΄ 8-10). *Ἐκεῖνος, ποὺ ἀγαπᾷ τὸν ἄλλο, μὲ τὴν ἀγάπη ἔχει ἐκπληρώσει τὸ νόμο. Διότι τὸ μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ἐπιθυμήσῃς καὶ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐντολὴ συνοψίζονται σ' αὐτὸ τὸ λόγο, στὸ ν' ἀγαπήσῃς τὸν πλησίον σου σὰν τὸν ἑαυτό σου. Ἡ ἀγάπη στὸν πλησίον κακὸ δὲν κάνει. Γι' αὐτὸ ἡ ἀγάπη εἶνε ἐκπλήρωσι τοῦ νόμου.* Ἐπίσης ὁ ἀπόστολος γράφει: *«Ὁ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»* (Γαλ. ε΄ 14). *Ὅλος ὁ νόμος συνοψίζεται σὲ ἕνα λόγο, στὸ ν' ἀγαπήσῃς τὸν πλησίον σου σὰν τὸν ἑαυτό σου* (Βλέπε καὶ Ματθ. κβ΄ 36-40).

Ὁ ἀποστολικὸς λόγος, τὸν ὁποῖο παραθέσαμε ἀνωτέρω, *«Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη»* (Ρωμ. ιγ΄ 10), ἀνακαλεῖ στὴ μνήμη μας τὸ λόγο τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, *Ama et fac quod vis*, *Ἀγάπα καὶ κάνε ὅ,τι θέλεις*. Ἡ προτροπή, *κάνε ὅ,τι θέλεις*, φαίνεται παράδοξη. Διότι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ θέλῃ καὶ καλὸ καὶ κακό. Προτρέπει λοιπὸν ὁ ἱερὸς Πατὴρ νὰ κάνῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ κακό; Ὄχι βεβαίως. Διότι τῆς προτροπῆς, *κάνε ὅ,τι θέλεις*, προηγεῖται ἡ προτροπή, *ἀγάπα*. Καὶ ὅταν κανεὶς ἀγαπᾷ, δὲν δύναται νὰ θέλῃ τὸ κακὸ τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ μόνο τὸ καλό, καὶ αὐτὸ μόνο πράττει.

Ὅ,τι περὶ ἀγάπης λέγει ὁ Κύριος στὸ παρὸν χωρίο ιε΄ 12, εἶπε καὶ προηγουμένως στὸ ιγ΄ 34, μὲ τὴ διαφορά, ὅτι στὴν περίπτωσι ἐκείνη χαρακτήρισε τὴν ἐντολὴ τῆς ἀγάπης *«καινήν»*, *καινούργια*. Καὶ γιατί τὴν χαρακτήρισε ἔτσι; Τὴν ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μὲ τὴ φράσι, *«καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς»*, ἡ ὁποία περιέχεται καὶ στὰ δύο χωρία. Ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποία δίδαξε ὁ Χριστός, εἶνε *«καινή»*, *καινούργια*, διότι εἶνε ἀγάπη κατὰ τὸ πρότυπο τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δίδασκε ἀγάπη πρὸς τοὺς *«πλησίον»*. Ὡς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἴσχυε τὸ μῖσος. Ὁ Χριστὸς ἐπεξέτεινε τὴν ἀγάπη καὶ στοὺς ἐχθρούς. Ζήτησε ν' ἀγαποῦμε τοὺς ἐχθρούς μας, νὰ δίνωμε εὐχὲς σ' ὅσους μᾶς καταρῶνται, νὰ εὐεργετοῦμε ὅσους μᾶς μισοῦν, καὶ νὰ προσευχώμεθα γιὰ ὅσους μᾶς συμπεριφέρονται κακῶς καὶ μᾶς διώκουν (Ματθ. ε΄ 43-45). Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δίδασκε νόμο ταυτοπαθείας *«ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος»*. (Ἐξόδ. κα΄ 24, Ματθ. ε΄ 37). Ὁ Χριστὸς δίδαξε νὰ μὴ προβαίνωμε σ' ἐκδίκησι, ἀλλὰ νὰ δείχνωμε ἀνοχή, ἀνεξικακία καὶ καλωσύνη σ' αὐτόν, ποὺ μᾶς κάνει κακό (Ματθ. ε΄ 38-41).

Τὴ διδασκαλία του περὶ ἀγάπης ὁ Χριστὸς βεβαίωσε μὲ τὸ παράδειγμά του. Ζήτησε ν' ἀγαποῦμε τοὺς ἐχθρούς μας, ὅπως ἐκεῖνος ἀγάπησε τοὺς ἐχθρούς του.

Καὶ πόσους ἐχθροὺς εἶχε καὶ ἀγάπησε ὁ Χριστός; Ἐμεῖς ἔχουμε μερικοὺς μόνον ἀνθρώπους ἐχθρούς. Ὁ Χριστός, ἐπειδὴ εἶνε Θεός, ὅπως ὁ Πατήρ του, εἶχεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐχθρούς, διότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, εἰδωλολάτρες καὶ μή, πολιτεύονταν ἀντιθέτως πρὸς τὸ θεῖο θέλημά του, ἦταν ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀσεβεῖς (Κολ. α΄ 21, Ρωμ. ε΄ 6-10).

Ἐμεῖς ἀγαποῦμε πρόσωπα οἰκεῖα, συγγενικὰ καὶ ἄλλα, στὰ ὁποῖα βρίσκουμε ἀνταπόκρισι καὶ κάτι τὸ ἑλκυστικό. Ὁ Χριστὸς ἀγάπησε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καίτοι ἦταν ἐχθροί του καὶ ἀνάξιοι τῆς ἀγάπης του. Ἀγάπησε καὶ καθάρματα καὶ ἀποφώλια τέρατα! Ἐμεῖς εἴμεθα στενόκαρδοι, ὁ Χριστὸς ἔχει πλατειὰ καρδιά, πλατύτερη ἀπὸ τὸν ὠκεανό, πλατύτερη καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανό.

Ἐμεῖς ἀγαποῦμε καὶ μὲ ἰδιοτέλεια. Ὁ Χριστὸς ἀγάπησε τελείως ἀνιδιοτελῶς, χωρὶς καμμία ἀνάγκη, χωρὶς κανένα συμφέρον, ἀλλὰ καὶ ἐν γνώσει τῆς ἀχαριστίας καὶ τῆς ἀσεβείας πρὸς αὐτὸν πολλῶν ἀγαπωμένων καὶ εὐεργετουμένων ἀπ' αὐτόν.

Ἐμεῖς ἀγαποῦμε μέχρις ὡρισμένου βαθμοῦ. Ὁ Χριστὸς ἀγάπησε μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Καὶ τὴν ὥρα τῆς σταυρώσεώς του προσευχόταν στὸν Πατέρα ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν του!

Ὅπως δὲ ἐκεῖνος ἀγάπησε ἐμᾶς, ἔτσι καὶ ἐμεῖς θέλει ν' ἀγαποῦμε **«ἀλλήλους»**, ὁ ἕνας δηλαδὴ τὸν ἄλλο. Χριστιανὸς σημαίνει μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ, τοῦ μεγάλου προτύπου καὶ ὑποδείγματος. Ἀλλὰ τίθεται τὸ ἐρώτημα: Δυνάμεθα ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι ν' ἀγαποῦμε μὲ τὴν τελειότητα, μὲ τὴν ὁποία ἀγάπησε καὶ ἀγαπᾷ ὁ Χριστός; Ἀπαντοῦμε στὸ ἐρώτημα: Ὁ Χριστὸς δὲν εἶνε ἁπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεάνθρωπος, καὶ γι' αὐτὸ ἀγάπησε καὶ ἀγαπᾷ μὲ ἀπόλυτη τελειότητα. Ἐμεῖς καλούμεθα νὰ ἀγαπήσωμε κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατό, μὲ σχετικὴ τελειότητα.

Τίθεται ἐπίσης τὸ ἐρώτημα: Πρέπει καὶ δυνάμεθα ν' ἀγαποῦμε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐξ ἴσου; Ἡ ἀπάντησι εἶνε: Ὄχι βεβαίως. Δίκαιο, ἀλλὰ καὶ φυσικὸ εἶνε, τοὺς καλοὺς ν' ἀγαποῦμε περισσότερο καὶ τοὺς κακοὺς ὀλιγώτερο. Ὁ Χριστὸς ἀγαποῦσε καὶ τὸν Ἰούδα καὶ μέχρι τέλος ἔδειξε σ' αὐτὸν ἀγάπη καὶ εὐγένεια. Ἀλλὰ βεβαίως τὸν Ἰωάννη καὶ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους ἀγαποῦσε περισσότερο ἀπὸ τὸν προδότη.

Πρέπει τέλος νὰ λεχθῇ, ὅτι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος κάνῃ κατάχρησι τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, τότε τὸ λόγο ἔχει ἡ δικαιοσύνη τοῦ Χριστοῦ,

ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται τιμωρητικῶς. Διότι ὁ Θεὸς δὲν εἶνε μόνον ἀγάπη, εἶνε καὶ δικαιοσύνη. Καὶ ὅποιος ὁμιλεῖ μόνο γιὰ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν τιμωρεῖ, αὐτὸς καταργεῖ μία ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ, τὴ δικαιοσύνη, καὶ διδάσκει αἵρεσι.

Στίχ. 13-15: ***«Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχήν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν».***

Ἡ πρότασι, ***«ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ...»***, εἶνε ἐπεξήγησι τοῦ ***«ταύτης»***. Τὸ ***«θῇ»*** εἶνε ὑποτακτικὴ ἀορίστου τοῦ «τίθημι», *θέτω, διαθέτω, θυσιάζω.*

Μεταφράζουμε: «*Κανεὶς δὲν ἔχει ἀγάπη μεγαλύτερη ἀπ' αὐτή, νὰ θυσιάζῃ δηλαδὴ κανεὶς τὴ ζωή του γιὰ τοὺς φίλους του. Σεῖς εἶσθε φίλοι μου, ἐὰν κάνετε ὅσα ἐγὼ σᾶς παραγγέλλω. Δὲν σᾶς ὀνομάζω πλέον δούλους, διότι ὁ δοῦλος δὲν γνωρίζει τί κάνει ὁ κύριός του. Ἀλλὰ σᾶς ὠνόμασα φίλους, διότι σᾶς ἔκανα γνωστὰ ὅλα, ὅσα ἄκουσα ἀπὸ τὸν Πατέρα μου*».

Ὅπως ἤδη εἴπαμε, ἡ πρότασι, ***«ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ...»***, εἶνε ἐπεξήγησι τοῦ ***«ταύτης»***. Συνεπῶς ἡ ἔννοια τοῦ πρώτου στίχου τοῦ παρόντος χωρίου εἶνε ἡ ἑξῆς: «*Κανεὶς δὲν ἔχει ἀγάπη μεγαλύτερη ἀπ' αὐτή, νὰ θυσιάζῃ δηλαδὴ κανεὶς τὴ ζωή του γιὰ τοὺς φίλους του*». Κατ' αὐτὴ τὴν ἔννοια ὡς ἡ μεγαλύτερη ἀγάπη ἐδῶ ἐννοεῖται ἡ θυσία γιὰ τοὺς φίλους, ὄχι ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς φίλους, καίτοι βεβαίως οἱ φίλοι εἶνε ἰδιαιτέρως ἀγαπητὰ πρόσωπα. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος, ὅτι ἡ μεγαλύτερη ἀγάπη ἀνθρώπου εἶνε ἡ θυσία γιὰ τοὺς φίλους, διότι ἀπέβλεπε στὴν ἰδική του ὑπερτάτη θυσία, στὴν ὁποία θὰ προέβαινε τὴν ἑπομένη ἡμέρα γιὰ τοὺς ἰδικούς του φίλους, τοὺς μαθητάς του καὶ τοὺς ἀκολούθους του ὅλων τῶν αἰώνων.

Ἀλλὰ στὸ σημεῖο τοῦτο γεννᾶται ἡ ἀπορία: Δεδομένου, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν θυσιάσθηκε μόνο γιὰ τοὺς καλοπροαιρέτους ἀνθρώπους καὶ φίλους του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς κακοπροαιρέτους καὶ ἐχθρούς του, πῶς ἡ θυσία γιὰ τοὺς φίλους του χαρακτηρίζεται ὡς ἡ μεγαλύτερη ἀγάπη; Καλὴ βεβαίως ἡ θυσία γιὰ τοὺς φίλους, ἀλλ' εὐκολώτερη, ἐνῷ ἡ θυσία γιὰ τοὺς ἐχθροὺς εἶνε δυσκολώτερη, πολὺ δυσκολώτερη. Γιὰ τὸν καλὸ ἴσως καὶ θ' ἀποφασίσῃ κάποιος νὰ πεθάνῃ, ὄχι ὅμως

καὶ γιὰ τὸν κακό (Ρωμ. ε' 7). Ὁ Χριστὸς θυσιάσθηκε καὶ γιὰ τοὺς κακούς, καὶ γιὰ καθάρματα καὶ ἀποφώλια τέρατα, καὶ γι' αὐτοὺς τοὺς σταυρωτάς του! Ἡ θυσία λοιπὸν τοῦ Κυρίου γιὰ τοὺς κακοποιοὺς καὶ ἐχθρούς, ἡ δυσκολωτάτη καὶ ἀδύνατη ἀνθρωπίνως, δὲν εἶνε ἀγάπη μεγαλύτερη τῆς ἀγάπης νὰ θυσιάζεται κανεὶς γιὰ τοὺς φίλους; Ἡ ἀπάντησι στὴν ἀπορία εἶνε αὐτή: Καὶ ἡ θυσία γιὰ τοὺς φίλους εἶνε ἀγάπη, καὶ ἡ θυσία γιὰ τοὺς ἐχθροὺς εἶνε ἀγάπη, διότι καὶ οἱ δύο θυσίες γίνονται ἀπὸ ἀγάπη. Ὁ Κύριος ἀγαπᾷ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ θυσιάσθηκε γιὰ ὅλους. Ἀλλὰ μεγαλύτερη ἀγάπη εἶνε ἡ θυσία γιὰ τοὺς φίλους, διότι ἡ θυσία γιὰ τοὺς φίλους ἔγινε ἀπὸ μεγαλύτερη ἀγάπη, ἐπειδὴ οἱ φίλοι εἶνε ἀνώτεροι ἄνθρωποι καὶ γι' αὐτὸ εἶνε δίκαιο, ἀλλὰ καὶ φυσικό, νὰ τοὺς ἀγαπᾷ ὁ Κύριος περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὁ Κύριος βάδισε πρὸς τὸ μαρτύριο *«ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς»* (ιγ' 1). Τοὺς ἰδικούς του ὁ Κύριος ἀγάπησε ἰδιαιτέρως, μὲ τελεία ἀγάπη. Ὅπως εἴπαμε ἀλλοῦ, ἀγαποῦσε ὁ Κύριος καὶ τὸν Ἰούδα, ἀλλὰ τὸν Ἰωάννη, τὸν Πέτρο καὶ τοὺς ἄλλους μαθητάς του ἀγαποῦσε περισσότερο.

Ἐφαρμόζοντας ὁ Κύριος τὴ γενικὴ ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν ἐξέφρασε στὸν πρῶτο στίχο, τὸν 13, τοῦ ἐρευνωμένου ἐδαφίου ὁμιλῶντας περὶ φίλων τοῦ ἀνθρώπου, στοὺς ἑπομένους δύο στίχους, τὸν 14 καὶ τὸν 15, ὁμιλεῖ περὶ ἰδικῶν του φίλων, ὀνομάζοντας ἔτσι τοὺς μαθητάς του καὶ ὅλους βεβαίως τοὺς ἀκολούθους του. Βεβαίως ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ὡς κτίσματα, δημιουργήματα, εἴμεθα δοῦλοι, ἐνῷ ὁ Χριστός, ὡς ἄκτιστος καὶ Θεὸς κατὰ τὴν ἀνώτερη φύσι του, εἶνε Κύριος. Ἐν τούτοις ὁ Χριστός, γιὰ νὰ τιμήσῃ τοὺς μαθητάς του καὶ τοὺς ἄλλους ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους, ὀνομάζει αὐτοὺς φίλους του. Ὅπως ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ πίστευσε στὸ Θεὸ καὶ ὠνομάσθηκε φίλος τοῦ Θεοῦ (Ἠσ. μα' 8, Β' Παραλ. κ' 7, Ἰακ. β' 23), ἔτσι καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ, καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ ὀνομάζονται φίλοι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐνωρίτερα δὲ ὁ Κύριος ὠνόμασε τοὺς μαθητάς του φίλους του (Λουκ. ιβ' 4). Ἀλλὰ κάποιος ἀπὸ τοὺς πιστούς, ποὺ αἰσθανόμεθα πόσο μεγάλοι ἦταν ὁ Ἀβραάμ, οἱ μαθηταὶ καὶ ἄλλοι, ὅμοιοι ἐκείνων, θὰ μποροῦσε νὰ εἰπῇ: «Φίλοι τοῦ Χριστοῦ ὁ Ἀβραάμ, οἱ μαθηταὶ καὶ ἄλλοι, ὅμοιοι ἐκείνων. Φίλοι τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐμεῖς οἱ μικροὶ καὶ ἀσήμαντοι;». Ναί, ὅλοι οἱ πιστοί, καὶ οἱ πλέον ταπεινοὶ καὶ ἄσημοι, εἶνε φίλοι τοῦ Χριστοῦ.

Πόσο μᾶς τιμᾷ καὶ μᾶς ὑψώνει ὁ Χριστός! Ἀλλ' ὅσο περισσότερο μᾶς ὑψώνει, τόσο ταπεινότεροι πρέπει νὰ γινώμεθα. Ὁ Ἀβραὰμ

ὠνομάσθηκε φίλος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ᾽ ὁ ἴδιος οὐδέποτε εἶπεν, «Ἐγώ εἰμι φίλος τοῦ Θεοῦ». Ἀντιθέτως, ὠνόμαζε τὸν ἑαυτό του δοῦλο καὶ εἶπεν, *«Ἐγώ εἰμι γῆ καὶ σποδός»* (Γεν. ιη´ 3, 27). Καὶ ὁ Παῦλος ὠνόμαζε τὸν ἑαυτό του δοῦλο τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. α´ 1), καὶ ὁ Πέτρος (Β´ Πέτρ. α´ 1), καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος (Ἰακ. α´ 1). Ὁ Χριστὸς μᾶς τιμᾷ ὀνομάζοντας ἐμᾶς τοὺς ἀναξίους φίλους του, ἐμεῖς νὰ τιμοῦμε τὸν Ὑπέρτιμο ὀνομάζοντας τοὺς ἑαυτούς μας δούλους του.

Ὁ Χριστὸς μᾶς θεωρεῖ καὶ μᾶς ὀνομάζει φίλους του ὑπὸ τὸν ὅρο τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν του. Γι᾽ αὐτὸ λέγει στοὺς μαθητάς του: ***«Ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν».*** Οἱ μαθηταὶ τηροῦσαν ὅλες τὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ, ἐκτελοῦσαν ὅλα τὰ παραγγέλματά του. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ἔγιναν οἱ μεγαλύτεροι πνευματικοὶ κατακτηταὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐμεῖς κατὰ πόσο τηροῦμε τὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατὰ πόσο δικαιώνουμε τὴν ὀνομασία φίλοι τοῦ Χριστοῦ; Μικροί, πολὺ μικροὶ εἴμεθα ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς ἀποστόλους. Ἀλλ᾽ ἐφόσον κάνουμε εἰλικρινῆ ἀγῶνα, εἴμεθα ἀντικείμενα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας τοῦ Χριστοῦ, ἔστω καὶ ἂν δὲν κατορθώνωμε πολλὰ καὶ μεγάλα πράγματα, ἔστω καὶ ἂν σημειώνωμε στὴ ζωή μας καὶ πτώσεις. Καὶ ὁ Πέτρος εἶχε πτῶσι, ἀλλὰ σηκώθηκε καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ εἶνε φίλος τοῦ Χριστοῦ. Στὸν πολυεύσπλαγχνο Κύριο «μετράει» ὁ πνευματικὸς ἀγὼν καὶ ἡ μετάνοια τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Χριστὸς ὠνόμασε τοὺς μαθητάς του φίλους του γιὰ δύο λόγους. Ὁ ἕνας λόγος εἶνε, ὅτι οἱ μαθηταὶ ἦταν τηρηταὶ τῶν ἐντολῶν του. Ὁ ἄλλος δὲ λόγος εἶνε, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποκάλυψε στοὺς μαθητάς του τὰ οὐράνια μυστικά. Γιὰ τὸ πρῶτο ἔγινε λόγος προηγουμένως, κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ στίχ. 14. Ἐρχόμεθα δὲ τώρα στὸ δεύτερο, γιὰ τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ στὸ στίχ. 15.

«Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους». Αὐτὴ ἡ πρότασι φαίνεται νὰ δημιουργῇ πρόβλημα, διότι φαίνεται νὰ ἀποκλείῃ νὰ ὀνομάζῃ ὁ Χριστὸς τοὺς μαθητάς του δούλους καὶ στὸ μέλλον, ἐνῷ στὴν πραγματικότητα καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλίγο, μὲ τὸ λόγο του στὸ στίχ. 20, τὸν ἑαυτό του παρουσιάζει ὡς Κύριο καὶ τοὺς μαθητάς του ὡς δούλους του. Ἡ ἐν λόγῳ πρότασι, ***«Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους»***, δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ μὲ ἀπόλυτη, ἀλλὰ μὲ σχετικὴ ἔννοια. Ὁ Χριστὸς δηλαδὴ δὲν ὀνομάζει τοὺς μαθητάς του δούλους, ἀλλὰ φίλους, ἐξ ἐπόψεως τοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ἐκείνη τὴ στιγμή, ὅτι ἔκανε γνωστὰ σ᾽ αὐτοὺς τὰ μυστικά του, ὅπως κάνει κανεὶς σὲ φίλους του. Ἐξ ἄλλης

ἐπόψεως ἰσχύει, ὅτι οἱ μαθηταὶ εἶνε δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς εἶνε Κύριος.

Στὴ φράσι **«ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους»**, τὸ **«εἴρηκα»**, *ἔχω εἰπεῖ, εἶπα,* ἀναφέρεται στὸ λόγο, τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς εἶπε προηγουμένως, στὸ στίχ. 14. Ἀλλ' ὅπως ἤδη εἴπαμε, φίλους ὁ Χριστὸς ὠνόμασε τοὺς μαθητάς του καὶ ἐνωρίτερα (Λουκ. ιβ' 4).

Γιὰ τὸν δοῦλο καὶ τὸν κύριο μὲ κοινωνικὴ ἔννοια ὁ Χριστὸς λέγει, **«ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος»**, *ὁ δοῦλος δὲν γνωρίζει τί κάνει ὁ κύριός του.* Ὁ δοῦλος δὲν γνωρίζει σχέδια, κινήσεις, πράξεις, ἐλατήρια καὶ σκοπὸ τῶν πράξεων τοῦ κυρίου του, διότι ὁ κύριος δὲν δίνει στὸ δοῦλο ἀναφορὰ καὶ ἐξηγήσεις, χρησιμοποιεῖ τὸ δοῦλο ἁπλῶς ὡς ὑπηρετικὸ ὄργανο. Ἀντιθέτως τὸν φίλο του καθιστᾷ κανεὶς κοινωνὸ καὶ μέτοχο τῶν μυστικῶν καὶ ἀπορρήτων του. Ὁ Χριστός, ὁ μεγάλος Κύριος, ὁ Κύριος μὲ ὀντολογικὴ ἔννοια, τοὺς μαθητάς του, δούλους μὲ ὀντολογικὴ ἐπίσης ἔννοια, τιμᾷ ὡς φίλους. Διότι, ὅπως ἄνθρωπος δὲν ἀποκρύπτει ἀπὸ τοὺς φίλους του τί κάνει, καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἀπέκρυψε ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ τί ἔκανε (Γεν. ιη' 17), ἔτσι καὶ ὁ Χριστός, ὁ Θεάνθρωπος, δὲν ἀπέκρυψε ἀπὸ τοὺς μαθητάς του τὰ οὐράνια μυστικά. Εἶπε στοὺς μαθητάς του: **«Ὑμᾶς εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν»**. *Ἐσᾶς ὠνόμασα φίλους, διότι ὅλα, ὅσα ἄκουσα ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, ἔκανα γνωστὰ σ' ἐσᾶς.*

Λέγοντας ὁ Χριστός, **«ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου»**, ἐκφράζεται ἀνθρωποπαθῶς. Ὁμοίως ἐκφράζεται καὶ στὸ η' 26 καὶ 40. Ἡ ἀνθρωποπαθὴς δὲ αὐτὴ ἔκφρασι ἀναφέρεται σὲ ἀπερινόητη σχέσι τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα *«ἀκούει»* ἀπὸ τὸν Πατέρα (ιστ' 13). Δύο δὲ πράγματα δυνάμεθα ἑρμηνευτικῶς νὰ εἰποῦμε ἐδῶ. Πρῶτον μέν, ὅτι ὁ Υἱὸς ἀκούει ἀπὸ τὸν Πατέρα, διότι γεννᾶται ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἀκούει ἀπὸ τὸν Πατέρα, διότι ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα. Δεύτερον δέ, ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δὲν λέγουν τίποτε ἄλλο, παρὰ τὰ τοῦ Πατρός, τὰ τρία πρόσωπα βρίσκονται σὲ πλήρη συμφωνία μεταξύ των, ἔχουν τὸ αὐτὸ φρόνημα καὶ τὸ αὐτὸ θέλημα.

Κατὰ τὸ Ματθ. ιγ' 11 ὁ Χριστὸς εἶπεν ἄλλοτε στοὺς φίλους του μαθητάς: *«Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν»* (Βλέπε καὶ Μάρκ. δ' 11 καὶ Λουκ. η' 10). Καὶ ἐπειδὴ *«τὰ μυστήρια»* δημιουργοῦν ἀπορίες καὶ οἱ μαθηταὶ ζητοῦσαν ἐξηγήσεις, κατὰ τὸ Μάρκ. δ' 34 ὁ Χριστὸς *«κατ' ἰδίαν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ*

ἐπέλυε πάντα», ἰδιαιτέρως στοὺς μαθητάς του ἐξηγοῦσε ὅλα. Τώρα δὲ ὁ Κύριος κατὰ τὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο λέγει στοὺς μαθητάς, ὅτι ὅλα, ὅσα ἄκουσε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἔκανε γνωστὰ σ' αὐτούς. Ὅλα, ἐννοεῖται, τὰ οὐράνια μυστικά, ὅσα ἦταν ἀπαραίτητα γιὰ θεογνωσία καὶ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων καὶ μποροῦσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ *«βαστάσουν»* (ιστ' 12). Κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴ προσευχή του ὁ Χριστὸς εἶπε στὸν Πατέρα γιὰ τοὺς μαθητάς του ἐν σχέσει πρὸς τὴ θεογνωσία: *«Ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω»* (ιζ' 26). Καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασί του σὲ διάστημα σαράντα ἡμερῶν ἐμφανιζόταν στοὺς μαθητάς του καὶ ἔλεγε *«τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ»* (Πράξ. α' 3).

Οἱ ἄνθρωποι ἀποκαλύπτουν στοὺς φίλους τους μικρὰ μυστικά. Ὁ Χριστὸς ἀποκάλυψε στοὺς μαθητάς του, καὶ διὰ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ Εὐαγγελίου σὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς καὶ φίλους του, ὕψιστα καὶ σωτήρια μυστικά, τὰ ὁποῖα ἄλλος, εἴτε ἄνθρωπος εἴτε ἄγγελος, δὲν μποροῦσε νὰ γνωρίζῃ καὶ ν' ἀποκαλύψῃ. Διότι οὐδείς, οὔτε ἄνθρωπος οὔτε ἄγγελος, ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, οὐρανὸ μὲ τὴν ἔννοια τῆς ὑψίστης σφαίρας, τῆς σφαίρας τῆς Θεότητος, γιὰ νὰ γνωρίσῃ καὶ ἀποκαλύψῃ τὰ οὐράνια μυστικά. Ὁ Χριστὸς γνώριζε καὶ ἀποκάλυψε τὰ ὕψιστα μυστικά, διότι ἦταν στὴν ὑψίστη σφαῖρα, τὴ σφαῖρα τῆς Θεότητος, καὶ ἀπ' ἐκεῖ κατέβηκε στὴ γῆ, ἐνῷ συγχρόνως δὲν ἔπαυσε νὰ εἶνε στὸν οὐρανό (γ' 12-13).

Οἱ πιστοὶ ἂς δοξολογοῦμε τὸν Κύριο καὶ Θεὸ καὶ Σωτῆρα Ἰησοῦ Χριστό, διότι μᾶς ἔκανε φίλους καὶ κοινωνοὺς τῶν ὑψίστων ἀληθειῶν, τῶν μυστικῶν του καὶ ἀπορρήτων.

Στίχ. 16: *«Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ, ἵνα ὅ,τι ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν».*

Τὸ ***«ἔθηκα ὑμᾶς»*** σημαίνει *«ἀνέθεσα σὲ σᾶς· ὥρισα σὲ σᾶς· ἔδωσα σὲ σᾶς τὴν ἀποστολή»*. Ὡς ***«καρπὸς»*** ἐδῶ ἐννοεῖται τὸ *«ἔργον»*, ὄχι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἔργου. Συνεπῶς τὸ ***«ἵνα... καρπὸν φέρητε»*** σημαίνει *«γιὰ νὰ καρποφορήσετε σὲ ἔργο· γιὰ νὰ κάνετε ἔργο»* (Πρβλ. *«ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες»*, Κολ. α' 10, *«καλῶν ἔργων προΐστασθαι... ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι»*, Τίτ. γ' 14). Τὸ ***«μένω»*** σημαίνει καὶ *«ἰσχύω· ἔχω ἰσχύν»*, ὅπως στὸ Ρωμ. θ' 11. Μὲ αὐτὴ δὲ τὴ σημασία, νομίζουμε, τὸ ρῆμα τοῦτο χρησιμοποιεῖται ἐδῶ.

Καὶ συνεπῶς ἡ φράσι, ***«καὶ (ἵνα) ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ»***, σημαίνει, *«καὶ τὸ ἔργο σας νὰ ἔχῃ ἰσχύ, δύναμι»*. Ἡ δὲ ἰσχὺς ἢ δύναμι τοῦ ἔργου τῶν ἀποστόλων ἐννοεῖται ὡς πρὸς τὸ ὅ,τι λέγεται στὴν ἑπομένη φράσι, νὰ εἰσακούωνται δηλαδὴ τὰ αἰτήματα τῆς προσευχῆς τους.

Μεταφράζουμε: *«Δὲν μὲ ἐξελέξατε σεῖς, ἀλλ᾽ ἐγὼ σᾶς ἐξέλεξα, καὶ ἔδωσα σὲ σᾶς τὴν ἀποστολὴ νὰ πηγαίνετε καὶ νὰ κάνετε ἔργο, καὶ τὸ ἔργο σας νὰ ἔχῃ ἰσχύ, ὥστε, ὅ,τι ζητήσετε ἀπὸ τὸν Πατέρα στὸ ὄνομά μου, νὰ τὸ δώσῃ σὲ σᾶς»*.

Εἶπε ὁ Κύριος στὸν ἀμέσως προηγούμενο στίχ. 15, ὅτι ἔκανε γνωστὰ στοὺς μαθητάς του ὅλα, ὅσα ἄκουσε ἀπὸ τὸν Πατέρα του. Τώρα δὲ λέγει, ὅτι ἐξέλεξε τοὺς μαθητάς του καὶ ἔδωσε σ᾽ αὐτοὺς ἀποστολή. Ὁ προηγούμενος καὶ ὁ παρὼν λόγος τοῦ Κυρίου συνδέονται ἐννοιολογικῶς: Ὁ Κύριος ἐξέλεξε τοὺς φίλους του τοὺς μαθητὰς καὶ ἔδωσε σ᾽ αὐτοὺς ἀποστολή, γιὰ νὰ κηρύξουν τὰ οὐράνια λόγια, τὰ ὁποῖα ἔκανε γνωστὰ σ᾽ αὐτούς.

Στὴ φράσι, ***«οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ ἔθηκα...»***, τὸ ***«ἐγώ»***, ὅπως καὶ σὲ πλῆθος ἄλλες περιπτώσεις, ὁ Χριστὸς λέγει μὲ πολὺ μεγάλη ἔμφασι, διότι ὁμιλεῖ ἐξουσιαστικῶς, τονίζοντας ἐδῶ τὴν ὑπεροχή του ἔναντι τῶν ἀποστόλων, καὶ ὅτι ἡ ἐκλογή τους καὶ ἡ ἀνάθεσι σ᾽ αὐτοὺς ἀποστολῆς εἶνε ἰδική του πρωτοβουλία καὶ ἐνέργεια. Ἄξιο δὲ παρατηρήσεως, ὅτι τοὺς ἀποστόλους ἐξέλεξε κατὰ τὸ παρὸν χωρίον ὁ Χριστός, κατὰ τὸ Α΄ Κορ. ιβ΄ 28 ὁ Θεός, καὶ κατὰ τὸ Πράξ. ιγ΄ 2 τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἀντιφάσκουν μεταξύ τους τὰ χωρία; Ὄχι βεβαίως. Καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Θεὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐξέλεξε τοὺς ἀποστόλους, διότι οἱ Τρεῖς εἶνε μία οὐσία καὶ θεότης.

Στὴ φράσι, ***«καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε...»***, τὸ ***«ὑπάγητε»*** ἀνακαλεῖ στὴ μνήμη τὸ *«ὑπάγετε»* στὸ Λουκ. ι΄ 3 καὶ τὸ *«πορευθέντες»* στὸ Ματθ. κη΄ 19 καὶ στὸ Μάρκ. ιστ΄ 15. Αὐτὲς οἱ δύο λέξεις ἀναφέρονται στὸ δρόμο καὶ στὴν πορεία τῶν ἀποστόλων μέχρι τὰ πέρατα τῆς τότε γνωστῆς οἰκουμένης γιὰ τὴν κήρυξι τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν ἐκχριστιάνισι τοῦ κόσμου. Ὁ μακρότερος δρόμος καὶ ἡ μακρότερη πορεία γιὰ τὴν ἐκπλήρωσι τῆς μεγαλύτερης ἀποστολῆς. Καὶ πῶς βάδισαν αὐτὸ τὸ δρόμο καὶ πῶς ἔκαναν αὐτὴ τὴν πορεία οἱ ἀπόστολοι; Χωρὶς κανένα ἀπὸ τὰ σημερινὰ καταπληκτικὰ συγκοινωνιακὰ καὶ ἐπικοινωνιακὰ μέσα, μὲ πολλὲς δυσκολίες καὶ μὲ πολλοὺς κινδύνους. Καὶ παρ᾽ ὅλες τὶς δυσκολίες καὶ ἀντιξοό-

τητες οἱ ἀπόστολοι, μία μικρὴ ὁμάδα ἀνθρώπων, κατώρθωσαν τὰ μεγαλύτερα κατορθώματα, ἐπέτυχαν πλήρως στὴν ἀποστολή τους.

Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἀποστόλων εἶνε ἔλεγχος γιὰ τοὺς σημερινοὺς χριστιανούς, καὶ μάλιστα τοὺς διαδόχους τῶν ἀποστόλων, τοὺς ἐπισκόπους, καὶ τοὺς θεολόγους καὶ τοὺς κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου, διότι, παρὰ τὸ πλῆθος των, παρὰ τὶς καταπληκτικὲς συγκοινωνιακὲς καὶ ἐπικοινωνιακὲς εὐκολίες, καὶ παρὰ τὰ καταπληκτικὰ τυπογραφικά, ραδιοφωνικά, τηλεοπτικὰ καὶ ἠλεκτρονικὰ μέσα τῆς διαδόσεως τοῦ λόγου, οἱ ἐπιτυχίες στὴ διάδοσι τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς εἶνε μικρές. Γιατί; Διότι καταστήσαμε τοὺς ἑαυτούς μας ὀλίγο δεκτικοὺς τῆς θείας χάριτος, ἀτόνησε ἡ πίστι μας, μειώθηκε ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸ Χριστὸ καὶ πρὸς τοὺς συνανθρώπους, ἔγινε σπανία ἡ ἀγωνία γιὰ τὴ σωτηρία μας καὶ τὴ σωτηρία τῶν συνανθρώπων, οἱ πολλοὶ κατ᾽ οὐσίαν ἔπαυσαν νὰ εἶνε χριστιανοί.

Ὁ Κύριος ἀπέστειλε τοὺς μαθητάς του στὸ κήρυγμα, γιὰ νὰ φέρουν ***«καρπόν»***, νὰ κάνουν δηλαδὴ *ἔργο*, καὶ τὸ ἔργο τους νὰ ***«μένῃ»***, νὰ ἔχῃ δηλαδὴ *ἰσχύ, δύναμι*, ὥστε νὰ εἰσακούωνται τὰ αἰτήματα τῆς προσευχῆς τους. Ὁ Θεὸς ἀκούει τὰ αἰτήματα τῶν ἀνθρώπων ὄχι μόνο λόγῳ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας του, ἀλλὰ καὶ δυνάμει τοῦ ἔργου τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν βεβαίως τὸ ἔργο τους εἶνε ἰσχυρό. Καὶ εἶνε ἰσχυρό, ἐὰν γίνεται μὲ πίστι, ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τοὺς συνανθρώπους, καὶ ἁγνότητα. Τὸ ἔργο τῶν ἀποστόλων ἦταν τὸ ἰσχυρότερο ὅλων. Καὶ γι᾽ αὐτὸ οἱ προσευχὲς τῶν ἀποστόλων ἔσειαν τὴ γῆ καὶ τὸν οὐρανό. Ἀλλὰ καὶ τώρα, ποὺ οἱ ἀπόστολοι βρίσκονται στὸν οὐρανό, προσεύχονται, πρεσβεύουν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ εἰσακούονται δυνάμει τοῦ ἔργου, ποὺ ἔκαναν στὴ γῆ.

Οἱ ἀπόστολοι ἀποστέλλονταν στὸ κήρυγμα καὶ ἔκαναν ἔργο καὶ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς, κατὰ τὴν τριετία τῆς μαθητείας κοντὰ στὸ Χριστό. Καὶ ὁ Ἰούδας ἔκανε ἔργο. Ἀλλὰ τὸ ἔργο του δὲν ἦταν ἰσχυρό, διότι δὲν ἦταν ἁγνό. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ἡ προσευχή του δὲν εἰσακουόταν. Τοὐναντίον, ἡ προσευχή του γινόταν ἁμαρτία καὶ ἐπέσυρε κατάρα. Προφητεύθηκε γι᾽ αὐτόν: *«Ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς ἁμαρτίαν»* (Ψαλμ. ρη΄ 7). Φοβερὸς ὁ λόγος, ὅτι ἡ προσευχὴ ἑνὸς ἀποστόλου δὲν εἰσακουόταν! Καὶ φοβερώτερος ὁ λόγος, ὅτι ἡ προσευχή του λογιζόταν ὡς ἁμαρτία!

Στὶς ἡμέρες μας πολλοὶ βαπτισμένοι χριστιανοὶ οὔτε ἔργο Θεοῦ κάνουν, οὔτε προσευχή. Ὅσοι προσευχόμεθα, γιὰ νὰ εἰσακούωνται οἱ προσευχές μας πρέπει νὰ κάνωμε θεάρεστο ἔργο. Εἶνε δὲ θεάρεστο

τὸ ἔργο, ἐὰν εἶνε ἁγνό, ἐὰν γίνεται ἀπὸ καλὴ συνείδησι. Περισσότερο δὲ θεάρεστο εἶνε τὸ ἔργο, τὸ ὁποῖο γίνεται γιὰ τὴν ὠφέλεια καὶ τὴ σωτηρία τῶν συνανθρώπων. Ἐὰν δὲν εἴμεθα πνευματικῶς ἀδρανεῖς, ἀλλὰ κάνωμε ἔργο, ἔργο μὲ ἁγνὰ ἐλατήρια, ἔργο θεάρεστο, τότε οἱ προσευχές μας εἰσακούονται. Ἀλλιῶς ἀπορρίπτονται, ἴσως δὲ λογισθοῦν καὶ ὡς ἁμαρτίες, ὅπως ἡ προσευχὴ τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ Φαρισαίου.

Στίχ. 17: ***«Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».***

Οἱ ἑρμηνευταὶ τὸ ***«ἐντέλλομαι»*** ἐκλαμβάνουν στὴ σημασία τοῦ «δίνω ἐντολή, παραγγέλλω, διατάσσω». Καὶ ἄλλοι μὲν νομίζουν, ὅτι τὸ ***«ταῦτα»*** ἀναφέρεται στὰ προηγουμένως λεχθέντα ἀπὸ τὸν Κύριο στοὺς στίχ. 1-16, ἄλλοι δὲ νομίζουν, ὅτι ἀναφέρεται στὸ ***«ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»***. Κατὰ τὴν πρώτη γνώμη ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Αὐτὲς τὶς ἐντολὲς σᾶς δίνω, γιὰ νὰ ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν εὐσταθεῖ, διότι μὲ τὰ προηγούμενα λόγια του ὁ Κύριος δὲν δίνει ἐντολές, πολλὲς ἐντολές, ἀλλὰ μία ἐντολὴ στὸ στίχ. 12, νὰ ἀγαποῦμε ἀλλήλους. Κατὰ τὴ δεύτερη δὲ γνώμη ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Αὐτὴ τὴν ἐντολὴ σᾶς δίνω, νὰ ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν εὐσταθεῖ, διότι ὁ πληθυντικὸς ***«ταῦτα»*** ἐξηγεῖται ἐσφαλμένως μὲ ἑνικό, ὡσὰν τὸ κείμενο νὰ ἔλεγε «τοῦτο», ἐνῷ τώρα λέγει ***«ταῦτα»***.

Τὸ ***«ἐντέλλομαι»*** δὲν σημαίνει μόνο «δίνω ἐντολή», ἀλλὰ σημαίνει καὶ ἁπλῶς *«λέγω»*, ὅπως στὸ Ματθ. κη' 20. Αὐτὴ δὲ τὴ σημασία ἔχει τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ στὸ παρὸν χωρίο. Μὲ αὐτὴ δὲ τὴ σημασία τὸ χωρίο ἑρμηνεύεται ὀρθῶς.

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὰ τὰ πράγματα σᾶς λέγω, γιὰ νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο».*

Στοὺς προηγουμένους στίχους ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ γιὰ τὸ στενὸ σύνδεσμο, ποὺ αὐτὸς ἔχει μὲ τοὺς μαθητάς του· γιὰ τὴν πολλὴ καρποφορία τους ἀπ' αὐτὸ τὸ σύνδεσμο· γιὰ τὸ ὅτι ἀπὸ δούλους τοὺς ὑψώνει σὲ φίλους του· γιὰ τὸ ὅτι ὑπὲρ αὐτῶν θυσιάζει τὴ ζωή του· γιὰ τὸ ὅτι τοὺς καθιστᾷ κοινωνοὺς τῶν οὐρανίων μυστικῶν· γιὰ τὸ ὅτι τοὺς ἐξέλεξε καὶ τοὺς κατέστησε ἀποστόλους, γιὰ νὰ κάνουν ἰσχυρὸ ἔργο, ὥστε νὰ εἰσακούωνται τὰ αἰτήματα τῶν προσευχῶν τους. Ἀναφερόμενος ὁ Κύριος σ' αὐτὰ τὰ πράγματα, μὲ τὸ λόγο του στὸν ὑπ' ὄψιν καταληκτικὸ στίχ. 17, ὅπου, ἐπαναλαμβάνουμε, τὸ *«ἐντέλλομαι»* σημαίνει *«λέγω»*, ἐννοεῖ: Σᾶς λέγω αὐτὰ τὰ πράγμα-

τα, ποικίλα δείγματα τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ἔχω πρὸς σᾶς, γιὰ νὰ παραδειγματισθῆτε ἀπὸ τὸ ἰδικό μου παράδειγμα καὶ νὰ ἀγαπᾶτε καὶ σεῖς ὁ ἕνας τὸν ἄλλο.

Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ στὸν ἐξετασθέντα στίχ. 17 κατ' οὐσίαν εἶνε ἐπανάληψι τοῦ λόγου του στοὺς στίχ. 12 καὶ ιγ΄ 34.

Ὁ Χριστὸς ἀγάπησε ἐμᾶς. Ἐμεῖς μιμούμεθα τὸ Χριστό; Ἀγαποῦμε καὶ ἐμεῖς ὁ ἕνας τὸν ἄλλο; Ὁ Χριστὸς ἀγάπησε ἐμᾶς μὲ πολλὴ ἀγάπη. Ἐμεῖς μὲ πόση ἀγάπη ἀγαποῦμε τοὺς συνανθρώπους; Ὁ Χριστὸς δείχνει τὴν ἀγάπη του σ' ἐμᾶς κατὰ ποικίλους τρόπους. Ἡ ἀγάπη, ὅταν εἶνε ἔντονη καὶ θερμή, εἶνε καὶ ἐφευρετική. Ἐμεῖς σκεπτόμεθα καὶ ἐφευρίσκουμε διαφόρους τρόπους, γιὰ νὰ ἐκδηλώνωμε τὴν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀδελφούς; Ἢ μήπως ἀγαποῦμε μόνο μὲ τὸ λόγο καὶ τὴ γλῶσσα; (Βλέπε Α΄ Ἰωάν. γ΄ 18).

Τὸ μῖσος τοῦ κόσμου κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν πιστῶν

Στίχ. 18: ***«Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι πρῶτον ἐμὲ μεμίσηκεν».***

Τὸ ***«γινώσκετε»*** εἶνε προστακτική, ὅπως τὸ *«μνημονεύετε»* στὸ στίχ. 20.

Μεταφράζουμε: *Ἂν ὁ κόσμος σᾶς μισῇ, νὰ λαμβάνετε ὑπ' ὄψιν σας, ὅτι πρὶν ἀπὸ σᾶς μίσησε ἐμένα».*

Ἡ ὡραία λέξι ***«κόσμος»*** ἐδῶ, καθὼς καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις, π.χ. ιδ΄ 17, ιστ΄ 33, Ἰακ. δ΄ 4, Α΄ Ἰωάν. ε΄ 19, ἔχει κακὴ σημασία, ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἔννοια «πιστοί». Ὁ κόσμος ἔχει φρόνημα ἀντίθεο καὶ ζωὴ ἀντίθετη πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς ὁ κόσμος εἶνε ἄκοσμος!

Προηγουμένως ὁ Χριστὸς ὡμίλησε γιὰ τὴν ἀγάπη. Τώρα ὁμιλεῖ γιὰ τὸ ἀντίθετο τῆς ἀγάπης, τὸ μῖσος. Ἡ ἀγάπη ὑπάρχει στοὺς πιστούς. Εἶνε τὸ κυριώτερο γνώρισμά τους. Τὸ μῖσος ὑπάρχει στὸν κόσμο, καὶ πρῶτα στὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου, τὸ Σατανᾶ. Σατανᾶς σημαίνει ἀντικείμενος, ἀντίδικος, ἐχθρός, εἶνε δὲ ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὁ Σατανᾶς ἀπὸ φθόνο καὶ μῖσος. Καὶ μεταδίδει ἀπὸ τὴν κακία του στὰ τέκνα του, καὶ τὰ ὑποδαυλίζει σὲ πόλεμο κατὰ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Τὸ μῖσος εἶνε γνώρισμα τοῦ κόσμου καὶ τοῦ Σατανᾶ. Ὁ Χριστὸς ἔβλεπεν, ὅτι ὁ ἄκοσμος κόσμος, πρῶτα ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴ

κοινωνία καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ἐθνικῶν, ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν ἐπήρεια τοῦ Σατανᾶ διατελῶν, θὰ διήγειρε πόλεμο κατὰ τῶν πιστῶν, κατὰ τῆς Ἐκκλησίας του. Καὶ γιὰ νὰ προετοιμάσῃ ψυχολογικῶς καὶ στηρίξῃ τοὺς μαθητάς του καὶ ὅλους τοὺς πιστοὺς ἐν ὄψει τῶν ἐξεγέρσεων τοῦ κόσμου ἐναντίον τους, στοὺς στίχ. 18-25 ὁμιλεῖ γιὰ τὸ μῖσος τοῦ κόσμου, ὄχι δὲ μόνον ἐναντίον αὐτῶν, ἀλλὰ πρῶτα ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αἰτίες αὐτοῦ τοῦ μίσους.

«Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ». *Ἐὰν ὁ κόσμος σᾶς μισῇ.* Ὁ ὑποθετικὸς τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκφράζεται ἐδῶ ὁ Κύριος, εἶνε τρόπος τοῦ λέγειν καὶ δὲν ἐκφράζει ἀμφιβολία, ἀλλὰ βεβαιότητα. Δὲν σημαίνει δηλαδή, ὅτι εἶνε δυνατὸ νὰ μὴ μισηθοῦν καὶ πολεμηθοῦν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Χριστοῦ. *«Πάντες οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται»*, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Β′ Τιμ. γ′ 12). Καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος λέγει, ὅτι οἱ χριστιανοὶ π ά ν τ ο τ ε διώκονται, ἂν μὴ ἀπὸ ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς δαίμονες. Πάντες καὶ πάντοτε! Διωγμὸς χωρὶς ἐξαίρεσι καὶ χωρὶς ἀνακωχή.

Τὸ ***«γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν»***, *νὰ λαμβάνετε ὑπ᾿ ὄψι σας, ὅτι πρὶν ἀπὸ σᾶς* (ὁ κόσμος) *μίσησε ἐμένα*, δείχνει, ὅτι ὁ Χριστὸς πρῶτος ἀγαπᾷ καὶ πρῶτος μισεῖται. Δύο ἀντίθετα πρωτεῖα!

Ἦταν ἡ ἡμέρα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ὅταν ὁ Χριστὸς εἶπε στοὺς μαθητάς του τὰ τελευταῖα λόγια πρὸ τοῦ θανάτου του, τὰ πλέον συγκινητικὰ λόγια, ποὺ ἀκούστηκαν στὸν κόσμο. Μεταξὺ αὐτῶν ἦταν καὶ τὰ παρόντα λόγια περὶ μίσους τοῦ κόσμου κατ᾿ αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὅλων τῶν ἰδικῶν του. Τὴν ἄλλη ἡμέρα ἔγινε ἡ σταύρωσι τοῦ Χριστοῦ, ἡ μεγαλύτερη θυσία, ἀλλὰ καὶ τὸ μεγαλύτερο ἔγκλημα. Θυσία ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἔγκλημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ σταύρωσι τοῦ Χριστοῦ ἦταν τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ μίσους ἐναντίον του. Λέγουμε τὸ ἀποκορύφωμα, διότι ἤδη ὁ Χριστὸς εἶχε μισηθῆ κατὰ τὴν τριετία τῆς δημοσίας δράσεώς του. Τὸ δὲ μῖσος εἶχεν ἐκδηλωθῆ μὲ συκοφαντίες καὶ ἀπόπειρες θανατώσεώς του, οἱ ὁποῖες ἀπέτυχαν, διότι δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη ἡ ὥρα τοῦ θανάτου. Ὡς πρὸς τὶς συκοφαντίες, οἱ ἐχθροὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε, ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ ἀλήθεια καὶ στὴ διδασκαλία του δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνα τρωτό, νὰ κατηγορήσουν ὡς πλάνο, ὁ ὁποῖος πλανᾷ τὸ λαό (ζ′ 12). Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔβγαζε δαιμόνια, κατηγόρησαν ὡς δαιμονισμένο. Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κατασκεύασε τὴ λογικὴ καὶ εἶνε ἡ ὑψίστη Λογικὴ καὶ Σοφία, παρέστησαν

ὡς τρελλό (ι΄ 20). Εἶπαν ἐπίσης, ὅτι μὲ τὴ δύναμι τοῦ Βεελζεβοὺλ βγάζει τὰ δαιμόνια, καὶ τὸν ὠνόμασαν Βεελζεβούλ (Ματθ. ιβ΄ 24, ι΄ 25).

Ὁ Χριστὸς ἀνέφερε τὸ ἐναντίον του μῖσος τῶν ἐχθρῶν, ὥστε οἱ μαθηταί του καὶ ὅλοι οἱ πιστοί, ὅταν τὸ μῖσος τοῦ κόσμου θὰ ξεσποῦσε ἐναντίον τους, νὰ ἐνθυμοῦνται, ὅτι πρῶτος μισήθηκε ὁ Κύριός τους, καὶ νὰ παρηγοροῦνται, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρουν, διότι μισοῦνται καὶ αὐτοὶ ὅπως ὁ Κύριός τους. Καὶ πράγματι οἱ μαθηταὶ καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ ἔχαιραν, ὅταν ἐναντίον τους ξεσποῦσε τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν καὶ ὑφίσταντο διωγμοὺς καὶ μαρτύρια. Οἱ Ἑβραῖοι στὸ Συνέδριό τους ἔδειραν τοὺς ἀποστόλους καὶ οἱ ἀπόστολοι ἔχαιραν, διότι ἀξιώθηκαν τῆς μεγάλης τιμῆς νὰ ὑποστοῦν ἀτιμωτικὸ δαρμὸ χάριν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ (Πράξ. ε΄ 40-41). Καὶ ὁ Παῦλος ἔγραψε, «*χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου*» (Κολ. α΄ 24). Καὶ τὰ ἑκατομμύρια τῶν μαρτύρων ἀντιμετώπιζαν τὰ φρικτὰ βασανιστήρια σὰν νὰ μὴν ἦταν βασανιστήρια, ἀλλὰ χαρὲς καὶ πανηγύρια.

Νὰ χαίρουν οἱ πιστοί, ὅταν ἀξιώνωνται νὰ γίνωνται κοινωνοὶ τοῦ Κυρίου τους στὸ μῖσος ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ λυποῦνται, ἀφοῦ τὸ μῖσος εἶνε δυσάρεστο πρᾶγμα; Ναί, καὶ νὰ χαίρουν καὶ νὰ λυποῦνται πρέπει. Νὰ χαίρουν γιὰ τοὺς ἑαυτούς των, καὶ νὰ λυποῦνται γι᾽ αὐτούς, ποὺ ἔχουν τὸ μῖσος. Νὰ λυποῦνται δὲ πολύ, διότι τὸ μῖσος εἶνε πολὺ μεγάλο κακό. Κακὸ νὰ μισῇ κανεὶς τὸν ἄλλο, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἄλλος εἶνε ἐχθρός. Ὁ Χριστὸς εἶπε ν᾽ ἀγαποῦμε τοὺς ἐχθρούς μας. Χειρότερο κακὸ εἶνε τὸ νὰ μισῇ κανεὶς τὸν ἄλλο, ἐνῷ ἐκεῖνος δὲν ἔχει ἐχθρικὴ διάθεσι ἀπέναντί του. Χείριστο κακὸ εἶνε τὸ νὰ μισῇ κανεὶς τοὺς χριστιανούς, ἐνῷ ἐκεῖνοι τὸν ἀγαποῦν, εὔχονται καὶ προσεύχονται ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ κάνουν τὸ καλὸ σ᾽ αὐτόν. Χείριστο δὲ τῶν χειρίστων κακὸ εἶνε τὸ νὰ μισῇ κανεὶς τὸ Χριστό, τὸν τελείως ἀναμάρτητο καὶ ἅγιο, τὴν ἐσταυρωμένη ἀγάπη, τὸν ὕψιστο εὐεργέτη, τὸν Ἀγαπητὸ τῶν ἀγαπητῶν, τὸν Κύριο καὶ Θεό. Κακοὶ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ἀνεβαίνουν ὅλη αὐτὴ τὴν κλίμακα τοῦ μίσους...

Στίχ. 19: **«Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὔκ ἐστε, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος».**

Τὸ **«ἦτε»** εἶνε παρατατικὸς τοῦ «εἰμὶ» καὶ σημαίνει «*ἤσασθε*». Τὸ **«ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει»** σημαίνει, ὅτι ὁ κόσμος «*θὰ ἀγαποῦσε αὐτό, ποὺ θὰ ἦταν δικό του· θὰ ἀγαποῦσε τοὺς δικούς του*». Τὸ **«ἐξελεξάμην ὑμᾶς»** σημαίνει «*σᾶς ξεχώρισα*».

Μεταφράζουμε: *«Ἐὰν ἤσασθε ἀπὸ τὸν κόσμο, ὁ κόσμος ὡς δικούς του θὰ σᾶς ἀγαποῦσε. Ἀλλὰ διότι δὲν εἶσθε ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀλλ' ἐγὼ σᾶς ξεχώρισα ἀπὸ τὸν κόσμο, γι' αὐτὸ σᾶς μισεῖ ὁ κόσμος».*

Στὸν παρόντα στίχο ὁ Κύριος ἀναφέρει μία αἰτία τοῦ μίσους τοῦ κόσμου κατὰ τῶν μαθητῶν του, καὶ γενικῶς βεβαίως κατὰ τῶν πιστῶν. Ποία ἡ αἰτία; Τὸ ὅτι οἱ μαθηταί, καὶ γενικῶς οἱ πιστοί, διαφέρουν τοῦ κόσμου στὸ φρόνημα καὶ στὸν τρόπο τῆς ζωῆς. Δὲν εἶνε ὑπερβολὴ νὰ εἰποῦμε, ὅτι διαφέρουν ὅπως ὁ οὐρανὸς διαφέρει ἀπὸ τὴ γῆ. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Χριστοῦ φρονοῦν τὰ ἄνω, βλέπουν καὶ ἀποβλέπουν στὸν οὐρανό, εἶνε προσανατολισμένοι πρὸς τὴν αἰωνιότητα, πιστεύουν στὸ Θεὸ ὡς τὸ ὕψιστο ἰδανικὸ καὶ τὴ μόνη πηγὴ ἀληθινῆς χαρᾶς καὶ εὐτυχίας, καὶ προσπαθοῦν καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἐκτελοῦν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ κόσμος φρονεῖ τὰ κάτω, δὲν ὑψώνει τὰ μάτια στὸν οὐρανό, κοιτάζει κάτω στὴ γῆ καὶ στὴν ὕλη, δὲν σκέπτεται τὴν αἰωνιότητα, σκέπτεται μόνο τὴν προσωρινότητα καὶ τὴν καθημερινότητα, δὲν ἔχει πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα, τὰ ἐνδιαφέροντά του εἶνε ὑλικὰ καὶ σαρκικά, ἔχει καταργήσει τὸ Θεὸ καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τίποτε τὸ ἀνώτερο δὲν τὸν θέλγει καὶ δὲν τὸν ἑλκύει, ζῇ κατὰ τὰ ἁμαρτωλὰ θελήματά του, φροντίζει νὰ ἀποκτᾷ ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερα ὑλικὰ ἀγαθά, νὰ τρώγῃ καὶ νὰ πίνῃ ὅσο τὸ δυνατὸ καλλίτερα, νὰ διασκεδάζῃ, νὰ ἔχῃ ἀναπαύσεις, τέρψεις, ἡδονές, ἀπολαύσεις.

«Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε», *ἐὰν ἤσασθε ἀπὸ τὸν κόσμο,* εἶπε ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητάς του, ἐάν, μὲ ἄλλα λόγια, εἴχατε φρόνημα κοσμικὸ καὶ ζωὴ κοσμική, φρόνημα ἀσεβὲς καὶ ζωὴ ἁμαρτωλή, τότε ***«ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει»***, τότε *ὁ κόσμος ὡς δικούς του θὰ σᾶς ἀγαποῦσε.* Ὅ,τι κανεὶς αἰσθάνεται ὡς δικό του, τὸ ἀγαπᾷ. *«Χαίρει τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον».* Ἀρέσκεται τὸ ὅμοιο στὸ ὅμοιο. Ἀρέσκονται οἱ κοσμικοὶ στοὺς κοσμικούς. Καὶ ἀγαποῦν οἱ κοσμικοὶ τοὺς κοσμικούς. Ἀλλὰ τέτοια ἀγάπη τί νὰ τὴν κάνῃς; Δὲν ἔχει ἀξία. Τέτοια ἀγάπη ἔχουν μεταξύ τους καὶ οἱ λῃσταί.

Στοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ ὁ κόσμος δὲν ἀρεσκόταν, ἀλλ' αἰσθανόταν ἀπέναντί τους ἀπαρέσκεια, διότι ὁ Χριστὸς τοὺς ξεχώρισε ἀπὸ τὸν κόσμο, τροπικῶς βεβαίως, ὄχι τοπικῶς. Καὶ ὡς ἄνθρωποι τοῦ Χριστοῦ οἱ μαθηταί, ἄνθρωποι πίστεως καὶ ἀρετῆς, ἦταν ἀνόμοιοι πρὸς τὸν κόσμο, καὶ μὲ τὰ λόγια καὶ τὴ ζωή τους ἀποτελοῦσαν ἔλεγχο τοῦ κόσμου. Ὁ κόσμος κατὰ βάθος αἰσθανόταν τὴν κατωτερότητά του ἀπέναντι τῆς ἀνωτερότητος τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς φθονοῦσε. Ἡ δὲ ἀπαρέσκεια τοῦ κόσμου ἀπέναντι τῶν μαθητῶν, ὁ

ἔλεγχός του ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ τὴ ζωὴ τῶν μαθητῶν, καὶ ὁ φθόνος, αὐτὰ γέννησαν τὸ μῖσος κατὰ τῶν μαθητῶν, τὸ δὲ μῖσος προκάλεσε διωγμοὺς καὶ μαρτύρια.

Ὅ,τι συνέβη μὲ τὸν κόσμο ἀπέναντι τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, συμβαίνει μὲ τὸν κόσμο καὶ ἀπέναντι τῶν πιστῶν ὅλων τῶν αἰώνων. Οἱ πιστοὶ ἀπαρέσκουν στὸν κόσμο, φθονοῦνται, μισοῦνται, ποικιλοτρόπως διώκονται καὶ ὁ διωγμὸς πολλῶν φθάνει μέχρι μαρτυρίων. Πολλὰ ἑκατομμύρια οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Πόσοι πιστοὶ στὶς ἡμέρες μας μαρτύρησαν στὴν πρώην Σοβιετικὴ Ἕνωσι!...

Τὴν ψυχολογία καὶ τὴν μέχρι θανάτου συμπεριφορὰ τοῦ ἀπίστου κόσμου ἀπέναντι *«τοῦ δικαίου», τοῦ εὐσεβοῦς,* ἀποδίδει ἄριστα ἡ Σοφία Σολομῶντος στὸ β΄ κεφάλαιο, στίχ. 12-20. Παραθέτουμε τὴν περικοπή, ἡ ὁποία φαίνεται ὡς προφητεία γιὰ τὸ Χριστό:

«Ἐνεδρεύσωμεν δὲ τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν καὶ ὀνειδίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα νόμου καὶ ἐπιφημίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα παιδείας ἡμῶν· ἐπαγγέλλεται γνῶσιν ἔχειν Θεοῦ καὶ παῖδα Κυρίου ἑαυτὸν ὀνομάζει· ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν ἡμῶν· βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ, καὶ ἐξηλλαγμέναι αἱ τρίβοι αὐτοῦ· εἰς κίβδηλον ἐλογίσθημεν αὐτῷ, καὶ ἀπέχεται τῶν ὁδῶν ἡμῶν ὡς ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν· μακαρίζει ἔσχατα δικαίων καὶ ἀλαζονεύεται πατέρα Θεόν. Ἴδωμεν εἰ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀληθεῖς, καὶ πειράσωμεν τὰ ἐν ἐκβάσει αὐτοῦ· εἰ γάρ ἐστιν ὁ δίκαιος υἱὸς Θεοῦ, ἀντιλήψεται αὐτοῦ καὶ ῥύσεται αὐτὸν ἐκ χειρὸς ἀνθεστηκότων. Ὕβρει καὶ βασάνῳ ἐτάσωμεν αὐτόν, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ δοκιμάσωμεν τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ· θανάτῳ ἀσχήμονι καταδικάσωμεν αὐτόν».

Τὰ πάθη τῶν ἀπίστων καὶ ἐμπαθῶν ἀνθρώπων, ἰδίως τὰ πάθη τοῦ φθόνου καὶ τοῦ μίσους, προκαλοῦν παθήματα στοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἄλλο πάθη καὶ ἄλλο παθήματα. Τὰ πάθη εἶνε ἀξιοκατάκριτα, τὰ παθήματα εἶνε ἀξιόμισθα. Οἱ ἐμπαθεῖς τιμωροῦνται, οἱ ὑπομένοντες παθήματα μακαρίζονται. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἔγραψε: *«Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ δυνάμεως καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐφ᾿ ὑμᾶς ἀναπαύεται... Μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος. Εἰ δὲ ὡς χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν Θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ»* (Α΄ Πέτρ. δ΄

14-16). *Ἂν ἐμπαίζεσθε γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, εἶσθε εὐτυχεῖς. Διότι τὸ Πνεῦμα τῆς δόξης καὶ δυνάμεως καὶ τοῦ Θεοῦ ἀναπαύεται σὲ σᾶς... Νὰ μὴ πάσχῃ δὲ κανεὶς ἀπὸ σᾶς ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς μοιχός. Ἀλλ' ἂν πάσχῃ ὡς χριστιανός, νὰ μὴν ἐντρέπεται, ἀλλὰ νὰ δοξάζῃ τὸ Θεὸ γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.* Νὰ αἰσχύνεται, νὰ ἐντρέπεται κανείς, ἂν ὑφίσταται παθήματα γιὰ ἄτιμες πράξεις του. Ἀλλ' ἂν ὑφίσταται παθήματα ὡς χριστιανός, ὡς ἄνθρωπος τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸ δὲν εἶνε αἰσχύνη, ἐντροπή, ἀλλὰ δόξα καὶ τιμή. Αὐτὴ δὲ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ στὴ μέλλουσα ζωή, στὴν ἀπέραντη αἰωνιότητα, θὰ γίνῃ μεγαλύτερη, πολὺ μεγαλύτερη. Ἂν δὲ κανεὶς ὑποστῇ καὶ μαρτύριο γιὰ τὸ Χριστό, αὐτὸ εἶνε ἰδιαίτερη χάρι καὶ ἰδιαίτερο προνόμιο, πολὺ ζηλευτὸ προνόμιο. Πόθος καὶ προσευχὴ πιστῶν μὲ πολλὴ ἀγάπη πρὸς τὸ Χριστὸ εἶνε νὰ χύσουν καὶ αὐτοὶ τὸ αἷμα τους γιὰ τὸ Χριστό, ὅπως ὁ Χριστὸς ἔχυσε τὸ αἷμα του γι' αὐτούς.

Στίχ. 20: ***«Μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν».***

Τὸ ***«τηρῶ»*** ἐδῶ ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ *«δέχομαι, ἀποδέχομαι, παραδέχομαι»*. Γιὰ τὴ σχετικὴ ἐπιχειρηματολογία βλέπε τὴν ἑρμηνεία τοῦ ιζ΄ 6, ὅπου ἐπίσης χρησιμοποιεῖται τὸ αὐτὸ ρῆμα.

Μεταφράζουμε: *«Νὰ ἐνθυμῆσθε τὸ λόγο, ποὺ ἐγὼ σᾶς εἶπα: "Δὲν ὑπάρχει δοῦλος ἀνώτερος ἀπὸ τὸν κύριό του". Ἂν καταδίωξαν ἐμένα, θὰ καταδιώξουν καὶ σᾶς. Ἂν δέχθηκαν τὸ λόγο μου, θὰ δεχθοῦν καὶ τὸ δικό σας»*.

Στὸ στίχ. 18 ὁ Χριστὸς ὡμίλησε στοὺς μαθητάς του γιὰ τὸ μῖσος τοῦ κόσμου πρῶτα πρὸς αὐτὸν καὶ ἔπειτα πρὸς αὐτούς. Καὶ στὸ στίχ. 19 ὡμίλησε πάλι γιὰ τὸ μῖσος τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς μαθητάς. Ὅπως ἡ ἀγάπη ἐκδηλώνεται μὲ καλοὺς λόγους καὶ καλὰ ἔργα, ἔτσι καὶ τὸ ἀντίθετο τῆς ἀγάπης, τὸ μῖσος, ἐκδηλώνεται μὲ κακοὺς λόγους καὶ κακὰ ἔργα, μὲ μία λέξι ἐκδηλώνεται μὲ διωγμό. Ὁ Χριστὸς ἤδη ὑπέστη ἀπὸ τοὺς κακοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ἀνθρώπους τοῦ μίσους, διωγμὸ καὶ μὲ λόγους καὶ μὲ ἔργα. Μὲ λόγους διότι ἐξεστόμιζαν διάφορες ὕβρεις ἐναντίον του, καὶ μὲ ἔργα διότι πολλὲς φορὲς ἐπιχείρησαν νὰ τὸν φονεύσουν.

Τώρα, στὸν παρόντα στίχ. 20, ὁ Χριστὸς προλέγει στοὺς μαθητάς του, ὅτι θὰ διωχθοῦν καὶ αὐτοί, ὅπως διώχθηκε αὐτός. Προλέγει

στοὺς μαθητὰς τοὺς διωγμούς, τοὺς ὁποίους θὰ ὑφίσταντο, γιὰ νὰ τοὺς προετοιμάσῃ ψυχολογικῶς ἐν ὄψει τῶν διωγμῶν. Προτρέπει δὲ τοὺς μαθητὰς νὰ ἐνθυμοῦνται τὸ λόγο του, ὅτι ***«οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ»***, *δὲν ὑπάρχει δοῦλος ἀνώτερος ἀπὸ τὸν κύριό του*. Αὐτὸ τὸ λόγο εἶπεν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ ιγ' 16, ἀλλὰ καὶ ἐνωρίτερα, κατὰ τὸ Ματθ. ι' 24. Μὲ αὐτὸ τὸ λόγο ὁ Χριστὸς κηρύττει ἐμμέσως τὴν κυριότητά του, τὴ θεότητά του. Ὅπως μὲ κοινωνικὴ ἔννοια ὑπάρχει ὁ κύριος καὶ ὁ δοῦλος, ἔτσι μὲ θρησκευτικὴ ἔννοια ὑπάρχει ὁ μεγάλος Κύριος, ὁ Χριστός, τοῦ ὁποίου οἱ μαθηταὶ εἶνε δοῦλοι. Προτρέποντας δὲ ὁ Κύριος τοὺς μαθητάς του νὰ ἐνθυμοῦνται αὐτὸ τὸ λόγο, θέλει νὰ εἰπῇ τοῦτο: Ἀφοῦ ἐγώ, ὁ Κύριος, ἔτυχα κακῆς μεταχειρίσεως ἀπὸ τὸν κόσμο, σεῖς, οἱ δοῦλοι μου, δὲν εἶνε δυνατὸ νὰ τύχετε καλλίτερης μεταχειρίσεως (Πρβλ. Ματθ. ι' 25, *εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ;*). Δίνοντας σαφῶς ὁ Ἰησοῦς τὸ νόημα τοῦ λόγου του, λέγει στὴ συνέχεια: ***«Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν»***. Πράγματι δὲ οἱ μαθηταὶ ὑπέστησαν φοβερωτάτους διωγμούς, ὅπως ὁ Κύριός τους.

Εἶνε δὲ ὁ κλῆρος ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν πιστῶν νὰ γίνωνται μιμηταὶ τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου ποικιλοτρόπως διωκόμενοι (Α' Θεσ. α' 6, Β' Τιμ. γ' 12). Καὶ ἂν κανεὶς δὲν ὑφίσταται κανένα εἶδος διωγμοῦ, πρέπει νὰ ἀνησυχήσῃ, πρέπει νὰ φοβηθῇ μήπως δὲν εἶνε εὐσεβής. Χριστιανὸς κάποτε μοῦ εἶπε: «Δὲν μπορῶ νὰ ἑρμηνεύσω πῶς ὁ ἀπόστολος εἶπε, ὅτι "*πάντες οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται*" (Β' Τιμ. γ' 12). Ἐγὼ πιστεύω στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ προσπαθῶ νὰ ζῶ κατὰ τὸ θέλημά του. Ἀλλὰ δὲν διώκομαι. Γιατί; Ἀνησυχῶ. Μήπως ἔχω τὴν ψευδαίσθησι, ὅτι εἶμαι ἄνθρωπος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα δὲν εἶμαι;». Ἔπειτα ἀπὸ μερικὸ καιρὸ ὁ χριστιανὸς αὐτὸς ἦλθε περιχαρὴς καὶ μοῦ εἶπε: «Τώρα ἑρμηνεύω ἐκεῖνο τὸν ἀποστολικὸ λόγο, ὅτι ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς διώκονται. Διότι τώρα καὶ ἐγὼ διώκομαι. Κακόβουλοι ἄνθρωποι ἐπιδιώκουν τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἐξόντωσί μου». Ὁ διωγμὸς τοῦ ἐν λόγῳ χριστιανοῦ ἦταν ἐν τῇ πράξει ἑρμηνεία τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου περὶ τοῦ διωγμοῦ ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν πιστῶν καὶ εὐσεβῶν ἀνθρώπων. Ὅποιος χριστιανὸς δὲν διωκόταν χθές, θὰ διωχθῇ σήμερα ἢ αὔριο. Ἀλλὰ τί λέγουμε; Ὁ ἀληθινὸς χριστιανὸς μὲ ἰσχυρὸ καὶ σκληρὸ διωγμὸ εἶνε βεβαίως δυνατὸ νὰ μὴ διώκεται πάντοτε. Ἀλλὰ

μὲ ἐλαφρὸ διωγμό, εἰρωνεῖες καὶ ἐπικρίσεις καὶ κοινῶς «κουτσομπολιά» τοῦ κόσμου διώκεται πάντοτε.

Ὁ Χριστὸς προτρέπει ὅλους τοὺς πιστοὺς νὰ ἐνθυμοῦνται κατὰ τοὺς διωγμούς, ὅτι διώκονται ὅπως αὐτός, γιὰ νὰ στηρίζωνται διωκόμενοι, καὶ ὄχι ἁπλῶς νὰ στηρίζωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρουν, διότι διώκονται ὅπως ὁ Κύριός τους.

Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουν μόνον οἱ διῶκτες, ὑπάρχουν καὶ οἱ καλοπροαίρετοι καὶ ἐκλεκτοί. Καὶ γι᾽ αὐτοὺς ὁ Κύριος λέγει στοὺς ἀποστόλους, ὅτι, ὅπως ***«ἐτήρησαν»***, *δέχθηκαν*, τὸ δικό του λόγο, ἔτσι ***«τηρήσουσι»***, *θὰ δεχθοῦν* καὶ τὸ δικό τους λόγο. Οἱ καλοπροαίρετοι καὶ ἐκλεκτοὶ δέχονται τὸ λόγο τῶν ἀποστόλων, διότι ὁ λόγος τῶν ἀποστόλων εἶνε λόγος τοῦ Κυρίου. Οἱ ἀπόστολοι εἶνε στόμα Χριστοῦ. Ὁ δὲ κυριακὸς καὶ ἀποστολικὸς λόγος εἶνε διαχρονικός. *«Τὸ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα»* (Α΄ Πέτρ. α΄ 25). *Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἰσχύει αἰωνίως*. Καὶ οἱ καλοπροαίρετοι καὶ ἐκλεκτοὶ ὅλων τῶν αἰώνων ἐγκολπώνονται αὐτὸ τὸ λόγο, πιστεύουν καὶ ὑπακούουν σ᾽ αὐτόν.

Βεβαίως οἱ δεχόμενοι τὸ λόγο τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων σὲ κάθε ἐποχὴ ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἶνε ὀλίγοι. Καὶ οἱ πιστοὶ λυποῦνται γι᾽ αὐτό, στενοχωροῦνται, διότι δὲν πιστεύουν καὶ δὲν ὑπακούουν σ᾽ αὐτὸν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Δὲν πιστεύουν δὲ καὶ δὲν ὑπακούουν στὸ Εὐαγγέλιο ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ὀλίγοι, διότι ὁ Κύριος ἀπευθύνεται στὴν ἐλεύθερη βούλησι τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἐξαναγκάζει κανένα νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Ὅ,τι γίνεται ἀπὸ ἐξαναγκασμό, δὲν ἔχει ἀξία. Τὸ ν᾽ ἀκολουθῇ κανεὶς τὸν Κύριο κάνοντας καλὴ χρῆσι τῆς ἐλευθερίας του, αὐτὸ ἔχει ἀξία. Καὶ ὅποιος ἐνεργεῖ ἔτσι, αὐτὸς ἔχει ἀξία. Συνεπῶς οἱ πολλοὶ ἔχουν ἀπαξία, καὶ οἱ ὀλίγοι ἔχουν ἀξία, ἀπροσμέτρητη ἀξία. Καὶ ἀφοῦ ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, οἱ πολλοὶ δὲν πρέπει νὰ θεωροῦν τὴν πλειονότητά τους ὡς ἐπιχείρημα κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ μὴ ἀποδοχὴ τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖο διδάσκει ὅλα τὰ καλὰ καὶ κανένα κακό, εἶνε εἰς βάρος τους, ὄχι εἰς βάρος τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ καλὸ καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν πᾶνε μὲ τὸ πλειοψηφικό! Καὶ κανεὶς ἐὰν δὲν κάνῃ τὸ καλό, δὲν παύει νὰ εἶνε καλό. Καὶ κανεὶς ἐὰν δὲν παραδέχεται τὴν ἀλήθεια, δὲν παύει νὰ εἶνε ἀλήθεια.

Ἄλλωστε οἱ ὀλίγοι ἀπὸ κάθε τόπο καὶ κάθε ἐποχὴ συνολικῶς γίνονται πολλοί, τόσο πολλοί, ὥστε νὰ μὴ δύναται κανεὶς νὰ τοὺς ἀριθμήσῃ (Ἀποκ. ζ΄ 9). Καὶ μόνον οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶνε πολλὰ ἑκατομμύρια. Πόσο μᾶλλον ὅλοι οἱ ἅγιοι καὶ σῳζόμενοι ἄνθρωποι.

Στίχ. 21: ***«Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με».***

Μεταφράζουμε: *«Ὅλα δὲ αὐτὰ θὰ σᾶς κάνουν ἐξ αἰτίας τοῦ ὀνόματός μου, διότι δὲν γνωρίζουν αὐτόν, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπέστειλε».*

Μὲ τὴ φράσι, ***«ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν»***, ὁ Κύριος ἐννοεῖ ἐκεῖνα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὡμίλησε προηγουμένως στοὺς στίχ. 18-20, ὅτι δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου θὰ μισήσουν καὶ θὰ διώξουν τοὺς ἀποστόλους. Τῆς ἐχθρικῆς δὲ στάσεως τοῦ κόσμου ἀπέναντι τῶν ἀποστόλων ὡς αἰτία στὸ στίχ. 19 ὁ Κύριος ἀνέφερε τὸ ὅτι αὐτοὶ δὲν ἦταν ἄνθρωποι τοῦ κόσμου, ἀλλ' αὐτὸς τοὺς ξεχώρισε ἀπὸ τὸν κόσμο. Τώρα δέ, στὸν παρόντα στίχ. 21, μὲ τὴ φράσι, ***«ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου»***, ὁ Κύριος ἀναφέρει καὶ ἄλλη αἰτία τῆς ἐχθρικῆς στάσεως τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου ἀπέναντι τῶν ἀποστόλων. Ἡ ἄλλη αἰτία εἶνε ἡ πίστι τῶν ἀποστόλων στὸ ὄνομα, τουτέστι στὸ πρόσωπο, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ κήρυγμά τους ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ ἄλλοτε ὁ Χριστὸς εἶπε στοὺς μαθητάς του, ὅτι θὰ μισηθοῦν καὶ θὰ ὑποστοῦν διώξεις γιὰ τὸ ὄνομά του (Ματθ. ι΄ 22, κδ΄ 9, Μάρκ. ιγ΄ 13, Λουκ. κα΄ 12, 17). Δὲν εἶπε, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἰδικό του ὄνομα. Ἐκφράσθηκε ἔτσι ὁ Χριστός, διότι εἶνε Θεός.

Μὲ τὴν τελευταία πρότασι τοῦ στίχου, ***«ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με»***, ὅπου τὸ ***«ὅτι»*** εἶναι αἰτιολογικό, ὁ Κύριος αἰτιολογεῖ τὴν ἀμέσως προηγουμένη φράσι ***«διὰ τὸ ὄνομά μου»***. Αὐτὴ ἡ φράσι, ὅπως εἴπαμε, ἔχει τὴν ἔννοια, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός. Οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου δὲν παραδέχονταν τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, διότι δὲν γνώριζαν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλεν αὐτόν. Ἀλλὰ μὲ ποία ἔννοια δὲν γνώριζαν; Δὲν γνώριζαν μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι δὲν εἶχαν τὴν ὀρθὴ καὶ ἀληθῆ γνῶσι γιὰ τὸ Θεό; Ἐπειδὴ στὸν ἐρευνώμενο στίχ. 21 ὁ Ἰησοῦς ὡς Θεὸ δὲν ἐννοεῖ μόνο τὸν ἀποστείλαντα αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπεσταλμένο ἑαυτό του, διότι, ὅπως εἴπαμε, ἡ φράσι ***«διὰ τὸ ὄνομά μου»*** σημαίνει τὴ θεότητά του, γι' αὐτὸ ἐμεῖς νομίζομε, ὅτι μὲ τὴ φράσι ***«ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με»*** ὁ Ἰησοῦς ἐννοεῖ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἀγνοοῦσαν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶνε τὸ μόνο πρόσωπο στὴ Θεότητα, ἀλλ' ἀπ' αὐτὸν προῆλθαν προαιωνίως δύο ἄλλα πρόσωπα τῆς Θεότητος, τὸ μὲν διὰ γεννήσεως, τὸ δὲ δι' ἐκπορεύσεως. Ἔτσι στὴ Θεότητα ὑπάρχουν τρία πρόσωπα, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Συνεπῶς οἱ Ἰουδαῖοι δὲν γνώριζαν, ὅτι ἐκεῖνος εἶνε Π α τ ή ρ, ὁ ὁποῖος ἔχει Υ ἱ ό ν, τὸν ὁποῖο γέννησε προαιωνίως καὶ προώρισε νὰ

ἔλθη στὸν κόσμο ὡς Μεσσίας. Ὅπως δὲ ὁ Πατὴρ εἶνε Θεός, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ὡς γέννημά του εἶνε τῆς αὐτῆς μὲ αὐτὸν φύσεως, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννημένος, καὶ ἀπεσταλμένος στὸν κόσμο ὡς Μεσσίας, σωτήρ.

Ἡ ἄγνοια τοῦ κόσμου, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε Πατὴρ καὶ ὁ ἀπεσταλμένος του Ἰησοῦς εἶνε Υἱός, καὶ ἄρα Θεός, καὶ ἡ ἀπιστία στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ δικαιολογοῦνται; Ὅπως φαίνεται στοὺς ἑπομένους στίχ. 22 καὶ 24, δὲν δικαιολογοῦνται.

Στίχ. 22: ***«Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν».***

Μεταφράζουμε: *«Ἂν δὲν ἐρχόμουν καὶ δὲν κήρυττα σ' αὐτούς, δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτία. Τώρα ὅμως δὲν ἔχουν δικαιολογία γιὰ τὴν ἁμαρτία τους».*

Ἡ ἁμαρτία τῶν Ἰουδαίων, γιὰ τὴν ὁποίαν ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Χριστός, εἶνε ἡ ἄγνοιά τους γιὰ τὸ Θεὸ καὶ ἡ συνέπεια τῆς ἀγνοίας, ἡ ἀπιστία τους στὸ πρόσωπο τοῦ ἀπεσταλμένου του Ἰησοῦ. Πλέον συγκεκριμένως, ὅπως ὑποστηρίξαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ προηγουμένου στίχ. 21, ἡ ἁμαρτία τῶν Ἰουδαίων εἶνε τοῦτο, ὅτι δὲν παραδέχθηκαν τὴ σχέσι τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν ὡς σχέσι Υἱοῦ πρὸς Πατέρα. Καὶ ἀκόμη περισσότερο συγκεκριμένως, δὲν παραδέχθηκαν τὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ.

Αὐτὴ δὲ ἡ ἄγνοια, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε Πατὴρ καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶνε Υἱός, ἄρα Θεός, καὶ ἡ ἀπιστία στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ δὲν δικαιολογοῦνται, εἶνε ἁμαρτία. Θὰ δικαιολογοῦνταν καὶ δὲν θὰ ἦταν ἁμαρτία, ἂν ὁ Μεσσίας δὲν ἐρχόταν καὶ δὲν κήρυττε καὶ δὲν τελοῦσε θαύματα. Ἀλλὰ τώρα δὲν δικαιολογοῦνται, διότι ὁ Χριστὸς ἦλθε καὶ κήρυξε καὶ ἔκανε θαύματα. Στὸν παρόντα στίχ. 22 γίνεται λόγος γιὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ γιὰ τὰ θαύματα γίνεται λόγος στὸ στίχ. 24.

Κατὰ τὸ Ματθ. ια' 27 ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, *«Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι». Κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν Υἱό, παρὰ μόνον ὁ Πατήρ, οὔτε τὸν Πατέρα γνωρίζει κανείς, παρὰ μόνον ὁ Υἱός, καὶ ἐκεῖνος, στὸν ὁποῖον θὰ θελήσῃ ὁ Υἱὸς ν' ἀποκαλύψῃ.* Πατὴρ ὁ Θεός, Υἱὸς ὁ Χριστός, πρόσωπα ὁμοφυῆ, συνεπῶς πρόσωπα τῆς Θεότητος. Γνωρίζουν δὲ τὸ ἕνα πρόσωπο τὸ ἄλλο, μὲ ἀπόλυτη γνῶσι, καὶ ὁ Υἱὸς δι' ἀποκαλύψεως παρέχει γνῶσι στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὸν Πατέρα, σχετικὴ βεβαίως γνῶσι. Κατὰ τὸ α' 18

ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει, «*Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο*». *Τὸ Θεὸ δὲν εἶδε ποτὲ κανείς. Ὁ μονογενὴς Υἱός, ποὺ εἶνε στὸν κόλπο τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἀποκάλυψε.* Καὶ κατὰ τοῦτο τὸ χωρίο Π α τ ὴ ρ ὁ Θεός, Υ ἱ ὸ ς ὁ Χριστός. Ὁ δὲ Υἱὸς ἀποκάλυψε στοὺς ἀνθρώπους τὸν Πατέρα. Ἀναφέρουμε ἕνα ἀκόμη χωρίο, τὸ Ματθ. κη΄ 19, «*βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*». Μὲ τὸ χωρίο τοῦτο σαφέστατα ὁ Κύριος φανερώνει, ὅτι ἡ Θεότης δὲν εἶνε ἕνα μόνο πρόσωπο, ἀλλὰ τρία. Κλασσικὸ περὶ τῆς Τριάδος χωρίο. Ἀπὸ τὰ δύο δὲ πρόσωπα τὸ ἕνα εἶνε Πατὴρ καὶ τὸ ἄλλο Υἱός.

Πολλὲς φορὲς ὁ Χριστὸς κήρυξε στοὺς Ἰουδαίους, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε Πατὴρ καὶ αὐτὸς εἶνε Υἱός του, καὶ ἄρα Θεός. Ἐπικαλέσθηκε δὲ καὶ τὶς Γραφές, τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἐπειδὴ οἱ Γραφὲς δίνουν μαρτυρία γι᾽ αὐτόν. Χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δείχνουν, ὅτι ἡ Θεότης εἶνε περισσότερα τοῦ ἑνὸς πρόσωπα. Ἕνα τέτοιο χωρίο, τὸ ὁποῖον ἀνέφερεν ὁ Ἰησοῦς στοὺς Φαρισαίους, εἶνε τὸ Ψαλμ. ρθ΄ 1, «*Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου*». Προτοῦ ἀναφέρει αὐτὸ τὸ χωρίο, ρώτησε ὁ Ἰησοῦς τοὺς Φαρισαίους, τίνος ἀπόγονος εἶνε ὁ Μεσσίας. Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι τοῦ ἀπάντησαν, ὅτι εἶνε ἀπόγονος τοῦ Δαυΐδ, τοὺς ρώτησε, πῶς ὁ Δαυΐδ μὲ τὴν ἔμπνευσι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λέγει, «*Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου...*» ; Ἀφοῦ ὁ Δαυΐδ ὀνομάζει τὸν Μεσσία Κύριο, πῶς εἶνε ἀπόγονός του; Οἱ Φαρισαῖοι περιῆλθαν σὲ ἀδυναμία ν᾽ ἀπαντήσουν (Ματθ. κβ΄ 42-46, Μάρκ. ιβ΄ 35-37, Λουκ. κ΄ 41-44). Ἡ ἀπάντησι στὴν ἐρώτησι τοῦ Ἰησοῦ εἶνε: Ὁ Μεσσίας εἶνε ἀπόγονος τοῦ Δαυΐδ ὡς ἄνθρωπος, καὶ Κύριός του ὡς Θεός.

Ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ μαθητὰς τοῦ Ἰωάννου ρωτήθηκε, ἂν αὐτὸς εἶνε ὁ Ἐρχόμενος, ὁ Μεσσίας δηλαδή, μὲ τὴν ἀπάντησί του, «*Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσι καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται*» (Ματθ. ια΄ 4-5, Λουκ. ζ΄ 22), παρέπεμψε σὲ μεσσιακὲς προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γιὰ τὸ κηρυκτικὸ καὶ τὸ θαυματουργικὸ ἔργο του, καὶ ἰδίως στὸ Ἡσ. λε΄ 4-6, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος αὐτοπροσώπως θὰ ἐρχόταν στὸν κόσμο ὡς σωτήρ, ὁ Μεσσίας δηλαδή, εἶνε ὁ Θεός.

Ἐπειδὴ στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο ιε΄ 22 μὲ τὸ ***«ἐλάλησα αὐτοῖς»*** ὁ Ἰησοῦς ἀναφέρεται στὴ διδασκαλία του, λέγουμε, ὅτι ἀπόδειξι τῆς μεσσιακῆς ἰδιότητος καὶ τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ δὲν εἶνε μόνο τὰ θαύματά του, ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία του. Διότι σ' αὐτὴ περιέχονται ἔννοιες φυσικῶς καὶ ἀνθρωπίνως ἀδιανόητες, π.χ. ὅτι θὰ ἀνέσταινε ὁ ἴδιος τὸ σῶμα του (β΄ 19, ι΄ 18). Ἐπίσης περιέχονται λόγοι ὑπερφυσικῆς γνώσεως· γνώριζε ἀπὸ μεγάλη ἀπόστασι τὸ θάνατο τοῦ Λαζάρου, γνώριζε τὶς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, γνώριζε καὶ προφήτευε τὰ μέλλοντα, γνώριζε τὰ πάντα. Πρέπει ἀκόμη νὰ εἰποῦμε, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ἕνα μεγάλο θαῦμα, διότι δὲν περιέχει κανένα τρωτὸ σημεῖο, δὲν λέγει τίποτε τὸ ἐπιζήμιο γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὅλα, ὅσα λέγει, εἶνε καλὰ καὶ εὐεργετικὰ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, εἶνε τὰ ὡραιότερα καὶ συγκινητικώτερα λόγια, ποὺ ἀκούσθηκαν στὸν κόσμο. Καὶ ἐγκάθετοι τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰησοῦ σαγηνεύθηκαν ἀπὸ τὴ διδασκαλία του καὶ ὡμολόγησαν, ὅτι *«οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος»* (ζ΄ 46). Καὶ μεγάλοι ἄπιστοι καὶ ἄθεοι, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἤξεραν γράμματα καὶ μποροῦσαν νὰ συγκρίνουν καὶ νὰ κρίνουν κείμενα τοῦ λόγου, ἀπεφάνθησαν, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο εἶνε ἀνώτερο ὅλων τῶν βιβλίων, ἀσύγκριτο, ἄφθαστο, αἰώνιο. Ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, *«γράμματα μὴ μεμαθηκώς»* (ζ΄ 15), ὑπερέβη ἀσυγκρίτως σὲ σοφία ὅλους τοὺς ἐγγραμμάτους καὶ τοὺς σοφοὺς τῶν αἰώνων. Ἀλλὰ πῶς θὰ συνέβαινε τοῦτο, ἂν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦταν πραγματικῶς ὁ Μεσσίας καὶ πρόσωπο τῆς Θεότητος, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατρός;

Στίχ. 23: *«Ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ».*

Μεταφράζουμε: *«Ὅποιος μισεῖ ἐμένα, μισεῖ καὶ τὸν Πατέρα μου».*

Στὸ στίχ. 18 ὁ Χριστὸς λέγει στοὺς μαθητάς, ὅτι ὁ κόσμος, προτοῦ μισήσῃ αὐτούς, μίσησε αὐτόν. Στὸν παρόντα δὲ στίχ. 23 ὁ Χριστὸς ἐπανέρχεται στὸ μῖσος κατὰ τοῦ προσώπου του καὶ λέγει, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μισεῖ αὐτόν, μισεῖ καὶ τὸν Πατέρα του. Αὐτὸς ὁ λόγος φαίνεται παράδοξος. Διότι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶχαν τὴ συνείδησι, ὅτι μισοῦν τὸ Θεό. Ἀντιθέτως εἶχαν τὸ φρόνημα, ὅτι ἀγαποῦν καὶ σέβονται τὸ Θεό, μισοῦν δὲ καὶ διώκουν τὸν Ἰησοῦ ὡς ἀσεβῆ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ βλάσφημο. Ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς ἔκανε πηλὸ καὶ θεράπευσε τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸ τὸ Σάββατο, εἶπαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους: *«Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὸ Σάββατον οὐ τηρεῖ»* (θ΄ 16). Ἐπίσης, ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς ἀνέφερε τὸ Θεὸ ὡς *«Πα-*

τέρα ἴδιον», Πατέρα του μὲ εἰδικὴ καὶ μοναδικὴ ἔννοια, *«ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ»*, οἱ Ἰουδαῖοι ζητοῦσαν νὰ τὸν φονεύσουν (ε΄ 18). Καὶ πάλιν, ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, ὅτι εἶνε *«Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»*, οἱ Ἰουδαῖοι πῆραν λίθους γιὰ νὰ τὸν λιθοβολήσουν ὡς βλάσφημο, λέγοντας σ' αὐτόν, *«σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν»* (ι΄ 33).

Τὸν Ἰησοῦ μισοῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, διότι τὸν θεωροῦσαν ἀντίθεο. Τὸ Θεὸ εἶχαν τὴ συνείδησι, ὅτι τιμοῦν καὶ ὑπερασπίζονται. Πῶς λοιπὸν κατὰ τὸ στίχο, τὸν ὁποῖο ἐξετάζουμε, ὁ Ἰησοῦς εἶπε, ὅτι, ὅποιος μισεῖ αὐτόν, μισεῖ καὶ τὸν Πατέρα του; Πῶς ἐπίσης κατὰ τὸν ἑπόμενο στίχ. 24 εἶπε γιὰ τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι μίσησαν καὶ αὐτὸν καὶ τὸν Πατέρα του; Ὁμοίως ὁ Χριστὸς ἐκφράσθηκε ἄλλοτε λέγοντας: *«Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν»* (ε΄ 23). Ἀνάλογος εἶνε καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου: *«Πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει»* (Α΄ Ἰωάν. β΄ 23). Ὅποιος δὲν τιμᾷ, ἀλλ' ἀρνεῖται καὶ μισεῖ τὸν Ἰησοῦ, αὐτὸς δὲν τιμᾷ, ἀλλ' ἀρνεῖται καὶ μισεῖ καὶ τὸ Θεό, καὶ ἂς ἔχῃ τὴν ἰδέα, ὅτι λατρεύει τὸ Θεό. Στὴν πραγματικότητα δὲν λατρεύει, ἀλλὰ προσβάλλει τὸ Θεό, ὅποιος προσβάλλει τὸν Ἰησοῦ. Διότι ὁ Ἰησοῦς εἶνε Υἱὸς καὶ ὁ Θεὸς εἶνε Πατήρ του, καὶ ἡ προσβλητικὴ συμπεριφορὰ πρὸς τὸν Υἱὸ μεταβαίνει καὶ στὸν Πατέρα. Καὶ ἀνθρωπίνως ἔτσι συμβαίνει. Ἂν κανεὶς ἰσχυρίζεται, ὅτι ἀγαπᾷ ἕνα πατέρα, ἀλλὰ μισεῖ τὸν καλὸ υἱό του, θεωρεῖται, ὅτι καὶ τὸν πατέρα μισεῖ. Ἄλλωστε ὁ Υἱὸς καὶ ὁ Πατὴρ εἶνε ἕνα (ι΄ 30). Ὅπως δὲ εἶνε κοινὴ ἡ οὐσία ἢ Θεότης τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρός, ἔτσι καὶ ἡ ἀσέβεια πρὸς τὸ ἕνα πρόσωπο τῆς Θεότητος γίνεται κοινὴ ὅλων τῶν προσώπων τῆς Θεότητος. Ὁ ἀσεβῶν στὸν ἕνα ἀσεβεῖ καὶ στοὺς τρεῖς τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Οἰκουμενισταὶ νομίζουν, ὅτι ὁ Ἰουδαϊσμὸς εἶνε ἀληθινὴ Θρησκεία, ὅπως ὁ Χριστιανισμός, καὶ Ἑβραῖοι καὶ Χριστιανοὶ ἔχουμε τὸν αὐτὸ Θεό. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές. Ἄλλοτε βεβαίως ὁ Ἰουδαϊσμὸς ἦταν ἀληθινὴ Θρησκεία. Ἀλλὰ τώρα δὲν εἶνε. Διότι οἱ Ἑβραῖοι ἀρνήθηκαν τὸ ἕνα πρόσωπο τῆς Θεότητος, τὸν Υἱὸ-Μεσσία, καὶ συνεπῶς δὲν ἔχουν τὸν αὐτὸ Θεὸ μὲ μᾶς τοὺς Χριστιανούς, ἢ μᾶλλον δὲν ἔχουν κἂν Θεό, διότι κατὰ τὸ μνημονευθὲν ἤδη χωρίον Α΄ Ἰωάν. β΄ 23 καθένας, ποὺ ἀρνεῖται τὸν Υἱό, οὔτε τὸν Πατέρα ἔχει. Οὔτε βεβαίως τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἔχει. Δὲν διαβάζουν τὴν Ἁγία Γραφὴ οἱ Οἰκουμενισταί; Δὲν πρόσεξαν τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι μίσησαν καὶ αὐτὸν καὶ τὸν Πατέρα; Πῶς δύνανται οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἔχουν τὸν Πατέρα Θεό, ἀφοῦ καὶ τὸν Πατέρα μίσησαν; Ἐπί-

σης δὲν πρόσεξαν οἱ Οἰκουμενισταὶ τὸν ἀποστολικὸ λόγο, ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸ οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει;

Στίχ. 24: ***«Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα μου».***

Τὸ ***«ἑωράκασι»*** εἶνε παρακείμενος τοῦ «ὁρῶ», «βλέπω», τρίτο πληθυντικὸ πρόσωπο, καὶ σημαίνει *«ἔχουν ἰδεῖ»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἂν δὲν ἔκανα σ' αὐτοὺς τὰ ἔργα, ποὺ κανεὶς ἄλλος δὲν ἔκανε, δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτία. Τώρα ὅμως καὶ ἔχουν ἰδεῖ, καὶ ἔχουν μισήσει καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα μου»*.

Ἑρμηνεύοντας τὸ στίχ. 21 διατυπώσαμε τὴ γνώμη, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν γνώριζαν, ὅτι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλε τὸν Ἰησοῦ, δὲν εἶνε τὸ μόνο πρόσωπο στὴ Θεότητα, ἀλλ' ἀπ' αὐτὸν προῆλθαν ἄλλα δύο πρόσωπα προαιωνίως, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Συνεπῶς οἱ Ἰουδαῖοι δὲν γνώριζαν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε Π α τ ὴ ρ καὶ ἔχει Υ ἱ ὁ ν, τὸν ὁποῖο γέννησε προαιωνίως καὶ προώρισε νὰ ἔλθῃ στὸν κόσμο ὡς Μεσσίας. Ὅπως δὲ ὁ Πατὴρ εἶνε Θεός, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ὡς γέννημά του εἶνε τῆς αὐτῆς μὲ αὐτὸν φύσεως, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Θέσαμε δὲ τὸ ἐρώτημα: Ἡ ἄγνοια τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὸ Θεό, ἰδίως ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε Πατὴρ καὶ ἔχει Υἱὸν ὁμοφυῆ πρὸς αὐτὸν καὶ ἄρα Θεό, καὶ ἡ ἐξ αἰτίας τῆς ἀγνοίας ἀπιστία στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ δικαιολογοῦνται; Εἴπαμε δέ, ὅτι δὲν δικαιολογοῦνται, καὶ τοῦτο φαίνεται στοὺς στίχ. 22 καὶ 24.

Κατὰ τὸ στίχ. 22 ὁ Ἰησοῦς ὡμίλησε γιὰ ἀδικαιολόγητη ***«ἁμαρτία»*** τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ἁμαρτία, εἴπαμε, ἐννοεῖται ἡ ἄγνοιά τους γιὰ τὸ Θεὸ καὶ ἡ συνέπεια αὐτῆς τῆς ἀγνοίας, ἡ ἀπιστία τους στὴ θεότητα τοῦ ἀπεσταλμένου του Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἂν δὲν ἐρχόμουν καὶ δὲν κήρυττα, εἶπεν ὁ Χριστός, δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτία. Ἀλλὰ τώρα, ἀφοῦ ἦλθα καὶ κήρυξα, ἔχουν ἁμαρτία, καὶ δικαιολογία γιὰ τὴν ἁμαρτία τους δὲν ἔχουν. Ἡ ἁμαρτία τῶν Ἰουδαίων εἶνε ἀδικαιολόγητη, διότι μὲ τὸ κήρυγμά του ὁ Ἰησοῦς προσέφερε, μὲ τρόπο ἀποδεικτικό, τὴν ὀρθὴ καὶ ἀληθῆ γνῶσι γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὸν ἀπεσταλμένο του Ἰησοῦ Χριστό, καὶ ἐν τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι δὲν πίστευσαν.

Ὅπως δὲ κατὰ τὸν στίχ. 22 ὁ Ἰησοῦς ἐπικαλέσθηκε τὸ κήρυγμα, τοὺς λόγους του, γιὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ ἁμαρτία τῶν Ἰουδαίων εἶνε ἀδικαιολόγητη, ἔτσι κατὰ τὸν παρόντα στίχ. 24 ἐπικαλεῖται τὰ ἔργα, τὰ θαύματά του.

Καὶ ἄλλοτε ὁ Ἰησοῦς ἐπικαλέσθηκε τὰ ἔργα, τὰ θαύματά του, ὡς ἀπόδειξι τῆς ἀποστολῆς του ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τῆς θεότητός του (ε΄ 36, ι΄ 32, 37).

Πῶς τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ ἀποδεικνύουν τὴ μεσσιακὴ ἰδιότητα καὶ τὴ θεότητά του; Κατὰ πολλοὺς τρόπους.

Θαύματα βεβαίως ἔκαναν καὶ οἱ προφῆτες τὴν ἐποχὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ Μωυσῆς, ὁ Ἠλίας, ὁ Ἐλισαῖος ἦταν μεγάλοι θαυματουργοί. Ἀλλ᾽ ὁ Χριστὸς ἦταν πολὺ μεγαλύτερος, μέγιστος θαυματουργός. Ἔκανε θαύματα πολὺ περισσότερα, ἀναρίθμητα. Γέμισε τὴν Παλαιστίνη μὲ θαύματα. Στὸ Εὐαγγέλιο ἀναφέρονται μερικὰ μόνο. «*Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα, ἐὰν γράφηται καθ᾽ ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία*», γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (κα΄ 25). Ἐὰν τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ γράφονταν καὶ περιγράφονταν ἕνα πρὸς ἕνα, ὁλόκληρος ὁ κόσμος δὲν θὰ χωροῦσε τὰ γραφόμενα βιβλία! Σχῆμα ὑπερβολῆς γιὰ τὸν ὑπερβολικὸ ἀριθμὸ τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Χριστὸς ἔκανε θαύματα, ***«ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκε»***. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς προφῆτες δὲν ἔκανε τόσα, ἀλλὰ καὶ τέτοια θαύματα, ποὺ ἔκανε ὁ Χριστός. Ἀνέστησαν καὶ οἱ προφῆτες Ἠλίας καὶ Ἐλισαῖος νεκρούς (Γ΄ Βασ. ιζ΄ 21-23, Δ΄ Βασ. δ΄ 35-36, ιγ΄ 20-21), ἀλλ᾽ ὄχι ὅπως ὁ Χριστὸς τετραήμερο νεκρό, τὸ Λάζαρο. Ὅταν δὲ ὁ Κύριος ἐξέπνευσεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, γιὰ νὰ φανῇ ἡ δύναμι τοῦ θανάτου του «*τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη*» (Ματθ. κζ΄ 52). Ἀναστήθηκαν ὄχι τετραήμεροι νεκροί, ὅπως ὁ Λάζαρος, ἀλλὰ νεκροὶ ἐπὶ πολὺ χρόνο. Κανεὶς προφήτης δὲν ἔκανε τέτοια θαύματα, ὅπως ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος μετέβαλε τὸ ὕδωρ σὲ οἶνο στὸ γάμο στὴν Κανᾶ· γέμισε μὲ ψάρια δίκτυα καὶ πλοῖα, ὥστε τὰ δίκτυα νὰ ἀρχίζουν νὰ σχίζωνται καὶ τὰ πλοῖα νὰ κινδυνεύουν νὰ βυθισθοῦν· στὴν ἔρημο σὲ μιὰ περίπτωσι πολλαπλασίασε πέντε ἄρτους καὶ δύο ψάρια καὶ ἔθρεψε πέντε χιλιάδες ἄνδρες ἐκτὸς γυναικῶν καὶ παιδιῶν, καὶ σὲ ἄλλη περίπτωσι πολλαπλασίασε ἑπτὰ ἄρτους καὶ λίγα ψαράκια καὶ ἔθρεψε τέσσαρες χιλιάδες ἄνδρες ἐκτὸς γυναικῶν καὶ παιδιῶν· «*περιεπάτησεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης*» (Ματθ. ιδ΄ 25)· ἄνοιξε τὰ μάτια τυφλοῦ ἐκ γενετῆς. Ὁ θεραπευθεὶς τυφλὸς εἶπεν: «*Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέ τις τοὺς ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου*» (θ΄ 32). Γενικῶς δέ, γιὰ τὴ θαυματουργία τοῦ Ἰησοῦ τὰ πλήθη εἶπαν: «*Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ*» (Ματθ. θ΄ 33). Πρωτοφανὲς φαινόμενο ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζω-

ραῖος. Ποιητὴς *«σημείων»*, *θαυμάτων*. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος, ὅπως εἶπεν ὁ Συμεὼν (Λουκ. β΄ 34), εἶνε *«σημεῖον»*, *θαῦμα*, τὸ μεγαλύτερο *«σημεῖον»*, *θαῦμα*.

Ὁ Ἰησοῦς ἔκανε θαύματα ἀσυγκρίτως περισσότερα ἀπὸ κάθε προφήτη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐπίσης ἔκανε καὶ θαύματα, τὰ ὁποῖα κανεὶς προφήτης δὲν ἔκανε, θαύματα πρωτοφανῆ. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν δύο αὐτῶν διαφορῶν μεταξὺ προφητῶν καὶ Ἰησοῦ ὑπάρχει καὶ τρίτη διαφορὰ πολὺ σπουδαιότερη. Ἡ τρίτη διαφορὰ εἶνε ὡς πρὸς τὴ δύναμι, μὲ τὴν ὁποία γίνονταν τὰ θαύματα. Οἱ προφῆτες ἔκαναν θαύματα ὄχι μὲ δική τους δύναμι, ἀλλὰ μὲ δύναμι, τὴν ὁποία λάμβαναν ἀπ' ἔξω, ἀπὸ τὸ Θεό. Ὁ Ἰησοῦς ἔκανε θαύματα μὲ δύναμι, ἡ ὁποία προερχόταν ἀπὸ μέσα του, θαυματουργοῦσε δηλαδὴ μὲ δική του δύναμι. Ὅταν ἡ αἱμορροοῦσα γυναῖκα ἄγγιξε τὴν ἄκρη τοῦ ἐνδύματος τοῦ Ἰησοῦ καὶ θεραπεύθηκε, ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: *«Ἐγὼ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ»* (Λουκ. η΄ 46. Βλέπε καὶ Μάρκ. ε΄ 30). *Ἐγὼ κατάλαβα, ὅτι βγῆκε δύναμι ἀπὸ μένα.* Κατὰ τὸ Λουκ. στ΄ 19, *«Πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας»*. *Ὅλος ὁ λαὸς προσπαθοῦσε νὰ τὸν ἀγγίξῃ, διότι δύναμι ἔβγαινε ἀπ' αὐτὸν καὶ θεράπευε ὅλους.*

Τὸ ὅτι δὲ ὁ Ἰησοῦς θαυματουργοῦσε μὲ δύναμι, ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὸν ἴδιο, μὲ δική του δηλαδὴ δύναμι, αὐτὸ ἦταν τρανὴ ἀπόδειξι, ὅτι ὄντως εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἰσόθεος καὶ ἰσοδύναμος μὲ τὸν Πατέρα του, μία Θεότης καὶ δύναμι μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα.

Οἱ Ἰουδαῖοι ***«ἑωράκασι»***, *εἶδαν*, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔκανε θαύματα. Καὶ ὡμολογοῦσαν, ὁμολογοῦν δὲ καὶ μέσα στὸ Ταλμούδ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔκανε θαύματα. Οἱ ὀρθολογισταὶ καὶ ἄθεοι ἀπορρίπτουν τὰ θαύματα a priori, ἐκ τῶν προτέρων, ἀσυζητητί. Ἐνῷ ὄντως γίνονται θαύματα καὶ δύναται κανεὶς νὰ τὰ διαπιστώνῃ, αὐτοὶ θεωροῦν τὰ θαύματα ἀδύνατα. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶνε σοβαρώτεροι ἀπ' αὐτοὺς καὶ δὲν ἀρνοῦνται τὴν πραγματικότητα τῶν θαυμάτων. Ἀλλὰ βεβαίως καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶνε σοβαροὶ σὲ βαθμὸ σοβαρό! Ἐνῷ εἶδαν καὶ ὡμολογοῦσαν τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ, δὲν θαύμασαν τὰ θαύματα καὶ τὸν ποιητὴ τῶν θαυμάτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦταν διεστραμμένοι, διέστρεψαν τὴν ἔννοια τῶν θαυμάτων καὶ τὰ ἐμφάνιζαν ὡς σατανικά. Ἰσχυρίσθησαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔκανε τὰ θαύματα μὲ τὴ δύναμι τοῦ ἄρχοντος τῶν δαιμονίων, τοῦ Βεελζεβούλ. Ὁ Ἰησοῦς βεβαίως, ὁ ὁποῖος πολεμοῦσε τὸ Σατανᾶ καὶ ἐκτὸς τῶν ἄλλων θαυμάτων ἔβγαζε καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλοὺς δαιμονισμένους, ἀνέτρεψε τὸν ἰσχυρισμὸ τῶν Ἰουδαίων λέγοντας: *«Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν;»*

(Μάρκ. γ' 23). Ἀδύνατο ὁ Σατανᾶς νὰ ἐπαναστάτησε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νὰ βγάζῃ τὸ Σατανᾶ. Θὰ εἶχε διαλυθῆ τὸ βασίλειό του, ἐὰν συνέβαινε τέτοιο πρᾶγμα. Βεβαίως ὑπάρχουν καὶ σατανικὰ θαύματα, ὅπως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρὸς ἀντίπραξι στὸ Μωυσῆ ἔκαναν οἱ μάγοι τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλ' ἡ δύναμι καὶ τὰ θαύματα τοῦ Σατανᾶ εἶνε μέχρις ὡρισμένου σημείου καὶ ἔπειτα σταματοῦν, ἐνῷ ἡ θεία δύναμι καὶ τὰ θεῖα θαύματα εἶνε σὲ ἀπεριόριστο βαθμό (Ἐξόδ. ζ' 11, 22, η' 3, 14-15). Ἐκτὸς δὲ τούτου, τὰ σατανικὰ θαύματα δὲν ἔχουν σοβαρὸ καὶ εὐεργετικὸ σκοπό, ἐνῷ τὰ θεῖα θαύματα ἔχουν σοβαρὸ καὶ εὐεργετικὸ σκοπό.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς ἔκανε θαύματα, ποὺ ἀποδείκνυαν, ὅτι εἶνε Μεσσίας καὶ Θεός, οἱ διεστραμμένοι Ἰουδαῖοι διέβαλλαν τὸν Ἰησοῦ μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὸν ὀνομάσουν Βεελζεβούλ (Ματθ. ι' 25). Γέμισε δὲ ἡ διεστραμμένη ψυχή τους μὲ μῖσος ἐναντίον του. ***«Καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασιν»***, εἶπεν ὁ Χριστός. *Καὶ εἶδαν καὶ μίσησαν!* Πολλοὶ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐπιθύμησαν νὰ ἰδοῦν τὰ ἔργα καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, καὶ δὲν εἶδαν. Οἱ σύγχρονοί του Ἰουδαῖοι εἶδαν καὶ τὰ ἔργα καὶ τὸ πρόσωπό του, τὸ ἱλαρώτερο, τὸ γλυκύτερο, τὸ ὡραιότερο, τὸ ποθεινότερο, τὸ ἐρασμιώτερο ὅλων τῶν προσώπων ὅλων τῶν αἰώνων. Καὶ θὰ περίμενε κανεὶς νὰ θαυμάσουν μὲ ἄφατο θαυμασμὸ καὶ ν' ἀγαπήσουν μὲ ὁλοκάρδια ἀγάπη τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό. Ἐν τούτοις δὲν τὸν ἀγάπησαν, ἀλλὰ τὸν μίσησαν. Μισώντας δὲ τὸ Χριστό, μίσησαν καὶ τὸ Θεό. ***«Μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα μου»***, εἶπεν ὁ Χριστός. Τὸ μῖσος πρὸς τὸ Χριστὸ διαβαίνει στὸ Θεό, διότι ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Θεὸς ἔχουν σχέσι Υἱοῦ καὶ Πατρός, καὶ διότι οἱ δύο εἶνε μία οὐσία, μία Θεότης.

Στίχ. 25: *«Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν».*

Ὁ λόγος εἶνε ἐλλειπτικός, ὅπως στὸ θ' 3, ιγ' 19, Α' Ἰωάν. β' 19. Καὶ πρὸς συμπλήρωσι μετὰ τὸ ***«Ἀλλὰ»*** πρέπει νὰ ὑπονοήσωμε *«τοῦτο συνέβη»*. Τὸ ***«ἵνα»*** δὲν εἶνε τελικό, ἀλλ' ἐκβατικό. Τὸ ***«δωρεὰν»*** σημαίνει *«χωρὶς λόγο· χωρὶς αἰτία»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἀλλὰ μ' αὐτό, ποὺ συνέβη, ἐκπληρώθηκε ὁ λόγος, ποὺ εἶνε γραμμένος στὸ νόμο τους: Μὲ μίσησαν χωρὶς λόγο»*.

Προηγουμένως ὁ Ἰησοῦς εἶπε γιὰ τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι τὸν μίσησαν. Τώρα λέγει, ὅτι αὐτὸ τὸ μῖσος ἦταν προφητευμένο ***«ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν»***. Ἐδῶ καὶ ἀλλοῦ ἡ λέξι ***«νόμος»*** δὲν σημαίνει τὸν Μωσαϊκὸ νόμο, ἀλλ' ἔχει εὐρεῖα ἔννοια, σημαίνει ὅλη τὴν Παλαιὰ Διαθή-

κη. Λέγοντας ὁ Ἰησοῦς, ὅτι τὸ μῖσος τῶν Ἰουδαίων ἐναντίον του ἦταν γραμμένο στὸ νόμο τους, ἐννοεῖ, ὅτι ἦταν γραμμένο στὴ βίβλο τῶν Ψαλμῶν. Σὲ τρεῖς μεσσιακοὺς Ψαλμοὺς γίνεται λόγος γιὰ μῖσος **«δωρεάν»**, *χωρὶς αἰτία*, ἤτοι Ψαλμ. ρη΄ 3, ξη΄ 5, λδ΄ 19. Λέγει δὲ ὁ Ἰησοῦς **«ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν»**, στὸ νόμο τῶν Ἰουδαίων, ὄχι τόσο διότι ὁ νόμος δόθηκε στοὺς Ἰουδαίους, ὅσο διότι αὐτοὶ πολὺ μιλοῦσαν γιὰ τὸ νόμο, παρουσιάζονταν ὡς γνῶστες καὶ ἑρμηνευταὶ τοῦ νόμου, ἐπικαλοῦνταν συχνὰ τὸ νόμο καὶ καυχῶνταν γιὰ τὸ νόμο.

Οἱ Ἰουδαῖοι μίσησαν τὸ Χριστό, **«ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος... Ἐμίσησάν με δωρεάν»**. Ὅπως ἤδη εἴπαμε, τὸ **«ἵνα»** ἐδῶ εἶνε ἐκβατικό. Συνεπῶς ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐννοεῖ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τὸν μίσησαν, γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ προφητικὸς λόγος, ἀλλ᾽ ἐννοεῖ, ὅτι τὸν μίσησαν, καὶ ἔτσι ἐκπληρώθηκε ὁ προφητικὸς λόγος. Ἂν οἱ Ἰουδαῖοι μισοῦσαν τὸ Χριστό, γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ προφητικὸς λόγος, ἡ ἐκπλήρωσι τοῦ προφητικοῦ λόγου θὰ ἀναφερόταν ὡς αἰτία τοῦ μίσους, ἐνῷ τώρα ἡ προφητεία λέγει, ὅτι μίσησαν **«δωρεάν»**, *χωρὶς αἰτία*. Ἂν οἱ Ἰουδαῖοι μισοῦσαν, γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ προφητικὸς λόγος, θὰ ἦταν ἀνεύθυνοι γιὰ τὸ μῖσος, ἢ μᾶλλον θὰ ἦταν καὶ ἄξιοι ἐπαίνου, διότι μὲ τὸ μῖσος συνετέλεσαν στὴν ἐκπλήρωσι τῆς Γραφῆς, ἡ ὁποία ἀλλιῶς θὰ διαψευδόταν! Οἱ Ἰουδαῖοι μίσησαν, ὄχι διότι τοῦτο προφητεύθηκε, ἀλλὰ τοῦτο προφητεύθηκε, διότι μίσησαν. Μίσησαν ἐλευθέρως, κάνοντας κακὴ χρῆσι τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεώς τους.

Τὸ νὰ μισήσῃ κανεὶς τὸν ἄλλο ἄνθρωπο εἶνε κακό, ἔστω καὶ ἂν ἐκεῖνος τὸν ἀδίκησε. Τὸ νὰ τὸν μισήσῃ χωρὶς αἰτία, αὐτὸ εἶνε μεγαλύτερο κακό, καθαρῶς σατανικὸ κακό, διότι ὁ Σατανᾶς μισεῖ χωρὶς αἰτία. Καὶ τὸ νὰ μισήσῃ εὐεργέτη του, αὐτὸ εἶνε ἀκόμη μεγαλύτερο κακό. Τὸν ἄλλο ἄνθρωπο, κατὰ τὴ θεία ἐντολή, ὀφείλουμε νὰ ἀγαποῦμε σὰν τὸν ἑαυτό μας.

Ἀλλ᾽ ἂν εἶνε σοβαρὸ ἁμάρτημα, πολὺ σοβαρό, τὸ νὰ μισῇ κανεὶς ἁπλῶς ἄνθρωπο, δυνάμεθα νὰ φαντασθοῦμε πόσο σοβαρώτερο ἁμάρτημα εἶνε τὸ νὰ μισῇ κανεὶς τὸ Χριστό, τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεό, ὁ ὁποῖος τὸν δημιούργησε, δὲν τοῦ ἔκανε κακό, ἀντιθέτως τὸν εὐεργετεῖ μὲ ἀναρίθμητες φανερὲς καὶ ἀφανεῖς εὐεργεσίες, καὶ ὑπέστη γι᾽ αὐτὸν τὸ ὀδυνηρότερο μαρτύριο, τὸ σταυρικὸ θάνατο! Τὸ Χριστό, τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεό, κατὰ τὴν πρώτη θεία ἐντολὴ ὀφείλουμε νὰ ἀγαποῦμε μὲ ὅλη τὴν καρδιά μας καὶ ὅλη τὴν ψυχή μας καὶ ὅλη τὴ διάνοιά μας καὶ ὅλη τὴ δύναμί μας. Καὶ ἂν δὲν ἀγαποῦμε, ἀλλὰ καὶ μισοῦμε, εἶνε ἀδύνατο νὰ φαντασθοῦμε τὸ μέγεθος τοῦ ἁμαρτήματός μας. Ξεπερνάει τοὺς γαλαξίες τοῦ οὐρανοῦ!

Οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὴν προφητεία μίσησαν τὸ Χριστὸ ***«δωρεὰν»*** μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι τὸν μίσησαν χωρὶς αἰτία. Ἀλλὰ δὲν τὸν μίσησαν δωρεὰν καὶ μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι τὸν μίσησαν χωρὶς κόστος. Γιὰ τὸ μῖσος τους πλήρωσαν, καὶ πλήρωσαν ἁδρά. Πλήρωσαν ἐδῶ στὴ γῆ, ὅπως διδάσκει ἡ ἱστορία. Ἀλλὰ θὰ πληρώσουν καὶ στὴν αἰωνιότητα.

Καὶ κάθε ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος μισεῖ τὸ Χριστό, πληρώνει καὶ θὰ πληρώνῃ αἰωνίως γιὰ τὴ μισοθεΐα του.

Ὁ Παράκλητος καὶ οἱ μαθηταὶ δίνουν μαρτυρία γιὰ τὸ Χριστό

Στίχ. 26: *«Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ».*

Μεταφράζουμε: *«Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος* (ὁ Βοηθός), *τὸν ὁποῖον ἐγὼ θὰ στείλω σὲ σᾶς ἀπὸ τὸν Πατέρα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὸν Πατέρα ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος θὰ δώσῃ μαρτυρία γιὰ μένα».*

Προηγουμένως ὁ Χριστὸς ὡμίλησε γιὰ δυσάρεστο πρᾶγμα, τὴν ἄγνοια καὶ τὸ μῖσος τῶν Ἰουδαίων ὡς πρὸς τὸ πρόσωπό του. Τώρα ὁμιλεῖ γιὰ εὐχάριστο πρᾶγμα, ἐξόχως εὐχάριστο, τὴν ἀποστολὴ τοῦ Παρακλήτου. Γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Παρακλήτου εἶχεν ὁμιλήσει καὶ πρωτύτερα (ιδ΄ 16-17 καὶ 26). Τώρα δὲ λέγει, ὅτι ἐρχόμενος ὁ Παράκλητος θὰ δώσῃ μαρτυρία γιὰ τὸ πρόσωπό του, γιὰ τὴ μεσσιακὴ δηλαδὴ ἰδιότητα καὶ τὴ θεότητά του.

Ἡ λέξι ***«παράκλητος»*** ἐκτὸς ἄλλων σημαίνει καὶ *«βοηθός»*, ὅπως στὸ Πράξ. θ΄ 31 ἡ λέξι *«παράκλησις»* σημαίνει *«βοήθεια»*(*«Αἱ μὲν οὖν Ἐκκλησίαι... τῇ παρακλήσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπληθύνοντο»*). Ὅταν ὁ Χριστὸς στὸ ιδ΄ 16 ὁμιλῇ γιὰ *«ἄλλον παράκλητον»*, ἐννοεῖ, ὅτι ἕνας ***«παράκλητος»,*** ἤτοι *βοηθός*, εἶνε αὐτός, καὶ ἄλλος ***«παράκλητος»,*** ἤτοι *βοηθός*, εἶνε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ ***«παράκλητος»*** ἔγινε κύριον ὄνομα, καὶ γι᾽ αὐτὸ τὸ γράφουμε μὲ πῖ κεφαλαῖο, ***Παράκλητος***.

Στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο ὁ ***Παράκλητος*** ὀνομάζεται καὶ μὲ τὸ ὄνομα ***«Πνεῦμα τῆς ἀληθείας»***. Ἡ γενικὴ ***«τῆς ἀληθείας»*** εἶνε τῆς ἰδιότητος, καὶ συνεπῶς ***«τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας»*** ἰσοδυναμεῖ πρὸς *«τὸ Πνεῦμα τὸ ἀληθινόν»* (Πρβλ. *«τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν»* περὶ τοῦ Χριστοῦ, α΄ 9). Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶνε ***«τῆς ἀληθείας»***, *ἀληθινό*, μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι εἶνε ἄκτιστο, ἀπόλυτο, Θεός, ἐν ἀντιθέσει πρὸς

τὰ ἀγγελικὰ καὶ τὰ ἀνθρώπινα πνεύματα, τὰ ὁποῖα κατά τινα τρόπον εἶνε ψεύτικα, διότι εἶνε κτιστὰ καὶ κατώτερα. Ὅτι δὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶνε Θεός, τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ πολλὰ χωρία τῆς Γραφῆς (Βλέπε ἡμέτερο βιβλίο «Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα Γιαχβέ»). Ἀποδεικνύεται δὲ καὶ ἀπὸ τὸ παρὸν χωρίο. Ὄχι δὲ μόνο διότι ὀνομάζεται μὲ τὸ ὄνομα ***«τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας»***, ἤτοι τὸ Πνεῦμα τὸ ἀληθινό, τὸ ἄκτιστο, ἀλλὰ καὶ διότι γιὰ τὸν τρόπο τῆς ὑπάρξεώς του χρησιμοποιεῖται ἡ φράσι ***«ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται»***. Ἀξία παρατηρήσεως ἡ διαφορὰ τοῦ χρόνου μεταξὺ τοῦ ***«πέμψω»***, μέλλοντος, καὶ τοῦ ***«ἐκπορεύεται»***, ἐνεστῶτος. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Υἱὸς θὰ πέμψῃ ἐν χρόνῳ σὲ δεδομένη στιγμή, εἶνε ὄν, τὸ ὁποῖον ἀπορρέει ἀπὸ τὸν Πατέρα πάντοτε, ἀιδίως, αἰωνίως. Ὅπως ὁ Υἱὸς προέρχεται φυσικῶς ἀπὸ τὸν Πατέρα διὰ γεννήσεως, ἔτσι καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα προέρχεται φυσικῶς ἀπὸ τὸν Πατέρα δι' ἄλλου τρόπου, δι' ἐκπορεύσεως. Καὶ συνεπῶς, ὅπως ὁ Υἱὸς ὡς γέννημα τοῦ Πατρὸς εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν Πατέρα, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννώμενος, ἔτσι καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὡς ἐκπόρευμα τοῦ Πατρὸς εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν Πατέρα, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ἐκπορευόμενος. Καὶ ὄχι βεβαίως τρεῖς Θεοί, ἀλλὰ τρία πρόσωπα ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσια, ἕνας Θεὸς τρισυπόστατος, ὅπως ἡλιακὸς δίσκος, φῶς ποὺ γεννᾶται ἀπὸ τὸν ἡλιακὸ δίσκο, καὶ θερμότης ποὺ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν ἡλιακὸ δίσκο εἶνε τρία πράγματα, ἀλλὰ ἕνας ἥλιος.

Στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο ὁ Χριστὸς λέγει γιὰ τὸν Παράκλητο, ***«ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται»***. Ἄξιο προσοχῆς, ὅτι ὁ Χριστὸς γιὰ τὸν Παράκλητο δὲν λέγει, «ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν», ἀλλὰ λέγει, ***«ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός»***. Γιατί λέγει, ***«παρὰ τοῦ Πατρός»***; Ἡ ἐξήγησι δίνεται στὴ συνέχεια μὲ τὴ φράσι, ***«τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται»***. Οἱ δύο φράσεις συνδέονται ὡς ἑξῆς: Λέγω, ὅτι θὰ σᾶς στείλω τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἀπὸ τὸν Πατέρα, διότι ἀπὸ τὸν Πατέρα ἐκπορεύεται. Ὅπως σὲ ἄλλα μέρη τῆς Γραφῆς ἀποκαλύπτεται, ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει αἴτιο τὸν Πατέρα, γεννᾶται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἔτσι ἐδῶ ἀποκαλύπτεται, ὅτι καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἔχει αἴτιο τὸν Πατέρα, ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα (Πρβλ. *«τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ»*, Α' Κορ. β' 12).

Τὸ δίδαγμα τοῦ Χριστοῦ, ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος περιέλαβε στὸ ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁμολογώντας πίστι

«καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον...». Ἡ Γ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀναφερομένη στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ἀπαγόρευσε μεταβολὴ τούτου ἔστω καὶ κατὰ μία λέξι. Αὐτὴ δὲ τὴν ἀπόφασι ἐπικύρωσαν ὅλες οἱ ἑπόμενες Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι. Ἐν τούτοις ὁ Πάπας ἀποτόλμησε νὰ προσθέσῃ στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως τὸ περίφημο Filioque, ὅτι δηλαδὴ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Αὐτὴ δὲ ἡ παπικὴ καινοτομία εἶνε σοβαρωτάτη κακοδοξία, αἵρεσι, διότι εἰσάγει στὴ Θεότητα δύο ἀρχές, δύο αἴτια τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, καὶ κατὰ συνέπεια ὁδηγεῖ σὲ διθεΐα. Βεβαίως ὁ Πάπας δὲν ὑποστηρίζει, ὅτι ὑπάρχουν δύο Θεοί, ἀλλ᾽ ἡ καινοτομία του ἐκεῖ ὁδηγεῖ.

Καὶ γιατί ὁ Πάπας ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ; Γιὰ νὰ ἐξυψώσῃ τὸν Υἱό, σὰν νὰ χρειάζεται ὁ ὕψιστος ἐξύψωσι! Καὶ γιατί νὰ ἐξυψώσῃ τὸν Υἱό; Γιὰ νὰ ἐξυψωθῇ ὁ Πέτρος, στὸν ὁποῖον ὁ Υἱὸς εἶπε, *«Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν»*. Καὶ γιατί νὰ ἐξυψωθῇ ὁ Πέτρος; Γιὰ νὰ ἐξυψωθῇ ὁ Πάπας, ὁ μόνος δῆθεν διάδοχος τοῦ Πέτρου καὶ ὁ μόνος δικαιούμενος νὰ κυβερνᾷ τὴν Ἐκκλησία, ἢ μᾶλλον ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα ὡς θρησκευτικὸς καὶ ὡς πολιτικὸς μονάρχης τοῦ κόσμου! Ὁ Πάπας Νικόλαος ὁ Α΄ ἀνακήρυσσε τὸν ἑαυτό του αὐτοκράτορα ὅλου τοῦ κόσμου!... Ἡ ὑπερηφάνεια στὸν Παπισμὸ ἀνῆλθε στὸ ζενὶθ καὶ ἡ σοβαρότης κατῆλθε στὸ ναδίρ. Ἡ ὑπερηφάνεια εἶνε ἄνοια, γελοιότης. Καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους ὑποστηρίζουν τὸν Παπισμό, μετέχουν τῆς ἀνοίας καὶ τῆς γελοιότητός του.

«Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος... ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ», εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης ἔγραψε: *«Τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια»* (Α΄ Ἰωάν. ε΄ 6). Πῶς δὲ ἐννοεῖται ἡ μαρτυρία τοῦ Πνεύματος γιὰ τὸν Ἰησοῦ; Ἐννοεῖται ὡς μαρτυρία γιὰ τὴ μεσσιακὴ ἰδιότητα καὶ τὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Ἰησοῦς κήρυττε, ὅτι εἶνε ὁ Μεσσίας, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Θεὸς ὅπως ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Ἀλλ᾽ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀποβλέποντες στὸ ταπεινὸ φαινόμενο τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἀνθρώπου, καὶ γιὰ ἄλλους βεβαίως λόγους, δὲν πίστευσαν στὶς διακηρύξεις τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὸ πρόσωπό του, καὶ τὸν κατηγοροῦσαν ὡς πλάνο. Τὸ δὲ Πνεῦμα μὲ διαφόρους τρόπους ἔδειξε, ἀπέδειξε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦταν πλάνος, ἀλλ᾽ ἀληθής, ὄντως Μεσσίας, Θεὸς καὶ Σωτήρ.

Καὶ αὐτὸς μόνος ὁ ἐρχομὸς τοῦ Παρακλήτου εἶνε μαρτυρία ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ. Διότι ὁ Ἰησοῦς εἶχε πεῖ, ὅτι θὰ πήγαινε στὸν Πατέρα καὶ θὰ ἔστελνε τὸν Παράκλητο. Καὶ ἀφοῦ ὁ λόγος του πραγματοποιήθη-

κε, αὐτὸ σημαίνει, ὅτι πραγματικῶς ἀναστήθηκε καὶ πῆγε στὸν Πατέρα, ἄρα δὲν ἦταν πλάνος, ἀλλ' ἀληθής, μὲ ἄλλα λόγια οἱ διακηρύξεις του γιὰ τὸ πρόσωπό του ἀνταποκρίνονταν πρὸς τὴν ἀλήθεια.

Ὁ Παράκλητος ἔδωσε μαρτυρία γιὰ τὸν Ἰησοῦ, διότι ἔδωσε στοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ ἄφθαστη σοφία, πολυγλωσσία, ἀνδρεία, θάρρος καὶ παρρησία, γιὰ νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰησοῦ σ' ὅλο τὸν κόσμο καὶ νὰ διακηρύξουν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε Μεσσίας, Θεὸς καὶ Σωτήρ, καὶ νὰ ὑποστοῦν τρομεροὺς διωγμοὺς καὶ μαρτύρια.

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δίνει μαρτυρία ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ μὲ φωτισμὸ τῶν ψυχῶν. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γιὰ τοὺς ἀπίστους Ἰουδαίους λέγει, ὅτι ὑπάρχει κάλυμμα, τυφλοπάνι, στὶς ψυχές τους, καὶ γι' αὐτό, ὅταν διαβάζεται ὁ Μωυσῆς, δὲν βλέπουν τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ Χριστό. Ἀλλ' ὅταν ὁ ἄπιστος Ἰουδαῖος στρέψῃ πρὸς τὸν Κύριο, τότε ἀφαιρεῖται τὸ κάλυμμα, τὸ τυφλοπάνι. Ὁ δὲ Κύριος (σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι) εἶνε τὸ Πνεῦμα. Ὅπου δὲ εἶνε τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ εἶνε ἐλευθερία. Ὁ Παράκλητος, ὁ ὁποῖος ἐν σχέσει πρὸς τὸν Πατέρα εἶνε τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, τοῦ Πατρός, καὶ ὡς οὐσία ἢ θεότης εἶνε ὁ Κύριος, ἡ ὅλη θεότης ἢ κυριότης, ὅπως καὶ ὁ Πατήρ, ἔχει τὴ δύναμι τῆς ἐλευθερίας, νὰ ἐλευθερώνῃ δηλαδὴ τὶς ψυχὲς ἀπὸ τὸ κάλυμμα, τὸ τυφλοπάνι, καὶ ἔτσι οἱ ψυχὲς νὰ φωτίζωνται καὶ νὰ βλέπουν τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ Χριστό (Β΄ Κορ. γ΄ 14-17). Τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, κατὰ τὴν ὁποία ἦλθε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τρεῖς χιλιάδες ψυχὲς ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ τύφλωσι, φωτίσθηκαν καὶ πίστευσαν στὸ Χριστό.

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δίνει μαρτυρία γιὰ τὸ Χριστό, διότι, σὲ ὅσους πιστεύουν στὸ Χριστό, δίνει καταπληκτικὰ χαρίσματα. Ἀρχικῶς ἔδωσε ἀφθονία χαρισμάτων, πλημμύρισε τὸν κόσμο τῶν πιστῶν μὲ χαρίσματα πρὸς ἐμπέδωσι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐποικοδόμησι (Α΄ Κορ. ιβ΄ 4-11).

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δίνει μαρτυρία γιὰ τὸ Χριστὸ μὲ θαύματα, τὰ ὁποῖα μὲ τὴ δύναμί του γίνονται ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δίνει μαρτυρία γιὰ τὸ Χριστό, διότι ἀνοίγει τὶς καρδιὲς τῶν καλοπροαιρέτων καὶ δέχονται καὶ προσοικειώνονται καὶ κάνουν κτῆμα τους τὴ σωτηρία, ποὺ ἐπέτυχε ὁ Χριστὸς γιὰ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ ἔργο του, καὶ προπάντων μὲ τὴ σταυρικὴ θυσία του. Ἔτσι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δημιουργεῖ ἀναριθμήτους σῳζομένους καὶ ἁγίους.

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δίνει μαρτυρία γιὰ τὸ Χριστό, διότι δίνει τὴ δύναμί του σὲ ἑκατομμύρια πιστοὺς τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ ὑποστοῦν φρικτὰ καὶ ἀνατριχιαστικὰ βασανιστήρια καὶ ν' ἀναδειχθοῦν μάρτυρες καὶ μεγαλομάρτυρες.

Ποικιλοτρόπως ὁ Παράκλητος ἔδωσε μαρτυρία καὶ δικαίωσε καὶ δόξασε τὸν Ἰησοῦ. Καὶ ἔτσι πραγματοποιήθηκε ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὸν Παράκλητο, *«Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως. Περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα μου ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται»* (ιστ΄ 8-11). Τὸ χωρίο τοῦτο ἑρμηνεύουμε στὰ ἑπόμενα στὸν οἰκεῖο τόπο. Ἐδῶ δὲ λέγουμε μόνο, ὅτι μὲ τὸ λόγο αὐτοῦ τοῦ χωρίου ὁ Ἰησοῦς ἐννοεῖ: Ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, μὲ τὸν ἐρχομὸ καὶ τὸ ἔργο του θὰ ἀποδείξῃ στὸν κόσμο, ὅτι ὁ Σατανᾶς ἔχει καταδικασθῆ ἀπὸ μένα, ἐγὼ ἔχω δικαιωθῆ, καὶ συνεπῶς ὁ κόσμος ἔχει ἁμαρτία, διότι δὲν πίστευσε σὲ μένα ὡς Μεσσία, Θεὸ καὶ Σωτῆρα.

Στίχ. 27: *«Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ᾿ ἀρχῆς μετ᾿ ἐμοῦ ἐστε».*

Ἐπειδὴ γιὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Παρακλήτου στὸν προηγούμενο στίχο χρησιμοποιεῖται ρῆμα μέλλοντος, *«μαρτυρήσει»*, μερὶς ἑρμηνευτῶν νομίζει, ὅτι καὶ στὸν παρόντα στίχο ὁ ἐνεστὼς ***«μαρτυρεῖτε»*** ἔχει σημασία μέλλοντος. Ἀλλ᾿ ἐμεῖς νομίζουμε, ὅτι αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν εἶνε ὀρθή. Γιὰ τὸν Παράκλητο χρησιμοποιεῖται ρῆμα μέλλοντος, διότι ὁ Χριστὸς ἀναφέρεται στὴ μαρτυρία, τὴν ὁποία ὁ Παράκλητος θὰ ἔδινε στὸ μέλλον, ὅταν θὰ ἐρχόταν. Ἀλλὰ γιὰ τοὺς μαθητάς, οἱ ὁποῖοι ἦταν ***«ἀπ᾿ ἀρχῆς»*** μαζὶ μὲ τὸ Χριστὸ καὶ ἤδη ἔδιναν τὴ μαρτυρία τους γι᾿ αὐτόν, τὸ ***«μαρτυρεῖτε»*** δὲν ἐτέθη ἀντὶ μέλλοντος. Τὸ ***«μαρτυρεῖτε»*** σημαίνει *«εἶσθε μάρτυρες, δίνετε πάντοτε μαρτυρία* γιὰ μένα».

Μεταφράζουμε: *«Ἀλλὰ καὶ σεῖς δίνετε μαρτυρία, διότι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶσθε μαζί μου».*

Γιὰ νὰ δώσῃ κανεὶς μαρτυρία γιὰ κάποιο πρόσωπο, πρέπει νὰ γνωρίζῃ αὐτὸ τὸ πρόσωπο, νὰ γνωρίζῃ τὴ ζωή του καί, εἰ δυνατόν, ἐξ ἀρχῆς. Ἀπολογούμενος ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ἀγρίππα, ἐπικαλέσθηκε τὸ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἂν ἤθελαν νὰ δώσουν μαρτυρία, γνώριζαν τὴ ζωή του στὸ ἔθνος του, στὰ Ἱεροσόλυμα, *«ἀπ᾿ ἀρχῆς»*, *«ἄνωθεν»*, *ἀπὸ τὴν ἀρχή* (Πράξ. κστ΄ 4-5). Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἦταν κατάλληλοι νὰ δίνουν μαρτυρία γιὰ τὸ Διδάσκαλό τους, διότι γνώριζαν ὅλη τὴ δημοσία δρᾶσι του, ἀφοῦ ἦταν κοντά του ***«ἀπ᾿ ἀρχῆς»*** τῆς δημοσίας δράσεώς του. Τὸ ***«ἀπ᾿ ἀρχῆς»*** λέγει ὁ Κύριος μὲ ἰδιαίτερη ἔμφασι.

Προκειμένου νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ ἐκπεσόντος ἀποστόλου Ἰούδα, ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶπε στὴ σύναξι τῶν πιστῶν: *«Δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἀφ' ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων»* (Πράξ. α΄ 21-22). *Πρέπει τώρα, δηλαδή, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἄνδρες, ποὺ ἦταν μαζί μας καθ' ὅλο τὸ χρόνο, κατὰ τὸν ὁποῖο ἔζησε μαζί μας ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀπὸ τότε ποὺ βαπτίσθηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη ὣς τὴν ἡμέρα ποὺ ἀνελήφθη ἀπὸ ἀνάμεσά μας, νὰ γίνῃ μαζὶ μὲ μᾶς μάρτυς τῆς ἀναστάσεώς του.* Ἔπρεπε, μὲ ἄλλα λόγια, ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ Ἰούδα νὰ ἔχῃ γνῶσι ἐξ αὐτοψίας καὶ αὐτηκοΐας ὅλης τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ματθίας ἐξελέγη ἀπόστολος, διότι διέθετε αὐτὴ τὴν προϋπόθεσι. Βλέπε καὶ τὸ Β΄ Πέτρ. α΄ 16, ὅπου ὁ ἀπόστολος γράφει: *«Οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος»*. Τὸ ἀποστολικὸ κήρυγμα δὲν εἶνε περίτεχνα παραμύθια, ἀλλὰ μεγαλειώδης πραγματικότης, τὴν ὁποίαν οἱ ἀπόστολοι εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους.

«Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο... καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός. Πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας!», γράφει ὁ Ἰωάννης στὸ Εὐαγγέλιό του (α΄ 14). Καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς Α΄ Καθολικῆς Ἐπιστολῆς του (α΄ 1-3), γιὰ νὰ δώσῃ ἰσχυροτάτη ἔμφασι στὸ ὅτι οἱ ἀπόστολοι κήρυτταν περὶ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοψίας καὶ αὐτηκοΐας, μία φορὰ γράφει *«ἐθεασάμεθα»*, δύο φορὲς *«ἀκηκόαμεν»* καὶ τρεῖς φορὲς *«ἑωράκαμεν»*.

Καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς στὸ προοίμιο τοῦ Εὐαγγελίου του (α΄ 2-3) γράφει, ὅτι γιὰ τὰ γεγονότα τῆς χριστιανικῆς πίστεως *«παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ Λόγου»*, καὶ αὐτὸς παρακολούθησε *«ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς»*, *ὅλα ἐξ ἀρχῆς μὲ ἀκρίβεια.*

Αὐτόπτες λοιπὸν καὶ αὐτήκοοι μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ οἱ ἀπόστολοι, καὶ μάλιστα ἐξ ἀρχῆς τῆς δημοσίας δράσεώς του.

Ἔδωσαν δὲ τὴ μαρτυρία τους οἱ ἀπόστολοι γιὰ τὸ Χριστὸ ἤδη κατὰ τὴν τριετία τῆς δημοσίας δράσεώς του, κηρύττοντας σὲ διαφόρους τόπους τοῦ Ἰσραὴλ καὶ θαυματουργώντας ἐν τῷ ὀνόματί του. Μετὰ δὲ τὴν ἔλευσι τοῦ Παρακλήτου κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς μετέβησαν σὲ ὅλα τὰ ἔθνη καὶ ἡ μαρτυρία τους ἔγινε ἰσχυρότερη, πολὺ ἰσχυρότερη.

Ἡ μαρτυρία τους ἦταν γιὰ τὸ πρόσωπο, τὴ διδασκαλία, τὰ θαύματα, τὴν ἁγιότητα, τὴ σταύρωσι καὶ τὴν ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ. Διακήρυξαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Μεσσίας, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Διέδωσαν τὴ διδασκαλία του ὡς τὴ θεία, τελεία καὶ σωστικὴ ἀλήθεια. Ἀναφέρονταν στὰ θαύματά του ὡς ἐπιβεβαιώσεις τῆς διδασκαλίας του, ὡς ἀποδείξεις τῆς ἀληθείας του. Μιλοῦσαν γιὰ τὴν ἀπαστράπτουσα ἀρετή του, γιὰ τὴ μοναδικὴ ἁγιότητά του, γιὰ τὴν ἄπειρη ἀγάπη του καὶ τὸ ἄπειρο ἔλεός του πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Ἰδιαίτερη θέσι στὸ κήρυγμά τους εἶχε ἡ σταύρωσι καὶ ἡ ἀνάστασί του, ἡ μὲν σταύρωσι ὡς ἡ ὑπερτάτη θυσία γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ μεγίστη ἀπόδειξι τῆς θείας ἀγάπης, ἡ δὲ ἀνάστασι ὡς ἡ τρανοτάτη ἀπόδειξι τῆς ἀληθείας τῆς διδασκαλίας του καὶ προπάντων τῶν διακηρύξεών του γιὰ τὴ μεσσιακὴ ἰδιότητα καὶ τὴ θεότητά του. Ὅπως σημειώνεται στὶς Πράξεις (δ΄ 33), *«μεγάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ». Μὲ μεγάλη δύναμι οἱ ἀπόστολοι ἔδιναν τὴ μαρτυρία τους γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.*

Τὴ μαρτυρία τους γιὰ τὸν Κύριο Ἰησοῦ δὲν ἔδιναν οἱ ἀπόστολοι μόνο μὲ τὸ λόγο· ἔδιναν καὶ μὲ ἄλλους τρόπους: Μὲ τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα τελοῦσαν ἐν ὀνόματί του· μὲ τὸ παράδειγμα τῆς ζωῆς τους· μὲ τὶς κακοπάθειες, τοὺς διωγμούς, τὶς περιπέτειες καὶ τὰ παθήματα, τὰ ὁποῖα ὑφίσταντο· μὲ τοὺς καθημερινοὺς κινδύνους θανάτου· μὲ φρικτὰ τέλος μαρτύρια καὶ ἔκχυσι τοῦ αἵματός τους. Πολλοὶ σταυρώθηκαν, ὅπως ὁ Κύριός τους. Μαρτυρία μὲ λόγο, μαρτυρία μὲ ἔργα, μαρτυρία μὲ αἷμα μαρτυρίου.

Ὅπως οἱ ἀπόστολοι ἔδωσαν μαρτυρία γιὰ τὸ Χριστό, ἔτσι καὶ ἐμεῖς, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουμε τὴ χριστιανική μας ἰδιότητα στὸ ἔργο τῶν ἀποστόλων, πρέπει νὰ δίνωμε μαρτυρία γιὰ τὸ Χριστό. Ν' ἀνοίγωμε τὸ στόμα μας ὄχι μόνο γιὰ νὰ τρῶμε καὶ νὰ μιλᾶμε γιὰ μικρῆς καὶ πρόσκαιρης σημασίας πράγματα, ἀλλὰ γιὰ μεγάλα καὶ αἰωνίας σημασίας πράγματα, γιὰ τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια τῆς Πίστεώς μας. Προπάντων νὰ μιλᾶμε γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ νὰ ὑπερασπίζωμε τὸ ὄνομά του ἐν μέσῳ γενεᾶς ἄπιστης, διεστραμμένης καὶ βλάσφημης. Ν' ἀγωνιζώμεθα νὰ ἐφαρμόζωμε τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔτσι νὰ παρέχωμε παράδειγμα χριστιανικῆς ζωῆς στὸν κόσμο. Νὰ ὑποφέρωμε ἀγογγύστως καὶ μὲ ὑπομονὴ τὶς δοκιμασίες καὶ θλίψεις τῆς δοκιμαστικῆς αὐτῆς ζωῆς. Νὰ κακοπαθοῦμε καὶ νὰ κάνωμε θυσίες γιὰ τὸ Χριστό. Καὶ ἂν παραστῇ ἀνάγκη, ἂς προσευχώμεθα νὰ μᾶς δώσῃ δύναμι ὁ Χριστὸς νὰ θυσιάσωμε καὶ τὴ ζωή μας γιὰ τὴν ἀγάπη του.

ΙΣΤ´ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Θὰ σᾶς ἀφορίσουν καὶ θὰ σᾶς φονεύσουν

Στίχ. 1-2: ***«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. Ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ!».***

Τὸ ***«ἀλλὰ»*** δὲν ἔχει ἔννοια ἀντιθέσεως, ἀλλὰ κλιμακώσεως, ὅπως καὶ ἀλλοῦ, π.χ. στὸ Β´ Κορ. ζ´ 11. Ἡ μετοχὴ ἀορίστου ***«ἀποκτείνας»*** ἔχει ἔννοια μέλλοντος, ***«ἀποκτενῶν»,*** ὅπως στὸ ε´ 25 τὸ *«ἀκούσαντες»* σημαίνει *«ἀκουσόμενοι»,* στὸ Λευϊτ. ιη´ 5 τὸ *«ποιήσας»* σημαίνει *«ποιήσων»* καὶ στὸ Ἑβρ. β´ 10 τὸ *«ἀγαγόντα»* σημαίνει *«ἄξοντα».* Τὸ δὲ ***«δόξῃ»*** εἶνε ὑποτακτικὴ ἀορίστου τοῦ «δοκῶ», τὸ ὁποῖο σημαίνει *«νομίζω».*

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὰ σᾶς εἶπα, γιὰ νὰ μὴ κλονισθῆτε. Θὰ σᾶς κάνουν ἀποσυναγώγους* (θὰ σᾶς ἀφορίσουν). *Μάλιστα ἔρχεται ὥρα νὰ νομίσῃ καθένας, ποὺ θὰ σᾶς φονεύσῃ, ὅτι προσφέρει λατρεία στὸ Θεό!*

«Ταῦτα». Ποῖα ἐννοεῖ ὁ Κύριος μὲ αὐτὴ τὴν ἀντωνυμία; Ἐννοεῖ τὰ λόγια του γιὰ τὸ μῖσος τοῦ κόσμου καὶ τὸ διωγμὸ κατ᾽ αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, στίχ. 18-25. Ἐννοεῖ ἐπίσης τὰ λόγια του γιὰ τὴν ἔλευσι τοῦ Παρακλήτου, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τὴ μαρτυρία αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του γιὰ τὸ πρόσωπό του, στίχ. 26-27.

Ἡ Θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, ὁ Χριστιανισμός, εἶνε ἡ ἀληθινὴ Θρησκεία. Τὴν ἀλήθειά της βεβαιώνουν ἀναρίθμητα *«σημεῖα», θαύματα.* Ὁ Χριστιανισμὸς εἶνε ἁγία Θρησκεία, διδάσκει ὅλα τὰ ὀρθὰ καὶ κανένα ἐσφαλμένο, ὅλα τὰ καλὰ καὶ κανένα κακό, ὅλα τὰ εὐεργετικὰ καὶ κανένα ἐπιζήμιο γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἡ ὁποία διασῴζει εὐγένεια καὶ καλωσύνη. Ὅπως εἶπεν ὁ Τερτυλλιανός, ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ εἶνε naturaliter christiana, φύσει χριστιανική.

Ὁ ἱδρυτὴς καὶ ἀρχηγὸς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, ὁ Χριστός, εἶνε *«Σημεῖον»,* μὲ σίγμα κεφαλαῖο, καὶ ὁ ἐνεργῶν τὰ *«σημεῖα».* Εἶνε *Θαῦμα* καὶ ὁ αἴτιος τῶν θαυμάτων. Ὁ Χριστὸς εἶνε τὸ καταπληκτικώτερο πρόσωπο, ποὺ πέρασε ἀπὸ τὴ γῆ, ἀσυγκρίτως καταπληκτικώτερο ὅλων τῶν θαυμαστῶν προσώπων, ποὺ γνώρισε ἡ ἀνθρωπότης. Ὁ Χριστὸς εἶνε ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν, λαμπρότερος τοῦ ἡλίου, ὁ μόνος καθαρὸς καὶ ἀκήρατος, ὁ μόνος ἀναμάρτητος, ὁ ἅγιος

τῶν ἁγίων. Περισσότερο ὅλων τῶν ἀρετῶν χριστιανοὶ καὶ κοσμικοί, πιστοὶ καὶ ἄπιστοι ἐκτιμοῦν τὴν ἀγάπη. Ὁ δὲ Χριστὸς εἶνε ἡ ἐνσάρκωσι τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ἐσταυρωμένη ἀγάπη.

Καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ καὶ κήρυκες τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶνε ἰδιαιτέρως θαυμαστὰ πρόσωπα καὶ εὐεργετικὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁμιλοῦμε γιὰ μεγάλους εὐεργέτες, οἱ ὁποῖοι κάνουν σπουδαῖα κοινωφελῆ ἔργα. Ἀλλ' οἱ μεγαλύτεροι εὐεργέτες μετὰ τὸν εὐεργέτη τῶν εὐεργετῶν, τὸ Χριστό, εἶνε οἱ ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ καὶ κήρυκες τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ ἡ μεγαλύτερη εὐεργεσία, ποὺ ἔγινε στὴν ἀνθρωπότητα, εἶνε ὁ Χριστιανισμός.

Καὶ ἀφοῦ τόσο μεγάλο πρᾶγμα εἶνε ὁ Χριστιανισμός, καὶ τόσο μεγάλο πρόσωπο εἶνε ὁ Χριστός, καὶ τόσο μεγάλοι μετὰ τὸ Χριστὸ εἶνε οἱ ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ καὶ κήρυκες τοῦ Χριστιανισμοῦ, τί ἔπρεπε νὰ συμβῇ; Οἱ ἄνθρωποι ἔπρεπε νὰ δεχθοῦν τὸ Χριστιανισμὸ μὲ ὅλη τὴν προθυμία τους, νὰ ἐγκολπωθοῦν τὸ Χριστὸ μὲ ὅλη τὴν ἀγάπη τους, καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τοὺς ἀποστόλους μὲ ἰδιαίτερη ἐκτίμησι. Συνέβη αὐτό; Ὄχι δυστυχῶς. Ὀλίγοι βεβαίως δέχθηκαν τὴν ἀληθινὴ Θρησκεία, ἐγκολπώθηκαν τὸν ἱδρυτὴ καὶ ἀρχηγό της, καὶ ἐκτίμησαν τοὺς κήρυκές της. Ἀλλ' οἱ πολλοὶ ἔλαβαν ἀρνητικὴ στάσι ἀπέναντι αὐτῶν. Καὶ οἱ χειρότεροι ἀπὸ τοὺς πολλούς, οἱ διεστραμμένοι καὶ σατανικοὶ ἄνθρωποι, μίσησαν καὶ δίωξαν μὲ λύσσα καὶ μανία τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ καὶ γενικῶς τοὺς χριστιανούς. Εἶνε δυνατὸν ὁ ἀρχιδιεστραμμένος Σατανᾶς νὰ ἀγαπήσῃ τὸ Χριστό, τὸ Χριστιανισμὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Χριστοῦ; Ὄχι βεβαίως. Ἔτσι καὶ οἱ διεστραμμένοι καὶ ὅμοιοι μὲ τὸ Σατανᾶ ἄνθρωποι δὲν εἶνε δυνατὸ νὰ ἀγαπήσουν τῶν ἀγαθῶν τὸ ἀκρότατον, τὸ Χριστό, καὶ τοὺς ἀκολούθους τοῦ Χριστοῦ.

Γνωρίζοντας ὁ Χριστὸς τὸ μῖσος καὶ τοὺς διωγμούς, ποὺ θ' ἀντιμετώπιζαν οἱ δικοί του ἀπὸ τοὺς σατανικοὺς ἀνθρώπους, προεῖπε τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν σ' αὐτούς, προειδοποίησεν, ὥστε, ὅταν συμβοῦν τὰ δυσάρεστα, νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν, νὰ μὴ κλονισθοῦν. Ὁ μεγαλύτερος πειρασμός, ποὺ πειράζει τοὺς πιστούς, ὅταν βρίσκωνται ἀντιμέτωποι μὲ τὴν ἀπιστία καὶ τὴ λυσσώδη κακία τοῦ κόσμου, εἶνε ὁ πειρασμὸς τῆς ἀπογοητεύσεως. Καὶ ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος ἐν ὄψει φοβερῶν διωγμῶν καὶ ἐν ὥρᾳ φρικτῶν βασανισμῶν εἶνε ὁ κίνδυνος νὰ δειλιάσῃ κανεὶς καὶ ν' ἀρνηθῇ τὸ Χριστό. Ὅταν ὅμως προειδοποιούμεθα γιὰ τὰ ἐπερχόμενα δεινά, προετοιμαζόμεθα καὶ εἶνε δυνατὸ νὰ τὰ δεχθοῦμε χωρὶς ταραχὴ καὶ κλονισμό. «*Ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐτα-*

ράχθην», λέγει ὁ Ψαλμῳδός (Ψαλμ. ριη´ 60).

Μὲ λόγους του περιεχομένους σὲ προηγουμένους στίχους ὁ Χριστὸς ὡμίλησε γιὰ διωγμούς, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ συγκεκριμένα εἴδη διωγμῶν. Στὸ παρὸν χωρίο ἀναφέρει δύο συγκεκριμένα εἴδη διωγμῶν τῶν μαθητῶν του, τὰ ὁποῖα εἶνε τὸ ἀποκορύφωμα τῶν διωγμῶν. Τὸ πρῶτο εἶδος διωγμοῦ σημαίνεται μὲ τὴ φράσι ***«ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς»***. Προλέγεται ἐδῶ, ὅτι οἱ διῶκτες Ἰουδαῖοι, ἀρχιερεῖς καὶ λοιποί, θὰ ἀπέβαλλαν τοὺς ἀποστόλους ἀπὸ τὴ Συναγωγή, θὰ τοὺς ἀφώριζαν δηλαδή. Ὁ ἀφορισμὸς εἶνε ἡ ἐσχάτη πνευματικὴ ποινή. Τὸ δεύτερο εἶδος διωγμοῦ σημαίνεται μὲ τὴ λέξι ***«ἀποκτείνας»***. Προλέγεται, ὅτι οἱ διῶκτες θὰ ἀπέκτειναν, θὰ φόνευαν δηλαδὴ τοὺς ἀποστόλους. Ἡ θανάτωσι εἶνε ἡ ἐσχάτη σωματικὴ ποινή. Ἀλλὰ στὸ σημεῖο τοῦτο ὁ Χριστὸς παρουσιάζει καὶ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς διαστροφῆς τῶν διωκτῶν καὶ φονευτῶν μὲ τὴ φράσι ***«ἵνα... δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ»***. Ἔρχεται ὥρα, πολὺ κακὴ ὥρα, πολὺ ἀπατηλή, κάθε φονιᾶς τῶν ἀνθρώπων τοῦ Χριστοῦ νὰ νομίζῃ, ὅτι μὲ τὸ φόνο δὲν διαπράττει ἔγκλημα, ἀλλὰ προσφέρει λατρεία στὸ Θεό! Αὐτὸ βεβαίως ἰσχύει γιὰ διῶκτες καὶ φονιᾶδες τῶν χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν ψευδαίσθησι, ὅτι πιστεύουν στὸ Θεό.

Ἀλλ᾽ ὑπάρχουν καὶ οἱ ἄθεοι διῶκτες καὶ φονιᾶδες τῶν χριστιανῶν, ὅπως ἦταν οἱ μαρξισταὶ στὴν πρώην Σοβιετικὴ Ἕνωσι. Αὐτοὶ βασάνισαν καὶ θανάτωσαν πολλὰ ἑκατομμύρια χριστιανούς, γιὰ νὰ εἶνε ἀρεστοὶ στὸ ἄθεο καθεστὼς καὶ γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰ σαδιστικὰ καὶ θηριώδη αἰσθήματά τους.

Ὡς πρὸς τὸν ἀφορισμό, ἡ Ἐκκλησία ὥρισε νὰ ἐφαρμόζεται σὲ ἀμετανοήτους αἱρετικοὺς καὶ ἄλλους μεγάλους ἀσεβεῖς. Ἀλλ᾽ ὅπως χείριστοι Ἰουδαῖοι ἀρχιερεῖς, ὁ Ἄννας, ὁ Καϊάφας καὶ ἄλλοι, ἀφώρισαν τοὺς ἀποστόλους, ἔτσι καὶ χείριστοι ἐκκλησιαστικοὶ ἀρχιερεῖς, τύπου Ἄννα καὶ Καϊάφα, ἀφώρισαν, μάλιστα καὶ χωρὶς κλῆσι σὲ ἀπολογία, ἀνεπιθύμητα σ᾽ αὐτοὺς εὐσεβῆ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν ἐμπάθειά τους. Ἕνα κακὸ τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο κακὸ σχετικῶς πρὸς τὸν ἀφορισμό: Μερικοὶ νοσηροὶ τύποι, «εὐλαβεῖς βλαμμένοι», ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ σύγχρονος ἅγιος ἁγιορείτης ἀσκητὴς Παΐσιος, ὄχι δὲ μόνον ἀμαθέστατοι λαϊκοί, ἀλλὰ καὶ «μορφωμένοι» κληρικοὶ καὶ τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης φρονοῦν, ὅτι καὶ ἄδικος ἂν εἶνε ὁ ἀφορισμός, ἀφοῦ γίνεται ἀπὸ ἀρχιερεῖς, ἰσχύει, «πιάνει»! Γιὰ τοὺς νοσηροὺς αὐτοὺς τύπους ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ στὸ Λουκ. στ´ 22-23 δὲν ἔχει σημασία, δὲν ἔχει ἐφαρμογή, ὅταν ὁ ἀφορισμὸς γί-

νεται ἀπὸ ἀρχιερεῖς! Οἱ συνειδητοὶ καὶ ἀγωνιστικοὶ χριστιανοὶ ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν ὄχι μόνο τοὺς ἀθέους, τοὺς αἱρετικούς, τοὺς χριστομάχους καὶ τοὺς ἐκκλησιομάχους, ἀλλὰ καὶ τοὺς νοσηροὺς τύπους, τοὺς «εὐλαβεῖς βλαμμένους».

Στίχ. 3: *«Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν Πατέρα οὐδὲ ἐμέ».*

Μεταφράζουμε: «*Καὶ θὰ κάνουν αὐτά, διότι δὲν γνώρισαν τὸν Πατέρα οὔτε ἐμένα*».

Κατὰ τὸ ιε΄ 21 ὁ Χριστὸς εἶπε στοὺς μαθητάς του: «*Ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με*». Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου δηλαδὴ θὰ μισήσουν ἐσᾶς τοὺς μαθητάς μου, δὲν θὰ ἀκούσουν τὸ λόγο σας, καὶ θὰ σᾶς καταδιώξουν. Ὅλα δὲ αὐτὰ θὰ κάνουν σὲ σᾶς ἐξ αἰτίας τοῦ ὀνόματός μου, ἐπειδὴ σεῖς πιστεύετε στὸ ὄνομά μου, ἐνῷ αὐτοὶ δὲν πιστεύουν, καὶ δὲν πιστεύουν, διότι δὲν γνωρίζουν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπέστειλε. Ὁμοίως ἐκφράζεται ὁ Χριστὸς στὸν παρόντα στίχ. 3. Λέγει δηλαδὴ στοὺς μαθητάς του: Τοὺς σκληροὺς διωγμούς, τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τοὺς φόνους, γιὰ τοὺς ὁποίους σᾶς ὡμίλησα προηγουμένως, θὰ κάνουν οἱ ἐχθροὶ σὲ σᾶς, διότι δὲν γνώρισαν τὸν Πατέρα οὔτε ἐμένα, τὸν Υἱό του. Βεβαίως οἱ Ἰουδαῖοι διῶκτες νόμιζαν, ὅτι γνωρίζουν τὸ Θεό. Ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα δὲν γνώριζαν. Ἂν γνώριζαν, δὲν θὰ ἀπιστοῦσαν στὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν θὰ ἐγκληματοῦσαν. Νομίζοντας, ὅτι γνωρίζουν τὸ Θεό, πλανῶνταν οἰκτρῶς. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει τὸν Πατέρα, δὲν γνωρίζει καὶ τὸν Υἱό. Καὶ ἀντιστρόφως, ὅποιος δὲν γνωρίζει τὸν Υἱό, δὲν γνωρίζει καὶ τὸν Πατέρα. Ἡ γνῶσι Πατρὸς καὶ Υἱοῦ εἶνε ἑνιαία, διότι Πατὴρ καὶ Υἱὸς εἶνε ἕνα (ι΄ 30), ἔχουν κοινὴ τὴν οὐσία ἢ θεότητα. Προκειμένου περὶ ἀνθρωπίνων προσώπων δὲν δυνάμεθα νὰ εἰποῦμε, ὅτι, ὅποιος γνωρίζει ἕνα πατέρα, ἀσφαλῶς γνωρίζει τὸν υἱό του, καὶ ὅποιος γνωρίζει ἕνα υἱό, ἀσφαλῶς γνωρίζει καὶ τὸν πατέρα του. Ἐπειδὴ τὰ ἀνθρώπινα πρόσωπα δὲν ἔχουν κοινὴ τὴν οὐσία, δὲν εἶνε ὁμοούσια, ὅπως τὰ θεῖα πρόσωπα, γι' αὐτό, ὅταν πρόκειται γιὰ ἀνθρώπινα πρόσωπα, εἶνε δυνατὸ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς ἕνα πατέρα καὶ νὰ μὴ γνωρίζῃ τὸν υἱό του, ἢ νὰ γνωρίζῃ τὸν υἱὸ καὶ νὰ μὴ γνωρίζῃ τὸν πατέρα του.

Ἐπειδὴ οἱ διῶκτες τῶν ἀνθρώπων τοῦ Χριστοῦ δὲν γνωρίζουν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, δυνάμεθα νὰ εἰποῦμε, ὅτι δὲν εἶνε ἔνοχοι γιὰ τοὺς διωγμοὺς λόγῳ ἀγνοίας; Ὄχι βεβαίως, διότι ἔχουν ἄγνοια ἐξ

ἰδίας ὑπαιτιότητος. Ὤφειλαν νὰ γνωρίζουν, διότι ὁ Χριστὸς φανέρωσε τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ βεβαίωσε μὲ Γραφικὰ ἐπιχειρήματα καὶ μὲ θαύματα, ἀλλ' αὐτοί, ἐθελοκακοῦντες, δὲν παραδέχθηκαν τὴν ἀλήθεια. Ὁ Χριστὸς τοὺς φώτισε μὲ ἄπλετο φῶς, ἀλλ' αὐτοί, ἐθελοτυφλοῦντες, παρέμειναν στὸ σκότος.

Καὶ ὅλοι, ὅσοι διὰ μέσου τῶν χριστιανικῶν αἰώνων διώκουν τοὺς χριστιανούς, δὲν ἀπαλλάσσονται τῆς ἐνοχῆς λόγῳ ἀγνοίας. Διότι ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει τεκμήρια τῆς ἀληθείας του. Καὶ ἄν, ὅπως ὤφειλαν, ἐξέταζαν τὰ τεκμήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ, δὲν θὰ εἶχαν ἄγνοια, ἀλλὰ γνῶσι, τὴν ἀσυγκρίτως ἀνώτερη καὶ σπουδαιότερη ὅλων τῶν γνώσεων. Αὐτὰ γιὰ τοὺς διῶκτες.

Γιὰ δὲ τοὺς διωκομένους καὶ μάρτυρες καὶ ὁμολογητὰς τῆς Πίστεως εἶνε τιμὴ καὶ δόξα, ὅτι διώκονται ἀπὸ φαύλους καὶ κατ' οὐσίαν ἀθέους, καὶ διώκονται γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὸ Χριστό, τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεό.

Στίχ. 4: *«Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην»*.

Μεταφράζουμε: *«Σᾶς εἶπα δὲ αὐτά, ὥστε, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, νὰ τὰ ἐνθυμῆσθε ὅτι ἐγὼ σᾶς τὰ εἶπα. Δὲν σᾶς τὰ εἶπα δὲ ἀπὸ τὴν ἀρχή, διότι ἤμουν μαζί σας»*.

Ὁ Χριστὸς λέγει ἐδῶ, ὅτι δὲν εἶπε ἐξ ἀρχῆς στοὺς μαθητάς του αὐτά, τὰ ὁποῖα θὰ συνέβαιναν. Ἀλλὰ γεννᾶται ἡ ἀπορία: Πῶς λέγει τοῦτο, ἀφοῦ καὶ ἄλλοτε, κατὰ τὸ Ματθ. ι΄ 17-18, εἶχε πεῖ στοὺς μαθητάς του, *«παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ»;* Ἡ ἀπορία, νομίζουμε, λύεται ὡς ἑξῆς: Ἄλλοτε ὁ Χριστὸς ὡμίλησε στοὺς μαθητάς του περὶ μαστιγώσεων αὐτῶν στὶς συναγωγές, ἐνῷ τώρα, κατὰ τὸν στίχ. 2, εἶπεν, *«ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς»*, θὰ σᾶς ἀφορίσουν δηλαδή, πρᾶγμα πολὺ χειρότερο τῶν μαστιγώσεων στὶς συναγωγές, ἐσχάτη πνευματικὴ ποινή. Ἐπίσης τώρα, κατὰ τὸν αὐτὸ στίχ. 2, ὁ Χριστὸς εἶπε στοὺς μαθητάς του, ὅτι ἔρχεται ὥρα νὰ τοὺς φονεύσουν, πρᾶγμα ποὺ εἶνε ἡ ἐσχάτη σωματικὴ ποινή, καὶ οἱ φονεῖς θὰ θεωρήσουν τὸ φόνο ὄχι ἔγκλημα, ἀλλὰ πρᾶξι θεάρεστη, προσφορὰ λατρείας στὸ Θεό! Τὸ τελευταῖο τοῦτο σημαίνει, ὅτι οἱ διῶκτες καὶ φονευταὶ θὰ ἐνεργοῦν κατὰ τῶν ἀποστόλων μὲ πολὺ ζῆλο, *«ἀλλ' οὐ κατ'*

ἐπίγνωσιν», μὲ μεγάλο φανατισμό, μὲ πολλὴ σκληρότητα, θεωρῶντας τοὺς ἀποστόλους ἀντιθέους, ἑαυτοὺς δὲ ἐνθέους! Συμφώνως πρὸς αὐτὴ τὴν ἑρμηνεία, λέγοντας ὁ Χριστὸς στοὺς ἀποστόλους, ***«Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον»***, ἐννοοῦσε, ὅτι δὲν εἶπεν ἐξ ἀρχῆς πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἦταν τὸ ἀποκορύφωμα στοὺς κατ᾽ αὐτῶν διωγμούς. Ἴσως δέ, ἐν συνδυασμῷ πρὸς αὐτά, ἐννοοῦσε καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Παρακλήτου, περὶ τοῦ ὁποίου ὡμίλησε κατὰ τὸν στίχ. ιε΄ 26. Ὁ Παράκλητος ἐρχόμενος θὰ ἔδινε τὴ δύναμι στοὺς ἀποστόλους ν᾽ ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἐπερχομένους σκληροτάτους διωγμούς.

Ὡς πρὸς τὸ ἐξεταζόμενο χωρίο τίθεται ἐπίσης τὸ ἐρώτημα: Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτά, ποὺ εἶπε τώρα, δὲν εἶπεν ἐξ ἀρχῆς στοὺς μαθητάς του, διότι ἦταν μαζί τους, τί νόημα ἔχει; Τοῦτο τὸ νόημα ἔχει: Ἐφ᾽ ὅσον ὁ Χριστὸς ἦταν μαζὶ μὲ τοὺς μαθητάς του, σωματικῶς ἐννοεῖται, ὁ πόλεμος τῶν ἐχθρῶν κατευθυνόταν ἐναντίον αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταί του ἦταν μᾶλλον στὸ ἀπυρόβλητο. Ὅταν ἔπειτα ἀπὸ λίγο κατέφθασεν ὁ Ἰούδας μὲ τὰ ὄργανα τῶν ἀρχιερέων στὸ κῆπο τῆς Γεθσημανῆ καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς ρώτησε, *«Τίνα ζητεῖτε;»*, ἐκεῖνοι ἀπάντησαν, *«Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον»*, δὲν εἶπαν, ὅτι ζητοῦν καὶ τοὺς μαθητάς του. Καὶ ὅταν ὁ Χριστὸς εἶπε γιὰ τοὺς μαθητάς του, *«Ἄφετε αὐτοὺς ὑπάγειν»* (ιη΄ 4-5, 7-8), τοὺς ἄφησαν νὰ φύγουν, δὲν συνέλαβαν κανένα ἀπὸ τοὺς μαθητάς, οὔτε τὸν Πέτρο, ποὺ ἀπέκοψε τὸ αὐτὶ τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως. Ἀλλ᾽ ὅταν ὁ Χριστὸς ἔφυγε ἀπ᾽ αὐτὸ τὸν κόσμο καὶ οἱ μαθηταί, μετὰ τὴν Πεντηκοστή, ξεχύθηκαν στὸ κήρυγμα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεώς του, ἡ μανία τῶν Ἰουδαίων ξέσπασε καὶ κατὰ τῶν μαθητῶν. Πολέμησαν δὲ τοὺς ἀποστόλους ὄχι μόνον οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐθνικοί. Ἐπειδή, λοιπόν, μετὰ τὴν ἀναχώρησί του ἀπ᾽ αὐτὸ τὸν κόσμο σκληροὶ διωγμοὶ θὰ ἐγείρονταν κατὰ τῶν μαθητῶν του, προειδοποιεῖ ὁ Χριστός, ὥστε, ὅταν συμβοῦν σ᾽ αὐτοὺς τὰ δεινά, νὰ μὴ αἰφνιδιασθοῦν καὶ ταραχθοῦν. Κάνει ἰδιαίτερη ἐντύπωσι, ὅτι, ἐνῷ μόνον ὧρες χώριζαν τὸ Χριστὸ ἀπὸ τὸ φρικτότερο τῶν μαρτυρίων, τὴ σταύρωσι, ὁ Χριστὸς στήριζε τοὺς μαθητάς του, ἀντὶ οἱ μαθηταὶ νὰ στηρίζουν τὸ Χριστό!

Ὦ Χριστέ! Στὸν ἀβάσταχτο πόνο ἐμεῖς δὲν σὲ στηρίξαμε. Σὺ μᾶς στηρίζεις πάντοτε. Σὺ στηρίζεις τὰ σύμπαντα!

Τί ἀποδεικνύει στὸν κόσμο ὁ Παράκλητος

Στίχ. 5-6: ***«Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις; Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν».***

Μεταφράζουμε: *«Τώρα δὲ πηγαίνω σ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπέστειλε, καὶ κανεὶς ἀπὸ σᾶς δὲν μὲ ἐρωτᾶ, "Ποῦ πηγαίνεις;". Ἀλλὰ διότι σᾶς εἶπα αὐτά, ἡ λύπη γέμισε τὴν καρδιά σας».*

Τὸ ***«Νῦν δὲ ὑπάγω»*** ἀντιτίθεται πρὸς τὸ *«μεθ' ὑμῶν ἤμην»* τοῦ προηγουμένου στίχ. 4. Τὸ ***«ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με»*** εἶνε αὐτολεξεὶ ἐπανάληψι ἀπὸ τὸ ζ′ 33. Ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τρία ἔτη ἦταν μαζὶ μὲ τοὺς μαθητάς του, τώρα θὰ τοὺς ἀποχωριζόταν καὶ θὰ πήγαινε σ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπέστειλε. Ἀλλὰ θὰ πήγαινε σ' ἐκεῖνον περνώντας ἀπὸ τὸν ὀδυνηρότερο θάνατο. Τὸ ***«ὑπάγω»*** σημαίνει, ὅτι δὲν ἀφαρπαζόταν καὶ δὲν ἀποχωριζόταν βιαίως ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, ἀλλ' ἔφευγε ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο ἑκουσίως. Κανεὶς δὲν τοῦ ἀφαιροῦσε βιαίως τὴ ζωή, ἀλλ' αὐτὸς θυσίαζε τὴ ζωή του ἑκουσίως (Πρβλ. ι′ 17-18).

Τὸ ***«οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις;»*** δημιουργεῖ ἀπορία. Διότι κατὰ τὸ ιγ′ 36 ὁ Πέτρος ρώτησε τὸ Χριστό, *«Κύριε, ποῦ ὑπάγεις;»*. Ἡ ἀπορία λύεται ὡς ἑξῆς: Μὲ τὸ ἐρώτημά του ὁ Πέτρος, *«Κύριε, ποῦ ὑπάγεις;»*, δὲν ἐκφράζει τὴν περιέργεια νὰ μάθῃ σὲ ποιό τόπο πηγαίνει ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμία νὰ μὴ φύγῃ ὁ Κύριος, νὰ μὴ ἀποχωρισθῇ ἀπ' αὐτούς, νὰ μείνῃ μαζί τους. Καὶ σήμερα ἐκφραζόμεθα μὲ τέτοιο τρόπο. Ὅταν εὐχάριστο καὶ προσφιλὲς πρόσωπο εἶνε στὴν παρέα μας καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ λέγῃ «φεύγω», καὶ ἐμεῖς τοῦ λέμε, «ποῦ πᾶς;», ἐννοοῦμε, «νὰ μὴ φύγῃς, κάθισε μαζί μας». Μὲ ἄλλη λοιπὸν ἔννοια εἶπεν ὁ Πέτρος τὸ *«ποῦ ὑπάγεις;»* καὶ μὲ ἄλλη ἔννοια τὸν αὐτὸ λόγο εἶπεν ὁ Χριστός. Ὁ Χριστὸς ἤθελε νὰ τὸν ρωτήσουν οἱ μαθηταὶ σὲ ποιό τόπο πηγαίνει, γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ σ' αὐτούς, ὅτι ἀπὸ κατάστασι ταπεινώσεως πηγαίνει σὲ κατάστασι δόξας, καὶ ὅτι εἶνε γιὰ τὸ συμφέρον τους, ὅτι φεύγει καὶ πηγαίνει ἐκεῖ. Ἤθελε νὰ τοῦ δώσουν ἀφορμὴ νὰ ὁμιλήσῃ γιὰ μιὰ νέα ἐποχὴ καὶ γιὰ μεγαλεῖα στὸν οὐρανὸ προωρισμένα γι' αὐτούς, ὥστε μὲ τὴν προσδοκία ἐκείνων τῶν μεγαλείων νὰ χαροῦν ἀπὸ τώρα οἱ καρδιές τους.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὡμίλησε στοὺς μαθητάς του γιὰ ἀναχώρησι καὶ ἀποχωρισμὸ ἀπ' αὐτούς, καὶ γιὰ δεινά, τὰ ὁποῖα θὰ ὑφίσταντο σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, οἱ μαθηταὶ κυριεύθηκαν ἀπὸ ἀθυμία καὶ

λύπη. Λόγῳ τῆς ἀθυμίας ἔπαυσαν νὰ ἐρωτοῦν, ἐπικράτησε σ᾽ αὐτοὺς σιγή. Ἡ λύπη γέμισε τὶς καρδιές τους καὶ δὲν ἔμεινε σ᾽ αὐτὲς χῶρος γιὰ χαρά.

Τὸ ἴδιο μὲ τοὺς μαθητὰς παθαίνουμε καὶ ἐμεῖς. Τὸ νοῦ μας συνήθως ἀπασχολοῦν ζητήματα αὐτῆς τῆς ζωῆς, ὄχι τόσο τῆς ἄλλης ζωῆς. Ἐνδιαφερόμεθα πολὺ γιὰ τὸ πρόσκαιρο μέλλον, καὶ λίγο γιὰ τὸ αἰώνιο μέλλον. Σκεπτόμεθα συνήθως τὰ βάσανα καὶ τὶς θλίψεις αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὄχι τόσο τὰ μεγαλεῖα καὶ τὶς δόξες τοῦ νέου κόσμου. Καὶ γι᾽ αὐτὸ πολλὲς φορὲς δυσθυμοῦμε, οἱ καρδιές μας καταλαμβάνονται ἀπὸ λύπη. Καὶ στοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ συνέβαιναν τέτοια πράγματα, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς. Μετὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴ οἱ μαθηταὶ ἔχαιραν μὲ χαρὰ μεγάλη, ἔχαιραν καὶ στὶς θλίψεις. Ἐμεῖς ὅμως καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴ ὁμοιάζουμε μὲ τοὺς μαθητὰς πρὸ ἐκείνων τῶν γεγονότων. Βεβαίως ὑπάρχουν καὶ οἱ ἐξαιρέσεις. Ἀλλ᾽ ἐμεῖς ποῦ ὑπαγόμεθα; Στὶς ἐξαιρέσεις ἢ στὸν κανόνα;...

Στίχ. 7: *«Ἀλλ᾽ ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν· συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. Ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς».*

Μεταφράζουμε: *«Ἀλλ᾽ ἐγὼ σᾶς λέγω τὴν ἀλήθεια· σᾶς συμφέρει νὰ φύγω ἐγώ. Διότι, ἐὰν ἐγὼ δὲν φύγω, ὁ Παράκλητος* (ὁ Βοηθὸς) *δὲν θὰ ἔλθῃ σ᾽ ἐσᾶς. Ἐὰν ὅμως φύγω, θὰ τὸν στείλω σ᾽ ἐσᾶς»*.

Ἐπειδὴ προηγουμένως ὁ Χριστὸς ὡμίλησε στοὺς μαθητάς του γιὰ σκληροὺς διωγμούς, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ὑποστοῦν, καὶ γιὰ ἀναχώρησί του καὶ ἀποχωρισμὸ ἀπ᾽ αὐτούς, τόση ἀθυμία τοὺς κατέλαβε, ὥστε δὲν εἶχαν τὴν προθυμία νὰ ρωτήσουν ποῦ πηγαίνει, καὶ σιωποῦσαν. Τὸ ἠθικό τους εἶχε καταπέσει, ἡ λύπη εἶχε κατακυριεύσει τὶς καρδιές τους. Ἀλλ᾽ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁ Χριστός, καίτοι μετὰ ἀπὸ μερικὲς ὧρες θὰ μαστιγωνόταν ἀνηλεῶς καὶ θὰ καρφωνόταν στὸ σταυρό, γιὰ νὰ ὑποστῇ τὸ ἀπανθρωπότερο μαρτύριο, δὲν δυσθύμησε καὶ δὲν σιώπησε, ὅπως ἐκεῖνοι, ἀλλ᾽ ὡμίλησε. Ἡ σιωπὴ δὲν εἶνε πάντοτε χρυσός. *«Καιρὸς τοῦ σιγᾶν καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν»*, λέγει ὁ θεόπνευστος λόγος (Ἐκκλησ. γ´ 7). Ὅταν εἶνε καιρὸς νὰ ὁμιλήσῃ κανεὶς καὶ δὲν ὁμιλεῖ, ἀλλὰ σιωπᾷ, τότε θάπτει τὴν ἀλήθεια καὶ καθίσταται ὑπόλογος ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ὁ Χριστὸς ὡμί-

λησε στοὺς βαρυθυμοῦντες καὶ σιωπῶντες μαθητάς του, καὶ μάλιστα μὲ ἔμφασι: **«Ἀλλ' ἐγώ»**, εἶπε, **«τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν»**. Τὸ **«ἐγὼ»** προτάσσεται μὲ ἔμφασι. Ὁ Χριστὸς λέγει τὴν ἀλήθεια, καὶ εἶνε ὁ ἴδιος ἡ Ἀλήθεια κατὰ τὸ ιδ´ 6, ὁ Ἀμὴν κατὰ τὸ Ἀποκ. γ´ 14. Ὁ Χριστὸς εἶνε ἡ Ἀλήθεια, καὶ λέγει πάντοτε τὴν ἀλήθεια, ἐνῷ καὶ οἱ σοφώτεροι ἄνθρωποι ἔχουν πλάνες, καὶ οἱ εἰλικρινέστεροι ἄνθρωποι δὲν εἶνε ἀπαλλαγμένοι τοῦ ψεύδους. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶνε ἡ αὐτοαλήθεια, γι' αὐτὸ στὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ ἔχωμε ἀπόλυτη πίστι.

Στὴν προκειμένη περίπτωσι ἡ ἀλήθεια, ποὺ εἶπεν ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητάς του μὲ ἔμφασι, εἶνε αὐτή: **«Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω»**. Ὁ Χριστὸς ἐνδιαφερόταν γιὰ τὸ συμφέρον τῶν μαθητῶν του. Οἱ μαθηταὶ νόμιζαν, ὅτι τὸ συμφέρον τους ἦταν νὰ μείνῃ ὁ Χριστὸς μαζί τους παντοτινά. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς εἶπε τὸ ἀντίθετο, ὅτι συνέφερε σ' αὐτοὺς νὰ φύγῃ. Ἐμεῖς πολλὲς φορὲς ζητοῦμε πράγματα, ποὺ νομίζουμε, ὅτι εἶνε πρὸς τὸ συμφέρον μας, ἐνῷ ὁ Θεὸς ξέρει, ὅτι δὲν εἶνε πρὸς τὸ συμφέρον μας καὶ δὲν μᾶς τὰ δίνει. Ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ αἰτήματά μας τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ὑλικὴ ζωή, τὴν κοινωνικὴ ζωή, τὶς ἀσθένειες καὶ ἄλλες δοκιμασίες, ἄλλα ἱκανοποιεῖ καὶ ἄλλα δὲν ἱκανοποιεῖ, διότι δὲν εἶνε πρὸς τὸ συμφέρον μας, ἰδίως τὸ πνευματικὸ συμφέρον, τὴ σωτηρία μας. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία προτρέπει νὰ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ καὶ γιὰ ἄλλα πράγματα καὶ γιὰ *«τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν»* ὡς ἀνώτερα καὶ σπουδαιότερα πράγματα.

Στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο γιατί ὁ Κύριος χαρακτηρίζει ὡς συμφέρον τῶν μαθητῶν του τὸ νὰ φύγῃ ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο; Σὲ τί συγκεκριμένως ἔγκειται τὸ συμφέρον στὴν παροῦσα περίπτωσι; Ἔγκειται στὴν ἔλευσι τοῦ Παρακλήτου. Ἐὰν δὲν ἔφευγεν ὁ Κύριος καὶ περνώντας ἀπὸ τὸ μαρτύριο δὲν πήγαινε στὸν Πατέρα, ὁ Παράκλητος δὲν θὰ ἐρχόταν. Γιὰ νὰ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ἀπαραίτητος ὅρος ἦταν νὰ θυσιασθῇ ὁ Κύριος καὶ νὰ μεταβῇ στὸν Πατέρα καὶ νὰ στείλῃ τὸν Παράκλητο. Ἔτσι ἦταν στὴν οἰκονομία καὶ στὸ πρόγραμμα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ὅτι συνέφερε στοὺς μαθητάς, καὶ γενικῶς στοὺς πιστούς, νὰ φύγῃ ὁ Κύριος, γιὰ νὰ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, τοῦτο δεικνύει τί εἶνε ὁ Παράκλητος στὴ φύσι του. Ἂν ὁ Παράκλητος ἦταν κατώτερος τοῦ Χριστοῦ, δὲν θὰ συνέφερε νὰ φύγῃ ὁ ἀνώτερος καὶ νὰ ἔλθῃ ὁ κατώτερος. Ἂν ὁ Παράκλητος ἦταν δοῦλος, δὲν θὰ συνέφερε νὰ φύγῃ ὁ Κύριος καὶ νὰ ἔλθῃ ὁ δοῦλος. Ἄρα ὁ Παράκλητος δὲν εἶνε κτίσμα,

ἀλλὰ πρόσωπο θείας φύσεως, ὁμοφυὲς καὶ ὁμοούσιο πρὸς τὸν Υἱὸ καὶ ἴσο πρὸς αὐτόν. Ἦταν δὲ συμφέρον νὰ φύγῃ ὁ Υἱός, ἀφοῦ τελείωνε τὸ ἔργο του στὴ γῆ, καὶ νὰ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, γιὰ νὰ κάνῃ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους νέο ἔργο, τὸ ὁποῖο προσιδιάζει στὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Θεότητος.

Τὸ ἔργο τοῦ Παρακλήτου γιὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶνε συντόμως τοῦτο: Τὴ σωτηρία, τὴν ὁποία μὲ τὴν ἐνανθρώπησι καὶ τὸ ὅλο ἔργο του στὴ γῆ, ἰδίως δὲ μὲ τὴ σταυρικὴ θυσία του, ἐξασφάλισεν ὁ Υἱὸς γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀντικειμενικῶς, ὁ Παράκλητος βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ τὴν κάνῃ ὑποκειμενική, νὰ τὴν προσοικειωθῇ, νὰ τὴν κάνῃ προσωπικό του κτῆμα. Πρὸς τοῦτο παρέχει στὸν πιστὸ ἄνθρωπο δύναμι καὶ ἄλλα χαρίσματα, καθιστᾷ αὐτὸν ἱκανὸ νὰ ἐκτελῇ τὸ θεῖο θέλημα, ἁγιάζει αὐτόν, εἰσέρχεται καὶ κατοικεῖ μέσα στὴν καρδιά του, καὶ ἔτσι καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο θείας φύσεως κοινωνό, μὲ μία λέξι ἐνεργεῖ στὸν ἄνθρωπο τὴ θέωσι. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα δὲ τῆς Πεντηκοστῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παράκλητος ἦλθε καὶ ἐμψύχωσε τὴν Ἐκκλησία, παραμένει σ᾽ αὐτὴν καὶ θὰ παραμένῃ μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου, ὁδηγώντας καὶ διαφυλάσσοντας τὴν Ἐκκλησία στὴν ἀλήθεια, στὴν ὀρθὴ πίστι, καὶ τελώντας τὰ μυστήριά της.

Ὅπως δὲ θὰ ἰδοῦμε στὸ ἑπόμενο χωρίο, ὁ Παράκλητος ἦλθε καὶ γιὰ νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι δικαιώθηκε τὸ θεανδρικὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ.

Στίχ. 8-11: *«Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως. Περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται».*

Στὸ χωρίο τοῦτο οἱ ἐξηγηταὶ τὸ ρῆμα ***«ἐλέγχω»*** ἐκλαμβάνουν διαφόρως, ἤτοι στὶς σημασίες τοῦ «πείθω», τοῦ «μέμφομαι, ἐπιτιμῶ», τοῦ «καταδικάζω» καὶ τοῦ *«ἀποδεικνύω»*. Ἱκανοποιητικὴ δὲ καὶ ὀρθὴ εἶνε ἡ γνώμη ἐκείνων τῶν ἐξηγητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκλαμβάνουν τὸ ρῆμα στὴ σημασία τοῦ *«ἀποδεικνύω»*. Τὸ ***«ἐλέγχω»*** σημαίνει *«ἀποδεικνύω»* καὶ στὸ η΄ 46 (*«Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;». Ποιός ἀπὸ σᾶς δύναται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι διδάσκω κάτι ἁμαρτωλό;*). Ἄξιο δὲ παρατηρήσεως, ὅτι καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἔχουμε τὴ σύνταξι «ἐλέγχειν τινὰ περί τινος».

Τὴ λέξι ***«δικαιοσύνη»*** οἱ ἐξηγηταὶ ἐκδέχονται στὴ συνήθη σημασία· ἐννοοῦν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν δίκαιος ἢ εἶχε δίκαιο, παρὰ τὴν κα-

ταδίκη του ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Ἀλλ' ἐμεῖς νομίζουμε, ὅτι ἡ λέξι **«δικαιοσύνη»** ἀντιτίθεται πρὸς τὴ λέξι **«κρίσις»** καὶ σημαίνει, ὅπως καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις, *«δικαίωσις»*. Ὅπως κατὰ τὸ χωρίο **«ἁμαρτία»** εἶνε ἡ ἀπιστία στὸν Ἰησοῦ καὶ **«κρίσις»** εἶνε τὸ ὅτι **«ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται»**, ἔτσι καὶ **«δικαιοσύνη»** εἶνε τὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς πηγαίνει πρὸς τὸν Πατέρα. Ἀλλὰ τὸ ὅτι πηγαίνει πρὸς τὸν Πατέρα ἀντιτίθεται πρὸς τὸ νὰ παρέμενε στὸν ᾅδη καὶ στὸν τάφο, καὶ εἶνε **«δικαιοσύνη»** στὴν ἔννοια *«δικαίωσις»*. Μὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασί του, τὴν ἀνάληψι καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν καθέδρα ὁ Ἰησοῦς δικαιώθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα.

Στὶς λέξεις **«κρίσις»** καὶ **«κρίνω»** οἱ ἐξηγηταὶ δίνουν ἀντιστοίχως τὴν ἔννοια *«καταδίκη»* καὶ *«καταδικάζω»*. Ἀλλ' οἱ λέξεις σημαίνουν περισσότερο τῆς καταδίκης, ἤτοι τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως· σημαίνουν τιμωρία, συμφορά, ποὺ ὑπέστη **«ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου»**, ὁ Σατανᾶς. Ὁ Σατανᾶς δέθηκε (Ματθ. ιβ' 29), ἐξεβλήθη ἀπὸ τὸ κράτος του (ιβ' 31) καὶ διαπομπεύθηκε (Κολ. β' 15). Αὐτὴ δὲ τὴ συμφορὰ ὑπέστη ὁ Σατανᾶς διὰ τῆς σαρκώσεως, τῆς ζωῆς καὶ κυρίως τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ. Μὲ τὸ **«κέκριται»** ἡ συμφορὰ τοῦ Σατανᾶ ἐμφανίζεται ὡς τετελεσμένο γεγονὸς ἤδη πρὸ τῆς σταυρώσεως.

Κατόπιν τούτων μεταφράζουμε τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίο: «*Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος* (ὁ Παράκλητος), *θὰ ἀποδείξῃ στὸν κόσμο μία ἁμαρτία καὶ μία δικαίωσι καὶ μία τιμωρία* (ἢ συμφορά). *Ἁμαρτία μέν, διότι δὲν πιστεύουν σ' ἐμένα· δικαίωσι δέ, διότι πηγαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ δὲν θὰ μὲ βλέπετε πλέον· καὶ τιμωρία* (ἢ συμφορά), *διότι ὁ ἄρχων αὐτοῦ τοῦ κόσμου ἔχει ὑποστῆ τιμωρία* (ἢ συμφορά)».

Μὲ τὸν ἐρχομὸ στὸν κόσμο, τὰ καταπληκτικὰ θαύματα καὶ τὸ θριαμβευτικὸ ἔργο του ὁ Παράκλητος ἀπέδειξεν, ὅτι ὁ σταυρωθεὶς Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος δὲν ἦταν πλάνος, βλάσφημος καὶ συνεργάτης τοῦ Διαβόλου, ὅπως τὸν κατηγοροῦσαν, ἀλλ' ἀληθής, Μεσσίας, Θεὸς καὶ τιμωρὸς τοῦ Διαβόλου. Ἔτσι δὲ στὸν κόσμο, ὁ ὁποῖος ἔδειξεν ἀσεβῆ καὶ ἐγκληματικὴ διαγωγὴ ἀπέναντι τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Παράκλητος ἀπέδειξεν, ὅτι ὁ κόσμος ἁμάρτησε, διότι δὲν πίστευσε στὸν Ἰησοῦ· ὁ Ἰησοῦς δικαιώθηκε, διότι δὲν πῆγε στὴν κόλασι, ἀλλὰ στὸν Πατέρα, ἀπ' ὅπου ἀπέστειλε τὸν Παράκλητο· καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὸν Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος δικαιώθηκε, ὁ Σατανᾶς τιμωρήθηκε, ὑπέστη συμφορά.

Τὸ Πνεῦμα ὁδηγεῖ σὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια καὶ δοξάζει τὸ Χριστό

Στίχ. 12-13: ***«Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ᾽ οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλ᾽ ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν».***

Τὸ ***«ἔτι»*** σημαίνει *«ἀκόμη»*. Τὸ ***«βαστάζω»*** σημαίνει *«κατανοῶ· ἐννοῶ καὶ συγκρατῶ»*. Τὸ ***«ἄρτι»*** σημαίνει *«τώρα»*. Καὶ τὸ ***«γὰρ»*** δὲν εἶνε αἰτιολογικό, ἀλλὰ μεταβατικό, δὲν πρέπει νὰ ἐξηγῆται «διότι», ἀλλὰ *«δέ»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἔχω πολλὰ ἀκόμη νὰ σᾶς πῶ, ἀλλὰ δὲν μπορεῖτε νὰ τὰ ἐννοήσετε καὶ νὰ τὰ συγκρατήσετε τώρα. Ὅταν ὅμως ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, θὰ σᾶς ὁδηγήσῃ σὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια. Δὲν θὰ λαλήσῃ δὲ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ θὰ εἰπῇ ὅσα θὰ ἀκούσῃ, καὶ θὰ ἀναγγείλῃ σὲ σᾶς τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν»*.

«Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν». Ὁ Χριστὸς εἶπε πολλὰ στοὺς μαθητάς του, καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ σ᾽ αὐτοὺς καὶ πολλὰ ἄλλα. Ὁ Χριστὸς δύναται καὶ νὰ κάνῃ πολλὰ καὶ νὰ λέγῃ πολλά, ὅσα θέλει, διότι εἶνε ἡ Δύναμι, ἄπειρη δύναμι. Οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ εἶνε πολλοί, διότι ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Λόγος, ἄπειρος λόγος καὶ ὑψίστη λογική. Ὁ Χριστὸς προσφέρει δαψιλῶς, πλουσίως, σοφία καὶ γνῶσι στοὺς ἀνθρώπους, διότι εἶνε ἡ Σοφία, ἡ ἄπειρη σοφία, καὶ ἡ Γνῶσι, ἡ ἄπειρη γνῶσι. Σ᾽ αὐτὸν ὑπάρχουν *«πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι»* (Κολ. β΄ 3). Μὲ ἄλλες λέξεις, ὁ Χριστὸς εἶνε πάνσοφος καὶ παντογνώστης, ὅπως ὁ Θεὸς Πατήρ. *«Ὦ Σοφία καὶ Λόγε τοῦ Θεοῦ καὶ Δύναμις!»*, ἀναφωνεῖ καὶ ψάλλει ὁ ὑμνογράφος τῆς Ἐκκλησίας ἀπευθυνόμενος στὸ Χριστό.

Προηγουμένως ὁ Χριστός, κατὰ τὸ ιε΄ 15, εἶπε στοὺς μαθητάς του, *«πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν»*. Τώρα, κατὰ τὸ ἐξεταζόμενο χωρίο, λέγει στοὺς μαθητάς του, ὅτι ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲν γνωστοποίησε ἀκόμη σ᾽ αὐτούς. Ἀντιφάσκουν μεταξύ τους αὐτοὶ οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ; Ὄχι βεβαίως. Διότι ὁ λόγος στὸ ιε΄ 15 ἐλέχθη μὲ σχετικὴ ἔννοια. Ἐκεῖ ὁ Χριστὸς ὡμίλησε στοὺς μαθητάς του ὡς *«φίλους»* καὶ γι᾽ αὐτὸ ἐκφράσθηκε ὅπως καὶ ἐμεῖς ἐκφραζόμεθα, ὅταν λέγωμε, ὅτι στοὺς φίλους μας φανερώνουμε ὅλα τὰ μυστικά μας.

Ὁ Χριστὸς εἶπε πολλοὺς λόγους στοὺς μαθητάς του, χωρὶς νὰ δυσκολεύεται καὶ νὰ καταβάλλῃ προσπάθεια γιὰ νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ λόγος ἐξερχόταν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Λόγου φυσικῶς καὶ ἀβιάστως, ὅπως ποταμὸς ἐξέρχεται καὶ ρέει ἀπὸ μεγάλη καὶ ἄφθονη πηγή.

Ὁ Χριστὸς ἐπίσης εἶπε πολλὰ λόγια, χωρὶς αὐτὰ νὰ συνιστοῦν πολυλογία, μὲ τὴν κακὴ ἔννοια τῆς λέξεως. Διότι ὅλα τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ ἦταν ὀρθά, κανένα ἐσφαλμένο, ὅλα ἀναγκαῖα, κανένα περιττό. Τὸ ἐρώτημα τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἀπίστους Ἰουδαίους στὸ η΄ 46, *«Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;»*, ὅπως ἡ συνάφεια δεικνύει, ἐλέχθη ὡς πρὸς τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ καὶ σημαίνει, *«Ποιός ἀπὸ σᾶς δύναται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι διδάσκω κάτι ἁμαρτωλό;»*. Τὰ πολλὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων συνιστοῦν πολυλογία, μὲ τὴν κακὴ ἔννοια τῆς λέξεως. Διότι ἀνάμεσα στὰ πολλὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουν καὶ ἄστοχα, ἐσφαλμένα καὶ περιττά. Γι' αὐτὸ ἡ Γραφὴ λέγει: *«Ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν»* (Παροιμ. ι΄ 19). Ὅταν, ἄνθρωπε, λέγῃς πολλὰ λόγια, δὲν θὰ διαφύγῃς τὴν ἁμαρτία, θὰ εἰπῇς καὶ κάτι ἄστοχο καὶ κακό. Πόσα ἄστοχα, πόσα ἐσφαλμένα, πόσα περιττά, πόσα ἐπιζήμια, πόσα ἀπαράδεκτα εἶπαν καὶ οἱ σοφώτεροι καὶ ἐπιστημονέστεροι ἄνθρωποι! Ὁ Σωκράτης, ὁ σοφώτερος κατὰ κόσμον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἔλεγεν, ὅτι δὲν τὸν ἐνδιέφερε τί ἔλεγαν οἱ πολλοί, ἀλλ' *«ὁ εἷς καὶ ἐπαΐων»*. Ποῖος ὅμως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἶνε *«ὁ εἷς καὶ ἐπαΐων»;* Μὲ ἀπόλυτη ἔννοια *«ὁ εἷς καὶ ἐπαΐων»* εἶνε ὁ Χριστός, ὁ Θεάνθρωπος. Τρωτὸ σημεῖο στὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπάρχει.

Ὁ Χριστός, ἀφ' ὅτου ἄρχισε νὰ διδάσκῃ μέχρις ὅτου ἀπέθανε, εἶπε πολλὰ στοὺς μαθητάς του. Καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλα πολλά, ἀλλὰ δὲν τὰ εἶπε τότε. Καὶ γιατί δὲν τὰ εἶπε τότε; Ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα εἶνε ἡ φράσι, **«οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι»**. Τὸ **«βαστάζω»** ἐδῶ χρησιμοποιεῖται μεταφορικῶς γιὰ τὸ βάσταγμα διανοητικοῦ φορτίου, βάρους. Οἱ μαθηταὶ δὲν μποροῦσαν τότε νὰ βαστάξουν, νὰ κατανοήσουν, νὰ ἐννοήσουν καὶ νὰ συγκρατήσουν ἄλλα λόγια τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ἀπὸ τὰ ἤδη κατὰ τὴν τριετῆ δρᾶσι τοῦ Χριστοῦ λεχθέντα λόγια πολλὰ δὲν εἶχαν κατανοήσει, π.χ. δὲν εἶχαν καταλάβει τί σήμαινε ὁ λόγος του στὸ β΄ 19, *«Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν»*, καὶ δὲν εἶχαν συνειδητοποιήσει, ὅτι πλεῖστες διακηρύξεις του σήμαιναν τὴ θεότητά του. Πολλὰ δέ, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχαν κατανοήσει, εἶχαν καὶ λησμονήσει. Γι' αὐτὸ ὁ Χριστός, ὡς ἄριστος διδάσκαλος καὶ παιδαγωγός, ἔδειξε συγ-

κατάβασι στὴν ἀδυναμία τῶν μαθητῶν του καὶ δὲν τοὺς φόρτωσε μὲ μεγαλύτερο φορτίο λόγων. Οἱ σημερινοὶ παιδαγωγοὶ φορτώνουν τοὺς ἐκπαιδευομένους μὲ ὑπέρβαρο ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα καὶ κουράζουν τὸ νευρικό τους σύστημα. Ἡ σημερινὴ Παιδαγωγικὴ εἶνε ἀντιπαιδαγωγικὴ καὶ χρήζει μεταρρυθμίσεως.

Ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ δὲν εἶχαν τὴ δύναμι νὰ βαστάξουν τὸ μεγάλο βάρος τῆς διδασκαλίας του, τῆς διδασκαλίας μὲ τὴ μεγαλύτερη βαρύτητα, γι' αὐτὸ ἦταν ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, γιὰ νὰ τοὺς δυναμώσῃ καὶ νὰ τοὺς φωτίσῃ. Ἀλλ' ἀμέσως γεννᾶται ἡ ἀπορία: Γιατί δὲν τοὺς ἐνδυνάμωνε καὶ δὲν τοὺς φώτιζε ὁ Χριστός, ὥστε νὰ κατανοήσουν πλήρως τὴ διδασκαλία του, ἀλλ' ἦταν ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος; Εἶνε ἀνώτερος ὁ Παράκλητος ἀπὸ τὸ Χριστό; Ὄχι βεβαίως. Οὔτε ἀνώτερος οὔτε κατώτερος ἀπὸ τὸ Χριστὸ εἶνε ὁ Παράκλητος, ἀλλ' ἴσος πρὸς τὸ Χριστὸ ὡς Θεό, πρόσωπο τῆς τριαδικῆς θεότητος, ὅπως ἀπὸ πολλὰ χωρία τῆς Γραφῆς ἀποδεικνύεται (Βλέπε ἡμέτερο βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα Γιαχβέ»). Ἀλλ' ὅπως ἰδιαζόντως ἔργο τοῦ Υἱοῦ ἦταν ἡ ἐνανθρώπησι καὶ ἡ θυσία, ἔτσι ἰδιαζόντως ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἦταν νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ ἐνδυναμώσῃ καὶ νὰ φωτίσῃ τοὺς μαθητὰς νὰ κατανοήσουν καὶ νὰ βιώσουν τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴ σημασία τῶν γεγονότων τῶν σχετικῶν μὲ τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης ἰδιαζόντως ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶνε νὰ βοηθῇ τοὺς ἀνθρώπους νὰ προσοικειώνωνται τὴ σωτηρία, ποὺ ἐπέτυχε ὁ Χριστὸς μὲ τὸ ἔργο του, καὶ προπάντων μὲ τὴ θυσία του.

«Ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος», εἶπεν ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητάς του. Μὲ τὴν ἀντωνυμία ***«ἐκεῖνος»*** σημαίνεται ὁ Παράκλητος. Ἦλθεν ὁ Χριστὸς διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἐκτέλεσε τὸ ἔργο του στὴ γῆ καὶ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναλήψεως ἔφυγε σωματικῶς καὶ πῆγε στὸν οὐρανό. Μετὰ δὲ τὸ Χριστὸ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἦλθε καὶ ὁ Παράκλητος, γιὰ νὰ κάνῃ τὸ προσιδιάζον σ' αὐτὸν ἔργο. Ἐδῶ δὲ ὁ Παράκλητος, ὅπως καὶ προηγουμένως στὸ ιδ' 17 καὶ ιε' 26, ὀνομάζεται μὲ τὸ ὄνομα ***«τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας»***, ὅπου ἡ γενικὴ ***«τῆς ἀληθείας»*** εἶνε τῆς ἰδιότητος καὶ συνεπῶς αὐτὸ τὸ ὄνομα σημαίνει τὸ Πνεῦμα τὸ ἀληθινὸ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἀγγελικὰ καὶ τὰ ἀνθρώπινα πνεύματα, τὰ ὁποῖα κατὰ ἕνα τρόπο εἶνε ψευδῆ, διότι δὲν ἔχουν ἀπόλυτη, ἀλλὰ σχετικὴ ὕπαρξι, ἐπειδὴ εἶνε κτιστὰ καὶ κατώτερα, ἐνῷ τὸ Πνεῦμα εἶνε ἄκτιστο καὶ ἀνώτερο, τουτέστι Θεός, διότι μόνον ὁ Θεὸς εἶνε ἄκτιστος. Ὁρμώμενος δὲ ἀπὸ τὴ γενικὴ ***«τῆς ἀλη-***

θείας» ὁ Ἰησοῦς εἶπε στοὺς μαθητάς του γιὰ τὸν Παράκλητο, ***«ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»***. Στὸ Ψαλμ. κδ' 5 ὁ Θεὸς περιγράφεται ὡς ὁδηγὸς *«ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν»*. Στὸ ἐρευνώμενο δὲ χωρίο ὡς ὁδηγὸς στὴν ἀλήθεια περιγράφεται ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας (Πρβλ. Ψαλμ. ρμβ' 10, ὅπου τὸ Πνεῦμα περιγράφεται ὡς ὁδηγὸς *«ἐν γῇ εὐθείᾳ»*). Ἰδιαιτέρως δὲ ἀξιοπρόσεκτο εἶνε, ὅτι ὁ Παράκλητος δὲν εἶνε ὁδηγὸς ἁπλῶς «εἰς τὴν ἀλήθειαν», ἀλλ' ***«εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»***. Τοῦτο δὲ ἀνακαλεῖ στὴ μνήμη τὸν ὅμοιο λόγο τοῦ Χριστοῦ περὶ τοῦ Παρακλήτου στὸ ιδ' 26, τὸ *«διδάξει πάντα»*. Συνδυάζουμε τοὺς δύο λόγους: Ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγεῖ ***«εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»*** μὲ τὸ νὰ διδάσκῃ *«πάντα»*, φωτίζοντας συγχρόνως τὶς διάνοιες, ὥστε νὰ γίνωνται κατανοητά. Πράγματι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δίδαξε τοὺς ἀποστόλους ὅλα τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὸ ἔργο τους, δίδαξε καὶ ὅσα δὲν εἶπε ὁ Χριστὸς σ' αὐτούς, διότι δὲν μποροῦσαν τότε νὰ *«βαστάσουν»*, νὰ ἐννοήσουν καὶ νὰ συγκρατήσουν. Καὶ ὅλους τοὺς πιστοὺς διδάσκει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, ἐμμέσως διὰ τῶν ἀποστόλων, καὶ ἀμέσως διὰ φωτισμοῦ.

Διδάσκοντας ὁ Παράκλητος καὶ φωτίζοντας ὡδήγησε τοὺς ἀποστόλους ***«εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»***. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὅλα, ὅσα κήρυξαν οἱ ἀπόστολοι, εἶνε ὀρθά, ἀληθινά, στὴ διδασκαλία τῶν ἀποστόλων δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνα ψεῦδος, οὔτε μία πλάνη. Εἶνε ἄπιστοι καὶ θρησκευτικῶς ἀστοιχείωτοι ὅσοι λέγουν, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο πρέπει νὰ τροποποιηθῇ. Οὐδεμία τροποποίησι, οὐδεμία ἀλλοίωσι ἐπιδέχεται τὸ Εὐαγγέλιο, διότι τὸ Εὐαγγέλιο εἶνε ἐξ ὁλοκλήρου ἀλήθεια, ἡ δὲ ἀλήθεια, ἐὰν τροποποιηθῇ καὶ ἀλλοιωθῇ, γίνεται πλάνη καὶ ψεῦδος. Ἂν οἱ ἄπιστοι ἐπιθυμοῦν τροποποίησι, νὰ τροποποιήσουν τὶς ἀντιλήψεις τους καὶ τὴ ζωή τους, νὰ γίνουν ἀληθινοὶ χριστιανοί.

Κατὰ τὸ ιδ' 16 τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, εἶπεν ὁ Χριστός, θὰ δώσῃ ὁ Πατὴρ *«ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα»*, *γιὰ νὰ μένῃ μαζί σας αἰωνίως*, μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου. Μὲ τὸ *«ὑμῶν»* δὲν ἐννοοῦνται μόνον οἱ ἀπόστολοι. Ἄλλωστε οἱ ἀπόστολοι δὲν προωρίζονταν νὰ εἶνε αἰώνιοι ἐπὶ τῆς γῆς. Μὲ τὸ *«ὑμῶν»* ἐννοοῦνται γενικῶς οἱ πιστοὶ μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου, ὅπως καὶ μὲ τὸ *«ὑμῶν»* στὸ Ματθ. κη' 20 (Βλέπε καὶ Μάρκ. ιγ' 37, *«Ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω»*). Καὶ ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας μένει μαζὶ μὲ τοὺς πιστοὺς αἰωνίως, μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου, ἕνα δὲ ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶνε νὰ ὁδηγῇ ***«εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»***, γι' αὐτὸ τὴν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία εἶνε

τὸ σύνολο τῶν πιστῶν, ἀποφαίνει *«στῦλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»* (Α' Τιμ. γ' 15). Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία στὰ ζητήματα τῆς πίστεως δὲν εἶνε δυνατὸ ἐν μέρει ν' ἀληθεύῃ καὶ ἐν μέρει νὰ πλανᾶται, ἀλλὰ κατέχει ὅλη τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως τὴν ἀποκαλυφθεῖσα γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸ ἐπίσης σημαίνει, ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία, ἡ ὁποία δὲν ἄλλαξε τίποτε ἀπὸ *«τὴν ἅπαξ παραδοθεῖσαν τοῖς ἁγίοις πίστιν»* (Ἰούδ. 3), εἶνε ἡ *«μία, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία»* κατὰ τὴ διατύπωσι τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, ὅλες δὲ οἱ κοινότητες ἔξω ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξία, τὴν Ἐκκλησία, εἶνε αἱρέσεις καὶ σχίσματα. Ἀκουέτωσαν ταῦτα ὅλοι οἱ ἐκτὸς Ὀρθοδοξίας εὑρισκόμενοι, οἱ καινοτόμοι τῆς πίστεως, οἱ αἱρετικοί, καὶ ἰδίως οἱ ὀπαδοὶ τῆς παναιρέσεως, ἀλλὰ καὶ πανθρησκείας, τοῦ Οἰκουμενισμοῦ.

«Οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ», *δὲν θὰ λαλήσῃ δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ*, λέγει ὁ Χριστὸς γιὰ τὸν Παράκλητο. Ἔτσι ὁ Χριστὸς εἶπε καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του: *«Τὰ ῥήματα, ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ»* (ιδ' 10. Βλέπε καὶ ιβ' 49). Αὐτὴ ἡ ἔκφρασι, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ὁ Παράκλητος οὔτε ὁ Χριστὸς λαλεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ, σημαίνει, ὅτι καὶ ὁ Παράκλητος καὶ ὁ Χριστὸς λαλοῦν ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τὸν Πατέρα, κανεὶς δὲν λέγει κάτι ἀντίθετο πρὸς τὸν Πατέρα ἢ μόνο ἰδικό του, ἀλλὰ τὰ τρία πρόσωπα ἔχουν τὰ πάντα κοινά.

Στὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ὁ Παράκλητος ***«ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει»***, ἡ ἔκφρασι εἶνε ἀνθρωποπαθής. Τὴν αὐτὴ ἔκφρασι χρησιμοποιεῖ ὁ Χριστὸς καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅταν λέγῃ στοὺς μαθητάς του: *«Πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν»* (ιε' 15. Βλέπε καὶ η' 26, 40). Τὴν αὐτὴ ἐπίσης ἔκφρασι χρησιμοποίησε καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος γιὰ τὸ Χριστὸ λέγοντας, ὅτι *«ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ»* (γ' 32). Ἡ ἀνθρωποπαθὴς αὐτὴ ἔκφρασι σημαίνει ἀπερινόητη σχέσι τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸ Θεὸ Πατέρα. Τὰ δύο πρόσωπα τῆς Θεότητος *«ἀκούουν»* ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα, τὸ μὲν διότι γεννᾶται, τὸ δὲ διότι ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα.

Στὸ σημεῖο τοῦτο θέλουμε νὰ σημειώσωμε, ὅτι τὴν ἐν λόγῳ ἀνθρωποπαθῆ ἔκφρασι ἐμεῖς βρίσκουμε καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, στὸν προφήτη Ὀβδιού, στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου, στὸ στίχ. 1, ὅπου, μετὰ τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ βιβλίου, διαβάζουμε κατὰ τοὺς Ο': *«Τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τῇ Ἰδουμαίᾳ: Ἀκοὴν ἤκουσα παρὰ Κυρίου»*. Τὸ χωρίο εἶνε παράδοξο, διότι λέγει, ὅτι *«Κύριος ὁ Θεὸς»* ἄκουσε ἀγγε-

λία *«παρὰ Κυρίου»*. Στὸ Ἑβραϊκὸ τὸ χωρίο γίνεται παραδοξότερο, διότι *«Κύριος ὁ Θεὸς»* δὲν λέγει *«ἤκουσα»*, ἀλλ' *«ἠκούσαμεν»* ἀγγελία *«παρὰ Κυρίου»*. Στὸν πληθυντικὸ *«ἠκούσαμεν»* δὲν πρέπει νὰ ἰδοῦμε τὰ δύο πρόσωπα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὰ ὁποῖα *«ἀκούουν»* ἀπὸ τὸν Πατέρα;

Ἡ φράσι περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ***«καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν»***, *καὶ θὰ σᾶς ἀναγγείλῃ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν*, δεικνύει, ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶνε Θεός, διότι μόνον ὁ Θεός, ἐπειδὴ εἶνε ὑπεράνω τοῦ χρόνου, γνωρίζει τὰ μέλλοντα, καὶ ὁ προφήτης, στὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει τὰ μέλλοντα. Ὑπὸ δὲ ***«τὰ ἐρχόμενα»*** ἐννοοῦνται μελλοντικὰ γεγονότα στὸν κόσμο καὶ στὴν Ἐκκλησία, ἰδίως στὴν Ἐκκλησία, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὶς Πράξεις, στὶς Ἐπιστολὲς καὶ ἰδίως στὴν Ἀποκάλυψι. Ἐνδεικτικῶς παραπέμπουμε στὰ χωρία Πράξ. κ΄ 23, κα΄ 10-11 καὶ Α΄ Τιμ. δ΄ 1, στὰ ὁποῖα ἡ προαγγελία τοιούτων γεγονότων ρητῶς ἀποδίδεται στὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Στίχ. 14-15: ***«Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμά ἐστι· διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν».***

Τὸ ***«λήψεται»*** εἶνε μέλλων τοῦ «λαμβάνω», γ΄ ἑνικὸ πρόσωπο, σημαίνει *«θὰ λάβῃ»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἐκεῖνος θὰ δοξάσῃ ἐμένα, διότι ἀπ' αὐτό, ποὺ εἶνε δικό μου, θὰ λάβῃ καὶ θὰ ἀναγγείλῃ σὲ σᾶς. Ὅλα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, εἶνε δικά μου. Γι' αὐτὸ εἶπα, ὅτι θὰ λάβῃ ἀπ' αὐτό, ποὺ εἶνε δικό μου, καὶ θὰ ἀναγγείλῃ σὲ σᾶς»*.

Κατὰ τὸν ἀμέσως προηγούμενο στίχ. 13 ὁ Χριστὸς εἶπε γιὰ τὸν Παράκλητο: *«Ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει»*. Κατὰ δὲ τοὺς στίχ. 14 καὶ 15 τοῦ παρόντος χωρίου εἶπεν ἐπίσης γιὰ τὸν Παράκλητο: ***«Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν»***. Συμφώνως δηλαδὴ πρὸς τὸν ἕνα λόγο τοῦ Χριστοῦ ὁ Παράκλητος ἀκούει ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ὁμιλεῖ. Καὶ συμφώνως πρὸς τὸν ἄλλο λόγο τοῦ Χριστοῦ ὁ Παράκλητος λαμβάνει ἀπὸ τὸ Χριστὸ καὶ ὁμιλεῖ. Γιὰ νὰ μὴ νομίσῃ δὲ κανείς, ὅτι οἱ δύο λόγοι τοῦ Ἰησοῦ ἀντιφάσκουν μεταξύ τους, ἑρμηνεύει τὸ ***«ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται»*** λέγοντας: ***«Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμά ἐστι»***. *Ὅλα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, εἶνε δικά μου* (Βλέπε καὶ ιζ΄ 10). Καὶ ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός ἔχουν κοινὰ τὰ πάντα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶνε καὶ ἡ γνῶσι καὶ σοφία, γι' αὐτὸ ὁ Παράκλητος, λαμβάνοντας ἀπὸ τὸ θησαυρὸ τῆς γνώσεως καὶ σοφίας τοῦ Πατρὸς

γιὰ νὰ ὁμιλήσῃ, λαμβάνει ἀπὸ τὸν αὐτὸ θησαυρὸ τῆς γνώσεως καὶ σοφίας τοῦ Υἱοῦ.

Ἀλλ' ὁ θησαυρὸς τῆς γνώσεως καὶ σοφίας, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει στὸν Πατέρα καὶ στὸν Υἱό, ὁ αὐτὸς ὑπάρχει καὶ στὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ὅπως ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς εἶνε παντογνώστης καὶ πάνσοφος, ἔτσι καὶ τὸ Πνεῦμα. «*Τὸ Πνεῦμα τὰ πάντα ἐρευνᾷ* (=γνωρίζει) *καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ... Τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν* (=γνωρίζει) *εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ*» (Α' Κορ. β' 10-11). Ἀφοῦ δὲ καὶ στὸ Πνεῦμα ὑπάρχει ὅλος ὁ θησαυρὸς τῆς γνώσεως καὶ σοφίας, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει στὸν Πατέρα καὶ στὸν Υἱό, θὰ μποροῦσε ὁ Χριστὸς νὰ εἰπῇ γιὰ τὸν Παράκλητο: «ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν», ἀπ' αὐτό, ποὺ εἶνε δικό του, θὰ λάβῃ καὶ θ' ἀναγγείλῃ σὲ σᾶς. Ἀλλὰ τώρα ὁ Χριστὸς λέγει, ***«ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται κλπ.»***, διότι ἔτσι ὁ Χριστὸς θέλησε νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Παράκλητος θὰ δικαίωνε καὶ θὰ δόξαζε αὐτόν, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι ἀποδοκίμασαν καὶ καταδίκασαν ὡς πλάνο καὶ ἀντίθεο. Τὸ ὅτι ὁ Παράκλητος ἦλθε καὶ κήρυξε στὸν κόσμο λόγια ὡς λόγια τῆς γνώσεως καὶ σοφίας τοῦ Ἰησοῦ, αὐτὸ πράγματι δικαίωσε καὶ δόξασε τὸν Ἰησοῦ. Καὶ ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο ἐξακολουθεῖ νὰ κηρύττῃ λαμβάνοντας ἀπὸ τὸν ἀνεξιχνίαστο πλοῦτο τοῦ Χριστοῦ, ἐξακολουθεῖ νὰ δικαιώνῃ καὶ νὰ δοξάζῃ τὸ Χριστό. Στὸ τελευταῖο δὲ κεφάλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως, τὸ κβ', καὶ στὸ στίχ. 17, «*τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη*» ἀπευθύνονται στὸν Ἰησοῦ καὶ λέγουν: «*Ἔρχου!*». Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δηλαδή, τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς βρίσκεται στὴ γῆ καὶ δοξάζει τὸ Χριστό, καὶ ἡ νύμφη τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἀκούει τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴ γῆ ὑψώνουν τὴ φωνή τους πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ καλοῦν τὸ Χριστὸ νὰ ἔλθῃ πάλι. Καὶ θὰ ἔλθῃ ὁ Ἐρχόμενος, καὶ ὁ ἐρχομός του κατὰ τὴ μεγάλη καὶ ἐπιφανῆ ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας του θὰ εἶνε τὸ ἀποκορύφωμα τῆς δόξας του καὶ ἡ καταισχύνη τῶν ἀπίστων.

Μεταβολὴ τῆς λύπης σὲ χαρά

Στίχ. 16: ***«Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα».***

Ὁ ἐνεστὼς ***«θεωρεῖτε»*** ἔχει μελλοντικὴ ἔννοια. Τὸ ***«οὐ θεωρεῖτέ με»*** σημαίνει «*δὲν θὰ μὲ βλέπετε*». Τὸ ***«ὄψεσθε»*** εἶνε μέλλων τοῦ «ὁρῶ». Τὸ ***«ὄψεσθέ με»*** σημαίνει «*θὰ μὲ ἰδῆτε*».

Τὸ χωρίο τοῦτο εἶνε ἀπὸ τὰ δύσκολα τῆς Γραφῆς. Δημιουργεῖ στοὺς ἑρμηνευτὰς πρόβλημα, διότι ἡ αἰτιολογικὴ πρότασι ***«ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα»*** φαίνεται ἀσυμβίβαστη πρὸς τὴ φράσι ***«ὄψεσθέ με»***, τὴν ὁποία αἰτιολογεῖ. Γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Πῶς οἱ μαθηταὶ θὰ ἔβλεπαν τὸ Χριστό, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς θὰ πήγαινε στὸν Πατέρα, μὲ ἄλλες λέξεις θὰ ἔφευγε ἀπὸ τὴ γῆ καὶ θὰ μετέβαινε στὸν οὐρανό;

Ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ αἰτιολογικὴ πρότασι, ***«ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα»***, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὴν ἑρμηνευτικὴ δυσκολία, δὲν εἶνε αὐθεντική, δὲν εἶνε ὀρθός, ἀλλ' ἐπιπόλαιος, διότι αὐτὴ ἡ πρότασι ἐπαναλαμβάνεται στὸν ἑπόμενο στίχ. 17 στὴν ἀπορία τῶν μαθητῶν ὡς πρὸς τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ στὸν ὑπ' ὄψι στίχ. 16. Ἡ παράλειψι τῆς ἐν λόγῳ προτάσεως ἀπὸ πολλοὺς μεγαλογραμμάτους κώδικες προῆλθεν, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τὴν ἑρμηνευτικὴ δυσκολία, τὴν ὁποία ἡ πρότασι αὐτὴ δημιουργεῖ.

Ἡ γνώμη, ὅτι οἱ μαθηταὶ θὰ ἔβλεπαν τὸν Ἰησοῦ πνευματικῶς διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο θὰ ἀπέστελλε μετὰ τὴ μετάβασί του στὸν Πατέρα, δὲν εἶνε ὀρθὴ γιὰ δύο λόγους. Πρῶτον μέν, ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶπεν, «ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμῖν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον», ἀλλ' εἶπεν ***«ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα»***. Δεύτερον δέ, ὅπως μὲ τὴ φράσι ***«μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με»*** ὁ Ἰησοῦς ἐννοοῦσε, ὅτι ἔπειτα ἀπὸ λίγο οἱ μαθηταὶ δὲν θὰ τὸν ἔβλεπαν σωματικῶς, ἔτσι καὶ μὲ τὴ φράσι ***«καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με»*** ἐννοοῦσε, ὅτι λίγο μετὰ τὸ θάνατό του θὰ τὸν ἔβλεπαν πάλι σωματικῶς.

Ἡ γνώμη, ὅτι οἱ μαθηταὶ θὰ ἔβλεπαν τὸν Ἰησοῦ κατὰ τὴν ἀνάληψί του, δὲν εἶνε ἐπίσης ὀρθή, διότι οἱ μαθηταὶ ἔβλεπαν τὸν Ἰησοῦ ἤδη πρὸ τῆς ἀναλήψεώς του, καὶ μάλιστα ἐπὶ διάστημα σαράντα ἡμερῶν καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεώς του.

Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη, ὅτι ἡ φράσι ***«καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με»*** σημαίνει, «καὶ πάλι θὰ μὲ βλέπετε κατὰ τὸ μικρὸ διάστημα τῶν σαράντα ἡμερῶν», δὲν εἶνε ὀρθή. Διότι τὸ ***«μικρὸν καὶ»*** σ' ἀμφότερες τὶς περιπτώσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες ἀπαντᾷ στὸ χωρίο, σημαίνει *«ἔπειτα ἀπὸ λίγο»*. Ὁ Ἰησοῦς δηλαδὴ λέγει στοὺς μαθητάς του: *«Ἔπειτα ἀπὸ λίγο δὲν θὰ μὲ βλέπετε, καὶ πάλι ἔπειτα ἀπὸ λίγο θὰ μὲ ἰδῆτε»*. Συνεπῶς στὴ δεύτερη περίπτωσι τοῦ ἐδαφίου τὸ ***«μικρὸν»*** σημαίνει τὸ τριήμερο διάστημα τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς τοῦ Ἰησοῦ, μετὰ τὸ ὁποῖο συνέβη ἡ ἀνάστασι καὶ ἡ ἐμφάνισί του, ὄχι

τὸ διάστημα τῶν σαράντα ἡμερῶν ἀπὸ τὴν ἀνάστασι μέχρι τὴν ἀνάληψί του.

Τὸ μυστικὸ τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου ἐμεῖς βρίσκουμε στὸ Πράξ. β΄ 24-34 περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Ἰησοῦ, μάλιστα δὲ στὸ στίχ. 34. Ἡ ἔκφρασι τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου ***«ὑπάγειν πρὸς τὸν Πατέρα»*** εἶνε ἰσοδύναμη τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἐν λόγῳ στίχ. 34 *«ἀναβαίνειν εἰς τοὺς οὐρανούς»* (*«Οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς»*). Ἡ δὲ ἔκφρασι *«ἀναβαίνειν εἰς τοὺς οὐρανοὺς»* ἀντιτίθεται πρὸς τὸ νὰ ἐγκαταλείπεται ἡ ψυχὴ στὸν ᾅδη καὶ τὸ σῶμα στὸν τάφο, στίχ. 27, 29, 31. Τὸ ***«ὑπάγειν πρὸς τὸν Πατέρα»*** στὸ λόγο τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ *«ἀναβαίνειν εἰς τοὺς οὐρανοὺς»* στὸ λόγο τοῦ Πέτρου σημαίνουν δηλαδὴ τὴν μὴ παραμονὴ στὸν ᾅδη καὶ στὸν τάφο, ἀλλὰ τὴν ἀνάστασι καὶ τὴν ἀνάληψι. Ὁ Δαβὶδ δὲν ἀνέβη στοὺς οὐρανούς, διότι δὲν ἀνέστη, ἀπόδειξι δὲ τούτου εἶνε τὸ μνῆμα του, ὅπου βρίσκονται τὰ ὀστᾶ του. Ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη πρὸς τὸν Πατέρα, διότι ἀνέστη. Καὶ συνεπῶς, λέγοντας ὁ Ἰησοῦς, ***«καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα»***, ἐννοεῖ: καὶ πάλιν ἔπειτα ἀπὸ λίγο θὰ μὲ ἰδῆτε, διότι ἐγώ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους νεκρούς, δὲν θὰ παραμείνω κάτω, στὸν ᾅδη καὶ στὸν τάφο, ἀλλὰ θ᾽ ἀναστηθῶ καὶ θὰ πάω ἄνω, στὸν Πατέρα μου στοὺς οὐρανούς.

Ἡ φράσι λοιπὸν τοῦ Ἰησοῦ ***«ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα»*** περιέχει τὴν ἔννοια τῆς ἀναστάσεως (ἀνασταίνομαι ἐκ νεκρῶν καὶ ἔτσι πηγαίνω στὸν Πατέρα), ἡ δὲ φράσι ***«καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με»*** σημαίνει, ὅτι λίγο μετὰ τὸ θάνατο οἱ μαθηταὶ θὰ ἐπανέβλεπαν τὸν Ἰησοῦ σωματικῶς ὡς ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν.

Μεταφράζουμε τὸ ἐρευνηθὲν χωρίο:

«Λίγο ἀκόμη καὶ δὲν θὰ μὲ βλέπετε, καὶ πάλι λίγο καὶ θὰ μὲ ἰδῆτε, διότι ἐγὼ (δὲν μένω στὸν ᾅδη καὶ στὸν τάφο, ἀλλ᾽ ἀνασταίνομαι καὶ ἔτσι) *πηγαίνω στὸν Πατέρα».*

Ὁ Χριστὸς δὲν ἔμεινε στὸν ᾅδη ὡς ψυχὴ καὶ στὸ θάνατο ὡς σῶμα, ἀλλ᾽ ἀναστήθηκε καὶ πῆγε στὸν Πατέρα. Ἐμεῖς θὰ μένωμε στὸν ᾅδη καὶ στὸ θάνατο, ἀλλ᾽ ὄχι αἰωνίως. Κατὰ τὴ μεγάλη καὶ ἐπιφανῆ ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ὁ ᾅδης καὶ ὁ θάνατος καταργοῦνται. *«Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος»*, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α΄ Κορ. ιε΄ 26). Καὶ ἐννοεῖ, ὅτι καταργεῖται ὁ σωματικὸς θάνατος. Διότι γιὰ τοὺς πιστοὺς ὁ πνευματικὸς θάνατος ἔχει ἤδη καταργηθῆ ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς πρώτης παρουσίας τοῦ Χριστοῦ

διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας του. Ὁ ἀπόστολος καὶ προφήτης Ἰωάννης στὸ ὅραμα τῆς Ἀποκαλύψεως εἶδε, ὅτι *«καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός»* (Ἀποκ. κ' 14). Ὁ θάνατος, ὁ ὁποῖος θανατώνει τὰ σώματα, θὰ θανατωθῇ. Καὶ ὁ ᾅδης, ὁ ὁποῖος παίρνει τὶς ψυχές, θὰ ἀφανισθῇ. Ὅλοι οἱ νεκροὶ θ' ἀναστηθοῦν. Ἀλλ' ἄλλοι, οἱ εὐσεβεῖς καὶ οἱ εὐσυνείδητοι, θ' ἀναστηθοῦν γιὰ ν' ἀνεβοῦν στὸν οὐρανό, γιὰ νὰ πᾶνε στὸν Πατέρα, ὅπως ὁ Χριστός. Καὶ ἄλλοι, οἱ καταφρονηταὶ τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ φαῦλοι, θ' ἀναστηθοῦν γιὰ νὰ ριφθοῦν στὴ λίμνη τοῦ πυρός, στὸν τόπο τῆς βασάνου. Ἐμεῖς ἂς μὴ καταφρονοῦμε τὸ Θεό μας, ἐμεῖς τὰ ἄνω ἂς φρονοῦμε, ὥστε τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως νὰ μὴ ριφθοῦμε κάτω, στὴ λίμνη τοῦ πυρός, ἀλλὰ νὰ πᾶμε ἄνω, στὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ καὶ δικό μας πατέρα κατὰ χάριν (κ' 17).

Στίχ. 17-18: *«Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· Τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα; Ἔλεγον οὖν· Τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει τὸ μικρόν; Οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ».*

Μεταφράζουμε: *«Εἶπαν τότε μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μαθητάς του μεταξύ τους: Τί σημαίνει αὐτό, ποὺ μᾶς λέγει, "Λίγο ἀκόμη καὶ δὲν θὰ μὲ βλέπετε, καὶ πάλι λίγο καὶ θὰ μὲ ἰδῆτε" καὶ "Ἐγὼ πηγαίνω στὸν Πατέρα"; Ἔλεγαν ἐπίσης: Τοῦτο "τὸ λίγο", ποὺ λέγει, τί σημαίνει; Δὲν ξέρουμε τί ἐννοεῖ».*

Τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ στὸν προηγούμενο στίχ. 16 ἦταν ἀκατανόητα στοὺς μαθητάς. Καὶ μερικοὶ ἐξέφρασαν μεταξύ τους ἀπορία.

Πρῶτον, οἱ μαθηταὶ δὲν κατάλαβαν τί σημαίνει τὸ *«Λίγο ἀκόμη καὶ δὲν θὰ μὲ βλέπετε».* Καίτοι ὁ Χριστὸς πολλὲς φορὲς προεῖπε τὸ θάνατό του, οἱ μαθηταὶ δὲν συνειδητοποίησαν, ὅτι ἔπειτα ἀπὸ λίγο ὁ Χριστὸς θὰ θανατωνόταν, θὰ ἔμπαινε σὲ τάφο καὶ θὰ ἐξαφανιζόταν ἀπὸ τὰ μάτια τους. Ὑπενθυμίζουμε τὸ Ματθ. ιστ' 21-23. Κατ' αὐτὸ τὸ χωρίο, ὅταν ὁ Ἰησοῦς προεῖπεν, ὅτι ἐπρόκειτο στὰ Ἱεροσόλυμα νὰ θανατωθῇ, ὁ Πέτρος τὸν ἐπέπληξε λέγοντας, *«Ἵλεώς σοι, Κύριε! Οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο». Μὴ γένοιτο, Κύριε! Νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τοῦτο.* Ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ δὲν ἤθελαν νὰ θανατωθῇ ὁ Χριστός, ὁ Διδάσκαλός τους καὶ ὁ Κύριός τους, γι' αὐτὸ δὲν ἤθελαν καὶ νὰ πιστεύσουν, ὅτι θὰ θανατωνόταν. Ἔτσι καὶ ἐμεῖς πολλὲς φορές, ὅταν δὲν θέλωμε νὰ συμβῇ κάποιο δυσάρεστο, θέλουμε καὶ νὰ πιστεύωμε,

ὅτι δὲν θὰ συμβῇ!...

Δεύτερον, οἱ μαθηταὶ δὲν κατάλαβαν τί σημαίνει τὸ *«καὶ πάλι λίγο καὶ θὰ μὲ ἰδῆτε»*. Δὲν κατάλαβαν δηλαδή, ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος σημαίνει τὴν τριήμερη ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ. Καίτοι ὁ Ἰησοῦς πολλὲς φορές, ὅπως προεῖπε τὸ θάνατό του, προεῖπε καὶ τὴν ἀνάστασί του, προεῖπε δὲ τὴν ἀνάστασι καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη (κ΄ 9), οἱ μαθηταὶ δὲν συνειδητοποίησαν, ὅτι ὁ Χριστὸς θ' ἀνασταινόταν. Καὶ φυσικὰ δὲν συνειδητοποίησαν, ὅτι θ' ἀνασταινόταν, ἀφοῦ δὲν συνειδητοποίησαν, ὅτι θὰ θανατωνόταν.

Τρίτον, οἱ μαθηταὶ δὲν κατάλαβαν, πῶς τὸ *«Ἐγὼ πηγαίνω στὸν Πατέρα»* εἶνε αἰτιολογία τοῦ *«θὰ μὲ ἰδῆτε»*. Σκέφθηκαν: Πῶς ἐννοεῖται, ὅτι θὰ ἰδοῦμε τὸν Ἰησοῦ, διότι πηγαίνει στὸν Πατέρα; Ἀφοῦ πηγαίνει στὸν Πατέρα, τὸ ἀντίθετο φαίνεται νὰ συμβῇ, ὅτι δηλαδὴ δὲν θὰ τὸν ἰδοῦμε. Ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ στοὺς μαθητὰς φάνηκε ἀντιφατικός! Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διακήρυξε, ὅτι εἶνε ἡ Ἀλήθεια (ιδ΄ 6), φάνηκε νὰ ἀντιφάσκῃ πρὸς τὸν ἑαυτό του! Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, ὅτι σὲ λίγο θὰ τὸν ἔβλεπαν πάλι οἱ μαθηταί του, διότι αὐτὸς πήγαινε στὸν Πατέρα, ἦταν βεβαίως δυσνόητος. Τὴν ὀρθὴ ἔννοιά του δίνουμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ προηγουμένου στίχ. 16. Ὁ Χριστὸς ἐννοοῦσε: Σὲ λίγο πάλι θὰ μὲ ἰδῆτε, διότι ἐγώ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους νεκρούς, δὲν θὰ μείνω στὸν ᾅδη καὶ στὸν τάφο, ἀλλὰ θὰ πάω στὸν Πατέρα, συνεπῶς θ' ἀναστηθῶ.

Οἱ μαθηταὶ δὲν μποροῦσαν νὰ κατανοήσουν τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ περὶ θανατώσεως αὐτοῦ, ἀναστάσεως καὶ μεταβάσεως ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμο στὸν οὐρανό, στὸν Πατέρα, διότι βαθειὰ μέσα στὴν ψυχή τους ἦταν ριζωμένη ἡ ἰδέα καὶ ἡ πεποίθησι, ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἵδρυε στὴ γῆ κοσμικὸ βασίλειο καὶ δὲν θὰ ἔφευγε, ἀλλὰ θὰ ἔμενε στὴ γῆ ὡς αἰώνιος βασιλεὺς στὸ κοσμικὸ αὐτὸ βασίλειο. Τέτοιες ἀντιλήψεις εἶχαν γιὰ τὸ Μεσσία οἱ ραββῖνοι καὶ μετέδιδαν στὸν Ἰουδαϊκὸ λαό, τέτοιες ἀντιλήψεις ἔχουν μέχρι σήμερα οἱ σιωνισταί.

Καὶ βαπτισμένοι χριστιανοὶ ἔχουν διάφορες ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις καὶ προκαταλήψεις, γι' αὐτὸ δὲ τὸ λόγο καὶ δὲν ἐννοοῦν ὡρισμένες διδασκαλίες τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἐκφράζουν ἀπορίες ἢ καὶ διαφωνίες πρὸς τὴ διδασκαλία τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας, φθάνοντας μέχρι τοῦ σημείου νὰ λέγουν, ὅτι πρέπει νὰ τροποποιηθῇ τὸ Εὐαγγέλιο! Καὶ οἱ μὲν μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶχαν ἐλαφρυντικὸ γιὰ τὶς ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις καὶ προκαταλήψεις τους, ποὺ τοὺς δυσκόλευαν νὰ κατανοήσουν ὡρισμένα λόγια τοῦ Χριστοῦ, διότι δὲν εἶχεν

ἔλθει ἀκόμη ὁ Παράκλητος. Ὅταν ἦλθεν ὁ Παράκλητος, κατανόησαν ὅλη τὴ διδασκαλία τῆς Γραφῆς καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ εὐθυγραμμίσθηκαν πλήρως πρὸς τὴ θεία διδασκαλία. Ἐμεῖς ὅμως οἱ χριστιανοί, οἱ ζῶντες μετὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Παρακλήτου, ποῖο ἐλαφρυντικὸ δυνάμεθα νὰ ἔχωμε, ἐὰν στὴν ψυχή μας διατηροῦμε καὶ συντηροῦμε ἰδέες καὶ ἀντιλήψεις, ποὺ ἀποκλίνουν ἀπὸ τὸ Χριστιανισμό; Ἂς παρακαλοῦμε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο νὰ μᾶς δίνῃ ταπείνωσι, φωτισμὸ καὶ δύναμι πρὸς ἐπίγνωσι τῆς ἀληθείας καὶ πλήρη εὐθυγράμμισι πρὸς αὐτή.

Στίχ. 19-20: ***«Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ᾽ ἀλλήλων ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ᾽ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται».***

Τὸ ***«ζητεῖτε μετ᾽ ἀλλήλων»*** σημαίνει *«συζητεῖτε μεταξύ σας».* Τὸ ***«οὐ θεωρεῖτέ με»***, ὅπου τὸ ρῆμα ἔχει μελλοντικὴ ἔννοια, σημαίνει *«δὲν θὰ μὲ βλέπετε».* Τὸ ***«ὄψεσθε»***, μέλλων τοῦ ρήματος «ὁρῶ», σημαίνει *«θὰ μὲ ἰδῆτε».* Μετὰ τὴ φράσι ***«κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς»*** ἡ ὁμοία φράσι ***«ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε»*** δὲν εἶνε περιττὴ ἐπανάληψι τῆς προηγουμένης φράσεως καὶ ταυτολογία, ἀλλ᾽ εἶνε ἐμφατική, λίαν ἐμφατική, τὸ ***«δὲ»*** σ᾽ αὐτὴ τὴ φράσι ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ *«ναί».* Ἔτσι αὐτὴ ἡ φράσι σημαίνει *«ναί, ἐσεῖς θὰ λυπηθῆτε».*

Μεταφράζουμε: *«Κατάλαβε δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἤθελαν νὰ τὸν ρωτήσουν, καὶ τοὺς εἶπε: Γι᾽ αὐτὸ συζητεῖτε μεταξύ σας, ποὺ εἶπα δηλαδή, λίγο ἀκόμη καὶ δὲν θὰ μὲ βλέπετε, καὶ πάλι λίγο καὶ θὰ μὲ ἰδῆτε; Ἀληθινὰ ἀληθινὰ σᾶς λέγω, ὅτι θὰ κλαύσετε καὶ θὰ θρηνήσετε ἐσεῖς, ἐνῷ ὁ κόσμος θὰ χαρῇ. Ναί, ἐσεῖς θὰ λυπηθῆτε. Ἀλλ᾽ ἡ λύπη σας θὰ μεταβληθῇ σὲ χαρά».*

Οἱ μαθηταὶ ἤθελαν νὰ ρωτήσουν τὸ Χριστὸ γιὰ τὸ λόγο του, ποὺ τοὺς δημιουργοῦσε ἀπορία. Ὅταν ἔχωμε ἀπορίες ἐπὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων, ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ ρωτοῦμε γιὰ νὰ λύωνται οἱ ἀπορίες μας. Ἀλλὰ δυστυχῶς πολλοί, λόγῳ θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, οὔτε γνώσεις ἔχουν γιὰ πράγματα τῆς Θρησκείας, οὔτε κἂν ἀπορίες. Δυστυχεῖς ἄνθρωποι, διότι ζοῦν σὲ σκοτάδι γιὰ τὰ σπουδαιότερα τῶν ζητημάτων. Οἱ μαθηταὶ εἶχαν ἐνδιαφέρον, εἶχαν πόθο νὰ μάθουν τὴν ἔννοια τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ δυσκολεύονταν νὰ ρωτήσουν. Τὸ ἀπερίγραπτο μεγαλεῖο τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ τοὺς

συγκρατοῦσε, τοὺς κρατοῦσε σὲ ἀπόστασι ἀπὸ τὸ Χριστό. Καίτοι ὁ Χριστὸς εἶνε *«Θεὸς ἐγγίζων καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν»* (Ἱερ. κγ΄ 23), τοὺς δὲ πιστοὺς ὀνομάζει *«φίλους»* του (ιε΄ 14, 15, Λουκ. ιβ΄ 4) καὶ *«οἰκιακούς»* του (Ματθ. ι΄ 25), ἐν τούτοις οἱ μαθηταὶ ἀπὸ μεγάλο σεβασμὸ δὲν ἔρχονταν σὲ μεγάλη οἰκειότητα μαζί του.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὡς παντογνώστης Θεὸς κατάλαβε, ὅτι οἱ μαθηταὶ ἤθελαν νὰ τὸν ρωτήσουν, ἀλλ' ἦταν συγκρατημένοι, στὴν ἀπορία τους, πῶς σὲ λίγο δὲν θὰ τὸν ἔβλεπαν καὶ πάλι σὲ λίγο θὰ τὸν ἔβλεπαν, ἀπάντησε ὁμιλώντας γιὰ λύπη, ποὺ θὰ δοκίμαζαν σὲ λίγο, καὶ γιὰ χαρά, ποὺ θὰ δοκίμαζαν πάλι σὲ λίγο. Λύπη ἐξ αἰτίας βεβαίως τοῦ θανάτου. Καὶ χαρὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀναστάσεως. Πράγματι *«ἐχάρησαν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον* (ἀναστάντα)» (κ΄ 20). Ἡ παροῦσα ζωὴ ἔχει καὶ λύπη ἔχει καὶ χαρά, εἶνε ζωὴ χαρμολύπης.

«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς». Εἶπεν ὁ Χριστὸς ***«Ἀμὴν ἀμήν»***, *ἀληθινά, ἀληθινά*, γιὰ νὰ τονίσῃ, ὅτι οἱ μαθηταί, καίτοι ἀπέστεργαν τὴ λύπη, ὁπωσδήποτε θὰ τὴ δοκίμαζαν. Εἶπεν ἐπίσης ***«κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς»***, χρησιμοποιώντας δύο συνώνυμα ρήματα γιὰ ἔμφασι. Ἐπίσης γιὰ ἔμφασι, μεγάλη ἔμφασι, εἶπε τὴ φράσι ***«ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε»***, ἡ ὁποία, ὅπως ἤδη εἴπαμε, σημαίνει *«ναί, ἐσεῖς θὰ λυπηθῆτε»*. Πράγματι δέ, πολὺ λυπήθηκαν οἱ μαθηταὶ ἐξ αἰτίας τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, διότι πολλὴ ἦταν ἡ ἀγάπη τους πρὸς αὐτὸν καὶ πολὺ ὀδυνηρὸ ἦταν τὸ μαρτύριό του, ὀδυνηρότερο ὅλων τῶν μαρτυρίων. Τὴ μεγάλη λύπη τῶν μαθητῶν μαρτυρεῖ τὸ Μάρκ. ιστ΄ 10, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή, ὅταν πῆγε ν' ἀναγγείλῃ σ' αὐτοὺς τὴν ἀνάστασι, βρῆκε αὐτοὺς ***«πενθοῦντας καὶ κλαίοντας»***.

Ὁ Χριστός, ὅπως προεῖπε τὴ λύπη τῶν μαθητῶν του γιὰ τὸ θάνατό του, ἔτσι προεῖπε καὶ τὴ χαρὰ τοῦ κόσμου γιὰ τὸ θάνατό του: ***«Κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται»***. Ὡς κόσμος ἐδῶ, κόσμος ἄκοσμος, ἐννοοῦνται οἱ ἄπιστοι καὶ ἐμπαθεῖς Ἰουδαῖοι, κατὰ τὶς ἐκφράσεις τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας τὸ ἀγελαῖο καὶ συρφετῶδες πλῆθος, καὶ τὸ θεομισὲς καὶ ἀνόσιο στῖφος τῶν ἀρχόντων, καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Μὲ μία λέξι, λέγουμε ἐμεῖς, ἐννοοῦνται ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς περιέγραψεν ὡς διαβολανθρώπους (η΄ 44). Οἱ διαβολάνθρωποι χάρηκαν γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ, διότι νόμισαν, ὅτι ἔτσι ὁ Ἰησοῦς ἐξωντώθηκε καὶ ὁ φάκελλός του ἔκλεισε. Διαβολάνθρωποι ὑπάρχουν παντοῦ καὶ πάντοτε. Ἀλλὰ τοὺς ἐσχάτους καιροὺς πληθύνονται. Καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀντι-

χρίστου οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς θὰ χαίρουν γιὰ τὴ θανάτωσι τῶν δύο μαρτύρων καὶ προφητῶν καὶ θὰ κάνουν συμπόσια καὶ θ' ἀνταλλάσσουν μεταξύ τους δῶρα (Ἀποκ. ια΄ 10).

Τὴ Μεγάλη Ἑβδομάδα, κατὰ τὴν ὁποία ἑορτάζουμε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἰδίως τὴ Μεγάλη Παρασκευή, κατὰ τὴν ὁποία ἑορτάζουμε τὴ σταύρωσί του, τὸ φρικτότερο ὅλων τῶν παθῶν, ἐμεῖς, οἱ βαπτισμένοι χριστιανοί, αἰσθανόμεθα συγκίνησι καὶ συγκλονισμό; Πενθοῦμε καὶ θρηνοῦμε καὶ κλαίουμε, ὅπως οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ; Δυστυχῶς λίγες ψυχὲς αἰσθάνονται καὶ ἐκδηλώνονται ἔτσι. Οἱ πολλοὶ δὲν συγκινοῦνται πολύ, συγκινοῦνται λίγο. Ὅταν πεθαίνῃ ἄνθρωπος τῆς οἰκογενείας τους, συγκινοῦνται πολύ, κλαίουν καὶ ὀδύρονται. Γιατί γιὰ τὸν φρικτότατο θάνατο τοῦ Ἰησοῦ δὲν συγκινοῦνται πολύ; Τὰ πρόσωπα τῆς οἰκογενείας τους εἶνε προσφιλέστερα ἀπὸ τὸ Χριστό; Λησμονοῦν ἢ ἀγνοοῦν τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, *«Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος»*; (Ματθ. ι΄ 37).

Ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι, βαπτισμένοι χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι οὐδόλως συγκινοῦνται ἀπὸ τὸν Ἐσταυρωμένο. Καὶ τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ καὶ τὸ Μεγάλο Σάββατο τρώγουν κρέατα σὰν τὰ σαρκοβόρα ζῶα! Χριστιανοὶ ἀχρίστιανοι! Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι, ἐπίσης βαπτισμένοι χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι, ὄχι μόνο δὲν συγκινοῦνται ἀπὸ τὸν Ἐσταυρωμένο, ἀλλὰ καὶ τὸν βλασφημοῦν καὶ τὸν πολεμοῦν, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ μέσα τῆς δημοσιότητος, καὶ ἰδίως κατὰ τὶς μεγάλες ἑορτὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ! Χριστιανοὶ ἀντίχριστοι! Τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ὀξύμωρα. Δυστυχέστατοι ἄνθρωποι, γιὰ τοὺς ὁποίους ἰσχύει ὁ φοβερώτατος λόγος τοῦ ἀποστόλου Παύλου στὸ Α΄ Κορ. ιστ΄ 22, *«Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἤτω ἀνάθεμα. Μαρὰν ἀθᾶ!»*.

Ἡ πολεμικὴ τῶν ἀναθεματισμένων αὐτῶν ἀνθρώπων ὀφείλεται στὴν παντελῆ ἔλλειψι ἀγάπης πρὸς τὸ Χριστὸ καὶ στὸ ἀπύθμενο μῖσος πρὸς αὐτόν.

Μὲ τὴ φράσι, ***«ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται»***, ὁ Χριστὸς ἀναφέρεται στὴ χαρὰ τῶν μαθητῶν γιὰ τὴν ἀνάστασί του. Καὶ γιὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ μὲν λύπη τους εἶνε σύντομη, ἡ δὲ χαρά τους θὰ εἶνε διαρκείας λόγῳ τῆς διαρκοῦς προνοίας του γι' αὐτούς, χρησιμοποιεῖ στὴ συνέχεια ἕνα παράδειγμα μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς γυναίκας.

Στίχ. 21-22: ***«Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε· πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν».***

Τὸ ***«οὐκέτι μνημονεύει»*** σημαίνει *«δὲν ἐνθυμεῖται πλέον, λησμονεῖ»*. Τὸ ***«ὄψομαι»*** εἶνε μέλλων διαρκείας τοῦ «ὁρῶ» στὴν ἔννοια τοῦ *«προσέχω, ἐνδιαφέρομαι, προνοῶ, φροντίζω»*. Τὸ ***«χαρήσεται»*** εἶνε ἐπίσης μέλλων διαρκείας τοῦ «χαίρω». Ὁ δὲ ἐνεστὼς ***«αἴρει»*** ἔχει ἔννοια μέλλοντος, καὶ ἡ φράσι ***«τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν»*** σημαίνει *«καὶ τὴ χαρά σας κανεὶς δὲν θ' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ σᾶς»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἡ γυναῖκα, ὅταν γεννᾷ, ἔχει λύπη, διότι ἦλθεν ἡ ὥρα της. Ἀλλ' ὅταν γεννήσῃ τὸ παιδί, λησμονεῖ τὴ θλῖψι λόγῳ τῆς χαρᾶς, ὅτι γεννήθηκε ἄνθρωπος στὸν κόσμο. Καὶ σεῖς, λοιπόν, τώρα μὲν ἔχετε λύπη, ἀλλὰ πάλι θὰ προνοῶ (ἢ θὰ φροντίζω) γιὰ σᾶς, καὶ θὰ χαίρῃ ἡ καρδιά σας, καὶ τὴ χαρά σας κανεὶς δὲν θ' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ σᾶς»*.

Προτοῦ προχωρήσωμε στὴν ἑρμηνεία τοῦ παρόντος ἐδαφίου, κάνουμε μία φιλολογικὴ παρατήρησι. Νομίζεται, ὅτι τὸ ρῆμα «τίκτω» ἰσχύει γιὰ τὴ γυναῖκα, τὸ δὲ ρῆμα «γεννῶ» ἰσχύει γιὰ τὸν ἄνδρα. Ἡ γυναῖκα, λέγουν, τίκτει καὶ ὁ ἄνδρας γεννᾷ. Ἀλλὰ τὸ παρὸν ἐδάφιο δεικνύει, ὅτι γιὰ τὴ γυναῖκα ἰσχύουν καὶ τὰ δύο ρήματα, ἐνῷ γιὰ τὸν ἄνδρα ἰσχύει μόνο τὸ «γεννῶ».

Μετὰ τὴν παράβασι τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς πρωτοπλάστους ὁ Θεὸς εἶπε στὴ γυναῖκα: ***«Ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα»*** (Γεν. γ' 16). *Μὲ λύπες θὰ γεννᾷς παιδιά.* Καὶ πράγματι οἱ γυναῖκες, οἱ ὁποῖες γεννοῦν, γεννοῦν μὲ λύπες, μὲ δριμεῖς πόνους, οἱ ὁποῖοι λέγονται ὠδῖνες τοκετοῦ. Μοναδικὴ ἐξαίρεσι ὑπῆρξεν ἡ Θεοτόκος, ἡ Θεογεννήτρια, ἡ Παρθένος Μαρία. Αὐτὴ γέννησε τὸν Θεάνθρωπο χωρὶς ὠδῖνες τοκετοῦ, ἀνωδίνως, ἤ, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσωμε ὁμόηχη λέξι, ἀνωδύνως. Χωρὶς ὠδῖνες, χωρὶς ὀδύνη.

Τὴν εἰκόνα τῆς γυναίκας, ἡ ὁποία γεννᾷ μὲ ἰσχυροὺς πόνους, μὲ ὠδῖνες, χρησιμοποιοῦν προφῆτες, γιὰ νὰ δείξουν τὶς ἔντονες θλίψεις, ὅταν συμβαίνουν ὀδυνηρὰ γεγονότα (Βλέπε Ἡσ. ιγ' 8, κα' 3, κστ' 17, λζ' 3, Ἱερ. δ' 31, κβ' 23). Τὴν εἰκόνα αὐτὴ χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ Χριστὸς στὸ ὑπ' ὄψιν χωρίο, γιὰ νὰ δείξῃ τὴ μεγάλη λύπη τῶν μαθητῶν γιὰ τὸν ἀποχωρισμό του ἀπ' αὐτούς. Ἐπίσης ὁ Χριστὸς χρησιμοποιεῖ τὴν εἰκόνα αὐτή, γιὰ νὰ δείξῃ τὸ ἀναπόφευκτο τῆς λύπης, ἀφοῦ ὁ ἀποχωρισμὸς ἔπρεπεν ὁπωσδήποτε νὰ γίνῃ. Ἀκόμη ὁ Χριστὸς χρη-

σιμοποιεῖ τὴν ἐν λόγῳ εἰκόνα, γιὰ νὰ δείξῃ, ὅτι στὴ λύπη ἀκολουθεῖ ἡ χαρά, καὶ ὅτι ἡ μὲν λύπη εἶνε σύντομη, ἡ δὲ χαρὰ εἶνε διαρκής, ὅπως ἡ θλῖψι τῆς γυναίκας κατὰ τὸν τοκετὸ εἶνε μερικῶν μόνον ὡρῶν, ἐνῷ ἡ χαρὰ μετὰ τὸν τοκετὸ ἐξ αἰτίας τῆς γεννήσεως νέου ἀνθρώπου ἔχει μεγάλη διάρκεια. Τὴ μεγάλη διάρκεια τῆς χαρᾶς τῶν μαθητῶν δεικνύει καὶ ἡ φράσι ***«τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν»***. Μὲ τὴ φράσι αὐτὴ ὁ Κύριος λέγει στοὺς μαθητάς του: Τὴ χαρά σας, ἡ ὁποία θὰ διαδεχθῇ τὴ λύπη σας, κανεὶς δὲν θὰ μπορέσῃ ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ σᾶς. Ἡ χαρά σας θὰ εἶνε παντοτινή. Καὶ πράγματι οἱ μαθηταὶ ἔχαιραν πάντοτε, ἀκόμη καὶ στὶς θλίψεις καὶ στὶς περιπέτειές τους. «*Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου*», ἔγραψε ὁ Παῦλος (Κολ. α' 24). Ἐπίσης ἔγραψε: «*Ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες*» (Β' Κορ. στ' 10).

Ἡ δὲ αἰτία τῆς παντοτινῆς χαρᾶς τῶν ἀποστόλων στὸ ἑρμηνευόμενο ἐδάφιο ἐκφράζεται μὲ τὴ φράσι ***«πάλιν ὄψομαι ὑμᾶς»***. Ἑρμηνευτικῶς αὐτὴ ἡ φράσι δὲν εἶνε εὔκολη, ὅπως ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, ἀλλ' εἶνε δύσκολη. Δὲν σημαίνει τὶς ἐμφανίσεις τοῦ Χριστοῦ στοὺς μαθητὰς μετὰ τὴν ἀνάστασί του. Γιὰ τὴν ἀνάστασί του ὁ Χριστὸς ὡμίλησε προηγουμένως, στὸ στίχ. 16, μὲ τὴ φράσι «*καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με*» (Βλέπε σχετικῶς σελ. 81). Τότε εἶπεν «*ὄψεσθέ με*». Ἀλλὰ τώρα, στὸ ἑρμηνευόμενο ἐδῶ χωρίο, δὲν λέγει «*ὄψεσθέ με*», *θὰ μὲ ἰδῆτε*, οὔτε «ὀφθήσομαι ὑμῖν», θὰ ἐμφανισθῶ σὲ σᾶς, ἀλλὰ λέγει ***«ὄψομαι ὑμᾶς»***. Ἄξιο παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι δὲν λέγει, «ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ἡ καρδία μ ο υ », ὅπως κανονικῶς ἀναμενόταν νὰ εἰπῇ, ἂν τὸ ***«ὄψομαι ὑμᾶς»*** σήμαινε «θὰ σᾶς ἰδῶ», ἀλλὰ λέγει, ***«ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑ μ ῶ ν ἡ καρδία»***. Τὸ ***«ὄψομαι ὑμᾶς»*** δὲν σημαίνει, «θὰ σᾶς ἰδῶ», ἀλλ' ἔχει ἄλλη σημασία.

Τὸ ***«ὄψομαι»***, ὅπως ἤδη εἴπαμε, εἶνε μέλλων τοῦ «ὁρῶ». Τὸ δὲ «ὁρῶ», ἐκτὸς τῆς βασικῆς ἐννοίας του «βλέπω», σημαίνει καὶ «*προσέχω, ἐνδιαφέρομαι, προνοῶ, φροντίζω*». Τὸ Ἑβρ. η' 5, τὸ ὁποῖον ἔχει ληφθῆ ἀπὸ τὸ Ἐξόδ. κη' 39 (40), «*Ὅρα ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει*», σημαίνει, «*Πρόσεχε, φρόντισε, νὰ τὰ κάνῃς ὅλα σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο, ποὺ σοῦ δείχθηκε στὸ ὄρος*». Τὸ Τωβ. ιβ' 1, «*Ὅρα, τέκνον, μισθὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ συνελθόντι σοι*», σημαίνει, «*Πρόσεχε, φρόντισε, τέκνο μου, γιὰ μισθὸ στὸν ἄνθρωπο, ποὺ σὲ συνώδευσε*». Στὸ Γεν. κβ' 8 ὁ λόγος τοῦ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν ἀγόμενο νὰ θυσιασθῇ υἱό του Ἰσαάκ, «*Ὁ Θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὁλοκάρπωσιν, τέκνον*», σημαίνει, «*Ὁ ἴδιος ὁ Θεός, τέκνο μου, θὰ προνοήσῃ, θὰ φροντίσῃ γιὰ πρόβατο, γιὰ*

νὰ γίνῃ ὁλοκαύτωμα». Στὸ Λουκ. ιγ΄ 35, ὅπου τὸ *«ἴδητε»* εἶνε ὑποτακτικὴ ἀορίστου τοῦ *«ὁρῶ»*, τὸ ρῆμα περιέχει τὴν ἔννοια τῆς προνοίας. Τὸ *«οὐ μή με ἴδητε»* σημαίνει *«δὲν θὰ μὲ ἰδῆτε στὴν πρόνοιά μου, δὲν θὰ προνοῶ γιὰ σᾶς»*.

Τὸ *«ὁρῶ»*, εἶνε προφανῶς ὅμοιο μὲ τὸ *«ἐπιβλέπω»* στὴν ἔννοια τοῦ *«προσέχω, δεικνύω ἐνδιαφέρον, προνοῶ, φροντίζω»*. Στὸ Ψαλμ. οθ΄ 15 (π΄ 14) τὰ δύο ρήματα χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως: *«Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων... ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην»*. Στὸ Θρήν. δ΄ 16 τὸ *«οὐ προσθήσει ἐπιβλέψαι αὐτοῖς»* σημαίνει, *«δὲν θὰ ἐνδιαφερθῇ, δὲν θὰ φροντίσῃ πλέον γι᾽ αὐτούς»*. Στὸ Ἡσ. ξδ΄ 9 (8) τὸ *«ἐπίβλεψον, ὅτι λαός σου πάντες ἡμεῖς»* σημαίνει, *«δεῖξε ἐνδιαφέρον, προνόησε, φρόντισε, διότι ὅλοι ἐμεῖς εἴμεθα λαός σου»*. Καὶ στὸ λόγο τοῦ Κυρίου στὸ Ἡσ. ξστ΄ 2 *«ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντα τοὺς λόγους μου;»* εἶνε ὁλοφάνερο, ὅτι τὸ *«ἐπιβλέψω»* ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ ἐνδιαφέροντος, τῆς προνοίας, τῆς φροντίδος τοῦ Κυρίου γιὰ τὸν εὐσεβῆ ἄνθρωπο.

Ἂς σημειωθῇ δέ, ὅτι ἕνα ἑβραϊκὸ ρῆμα, τὸ ὁποῖο σὲ πολλὰ χωρία οἱ Ο΄ ἀποδίδουν μὲ τὸ *«ἐπιβλέπω»*, σὲ ἄλλο χωρίο ἀποδίδουν μὲ τὸ *«ὁρῶ»*. Ἐπίσης ἄλλο ἑβραϊκὸ ρῆμα, τὸ ὁποῖον ἀποδίδουν μὲ τὸ *«ἐπιβλέπω»*, ἀλλοῦ ἀποδίδουν μὲ τὸ *«ὁρῶ»*. Γιὰ τὴν πρώτη περίπτωσι ἀναφέρουμε τὸ Λευϊτ. κστ΄ 9 (*«ἐπιβλέψω ἐφ᾽ ὑμᾶς»*) καὶ τὸ Ἰὼβ ε΄ 1 (*«εἴ τινα ἀγγέλων ἁγίων ὄψῃ»*). Καὶ γιὰ τὴ δεύτερη περίπτωσι ἀναφέρουμε τὸ Α΄ Βασ. α΄ 11 (*«ἐὰν ἐπιβλέπων ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης σου»*) καὶ τὸ Ἐξόδ. λα΄ 13 (*«ὁρᾶτε, καὶ τὰ σάββατά μου φυλάξεσθε»*).

Τὸ *«ὁρῶ»* μεταφράζεται καὶ *«κοιτάζω»*. Στὸ δὲ *«κοιτάζω»* διατηρεῖται σήμερα ἡ σημασία *«δείχνω ἐνδιαφέρον, φροντίζω»* τοῦ ἀρχαίου ρήματος *«ὁρῶ»*. Ὅταν λέγῃ κάποιος, ποὺ βρισκόταν σὲ δυσκολίες καὶ ἀνάγκη, «δὲν μὲ κοίταξε κανείς», αὐτὸ σημαίνει, «δὲν ἐνδιαφέρθηκε κανεὶς γιὰ μένα, δὲν φρόντισε κανεὶς γιὰ μένα». Ἐπίσης, ὅταν λέγωμε σὲ κάποιον, «νὰ κοιτάξῃς αὐτὸ τὸ γέροντα καὶ ἀδύναμο ἄνθρωπο», ἐννοοῦμε, «νὰ φροντίσῃς αὐτὸ τὸ γέροντα καὶ ἀδύναμο ἄνθρωπο».

Κατόπιν τούτων ἐπανερχόμεθα στὴ φράσι τοῦ Χριστοῦ ὡς αἰτία τῆς παντοτινῆς χαρᾶς τῶν μαθητῶν ***«πάλιν ὄψομαι ὑμᾶς»***. Οἱ μαθηταὶ εἶχαν λύπη γιὰ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ὅτι φεύγει ἀπ᾽ αὐτὸν τὸν κόσμο, καὶ ἡ λύπη τους θὰ γινόταν μεγαλύτερη, ὅταν ὁ Χριστὸς θὰ θανατωνόταν. Νόμιζαν, ὅτι ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος θὰ τοὺς ἐγκατέλειπε πλέον. Καὶ γιὰ νὰ δείξῃ ὁ Χριστός, ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐγκα-

τέλειπε, εἶπε τὸ ***«πάλιν ὄψομαι ὑμᾶς»***. Συμφώνως δὲ πρὸς τὶς ἐπισημανθεῖσες ἔννοιες τοῦ «ὁρῶ», δηλαδὴ *«προσέχω, ἐνδιαφέρομαι, προνοῶ, φροντίζω»*, ἔννοιες συναφεῖς, μὲ τὴ φράσι αὐτὴ ὁ Ἰησοῦς εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε στοὺς μαθητάς: Ὅπως μέχρι τώρα δὲν σᾶς ἐγκατέλειψα, ἔτσι καὶ στὸ μέλλον δὲν θὰ σᾶς ἐγκαταλείψω, ἀλλὰ πάλι θὰ σᾶς προσέχω, θὰ ἐνδιαφέρωμαι, θὰ προνοῶ, θὰ φροντίζω γιὰ σᾶς. Ὁ Χριστὸς θὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἀγάπης του τοὺς μαθητάς του, νὰ δίνῃ σ' αὐτοὺς τὶς εὐλογίες του καὶ νὰ συνεργῇ στὸ ἔργο τους (Μάρκ. ιστ' 20), μάλιστα περισσότερο ἀπὸ τὸ παρελθόν. Διότι δυνάμει τῆς σταυρικῆς θυσίας του θὰ ἐλάμβανε *«πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς»* (Ματθ. κη' 18), θὰ ἔστελνε σ' αὐτοὺς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα μὲ τὰ πολλὰ καὶ πλούσια χαρίσματά του, αὐτὸς μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ ἐρχόταν νὰ κατοικήσῃ μέσα τους (ιδ' 23, 17), καὶ θὰ ἦταν μαζί τους *«πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»* (Ματθ. κη' 20), θὰ ἦταν, ἐννοεῖται, μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς ὅλες τὶς ἡμέρες μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος μετὰ τὸ ***«ὄψομαι ὑμᾶς»***, τουτέστι *θὰ προνοῶ, θὰ φροντίζω γιὰ σᾶς*, εἶπε, ***«καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία»***, *καὶ θὰ χαίρῃ ἡ καρδιά σας*, θὰ χαίρῃ μὲ παντοτινὴ χαρά.

Ὁ λόγος λοιπὸν τοῦ Ἰησοῦ, ***«ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία»***, λόγος, τὸν ὁποῖον οἱ ἑρμηνευταὶ συνδέουν πρὸς τὴν ἀνάστασί του, δὲν ἰσχύει μόνο γιὰ ὅσους εἶδαν τὸν Κύριο ἀναστημένο, ἀλλ' ἰσχύει καὶ γιὰ ὅλους τοὺς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶδαν καθόλου τὸν Κύριο σωματικῶς, καὶ ἐν τούτοις *«ἀγαλλιῶνται χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ»* (Α' Πέτρ. α' 8), διότι βλέπουν τὴν πρόνοιά του, βλέπουν τὴν ἀγάπη καὶ τὶς εὐλογίες του, διαπιστώνουν δὲ καὶ θαύματα, τὰ ὁποῖα γίνονται μὲ τὴν ἐπίκλησι τοῦ ὀνόματός του.

Ὑπὲρ τῆς ἑρμηνείας, ὅτι τὸ ***«πάλιν ὄψομαι ὑμᾶς»*** σημαίνει, *«πάλι θὰ προνοῶ, θὰ φροντίζω γιὰ σᾶς»*, συνηγοροῦν καὶ οἱ ἀμέσως ἑπόμενοι δύο στίχοι, ὅπου τὸ *«ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ»* δὲν σημαίνει τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως, ἀλλ' ἡ λέξι *«ἡμέρα»* ἔχει εὐρεῖα ἔννοια, σημαίνει μεγάλη διάρκεια χρόνου.

Στίχ. 23-24: ***«Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη»***.

Ἡ λέξι **«ἡμέρα»** ἐδῶ δὲν ἔχει τὴ συνήθη ἔννοια, ἀλλ' ἔχει, ὅπως ἤδη εἴπαμε, εὐρεῖα ἔννοια. Τὸ **«ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ»** σημαίνει *«ἐκεῖνο τὸν καιρό, ἐκείνη τὴν ἐποχή»*. Τὸ **«ἐρωτῶ»** σημαίνει *«παρακαλῶ, αἰτῶ, ζητῶ»*. Τὸ **«ἄρτι»** σημαίνει *«τώρα»*. Τὸ **«λήψεσθε»**, μέλλων τοῦ «λαμβάνω», σημαίνει *«θὰ λάβετε»*. Καὶ τὸ **«πεπληρωμένη»**, μετοχὴ παρακειμένου τοῦ «πληροῦμαι», σημαίνει *«πλήρης»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἐκεῖνο δὲ τὸν καιρὸ δὲν θὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ ζητήσετε τίποτε ἀπὸ μένα. Ἀληθινὰ ἀληθινὰ σᾶς λέγω, ὅτι, ὅσα θὰ ζητήσετε ἀπὸ τὸν Πατέρα στὸ ὄνομά μου, θὰ σᾶς τὰ δώσῃ. Ἕως τώρα δὲν ζητήσατε τίποτε στὸ ὄνομά μου. Ζητεῖτε καὶ θὰ λάβετε, γιὰ νὰ εἶνε ἡ χαρά σας πλήρης»*.

Τὸ **«ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ»** προφανῶς δὲν σημαίνει ἁπλῶς τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως. Ἡ λέξι **«ἡμέρα»**, ὅπως ἐπανειλημμένως εἴπαμε, ἐδῶ ἔχει εὐρεῖα σημασία· σημαίνει *«καιρός, ἐποχή»*. Τέτοια σημασία ἔχει καὶ σὲ ἄλλα χωρία, π.χ. στὸ Β΄ Κορ. στ΄ 2 (ὅπου παράθεμα ἀπὸ τὸ Ἡσ. μθ΄ 8), *«Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. Ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας»*. Τὸ *«ἡμέρα»* εἶνε συνώνυμο τοῦ *«καιρός»* καὶ τὸ *«ἡμέρα σωτηρίας»* μεταφράζουμε *«ἐποχὴ σωτηρίας»*. Λέγοντας ὁ Χριστὸς **«ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ»** ἀναφέρεται στὸν νέο καιρὸ ἢ νέα ἐποχή, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ τὴν ἀνάστασί του καὶ περιλαμβάνει ὅλη τὴν ἐποχὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης, μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου. Κατὰ τὴ μακρὰ αὐτὴ περίοδο πραγματοποιεῖται ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ στὸν ἀμέσως προηγούμενο στίχ. 22, *«πάλιν ὄψομαι ὑμᾶς»*, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Χριστός, ὅπως ἑρμηνεύσαμε, ἐννοοῦσε τοῦτο: Ὅπως μέχρι τώρα δὲν σᾶς ἐγκατέλειψα, ἀλλὰ προνοοῦσα, φρόντιζα γιὰ σᾶς, ἔτσι πάλι θὰ προνοῶ, θὰ φροντίζω γιὰ σᾶς, καὶ μάλιστα περισσότερο δυνάμει τῆς σταυρικῆς θυσίας μου. Ἀπὸ τὴ σταυρικὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ προῆλθαν πολλὲς καὶ πολὺ μεγάλες εὐλογίες γιὰ τοὺς μαθητάς, καὶ γενικώτερα γιὰ τοὺς πιστούς.

Στὴ φράσι **«ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδὲν»** τὸ **«ἐρωτῶ»** δὲν ἔχει τὴ συνήθη σημασία τῆς ὑποβολῆς ἐρωτημάτων. Ἂν εἶχεν αὐτὴ τὴ σημασία, πῶς οἱ μαθηταὶ θὰ ὑπέβαλλαν ἐρωτήματα στὸν Ἰησοῦ μετὰ τὴν ἀνάληψί του στοὺς οὐρανούς; Τὰ ἐρωτήματα μποροῦσαν νὰ ὑποβάλλουν, ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἦταν στὴ γῆ παρὼν σωματικῶς. Τὸ **«ἐρωτῶ»** ἔχει τὴ σημασία τοῦ **«αἰτῶ»** (=*ζητῶ*), τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖται στὸ χωρίο, τρεῖς μάλιστα φορές. Ἐὰν κανεὶς προσέξῃ καλῶς, ἀντιλαμβάνεται, ὅτι τὰ δύο ρήματα χρησιμοποιοῦνται στὸ χωρίο

συνωνύμως. Ὅτι δὲ τὸ **«ἐρωτῶ»** σημαίνει **«αἰτῶ»**, τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ **«δώσει»** καὶ τὸ **«λήψεσθε»**, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνταποκρίνονται στὸ **«ἐρωτῶ»** μὲ τὴν συνήθη ἔννοια, ἀλλὰ στὸ **«αἰτῶ»**, σημαίνουν δόσι καὶ λῆψι αἰτηθέντων. Ἔτσι δὲ ἡ φράσι τοῦ Χριστοῦ **«ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδὲν»** σημαίνει *«ἀπὸ μένα δὲν θὰ ζητήσετε τίποτε»*, ἤ, καλλίτερα, *«ἀπὸ μένα δὲν θὰ χρειάζεται νὰ ζητήσετε τίποτε»*. Συμφώνως πρὸς αὐτὴ τὴν ἑρμηνεία ὁ Χριστὸς λέγει στοὺς μαθητάς του: Στὸ μέλλον ἀπὸ μένα δὲν θὰ ζητήσετε τίποτε. Ἀπὸ τὸν Πατέρα θὰ ζητήσετε. Καὶ μὲ τὸν πλέον κατηγορηματικὸ τρόπο σᾶς βεβαιώνω, ὅτι, ὅσα θὰ ζητήσετε ἀπὸ τὸν Πατέρα, θὰ σᾶς δώση.

Γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Γιατί ὁ Ἰησοῦς λέγει, ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν χρειάζεται νὰ ζητήσουν ἀπ' αὐτόν, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Πατέρα; Ἐκφράζεται ἔτσι ὁ Ἰησοῦς, διότι ὁμιλεῖ ὡς Μεσσίας καὶ μεσίτης πρὸς τὸ Θεό, καὶ θέλει νὰ εἰπῇ: Ἐγὼ ὡς Μεσσίας καὶ μεσίτης πρὸς τὸ Θεὸ ἀφ' ἑαυτοῦ ἔκανα καὶ θὰ κάνω ἐπὶ γῆς καὶ στὸν οὐρανὸ μέχρι δευτέρας παρουσίας ὅλα τὰ ἀπαραίτητα πρὸς δημιουργία τῶν προϋποθέσεων, οἱ ὁποῖες ἀπαιτοῦνται, γιὰ νὰ εἰσακούῃ ὁ Θεὸς τὶς προσευχές σας καὶ νὰ ἐκπληρώνῃ τὰ αἰτήματά σας. Γι' αὐτὸ ἀπὸ μένα ὡς Μεσσία δὲν χρειάζεται νὰ ζητῆτε τίποτε, ἀλλ' ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ ζητῆτε νὰ ἐκπληρώνῃ τὰ αἰτήματά σας.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶνε μόνον ἄνθρωπος μὲ μεσσιακὴ καὶ μεσιτικὴ ἰδιότητα, ἀλλ' εἶνε καὶ Θεός, ὅπως ὁ Πατήρ, γι' αὐτὸ θέλει, τὰ αἰτήματά μας στὸν Πατέρα νὰ ὑποβάλλωμε ἐν τῷ ὀνόματί του, ἐπικαλούμενοι δηλαδὴ τὸ ὄνομά του. Μὲ τὴ φράσι **«ἐν τῷ ὀνόματί μου»**, ἡ ὁποία στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο ἀναφέρεται δύο φορές, ὁ Ἰησοῦς δηλώνει τὴ θεότητά του, διότι κατὰ τὴν Ἁγία Γραφὴ τὰ πάντα γίνονται στὸ ὄνομα καὶ γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἔχει ἀπόλυτη ἰσχύ, εἶνε παντοδύναμο, ἀφοῦ εἶνε τὸ ὄνομα προσώπου τῆς Θεότητος. Κατὰ τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο ὁ Χριστὸς εἶνε σὰν νὰ λέγῃ στοὺς μαθητάς του: *«Μὴ γάρ, ἐπειδὴ λοιπὸν οὐ συνέσομαι ὑμῖν, νομίσητε ἐγκαταλελεῖφθαι· τὸ ὄνομά μου μείζονα ὑμῖν δώσει παρρησίαν»*.

«Ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν». Συμφώνως πρὸς αὐτὸ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεὸς Πατὴρ δίδει τὰ ἀγαθά. Ἀλλὰ στὸ Λουκ. κα' 15 ὁ Χριστὸς λέγει στοὺς μαθητάς του: *«Ἐγὼ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν»*. Καὶ στὸ ιδ' 27 λέγει: *«Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν»*. Ἀγαθά, λοιπόν, δὲν δίνει μόνον ὁ Πατὴρ ὡς Θεός· ἀγαθὰ δίνει καὶ ὁ Χριστὸς ὡς Θεός. Ἐπει-

δή, ἐπίσης, ὁ Ἰησοῦς εἶνε Θεός, γι' αὐτὸ κατὰ τὸ Πράξ. ζ' 59-60 ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος λιθοβολούμενος ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους προσευχόταν σ' αὐτὸν ὡς Κύριον καὶ ζητοῦσε νὰ δεχθῇ τὸ πνεῦμα του καὶ νὰ συγχωρήσῃ τὴν ἁμαρτία τῶν φονευτῶν του.

«Ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου». Μέχρι τώρα, λέγει ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητάς του, δὲν ζητήσατε τίποτε στὸ ὄνομά μου. Αὐτὸ τὸ λόγο ὁ Χριστὸς δὲν λέγει ὡς μομφὴ κατὰ τῶν μαθητῶν του, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς διαπίστωσι γεγονότος, καὶ γιὰ νὰ προτρέψῃ στὴ συνέχεια τοὺς μαθητάς του νὰ ζητοῦν ἀπὸ τὸ Θεὸ στὸ ὄνομά του.

Οἱ μαθηταὶ ὡς εὐσεβεῖς ἄνθρωποι προσεύχονταν στὸ Θεὸ καὶ ὑπέβαλλαν σ' αὐτὸν διάφορα αἰτήματα. Δὲν νοεῖται εὐσεβὴς ἄνθρωπος ποὺ νὰ μὴ προσεύχεται στὸ Θεό. Ἀλλὰ στὶς προσευχές τους οἱ μαθηταὶ δὲν ἐπικαλοῦνταν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Γιατί; Διότι, γιὰ νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἔπρεπε πρῶτα νὰ γνωρίσουν αὐτὸ τὸ ὄνομα, νὰ ἔλθουν σὲ ἐπίγνωσι τοῦ Χριστοῦ, νὰ ἐννοήσουν καὶ νὰ κατανοήσουν καὶ νὰ συνειδητοποιήσουν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός. Αὐτὸ συνέβη, ὅταν ἦλθεν ὁ Παράκλητος καὶ ἐπέφερε θαυμαστὴ ἀλλοίωσι στὸ νοῦ καὶ στὶς καρδιὲς τῶν ἀποστόλων, καὶ γενικώτερα τῶν πιστῶν.

Ὅπως ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς προσεύχονται, ἔτσι καὶ ἐμεῖς, γιὰ νὰ εἴμεθα εὐσεβεῖς, ὀφείλουμε νὰ προσευχώμεθα. Προσευχόταν ὁ Χριστὸς γιὰ μᾶς, καὶ στὸν οὐρανὸ γιὰ μᾶς *«ἐντυγχάνει»*, μεσιτεύει (Ρωμ. η' 34, Ἑβρ. ζ' 25). Καὶ πῶς νὰ μὴ προσευχώμεθα ἐμεῖς γιὰ τοὺς ἑαυτούς μας καὶ γιὰ τοὺς συνανθρώπους μας; Ἡ προσευχὴ εἶνε ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ γιὰ τοὺς χριστιανούς. Πολλοί, πάρα πολλοί, βαπτισμένοι χριστιανοί, ἔπαυσαν στὶς ἡμέρες μας νὰ προσεύχωνται. Σημεῖο τῶν καιρῶν. Καὶ ἀφοῦ ἔπαυσαν οἱ χριστιανοὶ νὰ προσεύχωνται, ἔπαυσαν καὶ νὰ εἶνε χριστιανοί. Πολλὰ δὲ δυστυχήματα καὶ πολλὲς συμφορὲς συμβαίνουν, διότι οἱ ἄνθρωποι ἔπαυσαν νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸ Θεὸ καὶ νὰ ζητοῦν βοήθεια, προστασία καὶ σωτηρία.

Ἐπειδὴ ἡ προσευχὴ ἔχει σημασία μεγάλη, σωτηριώδη, γι' αὐτὸ ὁ Σατανᾶς, ὁ μεγάλος ἐχθρὸς τῶν ἀνθρώπων, καταπολεμεῖ τὴν προσευχή. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ὑψώνῃ τὸ χέρι του νὰ κάνῃ τὸ σταυρό του καὶ νὰ δοξάσῃ τὸ Θεὸ καὶ νὰ ὑποβάλῃ σ' αὐτὸν τὰ αἰτήματά του, ὁ Σατανᾶς ταράσσεται καὶ ἀντιδρᾷ μὲ ἀντίδρασι μεγάλη. Καὶ πρῶτα ἐμβάλλει ἀπροθυμία στὸν ἄνθρωπο γιὰ προσευχή. Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ κάνῃ ἄλλα ἔργα χωρὶς νὰ κουράζεται. Μπορεῖ νὰ στέκεται

ὄρθιος ἐπὶ ὧρες καὶ νὰ συνομιλῇ μὲ συνάνθρωπο χωρὶς νὰ καταλάβῃ πότε πέρασαν οἱ ὧρες. Ἀλλ' ὅταν στέκεται ὄρθιος γιὰ νὰ προσευχηθῇ ἐπὶ πέντε, ἔστω, λεπτά, γίνεται βαρὺς σὰν τὸ μολύβι! Ἐπίσης κατὰ τὴν προσευχὴ ὁ Διάβολος διασπᾷ τὴν προσοχὴ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐμβάλλει σ' αὐτὸν ρυπαροὺς καὶ βλασφήμους λογισμούς. Γι' αὐτὸ ἡ προσευχὴ εἶνε ἀγών, ὅπως χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Παῦλο (Ρωμ. ιε' 30). Καὶ ὁ Θεὸς παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα τοῦ προσευχομένου καὶ τὸν ἀμείβει μὲ χάρι καὶ χαρά. Καὶ ὅταν ὁ προσευχόμενος ὑποβάλλῃ στὸ Θεὸ αἰτήματα σύμφωνα πρὸς τὸ θέλημά του, ὁ Θεὸς ἐκπληρώνει τὰ αἰτήματά του καὶ ἡ χαρὰ γίνεται μεγαλύτερη, ***«πεπληρωμένη»***, *πλήρης*. ***«Αἰτεῖτε καὶ λήψεσθε»***, εἶπεν ὁ Χριστός, ***«ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη»***. Καὶ προηγουμένως ὁ Χριστὸς ὡμίλησε γιὰ πληρότητα χαρᾶς καὶ κατόπιν (ιε' 11 καὶ ιζ' 13).

Πλασθήκαμε γιὰ τὴ χαρά, καὶ χαρὰ ἀφειδῶς καὶ ἀφθόνως προσφέρει στοὺς πιστοὺς ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστός, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός. Οἱ κοσμικοί, οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ ἄθεοι ἐπιδιώκουν τὴ χαρά, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐπιτυγχάνουν. Ἔχουν «χαρές», ἀλλὰ δὲν ἔχουν χαρά. Ἔχουν ψευτοχαρές, ἀλλ' ἀληθινὴ χαρὰ δὲν ἔχουν. Καὶ στὴν ἀπέραντη αἰωνιότητα οὔτε ψευτοχαρὲς θὰ ἔχουν, ἀλλὰ *«θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν»* (Ρωμ. β' 9). Ἂς λυπηθοῦν τοὺς ἑαυτούς των, ἂς ἀφήσουν τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ τὸν ἐγωισμὸ καὶ τὴν προκατάληψι, ἂς ἐρευνήσουν τὰ τεκμήρια τῆς πίστεως, ἂς πιστεύσουν, ἂς συνδεθοῦν μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὸ Χριστό, τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεό, καὶ τότε θ' ἀπολαύσουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀληθινὴ καὶ τὴν αἰωνία χαρά.

«Θαρσεῖτε! Ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον»

Στίχ. 25: ***«Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ Πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν»***.

Τὸ ***«οὐκέτι»*** σημαίνει *«πλέον»*. Τὸ ***«ἐν παροιμίαις»*** ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ***«παρρησίᾳ»***. Καὶ τὸ μὲν πρῶτο σημαίνει *«μὲ τρόπο συνεσκιασμένο»*, τὸ δὲ δεύτερο σημαίνει *«σαφῶς, καθαρά»*.

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὰ σᾶς εἶπα μὲ τρόπο συνεσκιασμένο. Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ποὺ δὲν θὰ ὁμιλήσω πλέον μὲ τρόπο συνεσκιασμένο, ἀλλὰ θὰ σᾶς ὁμιλήσω γιὰ τὸν Πατέρα καθαρά»*.

«Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν». Ποιὰ λόγια ἐννοοῦνται μὲ τὴ λέξι ***«ταῦτα»***; Ἐννοοῦνται λόγια ***«περὶ τοῦ Πατρός»***.

Καὶ τί σημαίνει ἡ λέξι ***«παροιμία»***; Σημαίνει «*παραβολή*», ὅπως στὸ στίχ. 21 εἶνε ἡ παραβολὴ τῆς γυναίκας, ἡ ὁποία τίκτει μὲ λύπη, ἀλλὰ χαίρει, ὅταν γεννήσῃ τὸ παιδί; Ἂς σημειωθῇ, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ὁμιλεῖ περὶ «παροιμίας», κατὰ ἑνικό, ἀλλὰ περὶ ***«παροιμιῶν»***, κατὰ πληθυντικό. Τὸ δὲ σπουδαιότερο, ἡ παραβολὴ τῆς γυναίκας, ἡ ὁποία τίκτει, δὲν ἀναφέρεται στὸν Πατέρα, ἐνῷ διὰ τῶν ***«παροιμιῶν»*** γίνεται ἀναφορὰ στὸν Πατέρα. Στὸ Σοφ. Σειρ. λθ' 3 γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὴ σοφία, λέγεται: «*Ἀπόκρυφα παροιμιῶν ἐκζητήσει καὶ ἐν αἰνίγμασι παραβολῶν ἀναστραφήσεται*». Ἐπειδὴ κατὰ τὸ χωρίο τοῦτο « *αἱ παροιμίαι*» περιέχουν «ἀπόκρυφα» καὶ «*αἱ παραβολαὶ*» περιέχουν «αἰνίγματα», διὰ δὲ τῶν λέξεων «ἀπόκρυφα» καὶ «αἰνίγματα» σημαίνονται βαθιὰ καὶ δυσνόητα νοήματα, γι' αὐτὸ «*παροιμίαι*» καὶ «*παραβολαὶ*» δὲν λέγονται μόνο παραβολικοὶ λόγοι, ἀλλὰ καὶ μὴ παραβολικοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν βαθιὰ καὶ δυσνόητα νοήματα. Ἔτσι οἱ σοφοὶ λόγοι τοῦ Σολομῶντος λέγονται «*παροιμίαι*», καὶ τὸ βιβλίο τῆς Γραφῆς, ποὺ περιέχει τοὺς σοφοὺς αὐτοὺς λόγους, ὀνομάζεται «*Παροιμίαι*». Ἐπίσης οἱ σοφοὶ λόγοι τοῦ Σολομῶντος λέγονται καὶ «*παραβολαί*». Στὸ Γ' Βασ. ε' 12 διαβάζουμε: «*Καὶ ἐλάλησε Σαλωμὼν τρισχιλίας παραβολάς*».

Κατόπιν δὲ τούτων ἡ περὶ τοῦ Πατρός, ὅπως εἴπαμε, φράσι τοῦ Ἰησοῦ, ***«Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν»***, δὲν σημαίνει «Αὐτὰ σᾶς εἶπα μὲ παραβολικοὺς λόγους», ἀλλὰ σημαίνει, «*Αὐτὰ σᾶς εἶπα μὲ βαθεῖς καὶ δυσνοήτους λόγους*, ἤ, «*Αὐτὰ σᾶς εἶπα μὲ τρόπο συνεσκιασμένο*». Γιὰ τοὺς μαθητὰς οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸν Πατέρα ὡς βαθεῖς καὶ δυσνόητοι ἦταν λόγοι μὲ τρόπο συνεσκιασμένο. Πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Παρακλήτου οἱ μαθηταὶ δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τί σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν σχέσει μὲ τὸ Χριστὸ ὀνομάζεται Πατὴρ μὲ εἰδικὴ καὶ μοναδικὴ ἔννοια. Δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν, ὅτι ὁ Χριστὸς ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς μὲ εἰδικὴ καὶ μοναδικὴ ἔννοια εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸ Θεὸ Πατέρα, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν, ὅτι ἡ Θεότης δὲν εἶνε ἕνα μόνο πρόσωπο. Κατὰ τοὺς στίχ. 27 καὶ 30 ἔκαναν διάκρισι μεταξὺ Θεοῦ καὶ Ἰησοῦ· πίστευαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς «*παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθεν*», ἀπὸ τὸ Θεὸ ἀπεστάλη· δὲν εἶχαν φθάσει ἀκόμη στὴν ἀνώτερη πίστι, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε καὶ αὐτὸς Θεός, ὁμοφυὴς καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα. Στὴν πίστι, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός, ὄχι ἁπλῶς ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ Πατρός, οἱ μαθηταὶ ἔφθασαν, ὅταν ἦλθεν ὁ Παράκλητος. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, ***«Ἔρχεται ὥρα, ὅτε***

οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ Πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν», σημαίνει: Ἔρχεται ὥρα, ἔρχεται καιρός, ὁπότε γιὰ τὸν Πατέρα δὲν θὰ ὁμιλήσω πλέον σὲ σᾶς μὲ λόγους, οἱ ὁποῖοι, λόγῳ τῆς βαθιᾶς ἐννοίας τους, τώρα εἶνε συνεσκιασμένοι καὶ ἀκατάληπτοι σὲ σᾶς, ἀλλὰ θὰ ὁμιλήσω μὲ λόγους, οἱ ὁποῖοι, παρὰ τὴν βαθύτητα τῶν νοημάτων τους, θὰ εἶνε σαφεῖς καὶ καταληπτοί. Τὰ τώρα ἀκατάληπτα θὰ γίνουν τότε καταληπτά.

Ἀλλὰ πῶς ὁ Ἰησοῦς λέγει, ὅτι στὸ μέλλον θὰ ὁμιλήσῃ στοὺς μαθητάς του ***«παρρησίᾳ»***, σαφῶς καὶ καταληπτῶς; Ἐννοεῖ μὲ τοῦτο, ὅτι θὰ ὁμιλήσῃ διὰ τοῦ Παρακλήτου, τὸν ὁποῖον ἀπέστειλε τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καὶ μένει παντοτινὰ στὴν Ἐκκλησία. Τὰ λόγια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶνε καὶ λόγια τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς εἶπε στοὺς μαθητὰς *«Ἐγὼ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν»* (Λουκ. κα´ 15), ἀλλ᾽ εἶπε καὶ *«οὐκ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον»* (Μάρκ. ιγ´ 11). Εἶνε δὲ ἰδιαίτερης παρατηρήσεως ἄξιο, ὅτι στὴν Ἀποκάλυψι, στὰ κεφ. β´ καὶ γ´, γιὰ τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα ὁ Χριστὸς ἀπευθύνει στοὺς ἀγγέλους – ἐπισκόπους τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, γράφεται: *«Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις»* (Ἀποκ. β´ 7, 11, 17, 29, γ´ 6, 13, 22). Τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ λέγει καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο μὲ τὸ δικό του τρόπο.

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα φώτισε τοὺς ἀποστόλους καὶ κατάλαβαν τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ἐννόησαν γιατί ὁ Χριστὸς ὠνόμαζε τὸ Θεὸ Πατέρα του, καὶ πίστευσαν στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, καὶ γενικῶς στὴν Τριάδα. Καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ φωτίζονται ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἔχουν τὴν αὐτὴ πίστι μὲ τοὺς ἀποστόλους, γι᾽ αὐτὸ καὶ ὀνομάζονται πιστοί. Οἱ λεγόμενοι Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ λεγόμενοι Ὀρθόδοξοι, οἱ ὁποῖοι δὲν πιστεύουν στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ στὴν Τριάδα, δὲν ἔχουν Πνεῦμα Ἅγιο, ἔχουν πνεῦμα πλάνης, πνεῦμα πονηρὸ καὶ ἀκάθαρτο, τὸ ὁποῖο, λόγῳ τῆς ὑπερηφανείας, τῆς κακῆς προαιρέσεως καὶ τῆς κακῆς ζωῆς τους, μπῆκε σ᾽ αὐτοὺς καὶ τοὺς κυρίευσε.

Ὅσοι πιστοί, ἂς προσέχωμε νὰ κρατοῦμε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ μᾶς κρατῇ αὐτὸ στὴν πίστι, καὶ ἂς προσευχώμεθα νὰ μᾶς φωτίζῃ περισσότερο, γιὰ νὰ καταλαβαίνωμε περισσότερο τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ αἰσθανώμεθα περισσότερο τὸ μεγαλεῖο τῆς πίστεως. Ἂς προσευχώμεθα ἐπίσης, ὁ Παράκλητος, ποὺ σημαίνει Βοηθός, νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀπίστους, γιὰ νὰ γίνουν καὶ αὐτοὶ πιστοί.

Στίχ. 26-27: ***«Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε· καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα περὶ ὑμῶν· αὐτὸς γὰρ ὁ Πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον».***

Ἐδῶ ἡ λέξι ***«ἡμέρα»*** ἔχει εὐρεῖα σημασία, σημαίνει «*καιρός, ἐποχή*», ὅπως καὶ στὸ στίχ. 23. Τὸ ***«ἐρωτῶ»*** σημαίνει «*παρακαλῶ*». Καὶ τὸ ***«φιλῶ»*** σημαίνει «*ἀγαπῶ*».

Μεταφράζουμε: «*Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ θὰ ζητήσετε στὸ ὄνομά μου· καὶ δὲν σᾶς ὁμιλῶ γιὰ τὸ ὅτι ἐγὼ θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα γιὰ σᾶς. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας σᾶς ἀγαπᾷ, διότι σεῖς ἔχετε ἀγαπήσει ἐμένα, καὶ ἔχετε πιστεύσει, ὅτι ἐγὼ προῆλθα ἀπὸ τὸ Θεό*».

«Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε». Ὅπως ἤδη εἴπαμε, ***«ἡμέρα»*** σημαίνει «*καιρός, ἐποχή*». Ἐννοεῖται ἡ νέα ἐποχὴ τῆς ἐλεύσεως καὶ παραμονῆς στὴν Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῆς ἐκχύσεως τῶν χαρισμάτων του στοὺς ἀποστόλους, καὶ γενικῶς στοὺς πιστούς. Ἡ ἐποχὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶνε ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Χριστὸς ἦλθε καὶ θυσιάσθηκε, γιὰ νὰ ἔλθῃ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἤμασταν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ· δείξαμε κακὴ διαγωγὴ καί, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσωμε πεζὴ ἔκφρασι, γίναμε παλιόπαιδα· καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἔκανε ἀπόπαιδα, μᾶς ἀποκήρυξε. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶνε πολυεύσπλαγχνος, ἀπέστειλε τὸν Υἱό του καὶ δυνάμει τοῦ ἔργου τοῦ Υἱοῦ του λάβαμε πάλι τὴν υἱοθεσία, γίναμε πάλι παιδιὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ διότι εἴμεθα παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς ἀπέστειλε στὶς καρδιές μας τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, καὶ κάνει τὶς καρδιές μας νὰ αἰσθάνωνται τὸ Θεὸ ὡς πατέρα, καὶ προκαλεῖ τὴν κραυγή, Ἀββᾶ! Πατέρα! Ὡς πατέρας μας δὲ ὁ πανάγαθος καὶ παντοδύναμος Θεὸς εἰσακούει τὶς προσευχές μας καὶ ἐκπληρώνει τὰ αἰτήματά μας.

Προηγουμένως ὁ Χριστὸς στὸ στίχ. 24 εἶπε στοὺς μαθητάς του: «*Ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου*». Προσεύχονταν οἱ μαθηταὶ στὸ Θεό, ἀλλὰ δὲν ζητοῦσαν τίποτε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἐπικαλοῦνταν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Γιατί; Διότι δὲν εἶχαν ἀκόμη ἐπίγνωσι τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶχαν ἀκόμη συνειδητοποιήσει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε μεσίτης πρὸς τὸ Θεὸ καὶ συγχρόνως Θεός. Σ᾽ αὐτὴ τὴν πίστι ἔφθασαν οἱ μαθηταί, ὅταν ἦλθεν ὁ Παράκλητος. Καὶ γι᾽ αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς εἶπε στοὺς μαθητάς του: ***«Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε».*** Στὸ ***«αἰτήσεσθε»*** ὑπάρχει ἔμφασι: Μέχρι τώρα στὸ ὄνομά μου δὲν ζητήσατε· ἀλλ᾽ ἐκείνη τὴν ἐποχή, τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁπωσδήποτε θὰ ζητήσετε. Τὴ νέα

ἐποχή, τὴν ἐποχὴ τῆς χάριτος, οἱ πιστοὶ ζητοῦν ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ὡς μεσίτου καὶ συγχρόνως Θεοῦ. Κατὰ τὴ διατύπωσι τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Πατὴρ δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ποιεῖ τὰ πάντα.

«Καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα περὶ ὑμῶν». Τὸ ***«ἐρωτῶ»***, ὅπως ἤδη εἴπαμε, ἐδῶ σημαίνει *«παρακαλῶ»*. Προηγουμένως ὁ Χριστὸς εἶπε: Ἐκείνη τὴν ἐποχή, τὴν ἐποχὴ τῆς χάριτος, θὰ ζητήσετε ἀπὸ τὸν Πατέρα ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομά μου. Καὶ τώρα λέγει: Καὶ δὲν σᾶς λέγω, ὅτι ἐγὼ θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα γιὰ σᾶς, γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ αἰτήματά σας.

Ὡς Θεὸς ὁ Χριστὸς δὲν παρακαλεῖ, ἀλλὰ παρακαλεῖται. Ὡς ἄνθρωπος ὅμως, καὶ μάλιστα μεσίτης, παρακαλεῖ. Στὸ ιδ´ 16 λέγει, ***«ἐρωτήσω τὸν Πατέρα»***, *θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα*. Στὴν ἀρχιερατικὴ του προσευχὴ ἐπανειλημμένως λέγει στὸν Πατέρα του *«ἐρωτῶ»*, *παρακαλῶ* (ιζ´ 9, 15, 20). Καὶ στὸ Ἑβρ. ζ´ 25 τὸ *«πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν»* σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς ὡς αἰώνιος ἀρχιερεὺς ζῇ πάντοτε, γιὰ νὰ μεσιτεύῃ, νὰ παρακαλῇ συνεχῶς τὸ Θεὸ γιὰ τοὺς πιστούς.

Ἀλλ' ἡ φράσι τοῦ Χριστοῦ, ***«Καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα ὑπὲρ ὑμῶν»***, δίνει τὴν ἐντύπωσι, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν θὰ παρακαλοῦσε τὸν Πατέρα γιὰ τοὺς μαθητάς, πρᾶγμα ἀντίθετο πρὸς τὰ χωρία, στὰ ὁποῖα σαφῶς φαίνεται, ὅτι ὁ Χριστὸς παρακαλεῖ πάντοτε, μέχρι βεβαίως τὴ δευτέρα παρουσία, γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἑρμηνευταί, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴ δυσκολία, προβαίνουν σὲ ἑρμηνεῖες, οἱ ὁποῖες δὲν εἶνε ἱκανοποιητικές. Ἡ δυσκολία αἴρεται, ἂν προσέξωμε καλῶς τὴ διατύπωσι τῆς ἐν λόγῳ φράσεως. Ὁ Χριστὸς δὲν εἶπε, «Καὶ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ οὐκ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα περὶ ὑμῶν». Ἂν ἦταν τέτοια ἡ διατύπωσι, τότε βεβαίως ἡ φράσι θὰ σήμαινε, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν θὰ παρακαλοῦσε τὸν Πατέρα γιὰ τοὺς μαθητάς, ὅπερ ἄτοπον. Τώρα ὅμως ἡ διατύπωσι εἶνε διαφορετική: ***«Καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα περὶ ὑμῶν».*** Αὐτὴ δὲ ἡ διατύπωσι σημαίνει: Καὶ δὲν λέγω σὲ σᾶς, ὅτι ἐγὼ θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα γιὰ σᾶς. Βεβαίως ἐγὼ θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα γιὰ σᾶς. Ἀλλὰ δὲν ἀναφέρομαι σ' αὐτό, σὲ ἄλλο ἀναφέρομαι. Δὲν ὁμιλῶ γιὰ τὸ δικό μου ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Πατρὸς γιὰ σᾶς. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Πατὴρ σᾶς ἀγαπᾷ, καὶ λόγῳ τῆς ἀγάπης του θὰ ἐκπληρώσῃ τὰ αἰτήματά σας. Ἐπειδὴ αὐτὴ εἶνε ἡ ἔννοια τῆς φράσεως, γι' αὐτὸ μεταφράσαμε: *«Καὶ δὲν σᾶς*

ὁμιλῶ γιὰ τὸ ὅτι ἐγὼ θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα γιὰ σᾶς».

«Ὁ Πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς», *ὁ Πατὴρ σᾶς ἀγαπᾷ.* Ἡ ἀγάπη ἐξαίρεται περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἰδιώματα τοῦ Θεοῦ. *«Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστι»*, γράφει ὁ μαθητὴς τῆς ἀγάπης, ὁ Ἰωάννης (Α΄ Ἰωάν. δ΄ 8, 19). Ἐπίσης, ἡ ἀγάπη ἐξαίρεται περισσότερο ἀπὸ ὅλες τὶς ἀρετὲς τοῦ ἀνθρώπου. *«Πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη»*, γράφει ὁ συνθέτης τοῦ περιφήμου ὕμνου τῆς ἀγάπης, ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀναγνωρίζουν τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀγάπης, καὶ ὅλοι θέλουν νὰ τοὺς ἀγαποῦν οἱ συνάνθρωποι, ἰδίως οἱ οἰκεῖοι, οἱ συγγενεῖς, τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον καὶ οἱ προϊστάμενοί τους στὶς διάφορες ὑπηρεσίες. Καὶ ὅταν τοὺς ἀγαποῦν, ἀναπαύονται ψυχικῶς, αἰσθάνονται εὐφορία. Καὶ ὅταν δὲν τοὺς ἀγαποῦν, αἰσθάνονται δυσφορία, ὑφίστανται μαρασμό.

Ἀλλ᾿ ἡ ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων συγκρινομένη μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶνε μικρή, πολὺ μικρή. Ἂν ἔχωμε τὴν ἀγάπη ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ δὲν ἔχωμε τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, εὐτυχεῖς δὲν εἴμεθα. Ἀντιθέτως, ἂν κανεὶς ἄνθρωπος δὲν μᾶς ἀγαπᾷ, ἀκόμη καὶ ἂν μᾶς μισῇ καὶ μᾶς διώκῃ ὅλος ὁ κόσμος, ἀλλὰ μᾶς ἀγαπᾷ ὁ Θεός, εἴμεθα εὐτυχεῖς. Οἱ ἅγιοι, τοὺς ὁποίους μίσησε καὶ δίωξε καὶ βασάνισε καὶ θανάτωσε ὁ κόσμος, ἀλλ᾿ ἀγάπησε ὁ Θεός, εἶνε μακάριοι.

Πρῶτοι μακάριοι στὴν ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶνε οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ γιατί μακάριοι; Διότι εἶδαν τὸ Χριστό; Καὶ ἄλλοι Ἰουδαῖοι τὸν εἶδαν, ἀλλὰ δὲν εἶνε μακάριοι. Μακάριοι, διότι ἦταν μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔκαναν θαύματα; Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰούδας ἦταν μαθητής του καὶ ἔκανε θαύματα, ἀλλὰ δὲν εἶνε μακάριος, εἶνε *«ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας»* (ιζ΄ 12). Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐκτὸς τοῦ Ἰούδα, εἶνε μακάριοι, διότι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ ἄκουσαν τὸ λόγο, ***«Ὁ Πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς»***, *ὁ Πατὴρ σᾶς ἀγαπᾷ.* Ὁ Θεὸς Πατὴρ ἀγαποῦσε τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ. Εἶνε ἀφαντάστως μεγάλο καὶ συγκινητικὸ πρᾶγμα, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀγαποῦσε τοὺς μαθητάς, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς βεβαίωνε αὐτὴ τὴν ἀγάπη. Καὶ γιατί ὁ Θεὸς ἀγαποῦσε τοὺς μαθητάς; Τὸ εἶπε στὴ συνέχεια ὁ Χριστὸς μὲ τὸ λόγο, ***«ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον»***. Τὸ ***«ἐξῆλθον»*** σημαίνει *«προῆλθα, ἀπεστάλην».* Ὁ Θεὸς ἀγαποῦσε τοὺς μαθητάς, διότι αὐτοὶ εἶχαν ἀγαπήσει τὸ Χριστὸ καὶ εἶχαν πιστεύσει, ὅτι προῆλθε ἀπὸ τὸ Θεό, ἦταν ὁ μεγάλος ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ Πατρός. Ἤξερε δὲ ὁ Θεός, ὅτι στὸ μέλλον οἱ μαθηταὶ θὰ πίστευαν καὶ στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ θ᾿

ἀγαποῦσαν τὸ Χριστὸ περισσότερο.

«Πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε», εἶπεν ὁ Ἰησοῦς στοὺς μαθητάς. Ἀγάπη καὶ πίστι συνδέονται στενῶς καὶ ἀλληλοϋποστηρίζονται. Ἡ πίστι λογικῶς προηγεῖται τῆς ἀγάπης. Διότι, ὅταν κανεὶς πιστεύῃ, τότε καὶ ἀγαπᾷ. Ἀλλ' ἐδῶ παρατηροῦμε, ὅτι ἡ ἀγάπη προτάσσεται τῆς πίστεως. Γιατί; Διότι προηγήθηκε τὸ ***«φιλεῖ»***, *ἀγαπᾷ*. Ἀλλὰ καὶ διότι ἡ ἀγάπη καθιστᾷ στερεὰ καὶ ἀκλόνητη τὴν πίστι. Πίστι, ἡ ὁποία δὲν συνδέεται ἀρρήκτως μὲ τὴν ἀγάπη, εὐκόλως κλονίζεται ἀπὸ τὶς πρῶτες δοκιμασίες τῆς ζωῆς. Κατὰ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι *«πρὸς καιρὸν πιστεύουσι καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται»* (Λουκ. η´ 13). Ἡ πίστι κλονίζεται καὶ μπορεῖ νὰ ἐκλείψῃ, ἂν δὲν ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη. *«Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει»*, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α´ Κορ. ιγ´ 8). Καὶ στὸ Ἆσμα η´ 6-7 διαβάζουμε: *«Κραταιὰ ὡς θάνατος ἀγάπη... ὕδωρ πολὺ οὐ δυνήσεται σβέσαι τὴν ἀγάπην, καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσιν αὐτήν»*. Κραταιὰ ἡ ἀγάπη, ἰσχυρότερη ἀπὸ τὴν πίστι, καὶ ἐνισχύει τὴν πίστι. Ἄσβεστη φλόγα ἡ ἀγάπη, καὶ θερμαίνει τὴν πίστι.

Ὁ Θεὸς Πατὴρ ἀγαποῦσε τοὺς ἀποστόλους γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πίστι τους στὸ Χριστό, διότι ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱός του ὁ ἀγαπητός. Κάθε πατέρας ἀγαπᾷ τὸν υἱό του καὶ θέλει καὶ οἱ ἄλλοι νὰ τὸν ἀγαποῦν. Καὶ ἂν οἱ ἄλλοι τὸν ἀγαποῦν, ὁ πατέρας εὐχαριστεῖται καὶ ἀγαπᾷ καὶ αὐτὸς τοὺς ἀγαπῶντας τὸν υἱό του. Ἔτσι καὶ ὁ Θεός, ὁ μεγάλος Πατέρας, ἀγαπᾷ τὸν Υἱό του, τὸν πάσης ἀγάπης ἄξιο, καὶ θέλει καὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸν ἀγαποῦν. Καὶ ἂν τὸν ἀγαποῦν, ἀγαπᾷ καὶ αὐτὸς τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Υἱό του. Εἶπεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ στοὺς μαθητάς του: *«Ἐάν τις ἀγαπᾷ με..., καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»* (ιδ´ 23). *Ἐὰν κανεὶς μὲ ἀγαπᾷ..., καὶ ὁ Πατήρ μου θὰ ἀγαπήσῃ αὐτόν, καὶ θὰ ἔλθωμε πρὸς αὐτόν, καὶ θὰ κατοικήσωμε σ' αὐτόν.* Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει καμμία ἀνάγκη τῆς ἀγάπης μας. Ἀλλ' ἂν τὸν ἀγαπᾶμε, ἀμείβεται ἡ ἀγάπη μας μὲ τὴν ἀπέραντη ἀγάπη τὴ δική του καὶ τοῦ Πατρός του, καὶ μὲ τὴν κατοίκησί τους μέσα στὶς καρδιές μας.

Ὅποιος γνώρισε τὸ Εὐαγγέλιο καὶ δὲν ἀγαπᾷ τὸ Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἀγαπητὸ τῶν ἀγαπητῶν, αὐτὸς εἶνε χυδαία ὕπαρξι, καὶ ἀναθεματισμένος (Α´ Κορ. ιστ´ 22). Ἂς ἀγαποῦμε τὸ Χριστὸ μὲ ὅλη τὴν καρδιά μας, γιὰ νὰ εἴμεθα ἀληθινοὶ ἄνθρωποι καὶ ἀληθινοὶ

χριστιανοί, καὶ νὰ ἔχωμε θέσι κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃ θέσι μέσα στὴν καρδιά μας.

Στίχ. 28: ***«Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα».***

Τὸ ***«πάλιν»*** σημαίνει «τώρα». Τὸ ***«ἐλήλυθα»***, παρακείμενος τοῦ «ἔρχομαι», σημαίνει «ἦλθα». Τὸ ***«ἀφίημι»*** σημαίνει «ἀφήνω».

Μεταφράζουμε: *«Προῆλθα ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἦλθα στὸν κόσμο. Τώρα ἀφήνω τὸν κόσμο καὶ πηγαίνω στὸν Πατέρα».*

«Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρός». Ἡ γνώμη, ὅτι αὐτὴ ἡ φράσι ἀναφέρεται στὴν προαιωνία γέννησι τοῦ Χριστοῦ, σημαίνει δηλαδή, «Γεννήθηκα ἀπὸ τὸν Πατέρα», δὲν εἶνε ὀρθή. Τὸ ***«ἐξῆλθον»*** ἀπαντᾷ καὶ στὸν προηγούμενο στίχ. 27. Ὁ Χριστὸς εἶπε στοὺς μαθητάς του, *«πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον»*, ἔχετε δηλαδὴ πιστεύσει, ὅτι ἐγὼ προῆλθα ἀπὸ τὸ Θεό, μὲ ἀπέστειλεν ὁ Θεός. Στὸν μεθεπόμενο δὲ στίχ. 30 ἀπαντᾶται τὸ *«ἐξῆλθες»*. Οἱ μαθηταὶ εἶπαν στὸ Χριστό, *«πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες»*. Δὲν εἶπαν, *«πιστεύομεν ὅτι εἶσαι Θεός»*, ἀλλ' ἔκαναν διάκρισι μεταξὺ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ. Μετὰ τὴν Πεντηκοστὴ συνειδητοποίησαν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός.

Ἡ φράσι τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου, ***«Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον»***, σημαίνει: Ἦλθα στὸν κόσμο προερχόμενος ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀποσταλεὶς ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἐπειδὴ οἱ ἄπιστοι Ἰουδαῖοι δὲν πίστευαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπεστάλη ἀπὸ τὸ Θεό, γι' αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς πολλὲς φορὲς ἀναφερόταν στὴν ἀποστολή του ἀπὸ τὸ Θεὸ λέγοντας, ὅτι *«ἐξῆλθεν»* ἀπὸ τὸν Πατέρα, τὸν ἔπεμψεν ὁ Πατήρ, τὸν ἀπέστειλεν ὁ Πατήρ. Ἀναφέροντας δὲ τὸν Θεὸ ὡς Πατέρα του ὑποδήλωνε τὴ θεότητά του. Μὲ ἄλλους δὲ λόγους καὶ σαφῶς ἐδήλωνε, ὅπως π.χ. μὲ τὸ *«Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»* (ι' 30), μὲ τὸ *«Ὑμεῖς φωνεῖτέ με, ὁ Διδάσκαλος καὶ ὁ Κύριος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ»* (ιγ' 13). Ἀλλὰ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς οὔτε τὰ ὑπονοούμενα οὔτε τὰ εὐκόλως ἐννοούμενα ἐννοοῦσαν οἱ μαθηταί! Πόσον ἀτελεῖς εἶνε οἱ ἄνθρωποι χωρὶς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα!

«Πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα». Τὸ ***«πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον»*** δὲν σημαίνει «ἐκ νέου ἀφήνω τὸν κόσμον», ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἦλθε στὸν κόσμο καὶ ἀναχώρησε ἀπὸ τὸν κόσμο μία φορά, ὄχι ἐπανειλημμένως. Ἐδῶ τὸ ***«πάλιν»*** σημαίνει «τώρα». Αὐτὴ δὲ τὴ σημασία ἔχει καὶ στὰ Β' Κορ. ια' 16, ιβ' 19. Τὸ

«ἀφίημι τὸν κόσμον» δὲν σημαίνει ἐγκατάλειψι τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἁπλῶς σημαίνει ἀναχώρησι ἀπὸ τὸν κόσμο. Τὸ ***«πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα»*** σημαίνει: Τὸ ἔργο μου ἐπὶ τῆς γῆς τελειώνει. Ὁ Πατήρ μου ἀποδέχεται τὸ ἔργο μου καὶ μὲ δικαιώνει. Καὶ γι' αὐτὸ ἀναχωρῶ ἀπὸ τὴ γῆ καὶ ἐπανέρχομαι στὸν Πατέρα. Μὲ τὴν πορεία του πρὸς τὸν Πατέρα ὁ Χριστὸς ἐννοοῦσε τὴν ἀνάληψί του στὸν οὐρανό. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Χριστὸς ἔφυγε ἀπὸ τὴ γῆ ὡς ἄνθρωπος, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε στὴ γῆ ὡς Θεός. Προτοῦ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴ γῆ, εἶπε στοὺς μαθητάς του: *«Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»* (Ματθ. κη' 20). Ἀλλὰ καὶ στὸν οὐρανὸ ὁ Ἰησοῦς ὡς ἄνθρωπος ἐκτελεῖ ἔργο, μεσιτεύοντας στὸ Θεὸ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἕνας ἄνθρωπος, ὅταν φεύγῃ ἀπὸ κοντά μας γιὰ ἄλλο τόπο, χωρίζεται ἀπὸ μᾶς. Ἀλλ' ὁ Θεάνθρωπος φεύγοντας ἀπὸ τὴ γῆ, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἔκφρασι ἔμεινεν *«ἀδιάστατος»*, ἀχώριστος ἀπὸ μᾶς. Πόσο παρήγορη, πόσο ἐνθαρρυντική, πόσο χαρμόσυνη γιὰ τοὺς πιστοὺς εἶνε αὐτὴ ἡ ἀλήθεια!

Στίχ. 29-30: *«Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. Νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. Ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες»*.

Τὸ ***«παρρησίᾳ»*** σημαίνει *«σαφῶς, καθαρά»*. Τὸ ***«παροιμία»*** σημαίνει *«λόγος δυσνόητος, λόγος μὲ τρόπο συνεσκιασμένο»*. Τὸ ***«οἴδαμεν»*** σημαίνει *«εἴμεθα πεπεισμένοι»*. Τὸ ***«οἶδας»*** σημαίνει *«γνωρίζεις»*. Τὸ ***«ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες»*** σημαίνει *«ἀπὸ τὸ Θεὸ προῆλθες, ἀπεστάλης»*.

Μεταφράζουμε: *«Λέγουν σ' αὐτὸν οἱ μαθηταί του: "Νά, τώρα ὁμιλεῖς καθαρά, καὶ δὲν λέγεις τίποτε συνεσκιασμένο. Τώρα εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι γνωρίζεις τὰ πάντα, καὶ δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ σὲ ἐρωτᾷ κανείς. Γι' αὐτὸ πιστεύουμε, ὅτι προῆλθες (ἀπεστάλης) ἀπὸ τὸ Θεό»*.

Κατὰ τὸ στίχ. 25 ὁ Ἰησοῦς εἶπε στοὺς μαθητάς του: *«Ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ Πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν»*. Ὅπως φαίνεται, ἀπ' αὐτὸ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ ὡρμήθηκαν οἱ μαθηταὶ καὶ λέγουν τώρα μὲ ἔμφασι: ***«Ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις»***. *Νά, τώρα ὁμιλεῖς σαφῶς, καθαρά, καὶ δὲν λέγεις τίποτε δυσνόητο, συνεσκιασμένο.* Οἱ μαθηταὶ νόμισαν, ὅτι ἤδη ἐπέστη ἡ «ὥρα», γιὰ τὴν ὁποίαν ὡμίλησεν ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν στίχ. 25, καὶ τώρα πλέον ἐννοοῦν πλήρως τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ βεβαίως αὐτὴ ἡ ὥρα δὲν εἶχεν ἀκόμη ἔλθει, καὶ

οἱ μαθηταὶ ἐν μέρει μόνον ἐννοοῦσαν τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ὄχι πλήρως. Τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ περὶ τοῦ Πατρός του πόσον ἐννοοῦσαν; Ὁπωσδήποτε δὲν ἐννοοῦσαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὐσίας μὲ τὸν Πατέρα του, Θεὸς ὅπως ὁ Πατήρ. Γι᾿ αὐτὸ ὁ Χριστὸς εἶπεν, ὅτι ἄλλοτε, μετὰ τὴν Πεντηκοστή, θὰ ὁμιλήσῃ *«παρρησίᾳ περὶ τοῦ Πατρός»*, δηλαδὴ διὰ τοῦ Παρακλήτου μὲ λόγια κατανοητὰ πλέον στοὺς μαθητάς, καὶ γενικώτερα στοὺς πιστούς. Τώρα οἱ μαθηταί, καίτοι νόμιζαν, ὅτι καταλάβαιναν τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὑψίστη ἀλήθεια, ὅτι ὁ Χριστὸς ὡς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς εἶνε Θεός, δὲν καταλάβαιναν.

Ἐντυπωσιάσθηκαν οἱ μαθηταί, διότι ὁ Ἰησοῦς γνώριζε ὑπερφυσικῶς, ὅτι εἶχαν ἀπορία καὶ ἤθελαν νὰ τὸν ἐρωτήσουν (στίχ. 17-19), καὶ εἶπαν: ***«Νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ»***. Τὸ ***«οἶδα»***, τὸ ὁποῖον ἐδῶ χρησιμοποιεῖται δύο φορές, ***«οἴδαμεν»*** καὶ ***«οἶδας»***, στὴν πρώτη περίπτωσι ἔχει τὴν ἔννοια τῆς βεβαιότητος, τῆς πεποιθήσεως, ὅπως καὶ ἀλλοῦ (Βλέπε τὴ σχετικὴ ἐπιχειρηματολογία στὴν ἑρμηνεία τοῦ Α΄ Ἰωάν. ε΄ 14-15 στὸ ἡμέτερο ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. γ΄, σελ. 539-540). Διὰ τοῦ ***«οἴδαμεν»*** οἱ μαθηταὶ ἐξέφρασαν στὸ Χριστὸ τὴν πεποίθησί τους, ὅτι γνωρίζει τὰ πάντα, ἀφοῦ γνώριζε, ὅτι εἶχαν ἀπορία καὶ ἤθελαν νὰ τὸν ἐρωτήσουν. Οἱ προφῆτες ὑπερφυσικῶς δὲν γνωρίζουν τὰ πάντα, ἀλλὰ μερικὰ μόνο πράγματα. Ὁ Χριστὸς γνωρίζει τὰ πάντα, εἶνε παντογνώστης, καὶ ἄρα εἶνε Θεός. Ὅμως οἱ μαθηταί, καίτοι ὡμολογοῦσαν τὴν παντογνωσία τοῦ Χριστοῦ, δὲν καταλάβαιναν, ὅτι εἶνε Θεός. Καταλάβαιναν μόνο καὶ ὡμολογοῦσαν, ὅτι εἶνε ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ. Εἶπαν, ***«Πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες»***, δὲν εἶπαν, «Πιστεύομεν ὅτι εἶσαι Θεός». Τὸ ταπεινὸ φαινόμενο τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἀνθρώπου γινόταν ἐμπόδιο νὰ πιστεύσουν στὴ θεότητά του. Πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς μερικὲς ἐλλάμψεις κατὰ θεία ἀποκάλυψι ἐν σχέσει πρὸς τὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρξαν σὲ μαθητάς. Ὁ Πέτρος ἀναφώνησε: *«Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»*. Ἐδῶ ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε *«ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»*, ἔχει τὴν ἔννοια, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε κατὰ φύσιν καὶ μοναδικὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ τὴν ἔννοια εἶχεν ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου, γι᾿ αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς μακάρισε τὸν Πέτρο καὶ εἶπεν, ὅτι ἔγινε σ᾿ αὐτὸν ἀποκάλυψι ἀπὸ τὸν Πατέρα του (Ματθ. ιστ΄ 16-17). Καὶ ὁ Θωμᾶς μετὰ τὴν ἀνάστασι, ὅταν εἶδε προσωπικῶς τὸν Ἀναστάντα, τότε πίστευσε στὴν ἀνάστασί του καὶ

ὡμολόγησε τὴ θεότητά του ἀναφωνώντας: *«Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου»* (κ΄ 28). Ἀλλά, παρὰ τὶς ἐλλάμψεις καὶ τὶς ὁμολογίες πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς, οἱ μαθηταὶ δὲν εἶχαν σταθερὴ πίστι καὶ δὲν εἶχαν συνειδητοποιήσει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε Θεός. Τὴν ὑψίστη αὐτὴ ἀλήθεια συνειδητοποίησαν, ὅταν ἦλθε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Στίχ. 31-32: ***«Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἄρτι πιστεύετε· ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὔκ εἰμι μόνος, ὅτι ὁ Πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι».***

Τὸ ***«ἄρτι»*** σημαίνει *«τώρα»*. Τὸ ***«ἐλήλυθεν»***, παρακείμενος τοῦ «ἔρχομαι», σημαίνει *«ἦλθεν, ἔφθασε»*. Τὸ ***«εἰς τὰ ἴδια»*** σημαίνει *«στὰ δικά του»*.

Μεταφράζουμε: *«Εἶπε τότε σ' αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς: "Τώρα πιστεύετε. Ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα, καὶ ἤδη ἔφθασε, γιὰ νὰ σκορπισθῆτε καὶ νὰ ἐπιστρέψετε καθένας στὰ δικά του, καὶ ν' ἀφήσετε ἐμένα μόνο. Ἀλλὰ δὲν εἶμαι μόνος, διότι ὁ Πατὴρ εἶνε μαζί μου"».*

«Ἄρτι πιστεύετε». Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ μὲ ἐρωτηματικό: ***«Ἄρτι πιστεύετε;»***. Μὲ τὴ γραφὴ αὐτὴ ἡ πίστι τῶν μαθητῶν τίθηται ὑπὸ ἀμφισβήτησι. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς ὀλίγον προηγουμένως δὲν ἔθεσεν ὑπὸ ἀμφισβήτησι, ἀλλ' ἀναγνώρισε τὴν πίστι τῶν μαθητῶν (στίχ. 27). Γι' αὐτὸ ἐμεῖς προτιμοῦμε τὴ γραφὴ χωρὶς ἐρωτηματικό. Ἀτελῶς πίστευαν οἱ μαθηταὶ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς, ἀλλὰ πάντως πίστευαν. Λέγοντας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ***«Ἄρτι πιστεύετε»***, *Τώρα πιστεύετε,* ἤθελε νὰ εἰπῇ, ὅτι μετ' ὀλίγον, ὅταν οἱ ἐχθροὶ θὰ τὸν συνελάμβαναν καὶ θὰ τὸν θανάτωναν, ἀπὸ φόβο, μήπως καὶ αὐτοὶ διατρέξουν κίνδυνο συλλήψεως καὶ θανάτου, δὲν θὰ ἔμεναν πιστοὶ σ' αὐτόν. *«Ἕως θανάτου ἀγώνισαι περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ Κύριος ὁ Θεὸς πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ»*, λέγει ἡ Σοφία Σειράχ (δ΄ 28). *«Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς»*, λέγει ὁ Χριστὸς στὴν Ἀποκάλυψι (β΄ 10). Ἀλλά, καίτοι στὸν ἀγωνιστὴ δίνεται ἡ ὑπόσχεσι, ὅτι θὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ Κύριος, ὁ Θεός, ἐὰν ἀγωνίζεται ἕως θανάτου· καίτοι ἐπίσης στὸν πιστὸ δίνεται ἡ ὑπόσχεσι, ὅτι θὰ λάβῃ τὸν στέφανο τῆς ζωῆς, τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἐὰν μείνῃ πιστὸς μέχρι θανάτου, ὁ πιστὸς καὶ ἀγωνιστὴς πρὸ τοῦ κινδύνου τοῦ θανάτου εἶνε δυνατὸ νὰ δειλιάσῃ καὶ νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα. Καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, καίτοι ἐπὶ τρία ἔτη ὁ Χριστὸς τοὺς ἐκπαίδευε στὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, πρὸ τοῦ κινδύνου τοῦ θα-

νάτου τρομοκρατήθηκαν καὶ διασκορπίσθηκαν. Καὶ προεῖπε τὴν πνευματική τους πτῶσι ὁ Χριστός, γιὰ νὰ καταλάβουν, ὅταν θὰ συνέβαινεν ἡ πτῶσι, τὴν ἀδυναμία τους, νὰ μὴ λέγουν μεγάλα λόγια, ὅπως εἶπεν ὁ Πέτρος, ἀλλ' ὁμοίως εἶπαν καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταί (Ματθ. κστ' 35), νὰ ταπεινώνωνται καὶ νὰ ζητοῦν ἀπὸ τὸν Κύριο προσθήκη πίστεως (Λουκ. ιζ' 5), καὶ *«δύναμιν ἐξ ὕψους»* (Λουκ. κδ' 49).

Κατὰ τὰ χωρία Ματθ. κστ' 31 καὶ Μάρκ. ιδ' 27 ὁ Χριστὸς προεῖπε τὴν πνευματικὴ πτῶσι τῶν μαθητῶν ἀναφέροντας τὸ προφητικὸ χωρίο Ζαχ. ιγ' 7 (Βλέπε τὸ χωρίο τοῦτο κατὰ τὸ Ἑβραϊκό): *«Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα»*. Ὁ Ἰωάννης δὲν παραθέτει τὸ χωρίο, γράφοντας ὅμως ***«σκορπισθῆτε»*** ἀναφέρει τὴν κυρία λέξι τοῦ χωρίου. Τόσο μεγάλη ἦταν ἡ δειλία, ὥστε οἱ μαθηταὶ δὲν ἔφυγαν ἀπὸ τὸν τόπο τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰησοῦ ὅλοι μαζί, ἀλλὰ διασκορπίσθηκαν, ἔφυγαν χωρισμένοι, καὶ ἐπέστρεψε καθένας ***«εἰς τὰ ἴδια»***, *στὰ δικά του,* ἀφήνοντας τὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ζητώντας τὴ δική τους ἀσφάλεια καὶ σωτηρία (Πρβλ. Φιλιπ. β' 21).

Ἀλλ' ὁ Χριστός, καίτοι ἤξερε, ὅτι σὲ λίγο θὰ τὸν ἐγκατέλειπαν οἱ μαθηταί του, ὡμίλησε ἐπαινετικὰ καὶ συγκινητικὰ γι' αὐτούς. Ἐκτὸς ἄλλων, εἶπε γιὰ τὴ συμπεριφορά τους ἀπέναντί του κατὰ τὴν τριετία τῆς δημοσίας δράσεώς του: *«Ὑμεῖς ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου»* (Λουκ. κβ' 28). *Σεῖς εἶσθε ἐκεῖνοι, ποὺ μείνατε μαζί μου στὶς δοκιμασίες μου.* Οἱ φθονεροὶ καὶ μοχθηροὶ Ἰουδαῖοι πολλὲς φορὲς ἐπιχείρησαν νὰ θανατώσουν τὸν Ἰησοῦ. Καὶ μαζὶ μὲ τὸν Ἰησοῦ κινδύνευαν καὶ οἱ μαθηταί. Ἀλλὰ δὲν ἐγκατέλειψαν τὸν Διδάσκαλο καὶ τὸν Κύριό τους. Τώρα, τὴν τελευταία ὥρα, τὸν ἄφησαν καὶ διασκορπίσθηκαν, διότι αὐτὴ ἡ ὥρα ἦταν κρισιμώτερη ἀπὸ τὶς ἄλλες ὧρες καὶ ὁ φόβος κυρίευσε τὶς καρδιές τους. Δὲν ἔπαυσαν βεβαίως ν' ἀγαποῦν τὸ Χριστό, ἀλλὰ δὲν εἶχαν τελειωθῆ στὴν ἀγάπη. Ἂν εἶχαν τελειωθῆ στὴν ἀγάπη, δὲν θὰ εἶχαν φόβο. Διότι *«ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον»* (Α' Ἰωάν. δ' 18). Ὅταν ἦλθε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἀπέκτησαν τελεία ἀγάπη καὶ δὲν φοβήθηκαν διωγμούς, περιπέτειες, βασανιστήρια καὶ θάνατο.

Ὁ Χριστὸς δὲν ψυχράνθηκε ἀπέναντι τῶν μαθητῶν του, ἐπειδὴ στὴν κρισιμωτάτη ὥρα διασκορπίσθηκαν καὶ τὸν ἄφησαν μόνο, καὶ δὲν εἶπε κακὸ λόγο γι' αὐτούς, ἀλλὰ καλοὺς λόγους. Διότι ἤξερε, ὅτι τὸν ἀγαποῦν. Καὶ ἐμεῖς, ἂν οἰκεῖοι, συγγενεῖς καὶ φίλοι μᾶς ἀγαποῦν, καὶ σὲ κρίσιμες ὧρες μᾶς συμπαρίστανται, ἀλλὰ κάποτε, σὲ κρισιμωτάτη ὥρα, λόγῳ καταθλιπτικῶν πιέσεων, καμφθοῦν καὶ δὲν μᾶς

συμπαρασταθοῦν, ἂς μὴ τοὺς διαγράψωμε ἀπὸ τὴν καρδιά μας, ἀφοῦ ξέρουμε, ὅτι στὸ βάθος τῆς δικῆς τους καρδιᾶς διατηρεῖται ἡ ἀγάπη τους πρὸς ἐμᾶς.

Ὁ Χριστὸς προεῖπε στοὺς μαθητάς, ὅτι θὰ τὸν ἄφηναν *«μόνον»*, ἀλλὰ καὶ εἶπεν, ***«οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ Πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστιν»***. Ὁ Χριστὸς ἔμεινε μόνος, ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν του, ἀπὸ πλευρᾶς ἀνθρώπων. Ἀλλὰ δὲν ἔμεινε μόνος ἀπὸ πλευρᾶς τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς Πατὴρ ἦταν μαζί του ὄχι μόνο μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι Πατὴρ καὶ Υἱὸς εἶνε πρόσωπα ἀδιαιρέτως ἑνωμένα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι ὁ Πατὴρ συμπαρίστατο στὸν Υἱό. Θὰ εἰπῇ ὅμως κάποιος: Ἀφοῦ ὁ Υἱὸς εἶνε Θεός, εἶχεν ἀνάγκη συμπαραστάσεως; Βεβαίως ὡς Θεὸς ὁ Υἱὸς δὲν εἶχεν ἀνάγκη συμπαραστάσεως. Ἀνενδεὲς τὸ Θεῖον. Ὡς ἄνθρωπος ὅμως ὁ Υἱὸς εἶχεν ἀνάγκη συμπαραστάσεως. Καὶ τὸν βοηθοῦσε ὁ Πατήρ. Στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ τὴν ὥρα τῆς ὑπερτάτης ἀγωνίας τοῦ Ἰησοῦ ἐμφανίσθηκεν ἄγγελος τοῦ Θεοῦ *«ἐνισχύων αὐτόν»* (Λουκ. κβ´ 43).

Ἀλλὰ δύναται κανεὶς νὰ εἰπῇ: Γιατί ὁ Ἐσταυρωμένος φώναξε μὲ φωνὴ μεγάλη *«Θεέ μου Θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες;»* (Ματθ. κζ´ 46). Αὐτὴ ἡ κραυγὴ τοῦ Ἐσταυρωμένου δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς Πατὴρ τὸν ἐγκατέλειψε μὲ τὴν κυρία καὶ αὐστηρὴ ἔννοια τοῦ ρήματος *«ἐγκαταλείπω»*. Μ' αὐτὴ τὴν κραυγὴ ὁ Ἐσταυρωμένος ἐκφράζει ἀνθρωπίνως τὸ φυσικὸ καὶ δίκαιο παράπονο, ὅτι καταδικάσθηκε ὡς κακοῦργος καὶ ὑφίστατο τὸ φρικτότατο σταυρικὸ μαρτύριο χωρὶς νὰ ἔχῃ φταίξει σὲ τίποτε. Ὁ Θεὸς Πατὴρ δὲν ἐγκατέλειψε πραγματικῶς τὸ Χριστό, ἀλλὰ σκοπίμως τὸν ἄφησε νὰ ὑποστῇ ὅλο τὸν πόνο τοῦ σταυρικοῦ μαρτυρίου, γιὰ νὰ εἶνε ἡ θυσία του τελεία καὶ νὰ σῴζῃ τελείως τοὺς ἀνθρώπους. Ἄλλωστε πῶς ἦταν δυνατὸν ὁ δίκαιος Θεὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἁγιώτερο τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸν μόνον ἀναμάρτητο; Ὅτι δὲ πραγματικῶς ὁ Θεὸς δὲν ἐγκατέλειψε τὸ Χριστό, τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴ δύναμι, ποὺ τοῦ ἔδωσε νὰ φωνάξῃ μὲ φωνὴ μεγάλη τρεῖς ὧρες μετὰ τὴ σταύρωσι, ἐνῷ τότε οἱ ἄλλοι σταυρωμένοι δὲν εἶχαν τὴ δύναμι νὰ φωνάξουν. Τοῦτο ἐπίσης φαίνεται ἀπὸ τὸ τρίωρο σκότος καὶ τὸ σεισμό, ποὺ προκάλεσε ὁ Θεὸς κατὰ τὸ χρόνο τῆς σταυρώσεως ὡς διαμαρτυρία καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως γιὰ τὸ ἔγκλημα τῆς χριστοκτονίας. Τοῦτο δὲ περιφανέστερα φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς μετὰ τρεῖς ἡμέρες ἀνέστησε καὶ δόξασε τὸν Ἰησοῦ.

Ὅπως ὁ Θεὸς ἦταν πάντοτε μαζὶ μὲ τὸ Χριστό, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ χρόνο τῶν φρικτῶν παθῶν του, ἔτσι εἶνε πάντοτε καὶ μαζὶ μὲ τοὺς πιστούς, καὶ κατ' αὐτὲς τὶς δοκιμασίες τους. Κατὰ τὶς δοκιμασίες, ἰδίως

ὅταν εἶνε πολὺ μεγάλες καὶ φαίνονται ἀβάστακτες, εἶνε δυνατὸ νὰ νομίσῃ κανείς, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἐγκατέλειψε. Ἀλλὰ τί λέγει ὁ ἴδιος ὁ Θεός; *«Οὐ μή σε ἀνῶ οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω»* (Ἑβρ. ιγ' 5). *Δὲν θὰ σὲ ἀφήσω καὶ δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψω*. Ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τὶς δοκιμασίες μας πρὸς τὸ συμφέρον μας, γιὰ τὴ σωτηρία καὶ τὴ δόξα μας. Τί εἶπεν ὁ Ἰησοῦς γιὰ τὰ πάθη καὶ τὴν ἀνάστασί του στοὺς δύο ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι πορεύονταν πρὸς Ἐμμαούς; *«Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ;»* (Λουκ. κδ' 26). Θέλουμε καὶ ἐμεῖς νὰ εἰσέλθωμε στὴ δόξα; Νὰ μὴ γογγύζωμε στὶς δοκιμασίες. Νὰ μὴ νομίζωμε, ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἐγκατέλειψε. Νὰ σκεπτώμεθα τί εἶπε στοὺς πιστοὺς ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ πολυπαθέστερος ὅλων τῶν ἀποστόλων. *«Πιστὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε»* (Α' Κορ. ι' 13). *Εἶνε εὔσπλαγχνος ὁ Θεὸς καὶ δὲν θ' ἀφήσῃ νὰ δοκιμασθῆτε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀντοχή σας*. Προπάντων νὰ σκεπτώμεθα, *«ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»* (Πράξ. ιδ' 22). *Κατόπιν*, δηλαδή, *ἀπὸ πολλὲς θλίψεις πρόκειται νὰ εἰσέλθωμε στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ*, νὰ εἰσέλθωμε στὴ δόξα μας, ὅπως ἔπαθε πολλὰ καὶ εἰσῆλθε στὴ δόξα του ὁ Χριστός.

Στίχ. 33: ***«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον»***.

Τὸ ***«ἐν ἐμοὶ»*** σημαίνει *«ἐξ αἰτίας μου»* καὶ τὸ ***«ἐν τῷ κόσμῳ»*** σημαίνει *«ἐξ αἰτίας τοῦ κόσμου»*. Ἡ λέξι ***«εἰρήνη»*** στὴν Ἁγία Γραφὴ εἶνε πολυσήμαντη, καὶ ἐδῶ σημαίνει *«χαρά»*. Τὸ ***«ἕξετε»*** εἶνε μέλλων τοῦ «ἔχω», σημαίνει *«θὰ ἔχετε»*.

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὰ εἶπα σὲ σᾶς, γιὰ νὰ ἔχετε ἐξ αἰτίας μου χαρά. Ἐξ αἰτίας τοῦ κόσμου θὰ ἔχετε θλῖψι. Ἀλλ' ἔχετε θάρρος! Ἐγὼ ἔχω νικήσει τὸν κόσμο»*.

Τὸ ***«ἐν»*** τῶν φράσεων ***«ἐν ἐμοὶ»*** καὶ ***«ἐν τῷ κόσμῳ»*** δὲν ἔχει τοπικὴ σημασία, ὅπως νομίζεται, ἀλλ' αἰτιολογική, σημαίνει *«ἐξ αἰτίας»*, ὅπως καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις καὶ στὸ στίχ. 30, ὅπου τὸ *«ἐν τούτῳ»* σημαίνει *«ἐξ αἰτίας τούτου· γι' αὐτό»*.

Ἡ λέξι ***«εἰρήνη»***, ὅπως ἤδη εἴπαμε, στὴν Ἁγία Γραφὴ εἶνε πολυσήμαντη, καὶ ἐδῶ ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ***«θλῖψιν»*** καὶ σημαίνει *«χαρά»*. Ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐκδοχῆς ἐπικαλούμεθα τὸ Ἡσ. μη' 22 καὶ νζ' 21, ὅπου μὲ τὸ *«χαίρειν»* οἱ Ο' ἀποδίδουν τὸ ἑβραϊκὸ schalom, τὸ

ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἑλληνικὸ ***«εἰρήνη»***. Βλέπε καὶ Σοφ. Σειρ. κστ΄ 2, ὅπου τὸ *«πληρώσει ἐν εἰρήνῃ»* παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὸ *«εὐφραίνει»*, καὶ Α΄ Μακ. ι΄ 66, ὅπου τὸ ***«εἰρήνη»*** μᾶλλον φαίνεται συνώνυμο τοῦ *«εὐφροσύνη»*. Τὸ ***«εἰρήνη»*** συναφῶς πρὸς τὸ *«χαρά»* πολλὲς φορὲς σημαίνει *«εὐτυχία»* (Βλέπε σχετικῶς ἡμέτερο ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς, τόμ. α΄, σελ. 58-61).

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε». Συμφώνως πρὸς αὐτὴ τὴ φράσι σκοπὸς τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ εἶνε ἡ ***«εἰρήνη»***, ἡ *χαρά*. Ἡ δὲ χαρὰ εἶνε ἡ οὐσία τῆς πολυπόθητης εὐτυχίας. Ἔχεις χαρά; Εἶσαι εὐτυχής. Δὲν ἔχεις χαρά; Εἶσαι δυστυχής. Ὁ Χριστὸς θέλει νὰ ἔχωμε χαρά, νὰ αἰσθανώμεθα εὐτυχεῖς. Καὶ πῶς δυνάμεθα νὰ ἔχωμε χαρά; Τὸ δηλώνουν οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ. Τὸ δείχνει ἡ φράσι ***«ἐν ἐμοί»***, *ἐξ αἰτίας μου*. Αἰτία τῆς χαρᾶς, πηγὴ τῆς χαρᾶς, εἶνε ὁ Χριστός, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός.

Ἡ φράσι ***«ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε»*** σημαίνει, ὅτι ὁ κόσμος, οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸ ἀντίθεο φρόνημα, εἶνε αἰτία καὶ πηγὴ θλίψεως γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ. Διότι οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸ ἀντίθεο φρόνημα δὲν συμπαθοῦν, ἀλλ' ἀντιπαθοῦν· δὲν ἀγαποῦν, ἀλλὰ μισοῦν· δὲν ὑποστηρίζουν, ἀλλὰ διώκουν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ, ποικιλοτρόπως διώκουν, καὶ μέχρι θανάτου. Ἀλλ' ὅσα καὶ ἂν ὑφίστανται οἱ εὐσεβεῖς ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς, ἔχουν ἀπὸ τὰ λόγια καὶ τὴ χάρι τοῦ Χριστοῦ χαρά, χαίρουν καὶ στὰ παθήματά τους, ὅπως οἱ ἀπόστολοι. *«Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου»*, ἔλεγεν ὁ πολυπαθέστατος ἀπόστολος Παῦλος (Κολ. α΄ 24). *«Ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν»*, ἔλεγεν ἐπίσης ὁ αὐτὸς ἀπόστολος (Β΄ Κορ. ζ΄ 4). Πόσο θαυμαστό, πόσο ζηλευτὸ αὐτὸ τὸ *«ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ»*! Προηγουμένως ὁ ἀπόστολος στὴν αὐτὴ ἐπιστολὴ γιὰ τὰ παθήματα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἔγραψε, *«περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς»* (Β΄ Κορ. α΄ 5). Γιὰ τὰ παθήματα ὁ ἀπόστολος χρησιμοποίησε τὸ ρῆμα *«περισσεύω»*, γιὰ τὴ χαρὰ τὸ *«ὑπερπερισσεύομαι»*. Τὰ παθήματα περισσεύουν, ἡ χαρὰ ὑπερπερισσεύει! Τὰ παθήματα πλεονάζουν, ἡ χαρὰ ὑπερπλεονάζει!

Ζηλεύουμε, διότι ἐμεῖς, καίτοι πάσχουμε καὶ θλιβόμεθα πολὺ λιγώτερο ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, δὲν ἔχουμε τόσο πολλὴ χαρά, ὅσο εἶχαν οἱ ἀπόστολοι; Ἂς ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Κύριο περισσότερη πίστι καὶ περισσότερη χάρι, καὶ ἂς κάνωμε περισσότερο πνευματικὸν ἀγῶνα, γιὰ νὰ ἔχωμε καὶ περισσότερη χαρά. Ὁπωσδήποτε δέ, ἡ χα-

ρά, τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα τώρα, στὴν ἀπέραντη αἰωνιότητα θὰ εἶνε ἀσυγκρίτως μεγαλύτερη.

Θαυμάζουμε τοὺς ἀποστολικοὺς λόγους περὶ χαρᾶς; Ἀλλὰ πρῶτα θαυμάζουμε, ὅτι ὁ Χριστὸς μιλοῦσε γιὰ χαρά, μάλιστα μίλησε πολλὲς φορές, ὀλίγες ὧρες προτοῦ νὰ ὑποστῇ τὸ φρικτότερο μαρτύριο, τοῦ ὁποίου ἐκ τῶν προτέρων γνώριζε ὅλες τὶς λεπτομέρειες. Πόσο ἀδικοῦν τὸ Χριστιανισμὸ ὅσοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ Θρησκεία μας εἶνε Θρησκεία τῆς κατήφειας, τῆς μελαγχολίας καὶ τῆς καταθλίψεως! Συκοφαντοῦν τὸ Χριστιανισμό, διότι τὸν ἀγνοοῦν καὶ δὲν τὸν βιώνουν ἢ τὸν βιώνουν ἐλάχιστα.

Ὁ κόσμος, ὑπὸ τὴν ἐπήρεια καὶ τὴν κυριαρχία τοῦ Σατανᾶ διατελῶν, διάκειται ἐχθρικῶς ἀπέναντι τῶν εὐσεβῶν. Ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου οἱ εὐσεβεῖς εἶνε ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δικαιολογεῖ φόβο καὶ ἀπαισιοδοξία τῶν εὐσεβῶν. Ἀντιθέτως οἱ εὐσεβεῖς πρέπει νὰ ἔχουν θάρρος, αἰσιοδοξία καὶ χαρά. Διότι ὁ Ἀρχηγὸς τῶν εὐσεβῶν νίκησε τὸν κόσμο. ***«Θαρσεῖτε»***, εἶπεν ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητάς του, ***«ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον»***.

Ὁ Χριστὸς νίκησε τὸν κόσμο μὲ ὅλο τὸ ἔργο του, μὲ ὅλη τὴ ζωή του. Δὲν παραχώρησε ποτὲ οὔτε σπιθαμὴ ἐδάφους στὸν ἐχθρό. Βεβαίως ἀκόμη δὲν εἶχε δοθῆ ἡ κρισιμώτερη μάχη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ ὅπλο τὸ σταυρό. Ἀλλ' ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν κρισιμώτερη αὐτὴ μάχη ἦταν δεδομένη. Τὸ ***«νενίκηκα»*** παρουσιάζει τὴ νίκη διὰ τῆς σταυρώσεως ὡς τετελεσμένο γεγονός. Ὁμοίως ἐκφράζεται ὁ Χριστός, ὅταν ἔπειτα ἀπὸ λίγο κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴ του προσευχὴ λέγει στὸν Πατέρα: «*Τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω*» (ιζ' 4). Καίτοι ἀκόμη δὲν εἶχε συντελεσθῆ τὸ σπουδαιότερο ἔργο, ἡ σταυρικὴ θυσία, ὁ Χριστὸς λέγει, «*Τὸ ἔργον ἐτελείωσα*». Ἡ σταυρικὴ θυσία παρουσιάζεται ὡς τετελεσμένο γεγονός.

Ὁ Χριστὸς νίκησε τὸν κόσμο καὶ τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου γιὰ λογαριασμό μας. Ὁ Θεὸς τὴ νίκη τοῦ Χριστοῦ δίνει σὲ μᾶς. «*Τῷ Θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*», λέγει ὁ ἀπόστολος (Α' Κορ. ιε' 57). Ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ δίνεται σὲ μᾶς, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν προσοικειωθοῦμε πρέπει καὶ ἐμεῖς νὰ πολεμοῦμε τὸν κόσμο καὶ τὸν κοσμοκράτορα καὶ νὰ νικοῦμε. Ὁ Χριστὸς νίκησε σὲ ἀπόλυτο βαθμό, ἐμεῖς σὲ σχετικό. Ἀλλὰ γιὰ νὰ νικοῦμε καὶ ἐμεῖς, ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ διαθέτωμε ὅπλο, τὸ ὅπλο τῆς πίστεως, καὶ ἰδίως τῆς πίστεως στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν μεγάλο Νικητή. Γράφει ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης: «*Αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν*

κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν. Τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;» (Α΄ Ἰωάν. ε΄ 4-5). Ἐδῶ *«νίκη»* σημαίνει *«δύναμις»*. Ἐπειδὴ ἡ *«δύναμις»* φέρει *«νίκην»*, μετωνυμικῶς τὸ *«νίκη»* χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ *«δύναμις»* (Βλέπε ἡμέτερο ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. α΄, σελ. 328-330). Τὸ παρατεθὲν χωρίο σημαίνει: *«Αὐτὴ εἶνε ἡ δύναμι, ποὺ νίκησε τὸν κόσμο, ἡ πίστι μας. Ποιός (πράγματι) νικᾷ τὸν κόσμο, παρὰ ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;»*.

Οἱ ἄπιστοι, ἂν θέλουν νὰ εἶνε νικηταὶ πνευματικῶς καὶ ὄχι ἡττημένοι, ἂς ἐρευνήσουν τὰ τεκμήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἂς πιστεύσουν. Καὶ οἱ πιστοὶ ἂς ζητοῦν ἀπὸ τὸν Κύριο περισσότερη πίστι. Ἔτσι θ᾿ ἀντιμετωπίζωνται οἱ ἀντιξοότητες καὶ οἱ δοκιμασίες, καὶ θὰ ἐπιτυγχάνεται χαρὰ καὶ εὐτυχία.

ΙΖ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ἡ ἀρχιερατικὴ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ

Τὸ περιεχόμενο τοῦ 17ου κεφαλαίου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου εἶνε ἡ ἀρχιερατικὴ προσευχὴ τοῦ Κυρίου. Ὀρθῶς αὐτὴ ἡ προσευχὴ χαρακτηρίσθηκε ἀρχιερατική, διότι ὁ μέγας ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς Χριστὸς ἔκανε τὴ μεγαλειώδη αὐτὴ μεσιτευτικὴ προσευχὴ ἀρχίζοντας μετ' ὀλίγον τὴν ὑπερτάτη θυσία, κατὰ τὴν ὁποία προσέφερε τὸν ἑαυτό του ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ διότι, λέγουμε ἐμεῖς, πρὸ ὀλίγου τέλεσε μυστικῶς τὴ θυσία του κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο.

Κατὰ μία γνώμη ἡ ἐν λόγῳ προσευχὴ ἔγινε σ' ἕνα σημεῖο τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ, ὅπου στάθηκε ὁ Ἰησοῦς μὲ τοὺς μαθητάς του. Κατ' ἄλλη δὲ γνώμη ἔγινε στὸ ἀνώγαιο τῆς Ἱερουσαλήμ. Πολὺ δὲ πιθανώτερη θεωρήθηκε ἡ δεύτερη γνώμη. Διότι, ὅπως παρατηρήθηκε, ἡ φύσι τῆς προσευχῆς εἶνε τέτοια, ὥστε καθίσταται σχεδὸν βέβαιο, ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ ἔγινε καθ' ὁδόν. Τόσο ἤρεμη καὶ συνεχὴς ἱκεσία προϋποθέτει ἥσυχη καὶ χωριστὴ θέσι, καὶ ὄχι μεγάλη ὁδό, ἔστω καὶ ἰδιωτική, ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ. Διότι σ' αὐτὴ τὴν ὁδὸ τὶς ἡμέρες τοῦ Πάσχα θὰ κυκλοφοροῦσαν πολλὰ ἄλλα πρόσωπα.

Ἐλέχθη, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ ἦταν ἡ τελευταία. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθό. Ὁ Ἰησοῦς προσευχήθηκε καὶ στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ. Ἐπίσης, δὲν ἦταν προσευχὴ καὶ ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τὴν ὥρα τῆς σταυρώσεως ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν του; Καὶ στὸν οὐρανὸ ὁ αἰώνιος ἀρχιερεὺς *«ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν»* (Ρωμ. η' 34. Βλέπε καὶ Ἑβρ. ζ' 25).

Ἐλέχθη ἐπίσης, ὅτι ὁ Ἰωάννης κατέγραψε στὸ Εὐαγγέλιό του τὴν ἀρχιερατικὴ προσευχὴ τοῦ Κυρίου, διότι ὑπῆρξεν αὐτήκοος μάρτυς αὐτῆς τῆς προσευχῆς καὶ τὴν διατήρησε στὴ μνήμη του ἐπὶ μισὸν αἰῶνα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθό. Ἂν ὁ Ἰωάννης ἦταν αὐτήκοος μάρτυς τῆς προσευχῆς, ὅμως δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ τὴν διατηρήσῃ στὴ μνήμη του, καὶ μάλιστα ἐπὶ μισὸν αἰῶνα. Καὶ ἐμεῖς, ἂν καὶ διαβάζουμε πολλὲς φορὲς τὴν ἰδιαιτέρως βαρυσήμαντη αὐτὴ προσευχή, ὅλους τοὺς λόγους καὶ ὅλα τὰ νοήματά της δὲν συγκρατοῦμε στὴ μνήμη μας. Ἂν ὁ Ἰωάννης ἦταν αὐτήκοος τῆς προσευχῆς, δὲν ἦταν δυνατόν, ἐπαναλαμβάνουμε, νὰ τὴν διατηρήσῃ στὴ μνήμη του, καὶ μάλι-

στα ἐπὶ μισὸν αἰῶνα, ἀλλὰ τὴν ὑπέμνησε σ' αὐτὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο συμφώνως πρὸς τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, *«Ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν»* (ιδ' 26). Ἀλλὰ καὶ αὐτήκοος τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ ἂν δὲν ἦταν ὁ Ἰωάννης, δυνάμει τῆς θεοπνευστίας ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ τὸ περιεχόμενο τῆς προσευχῆς. Ὁ Παῦλος δὲν ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν τριετία τῆς δημοσίας δράσεώς του, καὶ ὅμως γνώρισε τὴ διδασκαλία του. Πῶς; Θεοπνεύστως. Δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ (Γαλ. α' 11-12).

Πολλὲς προσευχὲς ἔχουν γίνει. Ἀλλ' ἡ θαυμαστότερη εἶνε ἡ ἀρχιερατικὴ προσευχὴ τοῦ Χριστοῦ. Πάντοτε θαυμάζεται τὸ ὕψος καὶ ὁ πλοῦτος τῶν νοημάτων, ἡ ἁπλότης, ἡ γλυκύτης καὶ ὁ ἐξόχως συγκινητικὸς καὶ θριαμβευτικὸς τόνος αὐτῆς τῆς προσευχῆς. Ὁ Ἰησοῦς προσεύχεται ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ συγχρόνως δείχνει, ὅτι δὲν εἶνε ἁπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἰσότιμος πρὸς τὸν Πατέρα, Θεάνθρωπος. Ὁ θεολογικῶς σκεπτόμενος καὶ αἰσθανόμενος χριστιανὸς δὲν χορταίνει νὰ διαβάζῃ καὶ νὰ μελετᾷ αὐτὴ τὴν προσευχή. Καὶ ὅπως αὐτὴ ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, ἔτσι καὶ ὁ ἀναγνώστης καὶ ὁ μελετητής της ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό.

Ἡ ἀρχιερατικὴ προσευχὴ διαιρεῖται σὲ τρία μέρη. Ὁ Ἰησοῦς προσεύχεται γιὰ τὸν ἑαυτό του, γιὰ τοὺς μαθητάς του, καὶ γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς ὅλων τῶν αἰώνων.

Ὁ Ἰησοῦς προσεύχεται γιὰ τὸν ἑαυτό του

Στίχ. 1: *«Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε· Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε».*

Τὸ ***«ἐπῆρε»***, ἀόριστος τοῦ «ἐπαίρω», σημαίνει «*ὕψωσε*». Τὸ ***«ἐλήλυθεν»***, παρακείμενος τοῦ «ἔρχομαι», σημαίνει «*ἦλθεν, ἔφθασε*».

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὰ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔπειτα ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ εἶπε: "Πάτερ, ἔφθασεν ἡ ὥρα. Δόξασε τὸν Υἱό σου, γιὰ νὰ σὲ δοξάσῃ καὶ ὁ Υἱός σου"».*

Τὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς προσευχόταν, τοῦτο οἱ ἀρνηταὶ τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως οἱ λεγόμενοι Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, χρησιμοποιοῦν ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τους, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶνε Θε-

ός. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ψευδοεπιχείρημα, ὅπως οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ εἶνε ψευδο-Μάρτυρες. Ὁ Χριστὸς δὲν εἶνε ἁπλῶς ἄνθρωπος, εἶνε καὶ Θεός, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος. Καὶ ὡς ἄνθρωπος μὲν προσεύχεται, ὡς Θεὸς δὲ εἶνε ἐκεῖνος, στὸν ὁποῖον οἱ πιστοὶ προσεύχονται. Ἀναφέρουμε σχετικῶς καὶ ἐνδεικτικῶς δύο περιπτώσεις, μία ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ μία ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη. Ὁ Ψαλμὸς ρα' (ρβ') εἶνε κατὰ τὴν ἐπιγραφή του προσευχὴ τοῦ πτωχοῦ καὶ τεθλιμμένου ἀνθρώπου πρὸς τὸν Κύριο, ἑβραϊστὶ Γιαχβέ, τὸν ἀληθινὸ Θεό. Ἀπ' αὐτὸ δὲ τὸν Ψαλμὸ-προσευχὴ ὁ ἀπόστολος στὸ Ἑβρ. α' 10-12 παραθέτει περικοπή, δηλώνοντας στὸ στίχ. 8, ὅτι ὁ Ψαλμικὸς αὐτὸς λόγος ἀναφέρεται στὸν Υἱό. Ὁ Υἱὸς δηλαδὴ εἶνε Γιαχβέ, ἀληθινὸς Θεός. Κατὰ δὲ τὸ Πράξ. ζ' 59-60 λιθοβολούμενος ὁ Στέφανος προσευχόταν ἐπικαλούμενος τὸν Κύριο Ἰησοῦ, γιὰ νὰ δεχθῇ τὸ πνεῦμα του καὶ νὰ συγχωρήσῃ τὴν ἁμαρτία τῶν φονευτῶν του.

«Ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν». Ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς του στὸν οὐρανό. Γιατί στὸν οὐρανό; Διότι ὁ οὐρανὸς θεωρεῖται κατοικία τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς βεβαίως εἶνε πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν. Ἀλλ' ἡ Γραφή, ποιητικῶς ἐκφραζομένη, τοποθετεῖ τὸ Θεὸ στὸν οὐρανό, γιὰ νὰ δείξῃ τὸ μεγαλεῖο του.

Ὡραία συνήθεια τὸ νὰ ὑψώνῃ κανεὶς τοὺς ὀφθαλμούς του στὸν οὐρανὸ κατὰ τὴν προσευχή. Ὡραία ἐπίσης συνήθεια ἡ *«ἔπαρσις τῶν χειρῶν»*, τὸ νὰ ὑψώνῃ κανεὶς τὰ χέρια πρὸς τὸν οὐρανὸ κατὰ τὴν προσευχή. Ἀλλ' οἱ ὡραῖες αὐτὲς συνήθειες, τὶς ὁποῖες ἀναφέρει ἡ Γραφή, σὲ μᾶς ἐξέλιπαν, ἢ σχεδὸν ἐξέλιπαν. Ἀλλ' ἂν κατὰ τὴν προσευχὴ δὲν ὑψώνωνται τὰ χέρια καὶ οἱ ὀφθαλμοί, ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ ὑψώνωνται οἱ καρδιές. *«Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας!»*, φωνάζει ὁ λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου κατὰ τὴ θεία Λειτουργία. Τότε κανεὶς λατρεύει ἀληθινὰ τὸ Θεό, ἂν ὑψώνῃ τὴν καρδιά του ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἀπὸ τὰ ἐπίγεια πρὸς τὰ οὐράνια.

«Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα». *Πάτερ, ἔφθασεν ἡ ὥρα.* Ὁ Κύριος ἔδωσε σ' ἐμᾶς ὑπόδειγμα προσευχῆς, τὴν Κυριακὴ προσευχή, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴν ἐπίκλησι *«Πάτερ ἡμῶν»* (Ματθ. στ' 9). Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Κύριος δίδαξε ἐμᾶς νὰ λέγωμε *«Πάτερ ἡμῶν»*, ὁ ἴδιος ἀπευθυνόμενος στὸ Θεὸ οὐδέποτε εἶπε *«Πάτερ ἡμῶν»*, ἀλλὰ πάντοτε ἔλεγε ***«Πάτερ»***, ὅπως στὴν παροῦσα περίπτωσι, τὴν ἀρχὴ τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς του. Σ' αὐτὴ μάλιστα τὴν προσευχὴ λέγει ***«Πάτερ»*** ἔξι φορές (στίχ. 1, 5, 11, 21, 24, 25). Καὶ γενικῶς ὁ Ἰησοῦς, ἀναφερόμενος στὸ Θεὸ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἑαυτό του, ἐκεῖνον ὀνομάζει

«Πατέρα» καὶ τὸν ἑαυτό του ὀνομάζει «Υἱόν». Ἔτσι ἐκφράζεται ὁ Ἰησοῦς, διότι ἡ σχέσι του πρὸς τὸν Θεὸ εἶνε εἰδική, προσωπική, μοναδική, φυσικὴ σχέσι. Κατὰ τὸ Β´ Ἰωάν. α´ 3 ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε *«ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός»*, ὁ φύσει Υἱὸς τοῦ φύσει Πατρός. Καὶ συνεπῶς ὁ Χριστός, προσευχόμενος στὸ Θεὸ ὡς ἄνθρωπος, καὶ λέγοντας ***«Πάτερ»***, δεικνύει συγχρόνως, ὅτι εἶνε φυσικὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τουτέστι Θεός, ὅπως ὁ Πατήρ του.

«Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα». Ἔφθασεν ἡ ὥρα, ἡ κρίσιμη ὥρα, ἡ κρισιμώτερη καὶ σπουδαιότερη ὅλων τῶν ὡρῶν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Εἶνε ἡ ὥρα, ὁ καιρός, τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξας, ἡ ὁποία συνδέεται μὲ τὸ πάθος του.

Ἐν ὄψει αὐτοῦ τοῦ πάθους, τῆς κρίσιμης καὶ ὁριστικῆς μάχης μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ᾅδη, τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὁ Χριστὸς ζητεῖ δόξα. Λέγει στὸν Πατέρα, ***«δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε»***. Αὐτὸ τὸ αἴτημα τοῦ Χριστοῦ, νὰ τὸν δοξάσῃ ὁ Θεός, κανεὶς ἄνθρωπος δὲν θὰ ὑπέβαλλε στὸ Θεό. Σὲ ἱκετευτικὴ προσευχὴ κάθε ἄνθρωπος θὰ ἔλεγε στὸ Θεὸ «ἐλέησόν με», «βοήθησόν μοι» καὶ τὰ συναφῆ. Καὶ σὲ δοξολογικὴ προσευχὴ θὰ ἔλεγε στὸ Θεό, «Σὲ ὑμνῶ», «Σὲ δοξάζω» κλπ. Οὐδέποτε θὰ ἔλεγε «δόξασόν με». Μόνον ὁ Χριστὸς εἶπε τέτοιο λόγο, διότι ὁ Χριστὸς εἶνε μὲν καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ διαφέρει ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Καὶ διαφέρει, ὄχι μόνο διότι εἶνε τελείως ἀναμάρτητος καὶ ἅγιος, ἀλλὰ καὶ διότι εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἄξιο παρατηρήσεως, ὅτι ἐδῶ ὁ Χριστὸς δὲν χρησιμοποιεῖ τὴν ταπεινὴ ὀνομασία *«ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»*, ἀφοῦ γιὰ τὸν ἑαυτό του λέγει στὸν Πατέρα ***«τὸν Υἱόν σου»***. Ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ πρέπει νὰ δοξασθῇ, ὅπως ἁρμόζει στὸν Υἱό. Γιὰ *«δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός»* ὁμιλεῖ τὸ α´ 14.

Ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ***«δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε»***, φαίνεται ὡς λόγος συναλλαγῆς, ὅπως τὸ do ut des, *δίνω γιὰ νὰ δώσῃς*. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται γιὰ συναλλαγή. Τὸ ***«ἵνα»*** σ᾽ αὐτὸ τὸ λόγο τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἔχει τελική, ἀλλ᾽ ἐκβατικὴ σημασία. Ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα του σημαίνει: Δόξασε τὸν Υἱό σου, ἔτσι δὲ ἡ δόξα τοῦ Υἱοῦ σου θὰ εἶνε καὶ ἰδική σου δόξα. Κατ᾽ ἄλλη διατύπωσι: Δόξασε τὸν Υἱό σου, δοξαζομένου δὲ τοῦ Υἱοῦ σου, θὰ δοξασθῇς καὶ σύ. Ὅταν δοξάζεται ὁ Υἱός, δοξάζεται καὶ ὁ Πατήρ, διότι τὰ δύο πρόσωπα εἶνε μία οὐσία ἢ θεότης.

Ἂς σημειωθῇ ἀκόμη, ὅτι ὁ Χριστὸς ζητεῖ δόξα ἀπὸ τὸν Πατέρα του, ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἄλλοτε εἶπεν: *«Ἐγὼ οὐ ζητῶ τὴν*

δόξαν μου» (η΄ 50). Ἐννοοῦσε δὲ μ' αὐτὸ τὸ λόγο, ὅτι δὲν ζητοῦσε δόξα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Σαφῶς κατὰ τὸ ε΄ 41 εἶπε: «*Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω*». Ἡ ἀνθρωπίνη δόξα εἶνε ψευτοδόξα, καὶ δὲν πρέπει νὰ τὴν ἐπιδιώκωμε. Ἀληθινὴ δόξα εἶνε ἡ δόξα ἀπὸ τὸ Θεό, καὶ αὐτὴ πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμε. Ὁ Χριστὸς κατέκρινε τοὺς φιλοδόξους ἢ μᾶλλον κενοδόξους Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι λάμβαναν δόξα ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, καὶ δὲν ἐπιδίωκαν τὴ δόξα ἀπὸ τὸ Θεό (ε΄ 44).

Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ***«δόξασόν σου τὸν Υἱόν»***, γεννᾷ ἀπορία. Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός, ὁμοφυὴς μὲ τὸν Πατέρα καὶ ἰσόθεος, «*ἐν μορφῇ Θεοῦ*» καὶ «*ἴσα Θεῷ*» κατὰ τὸ Φιλιπ. β΄ 6, δὲν εἶχε δόξα, ὅπως ὁ Πατήρ του; Ὡς Θεὸς ὁ Χριστὸς ἀσφαλῶς εἶχε δόξα ἴση μὲ τὴ δόξα τοῦ Πατρός, ἢ μᾶλλον τὴν αὐτὴ δόξα μὲ τὸν Πατέρα. Τὸ Φιλιπ. β΄ 11, «*Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός*», σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε Κύριος, στὴ σφαῖρα καὶ στὸ ὕψος τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ Πατρός. Ἀλλ' ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ἔγινεν ἄνθρωπος. Καὶ ἔτσι «*ἐκένωσε*» καὶ «*ἐταπείνωσε*» τὸν ἑαυτό του κατὰ τὸ Φιλιπ. β΄ 7-8. Ὡς Θεὸς καὶ Κύριος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦταν πανένδοξος, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος ἦταν ἐξουθενωμένος. Ἡ δὲ σταύρωσί του ἦταν ὁ ἐξευτελιστικώτερος τρόπος θανατώσεως ἀνθρώπου. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας μέσα στὴν ὀθόνη τῆς πνευματικῆς του τηλεοράσεως εἶδε τὴ μορφὴ τοῦ Ἐσταυρωμένου τελείως παραμορφωμένη καὶ ἄδοξη καὶ ἔγραψεν: «*Οὐκ ἔστιν εἶδος αὐτῷ* (Δὲν ὑπάρχει μορφὴ σ' αὐτόν) *οὐδὲ δόξα· καὶ εἴδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον* (=ἄδοξο) *καὶ ἐκλεῖπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων*» (Ἡσ. νγ΄ 2-3). Ὁ Κύριος τῆς δόξης, ὁ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας ὁ ὡραῖος κάλλει παρὰ πάντας βροτούς, ἐπάνω στὸ σταυρὸ ἔχασε τὴ μορφή του, ἔγινεν ἀσχημότερος ὅλων τῶν ἀνθρώπων! Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Χριστός, ὁ πανένδοξος ὡς Θεός, ὡς ἄνθρωπος ἔγινεν ἄδοξος, καὶ κατὰ τὴ σταύρωσι θὰ γινόταν ἀδοξότερος ὅλων τῶν ἀνθρώπων, γι' αὐτὸ ἐν ὄψει τοῦ πάθους ζήτησε ἀπὸ τὸν Πατέρα του νὰ τὸν δοξάσῃ.

Καὶ ὁ Πατὴρ δόξασε τὸν Υἱό του ὡς ἄνθρωπο στὸν ὑπέρτατο βαθμό. Κατὰ τὸ Φιλιπ. β΄ 9 «*Ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα*». *Ὁ Θεὸς* δηλαδὴ *τὸν ὕψωσε στὸν ὑπέρτατο βαθμό, καὶ τοῦ χάρισε δόξα ἀνώτερη ἀπὸ κάθε δόξα.* Μὲ πολλοὺς δὲ τρόπους δόξασε ὁ Θεὸς τὸ Χριστό. Τὴ στιγμὴ πρὸ τῆς συλλήψεως τοῦ Χριστοῦ στὴ Γεθσημανῆ οἱ ἐχθροὶ «*ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἔπεσον χαμαί*» (ιη΄ 6). Προτοῦ γίνῃ ἡ σταύρωσι, ὁ Πιλᾶτος ἔλαβε μήνυμα ἀπὸ τὴ σύζυγό του, «*Μηδέν σοι καὶ τῷ δι-*

καίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν» (Ματθ. κζ' 19). Κατὰ τὸ χρόνο τοῦ πάθους στὸ σταυρὸ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο συσταυρωθέντας μὲ τὸν Ἰησοῦ λῃστὰς καὶ κακούργους πίστευσε, μετανόησε καὶ ὡμολόγησε τὸν Ἰησοῦ Κύριο καὶ βασιλέα. Τρίωρο σκότος ἔγινε, διαμαρτυρία τοῦ ἡλίου γιὰ τὸ ἔγκλημα τῆς χριστοκτονίας (Ματθ. κζ' 45). Ὥρες μετὰ τὴ σταύρωσι, ἐνῷ οἱ σταυρωμένοι δὲν εἶχαν τὴ δύναμι νὰ φωνάξουν, ὁ Ἰησοῦς ἐπανειλημμένως φώναξε μὲ φωνὴ μεγάλη καὶ ἔτσι ἐξέπνευσε (Ματθ. κζ' 46, 50). Βλέποντας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐξέπνευσεν, ἀφοῦ ἔκραξε μὲ φωνὴ μεγάλη, πίστευσε καὶ ὡμολόγησεν: *«Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος Υἱὸς ἦν Θεοῦ»* (Μάρκ. ιε' 39). Ἐπίσης ὁ Ἰησοῦς ἐξέπνευσε προτοῦ ἐπέλθῃ φυσικῶς τὸ τέλος, ὅταν θέλησε ὁ Θεός. Προτοῦ δὲ ἐκπνεύσῃ, *«ἔκλινε τὴν κεφαλήν»* (ιθ' 30), ἐνῷ ἡ κλίσι τῆς κεφαλῆς φυσικῶς ἔπρεπε νὰ γίνῃ μετὰ τὴν ἐκπνοή. Τὴ στιγμὴ δὲ τοῦ θανάτου *«τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω»*, σημεῖον, ὅτι ἀνοίχθηκε ὁ δρόμος πρὸς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τοῦ οὐρανοῦ. Μεγάλος σεισμὸς ἔγινε, διαμαρτυρία τῆς γῆς γιὰ τὸ ἔγκλημα τῆς χριστοκτονίας. Βράχοι σχίσθηκαν, μνημεῖα ἀνοίχθηκαν καὶ πολλοὶ νεκροὶ ἀναστήθηκαν (Ματθ. κζ' 51-52). Μὲ αὐτὰ τὰ θαυμαστὰ γεγονότα καὶ σημεῖα ὁ Πατὴρ δόξασε τὸν Υἱό του ὡς ἄνθρωπο κατὰ τὴ διάρκεια τῶν παθημάτων.

Ἀλλὰ πολὺ περισσότερο τὸν δόξασε διὰ τῶν παθημάτων, μάλιστα τῆς σταυρώσεως, καὶ δι' ὅσων ἀκολουθοῦν στὰ παθήματα. Διὰ τοῦ σταυροῦ ὁ Θεὸς ἐξάλειψε τὸ ἐναντίον μας χρεωστικὸ γραμμάτιο, τὸ κάρφωσε στὸ σταυρό, καὶ ξεγύμνωσε τὶς ἀρχὲς καὶ τὶς ἐξουσίες, τοὺς δαίμονες, καὶ τοὺς ἐξευτέλισε δημοσίως, σύροντας αὐτοὺς σὲ θριαμβευτικὴ πομπὴ μὲ τὸ ἅρμα τοῦ σταυροῦ (Κολ. β' 14-15). Ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἔχει δύο ὄψεις. Ἡ μία ὄψι εἶνε ταπείνωσι, ἄκρα ταπείνωσι, ἡ ἄλλη ὄψι εἶνε δόξα, ὑψίστη δόξα. Ἡ ταπείνωσι τελείωσε, ἡ δὲ δόξα συνεχίζεται αἰωνίως μὲ ὅλα, ὅσα ἀκολουθοῦν στὴ σταυρικὴ θυσία γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Χριστοῦ. Μετὰ τὴ σταύρωσι ἦλθεν ἡ ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀνάληψι, ἡ ἐκ δεξιῶν καθέδρα, γεγονότα τρισένδοξα. Δυνάμει τῆς σταυρικῆς θυσίας ἦλθε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα μὲ τὸν πλοῦτο τῶν χαρισμάτων· προσελκύσθηκαν στὴν πίστι τὰ ἔθνη· ἱδρύθηκε τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ καὶ ὑπεράνω τῶν κρατῶν τοῦ κόσμου, ἡ Ἐκκλησία, ἡ ταμειοῦχος τῆς θείας χάριτος καὶ ἡ κιβωτὸς τῆς σωτηρίας· σῴζονται καὶ μαζὶ μὲ τὸν Κύριο τῆς δόξης δοξάζονται ἀναρίθμητοι πιστοὶ στοὺς ἀπεράντους αἰῶνες. Ὁ Θεὸς δόξασε τὸ Χριστό, καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ δοξάζει καὶ ἐμᾶς.

Στίχ. 2: ***«Καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον».***

Τὸ ***«καθὼς»*** ἔχει αἰτιολογικὴ ἔννοια, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ *«συμφώνως»* ἢ *«διότι»*.

Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο συστατικά, σάρκα καὶ ψυχή, γι' αὐτὸ ἐδῶ μὲ τὴ λέξι ***«σὰρξ»*** σημαίνεται συνεκδοχικῶς ὁ ὅλος ἄνθρωπος, ὅπως ἀλλοῦ ὁ ὅλος ἄνθρωπος σημαίνεται συνεκδοχικῶς μὲ τὴ λέξι *«ψυχή»*. Μὲ τὴν ἀντωνυμία ***«πᾶν»*** σημαίνεται πᾶν χάρισμα, κάθε χάρισμα.

Μεταφράζουμε: *«Συμφώνως μὲ τὴν ἐξουσία, ποὺ ἔδωσες σ' αὐτὸν ἐπάνω σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε κάθε χάρισμα, ποὺ ἔδωσες σ' αὐτόν, νὰ δώσῃ σ' αὐτοὺς ζωὴ αἰώνια»*.

Κατὰ τὸν προηγούμενο στίχ. 1 ὁ Ἰησοῦς ζήτησε ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ δοξάσῃ τὸν Υἱό του. Μὲ τὸν παρόντα στίχ. 2 ὁ Ἰησοῦς αἰτιολογεῖ τὸ αἴτημά του νὰ δοξασθῇ. Ζητεῖ νὰ δοξασθῇ συμφώνως πρὸς τὴν ἐξουσία, ποὺ ἔδωσε σ' αὐτὸν ὁ Πατήρ, γιὰ νὰ ἐνεργήσῃ γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, ἤ, γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε ἀλλιῶς, ζητεῖ νὰ δοξασθῇ, διότι ὁ Πατὴρ ἀνέθεσε σ' αὐτὸν ἔργο γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὁποῖο, κατὰ τὸ στίχ. 4, *«ἐτελείωσεν»*, *ἔφερεν εἰς πέρας*.

Μὲ τὴ φράσι ***«ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν»*** σημαίνεται, ὅτι ὁ Πατὴρ ἔδωσεν ἐξουσία στὸν Υἱὸ ὡς ἄνθρωπο. Διότι ὡς Θεὸς ὁ Υἱὸς ἔχει κάθε ἐξουσία, εἶνε παντοδύναμος, *«παντοκράτωρ»* (Ζαχ. β' 12, Β' Κορ. στ' 18, Ἀποκ. α' 8). Στὴ φράσι ***«ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς»*** ἡ γενικὴ εἶνε ἀντικειμενικὴ καὶ ἡ φράσι σημαίνει *«ἐξουσίαν ἐπὶ παντὸς ἀνθρώπου, ἐξουσία σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους»*. Ὁ Θεὸς ἔδωσεν ἐξουσία στὸ Χριστό, γιὰ νὰ ἐνεργήσῃ γιὰ τὴ σωτηρία ὅλων τῶν ἀνθρώπων, διότι ὁ Θεὸς δημιούργησε καὶ ἀγαπᾷ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ *«πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι»* (Α' Τιμ. β' 4). Ἄλλο θέμα, ὅτι τὴ σωτηρία λαμβάνουν μόνον οἱ ἐκλεκτοί, διότι οἱ ἀσεβεῖς δὲν τὴν ἀποδέχονται.

Στὴ φράσι ***«πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ»*** οἱ ἑρμηνευταὶ κάνουν πολὺ μεγάλο ἑρμηνευτικὸ λάθος, διότι δὲν προσέχουν τὴ σύνταξι. Τὴν περιληπτικὴ ἀντωνυμία ***«πᾶν»*** θεωροῦν ὡς πρῶτο ἀντικείμενο τοῦ ***«δώσῃ»***, τὸ ὁποῖο σημαίνει τοὺς πιστοὺς ὡς σύνολο. Καὶ τὴν ἀντωνυμία ***«αὐτοῖς»*** θεωροῦν ὡς δεύτερο ἀντικείμενο τοῦ ***«δώσῃ»***, τὸ ὁποῖο σημαίνει τοὺς πιστοὺς ὡς ἐπὶ μέρους ἄτομα. Καὶ ἔτσι στὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ χωρίου δίνεται ἡ ἑξῆς ἔννοια: «ὥστε στὸ πλῆθος τῶν πιστῶν, τὸ ὁποῖον ἔδωσες σ' αὐτόν, νὰ δώσῃ σ' αὐτοὺς ζωὴ αἰώνια»!

Ἂν τὸ ***«πᾶν»*** ἦταν ἀντικείμενο τοῦ ***«δώσῃ»***, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ τὸ θεωροῦν, θὰ ἦταν σὲ πτῶσι δοτική, τὸ δὲ ***«αὐτοῖς»***, τὸ ὁποῖο θεωροῦν δεύτερο ἀντικείμενο τοῦ ***«δώσῃ»***, θὰ περίττευε καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε στὸ χωρίο. Τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ χωρίου θὰ ἦταν, «ἵνα παντὶ ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ ζωὴν αἰώνιον», δηλαδὴ «γιὰ νὰ δώσῃ ζωὴ αἰώνια σὲ κάθε ἄνθρωπο, τὸν ὁποῖον ἔδωσες σ᾽ αὐτόν». Ἐπὶ πλέον ἔχουμε νὰ παρατηρήσωμε, ὅτι κατὰ τὸ πρῶτο τμῆμα τοῦ χωρίου ὁ Πατὴρ ἔδωσε στὸν Υἱὸ ἐξουσία ἐπάνω σ᾽ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ δώσῃ τὴν αἰώνια ζωὴ σὲ ὅλους. Ἀλλ᾽ αὐτὴ ἡ ἔννοια ἔρχεται σ᾽ ἀντίθεσι πρὸς τὴν ἑρμηνεία, τὴν ὁποία οἱ ἑρμηνευταὶ δίνουν στὸ δεύτερο τμῆμα τοῦ χωρίου. Διότι κατ᾽ αὐτὴ τὴν ἑρμηνεία ἡ ἐξουσία δόθηκε στὸ Χριστό, γιὰ νὰ δώσῃ τὴν αἰώνια ζωὴ στοὺς ἐκλεκτοὺς μόνο, ἀφοῦ μὲ τὴ φράσι, ***«πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ»***, οἱ ἑρμηνευταὶ ἐννοοῦν ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ὁ Πατὴρ ἔδωσε στὸν Υἱό, αὐτοὶ δὲ εἶνε μόνον οἱ ἐκλεκτοί. Ὁ Πατὴρ ἔδωσε στὸν Υἱὸ τὴν ἐξουσία γιὰ τὴ σωτηρία ***«πάσης σαρκός»***, ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὄχι μέρους τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄλλο θέμα, ὅτι τὴ σωτηρία λαμβάνουν μόνον οἱ ἐκλεκτοί, διότι οἱ ἄλλοι δὲν τὴν ἀποδέχονται.

Γιὰ νὰ ἑρμηνευθῇ ὀρθῶς τὸ ἐξεταζόμενο χωρίο, πρῶτα πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ὀρθῶς ἡ σύνταξί του. Ὑποκείμενο τοῦ ***«δώσῃ»*** δὲν ἐννοεῖται «αὐτός», ὁ Υἱός, ὅπως οἱ ἑρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ τὸ ***«πᾶν»***, τὸ ὁποῖον αὐτοί, δεινῶς σφαλλόμενοι, θεωροῦν ἀντικείμενο τοῦ ***«δώσῃ»***. Ἡ φράσι ***«πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ»*** δὲν σημαίνει ἀνθρώπους, τοὺς ἐκλεκτούς, τοὺς ὁποίους ὁ Πατὴρ ἔδωσε στὸν Υἱό, ἀλλὰ σημαίνει πᾶν χάρισμα, τὸ ὁποῖον ὁ Πατὴρ ἔδωσε στὸν Υἱὸ ὡς ἄνθρωπο, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴ μεσσιακὴ ἀποστολή του γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐν λόγῳ φράσι σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ φράσι στὸ στίχ. 7, *«πάντα ὅσα δέδωκάς μοι»*, καὶ ἡ φράσι στὸ Ματθ. ια΄ 27 καὶ Λουκ. ι΄ 22, *«Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρός μου»*. Ἀπὸ τὰ χαρίσματα τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸ ὡς ἄνθρωπο στὴν ἀρχιερατικὴ προσευχή, τὴν ὁποία ἑρμηνεύουμε, ἀναφέρονται *«τὰ ῥήματα»* (στίχ. 8) ἢ *«ὁ λόγος»* (στίχ. 14), καὶ *«τὸ ὄνομα»* (στίχ. 11) ἢ *«ἡ δόξα»* (στίχ. 22). Οἱ δύο τελευταῖοι ὅροι *«ὄνομα»* καὶ *«δόξα»* σημαίνουν *«δύναμις»*, ὅπως θὰ δειχθῇ κατὰ τὴν ἑρμηνεία τῶν στίχων, στοὺς ὁποίους περιέχονται. Τὸ ***«αὐτοῖς»*** εἶνε ἀντικείμενο τοῦ ***«δώσῃ»***, ὅπως καὶ τὸ ***«ζωὴν αἰώνιον»***, διότι τὸ ***«δίδωμι»*** λαμβάνει δύο ἀντικείμενα, ἕνα σὲ δοτικὴ καὶ ἕνα σὲ αἰτιατικὴ πτῶσι (δίδωμί τινί τι). Ἀναφέρεται δὲ τὸ ***«αὐτοῖς»*** στοὺς ἀνθρώπους γενικῶς, ὅπως καὶ ἡ

φράσι ***«πάσης σαρκός»***. Κατὰ συμμόρφωσι δὲ πρὸς τὸ ***«πάσης σαρκὸς»*** τὸ ἀντικείμενο τοῦ ***«δώσῃ»*** σὲ δοτικὴ πτῶσι κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἶνε *«αὐτῇ»* (δηλαδὴ *«πάσῃ σαρκί»*). Ἀλλ᾽ εἶνε ***«αὐτοῖς»*** κατὰ τὸ νοούμενο.

Συμφώνως πρὸς αὐτὰ ἡ δόξα, τὴν ὁποία κατὰ τὸν προηγούμενο στίχ. 1 ζήτησε ἀπὸ τὸν Πατέρα ὁ Υἱός, διότι κατὰ τὸν στίχ. 2 ἔδωσε σ᾽ αὐτὸν ἐξουσία νὰ κάνῃ ἔργο γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, ἔγκειται σὲ τοῦτο: Νὰ εὐοδώσῃ ὁ Πατὴρ τὸ ἀνατεθὲν στὸν Υἱὸ ἔργο ν᾽ ἀποβοῦν ἀνθρωποσωτήρια τὰ δοθέντα στὸν Υἱὸ χαρίσματα, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ὁ Υἱὸς στὴν κατάστασι πρὶν ἀπὸ τὴν κένωσι καὶ τὴν ταπείνωσί του.

Ὡς πρὸς τὴν ἐπάνοδό του στὴν κατάστασι πρὸ τῆς κενώσεως καὶ τῆς ταπεινώσεώς του ὁ Υἱὸς στὸ στίχ. 5 λέγει: *«Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ, τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί»*.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐξασφάλισε αἰώνια ζωὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὴν λαμβάνουν μόνον οἱ ἐκλεκτοί, ἂς προσπαθοῦμε διὰ ταπεινώσεως, πίστεως, καλῆς προαιρέσεως καὶ πνευματικοῦ ἀγῶνος νὰ εἴμεθα ἐκλεκτοί, γιὰ νὰ ἔχωμε αἰώνια ζωὴ καὶ νὰ εἴμεθα αἰωνίως εὐτυχεῖς.

Στίχ. 3: ***«Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν».***

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὴ δὲ εἶνε ἡ αἰώνια ζωή, νὰ γνωρίζουν ἐσένα* (νὰ συνδέωνται μ᾽ ἐσένα· νὰ ἔχουν κοινωνία μ᾽ ἐσένα), *τὸν μόνο ἀληθινὸ Θεό, καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν ὁποῖον ἀπέστειλες»*.

Τὸ ***«γινώσκω»*** ἐδῶ δὲν ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ «ἁπλῶς γνωρίζω· γνωρίζω θεωρητικῶς», ἀλλ᾽ ἔχει ὑψηλὴ καὶ πλουσία ἔννοια. Σὲ φράσεις ὅπως *«οὗτος ἔγνωσται ὑπ᾽ αὐτοῦ* (τοῦ Θεοῦ)» (Α΄ Κορ. η΄ 3), *«γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ»* (Γαλ. δ΄ 9), *«τοῦ γνῶναι αὐτὸν* (τὸν Χριστὸν) *καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ»* (Φιλιπ. γ΄ 10), *«ἐγνώκαμεν αὐτὸν* (τὸν Χριστόν)», *«ἔγνωκα αὐτὸν* (τὸν Χριστόν)» *«ὁ γινώσκων τὸν Θεόν»*, *«οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν»* (Α΄ Ἰωάν. β΄ 3, 4, δ΄ 6, 7), τὸ ***«γινώσκω»*** σημαίνει *«ἀγαπῶ, βιώνω, πιστεύω, συνδέομαι, ἔχω στενὴ σχέσι καὶ κοινωνία»*. Τέτοια δὲ σημασία ἔχει τὸ ***«γινώσκω»*** καὶ στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο. Στὴ δὲ φράσι τοῦ Φιλιπ. γ΄ 8 *«τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου μου»* ἡ λέξι *«γνῶσις»* σημαίνει *«γνωριμία»*, τὴ γνωριμία μὲ τὸ Χριστό, τὸν σύνδεσμο καὶ τὴν κοινωνία μὲ τὸ Χριστό. Καὶ σήμερα, ὅταν λέγωμε, ὅτι μία νέα γνώρισε ἕνα νέο, ἢ ἔχει γνωριμία μὲ ἕνα νέο, ἐννοοῦμε σχέ-

σι ἀγάπης μὲ τὸ νέο. Τέλος ἀναφέρουμε τὸ *«Ἀδὰμ ἔγνω Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ»* (Γεν. δ' 1), ὅπου τὸ ***«γινώσκω»*** ἔχει τὴν ἔννοια τῆς σαρκικῆς σχέσεως καὶ κοινωνίας. Ὅπως δὲ σ' αὐτὴ τὴ φράσι τὸ ***«γινώσκω»*** ἔχει τὴν ἔννοια τῆς σαρκικῆς σχέσεως ἢ κοινωνίας, ἔτσι στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο καὶ σ' ἄλλα ἔχει τὴν ἔννοια τῆς πνευματικῆς σχέσεως καὶ κοινωνίας μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὸ Χριστό.

Στὸν προηγούμενο στίχ. 2 τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς του ὁ Ἰησοῦς ὡς σκοπὸ τοῦ ἔργου του ἀνέφερε τὴν αἰώνια ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Στὸν παρόντα δὲ στίχ. 3 δίνει τὸν ὁρισμὸ ***«τῆς αἰωνίου ζωῆς»***. Ὑπάρχει πρόσκαιρη ζωὴ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, ἡ φυσικὴ ζωή, τὴν ὁποία ζοῦμε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ζοῦν δὲ καὶ τὰ ζῷα. Αὐτὴ ἡ ζωὴ δὲν εἶνε ἱκανοποιητική, εἶνε κατώτερη ζωή, σὲ πολλὲς δὲ περιπτώσεις καὶ δραματική. Κατὰ τὴν πίστι μας ὑπάρχει ζωὴ καὶ μετὰ θάνατον σὲ ἄλλο κόσμο, ἡ ὁποία δὲν τελειώνει ποτέ, διαρκεῖ αἰωνίως. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι φεύγουν ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο ἀσεβεῖς καὶ ἀμετανόητοι, ἐκείνη ἡ ζωὴ εἶνε ζωὴ κολάσεως, ζωὴ μετὰ βασάνων, καὶ ἐνῷ δὲν τελειώνει ποτέ, δὲν ὀνομάζεται αἰώνια ζωή, οὔτε κἂν ζωή, ἀλλ' ὀνομάζεται θάνατος, δεύτερος θάνατος. Αἰώνια ζωὴ ὀνομάζεται ἡ ἀνώτερη ζωή, ἡ πνευματικὴ καὶ εὐτυχὴς ζωή, τὴν ὁποία ζοῦν οἱ εὐσεβεῖς ἄνθρωποι, ὄχι δὲ μόνον μετὰ θάνατον, ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τὴν πρόσκαιρη αὐτὴ ζωή, μὲ τὴ διαφορά, ὅτι ἡ αἰώνια ζωὴ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο εἶνε ὀλιγώτερο εὐτυχής, ἐνῷ στὸν ἄλλο κόσμο εἶνε ἀσυγκρίτως καὶ ἀπεριγράπτως εὐτυχέστερη. Κατὰ τὸν ὁρισμὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ ***«ἡ αἰώνιος ζωή»*** ἔγκειται στὸ νὰ ***«γινώσκουν»*** οἱ ἄνθρωποι ***«τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν»*** καὶ τὸν ἀπεσταλμένο του ***«Ἰησοῦν Χριστόν»***. Αἰώνια ζωὴ εἶνε δηλαδὴ τὸ νὰ γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι τὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ νὰ πιστεύουν καὶ ν' ἀγαποῦν τὸ Θεὸ καὶ τὸ Χριστό, νὰ ἔχουν στενὴ σχέσι καὶ κοινωνία μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὸ Χριστό, ἀνώτερη κάθε ἄλλης σχέσεως καὶ κοινωνίας. Αὐτὴ ἡ σχέσι καὶ κοινωνία εἶνε εὐχαρίστησι, χαρὰ καὶ εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων ἄρρητη.

Ἐδῶ ὁ Χριστὸς τὸν Πατέρα, στὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται, ἀναφέρει ὡς ***«τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν»***. Ἀλλὰ τοῦτο γεννᾷ τὴν ἀπορία: Μόνον ὁ Πατὴρ εἶνε ἀληθινὸς Θεός; Δὲν εἶνε καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα; Ἡ ἀπάντησι στὴν ἀπορία εἶνε αὐτή: Ὁ Πατὴρ ἀναφέρεται ὡς ***«ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεὸς»*** ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν, οἱ ὁποῖοι εἶνε ὅλοι ψευδεῖς. Τὸ δὲ ***«μόνος»*** δὲν ἀποκλείει τὰ πρόσωπα τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπὸ τὴν ἔννοια τοῦ ἀλη-

θινοῦ Θεοῦ, ὅπως στὸ Ἰούδ. 4, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε *«ὁ μόνος δεσπότης καὶ Κύριος»*, τὸ *«μόνος»* δὲν ἀποκλείει, ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ εἶνε *«δεσπότης καὶ Κύριος»* καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ Πατὴρ εἶνε ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεὸς ὄχι ὡς πρόσωπο, ἀλλ' ὡς θεία οὐσία. Ἐπειδὴ ἡ θεία οὐσία εἶνε μία, μοναδική, ὁ δὲ Πατὴρ ἔχει τὴ μοναδικὴ αὐτὴ οὐσία, γι' αὐτὸ ἀναφέρεται ὡς ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός. Ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱός, ἀφοῦ εἶνε ὁμοούσιος πρὸς τὸν Πατέρα (ι' 30), ἀφοῦ ἔχει δηλαδὴ τὴν αὐτὴ θεία οὐσία, τὴν ὁποία ἔχει ὁ Πατὴρ καὶ ἡ ὁποία εἶνε μοναδική, γι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς εἶνε Θεὸς ἀληθινός, ὅπως ρητῶς διακηρύττει ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης στὸ Α' Ἰωάν. ε' 20. Κατὰ τὸ ἀποστολικὸ αὐτὸ χωρίο ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀληθινοῦ, καὶ συγχρόνως *«οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεός»*, ***αὐτὸς εἶνε ὁ ἀληθινὸς Θεός***. Τὸ *«οὗτος»* περὶ τοῦ Υἱοῦ, τὸ ὁποῖον εἶνε ἰσχυρότατα ἐμφατικό, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ***«ὁ μόνος»*** περὶ τοῦ Πατρός. Δύναται λοιπὸν καὶ γιὰ τὸν Υἱό, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ὅλη καὶ μοναδικὴ θεία οὐσία, νὰ λέγεται, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός. Τὸ αὐτὸ βεβαίως ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τοῦ ὁποίου ἡ θεότης καὶ ἡ κυριότης μαρτυρεῖται σὲ πολλὰ χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρουμε δύο, τὸ Πράξ. ε' 3-4 καὶ τὸ Β' Κορ. γ' 16-18.

Καὶ στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο, καίτοι γίνεται διάκρισι μεταξὺ ***«τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ»*** καὶ τοῦ ***«Ἰησοῦ Χριστοῦ»***, ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπεμφαίνεται. Διότι, ὅπως παρατηρήθηκε, κανεὶς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἰπῇ, «Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν Θεὸν καὶ τὸν Ἀβραὰμ ἢ τὸν Μωυσῆν». Ὁ Χριστὸς μαζὶ μὲ τὸ Θεὸ Πατέρα ἔθεσε καὶ τὸν ἑαυτό του ὡς συναίτιο τῆς αἰώνιας ζωῆς, διότι εἶχε τὴ συνείδησι, ὅτι δὲν εἶνε μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ Θεός. Στὸ Α' Ἰωάν. ε' 20, ὅπου γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ρητῶς διακηρύσσεται, ὅτι εἶνε *«ὁ ἀληθινὸς Θεός»*, ρητῶς ἐπίσης διακηρύσσεται, ὅτι εἶνε καὶ *«ζωὴ αἰώνιος»*. Ὁ Χριστὸς δὲν δίνει μόνο ζωὴ αἰώνια, ἀλλὰ καὶ εἶνε ζωὴ αἰώνια, ἀκριβῶς διότι εἶνε Θεός. Κάνουμε μία ἀκόμη παρατήρησι. Ἡ φράσι, ***«ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν»***, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσι, «νὰ γνωρίζουν ἐσένα, ἐπειδὴ εἶσαι ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός». Ἀλλ' ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι πρέπει «νὰ γνωρίζουν» καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, περιλαμβάνεται καὶ αὐτὸς στὴν ἔννοια τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὅπως εἴπαμε, ὁ Υἱὸς εἶνε καὶ αὐτὸς ἡ ὅλη καὶ μοναδικὴ θεία οὐσία. Ἡ δὲ διάκρισι μεταξὺ ***«τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ»*** καὶ τοῦ ***«Ἰησοῦ Χριστοῦ»*** γίνεται, ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς ἔγινεν ἄνθρωπος. Τὸ ὄνομα ***«Ἰησοῦς Χριστὸς»*** σχετίζεται μὲ τὴν ἐνανθρώπησι τοῦ Υἱοῦ.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν τὴν παροῦσα φυσικὴ καὶ πρόσκαιρη ζωή, παρὰ τὰ τόσα βάσανά της. *«Ἢν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν»*, λέγει παλαιὸς λόγος. «Καὶ μὲ τὰ τόσα βάσανα πάλι γλυκειὰ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα», λέγει νεώτερος λαϊκὸς λόγος. Ἀλλ' ἡ Ἁγία Γραφή, κείμενο θεόπνευστο, τοῦ ὁποίου ἡ θεοπνευστία βεβαιώνεται μὲ θαύματα, κηρύττει καὶ ἄλλη ζωή, ἀνώτερη καὶ σὲ ποιότητα, ἀφοῦ καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο εὐτυχῆ, καὶ σὲ ποσότητα, ἀφοῦ δὲν ἔχει τέλος, ἀλλ' ἀρχίζει ἀπὸ τώρα καὶ ἐπεκτείνεται στὴν ἀπέραντη αἰωνιότητα. Εἶνε ἡ αἰώνια ζωή. Οἱ πολλοὶ ὅμως ἄνθρωποι λόγῳ ἀπιστίας δὲν γνωρίζουν, δὲν βιώνουν αὐτὴ τὴ ζωή. Δυστυχεῖς ἄνθρωποι, ἐνῷ πλάσθηκαν γιὰ τὴν εὐτυχία. Δύνανται ὅμως καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ γνωρίσουν, νὰ βιώσουν αὐτὴ τὴ ζωή, ἂν γνωρίσουν, ἂν δηλαδὴ πιστεύσουν, ἀγαπήσουν καὶ λατρεύσουν τὸ Θεὸ καὶ τὸ Χριστό, τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεό. Διότι ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστὸς εἶνε ἡ αἰώνια ζωὴ καὶ ἡ αἰτία τῆς αἰώνιας ζωῆς τῶν πιστῶν ἀνθρώπων. Καὶ οἱ πιστοὶ ὅμως ἂς γνωρίσωμε καλλίτερα, ἂς πιστεύσωμε δηλαδή, ἂς ἀγαπήσωμε καὶ ἂς λατρεύσωμε περισσότερο τὸ Θεὸ καὶ τὸ Χριστό, γιὰ ν' ἀπολαύσωμε περισσότερο τὴν αἰώνια ζωή.

Στίχ. 4-5: *«Ἐγὼ σὲ ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί»*.

Τὸ ***«παρὰ σεαυτῷ»*** σημαίνει *«σὲ σένα τὸν ἴδιο»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἐγὼ σὲ δόξασα ἐπάνω στὴ γῆ. Τὸ ἔργο τελείωσα, ποὺ μοῦ ἀνέθεσες νὰ κάνω. Καὶ τώρα δόξασέ με σύ, Πάτερ, σὲ σένα τὸν ἴδιο μὲ τὴ δόξα, τὴν ὁποία εἶχα προτοῦ ὑπάρξῃ ὁ κόσμος σὲ σένα»*.

Τὴ φράσι ***«ἐπὶ τῆς γῆς»*** εἶπεν ὁ Χριστός, διότι εἶχε τὴ συνείδησι, ὅτι κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, εἶνε *«ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς»* (γ' 13, στ' 41), *«ὁ ἀπ' οὐρανῶν»* (Ἑβρ. ιβ' 25), *«ὁ ἐπουράνιος»* (Α' Κορ. ιε' 48, 49), *ἐπουράνιος* μὲ τὴν ὑψίστη ἔννοια, *«ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ»* (Α' Κορ. ιε' 47).

«Τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω». Μὲ τὴ φράσι αὐτὴ ὁ Ἰησοῦς ἐννοεῖ, ὅτι τελείωσε τὸ ἔργο του στὴ γῆ, θεωρώντας ὡς τετελεσμένο γεγονὸς καὶ τὸ ἔργο τῆς ἐντὸς ὡρῶν ἐπικειμένης θυσίας του. Ὁ Χριστὸς μετὰ τὸ ἔργο στὴ γῆ, τὸ ὁποῖο τελείωσε, τελεῖ ἔργο καὶ στὸν οὐρανό, διότι *«ἐντυγχάνει»*, *μεσιτεύει*, ὑπὲρ

τῶν ἀνθρώπων (Ρωμ. η' 34, Ἑβρ. ζ' 25). Αὐτὸ δὲ τὸ ἔργο ἄρχισε ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναλήψεως καὶ θὰ τελειώσῃ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας, ὁπότε θὰ λήξῃ ἡ μεσσιακὴ καὶ μεσιτικὴ ἀποστολή του.

Ὁ Χριστὸς ἐξετέλεσε τὸ ἔργο του μὲ τὴ διδασκαλία του, μὲ τὶς θεραπεῖες ἀσθενῶν καὶ ἀναπήρων, μὲ ἄλλα θαύματα, μὲ προσευχές, μὲ ἀγρυπνίες καὶ διανυκτερεύσεις σὲ προσευχές, μὲ κόπους, μὲ αὐταπάρνησι, μὲ θυσίες, μὲ τὸ νὰ ὑποστῇ ταπεινώσεις καὶ φρικτὰ πάθη, καὶ τὸ φρικτότερο ὅλων τῶν παθῶν, τὴ σταύρωσι, γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Χριστὸς *«διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ Διαβόλου»* (Πράξ. ι' 38). Ἐξετέλεσε δὲ τὸ ἔργο του σὲ τέλειο βαθμό. Καὶ μὲ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ ἔργου του ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων δόξασε τὸν Πατέρα.

Ὁ Θεὸς δίνει προορισμὸ καὶ ἱκανότητες καὶ ἄλλες προϋποθέσεις σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ ἐκτελέσουν ἔργο γιὰ τὸ δικό τους καλό, καὶ γιὰ τὴ δόξα του, καίτοι βεβαίως ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴ δόξα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν μὲ τὰ ἔργα τους δοξάζουν τὸ Θεό, ὁ Θεὸς τοὺς ἀντιδοξάζει.

Μὲ τὸ ἔργο του ὁ Χριστὸς ἔγινε πρότυπο καὶ παράδειγμα γιὰ μᾶς, γιὰ νὰ ἐκτελοῦμε καὶ μεῖς τὸ ἔργο μας. Ἀλλ' ἐκτελοῦμε; Καὶ πῶς καὶ κατὰ πόσον ἐκτελοῦμε; Δύναμαι ἐγὼ νὰ εἰπῶ ὅ,τι εἶπε στὸ Θεὸ ὁ Ἰησοῦς; ***«Τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω».*** Δύναμαι νὰ εἰπῶ ὅ,τι εἶπεν ὁ Παῦλος; *«Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα»* (Β' Τιμ. δ' 7). Βλέποντας τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ, τοῦ μιμητοῦ τοῦ Χριστοῦ Παύλου, καὶ ἀναριθμήτων ἁγίων, ἐρχόμεθα σὲ αἴσθησι τῶν σοβαρῶν παραλείψεων καὶ ἀτελειῶν μας στὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ, τῆς ἥσσονος προσπαθείας, ἀμελείας, ὀκνηρίας καὶ ραθυμίας μας. Ἂς παρακαλοῦμε, ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἐλεῇ, καὶ νὰ μᾶς βοηθῇ, γιὰ ν' ἀποβάλλωμε τὴ ραθυμία καὶ νὰ προσλαμβάνωμε ζῆλο πρὸς ἐκτέλεσι τοῦ προορισμοῦ μας καὶ σωτηρία μας.

«Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ». Ἀφοῦ ὁ Υἱὸς ***«ἐτελείωσε»*** τὸ ἔργο του στὴ γῆ, ζητεῖ τώρα ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ τὸν δοξάσῃ. Νὰ τὸν δοξάσῃ ὡς ἄνθρωπο. Διότι ὡς Θεὸς δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ εἶνε ἔνδοξος, ἐνῷ ὡς ἄνθρωπος ταπεινώθηκε, ἐξουθενώθηκε, ἔγινεν ἀδοξότερος ὅλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἐχθροὶ συμπεριφέρθηκαν σ' αὐτὸν σὰν νὰ μὴν ἦταν κἂν ἄνθρωπος. Στὸ χριστολο-

γικὸ Ψαλμὸ κα', στίχ. 7, ὁ Χριστὸς λέγει προφητικῶς: *«Ἐγώ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ὄνειδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουθένημα λαοῦ»!* Πόσο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ταπεινώθηκε γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους!

Μὲ τὸ λόγο, ***«δόξασόν με σύ, Πάτερ»***, ὁ Χριστὸς ζητεῖ νὰ τὸν δοξάσῃ ὁ Πατήρ, ὄχι ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος. Καὶ ποῦ ὁ Πατὴρ νὰ δοξάσῃ τὸ Χριστό; Στὸν κόσμο; Στοὺς ἀνθρώπους; Λέγοντας ὁ Χριστὸς στὸν Πατέρα ***«παρὰ σεαυτῷ»***, *σὲ σένα τὸν ἴδιο*, ζητεῖ νὰ τὸν δοξάσῃ ὁ Πατὴρ στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, ὄχι στὸν κόσμο, στοὺς ἀνθρώπους. *«Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω»*, εἶπεν ἄλλοτε ὁ Χριστός (ε' 41). Τί εἶνε ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων μπροστὰ στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ; Λιγώτερο ἀπὸ τὸ μηδέν!

Ὅλοι διψοῦμε τὴ δόξα, διότι πλασθήκαμε γιὰ τὴ δόξα, ἀλλὰ στερηθήκαμε τὴ δόξα ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ὅ,τι κανεὶς στερεῖται, αὐτὸ καὶ διψᾷ, αὐτὸ καὶ ποθεῖ διακαῶς. Δὲν εἶνε κατ' ἀρχὴν κακὸ τὸ νὰ θέλωμε καὶ νὰ ἐπιδιώκωμε δόξα. Εἶνε ὅμως κακὸ τὸ νὰ ἔχωμε γιὰ τὴ δόξα ἐσφαλμένη ἀντίληψι καὶ νὰ ἐπιδιώκωμε τὴ δόξα παρὰ ἀνθρώπων καὶ παρὰ ἀνθρώποις, ἐνῷ ἡ ἀληθινὴ δόξα ὑπάρχει μόνο στὸ Θεό, παρέχεται ἀπὸ τὸ Θεό, καὶ ἐννοεῖται σὲ κοινωνία μὲ τὸ Θεό. Ἂς ἐπιδιώκωμε λοιπόν, ὄχι κοσμικὴ δόξα, ἀλλὰ δόξα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ παρὰ τῷ Θεῷ, δόξα ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ κοντὰ στὸ Θεό.

Στὴ φράσι, ***«τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί»***, τὸ ***«παρὰ σοὶ»*** ἐμεῖς νομίζουμε, ὅτι προτιμότερον εἶνε νὰ συνταχθῇ, ὄχι μὲ τὸ ἀπώτερο ***«τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον»***, ἀλλὰ μὲ τὸ ἀμέσως προηγούμενο ***«πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι»***. Ἔτσι ἡ ροὴ τοῦ λόγου εἶνε φυσικώτερη. Κατ' αὐτὴ δὲ τὴν ἐκδοχὴ ὁ Υἱὸς λέγει στὸν Πατέρα: Δόξασέ με μὲ τὴ δόξα, τὴν ὁποία εἶχα προτοῦ διὰ τῆς δημιουργίας ὑπάρξῃ ὁ κόσμος ***«παρὰ σοί»***, *πλησίον σου*. Τὸ ***«παρὰ σεαυτῷ»*** διαφέρει ἀπὸ τὸ ***«παρὰ σοί»***. Μὲ τὸ πρῶτο ὁ Χριστὸς ζητεῖ νὰ δοξασθῇ, ὄχι στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ στὸν ἴδιο τὸ Θεό, ἐσωτερικῶς τῆς Θεότητος. Μὲ τὸ δεύτερο ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ὕπαρξι τοῦ κόσμου πλησίον τοῦ Θεοῦ, ἐξωτερικῶς τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Υἱὸς εἶχε δόξα ***«πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι»***, πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ἄρα ὑπῆρχε πρὸ τοῦ κόσμου. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀρχὴ τοῦ κόσμου εἶνε καὶ ἀρχὴ τοῦ χρόνου, ἀφοῦ ὁ Υἱὸς ὑπῆρχε πρὸ τοῦ κόσμου, ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ χρόνου, προαιωνίως. Καὶ ἀφοῦ ἔχει προαιωνία ὕπαρξι, περιλαμβάνεται στὴν ἔννοια τοῦ Θεοῦ, εἶνε πρόσωπο τῆς Θεότητος, ὅπως ὁ Πατήρ, διότι μόνον ἡ Θεότης ὑπῆρχε

προαιωνίως. Καὶ ἀφοῦ ὁ Υἱὸς εἶνε πρόσωπο τῆς Θεότητος, εἶχε τὴν αὐτὴ δόξα μὲ τὸ Θεὸ Πατέρα. Ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος περιῆλθε σὲ κατάστασι ἐσχάτης ταπεινώσεως καὶ ἀδοξίας. Καὶ γι' αὐτὸ τώρα, μετὰ τὴν περάτωσι τοῦ ἔργου του στὴ γῆ, ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ τὸν δοξάσῃ ὡς ἄνθρωπο μὲ τὴν προαιωνία δόξα, ὥστε καὶ ὡς Θεὸς καὶ ὡς ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴ δόξα.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν πλάσθηκε, εἶχε δόξα, τὴν ὁποία, λόγῳ τῆς ἁμαρτίας, ἔχασε. Ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως, τοῦ ἔργου καὶ προπαντὸς τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, ὁ σῳζόμενος ἄνθρωπος ἐπανέρχεται στὴ δόξα πρὸ τῆς πτώσεως, ἢ μᾶλλον ἀποκτᾷ δόξα ἀκόμη μεγαλύτερη. Διότι ὁ Ἀδάμ, ὅταν πλάσθηκε, εἶχε δόξα, ἡ ὁποία, ἂν θὰ προώδευε στὸ καλό, θ' αὐξανόταν.

Ὁ Ἰησοῦς προσεύχεται γιὰ τοὺς μαθητάς του

Στίχ. 6: *«Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι»*.

Τὸ ***«σοί»***, πληθυντικὸς τοῦ «σός», σημαίνει «*ἰδικοί σου*». Καὶ τὸ ***«τετηρήκασι»*** σημαίνει «*ἔχουν δεχθῆ*».

Μεταφράζουμε: «*Φανέρωσα τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀνθρώπους, ποὺ μοῦ ἔδωσες ἀπὸ τὸν κόσμο. Ἰδικοί σου ἦταν, καὶ τοὺς ἔδωσες σ' ἐμένα, καὶ τὸ λόγο σου ἔχουν δεχθῆ*».

«Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα». Ἐδῶ ***«ὄνομα»*** δὲν σημαίνει ὄνομα, ὅπως τὸ ὄνομα Γιαχβέ, Κύριος, Θεός κλπ., ἀλλὰ σημαίνει τὸ πρόσωπο, αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ Πατέρα. Λέγοντας ὁ Ἰησοῦς, ***«Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα»***, ἐννοεῖ, ὅτι φανέρωσε τὸ Θεὸ Πατέρα. Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Στοὺς Ἰουδαίους, στοὺς ὁποίους κήρυξε ὁ Ἰησοῦς, ἦταν ἄγνωστος ὁ Θεός; Δὲν λέγει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, Ψαλμ. οε' 2, «*Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός*»; Βεβαίως στοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς ἦταν γνωστός. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς φανέρωσε τὸ Θεὸ περισσότερο, σαφέστερα καὶ τελειότερα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Στὸ μεσσιακὸ Ψαλμὸ κα', στίχ. 23, στὸ Θεὸ ἀπευθυνόμενος ὁ Μεσσίας λέγει προφητικῶς: «*Διηγήσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου*» (Βλέπε καὶ Ἑβρ. β' 12). Στὸ Ματθ. ια' 27 ὁ Ἰησοῦς λέγει, «*Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι*».

Κατὰ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ χωρίου τούτου *κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν Πατέρα, παρὰ μόνον ὁ Υἱός, καὶ ἐκεῖνος, στὸν ὁποῖο θὰ θελήσῃ ὁ Υἱὸς ν' ἀποκαλύψῃ*. Στὸ α΄ 18 ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει: «*Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο*». *Τὸ Θεὸ δὲν εἶδε ποτὲ κανείς. Ὁ μονογενὴς Υἱός, ποὺ εἶνε στὸν κόλπο τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἀποκάλυψε.* Κανεὶς ἄνθρωπος καὶ κανεὶς ἄγγελος δὲν εἶδε τὸν Πατέρα. Τὸ νὰ ἰδῇ ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος τὸ Θεὸ ὅπως εἶνε, αὐτὸ εἶνε ἀδύνατο. Ὁ Υἱός, ἀκριβῶς διότι εἶνε Υἱός, αὐτὸς εἶδε τὸ Θεό, καὶ ἄρα ἔχει τὴν πλήρη καὶ τελεία γνῶσι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀποκάλυψε τὸ Θεὸ κατὰ τρόπο ἀνώτερο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Τὸ **«*Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα*»** σημαίνει, ὅτι ὁ Υἱὸς μὲ πλουσία θεολογικὴ διδασκαλία φανέρωσε τὴ φύσι καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὸ διάλογο μὲ τὴ Σαμαρείτιδα σαφῶς καὶ ἐμφατικῶς δίδαξε, ὅτι «*πνεῦμα ὁ Θεός*», καὶ δὲν περιορίζεται στὸ ὄρος Γαραζὶν καὶ στὰ Ἱεροσόλυμα. Καὶ ὡς πνεῦμα ὁ Θεὸς ζητεῖ λατρεία «*ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ*». Ἐπίσης δίδαξε, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε «*πατὴρ*» μὲ γενικὴ ἔννοια, πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων (δ΄ 20-24).

Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δίδαξε, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶνε μόνο πατὴρ μὲ γενικὴ ἔννοια, πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ Πατὴρ μὲ εἰδικὴ καὶ μοναδικὴ ἔννοια, Πατήρ, ὁ ὁποῖος ἔχει Υἱὸ μονογενῆ καὶ ὁμοούσιό του (γ΄ 16, 18, ι΄ 30). Ἐπίσης δίδαξε, ὅτι ἀπὸ τὸν Πατέρα δὲν προέρχεται μόνον ὁ Υἱὸς διὰ γεννήσεως, προέρχεται καὶ ἄλλο πρόσωπο, ὁ Παράκλητος ἢ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δι' ἄλλου τρόπου, δι' ἐκπορεύσεως (ιε΄ 26). Καὶ ὁ Παράκλητος δὲ ἢ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀφοῦ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, εἶνε, ὅπως ὁ Υἱός, πρόσωπο τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν Πατέρα. Πολλὲς φορὲς ὁ Χριστὸς ὡμίλησε καὶ γιὰ τὸν Πατέρα καὶ γιὰ τὸν Υἱὸ καὶ γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ἔτσι δίδαξε, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶνε ἕνα πρόσωπο, ἀλλὰ τρία πρόσωπα. Αὐτὴ δὲ ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀνώτερη καὶ μυστηριωδέστερη ὅλων τῶν ἀληθειῶν, φυσικῶς καὶ ἀνθρωπίνως εἶνε ἀδιανόητη καὶ ἀνεπινόητη, ἔγινε δὲ γνωστὴ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βεβαίως καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὑπάρχουν παράδοξα χωρία, τὰ ὁποῖα ὑπεμφαίνουν τὸ μυστήριο τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ στὴν Καινὴ Διαθήκη τὴν ὑψίστη αὐτὴ ἀλήθεια ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς φανέρωσε σαφῶς, τὴν κατέστησε ἡλίου φαεινότερη. Στοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς ἦταν βεβαίως γνωστός, ἀλλ' ἀτελῶς, χωρὶς γνῶσι τῆς Τριάδος. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπέρριψαν καὶ σταύρωσαν τὸν Υἱό. «*Εἰ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δό-*

ξης ἐσταύρωσαν» (Α΄ Κορ. β΄ 8). *Ἐὰν γνώριζαν, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν ἔνδοξο Κύριο.*

Ὁ Χριστὸς κήρυξε γιὰ τὶς ἀπειροτέλειες ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ, καὶ περισσότερο γιὰ τὴν ἀγάπη του καὶ τὸ ἀπολυτρωτικὸ σχέδιο τῆς ἀγάπης του γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἐπειδὴ ἔλειπεν ἡ χάρι, ἡ ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν, γιὰ νὰ φανῇ πόσο φοβερὸ πρᾶγμα εἶνε ἡ ἁμαρτία, ὁ Θεὸς παρουσιάζεται περισσότερο ὡς δίκαιος καὶ αὐστηρὸς τιμωρὸς τῶν ἁμαρτανόντων. Ἀλλὰ στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔφερε τὴ χάρι, τὴν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν, ὁ Θεὸς παρουσιάζεται περισσότερο ὡς Θεὸς τῆς ἀγάπης. Κατὰ τὸ χωρίο γ΄ 16, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίσθηκε ὡς σύνοψι τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ Χριστὸς εἶπε μὲ ἔμφασι: *«Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον». Ναί! Τόσο ἀγάπησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμο, ὥστε τὸν Υἱό του τὸν μονογενῆ ἔδωσε γιὰ θυσία, ὥστε καθένας, ποὺ πιστεύει σ᾽ αὐτόν, νὰ μὴ πεθάνῃ* (πνευματικά), *ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ζωὴ αἰώνια.* Τὴν ἀπέραντη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους κήρυξε ὁ Χριστὸς λέγοντας, ὅτι ὁ Πατὴρ θὰ ἔστελνε στὸν κόσμο καὶ τὸν Παράκλητο, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, γεγονός, τὸ ὁποῖο συνέβη κατὰ τὴν Πεντηκοστή.

Μὲ τὴ φράσι, ***«τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου»,*** ὁ Ἰησοῦς λέγει σὲ ποιοὺς φανέρωσε τὸν Πατέρα. Τὸν φανέρωσε στοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ὁ Πατὴρ ἔδωσε σ᾽ αὐτὸν ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀποσπώντας δηλαδὴ καὶ ξεχωρίζοντας αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ ἀντίθεο φρόνημα καὶ τὴν ἀσεβῆ ζωή. Πρόκειται γιὰ τοὺς μαθητάς. Αὐτοὺς ἐξέλεξεν ὁ Πατὴρ ἀπὸ τὸν κόσμο, διότι ἦταν ἐκλεκτοί, ἄνθρωποι μὲ καλὴ προαίρεσι καὶ πίστι στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἀγαθοὶ Ἰσραηλῖτες, ὅπως ὁ Ναθαναήλ. Τὸν καλό τους χαρακτῆρα ἀπέδειξαν μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν πιστότητα σ᾽ αὐτὸν κατὰ τὴν τριετία τῆς μαθητείας τους κοντά του, παρὰ τὶς δυσκολίες διαβιώσεως μαζὶ μὲ τὸν ἀκτήμονα Ναζωραῖο, καὶ τὴ συνεχῆ ἐχθρότητα καὶ ἐπιθετικότητα τῶν Ἰουδαίων ἐναντίον του. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο εἶπε σ᾽ αὐτοὺς τὸν ἐπαινετικὸ καὶ συγκινητικὸ ἐκεῖνο λόγο, *«Ὑμεῖς ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ᾽ ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου»* (Λουκ. κβ΄ 28). *Σεῖς εἶσθε ἐκεῖνοι, ποὺ μείνατε μαζί μου στὶς δοκιμασίες μου.*

Γιὰ τοὺς μαθητάς του ὁ Χριστὸς λέγει στὸν Πατέρα, ***«σοὶ ἦσαν καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας»***, *ἰδικοί σου ἦταν καὶ τοὺς ἔδωσες σ' ἐμένα.* Ἔτσι ἐκφράζεται ὁ Χριστός, διότι ὁμιλεῖ ὡς ἄνθρωπος, ὡς προερχόμενος καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, ὅπως ἐμεῖς (Ἑβρ. β' 11). Ἔτσι ἐκφράζεται καὶ ὅταν ὁμοίως λέγῃ, *«Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός»* (Ἡσ. η' 18, Ἑβρ. β' 13). *«Οὐκ ἐπαισχύνεται»* (Ἑβρ. β' 11), *δὲν ἐντρέπεται*, ἀλλὰ καταδέχεται ὁ Χριστὸς νὰ ὁμιλῇ ἀπὸ τὴν κατώτερη θέσι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς του. Ἂν ὡμιλοῦσε ἀπὸ τὴν ἀνώτερη θέσι, τὴ θέσι τῆς θείας φύσεώς του, δὲν θὰ ἔλεγεν, ὅτι τοὺς μαθητὰς ἢ *«τὰ παιδία»* ἔδωσε σ' αὐτὸν ὁ Θεός, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶνε Θεός, καὶ τὰ πάντα εἶνε ἰδικά του, ὅπως εἶνε καὶ τοῦ Πατρός (στίχ. 10). Ἐδῶ, στὴν ἀρχιερατικὴ προσευχὴ γιὰ τοὺς μαθητάς του ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ὁμιλώντας λέγει, ὅτι τοὺς ἔδωσε σ' αὐτὸν ὁ Πατὴρ ***«ἐκ τοῦ κόσμου»***, ἀφοῦ δηλαδὴ τοὺς ἐξέλεξεν ἀπὸ τὸν κόσμο. Ἀλλὰ στὰ χωρία στ' 70, ιγ' 18, ιε' 16, 19 ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς ὁμιλώντας λέγει, ὅτι αὐτὸς ἐξέλεξε τοὺς μαθητάς του. Καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐξέλεξε τοὺς μαθητάς, διότι καὶ οἱ δύο εἶνε πρόσωπα τῆς Θεότητος. Τὸ αὐτὸ δὲ ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα (Πράξ. ιγ' 2, κ' 28).

«Καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι». Αὐτὴ ἡ φράσι δὲν εἶνε ὅσον εὔκολη φαίνεται. Τὸ ***«τηρῶ»*** ἐδῶ δὲν ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ «ἐφαρμόζω». Διότι ***«ὁ λόγος»*** τοῦ Θεοῦ Πατρὸς δὲν περιλαμβάνει μόνον ἐντολές, γιὰ τὶς ὁποῖες ἀπαιτεῖται ἐφαρμογή, περιλαμβάνει καὶ ἀλήθειες, γιὰ τὶς ὁποῖες ἀπαιτεῖται πίστι. Στὸ Παροιμ. ιε' 32 περιέχεται: *«Ὃς ἀπωθεῖται παιδείαν, μισεῖ ἑαυτόν, ὁ δὲ τηρῶν ἐλέγχους ἀγαπᾷ ψυχὴν αὐτοῦ»*. Στὸ χωρίο τοῦτο τὸ *«τηρῶ»* σημαίνει *«δέχομαι»*, διότι ἀντιτίθεται στὸ *«ἀπωθοῦμαι»*, τὸ ὁποῖο σημαίνει *«ἀποκρούω, ἀπορρίπτω, δὲν δέχομαι»*. Ἡ φράσι, *«ὁ τηρῶν ἐλέγχους ἀγαπᾷ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ»*, σημαίνει, *«ὅποιος δέχεται ἐλέγχους ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του* (διότι ἀπὸ τοὺς ἐλέγχους ὠφελεῖται)». Ὅπως δὲ τὸ *«τηρῶ»* σὲ τοῦτο τὸ χωρίο σημαίνει *«δέχομαι»*, ἔτσι καὶ στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο σημαίνει *«δέχομαι»*. Συνεπῶς ἡ φράσι, ***«Καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι»***, σημαίνει, *«Καὶ τὸ λόγο σου ἔχουν δεχθῆ (ἢ ἀποδεχθῆ, ἢ παραδεχθῆ)»*. Τὸ ***«τηρῶ τὸν λόγον»*** εἶνε συνώνυμο τοῦ *«δέχομαι τὸν λόγον»* (Λουκ. η' 13, Πράξ. η' 14, ια' 1, ιζ' 11, Α' Θεσ. α' 6, β' 13, Ἰακ. α' 21), *«ἀκούω τῶν ῥημάτων»* (η' 47), καὶ *«ἀκούω τῆς φωνῆς»* (ιη' 37). Συναφῶς παραπέμπουμε καὶ στὴ φράσι, *«πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος»* (Α' Τιμ. α' 15 καὶ δ' 9). Ὅτι δὲ πράγματι ἡ φράσι τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου, ***«Καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκα-***

σι», σημαίνει, «*Καὶ τὸν λόγον σου ἔχουν δεχθῆ*», τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴ φράσι τοῦ μεθεπομένου στίχ. 8, «*τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον*». Τὸ «*ἔλαβον*» εἶνε ἰσοδύναμο πρὸς τὸ ***«τετηρήκασι»***.

Κατόπιν τῆς ἑρμηνείας, τὴν ὁποία δώσαμε στὸ ***«τηρῶ τὸν λόγον»*** στὸ ἐξετασθὲν χωρίο, δὲν εἶνε δύσκολο ν᾽ ἀντιληφθῆ τις, ὅτι καὶ στὸ ιε′ 20 τὸ «*τηρῶ τὸν λόγον*» σημαίνει «*δέχομαι, ἀποδέχομαι, παραδέχομαι τὸ λόγο*».

Στίχ. 7-8: *«Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστιν· ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας»*.

Τὸ ***«γινώσκω»***, τὸ ὁποῖον ἐδῶ χρησιμοποιεῖται δύο φορές (***«ἔγνωκαν»***, ***«ἔγνωσαν»***), σημαίνει «*πείθομαι*», ὅπως στὸ στ′ 69, ζ′ 17, Λουκ. α′ 18 κ.ἄ.

Μεταφράζουμε: «*Τώρα πείσθηκαν, ὅτι ὅλα, ὅσα μοῦ ἔδωσες, εἶνε ἀπὸ σένα. Διότι τὰ λόγια, ποὺ μοῦ ἔδωσες, ἔδωσα σ᾽ αὐτούς, καὶ αὐτοὶ τὰ δέχθηκαν, καὶ πείσθηκαν πραγματικά, ὅτι ἀπὸ σένα προῆλθα, καὶ πίστευσαν, ὅτι σὺ μὲ ἀπέστειλες*».

«Νῦν ἔγνωκαν», λέγει ὁ Ἰησοῦς. Τώρα, κατόπιν δηλαδὴ τῆς μαθητείας πλησίον μου, πείσθηκαν οἱ μαθηταί. Περὶ τίνος πείσθηκαν; Περὶ τοῦ ***«ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστιν»***, *ὅτι ὅλα, ὅσα μοῦ ἔδωσες*, (λόγια καὶ θαύματα), *προέρχονται ἀπὸ σένα*. Ὁ κόσμος, οἱ κακοπροαίρετοι Ἰουδαῖοι, τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ θεωροῦσαν λόγια δαιμονισμένου καὶ μαινομένου ἀνθρώπου (ζ′ 20, η′ 48, ι′ 20). Καὶ γιὰ τὰ καταπληκτικώτατα θαύματα τοῦ Ἰησοῦ ἔλεγαν, ὅτι εἶνε ἔργα ἀπὸ τὸ Σατανᾶ (Μάρκ. γ′ 22). Ἀλλ᾽ οἱ μαθηταὶ δὲν ἐπηρεάσθηκαν ἀπὸ τὶς ἀντιλήψεις καὶ τὰ ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ λόγια τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κόσμου, καὶ αὐτῶν τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, τῶν διδασκάλων καὶ τῆς ἄρχουσας θρησκευτικῆς τάξεως τοῦ Ἰσραήλ. Πολὺ μεγάλο πρᾶγμα, ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν ἐπηρεάσθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἔμειναν πιστοὶ στὸν μὴ ἀναγνωριζόμενο ἀπὸ τὶς θρησκευτικὲς ἀρχὲς καὶ ἐξουσίες τοῦ Ἰσραήλ, καὶ συνεπῶς διωκόμενο, καὶ δεινῶς κατηγορούμενο διδάσκαλό τους. Ὁ Χριστὸς εἶχε πεῖ: «*Μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί*» (Λουκ. ζ′ 23). *Εὐτυχὴς εἶνε ἐκεῖνος, ποὺ δὲν θὰ κλονισθῆ ἀπέναντί μου.* Πρῶτοι μακάριοι, πρῶτοι εὐτυχεῖς, εἶνε οἱ μαθηταί, οἱ ὁποῖοι δὲν κλονίσθηκαν ἀπέναντι

τοῦ ταπεινοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὁ ὁποῖος παρουσιάσθηκε μὲ ἀξιώσεις γιὰ τὸν ἑαυτό του μεγαλύτερες ἀπὸ τὶς ἀξιώσεις ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἦταν τὸ μεγαλύτερο σκάνδαλο ἐξ αἰτίας τῶν ἀξιώσεών του. Οἱ μαθηταὶ δὲν σκανδαλίσθηκαν, δὲν κλονίσθηκαν, ἀπέναντι τοῦ Ἰησοῦ, διότι ἦταν ταπεινοὶ καὶ χαριτωμένοι ἄνθρωποι, δὲν ἦταν ὑπερήφανοι, οἰηματίες, ἀλαζόνες καὶ λόγῳ ἐγωισμοῦ ἐστερημένοι τῆς θείας χάριτος, ὅπως οἱ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι. Καὶ σήμερα ὁ Ἰησοῦς εἶνε σκάνδαλο γιὰ τοὺς ἀπίστους, διότι ὁμοιάζουν στὸν ἐγωισμὸ μὲ τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, ὁ δὲ ἐγωισμὸς δὲν ἑλκύει, ὅπως ἡ ταπείνωσι, ἀλλ' ἀπωθεῖ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπισύρει τὴν ὀργή του. *«Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν»* (Παροιμ. γ' 34, Ἰακ. δ' 6).

Ὁ Θεὸς ἔδωσε στὸν Ἰησοῦ ὡς ἄνθρωπο ***«πάντα»***, *ὅλα,* ὅσα ἦταν ἀναγκαῖα, γιὰ νὰ πιστεύσουν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ σωθοῦν. Ἔδωσε λόγια καὶ ἔργα, θαύματα, ποὺ ἐπιβεβαίωναν τὰ λόγια. Καὶ οἱ μαθηταί, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἐγωιστὰς καὶ κακοπροαιρέτους Ἰουδαίους, πείσθηκαν, ὅτι ὅλα, λόγια καὶ ἔργα τοῦ Ἰησοῦ, προέρχονται ἀπὸ τὸ Θεό. Καὶ πῶς πείσθηκαν οἱ μαθηταί; Πῶς πίστευσαν; *«Ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ»*, λέγει ὁ Παῦλος (Ρωμ. ι' 17). *Ἡ πίστι γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀκρόασι τοῦ κηρύγματος, τὸ δὲ κήρυγμα συνίσταται στὸ λόγο τοῦ Θεοῦ.* Γι' αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς, ἀφοῦ στὸν πρῶτο στίχο τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου εἶπε, ὅτι οἱ μαθηταὶ ***«ἔγνωκαν»***, *πείσθηκαν,* στὸ δεύτερο στίχο αἰτιολογεῖ τὴν πίστι τους, ἀναφερόμενος στὸ κήρυγμά του, ὅτι τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα ὁ Πατὴρ ἔδωσε σ' αὐτόν, αὐτὸς μετέδωσε σ' αὐτούς, καὶ αὐτοὶ ἀνταποκρίθηκαν στὸ κήρυγμα, ***«ἔλαβον»***, *ἀποδέχθηκαν* τὰ λόγια τοῦ κηρύγματος, καὶ ***«ἔγνωκαν ἀληθῶς»***, *πείσθηκαν πραγματικῶς,* ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ἀπὸ τὸ Θεό, ἄρα δὲ καὶ ***«πάντα»*** τὰ τοῦ Ἰησοῦ, λόγια καὶ ἔργα, εἶνε ἀπὸ τὸ Θεό. Τὸ ***«ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον»*** καὶ τὸ ***«ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας»*** εἶνε συνώνυμα, κατὰ τὴν προσφιλῆ στὸν ἑβραϊκὸ λόγο συνήθεια τῆς χρήσεως συνωνύμων (Πρβλ. ιη' 37, *«Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον»*, ὅπου τὸ *«γεγέννημαι»*, στὴν ἀνθρωπίνη γέννησι τοῦ Χριστοῦ ἀναφερόμενο, καὶ τὸ *«ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον»* εἶνε συνώνυμα).

Ἡ γνώμη, ὅτι τὸ ***«παρὰ σοῦ ἐξῆλθον»*** ἀναφέρεται στὴν καταγωγὴ τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα διὰ τῆς προαιωνίας γεννήσεώς του, ἀναφέρεται δηλαδὴ στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, δὲν εἶνε, νομίζουμε, ὀρθή, διότι τὴν ὑψίστη ἀλήθεια τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ οἱ μα-

θηταὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη συνειδητοποιήσει. Ὀλίγον προηγουμένως εἶπαν, «*πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες*» (ιστ' 30), δὲν εἶπαν, «πιστεύομεν, ὅτι εἶσαι Θεός». Οἱ μαθηταὶ πίστευαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς προῆλθεν ἀπὸ τὸ Θεὸ ὡς Μεσσίας, ὡς ὁ μεγάλος ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητος (στίχ. 25). Στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ οἱ ἀπόστολοι πίστευσαν μετὰ τὴν ἀνάστασι (κ' 28), καὶ περισσότερο μετὰ τὴν ἐπιφοίτησι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν Πεντηκοστή.

Ἀλλοίμονο σὲ ὅσους καὶ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴ παραμένουν ἄπιστοι, παρὰ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, στὰ ὁποῖα δὲν βρίσκεται οὔτε ἕνα τρωτὸ καὶ ἐπιζήμιο σημεῖο· παρὰ τὰ θαύματα, ὄχι μόνο «*τῷ καιρῷ ἐκείνῳ*», ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ σήμερα· καὶ παρὰ τὸ φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ ἄνθρωποι ὀφθαλμοὺς ἔχουν καὶ δὲν βλέπουν, διότι «*τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν*» (Ἡσ. στ' 10, Ματθ. ιγ' 15, Πράξ. κη' 27), καὶ ἐθελοτυφλοῦν πρὸς τὴν Ἀλήθεια καὶ τὴν ἀλήθεια, πρὸς τὸ Χριστὸ καὶ τὴ διδασκαλία του.

Στίχ. 9-10: ***«Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς».***

Τὸ ***«ἐρωτῶ»*** σημαίνει «*παρακαλῶ*». Τὸ ***«σοί»***, πληθυντικὸς τοῦ «σός», γένους ἀρσενικοῦ, σημαίνει «*ἰδικοί σου*», δημωδῶς «δικοί σου», καὶ τὸ ***«σά»***, πληθυντικός, γένους οὐδετέρου, σημαίνει «*ἰδικά σου*», δημωδῶς «*δικά σου*».

Μεταφράζουμε: «*Ἐγὼ γι' αὐτοὺς παρακαλῶ. Δὲν παρακαλῶ γιὰ τὸν κόσμο, ἀλλὰ γι' αὐτούς, ποὺ μοῦ ἔδωσες, διότι εἶνε δικοί σου. Καὶ ὅλα τὰ δικά μου εἶνε δικά σου, καὶ τὰ δικά σου δικά μου, καὶ ἔχω δοξασθῆ δι' αὐτῶν*».

«Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ». *Ἐγὼ γι' αὐτοὺς παρακαλῶ*. Ποῖος παρακαλεῖ; Παρακαλεῖ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος στὶς προσευχὲς τῶν ἀνθρώπων παρακαλεῖται. Παρακαλεῖ ὁ Θεός! Ναί, ὁ Θεός! Παρακαλεῖ ὁ Θεὸς ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὡς ὁ μέγας ἀρχιερεὺς καὶ μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Κατὰ τὸ Ἑβρ. β' 17 γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἔγινεν ἄνθρωπος, «*ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ*», *γιὰ νὰ γίνῃ σπλαγχνικὸς καὶ φιλάνθρωπος ἀρχιερεὺς στὰ καθήκοντα πρὸς τὸ Θεό, γιὰ νὰ ἐξιλεώνῃ τὶς ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ.*

Γιὰ ποίους ἐδῶ παρακαλεῖ ὁ μέγας ἀρχιερεὺς καὶ μεσίτης Ἰησοῦς Χριστός; Παρακαλεῖ γιὰ τοὺς μαθητάς του.

«Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ, οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι». Τὸ ***«Ἐγὼ»*** προτάσσεται μὲ ἔμφασι: Ἐγὼ παρακαλῶ, ὁ ὁποῖος τόσο πολὺ ἐργάσθηκα γι' αὐτούς. Μετὰ τὸ ***«Ἐγὼ»*** καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ ῥῆμα μὲ δεύτερη ἔμφασι ὁ Χριστὸς λέγει ***«περὶ αὐτῶν»*** πρὸς ἀνάδειξι: Ἐγὼ γι' αὐτοὺς παρακαλῶ, οἱ ὁποῖοι εἶνε ὁ καρπὸς τῶν κόπων μου. Ἕνδεκα Γαλιλαῖοι ὁ πρῶτος καὶ ἐκλεκτότερος καρπὸς τῶν κόπων τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ μία τριετία. Πενιχρὸς ὁ καρπός; Εἶνε τόσο μεγάλοι οἱ ἀπόστολοι, ὥστε νὰ μὴ θεωροῦνται πενιχρός, ἀλλ' ἀρκετὸς καρπός. Οἱ ἀπόστολοι εἶνε καρπός, ὁ ὁποῖος ἔφερε καρπό, καρπὸ πολύ (ιε' 2, 5, 8). Μὲ τὸ ἔργο τους ἐκχριστιάνισαν τὰ ἔθνη, ἔφεραν κοντὰ στὸ Χριστὸ ἑκατομμύρια ἀνθρώπους. Καὶ μὲ τὰ συγγράμματά τους ἐξακολουθοῦν νὰ φέρουν.

Ἡ φράσι, ***«οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ»***, *δὲν παρακαλῶ γιὰ τὸν κόσμο,* δημιουργεῖ ἀπορία. Ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς δὲν εἶνε ὁ δημιουργὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων; Δὲν θέλει τὴ σωτηρία ὅλων τῶν ἀνθρώπων; Καὶ δὲν ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ θυσιάσθηκε γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους; Πῶς λοιπὸν λέγει, ὅτι δὲν παρακαλεῖ γιὰ τὸν κόσμο; Βεβαίως ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος προσευχόταν γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ὡς ἄνθρωπος προσευχόταν γιὰ τοὺς συνανθρώπους του. Ἀλλὰ στὴν παροῦσα περίπτωσι τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς δὲν προσεύχεται γιὰ τὸν κόσμο, ἀλλὰ γιὰ τοὺς μαθητάς του, διότι οἱ μαθηταί του εἶχαν ἰδιαίτερη σημασία. Καὶ εἶχαν ἰδιαίτερη σημασία, ὄχι μόνο διότι ἦταν μαθηταί του, γιὰ τοὺς ὁποίους κοπίασε ἰδιαιτέρως καὶ τοὺς προετοίμασε γιὰ παγκόσμια ἀποστολή, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ Θεὸς Πατὴρ αὐτοὺς ἔδωσε σ' αὐτόν. Καὶ ἀφοῦ ὁ Θεὸς Πατὴρ τοὺς ἀνέθεσε σ' αὐτόν, ἔπρεπεν αὐτὸς νὰ ἐνδιαφερθῇ γι' αὐτοὺς ἰδιαιτέρως. Ὅ,τι ὁ Θεὸς ἀναθέτει καὶ σὲ μᾶς, πρέπει νὰ εἶνε ἡ πρώτη μέριμνά μας. Ἐπίσης ὁ Χριστὸς προσεύχεται ἰδιαιτέρως γιὰ τοὺς μαθητάς του, διότι οἱ μαθηταί του ἦταν ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, ἐκλεκτοί· ***«σοί εἰσι»***, εἶπε ὁ Χριστὸς στὸν Πατέρα, *δικοί σου εἶνε.* Κατὰ τὸ λόγο τῆς δημιουργίας ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶνε τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ λόγο τῆς πίστεως καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ εἶνε οἱ πιστοὶ καὶ εὐσεβεῖς, καὶ μάλιστα οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐργάτες τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου, οἱ ἀνιδιοτελῶς καὶ μὲ πνεῦμα θυσίας ἐργαζόμενοι.

Ὅπως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρθηκε καὶ προσευχήθηκε γιὰ τοὺς μαθητάς του, ἔτσι καὶ ἐμεῖς ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ ἐνδιαφερώμεθα καὶ νὰ προσευχώμεθα γιὰ τοὺς διαδόχους τῶν ἀποστόλων, τοὺς κληρικοὺς ἐργάτες τῆς Ἐκκλησίας, καὶ γενικώτερα γιὰ τὰ ἱεραποστολικὰ πρόσωπα. Τὸ ἔργο στὴν Ἐκκλησία εἶνε πολύ, οἱ καλοὶ ἐργάτες εἶνε ὀλίγοι, καὶ τὸ βάρος τῆς ἐργασίας, ποὺ σηκώνουν, εἶνε μεγάλο. Γι' αὐτὸ ὀφείλουμε νὰ προσευχώμεθα θερμῶς γι' αὐτούς, γιὰ νὰ τοὺς δίνῃ ὁ Κύριος δύναμι, γιὰ νὰ ἐκτελοῦν τὸ ἔργο τους θεαρέστως καὶ ἀποτελεσματικῶς.

«Καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι καὶ τὰ σὰ ἐμά». *Καὶ ὅλα τὰ δικά μου εἶνε δικά σου, καὶ τὰ δικά σου δικά μου.* Προηγουμένως ὁ Χριστὸς εἶπε στὸν Πατέρα γιὰ τοὺς μαθητάς του, ***«σοί εἰσι»***, *δικοί σου εἶνε.* Τώρα δέ, μὲ τὸ οὐδέτερο ***«πάντα»***, ***«ἐμά»***, ***«σά»***, γενικεύει τὸ λόγο ὁ Χριστὸς καὶ λέγει, ὅτι ὅλα τὰ δικά του, καὶ ὄχι μόνον οἱ δοθέντες σ' αὐτὸν μαθηταί, εἶνε τοῦ Πατρός. Ἄλλοτε ὁ Χριστὸς εἶπε, *«Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρός μου»* (Ματθ. ια' 27). Ὁ Πατὴρ ἔδωσε στὸν Υἱὸ ὡς ἄνθρωπο ὄχι μόνο τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ καὶ ὅλα, ὅσα ἦταν ἀναγκαῖα, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴ μεσσιακὴ ἀποστολή του. Ἀλλὰ καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ ὅλα τὰ τοῦ Χριστοῦ, καίτοι ὁ Πατὴρ τὰ ἔδωσε, δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶνε τοῦ Πατρός. Γι' αὐτὸ προηγουμένως ὁ Χριστὸς εἶπε στὸν Πατέρα γιὰ τοὺς μαθητάς: *«Σοὶ ἦσαν καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας»* (στίχ. 6), *Δικοί σου ἦταν, καὶ τοὺς ἔδωσες σ' ἐμένα.* Τώρα δὲν λέγει, *«Σοὶ ἦσαν»*, ἀλλὰ ***«σοί εἰσι»***, *δικοί σου εἶνε.* Ὅταν ἐμεῖς δίνωμε κάτι, παύουμε νὰ εἴμεθα κάτοχοί του. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δίνει ὅλα, ὅσα ἔχουμε, καὶ δὲν παύει νὰ εἶνε κάτοχος αὐτῶν.

Γι' αὐτό, ὅπως ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ὡμίλησε στὸν Πατέρα, ἔτσι καὶ ὅλοι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ ὁμιλοῦμε στὸ Θεό. Καθένας νὰ λέγῃ: «Κύριε, ὅλα, ὅσα ἔχω, εἶνε δικά σου». Ἂν ὁμιλοῦμε ἔτσι, εἴμεθα εὐγνώμονες. Ἂν δὲν ὁμιλοῦμε ἔτσι, εἴμεθα ἀγνώμονες. Καὶ ὄχι μόνον ἀγνώμονες, ἀλλὰ καὶ ἄφρονες, ἀνόητοι, ὅπως ὁ πλούσιος τῆς παραβολῆς, ποὺ δὲν σκεπτόταν τὸ Θεό, τὸ δοτῆρα ὅλων τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ νόμιζε, ὅτι τὰ ἀγαθὰ εἶνε δικά του. Ὁ θάνατος ἀποδεικνύει, ὅτι τίποτε δὲν εἶνε δικό μας, οὔτε ὁ ἑαυτός μας, ἀλλὰ τὰ πάντα εἶνε τοῦ Θεοῦ. *«Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ»* (Ψαλμ. κγ' 1).

Ὁ Χριστὸς δὲν εἶπε μόνο, ***«καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι»***, εἶπε καὶ τὸ ἀντίστροφο, ***«καὶ τὰ σὰ ἐμά»***. Καθένας πρέπει νὰ λέγῃ στὸ Θεὸ τὸ πρῶτο, «ὅλα τὰ δικά μου εἶνε δικά σου», δὲν δύναται ὅμως νὰ

εἰπῇ καὶ τὸ δεύτερο, «καὶ ὅλα τὰ δικά σου εἶνε δικά μου». Δοῦλος δύναται νὰ εἰπῇ στὸν κύριό του, «κύριέ μου, ὅλα, ὅσα ἔχω ἐγώ, εἶνε δικά σου», δὲν δύναται ὅμως νὰ εἰπῇ, «καὶ ὅλα, ὅσα ἔχεις σύ, κύριέ μου, εἶνε δικά μου». Τέτοιο λόγο εἶπε στὸν Πατέρα ὁ Χριστός, διότι διαφέρει ἀπὸ τὰ κτίσματα, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀγγέλους. Ἀναλυόμενος αὐτὸς ὁ λόγος σημαίνει: Οἱ μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι εἶνε τοῦ Πατρός, συγχρόνως εἶνε καὶ τοῦ Χριστοῦ. Ὅλα τὰ κτιστὰ πρόσωπα, ἄνθρωποι καὶ ἄγγελοι, εἶνε τοῦ Πατρός, συγχρόνως εἶνε καὶ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Πατὴρ ἔχει παντοδυναμία, καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει παντοδυναμία. Ὁ Πατὴρ ἔχει πανσοφία καὶ παντογνωσία, καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει πανσοφία καὶ παντογνωσία. Ὁ Πατὴρ ἔχει πανταχοῦ παρουσία, καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει πανταχοῦ παρουσία. Ὁ Πατὴρ ἔχει τὸ ἀναλλοίωτο, καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει τὸ ἀναλλοίωτο. Ὁ Πατὴρ ἔχει ἀπόλυτη ἀγαθότητα καὶ ἁγιότητα, καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει ἀπόλυτη ἀγαθότητα καὶ ἁγιότητα. Καὶ γενικῶς ὅλα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἔχει καὶ ὁ Χριστός. Μὲ μία συνοπτικὴ φράσι, ὁ Πατὴρ ἔχει ὅλη τὴ θεία οὐσία, καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει τὴν αὐτὴ θεία οὐσία. Μὲ ἄλλη συνοπτικὴ φράσι, ὁ Πατὴρ εἶνε Θεός, καὶ ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός. Ὁ στίχ. ιζ' 10, τὸν ὁποῖον ἑρμηνεύουμε, ἀφοῦ διδάσκει, ὅτι ὅλα τὰ τοῦ Πατρὸς εἶνε καὶ τοῦ Χριστοῦ, εἶνε τρανοτάτη Γραφικὴ ἀπόδειξι τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ. Ποῦ εἶνε οἱ ψευδο-Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, οἱ ὁποῖοι λέγουν, ὅτι πιστεύουν στὴ Γραφή, καὶ ὅμως ἀρνοῦνται τὴν ὑψίστη Γραφικὴ ἀλήθεια τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ;

«Καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς». *Καὶ ἔχω δοξασθῇ δι᾽ αὐτῶν*, τῶν μαθητῶν. Ἄλλος αὐτὸς λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς προσεύχεται ὑπὲρ τῶν μαθητῶν καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα τὴν ὑπὲρ αὐτῶν εὔνοιά του. Καὶ πῶς ἤδη δοξάσθηκε ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς μαθητάς του; Δοξάσθηκε, διότι οἱ μαθηταὶ πίστευσαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς προῆλθεν ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα, εἶνε ὁ μεγάλος ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, ὁ Μεσσίας. Ἐπίσης δοξάσθηκε, διότι οἱ μαθηταὶ δροῦσαν ὡς ἀπόστολοί του, τοὺς ἀπέστειλε νὰ κηρύξουν τὴν ἀλήθεια, καὶ ἐκτελοῦσαν τὴν ἐντολή του, μετέβαιναν σὲ διαφόρους τόπους καὶ κήρυτταν τὸ λόγο του.

Καὶ ὅλοι οἱ κήρυκες τοῦ θείου λόγου, ἐὰν κηρύττουν γιὰ νὰ προβάλλουν τὸ Χριστὸ καὶ ὄχι τὸν ἑαυτό τους, μὲ τὸ ἔργο τους δοξάζουν τὸ Χριστό. Καὶ ἀφοῦ δοξάζουν τὸ Χριστό, ὁ Χριστὸς τοὺς ἀντιδοξάζει.

Στίχ. 11-12: ***«Καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. Οὓς δεδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ».***

Τὸ ***«οὐκέτι εἰμὶ»*** σημαίνει *«δὲν εἶμαι πλέον»*. Τὸ ***«εἰσί»***, τρίτο πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ ***«εἰμί»***, σημαίνει *«εἶνε»*. Τὸ ***«ἵνα ὦσι»***, ὅπου τὸ ρῆμα εἶνε ὑποτακτικὴ τοῦ ***«εἰμί»***, σημαίνει *«γιὰ νὰ εἶνε»*. Οἱ λέξεις ***«ἅγιος»***, ***«τηρῶ»*** καὶ ***«ὄνομα»*** σημαίνουν ἀντιστοίχως *«δυνατός»*, *«φυλάττω»* καὶ *«δύναμις»*. Τὸ ***«ἵνα»*** τῆς τελευταίας προτάσεως εἶνε ἐκβατικό.

Μεταφράζουμε: *«Καὶ δὲν εἶμαι πλέον στὸν κόσμο, ἐνῷ αὐτοὶ εἶνε στὸν κόσμο, ἐγὼ δὲ ἔρχομαι σ' ἐσένα. Πάτερ δυνατέ, φύλαξέ τους μὲ τὴ δύναμί σου, τὴν ὁποίαν ἔδωσες σ' ἐμένα, γιὰ νὰ εἶνε ἕνα, ὅπως ἐμεῖς. Ὅταν ἤμουν μαζί τους στὸν κόσμο, ἐγὼ τοὺς φύλασσα μὲ τὴ δύναμί σου. Ὅσους μοῦ ἔδωσες φύλαξα, καὶ κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἀπωλέσθηκε, παρὰ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀπωλείας, καὶ ἔτσι ἐκπληρώθηκε ἡ Γραφή»*.

«Καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσι». Τὸ ***«εἰμὶ»*** δὲν ἔχει μελλοντικὴ ἔννοια, ὅπως πολλοὶ νομίζουν. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ φράσι ***«οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ»*** δὲν πρέπει νὰ μεταφράζεται «δὲν θὰ εἶμαι πλέον στὸν κόσμο», ἀλλὰ *«δὲν εἶμαι πλέον στὸν κόσμο»*. Ὁ Ἰησοῦς αἰσθάνεται, ὅτι τελείωσε τὸ ἔργο του στὸν κόσμο (στίχ. 4) καὶ δὲν εἶνε πλέον στὸν κόσμο, ἀλλὰ ξέφυγε ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ φέρεται πρὸς τὸν Πατέρα. Γι' αὐτὸ καὶ στὸ στίχ. 12 λέγει ***«ὅτε ἤμην ἐν τῷ κόσμῳ»***, *ὅταν ἤμουν στὸν κόσμο*. Ἔτσι παραδόξως ἐκφράζεται ὁ Ἰησοῦς καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασί του. Ἐνῷ ἀκόμη δὲν ἔχει ἀναληφθῆ στὸν οὐρανό, ἀλλὰ βρίσκεται στὴ γῆ, λέγει στοὺς μαθητάς του: ***«Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν μεθ' ὑμῶν*** *(=ἐνῷ ἀκόμη ἤμουν μαζί σας)****»*** (Λουκ. κδ' 44). Ὁμοίως δὲ πρὸς τὸ ***«εἰμὶ»*** καὶ τὸ ***«εἰσὶ»*** δὲν ἔχει μελλοντικὴ ἔννοια, ὅπως νομίζεται, καὶ γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μεταφράζεται «θὰ εἶνε», ἀλλ' *«εἶνε»*.

Στὴν προσφώνησι ***«Πάτερ ἅγιε»*** ἡ λέξι ***«ἅγιος»*** δὲν ἔχει ἠθικὴ ἔννοια, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, δὲν σημαίνει δηλαδὴ «ἅγιος», ἀλλ' *«ἰσχυρός, δυνατός»*. Καὶ ἡ λέξι ***«ὄνομα»***, ἡ ὁποία στὸ χωρίο ἀπαντᾶται δύο φορές, σημαίνει *«δύναμις»*, ὄχι «ὄνομα» ἢ «δύναμις τοῦ ὀνό-

ματος» ἢ «βοήθεια» ἢ «πρόνοια» ἢ κάτι ἄλλο συμφώνως πρὸς τὶς διάφορες γνῶμες τῶν ἑρμηνευτῶν. Ὅτι δὲ τὸ ***«ἅγιος»*** σημαίνει καὶ *«ἰσχυρός, δυνατός»* καὶ τὸ ***«ὄνομα»*** σημαίνει καὶ *«δύναμις»*, τοῦτο ἀποδεικνύουμε μὲ πλῆθος χωρίων κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ παρόντος χωρίου στὸ ἡμέτερο ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. β΄, σελ. 104-112, ὅπου καὶ παραπέμπουμε.

«Οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί». *Καὶ δὲν εἶμαι πλέον στὸν κόσμο, ἐνῷ αὐτοὶ εἶνε στὸν κόσμο.* Ὁ Χριστὸς ἔφυγε ἀπὸ τὸν κόσμο σωματικῶς, ὡς ἄνθρωπος. Ἀλλ᾿ ὡς Θεὸς βρίσκεται στὸν κόσμο πάντοτε. Προτοῦ ἀναληφθῇ στὸν οὐρανό, εἶπε στοὺς μαθητάς του: *«Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ᾿ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος».* Μὲ τὸν παρήγορο καὶ ἐνθαρρυντικὸ αὐτὸ λόγο τελειώνει τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια (Ματθ. κη΄ 20). Καλὴ βεβαίως ἡ ἀόρατη παρουσία τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμο. Ἀλλ᾿ οἱ ἀπόστολοι ἀσφαλῶς αἰσθάνονταν τὴν ἀνάγκη νὰ εἶνε ὁ Κύριος μαζί τους καὶ σωματικῶς, νὰ τὸν βλέπουν, νὰ συνομιλοῦν μαζί του καὶ ν᾿ ἀπολαύουν τῆς προνοίας καὶ τῆς προστασίας του κατὰ τρόπο ὁρατό. Ὅλοι οἱ πιστοὶ ἔχουν κοντά τους τὸ Χριστὸ ἀοράτως. Ἀλλὰ πόσο θὰ ἤθελαν νὰ τὸν ἔχουν κοντά τους καὶ ὁρατῶς! Τὸ θεῖον ὅμως σχέδιο, ἀφοῦ τελείωσε τὸ ἔργο του στὸν κόσμο, ἦταν νὰ φύγῃ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ νὰ πορευθῇ στὸν Πατέρα. Φεύγοντας δὲ ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν κόσμο, σκεπτόταν τοὺς μαθητάς του, ποὺ ἄφηνε στὸν κόσμο, ἕνα κόσμο γεμᾶτο δυσκολίες, πλάνες, ἀντιξοότητες, παγίδες, κινδύνους, μίση, διωγμοὺς καὶ θλίψεις. Καὶ γι᾿ αὐτὸ ὡς ἄνθρωπος προσεύχεται καὶ παρακαλεῖ τὸν Πατέρα ὑπὲρ τῶν μαθητῶν του.

Καὶ ἐμεῖς, ὅταν ἀντιλαμβανώμεθα, ὅτι ἐγγίζει τὸ τέλος μας σ᾿ αὐτὸ τὸν κόσμο, ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ σκεπτώμεθα τὰ προσφιλῆ μας πρόσωπα, καὶ νὰ προσευχώμεθα καὶ νὰ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ τὰ βοηθῇ καὶ νὰ τὰ προστατεύῃ ἀπὸ κάθε κακό. Προπάντων δὲ αὐτὸ πρέπει νὰ πράττουν οἱ γονεῖς γιὰ τὰ παιδιά τους καὶ ὅλους τοὺς οἰκείους τους, καθὼς καὶ οἱ πνευματικοὶ πατέρες γιὰ τὰ πνευματικά τους τέκνα.

«Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι». *Πάτερ δυνατέ, φύλαξέ τους μὲ τὴ δύναμί σου, τὴν ὁποίαν ἔδωσες σ᾿ ἐμένα.* Ὁ Πατὴρ ὡς Θεὸς εἶνε δυνατὸς σὲ ἀπόλυτο καὶ ἄπειρο βαθμό, εἶνε παντοδύναμος καὶ δύναται τὰ πάντα. Αὐτὴ δὲ τὴ δύναμί του ὁ Πατὴρ ἔδωσε στὸν Ἰησοῦ ὡς ἄνθρωπο, διότι ὡς Υἱὸς καὶ Θεὸς ὁ Ἰησοῦς ἔχει ὅλα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ. Ἀποχωριζόμενος τοὺς μαθητάς του ὁ Χριστός, τοὺς ἀναθέτει στὸ Θεὸ Πατέρα, καὶ τὸν

παρακαλεῖ νὰ τοὺς φυλάξῃ μὲ τὴν αὐτὴ δύναμι, ποὺ ἔδωσε σ᾿ αὐτὸν πρὸς ἐκτέλεσι τῆς μεσσιακῆς ἀποστολῆς του στὴ γῆ. Νὰ τοὺς φυλάξῃ, **«ἵνα ὦσιν ἕν»**, γιὰ νὰ μὴ νικηθοῦν ἀπὸ τὸ κακό, ποὺ ἐπικρατεῖ σ᾿ αὐτὸ τὸν κόσμο, καὶ χάσουν τὴν πίστι, καὶ διαλυθοῦν, ἀλλὰ νὰ παραμείνουν ἑνωμένοι, νὰ εἶνε ἕνα. Ἡ θεία δύναμι ἔχει συνεκτικὴ σημασία, δύναται νὰ κρατῇ τοὺς πιστοὺς σὲ συνοχή, σὲ ἑνότητα. Ὁ δὲ Κύριος κατ᾿ ἐξοχὴν ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ἑνότητα τῶν μαθητῶν του καὶ γενικώτερα τῶν πιστῶν. Πέντε φορὲς στὴν ἀρχιερατικὴ προσευχή του λέγει τὸ **«ἵνα ὦσιν ἕν»** (στίχ. 11, 21 [δύο φορές], 22, 23). Ἐνδιαφερόταν δὲ κατ᾿ ἐξοχὴν ὁ Χριστὸς γιὰ τὴν ἑνότητα τῶν μαθητῶν καὶ γενικώτερα τῶν πιστῶν, διότι «ἐν τῇ ἑνώσει ἡ ἰσχύς». Προέρχεται ἡ ἑνότης ἀπὸ συνεκτικὴ δύναμι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἑνότης εἶνε δύναμι. Ἡ δὲ ἑνότης τῶν ἀνθρώπων τοῦ Χριστοῦ εἶνε μεγάλη δύναμι ἐπιδράσεως στὸν κόσμο. Ὅταν βλέπουν οἱ καλοπροαίρετοι ἀπὸ τὸν κόσμο τὴν ἑνότητα τῶν πιστῶν, θαυμάζουν καὶ πιστεύουν καὶ αὐτοὶ στὸ Χριστό.

Ἑνότητα βεβαίως ἔχουν μεταξύ τους καὶ ἀσεβεῖς ἄνθρωποι, καὶ κακοποιὰ στοιχεῖα, καὶ αὐτοὶ οἱ δαίμονες. Ἀλλὰ τέτοια ἑνότης εἶνε καταραμένη. Ὁ Χριστὸς προσδιορίζει ποία ἑνότης εἶνε εὐλογημένη μὲ τὸ λόγο του πρὸς τὸν Πατέρα, **«ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς»**. Στὸ σημεῖο τοῦτο εἶνε ἄξιο, πρῶτα νὰ σχολιάσωμε τὸ **«ἡμεῖς»**. Ἐνῷ στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο ὁ Χριστὸς παρουσιάζεται ὡς ἄνθρωπος, κατώτερος τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἀφοῦ ἀπ᾿ αὐτὸν ἔλαβε δύναμι καὶ σ᾿ αὐτὸν προσεύχεται, μὲ τὸν πληθυντικὸ **«ἡμεῖς»** συντάσσει τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ Θεὸ Πατέρα, παρουσιάζεται ὡς πρόσωπο τῆς αὐτῆς τάξεως μὲ τὸ Θεὸ Πατέρα, ἴσος πρὸς ἐκεῖνον καὶ Θεός. Κτιστὸ ὄν, ἁπλῶς ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος, οὐδέποτε θὰ ἔλεγε γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ Θεὸ **«ἡμεῖς»**. Αὐτὸς ὁ πληθυντικὸς εἶνε μυστηριώδης, ἀναφέρεται στὸ μυστήριο τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, λέγοντας ὁ Κύριος **«ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς»**, δείχνει, ὅτι εὐλογημένη εἶνε ἐκείνη ἡ ἑνότης τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία ὁμοιάζει μὲ τὴν ἑνότητα τῶν προσώπων τῆς Θεότητος.

Τὰ πρόσωπα τῆς Θεότητος ἔχουν φυσικὴ ἑνότητα μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι ἔχουν μία καὶ τὴν αὐτὴ οὐσία, καὶ ἠθικὴ ἑνότητα μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι ἔχουν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ἀγαθὸ θέλημα. Οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται βεβαίως νὰ ἔχουν μία καὶ τὴν αὐτὴ οὐσία, ὅπως ἔχουν τὰ πρόσωπα τῆς Θεότητος. Κάθε ἄνθρωπος ἐκ φύσεως ἔχει δική του οὐσία, δική του δηλαδὴ ψυχὴ καὶ δικό του σῶμα. Ἡ ἑνότης, τὴν ὁποίαν ὁ Χρι-

στὸς ζητεῖ νὰ ἔχουν οἱ δικοί του κατὰ τὸ πρότυπο τῶν προσώπων τῆς Θεότητος, εἶνε ἡ ἠθικὴ ἑνότης, ἑνότης θελήματος. Δὲν θέλει ἄλλα ὁ Πατήρ, ἄλλα ὁ Υἱός, καὶ ἄλλα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ οἱ Τρεῖς ἔχουν τὸ αὐτὸ θέλημα. Ἔτσι καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Χριστοῦ δὲν πρέπει νὰ ἔχουν ὁ ἕνας διαφορετικὸ θέλημα ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἀλλὰ κοινὸ ἀγαθὸ θέλημα, ὅ,τι δηλαδὴ θέλει ὁ Θεός. Τὰ ἀνθρώπινα θελήματα διαιροῦν τοὺς κοσμικοὺς ἀνθρώπους καὶ προκαλοῦν ἐχθρότητες καὶ μάχες μεταξύ τους. Τὸ θεῖο θέλημα ἑνώνει τοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους καὶ φέρει ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Οἱ μαθηταί, ἐπειδὴ ἀκολουθοῦσαν τὸ θεῖο θέλημα, ἦταν ἑνωμένοι, καὶ ὁ Χριστὸς ζητοῦσε ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ τοὺς βοηθήσῃ, γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἑνότητά τους.

Οἱ Οἰκουμενισταί, οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουν τὴν ἕνωσι τῶν Ὀρθοδόξων μὲ ὅλους τοὺς ἑτεροδόξους, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀλλοθρήσκους, χωρὶς οἱ ἑτερόδοξοι καὶ οἱ ἀλλόθρησκοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς πλάνες τους, κατὰ κόρον χρησιμοποιοῦν τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ **«ἵνα ὦσιν ἕν»**. Ἀλλὰ διαστρέφουν τὴν ἔννοια τοῦ λόγου. Ὁ Χριστὸς ζητοῦσε νὰ εἶνε ἑνωμένοι μεταξύ τους οἱ πιστοί, ὄχι νὰ εἶνε ἑνωμένοι οἱ πιστοὶ μὲ τοὺς ἀπίστους. Ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ γιὰ *«ἑνότητα τῆς πίστεως»* (Ἐφ. δ' 13), ἑνότητα στὴν πίστι. Οἱ Οἰκουμενισταὶ ὀνομάζουν καὶ τὶς αἱρετικὲς κοινότητες Ἐκκλησίες, ἐνῷ ἡ Ἐκκλησία εἶνε μία, αὐτὴ ποὺ κατέχει τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως. Ὑπάρχει καὶ τὸ ψευδώνυμο δημιούργημά τους «Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν». Ἀλλ' ἂν δὲν ἦταν μία Ἐκκλησία, ἀλλὰ πολλές, στὴ Θεία Λειτουργία θὰ ἀκούαμε τὸ «ὑπὲρ τῆς πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ἑνώσεως», ἐνῷ τώρα ἀκούουμε «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως». Ἡ Ὀρθοδοξία δὲν εὔχεται ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως πολλῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπως θὰ ἤθελαν οἱ Οἰκουμενισταί, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἑνώσεως στὴν πίστι, ἑνώσεως μὲ τὴ μία καὶ ἀληθινὴ Ἐκκλησία.

«Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου». *Ὅταν ἤμουν μαζί τους στὸν κόσμο, ἐγὼ τοὺς φύλασσα μὲ τὴ δύναμί σου.* Μὲ τὸ **«ἐγὼ»** ὁ Ἰησοῦς διακρίνει μὲ ἔμφασι τὸν ἑαυτό του, ὁ ὁποῖος φύλαττε τοὺς μαθητὰς μέχρι τώρα, ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ τοὺς φυλάξῃ στὸ μέλλον. Ὁ παρατατικὸς **«ἐτήρουν»**, *φύλασσα*, σημαίνει, ὅτι συνεχῶς ὁ Κύριος φρόντιζε καὶ προστάτευε τοὺς μαθητάς του. Τοὺς φύλαττε ἀπὸ σοβαρὲς ἁμαρτίες καὶ ἀπὸ πλάνες. Τοὺς φύλαττε, γιὰ νὰ μὴ πιασθοῦν στὰ δίκτυα τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων. Τοὺς φύλαττε, γιὰ νὰ μὴ κλονισθοῦν ἀπέναντί του, ἀλλὰ νὰ μείνουν κοντά του πιστοί. Τοὺς φύ-

λαττε, γιὰ νὰ μὴν ἐμπέσουν στὰ χέρια ἐχθρῶν διωκτῶν. Καὶ αὐτὴ τὴν ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ σπεῖρα καὶ ἀστυνομικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους ἐπέδραμαν στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ γιὰ νὰ τὸν συλλάβουν, τοὺς προστάτευσε. Στοὺς ἐπιδραμόντες γιὰ νὰ τὸν συλλάβουν εἶπε: «*Εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν*» (ιη´ 8).

«Οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας». *Ὅσους μοῦ ἔδωσες φύλαξα, καὶ κανεὶς ἀπ᾽ αὐτοὺς δὲν ἀπωλέσθηκε, παρὰ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀπωλείας.* Μὲ τὸ ***«ἀπώλετο»***, *ἀπωλέσθηκε*, ὁ Χριστὸς ἀναφέρεται στὸν προδότη Ἰούδα. Καὶ δὲν λέγει γι᾽ αὐτόν, ὅτι θ᾽ ἀπολεσθῇ, ἀλλ᾽ ὅτι ἀπωλέσθηκε, ἤδη πῆγε στὴν ἀπώλεια. Καὶ πῆγε στὴν ἀπώλεια, διότι εἶχεν ἀποξενωθῆ ἀπὸ τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς συμμαθητάς του, καὶ εἶχε παραδοθῆ στὸ Διάβολο, καὶ ὁ Διάβολος εἶχε βάλει στὴν καρδιά του νὰ προδώσῃ τὸ Χριστό (ιγ´ 2). Ὅποιος ἀποξενώνεται ἀπὸ τὸ Χριστό, περιέρχεται στὴν κυριαρχία τοῦ Διαβόλου καὶ χάνεται.

Ὁ Ἰούδας εἶνε ***«ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας»***. Φοβερώτατος χαρακτηρισμὸς ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς δίνεται καὶ στὸν Ἀντίχριστο ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Παῦλο, στόμα Χριστοῦ (Β´ Θεσ. β´ 3). Ἡ ἀπώλεια τοῦ Ἰούδα δὲν ὀφείλεται σὲ ἔλλειψι φροντίδος τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος μᾶς δίδαξε ν᾽ ἀγαποῦμε καὶ νὰ εὐεργετοῦμε καὶ τοὺς ἐχθρούς μας, ἀσφαλῶς ἀγαποῦσε καὶ τὸν Ἰούδα καὶ φρόντιζε γι᾽ αὐτόν. Ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὴν πλευρά του κάνει ὅ,τι πρέπει γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν πλευρά τους πρέπει νὰ κάνουν καλὴ χρῆσι τῆς ἐλευθερίας τους, γιὰ νὰ σωθοῦν. Ὁ δὲ Ἰούδας δὲν ἔκανε καλὴ χρῆσι τῆς ἐλευθερίας του, ἀλλὰ κακή, κακίστη. Ὁ Χριστὸς τὸν τίμησε, ἐκλέγοντας καὶ αὐτὸν ἀπόστολό του. Κοντὰ στὸ Χριστὸ ἐπὶ τρία ἔτη ἄκουσε τὰ ὡραιότερα λόγια, εἶδε τὰ μεγαλύτερα καὶ τὰ περισσότερα θαύματα, εἶδε καὶ τὴν ἁγιώτερη ζωή. Ὁ Χριστὸς τοῦ ἔδωσε ἐξουσία νὰ κηρύττῃ καὶ αὐτὸς καὶ νὰ θαυματουργῇ. Ἐν τούτοις τίποτε ἀπ᾽ αὐτὰ δὲν τὸν συγκίνησε. Ἕνα τὸν συγκινοῦσε, τὸ ἄψυχο μέταλλο, τὰ ἀργύρια. Καὶ γιὰ τὰ ἀργύρια ἄφησε τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας καὶ ἄλλα πάθη νὰ κυριαρχήσουν ἐπάνω του καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσουν στὴν προδοσία τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἰούδας ἀπωλέσθηκε, διότι ἦταν ***«ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας»***, *ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀπωλείας.* Δὲν ἐξετίμησε τὴν τιμή, ποὺ τοῦ ἔκανε ὁ Χριστός. Δὲν πολέμησε τὰ πάθη του. Δὲν ἔκανε τὸ καλό, ἀλλὰ τὸ κακό. Δὲν ἐνεργοῦσε γιὰ τὴ σωτηρία του, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀπώλεια. Καὶ συμφώνως πρὸς τὴ συμπεριφο-

ρά του ἔφθασε στὴν ἀπώλεια. Ὄχι δὲ μόνο τὴν πνευματικὴ καὶ τὴν αἰωνία ἀπώλεια, ἀλλὰ καὶ τὴ σωματική, ἀφοῦ ὁ Διάβολος τὸν ὡδήγησε στὸν ἀπαγχονισμό.

Ὁ νεώτερος πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας Ἰουστῖνος Πόποβιτς, ὁ ὁποῖος προσφάτως ἀνακηρύχθηκε ἅγιος, διέκρινε τρεῖς σταθμοὺς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ πρῶτος σταθμὸς πτώσεως εἶνε ὁ Ἀδάμ, ὁ πρωτόπλαστος. Ὁ τρίτος σταθμὸς πτώσεως εἶνε ὁ Πάπας. Καὶ ὁ ἐνδιάμεσος δεύτερος σταθμὸς πτώσεως εἶνε ***«ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας»***, ὁ Ἰούδας, ὁ προδότης τοῦ Χριστοῦ, *«εἷς ὢν ἐκ τῶν Δώδεκα»* (στ' 71).

Μὲ τὸν Ἰούδα ὁμοιάζουν οἱ φιλάργυροι. Ἀλλὰ περισσότερο μὲ τὸν Ἰούδα ὁμοιάζουν οἱ προδότες τῆς Πίστεως τοῦ Χριστοῦ, οἱ Οἰκουμενισταί. Καὶ δὲν εἶνε ὑπερβολὴ νὰ εἰποῦμε, ὅτι οἱ Οἰκουμενισταί, ἰσοπεδωταὶ ὅλων τῶν δογμάτων καὶ ὅλων τῶν Θρησκειῶν, συμπορευόμενοι μὲ τοὺς Νεοεποχῖτες, εἶνε καὶ αὐτοὶ ***«υἱοὶ τῆς ἀπωλείας»***, καὶ δουλεύουν γιὰ τὸν ἐρχόμενο Ἀντίχριστο, τὸν κατ' ἐξοχὴν ***«υἱὸν τῆς ἀπωλείας»*** (Β' Θεσ. β' 3). Ὁ δὲ Ἀντίχριστος εἶνε ὁ τέταρτος σταθμὸς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ***«οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας»***, γεννᾷ τὴν ἀπορία: Ἐννοεῖται καὶ ὁ Ἰούδας μεταξὺ αὐτῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Πατὴρ ἔδωσε στὸ Χριστό; Πρὸς λύσι τῆς ἀπορίας πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι κατὰ τὸ στ' 70 καὶ Λουκ. στ' 13 ὁ Χριστὸς ἐξέλεξε καὶ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους. Ἐξέλεξε δηλαδὴ καὶ τὸν Ἰούδα ἐν γνώσει τοῦ κακοῦ χαρακτῆρος του (στ' 70, ιγ' 10-11, 18). Καὶ ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἐξέλεξε καὶ τοὺς δώδεκα, αὐτοὺς καὶ ὁ Πατὴρ ἐξέλεξε καὶ ἔδωσε στὸ Χριστό. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Χριστοῦ εἶνε καὶ ἐκλογὴ τοῦ Πατρός, βεβαίως δὲ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀφοῦ οἱ Τρεῖς ἔχουν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ θέλημα. Ἐξελέγη δὲ καὶ ὁ Ἰούδας μαθητὴς καὶ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ, προπαντὸς γιὰ νὰ δειχθῇ καὶ πρὸς αὐτόν, τὸν ἐχθρὸ καὶ προδότη, ἡ θεία ἀγάπη. Ὁ Θεὸς *«τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους»* (Ματθ. ε' 45).

Στὴ φράσι, ***«ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ»***, τὸ ***«ἵνα»*** δὲν ἔχει τελική, ἀλλ' ἐκβατικὴ ἔννοια, ὅπως πολλὲς φορὲς στὴ Γραφή. Ἡ Γραφὴ προφήτευσε γιὰ τὸν Ἰούδα στοὺς Ψαλμοὺς μ', ξη', ρη', ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχουμε παραθέσεις στὸ ιγ' 18 καὶ Πράξ. α' 20. Ὁ Ἰούδας δὲν ἀπωλέσθηκε ἐπειδὴ προφητεύθηκε, ἀλλὰ προφητεύθηκε ἐπειδὴ ἀπωλέ-

σθηκε. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ προφητεία δὲν εἶνε ἡ αἰτία τῆς ἀπωλείας τοῦ Ἰούδα, ἀλλ' ἀντιστρόφως ἡ ἀπώλεια τοῦ Ἰούδα εἶνε ἡ αἰτία τῆς προφητείας. Ὁ Θεός, ἐπειδὴ εἶνε ὑπεράνω τῆς σχετικότητος τοῦ χρόνου, γνωρίζει καὶ ὅσα μέλλοντα φυσικῶς καὶ ἀνθρωπίνως εἶνε ἀδύνατο νὰ γνωσθοῦν, καὶ διὰ τῶν προφητῶν ἀποκαλύπτει. Ὁ Θεὸς προγνωρίζει τὰ κακά, ἀλλὰ δὲν τὰ προκαλεῖ, διότι εἶνε *«ἀπείραστος κακῶν»* (Ἰακ. α' 13), *δὲν ἔχει πεῖρα τῶν κακῶν*. Ὡς πρὸς τὰ κακά, ὁ Θεὸς προγνωρίζει, ἀλλὰ δὲν προορίζει, ὅπως ὁ ἀστρονόμος προγνωρίζει τὴν ἔκλειψι τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ δὲν τὴν προκαλεῖ αὐτός. Γι' αὐτὸ τὸ ***«ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ»*** δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰούδας ἀπωλέσθηκε «γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ Γραφή», ἀλλὰ σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰούδας ἀπωλέσθηκε *«καὶ ἔτσι ἐκπληρώθηκε ἡ Γραφή»*.

Τὸ γεγονός, ὅτι ἕνας ἀπόστολος ἀπὸ τοὺς δώδεκα κατάντησε ***«υἱὸς τῆς ἀπωλείας»*** καὶ ἀπωλέσθηκε, εἶνε φοβερώτατο γεγονός. Ἀφοῦ ἕνας ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους χάθηκε, πολὺ πρέπει νὰ φοβούμεθα καὶ νὰ τρέμωμε γιὰ τὴ σωτηρία μας. *«Μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε»*, φωνάζει ὁ τρισκαιδέκατος τῶν ἀποστόλων, ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος (Φιλιπ. β' 12). Καὶ ἐκεῖνος φοβόταν γιὰ τὴ σωτηρία του καὶ ἔγραψε: *«Ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι»* (Α' Κορ. θ' 27). Κτυπῶ σκληρὰ τὸ σῶμα μου καὶ τὸ μεταχειρίζομαι σὰν δοῦλο, φοβούμενος μήπως κηρύξω καὶ σωθοῦν ἄλλοι, καὶ ἐγὼ κριθῶ ἀνάξιος σωτηρίας.

Στίχ. 13: *«Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς»*.

Ἡ λέξι ***«πεπληρωμένη»***, μετοχὴ παρακειμένου τοῦ «πληροῦμαι», σημαίνει *«πλήρης»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἀλλὰ τώρα ἔρχομαι σ' ἐσένα, καὶ λέγω αὐτὰ στὸν κόσμο, γιὰ νὰ ἔχουν πλήρη τὴ χαρά μου μέσα τους»*.

Τὸ ***«Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι»*** λέγεται σ' ἀντίθεσι πρὸς τὸ προηγούμενο *«Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ»*.

Στὴ φράσι ***«λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ»*** ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος κάνει τὴν ἑξῆς παρατήρησι: *«Λέγει ἐνταῦθα, ὅτι λαλεῖ ἐν τῷ κόσμῳ, ἐνῷ πρὸ ὀλίγου εἶπεν, Οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ* (στίχ. 11)... *Ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀναχωρήσει, ἦτο ἀκόμη ἐν τῷ κόσμῳ· ἐπειδὴ ὅμως εὑρίσκετο εἰς τὴν ὑστάτην στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως, ὑπό τινα ἔποψιν*

δὲν ἦτο πλέον μετ᾽ αὐτῶν (τῶν μαθητῶν)». Τὸ ***«λαλῶ»*** δείχνει, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴ προσευχή του ὁ Χριστὸς μιλοῦσε, ὥστε ν᾽ ἀκούεται ἀπὸ τοὺς μαθητάς του. Αὐτὴ ἡ προσευχὴ ἦταν καὶ κήρυγμα. Ἔπρεπε δὲ νὰ ἀκούουν οἱ μαθηταὶ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς, γιὰ νὰ χαίρουν. ***«Ταῦτα λαλῶ»***, εἶπεν ὁ Κύριος, ***«ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς»***. Ποῖα λόγια ἐννοοῦνται μὲ τὴ λέξι ***«ταῦτα»***; Ἐννοοῦνται τὰ καλὰ λόγια, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν προσευχὴ εἶπεν ὁ Κύριος γιὰ τοὺς μαθητάς του (στίχ. 6-10), καὶ ὅτι παρακάλεσε τὸν Πατέρα, γιὰ νὰ τοὺς φυλάττῃ, ὅπως τοὺς φύλαττε αὐτός (στίχ. 11-12). Καὶ στὴ φράσι, ***«ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς»***, πῶς ἐννοεῖται ἡ χαρά; Ἡ ἑρμηνεία, ὅτι οἱ μαθηταὶ ἔπρεπε νὰ ἔχουν τὴ χαρά, τὴν ὁποία δοκίμαζε ὁ Κύριος, διότι μετὰ τὴν περάτωσι τοῦ ἔργου του στὴ γῆ ἔφευγε καὶ πήγαινε στὸν Πατέρα, δὲν φαίνεται εὔστοχος. Τὸ ὅτι ὁ Κύριος ἔφευγεν ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ πήγαινε στὸν Πατέρα, ἐνῷ αὐτοὶ παρέμεναν στὸν κόσμο, ἕνα κόσμο σκοτεινὸ καὶ ἐχθρικό, αὐτὸ μᾶλλον λύπης παρὰ χαρᾶς αἰτία ἦταν γιὰ τοὺς μαθητάς. Κατὰ τὸ ιδ΄ 28 ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, ὅτι πηγαίνει στὸν Πατέρα, δὲν προκάλεσε χαρὰ στοὺς μαθητάς, καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν: *«Εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον, Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα». Ἐὰν μὲ ἀγαπούσατε, θὰ εἴχατε χαρά, διότι εἶπα, Πηγαίνω στὸν Πατέρα.* Οἱ μαθηταὶ ἀγαποῦσαν βεβαίως τὸ Χριστό, ἀλλ᾽ ὄχι κατὰ τρόπο τελείως ἀνιδιοτελῆ καὶ σὲ βαθμὸ τέλειο, ὅπως μετὰ τὴν Πεντηκοστή.

Ἐμεῖς νομίζουμε, ὅτι λέγοντας ὁ Κύριος ***«τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν»*** δὲν ἐννοοῦσε τὴ χαρά, τὴν ὁποία αὐτὸς δοκίμαζε γιὰ τὴν περάτωσι τοῦ ἔργου του καὶ τὴ μετάβασι στὸν Πατέρα, καὶ ἔπρεπε νὰ δοκιμάζουν καὶ οἱ μαθηταί, ἀλλ᾽ ἐννοοῦσε τὴ δική του χαρὰ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ψεύτικη χαρὰ τοῦ κόσμου· τὴ χαρά, τὴν ὁποίαν αὐτὸς δίνει ὡς ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς καὶ ἡ αὐτοχαρά. Ὁ Κύριος ἐκφράζεται ἐδῶ περὶ χαρᾶς, ὅπως στὸ ιδ΄ 27 ἐκφράσθηκε περὶ εἰρήνης: *«Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν»*. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ περὶ χαρᾶς στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο εἶνε ὅμοιος μὲ τὸ λόγο του στὸ ιε΄ 11: *«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ»*. Καὶ σ᾽ αὐτὸ τὸ χωρίο, ὅπως ὑποστηρίξαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία του στὸν οἰκεῖο τόπο, πρόκειται γιὰ τὴ χαρά, τὴν ὁποία δίνει ὁ Κύριος ὡς ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς καὶ ἡ αὐτοχαρά. Ἂς σημειωθῇ δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι στὸ ιστ΄ 33, *«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε»*, ἡ λέξι *«εἰρήνη»*, ὅπως ὑποστηρίζουμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία στὸν οἰκεῖο τόπο, σημαίνει *«χαρά»*,

καὶ ἡ ὅλη φράσι σημαίνει: *«Αὐτὰ εἶπα σ' ἐσᾶς, γιὰ νὰ ἔχετε ἐξ αἰτίας μου χαρά»*.

Ἔπειτα ἀπ' αὐτὰ ἐπανερχόμεθα στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ. Μὲ τὰ λόγια του ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν Πατέρα, τὰ ὁποῖα ἄκουαν οἱ μαθηταί, λόγια ἐπαινετικὰ γι' αὐτοὺς καὶ προνοίας ὑπὲρ αὐτῶν, ἔδινε σ' αὐτοὺς τὴ δική του τὴ χαρά, τὴ χαρά, ποὺ πηγάζει ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιο, καὶ δὲν εἶνε ψεύτικη σὰν τὴν κοσμικὴ χαρά, ἀλλ' ἀληθινή, καὶ ἐπίσης δὲν εἶνε ἐλλειμματική, ἀλλὰ ***«πεπληρωμένη»***, *πλήρης*. Πόσο χαρμόσυνα καὶ ἐνθαρρυντικὰ γιὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ ταπεινοὺς αὐτοὺς Γαλιλαίους ἦταν τὰ λόγια ὑπὲρ αὐτῶν, ποὺ ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ! Καὶ πόσο θὰ θέλαμε καὶ μεῖς ν' ἀκούσωμε τέτοια λόγια γιὰ τὴν ἀσημότητά μας ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ! Ἀλλ' ἂς μὴ λυπούμεθα, διότι δὲν ἀξιωθήκαμε τέτοιας χαρᾶς, ποὺ ἀξιώθηκαν οἱ μαθηταί. Ἂν προσπαθοῦμε νὰ μιμούμεθα τοὺς μαθητὰς στὴν ἀρετή, ὁ καθένας τὴν ἡμέρα τὴ μεγάλη καὶ ἐπιφανῆ θ' ἀξιωθῇ ν' ἀκούσῃ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Κυρίου: *«Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ! Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου»* (Ματθ. κε΄ 21,23).

Ἀλλὰ καὶ τώρα, ἂν ἀκούωμε τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ μέσα ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο καὶ ὑπακούωμε σ' αὐτά, μέσα μας θὰ εἶνε ἡ χαρὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης ἡ χαρὰ τοῦ Χριστοῦ θὰ πλημμυρίζῃ τὶς ταπεινές μας καρδιές, ὅταν μεταδίδωμε τὰ λόγια του στοὺς συνανθρώπους μας. Γράφοντας ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης τὰ λόγια τοῦ Λόγου στοὺς ἀδελφοὺς λέγει: *«Γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη»* (Α΄ Ἰωάν. α΄ 4). Καὶ πάλι λέγει: *«Ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη»* (Β΄ Ἰωάν. 12). Οἱ ἀπόστολοι αἰσθάνονταν πλήρεις χαρᾶς ἀπὸ τὴν ἀκρόασι τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ μετάδοσι αὐτῶν. Ὅσοι ζητοῦν χαρὰ καὶ πληρότητα χαρᾶς, ἂς τείνουν τὰ ὦτα νὰ ἀκούουν τὸ λόγο τοῦ Κυρίου, καὶ ἂς ἀνοίγουν τὸ στόμα νὰ ὁμιλοῦν μὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου. *«Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω»*, καὶ ὁ ἔχων στόμα λαλεῖν λαλείτω!

Στίχ. 14: *«Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσιν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ κόσμου»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἐγὼ ἔδωσα σ' αὐτοὺς τὸ λόγο σου, καὶ ὁ κόσμος τοὺς μίσησε, διότι δὲν εἶνε ἀπὸ τὸν κόσμο, ὅπως ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ τὸν κόσμο»*.

«Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου». Ἐπαναλαμβάνει ὁ Χριστὸς ὅ,τι εἶπε στὸ στίχ. 8 μὲ τὴ φράσι, *«Τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς».* Μὲ τὴ μία φράσι λέγει *«τὰ ῥήματα»*, μὲ τὴν ἄλλη φράσι λέγει ***«τὸν λόγον».*** Τὰ ρήματα ἢ λόγια συνιστοῦν ***«τὸν λόγον»***, τὸ Εὐαγγέλιο.

Τὸ ***«Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου»*** καὶ τὸ ἑπόμενο ***«καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτοὺς»*** συνδέονται ἐννοιολογικῶς κατὰ τὴν ἑξῆς ἔννοια: Ἐπειδὴ ἐγὼ ἔδωσα σ' αὐτοὺς τὸ λόγο σου (καὶ αὐτοί, ἐννοεῖται, τὸν ἀποδέχθηκαν), γι' αὐτὸ ὁ κόσμος τοὺς μίσησε. Ὁ κόσμος μίσησε πρῶτα τὸ Διδάσκαλο, τὸ δοτῆρα τοῦ λόγου, καὶ ἔπειτα τοὺς μαθητάς, τοὺς ἀποδέκτες τοῦ λόγου. Ἀναφέρει δὲ ὁ Ἰησοῦς στὸν Πατέρα τὸ μῖσος τοῦ κόσμου κατὰ τῶν μαθητῶν ἐξ αἰτίας τοῦ λόγου τοῦ Πατρός, γιὰ νὰ δείξῃ, ὅτι οἱ μαθηταὶ εἶνε ἄξιοι νὰ ἀπολαύσουν πολλῆς προνοίας ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ γιὰ τὸ λόγο του μισήθηκαν. Καὶ ἀπήλαυσαν βεβαίως τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ οἱ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τοῦ θείου λόγου, ἀπολαύουν δὲ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ ὅλοι, ὅσοι ἐγκολπώνονται τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰδιαιτέρως οἱ κήρυκες τοῦ θείου λόγου.

Ὁ κόσμος μίσησε τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, διότι μὲ τὴν ἀποδοχὴ καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἔδειξαν, ὅτι ***«οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου»***, *δὲν εἶνε ἀπὸ τὸν κόσμο.* Ὁ κόσμος δὲν ἔχει φρόνημα καὶ ζωὴ συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἀντιλήψεις καὶ ἡ διαγωγὴ τοῦ κόσμου εἶνε ἀσεβεῖς. Ὁ κόσμος εἶνε δυνατὸ νὰ ἰσχυρίζεται, ὅτι πιστεύει στὸ Θεό, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα δὲν πιστεύει στὸ Θεό, δὲν πιστεύει σὲ κρίσι καὶ ἀνταπόδοσι, δὲν θεωρεῖ τὴν ἁμαρτία ἁμαρτία, ζῇ γιὰ τὶς ἁμαρτωλὲς ἡδονές, κάνει τὴν ἁμαρτία τρόπο ζωῆς. Καὶ ὅταν οἱ κοσμικοὶ ἄνθρωποι βλέπουν ἄλλους ἀνθρώπους νὰ εἶνε διαφορετικοὶ ἀπ' αὐτούς, καὶ μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα νὰ διδάσκουν πίστι στὸ Θεὸ καὶ στὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ἠθικὴ ζωή, ἀγῶνα κατὰ τῶν παθῶν, θυσίες, ἐγκράτεια, ἁγνότητα, τιμιότητα, ἐλέγχονται ἐσωτερικῶς, φθονοῦν, ἀντιπαθοῦν, μισοῦν, καὶ ποικιλοτρόπως διώκουν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ. Ἕνας συνήθης τρόπος διωγμοῦ τῶν εὐσεβῶν ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς εἶνε ἡ εἰρωνεία, ἄλλος δὲ συνήθης τρόπος εἶνε ἡ κακολογία, ἡ χλεύη. Βλέποντας οἱ κοσμικοί, ὅτι οἱ εὐσεβεῖς δὲν τοὺς ἀκολουθοῦν στὸν τρόπο τῆς δικῆς τους ζωῆς, δὲν συντρέχουν *«εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν»*, ἀντιδροῦν *«βλασφημοῦντες»*, δηλαδὴ κακολογώντας, χλευάζοντας (Α' Πέτρ. δ' 4). Οἱ ἄσωτοι χλευάζουν τοὺς σῳζομένους!

Μὲ τὴ φράσι, ***«καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου»***, *ὅπως ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ τὸν κόσμο*, δὲν ἔχω σχέσι μὲ τὸ φρόνημα καὶ τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστὸς δείχνει τὴν ὁμοιότητα τῶν μαθητῶν πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴ διαφορὰ ἀπὸ τὸν κόσμο. Ἀλλοῦ τὸ ***«καθὼς»*** σημαίνει ὁμοιότητα σὲ βαθμὸ ἰσότητος, π.χ. στὸ ε' 23 (*«ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα»*, δηλαδὴ *γιὰ νὰ τιμοῦν ὅλοι τὸν Υἱὸ ἐξ ἴσου μὲ τὸν Πατέρα*). Ἀλλ' ἐδῶ τὸ ***«καθὼς»*** σημαίνει ὁμοιότητα ὄχι σὲ βαθμὸ ἰσότητος. Οἱ μαθηταὶ ὁμοιάζουν μὲ τὸ Χριστό, διότι καὶ ὁ Χριστὸς καὶ αὐτοὶ διαφέρουν ἠθικῶς ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ὁμοιότης δὲν εἶνε ἰσότης μεταξὺ μαθητῶν καὶ Χριστοῦ ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴ διαφορὰ ἀπὸ τὸν κόσμο. Διότι ὁ Χριστὸς εἶνε *«κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν»* (Ἑβρ. ζ' 26), ἀπολύτως ἀναμάρτητος καὶ ἅγιος, ἐνῷ οἱ μαθηταὶ ἔχουν σχετικὴ ἀναμαρτησία καὶ ἁγιότητα. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος παρατηρεῖ: *«Τὸ "**καθὼς**" ἐνταῦθα οὐκ ἔστιν ἀπαραλλάκτου ἀκριβείας· ὥσπερ γάρ, ὅταν ἐπ' αὐτοῦ (τοῦ Υἱοῦ) καὶ τοῦ Πατρὸς λέγηται τὸ "**καθώς**", πολλὴ ἡ ἰσότης διὰ τὴν τῆς φύσεως συγγένειαν, οὕτως, ὅταν ἐφ' ἡμῶν καὶ αὐτοῦ λέγηται, πολὺ τὸ μέσον διὰ τὸ καὶ πολὺ εἶναι τὸ μέσον καὶ ἄπειρον ἑκατέρας τῆς φύσεως· εἰ γὰρ ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν αὐτός, οὐδὲ δόλος τις εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, πῶς δύναιντ' ἂν οἱ ἀπόστολοι παρισοῦσθαι αὐτῷ;»*. Ὅπως εἶνε τεραστία ἡ ἀπόστασι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπὸ τὴ θεία φύσι, ἔτσι εἶνε τεραστία καὶ ἡ ἀπόστασι τῆς ἀνθρωπίνης ἁγιότητος ἀπὸ τὴ θεία ἁγιότητα. Ἀλλὰ καὶ ἡ μικρὴ ἁγιότης κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ ὁμοιάζῃ μὲ τὸν Κύριο, καὶ ἐκτιμᾶται ἀπὸ τὸν Κύριο. Εἶνε τόσο μεγάλος ὁ Κύριος, ὥστε καὶ ἡ μικρὴ ὁμοιότης μὲ τὸν Κύριο εἶνε μεγάλο πρᾶγμα.

Στίχ. 15: *«Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ Πονηροῦ»*.

Τὸ ***«ἄρῃς»*** εἶνε ὑποτακτικὴ ἀορίστου τοῦ «αἴρω», ποὺ σημαίνει *«παίρνω»*.

Μεταφράζουμε: *«Δὲν παρακαλῶ νὰ τοὺς πάρῃς ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀλλὰ νὰ τοὺς φυλάξῃς ἀπὸ τὸν Πονηρό»*.

Ὁ Χριστὸς δὲν παρακαλεῖ τὸν Πατέρα νὰ πάρῃ τοὺς μαθητάς του ἀπὸ τὸν κόσμο. Ὁ Θεὸς παίρνει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν κόσμο μὲ τὸ θάνατο. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς δὲν θέλει νὰ φυλάξῃ ὁ Θεὸς τοὺς μαθητάς του ἀπὸ τὰ κακά, ποὺ συμβαίνουν σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, παίρνοντας αὐτοὺς στὸν ἄλλο κόσμο, τὸν ὑπερκόσμιο, ὅπου δὲν ὑπάρχει

κακό, ἀλλὰ ζωὴ ἀσφαλὴς καὶ μακαρία. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ γέννησι ἔρχεται σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ προορισμό, καὶ ἔπειτα μὲ τὸ θάνατο νὰ ἀπέλθῃ ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο. Οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἦλθαν στὸν κόσμο, γιὰ νὰ ἐκτελέσουν προορισμὸ ὄχι μόνο μὲ γενικὴ ἔννοια, ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ μὲ εἰδικὴ ἔννοια, ὡς ἀπόστολοι καὶ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου.

Αὐτὸς ὁ κόσμος εἶνε δοκιμαστικός. Σ' αὐτὸ τὸν κόσμο ὁ ἄνθρωπος δοκιμάζεται, γιὰ νὰ κριθῇ, ἀναλόγως τῆς διαγωγῆς του, ἄξιος ἢ ἀνάξιος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν δημιούργησε καὶ τοῦ ἔδωσε προορισμό. Καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀγωνισθῇ, ὠφελεῖται καὶ ὠφελεῖ. Ὠφελεῖται, διότι ἀποκτᾷ ἠθικὴ ἀξία, καὶ ὠφελεῖ, διότι μὲ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ προορισμοῦ ἐκτελεῖ καὶ καθήκοντα ἀγάπης πρὸς τοὺς συνανθρώπους.

Οἱ δὲ ἀπόστολοι ἐξελέγησαν γιὰ νὰ ἐκτελέσουν τὴν ὑψηλότερη ἀποστολὴ στὸν κόσμο, νὰ περάσουν ἀπὸ τὴ μεγαλύτερη δοκιμασία, νὰ διεξαγάγουν τὸν ἱερώτερο καὶ σπουδαιότερο ἀγῶνα, νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σωτηρίας, καὶ νὰ ἑλκύσουν στὴν Πίστι τοῦ Χριστοῦ τὰ ἔθνη. «*Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει*», εἶπεν ὁ Χριστὸς στοὺς ἀποστόλους (Μάρκ. ιστ' 15). Καὶ πάλι: «*Πορευθέντες μαθητεύσατε* (=ἐκχριστιανίσατε) *πάντα τὰ ἔθνη*» (Ματθ. κη' 19). Ἂν ὁ Θεὸς ἔπαιρνε τοὺς ἀποστόλους ἀπὸ τὸν κόσμο, προτοῦ ἐκτελέσουν τὴν ἀποστολή τους στὸν κόσμο, τὸ μεγαλύτερο καὶ ὡραιότερο μέγεθος ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὁ Χριστιανισμός, δὲν θὰ ὑπῆρχε. Μετὰ τὸ Χριστὸ οἱ μεγαλύτεροι εὐεργέτες στὸν κόσμο εἶνε οἱ ἀπόστολοι. Ὅσοι ἐκλεκτοί, αἰσθάνονται τὴν ἱστορικὴ καὶ μεγαλειώδη αὐτὴ ἀλήθεια, καὶ τὴν ὁμολογοῦν. Ὅσοι ἄπιστοι, βλέπουν τὴν ἀλήθεια στὸ ψεῦδος καὶ τὸ μεγαλεῖο στὴν ἀθλιότητα.

Τὸ αἴτημα τοῦ Χριστοῦ στὸν Πατέρα νὰ μὴ πάρῃ τοὺς μαθητάς του ἀπὸ τὸν κόσμο, μερικοὶ χρησιμοποιοῦν ὡς ἐπιχείρημα κατὰ τοῦ μοναχισμοῦ. Δὲν εἶνε σωστό, λέγουν, νὰ φεύγουν πιστοὶ ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ νὰ πηγαίνουν στὴν ἔρημο καὶ στὰ μοναστήρια. Πρέπει νὰ μένουν στὸν κόσμο καὶ νὰ κάνουν ἔργο καὶ νὰ βοηθοῦν τὸν κόσμο. Τὸ ἐπιχείρημα τῶν ἐπικριτῶν τοῦ μοναχισμοῦ δὲν εὐσταθεῖ. Βεβαίως στὸν κόσμο ὑπάρχουν πολλὲς καὶ μεγάλες ἀνάγκες, καὶ πρέπει νὰ γίνεται ἀνάλογο ἔργο. Γι' αὐτὸ πιστοὶ καὶ ἱκανοὶ ἄνθρωποι ὀφείλουν νὰ ἐργάζωνται στὸν κόσμο καὶ νὰ βοηθοῦν τὸν κόσμο πνευματικῶς καὶ ὑλικῶς. Προπάντων χρειάζονται στὸν κόσμο ἱεραποστολικὰ πρόσωπα, γιὰ ν' ἀγωνίζωνται, ὅπως οἱ ἀπόστολοι, γιὰ τὴν ἐξάπλωσι

στὸν κόσμο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἂς ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς ἄνδρες μέχρι Χριστοῦ, «*ὁ μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν*» (Ματθ. ια' 11, Λουκ. ζ' 28), ὁ προφήτης καὶ πρόδρομος καὶ βαπτιστὴς Ἰωάννης, ἔζησε στὴν ἔρημο ὡς μοναχός. Ἐπίσης ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς ἄνδρες μετὰ Χριστόν, «ὁ πρῶτος μετὰ τὸν Ἕνα», ὅπως χαρακτηρίσθηκε, ὁ ἀπόστολος Παῦλος, προτοῦ ἀρχίσῃ τὸ ἀποστολικὸ ἔργο του, μετέβη στὴν Ἀραβία (Γαλ. α' 17), ὅπου ἐπὶ τρία ἔτη ἀσκήθηκε καὶ προετοιμάσθηκε πνευματικῶς, γιὰ ν' ἀρχίσῃ κατόπιν τὸ ἀποστολικὸ ἔργο. Καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πέρασαν ἀπὸ τὴ μοναχικὴ ζωή. Καὶ ἑκατομμύρια πιστοὶ διὰ μέσου τῶν χριστιανικῶν αἰώνων ἔγιναν μοναχοί, ἀσκήθηκαν μὲ ὑπεράνθρωπες ἀσκήσεις, ἔλαβαν χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀναδείχθηκαν ἅγιοι, πολλοὶ καὶ θαυματουργοί, ἄνθρωποι θαυμαστοὶ καὶ ὑπερθαύμαστοι. Διαβάζει κανεὶς τοὺς βίους των καὶ καταπλήσσεται, ἀνέρχεται ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανό! Ἡ δὲ Ἐκκλησία, «*στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας*» (Α' Τιμ. γ' 15), δὲν θεώρησε τὸ μοναχισμὸ πλάνη καὶ ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ ἀλήθεια καὶ ζωή, ἀλλ' ὁδὸ τελειότητος.

Ἂν λοιπὸν μερικὰ πρόσωπα ἔχουν ἔφεσι νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν κόσμο, νὰ καταφύγουν σὲ ἐρήμους καὶ μοναστήρια, καὶ νὰ ἐπιδοθοῦν, ἀπερίσπαστοι ἀπὸ τὸν κόσμο, στὸν ἐσωτερικὸ ἀγῶνα, στὴν ἄσκησι, καὶ κυρίως στὴν προσευχή, δὲν πρέπει νὰ ἐπικρίνωνται, ἀλλὰ νὰ θαυμάζωνται καὶ νὰ ἐπαινοῦνται. Ἀπὸ τοὺς δυναμένους νὰ φέρουν πνευματικὰ ὅπλα γιὰ τὴ διεξαγωγὴ ἀγῶνος οἱ περισσότεροι πρέπει βεβαίως νὰ μένουν καὶ ν' ἀγωνίζωνται στὸν κόσμο, ὅπου οἱ μεγάλες μᾶζες τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ μεγάλες ἀνάγκες. Ἀλλ' ἂν καὶ ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς πολλοὺς φεύγουν ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ γίνωνται μοναχοί, εὐλογημένοι εἶνε. Μὲ τὶς προσευχές τους βοηθοῦν καὶ αὐτοὶ τὸν κόσμο. Καὶ ἂν κατὰ διαστήματα προσοντοῦχοι μοναχοὶ ἔρχωνται στὸν κόσμο καὶ ὁμιλοῦν καὶ ἐξομολογοῦν καὶ νουθετοῦν τὸν κόσμο, βοηθοῦν περισσότερο. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης πρόδρομος συνδύασε τὸ μοναχισμὸ μὲ τὴν ἱεραποστολή. Καὶ μεγάλοι πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας ἔκαναν τὸν αὐτὸ συνδυασμό. Αὐτὸς δὲ ὁ συνδυασμὸς εἶνε ἰδεώδης. Ἂν δὲ ἐπίσκοποι ἐκλέγονταν πρόσωπα δοκισμασμένα στὸ μοναχισμό, ἡ κατάστασι στὴν Ἐκκλησία, στὸ Ἔθνος καὶ στὴν κοινωνία θὰ ἦταν καλλίτερη.

Οἱ μοναχοὶ ἂς ὑποστηρίζουν τὴν ἱεραποστολή, διότι αὐτὴ χριστιανικῶς εἶνε ἡ πρώτη καὶ μεγαλύτερη ἀνάγκη, καὶ αὐτὴ διαφωτί-

ζει καὶ βοηθεῖ ἀνθρώπους νὰ πιστεύσουν στὸ Χριστὸ καὶ μερικοὶ νὰ γίνουν μοναχοί. Ἡ ἱεραποστολὴ τροφοδοτεῖ τὸ μοναχισμό. Καὶ τὰ ἱεραποστολικὰ πρόσωπα ἂς ὑποστηρίζουν τὸ μοναχισμό, διότι καὶ αὐτὸς ἔχει ἔρεισμα στὴ Γραφή, καταξιώθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, καὶ βοηθεῖ μὲ τὸν τρόπο του τὸν κόσμο.

Ἡ φράσι, ***«ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ Πονηροῦ»***, ὑπενθυμίζει τὴ φράσι τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, *«ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Πονηροῦ»*. Καὶ στὶς δύο φράσεις προτιμοῦμε τὴν πιθανώτερη γνώμη, ὅτι ἡ γενικὴ ***«τοῦ Πονηροῦ»*** δὲν εἶνε γένους οὐδετέρου, ἀλλ' ἀρσενικοῦ. Δι' αὐτῆς δηλαδὴ δὲν σημαίνεται «τὸ πονηρόν», τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει στὸν κόσμο, ἀλλ' ***«ὁ Πονηρός»***, ὁ Σατανᾶς, ὁ ὁποῖος κυριαρχεῖ στὸν κόσμο. *«Ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ Πονηρῷ κεῖται»*, λέγει ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης (Α' Ἰωάν. ε' 19). Ὁ Χριστὸς γιὰ τὸ Σατανᾶ λέγει, *«ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου»* (ιβ' 31, ιστ' 11) καὶ *«ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων»* (ιδ' 30). Ὁ δὲ Παῦλος τὰ δαιμόνια ὀνομάζει *«κοσμοκράτορας»* καὶ *«πνευματικὰ τῆς πονηρίας»*, *πονηρὰ πνευματικὰ ὄντα* (Ἐφ. στ' 12). Ὁ Πονηρός, ὁ Σατανᾶς, συνδέεται στενότατα μὲ τὸν κόσμο. Γι' αὐτὸ στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο, ὅπου ὁ λόγος περὶ ***«τοῦ κόσμου»*** καὶ περὶ ***«τοῦ Πονηροῦ»***, προτιμήσαμε τὴν ἑρμηνεία, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Πονηροῦ μὲ πῖ κεφαλαῖο, τοῦ Σατανᾶ.

Μετὰ τὴ φράσι, ***«οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου»***, κανονικῶς ἀναμενόταν νὰ λεχθῇ, «ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου». Δὲν ἐλέχθη ὅμως «ἐκ τοῦ κόσμου», ἀλλ' ***«ἐκ τοῦ Πονηροῦ»***. Δὲν ζήτησε δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ φυλάξῃ τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Πονηρό. Γιατί; Διότι ὁ κόσμος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους, ἐν συγκρίσει δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Πονηρὸς εἶνε πολὺ μεγαλύτερος καὶ ἐπικινδυνότερος ἐχθρὸς τῶν εὐσεβῶν. Γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος γράφει στοὺς πιστούς: *«Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»* (Ἐφ. στ' 12). *Ἡ πάλη μας δὲν εἶνε μὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὲ τὶς ἀρχές, μὲ τὶς ἐξουσίες, μὲ τοὺς σκοτεινοὺς κοσμοκράτορες τῆς παρούσης ζωῆς, μὲ τὰ πονηρὰ πνευματικὰ ὄντα γιὰ τὴν κατάκτησι τῶν ἐπουρανίων.* Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ εἶνε σὰν νὰ λέγῃ ὁ ἀπόστολος: Ἡ πάλη μὲ ἀνθρώπους εἶνε εὔκολη. Δύσκολη εἶνε ἡ πάλη μὲ τὶς σκοτεινὲς σατανικὲς ἀρχὲς καὶ ἐξουσίες. Ἐχθρός μας ὁ παλαιὸς ἑαυτός μας, ἐχθρός μας ὁ κόσμος, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερος ἐχθρὸς ὁ Πονηρός, ὁ

Σατανᾶς. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὁ Σατανᾶς εἶνε ἀόρατος ἐχθρὸς καὶ δὲν τὸν βλέπουμε, ὁ δὲ κόσμος εἶνε ὁρατὸς ἐχθρὸς καὶ τὸν βλέπουμε, γι᾽ αὐτὸ τὴν ἐχθρότητα τοῦ κόσμου σκεπτόμεθα καὶ ὑπολογίζουμε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἐχθρότητα τοῦ Σατανᾶ. Ὁ Παῦλος ὡς θεόπνευστος γνώριζε, ὅτι ὁ χειρότερος ἐχθρός, μὲ τὸν ὁποῖο καλούμεθα νὰ παλαίσωμε, εἶνε ὁ Σατανᾶς.

Ὁ Σατανᾶς ἀοράτως μᾶς πολεμεῖ μὲ λογισμοὺς αἰσχρούς, διεγείρει μέσα μας ἐπιθυμίες αἰσχρές, προκαλεῖ ἐπανάστασι τῆς σάρκας καὶ ἁμαρτωλὸ ἡδονισμό. *«Ἐκ νεότητός μου ὁ ἐχθρὸς μὲ πειράζει, ταῖς ἡδοναῖς φλέγει με»*, λέγει ὁ πιστός, στὴν πίστι τοῦ ὁποίου περιλαμβάνεται καὶ ἡ πίστι στὴν ὕπαρξι τοῦ μεγάλου ἐχθροῦ καὶ πειραστοῦ Σατανᾶ. Ὁ Σατανᾶς πολεμεῖ καὶ μὲ λογισμοὺς βλασφημίας, καὶ ἀμφιβολίας, καὶ ἀπιστίας. Ἐπιχείρησε νὰ κλονίσῃ στὴν πίστι καὶ τοὺς ἀποστόλους. Στὸν Πέτρο ὁ Κύριος εἶπε: *«Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου»* (Λουκ. κβ΄ 31-32). *Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς σᾶς ζήτησε γιὰ νὰ σᾶς κοσκινίσῃ σὰν τὸ σιτάρι. Ἀλλ᾽ ἐγὼ προσευχήθηκα γιὰ σένα, γιὰ νὰ μὴν ἐκλείψῃ ἡ πίστι σου.*

Ὁ Σατανᾶς εἶνε ὁ μεγάλος ἀπατεών. Δολίως ἐνεργώντας, μὲ τὴ μορφὴ τοῦ ὄφεως, ἐξαπάτησε τὴν Εὔα. Ὁ Σατανᾶς εἶνε ὁ μεγάλος πλάνος, *«ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην»* (Ἀποκ. ιβ΄ 9). Αὐτὸς δι᾽ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ὁμοιάζουν μὲ αὐτὸν λόγῳ τῆς ἑωσφορικῆς ὑπερηφανείας τους, δημιουργεῖ τὶς αἱρέσεις. Αὐτὸς στὴν ἐποχή μας δημιούργησε καὶ τὴν παναίρεσι τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Αὐτός, γιὰ νὰ πλανήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, μέχρις ὡρισμένου σημείου κάνει καὶ θαύματα, ὅπως διὰ τῶν μάγων ἔκανε στὴν Αἴγυπτο ἀντιδικῶντας μὲ τὸ Μωυσῆ, ὅπως σήμερα κάνει διὰ τῶν αἱρετικῶν Πεντηκοστιανῶν καὶ ἄλλων, καὶ ὅπως αὔριο θὰ κάνῃ καὶ διὰ τοῦ Ἀντιχρίστου.

Ὁ Σατανᾶς προσβάλλει ἀνθρώπους καὶ μὲ ἀσθένειες, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ Ἰὼβ καὶ τῆς συγκύπτουσας γυναίκας. Ἐπίσης μπαίνει μέσα σὲ ἀνθρώπους καὶ τοὺς βασανίζει φοβερά, ὅπως σὲ πολλὲς περιπτώσεις, ποὺ ἀναφέρει ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἀλλὰ καὶ σὲ πολλὲς περιπτώσεις τῶν σημερινῶν καιρῶν. Ὁ γράφων ἔχει διαπιστώσει πλῆθος δαιμονισμῶν καὶ δαιμονικῶν φαινομένων, ἀνεξηγήτων φυσικῶς. Τὸ τελευταῖο τοῦτο λέγουμε γιὰ τοὺς ὑλιστάς, τοὺς ἀπίστους καὶ τοὺς ἀθέους. Τὰ δαιμονικὰ φαινόμενα εἶνε ἀποδείξεις τῆς ὑπάρξεως πνευματικοῦ κόσμου.

Ὁ Σατανᾶς ἐξωθεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ διάφορες ἁμαρτίες. Ἔτσι ἐξώθησε τὴ γυναῖκα τοῦ Ἰὼβ νὰ εἰπῇ στὸν πολυπαθῆ καὶ πολύαθλο ἄνδρα της νὰ βλασφημήσῃ τὸ Θεὸ καὶ νὰ θέσῃ τέρμα στὴ ζωή του (Ἰὼβ β' 9). Ἔκανε τοὺς χριστιανοὺς Ἀνανία καὶ Σαπφείρα νὰ ψευσθοῦν στὸ Ἅγιο Πνεῦμα (Πράξ. ε' 3, 9). Καὶ ἕνα ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους ἐξώθησε στὴν προδοσία.

Ὁ Σατανᾶς προκαλεῖ καὶ ἀτυχήματα καὶ δυστυχήματα καὶ θανάτους. Ἀνθρωποκτόνο τὸν ὠνόμασε ὁ Χριστός, *«ἀνθρωποκτόνον ἀπ' ἀρχῆς»* (η' 44).

Σκοτώνει ἀνθρώπους ὄχι μόνο πνευματικῶς, ἀλλὰ καὶ σωματικῶς. Αὐτὸς ἐξώθησε τὸν Κάιν, ὅμοιό του σὲ φθόνο, γιὰ νὰ σκοτώσῃ τὸν ἀδελφό του Ἄβελ. Στὴν περίπτωσι τοῦ Ἰὼβ προκάλεσε ἀλλεπάλληλες συμφορές, καὶ θάνατο τῶν δούλων καὶ τῶν τέκνων του. Αὐτὸς καὶ τὸν Ἰούδα ἐξώθησε στὴν αὐτοκτονία.

Ὁ Σατανᾶς ἰδιαιτέρως πολεμεῖ τοὺς κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου καὶ γενικώτερα τὰ ἱεραποστολικὰ πρόσωπα, ἀφοῦ τοὺς ἀποστόλους *«ἐξῃτήσατο τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον»* (Λουκ. κβ' 31), ἕνα ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους ὡδήγησε στὴν προδοσία καὶ στὴν αὐτοκτονία, καὶ στὸν ἀπόστολο Παῦλο γινόταν ἐμπόδιο στὴν ἀποστολή του. Γράφει ὁ Παῦλος στοὺς πιστοὺς τῆς Θεσσαλονίκης: *«Ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν Παῦλος καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς»* (Α' Θεσ. β' 18).

Εἶνε τόσο κακός, ἀδίστακτος καὶ ἀναιδὴς ὁ Σατανᾶς, ὥστε πείραξε καὶ τὸν ἴδιο τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστό, ὄχι δὲ μὲ ἕνα, ἀλλὰ μὲ πολλοὺς πειρασμούς, τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς ἀπέκρουσεν ἀμέσως πρὸς καταισχύνη τοῦ Σατανᾶ. Μετὰ δὲ τὴν ὁλοσχερῆ ἧττα του ἀπὸ τὸ Χριστό, *«ὁ Διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ»* (Λουκ. δ' 13). Καὶ ἐπανερχόμενος πρὸς τὸ τέλος τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Χριστοῦ, διήγειρε καὶ ἐξήγειρε τοὺς Ἰουδαίους κατ' αὐτοῦ, γιὰ νὰ τὸν καταδικάσουν καὶ νὰ σταυρωθῇ. Ἀλλὰ μὲ τὴ σταύρωσί του ὁ Χριστὸς συνέτριψε τὸ Σατανᾶ καὶ θριάμβευσε κατ' αὐτοῦ.

Ὅπως δὲ ὁ Σατανᾶς πολέμησε τὸ Χριστὸ καὶ ἀπ' εὐθείας καὶ διὰ μέσου τῶν Ἰουδαίων, ἔτσι πολεμεῖ καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπ' εὐθείας δηλαδὴ καὶ διὰ μέσου τοῦ κόσμου. Διεγείρει τὸν κόσμο, στὸν ὁποῖο κυριαρχεῖ, γιὰ νὰ φθονῇ ὁ κόσμος, νὰ μισῇ καὶ ποικιλοτρόπως νὰ διώκῃ τοὺς πιστοὺς καὶ εὐσεβεῖς.

Λέγουν πολλοί: Γιατί ὁ Θεὸς ἀφήνει τὸ Σατανᾶ νὰ πολεμῇ τοὺς ἀνθρώπους; Γιατί δὲν τὸν καταργεῖ; Ἡ ἀπάντησι εἶνε αὐτή: Ὁ Θεὸς

ἀφήνει τὸ Σατανᾶ νὰ πολεμῇ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ ν' ἀγωνίζωνται οἱ ἄνθρωποι, νὰ νικοῦν τὸν ἀντίπαλο καὶ νὰ στεφανώνωνται μὲ στέφανο ἄφθαρτο, τὸν στέφανο τῆς αἰωνίας ζωῆς καὶ δόξας. Καὶ δύνανται νὰ νικοῦν οἱ ἄνθρωποι, ἂν πραγματικῶς πιστεύουν καὶ ἀγωνίζωνται καὶ ἐπικαλοῦνται τὴ δύναμι τοῦ Θεοῦ. Ὁ Σατανᾶς εἶνε κοσμοκράτωρ, ἀλλὰ δὲν εἶνε Παντοκράτωρ, ὅπως εἶνε ὁ Θεός, ὁ δημιουργὸς καὶ κυβερνήτης τοῦ Σύμπαντος. Ἀναρίθμητα ἑκατομμύρια ἄνθρωποι διὰ μέσου τῶν αἰώνων, κυρίως τῶν χριστιανικῶν αἰώνων, μὲ τὸν εἰλικρινῆ ἀγῶνα τους καὶ τὴ δύναμι τοῦ Παντοδυνάμου νίκησαν τὸν ἀντίδικο Διάβολο, καὶ κέρδισαν *«τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ»* (Φιλιπ. γ΄ 14).

Ὅπως τοὺς ἀποστόλους καὶ ἀναριθμήτους ἄλλους ὁ Παντοδύναμος διαφύλαξε ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου Σατανᾶ, καὶ ἀνέδειξεν αὐτοὺς νικητὰς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ Σατανᾶ, ἔτσι καὶ ἐμᾶς, ἐφ' ὅσον δὲν θέλουμε νὰ συμβιβασθοῦμε μὲ τὸν κόσμο καὶ νὰ παραχωρήσωμε ἔδαφος στὸ Σατανᾶ γιὰ νὰ λάβῃ ἐξουσία ἐπάνω μας, κάνουμε δὲ προσπάθεια καὶ ἀγῶνα, θὰ διαφυλάξῃ καὶ θὰ ἀναδείξῃ νικητάς.

●

Στίχ. 16: *«Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσι, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμι».*

Μεταφράζουμε: *«Δὲν εἶνε ἀπὸ τὸν κόσμο, ὅπως ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ τὸν κόσμο».*

Αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα εἶνε ἐπανάληψι, μὲ τὶς αὐτὲς ἀκριβῶς λέξεις, τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ στίχ. 14. Καὶ γιὰ τὴν ἑρμηνεία του παραπέμπουμε στὴν ἑρμηνεία τοῦ στίχ. 14. Δύο δὲ μόνο πράγματα λέγουμε ἐδῶ. Πρῶτον, ἡ ἐπανάληψι τοῦ λόγου εἶνε ἐπανάληψι τοῦ ἐπαίνου καὶ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Κυρίου γιὰ τοὺς μαθητάς του. Ἀσφαλῶς δὲ αὐτὸς ὁ λόγος, κατ' ἐπανάληψιν μάλιστα λεγόμενος, ἐνθάρρυνε τοὺς ταπεινοὺς μαθητὰς καὶ ἀνέβαζε τὸ ἠθικό τους. Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια. Οἱ ἄλλοι ὅμως, ὅταν βλέπουν ἕνα σπουδαῖο ἄνθρωπο, ταπεινὸ καὶ ἀγωνιζόμενο, πρέπει νὰ λέγουν τὸν καλὸ λόγο γι' αὐτόν, γιὰ νὰ ἐνισχύουν τὸ ἠθικό του, μάλιστα ὅταν βρίσκεται σὲ δοκιμασίες. Ὅποιος δὲν λέγει καλὸ λόγο γιὰ καλὸ συνάνθρωπο, αὐτὸς εἶνε φθονερὸς καὶ μοχθηρὸς ἄνθρωπος. Δεύτερον, ὁ Χριστὸς τὸν ἐπαινετικὸ λόγο γιὰ τοὺς μαθητὰς στὸ στίχ. 14 ἐπαναλαμβάνει στὸν παρόντα στίχ. 16 ὡς εἰσαγωγὴ στὴ νέα ὑπὲρ αὐτῶν αἴτησι στὸν ἑπόμενο στίχ. 17, *«Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου»*.

Στίχ. 17-19: ***«Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ».***

Τὸ ***«ἁγιάζω»*** ἐδῶ χρησιμοποιεῖται τρεῖς φορὲς καὶ σημαίνει *«δοξάζω»*. Τὸ ***«ὑπὲρ αὐτῶν»*** σημαίνει *«ἐξ αἰτίας αὐτῶν»*. Καὶ τὸ ***«ἐν ἀληθείᾳ»*** σημαίνει *«ἀληθῶς, ἀληθινά»*.

Μεταφράζουμε: *«Δόξασέ τους μὲ τὴν ἀλήθειά σου. Ὁ λόγος ὁ δικός σου εἶνε ἀλήθεια. Ὅπως ἀπέστειλες ἐμένα στὸν κόσμο, ἔτσι καὶ ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς στὸν κόσμο. Καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐγὼ δοξάζω τὸν ἑαυτό μου, γιὰ νὰ εἶνε καὶ αὐτοὶ δοξασμένοι ἀληθινά»*.

Τὸ παρὸν χωρίο παρερμηνεύεται δεινῶς. Ἡ δὲ δεινὴ παρερμηνεία κυρίως ὀφείλεται στὸ ὅτι οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συνέλαβαν τὴν ἔννοια τοῦ ***«ἁγιάζω»***, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖται στὸ χωρίο τρεῖς φορές, καὶ τῆς φράσεως ***«ὑπὲρ αὐτῶν»***. Πολλοὶ δὲν συνέλαβαν καὶ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ***«ἐν ἀληθείᾳ»*** στὸ τέλος τοῦ χωρίου.

Ἐδῶ τὸ ***«ἁγιάζω»*** καὶ στὶς τρεῖς περιπτώσεις χρησιμοποιήσεώς του στὸ χωρίο σημαίνει *«δοξάζω»*, ὅπως καὶ ἀλλοῦ, π.χ. στὸ αἴτημα τῆς Κυριακῆς προσευχῆς *«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου»* (Ματθ. στ' 9, Λουκ. ια' 2). Τὸ *«ἁγιασθήτω»* ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος μεταφράζει *«δοξασθήτω»*. Ὁ Θεὸς βεβαίως εἶνε πλήρης δόξης ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ πρέπει νὰ εὐχώμεθα νὰ δοξάζεται καὶ ἀπὸ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους μὲ ἐνάρετη ζωή.

Στὴ φράσι ***«ὑπὲρ αὐτῶν»*** οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι ἡ πρόθεσι ***«ὑπὲρ»*** σημαίνει ὑπεράσπισι, ὅπως π.χ. στὴ φράσι τοῦ ιε' 13 *«ὑπὲρ τῶν φίλων»*. Ἀλλ' ἐδῶ ἡ πρόθεσι ἔχει τὴν ἔννοια τῆς αἰτίας, σημαίνει *«ἐξ αἰτίας»*. Αὐτὴ τὴν ἔννοια ἔχει καὶ ἀλλοῦ, π.χ. στὸ Γαλ. α' 4, ὅπου ἡ φράσι *«τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν»* σημαίνει, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἔδωσε τὸν ἑαυτό του, θυσιάσθηκε, ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας.

Ἡ φράσι ***«ἐν ἀληθείᾳ»*** στὸ τέλος τοῦ χωρίου κατὰ τὴ γνώμη πολλῶν σημαίνει «διὰ τῆς ἀληθείας», ὅπως ἡ ὁμοία φράσι τοῦ χωρίου ***«ἐν τῇ ἀληθείᾳ»*** στὴν πρώτη πρότασι τοῦ χωρίου. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δύο φράσεων ὑπάρχει διαφορά. Διότι στὴ μία ἀπ' αὐτὲς τὸ οὐσιαστικὸ εἶνε ἔναρθρο, ἐνῷ στὴν ἄλλη ἐκφέρεται ἀνάρθρως. Τὸ ***«ἐν τῇ ἀληθείᾳ»*** σημαίνει πράγματι *«διὰ τῆς ἀληθείας»*, ἐνῷ τὸ ***«ἐν ἀληθείᾳ»*** ἔχει ἄλλη σημασία, σημαίνει *«ἀληθῶς, ἀληθινά»*, ὅπως καὶ ἀλλοῦ, π.χ. στὸ δ' 23, 24, *«ἐν πνεύματι καὶ (ἐν) ἀληθείᾳ»*, *πνευ-*

ματικὰ καὶ ἀληθινά. Ἡ φράσι εἶνε ἰσοδύναμη πρὸς τὸ «*ἀληθῶς*» τοῦ στίχ. 8. Πολλοὶ δὲ ἐκλαμβάνουν τὴ φράσι ὀρθῶς.

Ὅτι δὲ τὸ **«ἁγιάζω»** σημαίνει «*δοξάζω*», τὸ **«ὑπὲρ αὐτῶν»** σημαίνει «*ἐξ αἰτίας αὐτῶν*» καὶ τὸ **«ἐν ἀληθείᾳ»** σημαίνει «*ἀληθῶς, ἀληθινά*», τοῦτο μὲ πολλὴ ἐπιχειρηματολογία ἀποδεικνύουμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὑπ᾿ ὄψιν χωρίου στὸ ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. β΄, σελ. 112-116, ὅπου καὶ παραπέμπουμε.

Συμφώνως πρὸς αὐτὰ τὸ αἴτημα, τὸ ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς ὡς ἄνθρωπος ἀρχιερεὺς ὑποβάλλει στὸν Πατέρα γιὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, **«Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου»**, σημαίνει, «*Δόξασε αὐτοὺς διὰ τῆς ἀληθείας σου*». **«Ἀλήθεια»** εἶνε **«ὁ λόγος»** τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς ὁ Ἰησοῦς ζητεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα νὰ δοξάσῃ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους μὲ τὴν ἐπιτυχῆ κήρυξι τοῦ θείου λόγου, μὲ τὸν ὁποῖο διακηρύσσεται ἡ θεία ἀλήθεια. Μὲ ἄλλες λέξεις ὁ Ἰησοῦς ζητεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀποστόλους νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ἀποστολή τους καὶ ἔτσι νὰ δοξασθοῦν. Προηγουμένως ὁ Χριστὸς ζήτησε τὴ δόξα τοῦ προσώπου του (στίχ. 1, 5). Τώρα ζητεῖ τὴ δόξα τῶν ἀποστόλων του. Τὸ **«ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ»** σημαίνει «*ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐγὼ δοξάζω τὸν ἑαυτό μου* (κερδίζω δόξα, δοξάζομαι), *γιὰ νὰ εἶνε καὶ αὐτοὶ δοξασμένοι ἀληθινά*». Οἱ ἀπόστολοι μὲ τὸ ἔργο τους καὶ γενικῶς μὲ τὴ ζωή τους γίνονταν αἰτία νὰ δοξάζεται ὁ Χριστός. Ἤδη στὸ στίχ. 10 ὁ Χριστὸς εἶπε γιὰ τοὺς μαθητάς του **«καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς»**, *καὶ ἔχω δοξασθῆ δι᾿ αὐτῶν*. Τώρα δὲ λέγει, ὅτι, ὅταν αὐτὸς δοξάζεται ἐξ αἰτίας τῶν μαθητῶν του, τότε καὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ εἶνε δοξασμένοι ἀληθινά. Συμφώνως πρὸς αὐτὸ τὸ λόγο τότε οἱ ἄνθρωποι δοξάζονται ἀληθινά, ὅταν συντελοῦν στὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ. Μὲ ἄλλες λέξεις, ἀληθινὴ δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἐκείνη, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὸ νὰ ὑπηρετῇ ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ δοξάζῃ τὸ Χριστό. Κάθε ἄλλη δόξα δὲν εἶνε ἀληθινή, εἶνε ψευτοδόξα. Ψευτοδόξα ἔχουν κοσμικοὶ ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα ἄρχοντες κενοὶ ἀπὸ Χριστό, γι᾿ αὐτὸ καὶ χαρακτηρίζονται κενόδοξοι. Κενόδοξοι δὲ ἢ ματαιόδοξοι ἢ μωροφιλόδοξοι εἶνε δυστυχῶς καὶ πολλοὶ ἄρχοντες στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας. Ἀφοῦ δὲ ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀληθινὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ δόξα, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι προσφέρουν στὸ Χριστό, ἀποδεικνύεται καὶ ἀπ᾿ αὐτό, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶνε ἁπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς ἐνανθρωπήσας. Ἡ Γραφὴ οὐδέποτε θὰ ἔλεγε, ὅτι δοξάζονται ἀληθινὰ ὅσοι δοξάζουν τὸν Ἀβραὰμ ἢ τὸν

Παῦλο. Ὁ Παῦλος ἔγραψε: «*Τίς οὖν ἐστι Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλώς, ἀλλ' ἢ διάκονοι δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκε;*» (Α' Κορ. γ' 5). *Τί εἶνε ἐπὶ τέλους ὁ Παῦλος, καὶ τί εἶνε ὁ Ἀπολλώς, παρὰ ὑπηρέτες, ποὺ σᾶς ὡδήγησαν στὴν πίστι, καὶ ποὺ καθένας ὑπηρετεῖ στὸ ἔργο, ποὺ τοῦ ἀνέθεσεν ὁ Κύριος;*

Ὁ Χριστὸς ζήτησε ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα, ὄχι μόνο νὰ διαφυλάξῃ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ νὰ δοξάσῃ αὐτούς. Καὶ ὄντως ὁ Θεὸς τοὺς δόξασε, διότι τοὺς ἔδωσε τὴ δύναμι νὰ γίνουν οἱ μεγαλύτεροι πνευματικοὶ κατακτηταὶ τοῦ κόσμου. Καὶ ἡ Ἐκκλησία τοὺς μνημονεύει ὡς ἁγίους, ἐνδόξους καὶ πανευφήμους ἀποστόλους. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν δόξασε μόνο τοὺς ἀποστόλους. Δοξάζει καὶ ὅλους τοὺς ἀξίους διαδόχους των, καὶ ὅλα τὰ ἱεραποστολικὰ πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς πιστούς, διότι ἀγωνίζονται νὰ ἐκτελοῦν τὸν προορισμό τους. Τόσο πολὺ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους, ὥστε δὲν παρέχει σ' αὐτοὺς μόνο σωτηρία, ἀλλὰ «*σωτηρίαν μετὰ δόξης αἰωνίου*» (Β' Τιμ. β' 10), *σωτηρία μαζὶ μὲ δόξα αἰωνία*. Καὶ ἂν γιὰ τὴ σωτηρία, «*τηλικαύτην σωτηρίαν*» (Ἑβρ. β' 3), *τόσο μεγάλη σωτηρία*, πρέπει νὰ πλημμυρίζουν οἱ καρδιὲς ἀπὸ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Κύριο, γιὰ τὴ δόξα οἱ καρδιὲς πρέπει νὰ ὑπερεκχειλίζουν.

Ὁ Ἰησοῦς προσεύχεται γιὰ ὅλους τοὺς πιστούς

Στίχ. 20-21: «*Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι. Καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας*».

Τὸ **«*ἵνα ἓν ὦσι*»** σημαίνει «*γιὰ νὰ εἶνε ἕνα*».

Μεταφράζουμε: «*Δὲν παρακαλῶ δὲ μόνο γι' αὐτούς, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅσους θὰ πιστεύσουν μὲ τὸ κήρυγμά τους σ' ἐμένα, γιὰ νὰ εἶνε ὅλοι ἕνα. Ὅπως σύ, Πάτερ, μ' ἐμένα καὶ ἐγὼ μ' ἐσένα, ἔτσι καὶ αὐτοὶ δι' ἡμῶν (ἢ ὡς πρὸς ἡμᾶς) νὰ εἶνε ἕνα, γιὰ νὰ πιστεύσῃ ὁ κόσμος, ὅτι σὺ μὲ ἀπέστειλες*».

Ὁ Χριστὸς προηγουμένως προσευχήθηκε γιὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους του. Καὶ τώρα προσεύχεται **«*περὶ πάντων τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ*»**. Ἂς σημειωθῇ πρῶτα, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ **«*πιστευόντων*»**. Ἀλλ' εἴτε τὴ μία εἴτε τὴν

ἄλλη γραφὴ δεχθοῦμε, πάντως πρόκειται γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς ὅλων τῶν χριστιανικῶν αἰώνων, οἱ ὁποῖοι ἐγκολπώνονται τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, τὸ προφορικὸ στὴν ἐποχή τους, καὶ γραπτὸ στὴν ἐποχή τους καὶ σ' ὅλους τοὺς χριστιανικοὺς αἰῶνες, τὸ Εὐαγγέλιο, καὶ ἔτσι γίνονται πιστοί. Ἡ δὲ πίστι ἐννοεῖται ὡς πίστι στὸ Χριστό· ***«τῶν πιστευ(σ)όντων εἰς ἐμέ»***, λέγει ὁ Χριστός.

Ὁ Χριστὸς εἶνε ἀντικείμενο πίστεως, διότι εἶνε Θεός. Πολλὲς φορὲς οἱ πιστοί, ἰδίως ὅταν βρίσκωνται σὲ θλίψεις, παρακαλοῦν ἄλλους πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν γι' αὐτούς. Καὶ ὁ Παῦλος, ὁ οὐρανοβάμων ἀπόστολος, ζητοῦσε τὶς προσευχὲς τῶν πιστῶν ὑπὲρ αὐτοῦ (Ρωμ. ιε' 30). Ὁ Κύριος θέλει νὰ προσευχώμεθα ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο. Καὶ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν προσευχὴ τῶν εὐσεβῶν ὑπὲρ τῶν ἄλλων. *«Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη»* (Ἰακ. ε' 16). *Ἔχει μεγάλη δύναμι ἡ δέησι τοῦ εὐσεβοῦς, ὅταν εἶνε ἔντονη.* Συγκινούμεθα, ὅταν ξέρωμε καὶ σκεπτώμεθα, ὅτι πνευματικοὶ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες προσεύχονται γιὰ μᾶς. Πόσο μᾶλλον πρέπει νὰ συγκινούμεθα σκεπτόμενοι, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος προσευχήθηκε γιὰ μᾶς, καὶ ἡ προσευχή του ἰσχύει περισσότερο, πολὺ περισσότερο, ἀπὸ κάθε ἄλλη προσευχή! Ἀλλ' ἆραγε σκεπτόμεθα, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος προσευχήθηκε γιὰ μᾶς; Καὶ γιὰ νὰ φύγωμε ἀπὸ τὴ γενικότητα, ποὺ ἐκφράζει ὁ πληθυντικὸς ἀριθμός, ἂς θέσω στὸν ἑαυτό μου τὸ ἐρώτημα: Ἐγώ, τὸ συγκεκριμένο πρόσωπο, σκέπτομαι, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος προσευχήθηκε γιὰ μένα, καὶ ἡ προσευχή του μὲ βοηθεῖ πολὺ περισσότερο ὅλων τῶν ἄλλων προσευχῶν; Σκέπτομαι ἐπίσης, ὅτι ὁ Κύριος ἐξακολουθεῖ νὰ *«ἐντυγχάνῃ»*, *νὰ μεσιτεύῃ* γιὰ μένα στὸν οὐρανό; (Ρωμ. η' 34, Ἑβρ. ζ' 25). Σκέπτομαι τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια καὶ αἰσθάνεται ἡ ψυχή μου τὴν ἀνάλογη συγκίνησι; Συγχώρησέ με, Κύριε, διότι καὶ σὲ ἄλλα θέματα, καὶ σὲ τοῦτο τὸ θέμα τῆς προσευχῆς καὶ μεσιτείας σου γιὰ μένα ἀτελῶς σκέπτομαι καὶ ἀτελῶς αἰσθάνομαι. Βοήθησέ με, Κύριε, νὰ φέρωμαι *«ἐπὶ τὴν τελειότητα»* (Ἑβρ. στ' 1).

Προηγουμένως ὁ Χριστὸς παρακάλεσε τὸ Θεὸ Πατέρα γιὰ τὴν ἑνότητα τῶν μαθητῶν καὶ ἀποστόλων λέγοντας, *«ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς»* (στίχ. 11). Καὶ τώρα ὁ Χριστὸς ἐπανέρχεται στὸ σοβαρώτατο θέμα τῆς ἑνότητος καὶ ζητεῖ νὰ ἔχωμε ἑνότητα ὅλοι οἱ πιστοὶ λέγοντας, ***«ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσι»***. Ἄξιο παρατηρήσεως, ὅτι ἡ διατύπωσι τοῦ λόγου περὶ ἑνότητος ἐδῶ εἶνε ὁμοία μὲ τὴ διατύπωσι τοῦ λόγου περὶ ἀγάπης στὸ ιγ' 34. Ὅπως δὲ κατὰ τὸ στίχ.

11 τὴν ἑνότητα τῶν ἀποστόλων ἐννοεῖ ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸ πρότυπο τῆς ἑνότητος τῶν προσώπων τῆς Θεότητος, ἔτσι καὶ ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν ἑνότητα ὅλων τῶν πιστῶν. Τὸ ***«Καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί»*** σημαίνει: *Ὅπως σύ, Πάτερ, εἶσαι μ' ἐμένα καὶ ἐγὼ εἶμαι μ' ἐσένα.* Μὲ ἄλλες λέξεις: Ὅπως σύ, Πάτερ, καὶ ἐγὼ εἴμεθα ἑνωμένοι, εἴμεθα ἕνα. Ὅπως λοιπὸν Πατὴρ καὶ Υἱὸς εἶνε ἕνα, ἔτσι κατὰ τὴ συνέχεια τοῦ λόγου περὶ τῶν πιστῶν ὁ Χριστὸς λέγει, ***«ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν»***. Ἕνα εἴμεθα ἡμεῖς, Πάτερ, ἕνα νὰ εἶνε καὶ αὐτοί. Ἰδιαιτέρως ἀξιοπρόσεκτο τὸ ***«ἐν ἡμῖν»***. Τοῦτο σημαίνει ἢ *«δι' ἡμῶν»* ἢ *«ὡς πρὸς ἡμᾶς»*. Κατὰ τὴν πρώτη ἐκδοχὴ ἐννοεῖται ἑνότης τῶν πιστῶν ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται διὰ τῶν προσώπων τῆς Θεότητος, μὲ τὴ δύναμι τῶν προσώπων τῆς Θεότητος. Κατὰ τὴ δεύτερη ἐκδοχὴ ἐννοεῖται ἑνότης τῶν πιστῶν ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα τῆς Θεότητος, ἑνότης κατὰ τὸ θέλημα τῶν προσώπων τῆς Θεότητος. Πάντως καὶ κατὰ τὶς δύο ἐκδοχὲς ἐννοεῖται θεάρεστη ἑνότης, ὄχι ἑνότης ὅπως ἡ ἑνότης ἀσεβῶν καὶ ἡ ἑνότης τῶν δαιμόνων.

Ὅταν δὲ λέγωμε «ἑνότης τῶν πιστῶν» κατὰ τὸ πρότυπο τῆς ἑνότητος τῶν προσώπων τῆς Θεότητος, δὲν ἐννοοῦμε βεβαίως, ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ εἶνε ἕνα κατὰ τὴν οὐσία, ὅπως τὰ πρόσωπα τῆς Θεότητος. Τοῦτο εἶνε φύσει ἀδύνατο. Ἀλλ' ἐννοοῦμε, ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ μὴ διαφωνοῦν μεταξύ τους, ἀλλὰ νὰ συμφωνοῦν, νὰ ἔχουν ἕνα φρόνημα καὶ ἕνα θέλημα, ὅπως τὰ πρόσωπα τῆς Θεότητος ἔχουν ἕνα φρόνημα καὶ ἕνα θέλημα. Νὰ εἶνε δὲ τὸ ἕνα φρόνημα καὶ τὸ ἕνα θέλημα τῶν πιστῶν θεάρεστα. *«Δοκιμάζοντες τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ»*, λέγει ὁ ἀπόστολος (Ἐφ. ε' 10). *Νὰ ἐξετάζετε τί εἶνε εὐάρεστο στὸν Κύριο. «Συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου»*, λέγει ἐπίσης ὁ ἀπόστολος (Ἐφ. ε' 17). *Νὰ καταλαβαίνετε ποιό εἶνε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου.* Καὶ πάλι λέγει: *«Πληρώσατέ μου τὴν χαράν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες»* (Φιλιπ. β' 2). *Κάνετε πλήρη τὴ χαρά μου, ποὺ εἶνε νὰ φρονῆτε τὸ αὐτό, ἔχοντας τὴν αὐτὴ ἀγάπη, ἑνωμένοι ψυχικά, ἐπιδιώκοντας τὸ αὐτό.* Οἱ πιστοὶ εἶνε ἕνα μὲ τὸ νὰ ἔχουν τὴν αὐτὴ πίστι, τὴν πίστι στὸ Χριστὸ καὶ σ' ὅλα, ὅσα ὁ Χριστὸς διδάσκει, καὶ τὴν αὐτὴ ἀγάπη, τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ μὲ ὅλη τὴν καρδιά, καὶ ἔπειτα πρὸς τοὺς συνανθρώπους, ὅπως πρὸς τοὺς ἑαυτούς των.

Ὁ Χριστὸς ζητεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα νὰ εἶνε οἱ πιστοὶ ἕνα στὸ φρόνημα καὶ στὸ θέλημα, στὴν πίστι καὶ στὴν ἀγάπη, ***«ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ»***, λέγει, ***«ὅτι σύ με ἀπέστειλας»***. Ὡς πρὸς τὴν

ἀγάπη, τὴν κορυφαία τῶν ἀρετῶν, ἢ μᾶλλον τὴ συνισταμένη καὶ τὴ σύνοψι τῶν ἀρετῶν, ὁ Χριστὸς εἶχε πεῖ στοὺς μαθητάς: *«Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις»* (ιγ' 35). *Ἀπ' αὐτὸ θὰ καταλάβουν ὅλοι, ὅτι εἶσθε δικοί μου μαθηταί, ἐὰν ἔχετε ἀγάπη μεταξύ σας.* Ἡ ἔλλειψι ἀγάπης καὶ ὁμονοίας στὴν Ἐκκλησία εἶνε ἡ μεγαλύτερη πέτρα σκανδάλου γιὰ τοὺς μὴ χριστιανούς, τὸ μεγαλύτερο ἐμπόδιο γιὰ ν' ἀσπασθοῦν τὸ Χριστιανισμό. Ἐὰν οἱ χριστιανοὶ μάχωνται ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, πῶς οἱ μὴ χριστιανοὶ θὰ πιστεύσουν, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς καὶ ὁ διδάσκαλος τῶν χριστιανῶν εἶνε εἰρηνικὸς καὶ ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸ Θεό; Ἀντιθέτως εἶνε πολὺ μεγάλη ἡ σημασία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὁμονοίας τῶν χριστιανῶν. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ὁμόνοια τῶν χριστιανῶν εἶνε ἡ σπουδαιότερη ἑλκτικὴ δύναμι τῶν μὴ χριστιανῶν πρὸς τὸ Χριστιανισμό. Ὅταν ἄνθρωποι μὲ πολλὲς διαφορετικὲς ἱκανότητες, μὲ πολλὲς ἰδιοσυγκρασίες, μὲ διαφορετικοὺς χαρακτῆρες καὶ μὲ πολλὰ συμφέροντα ἑνώνωνται σ' ἕνα ἠθικὸ σῶμα διὰ τῆς πίστεως καὶ σὲ μιὰ καρδιὰ διὰ τῆς ἀγάπης, αὐτὸ εἶνε πρωτοφανὲς φαινόμενο στὸν κόσμο, θαυμάζεται ἀπὸ τοὺς καλοπροαιρέτους κοσμικοὺς καὶ μὴ χριστιανούς, καὶ τοὺς ἑλκύει στὸ Χριστὸ καὶ στὴν Ἐκκλησία του.

Οἱ ἀπόστολοι, μὲ τὸ σύνδεσμο τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης ἑνωμένοι, εἵλκυσαν ἀναριθμήτους στὸ Χριστὸ καὶ ἵδρυσαν τὸ κράτος τοῦ Χριστοῦ στὴν οἰκουμένη. Ἐπίσης οἱ πιστοὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, ἀλλὰ καὶ κατόπιν, ἐπέδρασαν σὲ πολλοὺς ἀπίστους καὶ ἔγιναν πιστοί. Ἐμεῖς σήμερα, οἱ βαπτισμένοι Ὀρθόδοξοι χριστιανοί, πόσο ἑνωμένοι διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης εἴμεθα, σὲ πόσους ἐπιδροῦμε καὶ πόσους φέρουμε στὸ Χριστὸ καὶ στὴν Ἐκκλησία; Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμε, ὅτι ἡ ἑνότης μας εἶνε χαλαρή, καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμά της στὸν κόσμο εἶνε μικρό. Ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἡ ἑνότης μας σφικτή, ὅπως ἡ ἑνότης τῶν πρώτων χριστιανῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους ἐγράφη ὁ μεγάλος αὐτὸς ἔπαινος: *«Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία»* (Πράξ. δ' 32).

Στίχ. 22-23: *«Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν, ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας».*

Ἡ λέξι ***«δόξα»*** ἐδῶ σημαίνει *«δύναμις»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἐγὼ δὲ τὴ δύναμι, ποὺ ἔδωσες σ᾽ ἐμένα, ἔδωσα σ᾽ αὐτούς, γιὰ νὰ εἶνε ἕνα* (μεταξύ τους), *ὅπως ἐμεῖς εἴμεθα ἕνα,* (ἐπίσης ἕνα) *ἐγὼ μ᾽ αὐτοὺς καὶ σὺ μ᾽ ἐμένα* (ὡς ἄνθρωπο), *γιὰ νὰ ἔχουν φθάσει σὲ τελεία ἑνότητα* (ὁποία εἶνε ἡ ἑνότης ὄχι μόνο μεταξὺ πιστῶν, ἀλλὰ πιστῶν – Χριστοῦ – Θεοῦ), *καὶ γιὰ νὰ πείθεται ὁ κόσμος, ὅτι σὺ μὲ ἀπέστειλες, καὶ τοὺς ἀγάπησες, ὅπως ἀγάπησες ἐμένα».*

Ἐδῶ ἡ λέξι ***«δόξα»*** δὲν ἔχει τὴ συνήθη σημασία, δὲν σημαίνει «δόξα», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Ἂν εἶχεν αὐτὴ τὴ σημασία, ὁ στίχ. 22 τοῦ παρόντος χωρίου θὰ εἶχεν ἄλλη διατύπωσι, μᾶλλον τὴν ἑξῆς: «Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἐν δόξῃ, καθὼς ἡμεῖς ἐν δόξῃ ἐσμέν». Ἀλλοῦ, π.χ. στὸ β΄ 11 καὶ στὸ Ρωμ. στ΄ 4, ἡ λέξι ***«δόξα»*** σημαίνει *«δύναμις»*. Αὐτὴ δὲ τὴ σημασία ἔχει καὶ στὴν προκειμένη περίπτωσι. Ὑπὲρ δὲ τῆς ἐκδοχῆς αὐτῆς συνηγορεῖ ἡ φράσι ***«ἵνα ὦσιν ἕν»***, γιὰ νὰ ἔχουν δηλαδὴ ἑνότητα. Ἡ ***«δόξα»*** ἔχει ἑνοποιητικὴ καὶ συνεκτικὴ σημασία, ἂν ἐννοηθῇ ὡς *«δύναμις»*. Γιὰ νὰ ἑνωθοῦν καὶ συγκρατηθοῦν ἑνωμένοι οἱ ἄνθρωποι, ἀπαιτεῖται δύναμι. Ἄνευ δυνάμεως ἢ δὲν ἑνώνονται, ἤ, ἑνωμένοι προηγουμένως, διαλύονται. Ὁ λόγος τοῦ παρόντος ἐδαφίου, ὅτι ὁ Θεὸς Πατὴρ ἔδωσε στὸ Χριστὸ ***«τὴν δόξαν»*** του, ***«ἵνα ὦσιν ἕν»*** οἱ μαθηταί του, εἶνε ὅμοιος πρὸς τὸ λόγο τοῦ στίχ. 11, ὅτι ὁ Θεὸς Πατὴρ ἔδωσε στὸ Χριστὸ *«τὸ ὄνομά»* του γιὰ τὸν αὐτὸ σκοπό, δηλαδὴ ***«ἵνα ὦσιν ἕν»*** οἱ μαθηταί. Ὅπως στὸν παρόντα στίχ. 22 ἡ λέξι ***«δόξα»*** σημαίνει *«δύναμις»*, ἔτσι καὶ στὸ στίχ. 11, ἀλλὰ καὶ στὸ στίχ. 12, ἡ λέξι *«ὄνομα»* σημαίνει *«δύναμις»*, καθὼς ὑποστηρίξαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία αὐτῶν τῶν στίχων στὸν τόμ. β΄ τοῦ ἔργου «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», σελ. 108-111.

Ἄξιο δὲ παρατηρήσεως στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο, ὅτι ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ καὶ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς Θεός. Ὡς ἄνθρωπος μέν, διότι λέγει, ὅτι ***«τὴν δόξαν»***, δηλαδὴ *«τὴν δύναμιν»*, ἔδωσε σ᾽ αὐτὸν ὁ Θεὸς Πατήρ, ὡς Θεὸς δέ, διότι συντάσσει τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ Θεὸ Πατέρα, λέγοντας γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὸν Πατέρα ***«ἡμεῖς»***, ἐνῷ ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος στὸν ἑαυτό του καὶ στὸ Θεὸ ἀναφερόμενος οὐδέποτε θὰ ἔλεγεν ***«ἡμεῖς»***.

Τὸ δεύτερο μέρος τοῦ ὑπ᾽ ὄψιν χωρίου, ὁ στίχ. 23, παρουσιάζει δυσκολία στὸ τμῆμα ***«ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν»***. Προηγουμένως ὁ Χριστός, λέγοντας ***«ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν»***, ζήτησε νὰ ἔχουν οἱ πιστοὶ ἑνότητα κατὰ

τὸ πρότυπο τῆς ἑνότητος τῶν προσώπων τῆς Θεότητος. Τώρα ὁ Χριστός, προχωρώντας καὶ λέγοντας ***«ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί»***, ζητεῖ, νομίζουμε, νὰ εἶνε ἐπίσης ***«ἓν»*** αὐτὸς μὲ τοὺς πιστούς, καὶ ὁ Θεὸς μ᾽ αὐτὸν ὡς ἄνθρωπο. Ὁ Χριστὸς δηλαδὴ θέλει ἑνότητα ὄχι μόνο μεταξὺ τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πιστῶν μὲ αὐτόν, καὶ αὐτοῦ ὡς ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεό. Ἑνότης λοιπὸν καὶ κατὰ τὸ σχῆμα πιστῶν – Χριστοῦ – Θεοῦ. Πρβλ. στ΄ 57, *«Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατὴρ κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με κἀκεῖνος ζήσεται δι᾽ ἐμέ». Ὅπως μὲ ἀπέστειλεν ὁ Πατήρ, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ αὐτοζωή, καὶ ἐγὼ ζῶ ἐξ αἰτίας τοῦ Πατρός, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ μὲ τρώγῃ, θὰ ζῇ ἐξ αἰτίας μου.* Κατὰ τὸ χωρίο τοῦτο ἡ ζωὴ ἀπὸ τὸ Θεὸ μεταδίδεται στὸν ἀπεσταλμένο του Χριστό, καὶ ἀπὸ τὸ Χριστὸ μεταδίδεται στοὺς κοινωνοῦντες αὐτὸν πιστούς. Ἐδῶ, προκειμένου γιὰ τὴν αἰωνία ζωή, ἔχουμε τὸ σχῆμα Θεὸς – Χριστὸς – πιστοί, ὅπως στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο περὶ ἑνότητος ἔχουμε τὸ αὐτὸ σχῆμα ἀντιστρόφως: πιστοὶ – Χριστὸς – Θεός. Ἔτσι οἱ πιστοὶ δύνανται νὰ εἶνε ***«τετελειωμένοι εἰς ἕν»***, νὰ ἔχουν φθάσει δηλαδὴ σὲ τελεία ἑνότητα.

Τέτοια ἑνότητα τῶν πιστῶν, συναρτημένη μὲ τὸ Χριστὸ καὶ τὸ Θεό, τελεία, ἁγία, ζητεῖ ὁ Ἰησοῦς, ***«ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος»***, λέγει, *γιὰ νὰ πείθεται ὁ κόσμος*, γιὰ νὰ πιστεύουν οἱ καλοπροαίρετοι ἀπὸ τὸν κόσμο, ***«ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας»***. Ἡ ἁγία καὶ τελεία ἑνότης τῶν πιστῶν γίνεται αἰτία νὰ πείθωνται οἱ καλοπροαίρετοι, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὄντως ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, εἶνε ὄντως Χριστός, Μεσσίας, καὶ ὁ Θεὸς ἀπέστειλεν αὐτόν, διότι ἀγάπησε αὐτούς, ὅπως ἀγάπησε αὐτόν. Τὸ ***«καθώς»***, *ὅπως*, δὲν σημαίνει βεβαίως ἰσότητα, ἀλλ᾽ ὁμοιότητα. Δὲν σημαίνει δηλαδή, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπησε τοὺς ἀνθρώπους ἐξ ἴσου μὲ τὸ Χριστό, ἀλλ᾽ ὁμοίως μὲ τὸ Χριστό. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ Χριστὸ εἶνε ἀπόλυτη, ἐνῷ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἶνε σχετική.

Τρεῖς φορὲς προηγουμένως (μία στὸ στίχ. 11 καὶ δύο στὸ στίχ. 21) καὶ δύο φορὲς στὸ ὑπ᾽ ὄψιν χωρίο (στίχ. 22, 23), συνολικῶς πέντε φορές, ὁ Χριστὸς παρακαλεῖ τὸ Θεὸ Πατέρα νὰ εἶνε οἱ πιστοὶ ***«ἕν»***, *ἕνα*, νὰ μὴ διαιρεθοῦν, ἀλλὰ νὰ μένουν ἑνωμένοι διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης. Παρακάλεσε πολλὲς φορὲς ὁ Χριστὸς γιὰ τὴν ἑνότητα τῶν χριστιανῶν, διότι ἡ ἑνότης εἶνε μεγίστη εὐλογία καὶ ἑλκύει ἀπίστους στὴν πίστι, ἐνῷ ἡ διαίρεσι εἶνε μεγίστη κατάρα καὶ ἀπωθεῖ ἀπὸ τὴν πίστι. Ὁ Χριστὸς ἐπέμενε πολὺ στὸ θέμα τῆς ἑνότητος τῶν χριστιανῶν, διότι προέβλεπε, ὅτι ὑπερήφανοι ἄνθρωποι θὰ ἔκαναν

κακὴ χρῆσι τῆς ἐλευθερίας τους καὶ θὰ διαιροῦσαν τὸ χριστιανικὸ κόσμο. Τὴ μεγαλύτερη δὲ διαίρεσι στὸ χριστιανικὸ κόσμο προκάλεσε ὁ Πάπας, τὸ πρόσωπο μὲ τὶς ἑωσφορικώτερες ἀξιώσεις γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Ὁ Χριστὸς προσευχήθηκε πολλὲς φορὲς γιὰ τὴν ἑνότητα τῶν πιστῶν. Ἐμεῖς πόσο προσευχόμεθα, γιὰ νὰ παραμένουν ἑνωμένοι οἱ πιστοί, οἱ Ὀρθόδοξοι, καὶ νὰ ἑνωθοῦν μὲ τοὺς Ὀρθοδόξους οἱ αἱρετικοὶ καὶ οἱ ἄθεοι, ἐγκαταλείποντες τὶς αἱρέσεις καὶ τὴν ἀθεΐα τους; Ἡ Ἐκκλησία προσεύχεται «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως», ἀλλὰ καὶ κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ προσεύχεται γιὰ τὸ μέγιστο αὐτὸ θέμα. Οἱ Οἰκουμενισταὶ δὲν προσεύχονται, ἀλλ᾽ ἁπλῶς φλυαροῦν περὶ ἑνώσεως, ἐννοοῦντες τὴν ἕνωσι ὡς μῖξι τῆς ἀληθείας μὲ τὰ ψεύδη. Ἀλλὰ τέτοια ἕνωσι εἶνε ψευδοένωσι, ἀπευκταία καὶ καταδικαστέα μαζὶ μὲ τοὺς ὀπαδούς της.

Στίχ. 24: *«Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ κἀκεῖνοι ὦσι μετ᾽ ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου».*

Τὸ ***«ἵνα... ὦσι μετ᾽ ἐμοῦ»*** σημαίνει *«νὰ... εἶνε μαζί μου»*. Καὶ τὸ ***«πρὸ καταβολῆς κόσμου»*** σημαίνει *«πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου· προαιωνίως»*.

Μεταφράζουμε: *«Πάτερ, ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους μοῦ ἔδωσες, θέλω, ὅπου εἶμαι ἐγώ, νὰ εἶνε καὶ ἐκεῖνοι μαζί μου, γιὰ νὰ βλέπουν τὴ δόξα τὴ δική μου, τὴν ὁποία μοῦ ἔδωσες, διότι μὲ ἀγάπησες πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου»*.

Μὲ τὸ ***«οὓς δέδωκάς μοι»*** ὁ Χριστὸς ἐννοεῖ ὅλους τοὺς πιστοὺς ὅλων τῶν αἰώνων. Καὶ οἱ πιστοὶ τοῦ μέλλοντος θεωροῦνται δεδομένοι. Τὸ ***«θέλω»*** σὲ προσευχὴ ἐκπλήττει. Προηγουμένως ὁ Χριστὸς ὡμιλοῦσεν ἱκετευτικῶς, ἔλεγεν *«ἐρωτῶ»*, *παρακαλῶ* (στίχ. 9, 15, 20). Τώρα μὲ τὸ ***«θέλω»*** ὁμιλεῖ, θὰ λέγαμε, ἀπαιτητικῶς. Δυνάμει τῆς θυσίας του ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτῇ ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἄλλωστε ὁ Χριστὸς θέλει ὅ,τι καὶ ὁ Πατήρ. Τὸ θέλημά του ὡς Υἱοῦ ταυτίζεται μὲ τὸ θέλημα τοῦ Πατρός του. Ὁ Χριστὸς θέλει, ὅπου εἶνε αὐτός, δηλαδὴ στὸν οὐρανό, στὸν παράδεισο, ἐκεῖ νὰ εἶνε καὶ οἱ πιστοὶ μαζί του. Στὴ γῆ οἱ μαθηταὶ ἦταν μαζὶ μὲ τὸ Χριστό. Καὶ αὐτὸ ἦταν βεβαίως πολὺ μεγάλη εὐλογία γιὰ τοὺς μαθητάς, ἡ μεγαλύτερη ὅλων τῶν εὐλογιῶν στὴ γῆ. Πόσο ζηλεύουμε αὐτὴ τὴν εὐλογία τῶν μαθητῶν! Ἀλλὰ τὸ νὰ πηγαίνῃ κανεὶς στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ εἶνε

στὸν παράδεισο μαζὶ μὲ τὸ Χριστό, αὐτὸ εἶνε εὐλογία ἀσυγκρίτως καὶ ἀφαντάστως μεγαλύτερη. Ὁ Χριστὸς στὴ γῆ ἦταν σὲ κατάστασι ταπεινώσεως. Ἀλλὰ στὸν οὐρανὸ εἶνε σὲ κατάστασι ἀπερίγραπτης δόξας. Καὶ ὁ Χριστὸς θέλει οἱ πιστοὶ νὰ εἶνε μαζί του στὸν οὐρανό, γιὰ ν' ἀπολαμβάνουν τὴ δόξα του. Λέγει στὸν Πατέρα, ***«ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου»***. Ὁ Πατὴρ ἀγάπησε τὸν Υἱὸ πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, προαιωνίως, καὶ ἔδωσε σ' αὐτὸν δόξα ἐπίσης προαιωνίως, *«πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι»* κατὰ τὸν στίχ. 5, *προτοῦ ὑπάρξῃ ὁ κόσμος*. Καὶ ἀφοῦ ὁ Πατὴρ ἔδωσε στὸν Υἱὸ δόξα πρὶν ἀπὸ τὸν κόσμο, προαιωνίως, τὴν ἔδωσε μὲ τὴν προαιωνία γέννησι. Καὶ βεβαίως ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ ὡς Υἱοῦ εἶνε ἴση μὲ τὴ δόξα τοῦ Πατρός, ἤ, μᾶλλον, ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἔχουν μία καὶ τὴν αὐτὴ δόξα, ἀφοῦ ἔχουν τὰ πάντα κοινὰ (στίχ. 10). Ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος οὐδέποτε θὰ ἔλεγε στὸ Θεό, ***«θέλω, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν»***. Αὐτὸ θὰ ἦτο ἐγωιστικὸ καὶ ἐξωφρενικό. Ὁ Χριστὸς ὡμίλησε γιὰ θεώρησι τῆς ἰδικῆς του δόξας, διότι εἶνε Θεός, ὅπως ὁ Πατήρ.

Ὁ Θεὸς ὅπως εἶνε, ὡς γυμνὴ Θεότης, εἶνε φύσει ἀθέατος. Ἀλλ' ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός, εἶνε θεατός. *«Ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι»* (Α' Ἰωάν. γ' 2). *Θὰ τὸν βλέπωμε ὅπως εἶνε.* Ὅσοι φεύγουν ἀπὸ τὴ γῆ καὶ πηγαίνουν στὸν οὐρανό, θὰ εἶνε πάντοτε μαζὶ μὲ τὸ Χριστό, θὰ βλέπουν πάντοτε τὸ πανένδοξο πρόσωπό του, θ' ἀπολαμβάνουν πάντοτε τὴ δόξα του, ἡ δόξα του θ' ἀντανακλᾶται σ' αὐτούς, θὰ ἔχουν καὶ τὴ δόξα ἀπὸ τὴν ἔνδοξη ἀνάστασί τους, κατὰ τὴν ὁποία θὰ φορέσουν *«τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου»* (Α' Κορ. ιε' 49), *«τὸ σῶμα τὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ»* (Φιλιπ. γ' 21), καὶ ἡ εὐτυχία τους θὰ εἶνε ἀπέραντη. Γι' αὐτὴ τὴ δόξα, ποὺ δὲν περιγράφεται καὶ δὲν λήγει ποτέ, μᾶς προώρισεν ὁ Θεός, καὶ *«ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ»*, *«ὁ Κύριος τῆς δόξης»* (Φιλιπ. β' 8, Α' Κορ. β' 8). Αὐτὴ τὴ δόξα ἂς ἐπιθυμοῦμε καὶ ἂς ἐπιδιώκωμε, γιὰ νὰ εἴμεθα φιλόδοξοι μὲ εὐλογημένη ἔννοια, καὶ ὄχι ματαιόδοξοι, κενόδοξοι, μωροφιλόδοξοι.

Στίχ. 25-26: ***«Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς»***.

Τὸ ***«ἔγνωσαν»*** σημαίνει *«πείσθηκαν»*, ὅπως τὸ *«ἔγνωκαν»* στὸ στίχ. 7.

Μεταφράζουμε: *«Πάτερ δίκαιε, ὁ μὲν κόσμος δὲν σὲ γνώρισε, ἐγὼ δὲ σὲ γνώρισα, καὶ αὐτοὶ πείσθηκαν, ὅτι σὺ μὲ ἀπέστειλες. Καὶ ἔκανα σ' αὐτοὺς γνωστὸ τὸ ὄνομά σου, καὶ θὰ τὸ κάνω γνωστότερο, ὥστε ἡ ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποία μὲ ἀγάπησες, νὰ εἶνε μέσα τους, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ εἶμαι μέσα τους».*

«Πάτερ δίκαιε». Μὲ τοὺς δύο στίχους τοῦ παρόντος χωρίου τελειώνοντας ὁ Ἰησοῦς τὴν ἀρχιερατικὴ προσευχή του προσφωνεῖ τὸν Πατέρα του ὡς ***«δίκαιον»*** καὶ ἐπικαλεῖται ἔτσι τὴ δικαιοσύνη του ὡς πρὸς τὴν προσευχή του. Ζητεῖ δηλαδὴ νὰ κρίνῃ ὁ Θεὸς δικαίως μεταξὺ τοῦ ἀπίστου κόσμου ἀφ' ἑνός, καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν πιστῶν ἀφ' ἑτέρου, καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ αἰτήματα τῆς προσευχῆς του.

Στὴν πρότασι ***«καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω»*** τὸ ***«καὶ»*** εἶνε δύσκολο ἑρμηνευτικῶς. Ἡ γνώμη, ὅτι καὶ τὸ ***«καὶ»*** αὐτῆς τῆς προτάσεως καὶ τὸ ***«δὲ»*** τῆς ἑπομένης προτάσεως ***«ἐγὼ δέ σε ἔγνων»*** εἶνε καὶ τὰ δύο ἀντιθετικά, δὲν εἶνε εὔστοχη, νομίζουμε. Κατὰ τὴ γνώμη μας τὸ ***«καὶ»*** πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ *«βεβαίως»* ἢ *«μέν»*. Ἔτσι οἱ δύο προτάσεις πρέπει νὰ μεταφρασθοῦν, *«Βεβαίως ὁ κόσμος δὲν σὲ γνώρισε, ἀλλ' ἐγὼ σὲ γνώρισα»*, ἤ, *«Ὁ μὲν κόσμος δὲν σὲ γνώρισε, ἐγὼ δὲ σὲ γνώρισα»*. Ὁ κόσμος δὲν γνώρισε τὸ Θεὸ λόγῳ ὑπερηφανείας, ἐθελοκακίας καὶ ἐθελοτυφλώσεως. Ὁ νοητὸς ἥλιος Χριστὸς ἀνέτειλεν, ἀλλ' οἱ κακοπροαίρετοι ἔκλεισαν τὰ μάτια καὶ δὲν ἀπόλαυσαν τὸ φῶς.

«Ἐγὼ δέ σε ἔγνων», *Ἐγὼ δὲ σὲ γνώρισα*. Αὐτὸ τὸ λόγο ὁ Χριστός, ὅτι γνώρισε τὸν Πατέρα, λέγει ὡς ἄνθρωπος. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγαν, ὅτι αὐτοὶ γνωρίζουν τὸ Θεό, καὶ ὁ Ἰησοῦς τὸν ἀγνοεῖ. Ὁ Χριστὸς λέγει τὸ ἀντίθετο, ὅτι αὐτὸς γνωρίζει τὸ Θεὸ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ἀγνοοῦν (Βλέπε καὶ ζ' 28-29, η' 55). Ἡ γνῶσι δέ, ποὺ ἔχει ὁ Χριστὸς γιὰ τὸ Θεὸ ὡς ἄνθρωπος, εἶνε βεβαίως πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ γνῶσι, ποὺ ἔχουν ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ Χριστὸς γνωρίζει ἀπ' εὐθείας τὸ Θεό, ἐνῷ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι γνωρίζουν δι' ἀποκαλύψεως τοῦ Χριστοῦ. *«Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι»* (Ματθ. ια' 27). *Κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν Υἱό, παρὰ μόνον ὁ Πατήρ, οὔτε τὸν Πατέρα γνωρίζει κανείς, παρὰ μόνον ὁ Υἱός, καὶ ἐκεῖνος, στὸν ὁποῖο θὰ θελήσῃ ὁ Υἱὸς ν' ἀποκαλύψῃ.*

«Καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας». *Καὶ αὐτοὶ πείσθηκαν, ὅτι σύ μέ ἀπέστειλες.* Μὲ τὴν ἀντωνυμία ***«οὗτοι»***, *αὐτοί*, ἐννοοῦνται οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ

εἶνε ἀντιπροσωπευτικὸ σῶμα, καὶ συνεπῶς δι' αὐτῶν ἐννοοῦνται οἱ πιστοὶ ὅλων τῶν αἰώνων. Οἱ μαθηταὶ πίστευσαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, ὁ μεγάλος ἀπεσταλμένος, ὁ Μεσσίας. Καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ πιστεύουν τὸ αὐτό. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς ζητεῖ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν εὔνοια τοῦ Θεοῦ. Ὅποιος ἀποδέχεται τὸ Χριστὸ καὶ τὸ Χριστιανισμό, εἶνε δίκαιο νὰ ἀξιώνεται τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως ὡς ἁμαρτωλοὶ εἴμεθα ἀνάξιοι. Ἀλλ' εἶνε ἄξιος ὁ Χριστός, καὶ δι' αὐτοῦ γινόμεθα ἄξιοι καὶ ἐμεῖς.

«Καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω». *Καὶ ἔκανα γνωστὸ σ' αὐτοὺς τὸ ὄνομά σου, καὶ θὰ τὸ κάνω γνωστότερο.* Μὲ τὴ λέξι ***«ὄνομα»*** ἐννοεῖται ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Ὁ Χριστὸς μὲ τὴ διδασκαλία του προσέφερε στοὺς μαθητάς του γνῶσι περὶ τοῦ Θεοῦ, θεογνωσία. Καὶ κατόπιν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἔστειλε στὸν κόσμο, προσέφερε μεγαλύτερη θεογνωσία. Καὶ προσφέρει καὶ θὰ προσφέρῃ θεογνωσία στοὺς πιστοὺς ὅλων τῶν αἰώνων. Ἡ δὲ θεογνωσία εἶνε ἡ ὑψίστη γνῶσι. Καὶ ἐν συγκρίσει μ' αὐτὴ τὴ γνῶσι ὅλες οἱ ἄλλες γνώσεις εἶνε μικρὲς καὶ ἀσήμαντες. Χωρὶς θεογνωσία δὲν ὑπάρχει οὔτε ἀνθρωπογνωσία. Ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Χριστοῦ διδάσκει πόσο μεγαλειώδης ὕπαρξι εἶνε ὁ ἄνθρωπος, πόσο ὑψηλὸ προορισμὸ ἔχει, καὶ πόση εὐτυχία τὸν ἀναμένει στὴν ἀπέραντη αἰωνιότητα, ὅταν βεβαίως ἔχῃ σχέσι μὲ τὸ δημιουργό του καὶ ἀναδημιουργὸ μετὰ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν πτῶσι.

Ὁ Χριστὸς κατέστησε διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ καθιστᾷ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γνωστὸ τὸ Θεὸ στοὺς καλοπροαιρέτους καὶ πιστούς, διότι ἡ γνῶσι τοῦ Θεοῦ ἢ μᾶλλον ἡ ἐπίγνωσι τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀπαραίτητος ὅρος, γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Χριστοῦ ἡ ἐκφραζομένη μὲ τὴν τελευταία φράσι τῆς ἀρχιερατικῆς του προσευχῆς, ***«ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς».*** Ὁ Χριστὸς θέλει, ἡ ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποία ὁ Πατὴρ ἀγάπησε αὐτόν, νὰ εἶνε στοὺς πιστούς, μέσα στὶς καρδιές τους, ὥστε οἱ καρδιές τους νὰ αἰσθάνωνται, ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς ἀγαπᾷ, ὅπως ἀγάπησε τὸν Υἱό του. Ὑπάρχει ἀνθρωπίνη ἀγάπη, ὅπως ἡ ἀγάπη τῶν γονέων, συγγενῶν καὶ φίλων. Ἀλλὰ τί εἶνε ἡ ἀνθρωπίνη ἀγάπη μπροστὰ στὴ θεία ἀγάπη; Ἡ θεία ἀγάπη διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνη ὅσον ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴ γῆ. Ἡ μητρικὴ στοργὴ εἶνε ἡ ἰσχυρότερη ἀνθρωπίνη ἀγάπη. Καὶ ὅμως κατὰ τὶς πολιορκίες τῆς Ἱερουσαλὴμ μητέρες λόγῳ πείνας ἔφαγαν τὰ παιδιά τους! Καὶ κατὰ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ μητέρες πέταξαν ἀπὸ τὶς ἀγκαλιές τους τὰ παιδιά τους καὶ ἔσπευσαν πρὸς τὴ θάλασσα, γιὰ νὰ διασωθοῦν στὰ

πλοῖα! Ἀντιθέτως ὁ Θεὸς τόσο πολὺ ἀγάπησε τὸν κόσμο, ὥστε τὸν Υἱό του τὸν μονογενῆ, τὸ alter ego, τὸ ἄλλο ἐγώ του, ἔδωσε γιὰ τὴ σωτηρία μας. Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Υἱὸς ἔγινεν ἑκουσίως ἄνθρωπος καὶ ὑπέστη γιὰ τὴ σωτηρία μας τὸ φρικτότερο μαρτύριο, τὴ σταύρωσι. Ὁ Χριστὸς εἶνε ἡ θεία ἀγάπη ἐνσαρκωμένη καὶ ἐσταυρωμένη. Μᾶς μισοῦν οἱ δαίμονες. Καὶ ἂν μᾶς μισήσουν καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ αὐτοὶ οἱ οἰκεῖοι μας, ἀλλὰ μᾶς ἀγαπᾷ ὁ Θεός, εἴμεθα εὐτυχεῖς.

Ὁ Χριστὸς θέλει νὰ εἶνε μέσα στὶς καρδιές μας ὄχι μόνον ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. ***«Κἀγὼ ἐν αὐτοῖς»***, λέγει. Ἡ τελευταία αὐτὴ φράσι δεικνύει, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσευχήθηκε στὸ Θεὸ Πατέρα ὡς ἄνθρωπος, κατὰ τὴν ἀνώτερη φύσι του εἶνε καὶ αὐτὸς Θεός, ἀφοῦ δύναται νὰ κατοικῇ στὶς καρδιὲς ὅλων τῶν πιστῶν, ἀφοῦ δηλαδὴ ἔχει τὸ ἰδίωμα τῆς πανταχοῦ παρουσίας.

Ἔτσι ὡς κατακλεῖδα τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς του ὁ Χριστὸς θέτει τὴν ἀγάπη, τὸ σπουδαιότερο ἠθικὸ ἰδίωμα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, ὁ ὁποῖος εἶνε *«τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἀρχὴ καὶ τέλος»* (Ἀποκ. α' 8, κβ' 13).

Ἐννοήσαμε πλήρως καὶ ἐξαντλήσαμε ἑρμηνευτικῶς τὸ περιεχόμενο τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου; Ὄχι βεβαίως. Εἶνε τόσο μεγάλο τὸ μυστήριο καὶ τὸ θεολογικὸ ὕψος καὶ βάθος τῆς προσευχῆς τοῦ Θεανθρώπου, ὥστε κανεὶς δὲν δύναται νὰ τὸ ἐννοήσῃ πλήρως καὶ νὰ τὸ ἐξαντλήσῃ ἑρμηνευτικῶς. Ἐπίσης εἶνε τόσο μεγάλη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἐκφράζεται δι' αὐτῆς τῆς προσευχῆς, ὥστε κανεὶς δὲν δύναται νὰ τὴ συλλάβῃ πλήρως καὶ νὰ συγκινηθῇ στὸν ἀνάλογο βαθμό. Ἄπειρος ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστὸς ὡς Θεός, πεπερασμένοι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀδύνατο νὰ συλλάβωμε καὶ νὰ αἰσθανθοῦμε τὶς θεῖες τελειότητες σὲ τέλειο βαθμό. Ἀλλ' ὅσοι στὸν καιρὸ τοῦτο τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τὸ Θεὸ δὲν κατήργησαν τὴν προσευχή, ἀλλ' ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπικαλοῦνται τὸν παντοδύναμο καὶ πανάγαθο Θεό, αὐτοί, γιὰ νὰ γίνωνται θερμότερες καὶ θεαρεστότερες οἱ προσευχές τους, ἂς διαβάζουν καὶ ἂς μελετοῦν συχνὰ τὴν ἀρχιερατικὴ προσευχὴ *«τοῦ ἀρχιερέως τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»* (Ἑβρ. γ' 1). Ὁ συνειδητὸς χριστιανὸς δὲν χορταίνει νὰ διαβάζῃ καὶ νὰ μελετᾷ αὐτὴ τὴν προσευχή. Ἡ ψυχή του πλημμυρίζει ἀπὸ ἄφατο θαυμασμὸ καὶ ἄρρητη συγκίνησι.

ΙΗ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ἡ σύλληψι τοῦ Ἰησοῦ

Στίχ. 1-2: ***«Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἤδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ».***

Τὸ ***«ᾔδει»***, παρατατικὸς τοῦ «οἶδα», σημαίνει *«γνώριζε»*.

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὰ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς καὶ βγῆκε μαζὶ μὲ τοὺς μαθητάς του πέρα ἀπὸ τὸ χείμαρρο τῶν Κέδρων, ὅπου ἦταν κῆπος, στὸν ὁποῖο μπῆκε αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταί του. Γνώριζε δὲ τὸν τόπο καὶ ὁ Ἰούδας, ποὺ θὰ τὸν παρέδιδε, διότι πολλὲς φορὲς ὁ Ἰησοῦς πῆγε ἐκεῖ μαζὶ μὲ τοὺς μαθητάς του».*

«Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς». Ἡ φράσι δὲν ἀναφέρεται μόνο στὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴ προσευχή, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται στὸ ιζ' κεφάλαιο, ἀλλὰ καὶ στὰ προηγούμενα λόγια του κατὰ τὸ μυστικὸ δεῖπνο, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται στὰ κεφάλαια ιγ'-ιστ'. Αὐτὰ τὰ λόγια, καὶ ὅλα γενικῶς τὰ λόγια κατὰ τὴν τριετῆ δημοσία δρᾶσι του, εἶπεν ὁ Χριστὸς ὡς ὁ μέγας προφήτης ἢ διδάσκαλος. Καὶ τώρα, ἀφοῦ πρὸ ὀλίγου κατὰ τὸ μυστικὸ δεῖπνο θυσίασε τὸν ἑαυτό του ἀναιμάκτως, μυστηριωδῶς, ἑκουσίως, ἐπειγόντως προχωρεῖ νὰ θυσιάσῃ τὸν ἑαυτό του καὶ κατὰ τρόπο αἱματηρὸ καὶ ὀδυνηρότατο ὡς ὁ μέγας ἀρχιερεὺς γιὰ τὴ σωτηρία μας. *«Χριστὸς γὰρ ἐπείγεται τοῦ παθεῖν ἀγαθότητι»*, λέγει ὕμνος τῆς Μεγάλης Δευτέρας. Ὅτι ὁ Χριστὸς ἔσπευδε πρὸς τὸ μαρτύριο, τοῦτο ἔδειξε καὶ μὲ τὸ λόγο του πρὸς τὸν Ἰούδα, *«ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον»* (ιγ' 27). Ἡ ἀγάπη δὲν καθυστερεῖ, ἡ ἀγάπη ἐπείγεται, σπεύδει.

Στὴ φράσι, ***«ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων»***, τὸ ***«ἐξῆλθε»*** κατὰ μία γνώμη σημαίνει, ὅτι ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν αἴθουσα τοῦ μυστικοῦ δείπνου, καὶ κατ' ἄλλη γνώμη σημαίνει, ὅτι ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν πόλι. Ἀντὶ τῆς γενικῆς πληθυντικοῦ ***«τῶν Κέδρων»*** ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ ***«Κεδρών»***, ἑβραϊστὶ Kidron, ἡ ὁποία δὲν ἔχει σχέσι μὲ τὴν ἑλληνικὴ λέξι κέδρος. Στὸ χείμαρρο δὲν ὑπάρχουν κέδροι. Διατυπώθηκε δὲ καὶ ἡ γνώμη, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι υἱοθέτησαν τὴν ὀνομασία «τῶν Κέδρων» ὡς περισσότερο εὐφω-

νικὴ στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ ὁποία τότε ἦταν οἰκουμενική.

Ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς μαθητάς του πέρασε τὸ χείμαρρο «τῶν Κέδρων» καὶ ἔφθασε σὲ τόπο, ὅπου ὑπῆρχε **«κῆπος»**, στὸν ὁποῖον **«εἰσῆλθεν»** αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταί του. Τὸ **«εἰσῆλθε»** σημαίνει, ὅτι ὁ κῆπος ἦταν περιφραγμένος. Ὁ Ματθαῖος, κστ' 36, καὶ ὁ Μᾶρκος, ιδ' 32, ἀναφέρουν, ὅτι ὁ τόπος ὠνομαζόταν Γεθσημανῆ. Στὴ Γεθσημανῆ ὁ Κύριος ὡς ἄνθρωπος προσευχήθηκε τρεῖς φορὲς ἐντόνως καὶ δοκίμασε ὑπερτάτη ἀγωνία. Στὸν κῆπο τῆς Ἐδέμ, τὸν παράδεισο, ἔγινεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θλιβερῶν συνεπειῶν της, καὶ στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ ἔγινεν ἀρχὴ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἐπανόρθωσι.

Τὸν τόπο τῆς Γεθσημανῆ γνώριζε ὁ Ἰούδας, διότι πολλὲς φορὲς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν βρισκόταν στὴν Ἱερουσαλήμ, πήγαινε μὲ τοὺς μαθητάς του στὸν ἥσυχο αὐτὸ τόπο, τὸν κῆπο, καὶ διανυκτέρευε. Ὁ κῆπος ἀνῆκε βεβαίως σὲ φιλικὸ πρὸς τὸν Ἰησοῦ πρόσωπο. Εὐλαβὴς χριστιανὸς μοῦ ἔλεγε, ὅτι εἶχε πάρει ἀπὸ τὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ ἕνα φύλλο ἐλιᾶς καὶ τὸ φύλαττε στὸ σπίτι του πρὸς ἀνάμνησι. Αὐτὸ δὲ τὸ φύλλο τῆς ἐλιᾶς ἀνέδωσε μία ἡμέρα ἄρρητη εὐωδία. Ἁγίασε τὸν τόπο ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶνε τὸ μύρο τὸ ἀκένωτο.

Ὁ Ἰούδας γνώριζε τὸν τόπο τῆς Γεθσημανῆ ὡς τόπο, ὅπου θὰ μετέβαινε ὁ Ἰησοῦς μετὰ τὸ δεῖπνο στὰ Ἱεροσόλυμα. Ὁ Ἰούδας γνώριζε τὸν τόπο, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς γνώριζε τὸν τρόπο τοῦ Ἰούδα. *«Ὁ τρόπος σου δολιότητος γέμει, παράνομε Ἰούδα»*, λέγει ὕμνος τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Σκεπτόμενοι τὴ Γεθσημανῆ ἂς μὴ σκεπτώμεθα μόνο τὴν ὑπερτάτη ἀγωνία τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴ χειρίστη προδοσία τοῦ Ἰούδα. Ἀναρίθμητες προδοσίες ἔχουν γίνει διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἀλλ' ἡ χειρότερη ἀπ' ὅλες τὶς προδοσίες εἶνε ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα.

Στίχ. 3: «Ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν Φαρισαίων ὑπηρέτας ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων».

Ἡ **«σπεῖρα»** ἦταν ρωμαϊκὸ στρατιωτικὸ σῶμα μὲ χιλίους ἄνδρες (Πρβλ. Πράξ. κα' 31). Ἐδῶ βεβαίως δὲν πρόκειται γιὰ τὴ σπεῖρα ὁλόκληρη, ἀλλὰ γιὰ ἀπόσπασμα τῆς σπείρας. Οἱ **«ὑπηρέται»** ἦταν, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, ἀστυνομικοί. Οἱ **«φανοὶ»** ἦταν δαυλοί. Καὶ **«λαμπάδες»** ὠνομάζονταν τὰ λυχνάρια.

Μεταφράζουμε: *«Ὁ Ἰούδας λοιπόν, ἀφοῦ πῆρε ρωμαϊκὸ στρατιωτικὸ ἀπόσπασμα, καὶ ἀστυνομικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς*

Φαρισαίους, φθάνει ἐκεῖ μὲ δαυλοὺς καὶ λυχνάρια καὶ ὅπλα».

Ὁ Ἰούδας, τὸν ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς δίδασκε ἐπὶ τρία ἔτη, γιὰ νὰ γίνῃ πνευματικὸς ὁδηγὸς ψυχῶν, αὐτὸς ἔγινεν *«ὁδηγὸς τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν»* (Πράξ. α' 16). Ὁδηγὸς τυφλὸς τυφλῶν πνευματικῶς, γιὰ νὰ πέσουν καὶ ὁ μὲν καὶ οἱ δὲ *«εἰς βόθυνον»* (Ματθ. ιε' 14), στὸ λάκκο τῆς κολάσεως. Οἱ ***«ὑπηρέται»***, τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα τῶν φθονερῶν καὶ μοχθηρῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων, αὐτοὶ θὰ συνελάμβαναν τὸν Ἰησοῦ. Ἡ δὲ ***«σπεῖρα»***, τὸ στρατιωτικὸ ἀπόσπασμα, αὐτὴ θὰ ἐπενέβαινε σὲ περίπτωσι ἀντιστάσεως. Ἡ φράσι ***«μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων»*** ἔγινε παροιμιώδης, ὅπως πολλὲς φράσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Δεδομένου δέ, ὅτι ἦταν τότε πασχαλινὴ πανσέληνος, τί χρειάζονταν οἱ δαυλοὶ καὶ τὰ λυχνάρια; Οἱ ἐπιδρομεῖς στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ φοβοῦνταν, ὅτι ἦταν δυνατὸ νὰ τρέξῃ ὁ Ἰησοῦς καὶ νὰ κρυφθῇ σὲ σκοτεινὰ μέρη τοῦ κήπου, ὁπότε μὲ τὰ φῶτα ἔπρεπε νὰ ἐρευνήσουν γιὰ νὰ τὸν βροῦν. Ὁ πρῶτος Ἀδὰμ μετὰ τὴν ἁμαρτία κρύφθηκε ἀνάμεσα στὰ δένδρα τοῦ κήπου τῆς Ἐδὲμ εἴτε ἀπὸ φόβο εἴτε ἀπὸ ντροπή. Ὁ δεύτερος Ἀδάμ, ἀπολύτως ἀναμάρτητος καὶ ἅγιος, δὲν εἶχε λόγο νὰ κρυφθῇ. Ἄλλοτε βεβαίως ὁ Χριστὸς *«ἐκρύβη»*, *κρύφθηκε* (η' 59, ιβ' 36). Ἀλλὰ δὲν ἔπραξε τοῦτο ἀπὸ φόβο καὶ δειλία· ἔπραξε τοῦτο ἀπὸ σύνεσι, διότι ἀκόμη δὲν εἶχε τελειώσει τὸ ἔργο τῆς κηρύξεως τοῦ Εὐαγγελίου, γιὰ νὰ παραδοθῇ στοὺς ἐχθρούς του καὶ νὰ θυσιασθῇ. Ἐπίσης τί χρειάζονταν ***«ὅπλα»*** κατὰ τοῦ ἀόπλου καὶ πράου καὶ ταπεινοῦ Ναζωραίου; Ὅπλα χρειάζονται κατὰ τῶν κακούργων, ὅπως εἶνε οἱ λησταί. Γι' αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς ἤλεγξε τοὺς ἐπιδραμόντες ἐναντίον του λέγοντας: *«Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με»* (Ματθ. κστ' 55, Μάρκ. ιδ' 48, Λουκ. κβ' 52). Ἦταν ἐσχάτη μωρία, ὅτι οἱ ἐπιδραμόντες στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ κρατοῦσαν φῶτα ἐναντίον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶνε τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸ καὶ θεράπευε τυφλοὺς καὶ ἄνοιξε τὰ μάτια καὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. Ἦταν ἐσχάτη μωρία καὶ ὅτι κρατοῦσαν ὅπλα ἐναντίον τοῦ παντοδυνάμου, ὁ ὁποῖος γέμισε τὴν Παλαιστίνη μὲ θαύματα, ἔβγαζε δαιμόνια καὶ ἀνέσταινε νεκρούς.

Στίχ. 4-5: *«Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς· Τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι. Εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν μετ' αὐτῶν».*

Τὸ ***«εἰδὼς»*** εἶνε μετοχὴ τοῦ «οἶδα», ποὺ σημαίνει *«γνωρίζω»*. Τὸ ***«ἐξελθὼν»*** εἶνε μετοχὴ τοῦ «ἐξέρχομαι», τὸ ὁποῖον ἐδῶ σημαίνει *«πηγαίνω ἐμπρός, προχωρῶ»* (Πρβλ. *«ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην»*, Ματθ. θ΄ 26). Τὸ ***«εἱστήκει»*** εἶνε ὑπερσυντέλικος τοῦ «ἵσταμαι», καὶ τὸ ***«εἱστήκει μετ᾽ αὐτῶν»*** σημαίνει *«ἦταν μαζί τους»* (Πρβλ. *«μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε»*, α΄ 26).

Μεταφράζουμε: *«Ὁ Ἰησοῦς τότε, γνωρίζοντας ὅλα ὅσα θὰ τοῦ συνέβαιναν, προχώρησε καὶ τοὺς εἶπε: "Ποιόν ζητεῖτε"; Τοῦ ἀποκρίθηκαν: "Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο". Τοὺς λέγει ὁ Ἰησοῦς: "Ἐγώ εἶμαι". Ἦταν δὲ μαζί τους καὶ ὁ Ἰούδας ὁ προδότης του»*.

Ὁ Ἰησοῦς γνώριζε ***«πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ᾽ αὐτόν»***, *ὅλα ὅσα θὰ τοῦ συνέβαιναν*. Ἀλλὰ γνωρίζει καὶ ὅλα γενικῶς τὰ πράγματα (β΄ 24-25, ιστ΄ 30, κα΄ 17, Ἑβρ. δ΄ 13, Ἀποκ. β΄ 23). Ἔχει τὸ ἰδίωμα τῆς παντογνωσίας, καὶ ἄρα εἶνε Θεός. Τὸ ὅτι δὲ ὁ Ἰησοῦς γνώριζε ὅλα, ὅσα θὰ τοῦ συνέβαιναν, μέχρι λεπτομερειῶν, αὐτὸ τὸν ἔκανε ὡς ἄνθρωπο νὰ ζῇ σὲ κάποιο βαθμὸ τὸ μαρτύριό του, προτοῦ ἀκόμη συμβῇ. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ εὐαγγελιστὴς θέλει νὰ τονίσῃ ἀναφερόμενος στὴν πρόγνωσι τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὰ πάθη του, εἶνε τοῦτο: Καίτοι ὁ Ἰησοῦς προγνώριζε τί θὰ ὑποστῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, δὲν φοβήθηκε, δὲν προσπάθησε ν᾽ ἀποφύγῃ τὴ σύλληψι ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου, ἀλλ᾽ ἀτρόμητος προχώρησε νὰ παραδοθῇ σ᾽ αὐτούς. Ὅταν ὁ λαὸς ἤθελε νὰ τὸν ἁρπάξῃ καὶ νὰ τὸν ἀνακηρύξῃ βασιλέα, ἀπέφυγε καὶ κατέφυγε στὸ ὄρος (στ΄ 15). Τώρα, ποὺ πρόκειται νὰ σταυρωθῇ, δὲν ἀποφεύγει, ἀλλὰ προχωρεῖ καὶ διαλέγεται μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν Φαρισαίων γιὰ τὴν παράδοσί του. ***«Τίνα ζητεῖτε;»***, τοὺς ἐρωτᾷ ὁ Ἰησοῦς. Ποιόν ζητεῖτε; Δὲν ἤξερε ὁ παντογνώστης ποιόν ζητοῦσαν; Γιατί τοὺς ρώτησε; Τοὺς ρώτησε, γιὰ νὰ δηλώσῃ τὴν ταυτότητά του καὶ νὰ τὸν συλλάβουν. ***«Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον»***, εἶπαν ἐκεῖνοι, ὅτι ζητοῦν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν ***«Ἐγώ εἰμι»***, *Ἐγώ εἶμαι*. Ἀπὸ μία πόλι μὲ κακὴ φήμη (α΄ 47), τὴ Ναζαρέτ, ὁ ἐπουράνιος, ὁ Κύριος τῆς δόξης, ἐπωνομάσθηκε Ναζωραῖος, μὲ περιφρονητικὴ μᾶλλον ἔννοια. Ἀλλὰ στὴ γλῶσσα τῶν χριστιανῶν τὸ ***«Ναζωραῖος»*** ἀπὸ ταπεινὴ ἔγινεν ὑψηλὴ ἐπωνυμία τοῦ Ἰησοῦ.

Κατὰ τὸν προηγούμενο στίχ. 3 ὁ Ἰούδας ὡδήγησε τὴ σπεῖρα καὶ τοὺς λοιποὺς στὴ Γεθσημανῆ. Καὶ στὸ στίχ. 5 τοῦ παρόντος χωρίου λέγεται, ὅτι ὁ Ἰούδας ἦταν μαζὶ μ᾽ αὐτούς, ποὺ ὡδήγησε στὴ Γεθ-

σημανῆ. Ἀλλὰ τοῦτο δημιουργεῖ ἀπορία: Ἀφοῦ πρῶτα ἐλέχθη, ὅτι ἦταν ὁδηγὸς τῆς σπείρας καὶ τῶν λοιπῶν, δὲν περίττευε νὰ λεχθῇ ἔπειτα, ὅτι ἦταν μαζί τους; Ἀφοῦ τοὺς ὡδήγησεν, ἀσφαλῶς ἦταν μαζί τους καὶ περίττευε νὰ λεχθῇ τοῦτο. Ἀλλ' ἐλέχθη, νομίζουμε, μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι ὁ Ἰούδας, ἀφοῦ ὡδήγησε τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Συνεδρίου στὴ Γεθσημανῆ, μποροῦσε νὰ ἀποσυρθῇ, προτοῦ γίνῃ θεατὸς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ καὶ τοὺς μαθητάς του, καὶ ἔτσι νὰ μὴ φανῇ, ὅτι αὐτὸς τοὺς ὡδήγησε. Δὲν ἀποσύρθηκε ὅμως, ἀλλὰ παρέμεινε μαζί τους καὶ ἔδωσε τὸ προδοτικὸ φίλημα στὸν Ἰησοῦ κατὰ τὴν ὑπόσχεσί του, «*Ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν*» (Ματθ. κστ' 48). Δι' ἄλλων λέξεων, μετὰ τὴν πρώτη μνεία τοῦ Ἰούδα στὸ στίχ. 3 μὲ τὴ δεύτερη μνεία του στὸ στίχ. 5 ὁ Ἰωάννης θέλησε νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ Ἰούδας δὲν αἰσχύνθηκε νὰ δείξῃ ὁλοφάνερα, ὅτι εἶχε μεταστῇ στὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ φιλαργυρία ἔκανε τὸ μαθητὴ καὶ προδότη, καὶ τελείως ἀναίσχυντο.

Στίχ. 6-7: *«Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἔπεσον χαμαί. Πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε· Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον»*.

Τὸ ***«χαμαὶ»*** σημαίνει «*κάτω*».

Μεταφράζουμε: «*Μόλις δὲ τοὺς εἶπε, "Ἐγὼ εἶμαι", ὠπισθοχώρησαν καὶ ἔπεσαν κάτω. Πάλι δὲ τοὺς ρώτησε: "Ποιόν ζητεῖτε;". Καὶ αὐτοὶ εἶπαν: "Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο"*».

Ἕνας λόγος τοῦ Ἰησοῦ ἔκανε τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν ἐχθρῶν του νὰ ὀπισθοχωρήσουν καὶ νὰ πέσουν κάτω. Διότι αὐτὸς ὁ λόγος συνωδευόταν μὲ ὑπερφυσικὴ δύναμι, τὴ δύναμι τοῦ παντοδυνάμου Ἰησοῦ. Ὅταν αὐτοὶ εἰσῆλθαν στὴ Γεθσημανῆ καὶ μὲ ὁρμὴ ἔρχονταν πρὸς τὸν Ἰησοῦ, ὁ Ἰησοῦς δὲν ὠπισθοχώρησε, ἀλλὰ προχώρησε. Ὅταν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, ***«Ἐγώ εἰμι»***, αὐτοὶ δὲν προχώρησαν, ἀλλ' ὠπισθοχώρησαν. Ἐπίσης, ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς μὲ τοὺς μαθητάς του ἔμεινεν ἀκλόνητος καὶ ὄρθιος, αὐτοί, μαζὶ μὲ τὸν Ἰούδα, ἔπεσαν κάτω. Ὅ,τι ἐκείνη τὴ στιγμὴ συνέβη σωματικῶς, συμβαίνει πάντοτε καὶ πνευματικῶς. Ὅποιος λέγει καὶ πράττει τὰ ὀρθά, λαμβάνει δύναμι ἀπὸ τὸν παντοδύναμο καὶ δὲν ὑποχωρεῖ, ἀλλὰ προχωρεῖ στὶς κρίσιμες στιγμές, δὲν πέφτει κάτω, ἀλλὰ μένει ὄρθιος. Ἀντιθέτως ὁ ἔνοχος ὑποχωρεῖ καὶ πέφτει κάτω.

Ὁ Χριστὸς τὴ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποία θὰ ὑφίστατο τὴν ταπείνωσι τῆς συλλήψεώς του, ἔκανε θαῦμα στοὺς ἀπεσταλμένους τῶν ἐχθρῶν του, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν παντοδυναμία του, καὶ ὅτι παραδιδόταν ἑκουσίως, γιὰ νὰ θυσιασθῇ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Συγκίνησε τὸ θαῦμα τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν Φαρισαίων; Τοὺς ἔκανε νὰ θαυμάσουν, καὶ ν' ἀφήσουν τὸν Ἰησοῦ, καὶ νὰ ἐπιστρέψουν σ' ἐκείνους, ποὺ τοὺς ἔστειλαν, καὶ νὰ ἐκφράσουν τὸ θαυμασμό τους γιὰ τὸν Ἰησοῦ; Ἄλλοτε, ἀπεσταλμένοι τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν Φαρισαίων γιὰ νὰ συλλάβουν τὸν Ἰησοῦ, ἀφωπλίσθηκαν ἀπὸ τὰ λόγια του, ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι, καὶ ἐξέφρασαν τὸ θαυμασμό τους: *«Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος»* (ζ′ 45-46). Καὶ οἱ νέοι ἀπεσταλμένοι τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰησοῦ, οἱ ὁποῖοι δὲν ἄκουσαν μόνο τὸν ἀτρόμητο λόγο τοῦ Ἰησοῦ, ***«Τίνα ζητεῖτε; —Ἐγώ εἰμι»***, ἀλλ' εἶδαν καὶ τρομερὸ θαῦμα, περισσότερο ἀπὸ τοὺς πρώτους ἔπρεπε νὰ θαυμάσουν, ν' ἀφήσουν τὸν Ἰησοῦ, νὰ ἐπιστρέψουν καὶ νὰ εἰποῦν: *«Οὐδέποτε ἐφάνη ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος»* (Πρβλ. Ματθ. θ′ 33). Ἀλλ' οἱ νέοι ἀπεσταλμένοι τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰησοῦ ἔδειξαν ἀντίθετη συμπεριφορὰ ἀπὸ τοὺς πρώτους, διότι μεταξὺ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ ὑπῆρχε τεραστία ψυχικὴ διαφορά. Οἱ πρῶτοι συμπεριφέρθηκαν καλῶς, διότι ἦταν καλοπροαίρετοι καὶ εἶχαν τὴ δύναμι τοῦ θαυμασμοῦ. Οἱ δεύτεροι ἦταν κακοπροαίρετοι καὶ εἶχαν χάσει τὴ δύναμι τοῦ θαυμασμοῦ.

Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάττῃ ἀπὸ ὅλα τὰ κακά, καὶ προπάντων ἀπὸ τὸ νὰ χάσωμε τὴ δύναμι τοῦ θαυμασμοῦ. Ἂν χάσωμε τὴ δύναμι τοῦ θαυμασμοῦ, οὔτε τὰ θαύματα θὰ θαυμάζωμε. Ὁ Ἰούδας εἶδε ἀναρίθμητα καὶ πρωτοφανῆ θαύματα. Καὶ ὁ ἴδιος μὲ τὴ δύναμι τοῦ Χριστοῦ ἔκανε θαύματα. Ἀλλὰ δὲν συγκινήθηκε ἀπὸ τὰ θαύματα. Εἶχε χάσει τὴ δύναμι τοῦ θαυμασμοῦ. Καὶ ἔχασε καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του.

Ὁ Ἰησοῦς, ἀφοῦ μὲ τὸ θαῦμα ἔρριξε κάτω τοὺς ἐπιδραμόντες ἐναντίον του, τοὺς ἄφησε κατόπιν νὰ ἐγερθοῦν ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Καὶ ἐπειδὴ στέκονταν ἀναποφάσιστοι καὶ ἀδρανεῖς, τοὺς ρώτησε πάλι, ***«Τίνα ζητεῖτε;»***. Καὶ ἐκεῖνοι, φοβισμένοι, δὲν τόλμησαν νὰ εἰποῦν, «Ἐσένα ζητοῦμε», ἀλλ' ἐπανέλαβαν ὅ,τι εἶπαν καὶ πρωτύτερα: ***«Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο»***.

Στίχ. 8-9: ***«Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι. Εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν· ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα»***.

Τὸ **«ἀπώλεσα»** εἶνε ἀόριστος τοῦ «ἀπόλλυμι», τὸ ὁποῖο σημαίνει «χάνω». Τὸ **«ἵνα»** δὲν εἶνε τελικό, ἀλλ' ἐκβατικό.

Μεταφράζουμε: «*Εἶπε τότε ὁ Ἰησοῦς: "Σᾶς εἶπα, ὅτι ἐγὼ εἶμαι. Ἐὰν λοιπὸν ζητεῖτε ἐμένα, ἀφήσετε αὐτοὺς* (τοὺς μαθητὰς) *νὰ φύγουν". Ἔτσι ἐκπληρώθηκε ὁ λόγος, ποὺ εἶχε πεῖ, "Ἀπ' αὐτούς, ποὺ μοῦ ἔδωσες, δὲν ἔχασα κανένα"*».

Στοὺς φοβισμένους μετὰ τὸ θαῦμα ἀπεσταλμένους τῶν ἐχθρῶν του ὁ Ἰησοῦς ὁμιλεῖ σὲ τόνο ἤπιο, γιὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ νὰ τὸν πλησιάσουν καὶ νὰ τὸν συλλάβουν, γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ σωτήριο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους σκοπό, ποὺ αὐτοὶ ἀγνοοῦσαν. Ἀλλὰ προτοῦ τὸν συλλάβουν, ἔλαβε πρόνοια γιὰ τοὺς μαθητάς του. Εἶπε νὰ τοὺς ἀφήσουν νὰ φύγουν. Ἕνας λόγος, ποὺ ὁ Χριστὸς ἔκανε τὸ τρομερὸ θαῦμα, ἦταν καὶ γιὰ νὰ φοβηθοῦν καὶ νὰ λάβουν ὑπ' ὄψι τους τὸ λόγο του γιὰ τοὺς μαθητάς του καὶ νὰ μὴ τοὺς πειράξουν. Ὁ Χριστὸς προστάτευσε τοὺς μαθητάς του. Καὶ ἔτσι ἐκπληρώθηκε ὁ λόγος του πρὸς τὸν Πατέρα, ***«Οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα»***, *Ἀπ' αὐτούς, ποὺ μοῦ ἔδωσες, δὲν ἔχασα κανένα.* Αὐτὸ τὸ λόγο εἶχε πεῖ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴ προσευχή του (ιζ΄ 12). Ὁ Χριστὸς φύλαξε τοὺς μαθητάς του ὄχι μόνο πνευματικῶς, ἀλλὰ καὶ σωματικῶς. Λέγουμε καὶ σωματικῶς, διότι γι' αὐτοὺς ἡ ὥρα τοῦ μαρτυρίου δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη.

Γιὰ τὴ στιγμὴ τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰησοῦ ὁ Ματθαῖος (κστ΄ 50) γράφει: «*Προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν*». Ποῦ νὰ ἤξεραν οἱ τυφλοὶ ἀπεσταλμένοι τῶν τυφλοτέρων ἀποστολέων τους, ὅτι πλησίασαν τὸν ἀπρόσιτο, ἔθεσαν τὰ χέρια τους ἐπάνω στὸν ἀναφῆ καὶ συνέλαβαν τὸν ἀσύλληπτο! Ὁ Ἰησοῦς εἶνε Θεὸς κρυπτόμενος μέσα στὴν ταπεινὴ σάρκα καὶ ἀποκαλυπτόμενος στοὺς καλοπροαιρέτους.

Στίχ. 10-11: ***«Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἵλκυσεν αὐτήν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν· ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ Πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;»***.

Τὸ **«εἵλκυσε»**, ἀόριστος τοῦ «ἑλκύω», σημαίνει «*τράβηξε*». Καὶ τὸ **«ἔπαισε»**, ἀόριστος τοῦ «παίω», σημαίνει «*κτύπησε*».

Μεταφράζουμε: «*Τότε ὁ Σίμων Πέτρος, ἔχοντας μαχαίρι, τὸ τράβηξε καὶ κτύπησε τὸ δοῦλο τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ ἀπέκοψε τὸ δεξιὸ*

αὐτί. Ὁ δὲ δοῦλος ὠνομαζόταν Μάλχος. Ὁ Ἰησοῦς εἶπε τότε στὸν Πέτρο: "Βάλε τὸ μαχαίρι στὴ θήκη. Τὸ ποτήρι, ποὺ μοῦ ἔδωσεν ὁ Πατήρ, νὰ μὴ τὸ πιῶ;"».

Τὸ παρὸν χωρίο ἀναφέρεται στὴν ἐπίθεσι τοῦ Πέτρου κατὰ τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως Μάλχου, ἡ ὁποία συνέβη κατὰ τὴ σύλληψι τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ τολμηρὸ τοῦτο ἐπεισόδιο ἀναφέρουν καὶ οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταί (Ματθ. κστ΄ 51-52, Μάρκ. ιδ΄ 47, Λουκ. κβ΄ 50-51). Ἀλλὰ δὲν ἀναφέρουν ὀνομαστικῶς τὸν Πέτρο καὶ τὸν Μάλχο.

«Σίμων Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἵλκυσεν αὐτήν». Ἡ μάχαιρα, ποὺ τὴν ὥρα ἐκείνη συνέβαινε νὰ ἔχῃ ὁ Πέτρος, ἴσως ἦταν ἡ μία ἀπὸ τὶς δύο μάχαιρες, ποὺ ἀναφέρονται στὸ Λουκ. κβ΄ 38, καί, – ἂς ἐπιτραπῇ ἡ παρέκβασι–, κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ Παπισμοῦ σημαίνουν τὶς δύο ἐξουσίες τοῦ Πάπα, τὴ θρησκευτικὴ καὶ τὴν πολιτική! Ἡ μάχαιρα δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ μὲ καλὴ χρῆσι, π.χ. νὰ κόψῃ τὸ ψωμί, καὶ μὲ κακὴ χρῆσι, νὰ κόψῃ κεφάλια.

Ὁ Πέτρος μὲ τὴ μάχαιρα ***«ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως»***, *κτύπησε τὸ δοῦλο τοῦ ἀρχιερέως*. Δὲν λέγει «δοῦλον», ἀνάρθρως, ἀλλὰ ***«τὸν δοῦλον»***, ἐνάρθρως. Ἡ ἔναρθρη ἐκφορὰ σημαίνει, ὅτι ὁ Μάλχος ἦταν προεξάρχων δοῦλος καὶ ἀκόλουθος τοῦ ἀρχιερέως. Τὸ ὄνομα Μάλχος σημαίνει βασιλεύς. Ἀλλ᾽ ὁ Μάλχος ἦταν δοῦλος καὶ δουλοπρεπής. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος τὸν ταυτίζει μὲ τὸν κόλακα τοῦ ἀρχιερέως, ποὺ ράπισε τὸν Ἰησοῦ (ιη΄ 22). Ὁ Πέτρος, φαίνεται, κατέφερε τὴ μάχαιρα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Μάλχου, γιὰ νὰ τὸν θανατώσῃ, ἀλλ᾽ ἐκεῖνος προφυλαττόμενος ἔκλινε πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἡ μάχαιρα ἀστόχησε καὶ ἔκοψε τὸ δεξιὸ αὐτί του. Τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ στὸ Λουκ. κβ΄ 36 γιὰ ἀγορὰ μαχαίρας ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ παρανόησαν (Λουκ. κβ΄ 38). Καὶ ἔτσι ὁ Πέτρος χρησιμοποίησε τὴ μάχαιρα ὡς ὅπλο. Ἀλλὰ καὶ γενικῶς οἱ μαθηταὶ διανοήθηκαν δυναμικὴ ἀντίδρασι καὶ εἶπαν: *«Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ;»* (Λουκ. κβ΄ 49). *Κύριε, νὰ κτυπήσωμε μὲ μαχαίρι;*

Ὁ Χριστὸς ἀποδοκίμασε τὴ δυναμικὴ ἐνέργεια τοῦ Πέτρου. Τοῦ εἶπε: ***«Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην».*** Ὁ Χριστὸς δὲν ἤθελε ὑπεράσπισι μὲ ὅπλο. Κατὰ τὸ Ματθ. κστ΄ 52 εἶπε καὶ τοῦτο: *«Πάντες οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται». Ὅλοι, ὅσοι παίρνουν μαχαίρι, μὲ μαχαίρι θὰ πεθάνουν.* Ὑπάρχει δηλαδὴ ἀνταπόδοσι. Ὅσοι κάνουν κακό, θὰ πάθουν κακό. Μερικοὶ κατηγοροῦν τὸ Χριστιανισμό, ὅτι διέπραξεν ἐγκλήματα. Δεινὴ συκοφαντία! Ἄνθρωποι διαπράττουν ἐγκλήματα. Ἀλλ᾽ ὁ Χριστιανισμός, ἡ διδασκαλία

τοῦ Χριστοῦ, δὲν διδάσκει ἔγκλημα, ἀλλὰ καταδικάζει τὸ ἔγκλημα. *«Τὰ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν»*, λέγει ὁ Παῦλος, *«οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων»* (Β' Κορ. ι' 4). *Τὰ ὅπλα τοῦ ἀγῶνος μας δὲν εἶνε ἀνθρώπινα, ἀλλὰ δυνατὰ ἀπὸ τὸ Θεό, γιὰ νὰ γκρεμίζουν ὀχυρώματα.* Τὰ ὅπλα τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶνε *«τὰ ὅπλα τοῦ φωτός»*, λέγει ἐπίσης ὁ ἀπόστολος (Ρωμ. ιγ' 12). Ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει *«τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ»*, λέγει πάλιν ὁ ἀπόστολος, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὴν ἀλήθεια, διάφορες ἀρετὲς καὶ *«τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ»* (Ἐφ. στ' 13-18). Ὁ ἀληθινὸς χριστιανὸς προπάντων πολεμεῖ μὲ ὅπλο τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ δύναται νὰ σφαγιασθῇ, ἀλλ' ὄχι νὰ σφαγιάσῃ. Ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει ἀναριθμήτους μάρτυρες, ὄχι ἐγκληματίες. Ὁ Παπισμὸς μὲ τὴ λεγομένη Ἱερὰ Ἐξέτασι καὶ μὲ τὶς λεγόμενες Σταυροφορίες καὶ μὲ πολέμους γιὰ νὰ ὑποτάξῃ βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες, διέπραξε ἀναρίθμητα καὶ φρικτὰ ἐγκλήματα. Ἀλλ' ὁ Παπισμὸς δὲν εἶνε Χριστιανισμός, εἶνε Ἑωσφορισμός. Καὶ οἱ ἐπικριταὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἂς μὴ φορτώνουν τὰ ἐγκλήματα στὸ Χριστιανισμό, ἀλλὰ στὸν Παπισμὸ καὶ ἀλλοῦ.

«Τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ Πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτῷ;». *«Τὸ ποτήρι, ποὺ μοῦ ἔδωσεν ὁ Πατήρ, νὰ μὴ τὸ πιῶ;».* Αὐτὸς ὁ λόγος ὑπενθυμίζει τὴν προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ τὴν ὥρα τῆς ὑπερτάτης ἀγωνίας στὴ Γεθσημανῆ, τὴν ὁποίαν ἀναφέρουν οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταί (Ματθ. κστ' 39, Μάρκ. ιδ' 36, Λουκ. κβ' 42, 44). Ὁ Ἰησοῦς παρακάλεσε τὸν Πατέρα, ἐὰν εἶνε δυνατό, νὰ μὴ πιῇ τὸ πικρὸ ποτήρι τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου. Ἀλλ' εἶπεν ἐπίσης νὰ μὴ γίνῃ τὸ δικό του ἀνθρώπινο θέλημα, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ Πατρός. Ὁ Χριστὸς ὑπέταξε τὸ ἀνθρώπινο θέλημά του στὸ θεῖο θέλημα, καὶ ἔτσι ἐπιτεύχθηκε ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Ποτήρι δοκιμασιῶν καὶ θλίψεων δίνει ὁ Θεὸς καὶ σὲ μᾶς, διότι *«ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει»* (Παροιμ. γ' 12, Ἑβρ. ιβ' 6). Ὡς φιλόστοργος μᾶς παιδαγωγεῖ κατὰ τὸν ὀλίγο χρόνο αὐτῆς τῆς ζωῆς *«ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ»* (Ἑβρ. ιβ' 10), *πρὸς τὸ συμφέρον, γιὰ νὰ μετάσχωμε στὴ δόξα του,* γιὰ νὰ δοξαζώμεθα αἰωνίως. Ὁ Χριστὸς ἔπιε τὸ ποτήρι τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου ὄχι γιὰ δικό του, ἀλλὰ γιὰ δικό μας συμφέρον. Καὶ ἐμεῖς νὰ μὴ πίνωμε τὸ ποτήρι τῶν δοκιμασιῶν καὶ θλίψεων γιὰ τὸ δικό μας συμφέρον; Ἂς μὴν ἀντιτασσώμεθα λοιπὸν στὸ συμφέρον μας, αἰώνιο συμφέρον, ἀλλ' ἂς λέγωμε στὸν Κύριο μὲ τὴν καρδιά μας, *«Γενηθήτω τὸ θέλη-*

μά σου» (Ματθ. στ΄ 10), καὶ ἂς ἀντιμετωπίζωμε τὶς δοκιμασίες καὶ τὶς θλίψεις μὲ ὑπομονή, ἀποβλέποντες στὸν Ἐσταυρωμένο, καὶ στὸ αἰώνιο συμφέρον μας.

Ὁ Πέτρος ἔσυρε μάχαιρα καὶ ἔπληξε τὸ Μάλχο ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸ Χριστὸ καὶ ζῆλο. Ἀλλὰ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς ὁ ζῆλος του δὲν ἦταν *«κατ' ἐπίγνωσιν»*. Καὶ ἡ ἐνέργειά του ἦταν σοβαρὸ ἀτόπημα. Καὶ θὰ συλλαμβανόταν ὁ Πέτρος ἀμέσως γιὰ ἔνοπλη ἀντίστασι κατὰ τῆς ἐξουσίας. Καὶ ὁ Διδάσκαλος θὰ ἐδυσφημεῖτο ἐξ αἰτίας τοῦ μαθητοῦ του. Ἀλλ' ἐπενέβη ὁ Κύριος καὶ θεράπευσε τὸ Μάλχο ἀμέσως (Λουκ. κβ΄ 51). Καὶ μετὰ τὸ δεύτερο τοῦτο θαῦμα, ποὺ εἶδαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Συνεδρίου στὴ Γεθσημανῆ, συγκρατήθηκαν καὶ δὲν συνέλαβαν τὸν Πέτρο.

Μετὰ τὸ ἐν λόγῳ ἀτόπημα ὁ Πέτρος διέπραξεν ἄλλο σοβαρὸ ἀτόπημα, τὴν τριπλὴ ἄρνησι τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἀπὸ τὰ δύο ἀτοπήματα τὸ δεύτερο, ἡ ἄρνησι τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸ στὴ συνείδησι τῆς Ἐκκλησίας βάρυνε πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ πρῶτο. Τὸ πρῶτο λησμονεῖται, ἐνῷ τὸ δεύτερο μνημονεύεται συχνά. Καὶ δικαίως. Διότι ἄλλο τὸ νὰ ἁμαρτάνῃ κανεὶς σὲ ἄνθρωπο, καὶ ἄλλο τὸ ν' ἁμαρτάνῃ στὸ Χριστό, τὸν ἐναθρωπήσαντα Θεό. Τὸ δεύτερο εἶνε ἀσυγκρίτως χειρότερο. Διότι ὁ Θεὸς εἶνε ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

Ὁ Ἰησοῦς ὁδηγεῖται στὸν Ἄννα. Πρώτη ἄρνησι τοῦ Πέτρου

Στίχ. 12-14: ***«Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔδησαν αὐτόν, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ».***

«Ὁ χιλίαρχος» ἦταν ὁ ἀρχηγὸς *«τῆς σπείρας»*, στρατιωτικοῦ σώματος ἀπὸ χιλίους ἄνδρες. Ἀλλ' ὅπως ἤδη εἴπαμε (σελ. 167), ἐδῶ πρόκειται γιὰ μέρος τῆς σπείρας, στρατιωτικὸ ἀπόσπασμα. ***«Οἱ ὑπηρέται»***, ὅπως πάλι εἴπαμε, ἦταν ἀστυνομικὰ ὄργανα. Τὸ ***«ἔδησαν»***, ἀόριστος τοῦ «δέω», σημαίνει *«ἔδεσαν»*. Τὸ ***«ἐνιαυτὸς»*** σημαίνει *«ἔτος»*. Καὶ τὸ ***«ἀπολέσθαι»***, ἀπαρέμφατο ἀορίστου τοῦ «ἀπόλλυμαι», σημαίνει *«νὰ θανατωθῇ»*.

Μεταφράζουμε: «*Τότε τὸ στρατιωτικὸ ἀπόσπασμα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα τῶν Ἰουδαίων συνέλαβαν τὸν Ἰησοῦ καὶ τὸν ἔδεσαν, καὶ τὸν ὡδήγησαν πρῶτα στὸν Ἄννα, διότι ἦταν πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ποὺ ἦταν ἀρχιερεὺς τοῦ ἔτους ἐκείνου. Ὁ δὲ Καϊάφας ἦταν ἐκεῖνος, ποὺ συμβούλευσε τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι συμφέρει νὰ θανατωθῇ ἕνας ἄνθρωπος γιὰ τὸ λαό*».

Στὸ Ματθ. κστ΄ 50-51 καὶ στὸ Μάρκ. ιδ΄ 46-47 τὸ ἐπεισόδιο τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Πέτρου κατὰ τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως Μάλχου ἀναφέρεται μετὰ τὴ σύλληψι τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῷ ὁ Ἰωάννης ἀναφέρει αὐτὸ πρὸ τῆς συλλήψεως. Ἐμεῖς νομίζουμε, ὅτι τὸ ἐπεισόδιο αὐτό, ὡς ἰδιαιτέρως ἐντυπωσιακὸ καὶ ἀξιομνημόνευτο, εἴτε στὴν πρώτη εἴτε στὴ δεύτερη περίπτωσι μνημονεύεται ἰδιαιτέρως, δηλαδὴ ἄνευ χρονολογικῆς σειρᾶς. Ἐπίσης κάνουμε τὴ σκέψι, ὅτι εἶνε δυνατό, οἱ ἐπιδραμόντες στὴ Γεθσημανῆ νὰ «*ἐκράτησαν*» τὸν Ἰησοῦ μετὰ τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα (Ματθ. κστ΄ 49-50, Μάρκ. ιδ΄ 44-46), νὰ τὸν ἄφησαν γιὰ λίγο ἐλεύθερο, ὥστε «*ἁψάμενος τοῦ ὠτίου*» τοῦ Μάλχου νὰ θεραπεύσῃ αὐτόν (Λουκ. κβ΄ 51), καὶ ἔπειτα νὰ τὸν συνέλαβαν ὁριστικῶς.

Τὸν Ἰησοῦ συνέλαβαν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν Φαρισαίων κατὰ διαταγὴ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τῶν Ἰουδαίων, τοῦ Συνεδρίου . Τὰ δύο θαύματα στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ δὲν ἡμέρωσαν τὰ ἄγρια θηρία, ποὺ ἐπέδραμαν ἐκεῖ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. Συνέλαβαν ὡς ἄνθρωπο τὸν ἀσύλληπτον ὡς Θεό, καί, γιὰ νὰ τὸν ταπεινώσουν περισσότερο καὶ νὰ τὸν ἐξευτελίσουν, τὸν ἔδεσαν. Ἔδεσαν τὸν ἀπολύτως ἐλεύθερο, καὶ ἐλευθερωτὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας. Ὁ Ἰησοῦς εἶχε πεῖ: «*Ἐὰν ὁ Υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε*» (η΄ 36). *Ἐὰν ὁ Υἱός σᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως θὰ εἶσθε ἐλεύθεροι*. Ὁ Χριστὸς ἐξασφάλισε γιὰ μᾶς τὴ μεγαλύτερη ἐλευθερία, τὴν ἐλευθερία ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες. Καὶ ἐξασφάλισε αὐτὴ τὴν ἐλευθερία μὲ ὅλες τὶς ταπεινώσεις, τὶς ὁποῖες ὑπέστη. Μία δὲ ἀπὸ τὶς ταπεινώσεις του εἶνε καὶ αὐτή, ὅτι τὸν ἔδεσαν. Δέχτηκε ὁ Κύριος νὰ τὸν δέσουν, γιὰ νὰ μᾶς λύσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας. «*Σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται* (Παροιμ. ε΄ 22). *Μὲ τὰ σχοινιὰ τῶν ἁμαρτιῶν καθένας δένεται σφιχτά*.

Ἀναριθμήτους χριστιανοὺς διὰ μέσου τῶν αἰώνων οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ ἔδεσαν, ὅπως τὸ Χριστό, καὶ ἔτσι αὐτοὶ οἱ χριστιανοὶ ἔγιναν μιμηταὶ ἐκτὸς ἄλλων παθημάτων καὶ αὐτοῦ τοῦ παθήματος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦταν στὴ φυλακὴ δεμένος μὲ δύο

ἁλυσίδες (Πράξ. ιβ΄ 6). Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος δέθηκε μὲ δύο ἁλυσίδες (Πράξ. κα΄ 33). Πολὺ συγκινητικὸς ὁ λόγος τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς συμπατριῶτες του στὴ Ρώμη: *«Ἕνεκεν τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι»* (Πράξ. κη΄ 20). *Γιὰ τὴ ἐλπίδα τοῦ Ἰσραὴλ* (τὴ μεσσιακὴ ἐλπίδα) *φορῶ αὐτὴ τὴν ἁλυσίδα.* Πολὺ συγκινητικὸς ἐπίσης καὶ ὁ ἄλλος λόγος τοῦ Παύλου, *«Μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν»* (Κολ. δ΄ 18). *Νὰ ἐνθυμῆσθε τὰ δεσμά μου.* Καὶ ἂν εἶνε συγκινητικὸ νὰ εἶνε δεμένος ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος, πόσο μᾶλλον εἶνε συγκινητικὸ νὰ εἶνε δεμένος ὁ Θεός! Νὰ ἐνθυμούμεθα, ὄχι μόνο τὴ σταύρωσι τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ σεπτὰ πάθη του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶνε καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τὸν ἔδεσαν.

«Καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον». Αὐτοί, ποὺ συνέλαβαν τὸν Ἰησοῦ, τὸν ὡδήγησαν ***«πρῶτον»***, *πρῶτα*, στὸν ἀρχιερέα Ἄννα. Ὁ δὲ Ἄννας, ἀφοῦ τελείωσε τὴν ἀνάκρισι, κατὰ τὸν στίχ. 24 τὸν ἔστειλε στὸν ἀρχιερέα Καϊάφα. Ἔχουμε λοιπὸν δύο προσαγωγὲς τοῦ Ἰησοῦ, πρώτη στὸν Ἄννα καὶ δεύτερη στὸν Καϊάφα, ***«ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου»***, *ὁ ὁποῖος ἦταν ἀρχιερεὺς ἐκείνου τοῦ ἔτους.* Οἱ συνοπτικοὶ εὐαγγελισταί, Ματθαῖος, Μᾶρκος καὶ Λουκᾶς, ἀναφέρουν τὴ δεύτερη προσαγωγή, ἐπειδὴ αὐτὴ ἦταν ἡ ἐπίσημη καὶ κατ' αὐτὴν ἀπαγγέλθηκε ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασι κατὰ τοῦ Ἰησοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς ὡδηγήθηκε πρῶτα στὸν Ἄννα, καίτοι αὐτὸς δὲν ἦταν ὁ ἀρχιερεὺς ἐκείνου τοῦ ἔτους καὶ ὁ προϊστάμενος τοῦ Συνεδρίου, ἦταν ὅμως ***«πενθερὸς τοῦ Καϊάφα»*** καὶ ἀρχηγὸς ἀρχιερατικῆς οἰκογενείας καὶ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς διηύθυνε υἱοὺς καὶ γαμβρούς του, οἱ ὁποῖοι διαδοχικῶς κατέλαβαν τὸ ἀρχιερατικὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον εἶχε καταντήσει ὠνητὸ καὶ τὸ ἀγόραζαν ἀπὸ τὴ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία ὅσοι προσέφεραν περισσότερα χρήματα. Οἰκογενειοκρατία, συγγενειοκρατία καί, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, σιμωνία ὡς πρὸς τὴν κατάληψι τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος! Καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς ναὸς *«οἶκος ἐμπορίου»* (β΄ 16) καὶ ἀνώνυμη ἑταιρεία τῶν ἀρχιερέων. Τὸν Ἰησοῦ δὲν καταδίκασαν στὴ Γαλιλαία, ὅπου κήρυττε, *«Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ»* καὶ *«Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ»* (Ματθ. στ΄ 26, 28). Τὸν Ἰησοῦ καταδίκασαν στὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ὕψωσε φραγγέλλιο καὶ ἔπληξε τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τοῦ ἱερατείου... Ἂς προσέξουν αὐτὸ τὸ σημεῖο οἱ φιλάργυροι, καὶ ἰδιαιτέρως ὅσοι εἶνε φιλάργυροι ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ ἱερατεῖο, καὶ μάλιστα οἱ φιλάργυροι ἀρχιερεῖς.

Ὁ λόγος τοῦ Καϊάφα στὸ ια΄ 50, *«ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ»*, ἦταν προφητεία περὶ τῆς θυσίας τοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ (ια΄ 51). Βεβαίως ὁ Καϊάφας δὲν εἶχε τὴ συνείδησι, ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος ἦταν προφητεία. Καὶ ἐμεῖς βεβαίως δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ θεωρήσωμε αὐτὸ τὸ λόγο προφητεία, ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν βεβαίωνε τοῦτο θεοπνεύστως. Ὁ Καϊάφας, ὅπως δεικνύει ἡ φράσι ***«συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις»***, εἶπε αὐτὸ τὸ λόγο ὡς συμβουλὴ στοὺς Ἰουδαίους. Συμβούλευσε δηλαδή, ὅτι συμφέρει νὰ θανατωθῇ ἕνας ἄνθρωπος χάριν τοῦ λαοῦ. Καὶ συνεπῶς εἶχε προαποφασίσει τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ δὲ δίκη ἦταν σκηνοθεσία καὶ παρῳδία. Καὶ πόσοι ἀθῷοι ἄνθρωποι σύρονται σὲ δίκες σκηνοθεσίες καὶ παρῳδίες!

Ἀναρίθμητοι οἱ ἀθῷοι, οἱ ὁποῖοι καταδικάζονται ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα δικαστήρια. Ἀλλ᾽ ὑπάρχει καὶ τὸ θεῖο δικαστήριο, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Χριστός, ὁ ἀπολύτως ἀθῷος καὶ καταδικασθεὶς ἀπὸ ἀδίκους κριτάς, θὰ δικαιώσῃ τοὺς ἀδίκως καταδικασθέντες, καὶ θὰ καταδικάσῃ τοὺς καταπατητὰς τῆς δικαιοσύνης. Ὑπάρχει ἠθικὴ νομοτέλεια. Οἱ καταπατηταὶ τῆς δικαιοσύνης ὁπωσδήποτε θὰ λογοδοτήσουν σ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν ἄνθρωπο μὲ λογικὴ καὶ συνείδησι, καὶ θὰ πληρώσουν τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀδικίας τους μὲ αἰωνία καταδίκη. *«Ἔστι Δίκης ὀφθαλμός»*, ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, καίτοι δὲν γνώριζαν τὸν ἀληθινὸ Θεό. *«Δίκαιος Κύριος καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε»*, λέγουμε ἐμεῖς μαζὶ μὲ τὸν Ψαλμῳδὸ (Ψαλμ. ι΄ 7). Καὶ *«Ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι»*, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α΄ Κορ. στ΄ 9), γιὰ ν᾽ ἀκούσουν προπάντων ὅσοι καταργοῦν τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε μόνον ἀγάπη καὶ δὲν τιμωρεῖ.

Στίχ. 15-16: *«Ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. Ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἀκολουθοῦσε δὲ τὸν Ἰησοῦ ὁ Σίμων Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής* (ὁ Ἰωάννης). *Ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦταν γνωστὸς στὸν ἀρχιερέα, καὶ μπῆκε μαζὶ μὲ τὸν Ἰησοῦ στὴν αὐλὴ τοῦ ἀρχιερέως, ἐνῷ ὁ Πέτρος στεκόταν ἔξω κοντὰ στὴν ἐξώπορτα. Βγῆκε τότε ὁ*

μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὁ γνωστὸς στὸν ἀρχιερέα, καὶ μίλησε στὴ θυρωρό, καὶ ἔβαλε τὸν Πέτρο μέσα».

Ὁ Σίμων Πέτρος ***«ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ»***. Ἀρχικῶς ὁ Πέτρος, κατὰ τὴ σύλληψι τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν οἱ μαθηταὶ διασκορπίσθηκαν, ἀπομακρύνθηκε, διότι φοβήθηκε, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταί. Αὐτὸς δὲ ἐπὶ πλέον φοβήθηκε, διότι ἀπέκοψε τὸ αὐτὶ τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως Μάλχου. Ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου ἀναθάρρησε, θυμήθηκε τὶς ὑποσχέσεις, ποὺ εἶχε δώσει στὸ Χριστό, καὶ τὸν ἀκολούθησε *«ἀπὸ μακρόθεν»* (Ματθ. κστ' 58). Τὸ ὅτι δὲ ὁ Πέτρος ἀκολούθησε τὸ Χριστὸ κατὰ τὴ φοβερὴ αὐτὴ ὥρα, αὐτὸ σημαίνει ἀγάπη. Ἀλλὰ τὸ ὅτι ἀκολούθησε *«ἀπὸ μακρόθεν»*, αὐτὸ σημαίνει φόβο. Καὶ περισσότερο σημαίνει φόβο ἡ ἄρνησι, ἡ ὁποία ἐπακολούθησε. Φοβήθηκε ὁ ἀπόστολος, ἀλλὰ πάντως ἀκολούθησε.

Καὶ ἐμεῖς ν' ἀκολουθοῦμε τὸ Χριστό, ὄχι μόνο κατὰ τὶς εὔκολες καὶ τὶς εὐχάριστες ὧρες, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὶς δύσκολες καὶ φοβερές. Καὶ ἂν κατὰ τὶς φοβερὲς ὧρες αἰσθανώμεθα φόβο, ἀλλ' ἔχωμε μέσα μας ἀγάπη πρὸς τὸ Χριστό, ὁ Χριστὸς λαμβάνει ὑπ' ὄψι του περισσότερο τὴν ἀγάπη μας καὶ ὀλιγώτερο τὸ φόβο μας καὶ μᾶς βλέπει μὲ πολλὴ συμπάθεια καὶ μᾶς ὁδηγεῖ στὴ σωτηρία.

Τὸν Ἰησοῦ ἀκολούθησε ***«καὶ ὁ ἄλλος μαθητής»***. Πρόκειται γιὰ τὸ συγγραφέα τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου, τὸν Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος συστηματικῶς ἀποφεύγει ν' ἀναφέρῃ τ' ὄνομά του ἀπὸ ταπεινοφροσύνη. Εἶνε ὁ μαθητής, τὸν ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως. Καὶ ἐκεῖνος ἀγαποῦσε πολὺ τὸν Ἰησοῦ, καὶ ἀπὸ ἀγάπη τὸν ἀκολούθησε στὴν πορεία του πρὸς τοὺς ἐχθρούς του τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ στὴ συνέχεια πρὸς τὸ Γολγοθᾶ, καὶ βρέθηκε κάτω ἀπὸ τὸ σταυρὸ μαζὶ μὲ τὴ μητέρα τοῦ Ἐσταυρωμένου.

Ὁ Ἰωάννης ἦταν γνωστὸς στὸν ἀρχιερέα. Κατὰ μία γνώμη, διότι ὡς ψαρᾶς προμήθευε ψάρια στὸν ἀρχιερέα. Ὡς γνωστὸς στὸν ἀρχιερέα ὁ Ἰωάννης, εἰσῆλθε μαζὶ μὲ τὸν Ἰησοῦ στὴν αὐλὴ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀνακτόρου. Ὁ δὲ Πέτρος στεκόταν ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλή, κοντὰ στὴν ἐξώπορτα. Ἐπιθυμοῦσε νὰ εἶνε ὅσο τὸ δυνατὸ πλησιέστερα πρὸς τὸ Διδάσκαλο, καὶ ἀνέμενε εὐκαιρία νὰ τὸν πλησιάσῃ περισσότερο. Διδασκόμεθα ἀπ' αὐτό, ὅταν συναντοῦμε δυσκολίες γιὰ ν' ἀκολουθήσωμε τὸν Κύριο, νὰ ἐπιμένωμε κάνοντας ὅ,τι σ' ἐμᾶς εἶνε δυνατό. Πάντοτε δὲ νὰ ἐνεργοῦμε μὲ σύνεσι. Ὁ Πέτρος ἀπὸ ἀγάπη ἀκολούθησε τὸ Χριστὸ μέχρις ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλὴ τοῦ ἀρχιερατικοῦ μεγάρου, καὶ ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς αὐλῆς, γιὰ νὰ εἶνε

πλησιέστερα στὸ Χριστό. Ἀλλ᾿ ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη του δὲν ἦταν ἰσχυρή, γι᾿ αὐτό, ὅταν ὁ Ἰωάννης μίλησε στὴ θυρωρὸ καὶ ἐπέτρεψε νὰ εἰσέλθῃ ὁ Πέτρος στὴν αὐλή, ἐνέπεσε σὲ παγίδα. Δὲν θυμήθηκε τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, ὅτι θὰ τὸν ἀρνιόταν τρεῖς φορές, καὶ ἐξέθεσε τὸν ἑαυτό του σὲ κίνδυνο καὶ ὑπέστη τὴ μεγαλύτερη πνευματικὴ συμφορὰ τῆς ζωῆς του. Γι᾿ αὐτὸ ἐμεῖς, ἂν εἶνε σαφές, ὅτι σὲ δύσκολες ὧρες πρέπει νὰ ἐνεργήσωμε, ἂς ἐνεργοῦμε, ἐπικαλούμενοι τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου. Ἂν ὅμως ἡ κατὰ Θεὸν σύνεσι λέγῃ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐνεργήσωμε, τότε ἂς μὴν ἐπιρρίπτωμε ἀλογίστως τοὺς ἑαυτούς μας σὲ κινδύνους, διότι ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ μὴ μᾶς βοηθήσῃ καὶ νὰ καταισχυνθοῦμε, ὅπως ὁ Πέτρος. *«Μετὰ βουλῆς πάντα ποίει»*, λέγει ὁ Θεός (Παροιμ. κδ΄ 71). Μὲ περίσκεψι νὰ κάνωμε τὰ πάντα. Καὶ νὰ προσευχώμεθα νὰ μᾶς φωτίζῃ ὁ Θεὸς νὰ ἐνεργοῦμε μὲ περίσκεψι.

Στίχ. 17-18: *«Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Λέγει ἐκεῖνος· Οὐκ εἰμι. Εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. Ἦν δὲ μετ᾿ αὐτῶν ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος»*.

Τὸ ***«οὖν»*** ἐδῶ σημαίνει *«ἀλλά»*, ὅπως καὶ ἀλλοῦ, π.χ. στὰ χωρία Ματθ. κστ΄ 54, στ΄ 62, Ρωμ. ι΄ 14, Α΄ Τιμ. γ΄ 2. Ἡ λέξι ***«παιδίσκη»*** δὲν σημαίνει «μικρὴ δούλη», ἀλλὰ *«δούλη»*, ὅπως π.χ. στὰ χωρία Γεν. ιβ΄ 16, Ἐξόδ. κγ΄ 12, Ἐσθ. ζ΄ 4, Ψαλμ. πε΄ 16, ριε΄ 7, Γαλ. δ΄ 22, 30, 31. Δυνάμεθα νὰ μεταφράσωμε τὴ λέξι καὶ *«ὑπηρέτρια»*. Τὸ ***«εἶ»***, δεύτερο ἑνικὸ πρόσωπο τοῦ «εἰμί», σημαίνει *«εἶσαι»*. Τὸ ***«εἱστήκεισαν»*** καὶ τὸ ***«ἦν ἑστώς»***, ὑπερσυντέλικοι τοῦ «ἵσταμαι», δὲν σημαίνουν ἀντιστοίχως «στέκονταν» καὶ «στεκόταν», ἀφοῦ κατὰ τὰ χωρία Ματθ. κστ΄ 58, 59, Μάρκ. ιδ΄ 54, Λουκ. κβ΄ 55-56 ὁ Πέτρος καὶ ***«οἱ ὑπηρέται»*** κάθονταν στὴν αὐλὴ γύρω ἀπὸ τὴ φωτιὰ καὶ θερμαίνονταν, ἀλλὰ σημαίνουν ἀντιστοίχως *«ἦταν ἐκεῖ»* καὶ *«ἦταν»*. Βλέπε τὴν ἑρμηνεία τοῦ ιη΄ 18 στὸ ἡμέτερο ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. γ΄, σελ. 160-161. Τὸ ***«ὑπηρέται»*** σημαίνει *«ἀστυνομικὰ ὄργανα»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἀλλὰ λέγει ἡ δούλη (ἢ ὑπηρέτρια) ἡ θυρωρὸς στὸν Πέτρο: "Μήπως καὶ σὺ εἶσαι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου;". Λέγει ἐκεῖνος: "Δὲν εἶμαι". Ἦταν δὲ ἐκεῖ οἱ δοῦλοι καὶ τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα, καὶ εἶχαν ἀνάψει φωτιά, διότι ἔκανε ψῦχος, καὶ θερμαίνονταν. Μαζί τους δὲ ἦταν καὶ θερμαινόταν καὶ ὁ Πέτρος»*.

Οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταὶ διηγοῦνται ἐν συνεχείᾳ τὶς τρεῖς ἀρνήσεις τοῦ Πέτρου. Ὁ Ἰωάννης διηγεῖται κατὰ τὴ σειρὰ τῶν γεγονότων. Ἂς παρατηρήσωμε δὲ πρῶτα τὴν ἀμεροληψία καὶ τὴν εἰλικρίνεια τῶν εὐαγγελιστῶν. Στὰ κείμενά τους δὲν ἀποκρύπτουν τὴν ἄρνησι τοῦ Πέτρου, τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, καὶ γενικώτερα βεβαίως δὲν ἀποκρύπτουν τὰ ἐλαττώματα καὶ πάθη τῶν ἀποστόλων, καίτοι μάλιστα οἱ δύο ἀπὸ τοὺς εὐαγγελιστάς, ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Ἰωάννης, εἶνε ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους. Δὲν ὑπάρχουν ἱστορικοὶ τόσον ἀμερόληπτοι καὶ εἰλικρινεῖς ὅσον οἱ εὐαγγελισταί.

«Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;». Κατὰ τοὺς ἄλλους εὐαγγελιστὰς ἡ δούλη, ἡ θυρωρός, γιὰ τὸν Πέτρο εἶπεν εὐθέως, ὅτι καὶ αὐτὸς εἶνε ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλ᾽ ἐδῶ ὁ Ἰωάννης παρουσιάζει τὴ δούλη νὰ ἐρωτᾷ τὸν Πέτρο: Μήπως καὶ σὺ εἶσαι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου; Δὲν ὑπάρχει ἀντίφασι τοῦ Ἰωάννου πρὸς τοὺς ἄλλους εὐαγγελιστάς. Ἡ δούλη ἢ ἀρχικῶς ὡμίλησε στὸν Πέτρο ἐρωτηματικῶς καὶ κατόπιν εὐθέως, ἢ τὸ ἐρώτημά της ἦταν εὐγενὴς τρόπος τοῦ λέγειν καὶ ἰσοδυναμοῦσε μὲ τὴ γνώμη της, ὅτι ὁ Πέτρος ἦταν πράγματι μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ζήτησε ἀπ᾽ αὐτὴ νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ εἰσέλθῃ καὶ ὁ Πέτρος στὴν αὐλή. Ἄλλωστε ἡ προφορὰ τοῦ Πέτρου ἔδειχνε, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦταν Γαλιλαῖος, ὅπως οἱ ἄλλοι μαθηταὶ καὶ ὁ Ἰησοῦς (Ματθ. κστ΄ 69, 73, Μάρκ. ιδ΄ 67, 70, Λουκ. κβ΄ 59). Ἐπίσης δὲν εἶνε ἀντίφασι, ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ δὲν συμπίπτουν μόνον ἀλλὰ καὶ διαφέρουν ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶπαν γιὰ τὸν Πέτρο, ὅτι καὶ αὐτὸς εἶνε μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ διαφορὰ ὀφείλεται στὸ ὅτι κατὰ τὶς τρεῖς ἀρνήσεις τοῦ Πέτρου δὲν ὡμίλησαν μόνο τὰ πρόσωπα, στὰ ὁποῖα συμπίπτουν οἱ εὐαγγελισταί, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πρόσωπα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἕνας εὐαγγελιστὴς ἀναφέρει τοῦτο καὶ ἄλλος ἐκεῖνο, ἕνας ἀναφέρει ἕνα καὶ ἄλλος πολλά. Ὅταν δόθηκε ἀφορμὴ ἀπὸ μία δούλη, καὶ ἄλλη δούλη καὶ πολλὰ ἄλλα πρόσωπα ἄρχιζαν νὰ «πειράζουν» τὸν Πέτρο. Τὸν ἐπισήμανε δὲ ὡς μαθητὴ τοῦ Ἰησοῦ καὶ δοῦλος, συγγενὴς τοῦ δούλου Μάλχου, τοῦ ὁποίου ὁ Πέτρος ἀπέκοψε τὸ αὐτί. Εἶπε στὸν Πέτρο: *«Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ᾽ αὐτοῦ;»* (στίχ. 26).

Στὸ ἐρώτημα τῆς δούλης ὁ Πέτρος, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόσχεσί του στὸ Χριστό, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἀπαρνηθῇ, καί, ἂν παρίστατο ἀνάγκη, θὰ θυσίαζε γι᾽ αὐτὸν τὴ ζωή του, ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ ὁμολογώντας μὲ καύχησι, ὅτι εἶνε μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, καὶ

νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν ἀθῳότητα καὶ τὸ μεγαλεῖο τοῦ Διδασκάλου του. Ἤ, τοὐλάχιστον, ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ, «Καὶ τί σημαίνει, ἂν εἶμαι μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ;». Ἀκόμη θὰ μποροῦσε καὶ νὰ μὴν ἀπαντήσῃ τίποτε στὴ δούλη ὁ Πέτρος, ἀλλὰ νὰ σιωπήσῃ. Ὅμως τρομοκρατήθηκε ἀπὸ τὸ ἐρώτημα τῆς δούλης καὶ ἔσπευσε νὰ ἀπαντήσῃ ***«Οὐκ εἰμι»***, *δὲν εἶμαι*. Ἀρνήθηκε, ὅτι εἶνε μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ. Ἔτσι ἀρνήθηκε τὸν Ἰησοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτό του ἀρνήθηκε. Καὶ τοῦτο ἐνώπιον μιᾶς εὐτελοῦς δούλης. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐλέγχει τὴ δειλία τοῦ Πέτρου μ' αὐτὰ τὰ λόγια: *«Τί λέγεις, ὦ Πέτρε; Οὐχὶ πρώην εἶπες, Ἂν δέῃ με καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ σοῦ θεῖναι, θήσω; Τί τοίνυν γέγονεν, ὅτι οὐδὲ θυρωροῦ φέρεις ἐρώτησιν; Μὴ γὰρ στρατιώτης ἦν ὁ ἐρωτῶν; Μὴ τῶν κατασχόντων τις; Θυρωρὸς ἦν εὐτελὴς καὶ ἀπερριμμένη, καὶ οὐδὲ ἡ ἐρώτησις θρασεῖα»*. Καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος λέγει γιὰ τὸν Πέτρο: *«Ἰδού· ὁ μεγίστης δυνάμεως στῦλος ἐσείσθη ἐκ θεμελίων εἰς ἁπλῆν πνοὴν τοῦ ἀνέμου»*.

Κατὰ τὴ δεύτερη ἄρνησι ὁ Πέτρος ἀρνήθηκε *«μεθ' ὅρκου»*. Καὶ κατὰ τὴν τρίτη ἄρνησι *«ἤρξατο καταναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν»* (Ματθ. κστ' 72, 74). Τόσο μεγάλη ἡ πτῶσι τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου! Καὶ γιατί τόσο μεγάλη ἡ πτῶσι; Διότι γιὰ τὸν ἑαυτό του εἶχε πεῖ πολὺ μεγάλο καὶ ὑπερήφανο λόγο· φαρισαϊκὸ λόγο. Ὅπως ὁ Φαρισαῖος τῆς παραβολῆς ὕψωσε τὸν ἑαυτό του ὑπεράνω πάντων, ἔτσι καὶ ὁ Πέτρος. Ὁ Χριστὸς προεῖπε: *«Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ»*. Καὶ ὁ Πέτρος εἶπεν: *«Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ»* (Μάρκ. ιδ' 27, 29). Ὁ Χριστὸς δηλαδὴ προεῖπε, ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταὶ θὰ κλονίζονταν ἀπέναντί του ἐκείνη τὴ νύκτα τῆς συλλήψεώς του ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν, ὅτι, ἂν ὅλοι κλονισθοῦν, ἐγὼ δὲν θὰ κλονισθῶ. Ἔθεσε τὸ ἐγώ του ὑπεράνω ὅλων τῶν ἄλλων μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπεράνω τῆς προρρήσεως τοῦ Χριστοῦ! Μεγάλη μπουκιὰ νὰ τρῶμε, λέγει λαϊκὴ ρῆσι, ἀλλὰ μεγάλο λόγο νὰ μὴ λέμε. Ἂν ἔχωμε τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ καὶ ποῦμε ὑπερήφανο λόγο, ὅπως ὁ Πέτρος, ὁ Θεὸς ἀποσύρει τὴ χάρι του καὶ πέφτουμε. Εἶνε αἰώνιο τὸ ἀξίωμα, *«Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται»* (Λουκ. ιδ' 11).

«Ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος». *Ἦταν δὲ μαζί τους ὁ Πέτρος καὶ θερμαινόταν*. Ἀσφαλῶς δὲ οἱ δοῦλοι καὶ τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα γύρω ἀπὸ τὴ φωτιὰ ἀφηγοῦνταν τὰ τῆς νυκτερινῆς ἐπιχειρήσεώς τους, καὶ καυχῶνταν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τους νὰ συλλάβουν τὸν Ἰησοῦ, καὶ χλεύαζαν τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα του,

καὶ διασκέδαζαν εἰς βάρος τοῦ σοβαρωτέρου καὶ πλέον θαυμαστοῦ προσώπου, ποὺ γνώρισε ὁ πλανήτης. Ὁ δὲ Πέτρος τί ἔπραξεν εὑρισκόμενος ἐν μέσῳ τῶν ἐμπαικτῶν τοῦ Διδασκάλου καὶ Κυρίου του; Διαμαρτυρήθηκε; Ὑπεράσπισε τὸ πρόσωπό του; Ὄχι βεβαίως. Διότι ὁ φόβος εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴν ψυχή του τὸ ἀνδρεῖο φρόνημα. Καὶ τοὐλάχιστον ἔπρεπε ν᾽ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τὸν ἑσμὸ τῶν ἐμπαικτῶν. Ἀλλὰ μᾶλλον ἀναμίχθηκε μ᾽ αὐτούς, γιὰ νὰ δώσῃ τὴν ἐντύπωσι, ὅτι δὲν εἶνε ὑπὲρ τοῦ Ναζωραίου, ἀλλ᾽ εἶνε καὶ αὐτὸς σὰν αὐτούς!

Ἦταν μεγάλη ἁμαρτία καὶ πτῶσι τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὅτι συσχηματίσθηκε μὲ τοὺς χλευαστὰς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀρνήθηκε ὅτι εἶνε μαθητής του. Ἀλλὰ δὲν εἶνε μικρὴ ἁμαρτία καὶ πτῶσι τοῦ χριστιανοῦ, ὅταν συσχηματίζεται μὲ τὸν κόσμο καὶ ἀποφεύγῃ νὰ δείξῃ, ὅτι ἔχει σχέσι μὲ τὸ Χριστό, γιὰ νὰ μὴ τὸν εἰρωνευθῇ ὁ κόσμος καὶ τὸν κατηγορήσῃ ὡς θρησκόληπτο. Αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ χριστιανοῦ εἶνε εἶδος ἀρνήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὁ χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζῃ τὴ γνώμη τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὴν κρίσι τοῦ Θεοῦ. Γιὰ τὸν ἀληθινὸ χριστιανὸ ἡ γνώμη τοῦ ἀντιθέου καὶ μυκτηριστοῦ κόσμου δὲν ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ ἕνα ράκος.

Στίχ. 19-21: *«Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. Τί με ἐπερωτᾷς; Ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ».*

Τὸ ***«οὖν»*** εἶνε μεταβατικό, ὅπως καὶ ἀλλοῦ, π.χ. στὸ δ′ 1, 46, στ′ 41, 60, καὶ ἐξηγεῖται *«δέ»*. Τὸ ***«παρρησίᾳ»*** σημαίνει *«φανερά»*. Τὸ ***«συνέρχονται»*** σημαίνει *«συγκεντρώνονται»*. Τὸ ***«ἀκηκοότας»*** εἶνε μετοχὴ παρακειμένου τοῦ «ἀκούω» καὶ σημαίνει *«αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀκούσει»*.

Μεταφράζουμε: *«Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ρώτησε τὸν Ἰησοῦ γιὰ τοὺς μαθητάς του καὶ τὴ διδασκαλία του. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ ἀποκρίθηκε: "Ἐγὼ φανερὰ μίλησα στὸν κόσμο, ἐγὼ πάντοτε δίδαξα στὴ συναγωγὴ καὶ στὸ ναό, ὅπου πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συγκεντρώνονται, καὶ κρυφὰ δὲν εἶπα τίποτε. Γιατί ρωτᾷς ἐμένα; Ρώτησε αὐτούς, ποὺ ἔχουν ἀκούσει, τί κήρυξα σ᾽ αὐτούς. Νά, αὐτοὶ ξέρουν τί εἶπα ἐγώ"»*.

«Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν». Ἀρχίζει ἡ ἀνάκρισι. Καὶ ποῖος ὁ ἀνακρινόμενος; Ὁ Μεσσίας καὶ Θεός, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ λόγο του διακήρυττε καὶ μὲ τὰ πρωτοφανῆ θαύματά του ἀποδείκνυε τὴ μεσσιακὴ ἰδιότητά του καὶ τὴ θεότητά του, καθὼς ἄλλωστε προφήτευε ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. Καὶ ποῖος ὁ ἀνακριτής; Ἀρχιερεύς, ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἔπρεπε νὰ ἐγκολπωθῇ τὸ Μεσσία καὶ Θεό. Ποῖος ἐπίσης ὁ ἀνακριτής; Ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος. Καὶ ποῖος ὁ ἀνακρινόμενος; Ὁ Κριτὴς πάντων. Ἔσεισε καὶ κατέπληξε τὴν ἁγία γῆ ἡ παρουσία του. Ἀλλὰ πῆγε ποτὲ ὁ ἀρχιερεὺς νὰ τὸν δῇ καὶ νὰ τὸν ἀκούσῃ; Δὲν καταδέχθηκε ὁ ἄνθρωπος νὰ ἰδῇ καὶ ν' ἀκούσῃ τὸ Θεάνθρωπο! Ἡ ἀνάκρισι παράνομη. Χωρὶς αἰτία καὶ διατύπωσι κατηγορίας συνέλαβαν τὸν Ἰησοῦ ὡς κακοποιό, τὸν ἔδεσαν καὶ δέσμιο τὸν ὡδήγησαν στὸ ἀνώτατο Ἰουδαϊκὸ δικαστήριο, γιὰ νὰ τὸν δικάσουν, ἢ μᾶλλον γιὰ νὰ τὸν καταδικάσουν, ἀφοῦ ἡ ἐναντίον του ἀπόφασι εἶχε ληφθῆ ἐκ τῶν προτέρων. Ἡ δίκη ἦταν πρόσχημα, παρῳδία δίκης. Ἀλλ' ἂς λεχθῇ στὸ σημεῖο τοῦτο, ὅτι ὑπάρχουν περιπτώσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες καὶ ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας δὲν τηροῦν οὔτε προσχήματα, καταδικάζουν ἀνθρώπους χωρὶς κλῆσι σὲ ἀπολογία, χωρὶς προσαγωγὴ ἐνώπιόν τους, χωρὶς δίκη. Καταδίκη χωρὶς δίκη!

Ἐπειδὴ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ δὲν ὑπῆρχε καμμία καταγγελία, καμμία συγκεκριμένη κατηγορία, ὁ ἀρχιερεὺς κάνει ἐρωτήσεις στὸν Ἰησοῦ προσπαθώντας νὰ βρῇ αἰτία τώρα καὶ νὰ διατυπώσῃ κατηγορία τώρα ἐναντίον του. Ὁ δικαστὴς αὐτὸς γίνεται καὶ δημόσιος κατήγορος. Ἐπειδὴ ἐπίσης δὲν ὑπάρχει μάρτυς κατηγορίας, ὁ δικαστὴς αὐτὸς προσπαθεῖ νὰ μεταβάλῃ τὸν Ἰησοῦ σὲ κατήγορο τοῦ ἑαυτοῦ του. Πρωτοτυπία στὰ δικαστικὰ χρονικά!

Ὁ ἀρχιερεὺς ἐρωτᾷ τὸν Ἰησοῦ ***«περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ».*** Γιατί ἐρωτᾷ γιὰ τοὺς μαθητάς; Διότι ἡ μόνη κατηγορία, ἡ ὁποία μποροῦσε νὰ ἰσχύσῃ ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ἦταν ἡ κατηγορία τῆς στάσεως κατὰ τῶν Ρωμαίων κατακτητῶν. Ἐρωτᾷ λοιπὸν ὁ ἀρχιερεὺς γιὰ τοὺς μαθητάς, διότι ἤθελε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ἰησοῦ κάποιο λόγο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο νὰ φαινόταν, ὅτι συγκέντρωσε γύρω του ὁμάδα ἐπαναστατῶν. Ἀλλὰ τέτοιος λόγος δὲν βγῆκε ἀπὸ τὸ ἀψευδὲς στόμα τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὁ Χριστὸς δὲν ἦλθε νὰ κηρύξῃ πολιτικὴ ἐπανάστασι, ἀλλὰ πνευματικὴ ἐπανάστασι. Ἐν τούτοις οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄλλοι ἐχθροὶ τοῦ Ἰησοῦ, τέκνα τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους Διαβόλου, κατασκεύασαν τὴ συκοφαντία, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν πολιτικὸς ἐπαναστάτης. Ὅταν τὸν ὡδήγησαν στὸν Πιλᾶτο, τὸν κατηγόρησαν σ' αὐτόν, ὅτι ἐξωθεῖ σὲ ἐπανάστασι τὸ ἔθνος, εἶνε ἐναντίον τῆς πληρωμῆς φόρων στὸν Καίσαρα

καὶ παρουσιάζεται ὡς βασιλεύς, κοσμικὸς βασιλεύς (Λουκ. κγ΄ 2, 5). Κατηγόρησαν δηλαδὴ τὸ Χριστὸ μὲ κατηγορίες τελείως ἀστήρικτες καὶ ἀντίθετες πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἔτσι συνήθως συμβαίνει. Οἱ ἀδίστακτοι ἐχθροί, ὅταν δὲν βρίσκουν αἰτίες νὰ κατηγορήσουν κάποιον, κατασκευάζουν αἰτίες.

Ἐπίσης ὁ ἀρχιερεὺς ρώτησε τὸν Ἰησοῦ γιὰ τοὺς μαθητάς του, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ διαπιστώσῃ, ἂν τοὺς εἵλκυσε κοντά του ἁπλῶς ὡς ραββῖνος ἢ μὲ τὴν ἀξίωσι, ὅτι εἶνε ὁ Μεσσίας. Τοὺς Ἰουδαίους, καὶ πρῶτα βεβαίως τοὺς ἀρχιερεῖς, βασάνιζε ἡ σκέψι, μήπως ὁ Ἰησοῦς εἶνε πράγματι ὁ Μεσσίας (ι΄ 24). Καὶ ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα καὶ ρητῶς βεβαίωσε, ὅτι εἶνε ὁ Μεσσίας, καθὼς προφητευόταν στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δὲν εἶχαν τὴν ψυχικὴ δύναμι νὰ τὸν παραδεχθοῦν, διότι ἦταν ἀνώτερός τους. Ὅπως φαίνεται, ἔπρεπεν ὁ Μεσσίας νὰ εἶνε κατώτερός τους, γιὰ νὰ τὸν δεχθοῦν!

Ὁ ἀρχιερεὺς ρώτησε τὸν Ἰησοῦ καὶ γιὰ τὴ διδασκαλία του. Διότι ἤθελε νὰ ἀποσπάσῃ κάτι ἀπὸ τὸ στόμα του, γιὰ νὰ τὸν κατηγορήσῃ, ὅτι διδάσκει ἀντιθέτως πρὸς τὸ μωσαϊκὸ νόμο, νεωτερίζει, κάνει παρασυναγωγές, εἰσάγει κακὰ δόγματα. Ἀλλὰ πάλι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ δὲν βγῆκε λόγος, γιὰ νὰ τὸν ἐνοχοποιήσῃ ὁ ἀρχιερεύς. Ἄλλοτε ὁ Ἰησοῦς ὡς ἄνθρωπος εἶπε, ὅτι δὲν ἦλθε νὰ καταλύσῃ τὸ νόμο ἢ τοὺς προφῆτες, ἀλλὰ νὰ ἐκπληρώσῃ (Ματθ. ε΄ 17). Ἐπίσης ὡς Θεὸς ὁ Ἰησοῦς τελειοποίησε τὸ μωσαϊκὸ νόμο, λέγοντας: «*Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις... ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει* κλπ.» (Ματθ. ε΄ 21-22, 27-28, 33-34, 38-39, 43-44). Τὸ νὰ κάνῃ κανεὶς τὸ καλὸ καλλίτερο, τὸ ἀτελὲς τέλειο, αὐτὸ βεβαίως δὲν εἶνε ἄξιο κατακρίσεως, ἀλλ' ἐπιδοκιμασίας. Ἄλλωστε στὴν Παλαιὰ Διαθήκη προφητευόταν, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεσσία ἀπὸ τὴ Σιὼν καὶ τὸ Θεὸ θὰ προερχόταν νόμος (Ἡσ. β΄ 3, να΄ 4), νέος νόμος, ἀνώτερος τοῦ μωσαϊκοῦ, ὁ εὐαγγελικὸς νόμος, «*νόμος τέλειος*» κατὰ τὸ Ἰακ. α΄ 25. Ὁ Ἰησοῦς μὲ τὰ θαύματά του βεβαίωνε τὴ διδασκαλία του καὶ τὴν ἀλήθεια, ὅτι εἶνε ὁ Μεσσίας καὶ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ νομοθετήσῃ νέο νόμο. Ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἰησοῦ δὲν συγκινήθηκαν οὔτε ἀπὸ τὸ πρωτοφανὲς καὶ καταπληκτικώτατο θαῦμα, ποὺ ἔγινε στὸν ἐκ γενετῆς τυφλό, καὶ ἔλεγαν, ὅτι παραδέχονται μόνο τὸ Μωυσῆ (θ΄ 28-29). Ὅπως φαίνεται, ὁ Μεσσίας καὶ Θεὸς ἔπρεπε νὰ μὴν εἶνε ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Μωυσῆ, γιὰ νὰ τὸν παραδεχθοῦν! Ὁ παραλογισμὸς τῶν ἀσεβῶν καὶ τῶν ἀπίστων δὲν ἔχει ὅρια.

Στὸν ἀρχιερέα ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπάντησε γιὰ τὴ διδασκαλία του καὶ δὲν ἔδωσε μαρτυρία γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ παρέπεμψε στοὺς **«ἀκηκοότας»**, στοὺς ἀκροατὰς τῶν κηρυγμάτων του. Γιατί ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔδωσε μαρτυρία γιὰ τὸν ἑαυτό του; Διότι ἦταν κατηγορούμενος καὶ ἡ μαρτυρία κατηγορουμένου ἀνθρώπου δὲν ἰσχύει. Ἄλλοτε ὁ Ἰησοῦς εἶχε πεῖ: *«Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής»* (ε´ 31). *Ἐὰν ἐγὼ δίνω μαρτυρία γιὰ τὸν ἑαυτό μου, ἡ μαρτυρία μου δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὡς ἀληθής, δὲν ἰσχύει.* Αὐτὸ τὸ λόγο εἶπε βεβαίως ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος. Διότι γιὰ τὸ Χριστὸ ὡς Θεὸ ἰσχύει ὁ ἀντίθετος λόγος του, *«Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου»* (η´ 14). *Καὶ ἂν ἐγὼ δίνω μαρτυρία γιὰ τὸν ἑαυτό μου, ἡ μαρτυρία μου ἰσχύει.* Ὁ Ἰησοῦς ὡς Θεὸς μποροῦσε νὰ δώσῃ μαρτυρία γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἀρχιερεὺς δὲν τὸν πίστευε ὡς Θεό, ἀλλὰ τὸν ἔβλεπεν ἁπλῶς ὡς ἄνθρωπο, γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς ὡς κατηγορούμενος ἄνθρωπος παρέπεμψε στὴ μαρτυρία τῶν ἀκροατῶν του γιὰ τὸ πρόσωπό του.

«Ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ», ἀποκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς στὸν ἀρχιερέα. *Ἐγὼ φανερὰ κήρυξα στὸν κόσμο.* Ὁ Χριστὸς κήρυττε δημοσίως, δὲν εἶχε κρυφὴ διδασκαλία, ὅπως οἱ μασόνοι καὶ ἄλλοι σκοτεινοὶ ἄνθρωποι. Ὅσοι ἔχουν κρυφὴ διδασκαλία, δικαίως κατηγοροῦνται, ὅτι ἔχουν ὕποπτους καὶ κακοὺς σκοπούς.

«Ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ». Τὸ **«πάντοτε»** λέγεται μὲ σχετικὴ ἔννοια, διότι ὁ Χριστὸς κήρυξε καὶ σὲ ἄλλους χώρους, σὲ σπίτια καὶ στὴν ὕπαιθρο, μέχρι παραλίες, ὄρη καὶ ἐρήμους, διδάσκοντας ἔτσι, ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται στοὺς τόπους τῆς λατρείας, ἀλλὰ νὰ ἐπεκτείνεται παντοῦ, σὲ κάθε τόπο τῆς δεσποτείας τοῦ Κυρίου. Ἐδῶ ὅμως ὁ Χριστὸς ἀναφέρεται στὴν κήρυξι τοῦ λόγου του στὶς συναγωγὲς καὶ στὸ ναό, διότι οἱ συναγωγὲς καὶ ὁ ναὸς ἦταν τὰ θρησκευτικὰ κέντρα, ὅπου **«πάντοτε»** οἱ Ἰουδαῖοι συγκεντρώνονταν γιὰ κήρυγμα, προσευχὴ καὶ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Ἂς σημειωθῇ στὸ σημεῖο τοῦτο, ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, καίτοι ἦταν ἐχθρικοὶ πρὸς τὸν Ἰησοῦ, δὲν ἀπαγόρευαν νὰ κηρύττῃ στὶς συναγωγὲς καὶ στὸ ναό. Ἦταν δημοκρατικώτεροι ἀπὸ μερικοὺς ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὁποῖοι σὲ εὐσεβεῖς καὶ ἱκανοὺς κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου ἀπαγορεύουν τὸ κήρυγμα στοὺς χώ-

ρους τῆς δικαιοδοσίας τους. Ἐνεργοῦν δὲ ἔτσι οἱ δικτάτορες τῆς Ἐκκλησίας εἴτε διότι δὲν ἀγαποῦν τὸ κήρυγμα, εἴτε διότι εἶνε φθονεροὶ καὶ φοβοῦνται μήπως κήρυκες ἀνώτεροι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐπισκιάσουν, εἴτε διότι τρέμουν μήπως ἀπὸ τὸ στόμα θαρραλέων κηρύκων ἀκουσθοῦν πικρὲς ἀλήθειες, εἴτε διότι θέλουν νὰ εὐαρεστήσουν σὲ δυσμενεῖς πρὸς θαρραλέους κήρυκες ἄλλους ἀρχιερεῖς, ἰδίως ὅταν αὐτοὶ οἱ ἀρχιερεῖς εἶνε κοσμικῶς ἰσχυρότατοι, ἔστω καὶ ἂν εἶνε προδότες τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Οἱ μικροὶ σὲ πνευματικὸ ἀνάστημα ἀρχιερεῖς λιγώτερο ὑπολογίζουν τὸ Χριστὸ καὶ περισσότερο τοὺς ἰσχυροτάτους κοσμικῶς ἀξιωματούχους. Γι' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι δὲν δέχονται τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ Χριστὸς εἶπε, ὅτι θὰ τιμωρηθοῦν χειρότερα ἀπὸ τοὺς Σοδομῖτες καὶ τοὺς Γομορρῖτες (Ματθ. ι' 14-15). Πόσο δὲ μᾶλλον χειρότερα θὰ τιμωρηθοῦν ἐκεῖνοι οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀπαγορεύουν τὸ ἀκραιφνὲς κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἐνῷ πρῶτοι αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ τὸ δέχωνται καὶ νὰ τὸ ἐνισχύουν, ἐπιστρατεύοντες κάθε πιστὸ καὶ ἱκανὸ πρόσωπο, δυνάμενο νὰ φέρῃ ὅπλο, *«τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ»* (Ἐφ. στ' 17), πρὸς ὑπεράσπισι τῆς πίστεως καὶ ἐξάπλωσι τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

Στὴ φράσι ***«ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδὲν»*** τὸ ***«οὐδὲν»*** λέγεται μὲ σχετικὴ ἔννοια, διότι ὁ Χριστὸς δὲν ὡμίλησε μόνο δημοσίως, ἀλλὰ καὶ ἰδιωτικῶς, ὅπως στὸ Νικόδημο, στὴ Σαμαρείτιδα καὶ στοὺς μαθητάς του. Καὶ ὅταν ὅμως ὁ Χριστὸς δίδασκε ἰδιωτικῶς, δὲν ἔλεγε λόγια, τὰ ὁποῖα ἦταν διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ δημοσίως λεγόμενα καὶ ἔπρεπε νὰ μείνουν μυστικά, ὅπως λόγια σκοτεινῶν ἀνθρώπων. Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὸ σκότος, εἶνε ἐξ ὁλοκλήρου φῶς, φῶς γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. *«Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι»* κατὰ τὴν ὡραία ἐκκλησιαστικὴ ἔκφρασι. Ὅσα ὁ Χριστὸς ἔλεγε στοὺς μαθητάς του κατ' ἰδίαν, τὰ ἔλεγε γιὰ νὰ τὰ κηρύξουν δημοσίως. *«Ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί, καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων»* (Ματθ. ι' 27). Αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς μαθητάς του σημαίνει: *Αὐτό, ποὺ σᾶς λέγω ἰδιαιτέρως, νὰ τὸ εἰπῆτε δημοσίως, καὶ αὐτό, ποὺ ἀκούετε στὸ αὐτί, νὰ τὸ κηρύξετε ἀπὸ τὶς ταράτσες.* Ἀκουέτωσαν ταῦτα οἱ Μασόνοι, οἱ Illuminati («Πεφωτισμένοι!»), καὶ ὅσοι ἄλλοι ἀνήκουν σὲ παρεμφερεῖς κλειστὲς Ὀργανώσεις, ὅπως εἶνε π.χ. ἡ Λέσχη Bilderberg.

Στίχ. 22-23: ***«Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ εἰπών· Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;»***

Τὸ ***«ὑπηρέτης»***, ὅπως καὶ ἄλλοτε εἴπαμε, σημαίνει *«ἀστυνομικὸ ὄργανο»*. Τὸ ***«παρεστηκώς»***, μετοχὴ παρακειμένου τοῦ «παρίσταμαι», σημαίνει *«παριστάμενος, εὑρισκόμενος πλησίον»*.

Μεταφράζουμε: *«Ὅταν δὲ εἶπεν αὐτά, ἕνας ἀπὸ τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα, ποὺ ἦταν κοντά, ἔδωσε ράπισμα στὸν Ἰησοῦ καὶ εἶπε: "Ἔτσι ὁμιλεῖς στὸν ἀρχιερέα;". Τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς: "Ἐὰν ὡμίλησα κακῶς, λέγε τί κακὸ εἶπα. Ἀλλ' ἐὰν ὡμίλησα καλῶς, γιατί μὲ κτυπᾷς;"»*.

Ἐπειδὴ στὸ ὕπουλο καὶ δόλιο ἐρώτημα τοῦ ἀρχιερέως πρὸς τὸν Ἰησοῦ (στίχ. 19) ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπάντησε, ἀλλὰ παρέπεμψε τὸν ἀρχιερέα στοὺς ἀκροατὰς τῆς διδασκαλίας του (στίχ. 20-21), ἕνα ἀστυνομικὸ ὄργανο, ποὺ ἦταν πλησίον στὸν Ἰησοῦ, θεώρησε αὐθάδη τὸ λόγο τοῦ Ἰησοῦ, ὕψωσε τὸ χέρι του καὶ τὸν ράπισε, γιὰ νὰ τὸν ἐξευτελίσῃ, λέγοντας: ***«Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ;»***. *Ἔτσι ὁμιλεῖς στὸν ἀρχιερέα;* Εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε: Ἔτσι ἐσὺ ὁ τιποτένιος ὁμιλεῖς σ' ἕνα ἐπίσημο, σ' ἕνα τόσο μεγάλο πρόσωπο; Ποῦ νὰ ἤξερε ὁ ραπιστὴς ποῖος στὴν πραγματικότητα εἶνε ὁ τιποτένιος καὶ ποῖος εἶνε ὁ μεγάλος! Ποῦ νὰ ἤξερε, ὅτι ἡ βάναυση πρᾶξι του προφητεύθηκε! Περιέχεται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη: *«Τὰς σιαγόνας μου ἔδωκα εἰς ῥαπίσματα»* (Ἠσ. ν' 6). Ποῦ νὰ ἤξερε, ὅτι ράπισε τὸν ἴδιο τὸ Μεσσία! Ποῦ νὰ ἤξερε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ὅπως τὰ ἔργα του ἀποδείκνυαν, εἶνε τόσο μεγάλος, ὥστε ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ τὴ μεγαλωσύνη του! Ποῦ νὰ ἤξερε, ὅτι τιποτένιος εἶνε ὁ ἴδιος ὁ ραπιστὴς ὡς τύπος δουλοπρεπέστατος καὶ κόλαξ γλοιωδέστατος; Ποῦ νὰ ἤξερε, ὅτι τιποτένιος εἶνε καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ὡς φθονερώτατος, ἐμπαθέστατος, δολιώτατος καὶ ἀδικώτατος κριτὴς τοῦ Ἰησοῦ! Τιποτένιος ὁ ἀρχιερεὺς καὶ διότι δὲν ἐπιτίμησε τὸ ραπιστὴ τοῦ Ἰησοῦ, ἢ μᾶλλον διότι μὲ τὴν προφανῆ ἀβυσσαλέα ἐμπάθειά του τὸν ἐνθάρρυνε στὴ βάναυση πρᾶξι του καὶ εὐχαριστήθηκε ἀπ' αὐτή. Εἶνε ἀπίστευτο σὲ δικαστήριο νὰ κτυπᾷ κανεὶς τὸν δικαζόμενο μπροστὰ στὰ μάτια τῶν δικαστῶν. Ἔπειτα ἀπὸ μερικὰ ἔτη ἄλλος ἀρχιερεὺς διέταξε τοὺς παρισταμένους νὰ κτυπήσουν τὸν ἀπόστολο Παῦλο στὸ στόμα (Πράξ. κγ' 2). Τέτοιοι ἦταν οἱ ἀρχιερεῖς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τέτοιοι ἦταν οἱ περιστοιχίζοντες αὐτούς. Ἂς προσέξουν μερικοὶ ἀρχιερεῖς τοῦ Χρι-

στιανισμοῦ, γιὰ νὰ ἰδοῦν τί εἶνε αὐτοί, καὶ τί εἶνε τὸ περιβάλλον αὐτῶν...

Ὁ Κύριος, ποιητὴς καὶ κυβερνήτης τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, μποροῦσε νὰ ἀνοίξῃ τὸν οὐρανὸ καὶ νὰ ρίξῃ φωτιὰ καὶ νὰ καύσῃ τὸν ραπιστή, ἢ νὰ ἀνοίξῃ τὴ γῆ καὶ νὰ καταπιῇ αὐτόν. Ἀλλὰ δὲν ἔπραξε τοῦτο. Ὑπέμεινε τὸ ράπισμα, ἕτοιμος νὰ ὑπομείνῃ στὴ συνέχεια περισσότερα καὶ μεγαλύτερα παθήματα, καὶ τὸ ἐξευτελιστικώτερο καὶ ὀδυνηρότερο ὅλων, τὴ σταύρωσι. Μὲ τὸ παράδειγμά του μᾶς διδάσκει ὁ Κύριος, ὅταν οἱ ἄνθρωποι μᾶς προσβάλλουν καὶ μᾶς ἀδικοῦν, νὰ μὴ προβαίνωμε σὲ ἀντεκδίκησι, ἀλλὰ νὰ ὑπομένωμε. «*Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες*», λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Ρωμ. ιβ΄ 17). *Σὲ κανένα νὰ μὴν ἀνταποδίδετε κακὸ ἀντὶ κακοῦ.* Ἐπίσης προχωρώντας ὁ ἀπόστολος λέγει: «*Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν*» (Ρωμ. ιβ΄ 21). *Νὰ μὴ νικᾶσαι ἀπὸ τὸ κακό, ἀλλὰ νὰ νικᾷς τὸ κακὸ μὲ τὸ καλό.* Σοῦ κάνει ὁ ἄλλος κακό; Νὰ τοῦ κάνῃς ἐσὺ καλό. Ὁ Παῦλος βρίσκεται σὲ πλήρη συμφωνία πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ στὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλία, «*Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ᾽ ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην*» (Ματθ. ε΄ 38-39). *Ἀκούσατε, ὅτι ἐλέχθη: Μάτι γιὰ μάτι καὶ δόντι γιὰ δόντι* (νόμος ταυτοπαθείας). *Ἀλλ᾽ ἐγὼ σᾶς λέγω νὰ μὴν ἀντισταθῆτε στὸ κακό. Ἀλλ᾽ ἂν κάποιος σὲ ραπίσῃ στὴ δεξιὰ σιαγόνα* (στὸ δεξὶ μάγουλο), *νὰ στρέψῃς σ᾽ αὐτὸν καὶ τὴν ἄλλη.* «*Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς*» (Ματθ. ε΄ 43-44). *Ἀκούσατε, ὅτι ἐλέχθη: Ν᾽ ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου καὶ νὰ μισῇς τὸν ἐχθρό σου. Ἀλλ᾽ ἐγὼ σᾶς λέγω, ν᾽ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς σας, νὰ δίνετε εὐχὲς σ᾽ ὅσους σᾶς καταρῶνται, νὰ εὐεργετῆτε ὅσους σᾶς μισοῦν, καὶ νὰ προσεύχεσθε γιὰ ὅσους σᾶς συμπεριφέρονται κακῶς καὶ σᾶς διώκουν.*

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν ἡ χάρις, ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἦταν σκληρός, διέτασσε ἀντεκδίκησι καὶ ταυτοπάθεια, γιὰ νὰ φαίνεται πόσο φοβερὸ πρᾶγμα εἶνε ἡ ἁμαρτία, καὶ νὰ φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ συγκρατοῦνται. Στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἐπειδὴ ἦλθεν ἡ χάρις, ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἔγινεν ἀνώτερος, τελειοποιήθηκε. Ὁ Χρι-

στός, ὁ φορεὺς τῆς χάριτος καὶ ὁ τελειωτὴς τοῦ νόμου, δίδαξε τὴν ἀνεξικακία καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἐχθρούς, εἰλικρινῆ καὶ ἔμπρακτη ἀγάπη. Καὶ ὁ ἴδιος πρῶτος ἔδειξε τὴν ἀγάπη του πρὸς καλοὺς καὶ κακούς, φθάνοντας μέχρι σταυρικῆς θυσίας ὑπὲρ πάντων. Καὶ ἔτσι ὁ Χριστὸς ὕψωσε τὴν ἠθικὴ στὸ ὕψιστο σημεῖο, τὸ ὁποῖον οἱ πρὸ Χριστοῦ ἠθικολόγοι οὔτε νὰ φαντασθοῦν ἠμποροῦσαν.

Ὅταν λοιπὸν συνάνθρωποι κάνουν σὲ μᾶς κακό, κατὰ τὸν τέλειο νόμο τοῦ Χριστοῦ δὲν πρέπει νὰ προβαίνωμε σὲ ἀντεκδίκησι, ἀλλὰ νὰ δείχνωμε ἀνεξικακία καὶ ἀγάπη. Ὅμως γιὰ τὴν κακὴ συμπεριφορά τους πρέπει νὰ διαμαρτυρώμεθα, γιὰ νὰ μὴ νομίζουν, ὅτι βρισκόμεθα σὲ κατάστασι ἀδυναμίας ἀπέναντί τους, καὶ νὰ μὴ δίνωμε τὴν ἐντύπωσι, ὅτι εἴμεθα, κατὰ τὶς λαϊκὲς ἐκφράσεις, «κορόιδα» καὶ «καρπαζοεισπράκτορες». Ἡ ἀνεξικακία καὶ ἡ ἀγάπη δὲν εἶνε ἀδυναμία, ἀλλ' ἡρωισμὸς ψυχῆς καὶ μεγαλεῖο. Ἐπίσης πρέπει νὰ διαμαρτυρώμεθα, καὶ μὲ τὴ διαμαρτυρία μας νὰ ἐλέγχωμε τὴν κακὴ συμπεριφορὰ τῶν συνανθρώπων, μήπως ἔλθουν σὲ συναίσθησι καὶ μετάνοια. Ὁ Χριστὸς διαμαρτυρήθηκε ὅταν δέχθηκε ράπισμα· ζήτησε τὸ λόγο ἀπὸ τὸ πρόσωπο ποὺ τὸν ράπισε: Ἐὰν ὡμίλησα κακῶς, λέγε τί κακὸ εἶπα. Ἀλλ' ἐὰν ὡμίλησα καλῶς, γιατί μὲ κτυπᾷς;

Στὸ σημεῖο τοῦτο γεννᾶται ἀπορία. Ἄλλοτε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, *«Ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην»* (Ματθ. ε΄ 39). Γιατί τώρα, συμφώνως πρὸς ἐκεῖνο τὸ λόγο του, δὲν ἔστρεψε καὶ τὴν ἄλλη σιαγόνα, γιὰ νὰ δεχθῆ καὶ ἄλλο ράπισμα, ἀλλὰ διαμαρτυρήθηκε; Ἡ λύσι τῆς ἀπορίας εἶνε αὐτή: Ἐκεῖνος ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ εἶνε ἀπὸ τοὺς λόγους, ποὺ δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνωνται κατὰ γράμμα. Τότε ὁ Χριστὸς εἶπε καὶ τὸ λόγο, *«Ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο»* (Ματθ. ε΄ 41). Αὐτὸς ὁ λόγος δὲν ἐννοεῖται βεβαίως κατὰ γράμμα. Διότι, ἂν κάποιος σὲ ἀγγαρεύσῃ ἕνα μίλι γιὰ νὰ φθάσῃ στὸν προορισμό του, καὶ σὺ ὑπάγῃς δύο μίλια, τί τὸ ὄφελος; Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος σὲ ἀγγάρευσε, βρίσκεται πάλι ἕνα μίλι μακριὰ ἀπὸ τὸν προορισμό του. Τὸ *«ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο μίλια»* δὲν σημαίνει λοιπὸν «πήγαινε μαζί του δύο μίλια», ἀλλὰ σημαίνει «δεῖξε προθυμία». Ἔτσι δὲ καὶ τὸ *«στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην σιαγόνα»* δὲν σημαίνει «στρέψε σ' αὐτὸν καὶ τὸ ἄλλο μάγουλο», ἀλλὰ σημαίνει «δεῖξε μακροθυμία καὶ ἀνεξικακία».

Ἡ Γραφὴ δὲν εἶνε τόσο εὔκολη, ὅσο νομίζεται ἀπὸ πολλούς. Περιέχει πολλὰ δύσκολα χωρία καὶ δημιουργεῖ πολλὲς ἀπορίες. Ἀκόμη

καὶ χωρία, τὰ ὁποῖα φαίνονται εὔκολα, στὴν πραγματικότητα εἶνε δύσκολα. Διὰ τοῦτο οὐ παντὸς πλεῖν εἰς τὸ πέλαγος τῶν νοημάτων τῆς Γραφῆς. Ἢ μᾶλλον, καὶ ὁ δεινότερος κολυμβητὴς δυσκολεύεται στὸ πνευματικὸ τοῦτο πέλαγος. Καὶ ὁ ἱκανώτερος καὶ προσεκτικώτερος ἐρευνητὴς καὶ τελειότερος ἑρμηνευτὴς τῆς Γραφῆς δὲν ἐπιλύει ὅλα τὰ προβλήματά της. Ἄβυσσος ζητημάτων ἡ Γραφὴ κατὰ τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο, τὸ μεγαλύτερο καὶ τελειότερο ἑρμηνευτὴ τῆς Γραφῆς.

Ἀπὸ τὸν Ἄννα στὸν Καϊάφα. Δεύτερη καὶ τρίτη ἄρνησι τοῦ Πέτρου

Στίχ. 24: *«Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα».*

Μεταφράζουμε: *«Ὁ Ἄννας τὸν ἔστειλε δεμένο στὸν Καϊάφα τὸν ἀρχιερέα».*

Ὁ παρὼν στίχος δημιούργησε πρόβλημα στοὺς ἑρμηνευτάς. Κατὰ μία γνώμη τὰ ἱστορούμενα ἀπὸ τὸν στίχ. 15 καὶ ἑξῆς μέχρι τὸ στίχ. 23 συνέβησαν κατὰ τὴν συνεδρίασι τοῦ μεγάλου Συνεδρίου προεδρεύοντος τοῦ ἀρχιερέως ἐκείνου τοῦ ἔτους Καϊάφα. Κατ' αὐτὴ τὴ γνώμη ὁ εὐαγγελιστὴς εἶχε λησμονήσει νὰ ἀναφέρῃ τὴν παραπομπὴ τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὸν Ἄννα στὸν Καϊάφα, καὶ τώρα τὴν ἐνθυμήθηκε καὶ τὴν ἀναφέρει στὸν παρόντα στίχο. Πρὸς ὑποστήριξι δὲ τῆς ἐκδοχῆς αὐτῆς ὁ ἀόριστος ***«ἀπέστειλεν»*** ἐκλαμβάνεται στὴν ἔννοια τοῦ ὑπερσυντελίκου «εἶχεν ἀποστείλει». Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ δὲν εἶνε πειστική. Κατ' ἄλλη γνώμη τὰ μέχρι τοῦ στίχ. 23 ἱστορούμενα συνέβησαν στὸ σπίτι τοῦ Ἄννα παρισταμένου καὶ τοῦ Καϊάφα. Ἔπειτα δέ, τὸ πρωί, ὁ Ἰησοῦς, μὲ ἐντολὴ τοῦ Ἄννα, ἀπεστάλη δεμένος στὸν τόπο τῶν συνεδριάσεων τοῦ μεγάλου Συνεδρίου, ὅπου ἀνέμενε τὸν κατηγορούμενο ὁ Καϊάφας. Αὐτὴ ἡ γνώμη, νομίζουμε, εἶνε ἡ ὀρθή.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους δέ, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἕνα ἁρμόδιο παραπέμπονται σὲ ἄλλο καὶ ταλαιπωροῦνται, ὅπως συμβαίνει στὸ Ἑλληνικὸ Κράτος μὲ τὶς διάφορες ὑπηρεσίες καὶ τὴν ἀθεράπευτη γραφειοκρατία, ἡ φράσι «ἀπὸ τὸν Ἄννα στὸν Καϊάφα» ἔγινε παροιμιώδης, ὅπως καὶ πολλὲς ἄλλες φράσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Δεμένος ὁ Ἰησοῦς ὡδηγήθηκε στὸ σπίτι τοῦ Ἄννα. Κατὰ τὸ χρόνο τῆς ἀνακρίσεως ἦταν λυμένος. Ἀλλὰ πάλι δεμένος ἀπὸ τὸν Ἄννα

ὡδηγήθηκε στὸν Καϊάφα. Καὶ κατὰ τὸ χρόνο τῆς δίκης στὸ μεγάλο Συνέδριο ἦταν λυμένος. Ἀλλὰ πάλι τὸν ἔδεσαν καὶ τὸν ὡδήγησαν στὸν Πιλᾶτο (Ματθ. κζ' 2, Μάρκ. ιε' 1). Οἱ δεμένοι μὲ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας ἔδεναν τὸν ἐλευθερωτὴ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες.

●

Στίχ. 25-27: *«Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Ἠρνήσατο οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· Οὐκ εἰμι. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέτρος τὸ ὠτίον· Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; Πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν».*

Τὸ ***«ἦν ἑστώς»***, ὑπερσυντέλικος τοῦ «ἵσταμαι», ὅπως ἤδη εἴπαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ στίχ. 18, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾶται, δὲν σημαίνει «στεκόταν, ἦταν ὄρθιος», ἀλλὰ σημαίνει *«ἦταν ἐκεῖ»*. Τὸ ***«οὖν»***, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾶται τρεῖς φορὲς στὸ παρὸν χωρίο, εἶνε μεταβατικό, ὅπως καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις, καὶ ἐξηγεῖται *«δέ»* ἢ *«καί»*. Τὸ ***«εἶ»***, δεύτερο ἑνικὸ πρόσωπο τοῦ «εἰμί», σημαίνει *«εἶσαι»*. Τὸ ***«συγγενὴς ὢν οὗ»*** σημαίνει *«ὁ ὁποῖος ἦταν συγγενὴς ἐκείνου, τοῦ ὁποίου»*.

Μεταφράζουμε: *«Ὁ δὲ Σίμων Πέτρος ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶνε ἐκεῖ καὶ νὰ θερμαίνεται. Καὶ τοῦ εἶπαν: "Μήπως εἶσαι καὶ σὺ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ;". Ἐκεῖνος δὲ ἀρνήθηκε καὶ εἶπε: "Δὲν εἶμαι". Τοῦ λέγει ἕνας ἀπὸ τοὺς δούλους τοῦ ἀρχιερέως, ὁ ὁποῖος ἦταν συγγενὴς ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἔκοψε ὁ Πέτρος τὸ αὐτί: "Δὲν σὲ εἶδα ἐγὼ στὸν κῆπο* (τῆς Γεθσημανῆ) *μαζὶ μὲ αὐτόν;". Πάλι δὲ ὁ Πέτρος ἀρνήθηκε, καὶ ἀμέσως ἕνας πετεινὸς λάλησε»*.

Κατὰ τὸν προηγούμενο στίχ. 24 ὁ εὐαγγελιστὴς εἶπεν, ὅτι ὁ Ἄννας ἀπέστειλε τὸν Ἰησοῦ στὸν Καϊάφα. Ἀφοῦ δὲ εἶπε τοῦτο, ἐπαναλαμβάνοντας τώρα τὴ φράσι τοῦ στίχ. 18, *«ἦν δὲ ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος»*, ἐπανέρχεται στὸ σημεῖο τῆς ἀφηγήσεώς του, ὅπου εἶχεν ἀφήσει τὸν Πέτρο, γιὰ ν' ἀναφέρῃ τί συνέβη στὸ σπίτι τοῦ Ἄννα σχετικῶς μὲ τὴν τριπλὴ ἄρνησι τοῦ Πέτρου. Ὅπως δὲ εἴπαμε κατὰ τὴν ἐξήγησι τοῦ στίχ. 17, οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταὶ ἀναφέρουν τὶς τρεῖς ἀρνήσεις τοῦ Πέτρου ἐν συνεχείᾳ, ἐνῷ ὁ Ἰωάννης τὶς ἀναφέρει κατὰ τὴ σειρὰ τῶν γεγονότων. Ὅτι δὲ ὅλες οἱ ἀρνήσεις τοῦ Πέτρου συνέβησαν στὸ σπίτι τοῦ Ἄννα, τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ Λουκ. κβ' 61, *«Καὶ στραφεὶς ὁ Κύριος ἐνέβλεψε τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι πρὶν*

ἀλέκτορα φωνῆσαι ἀπαρνήσῃ με τρίς». Ὁ Κύριος *«ἐνέβλεψε»* στὸν Πέτρο μετὰ τὴν τριπλὴ ἄρνησί του καὶ τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ καὶ προτοῦ ὁδηγηθῇ στὸν Καϊάφα. Ὁ Κύριος ἔρριξε τὸ ἐκφραστικὸ βλέμμα του στὸν Πέτρο, ὅταν, μεταβαίνοντας ἀπὸ τὸν Ἄννα στὸν Καϊάφα, περνοῦσε ἀπὸ τὴν αὐλὴ καὶ εἶδε τὸν Πέτρο καὶ ὁ Πέτρος εἶδε τὸν Ἰησοῦ, ὁδηγούμενο δεμένο, καὶ συγκινήθηκε, καὶ θυμήθηκε τὸ λόγο του, ὅτι, προτοῦ νὰ λαλήσῃ ὁ πετεινός, θὰ τὸν ἀρνηθῇ τρεῖς φορές.

Κατὰ τοὺς ἄλλους ὅμως εὐαγγελιστὰς ἡ ἄρνησι τοῦ Πέτρου ἔγινε στὸ σπίτι τοῦ Καϊάφα. Ὑπάρχει ἀντίφασι μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος τοποθετεῖ τὴν ἄρνησι τοῦ Πέτρου στὸ σπίτι τοῦ Ἄννα; Ὄχι βεβαίως. Οἱ εὐαγγελισταὶ δὲν πλανῶνταν, ἦταν θεόπνευστοι. Τὸ σπίτι τοῦ Ἄννα ἦταν καὶ σπίτι τοῦ Καϊάφα. Οἱ δύο συγγενεῖς ἀρχιερεῖς ἔμεναν σὲ ἰδιαίτερο ἕκαστος διαμέρισμα τοῦ αὐτοῦ μεγάρου, ἀφοῦ ἄλλωστε ἐπρόκειτο γιὰ τὴν αὐτὴ αὐλή, τὴν αὐτὴ φωτιὰ ποὺ ἀνάφθηκε στὴν αὐλή, καὶ τὰ αὐτὰ πρόσωπα στὴν αὐλὴ καὶ γύρω ἀπὸ τὴ φωτιά.

Τὴν πρώτη ἄρνησι τοῦ Πέτρου ὁ Ἰωάννης ἀνέφερε στὸ στίχ. 17. Τώρα, στὸ στίχ. 25, ἀναφέρει τὴ δεύτερη ἄρνησι, ἡ ὁποία συνέβη λίγο μετὰ τὴν πρώτη. Καὶ στὸ στίχ. 27 ἀναφέρει τὴν τρίτη ἄρνησι, ἡ ὁποία συνέβη περίπου μετὰ μία ὥρα (Λουκ. κβ´ 58, 59).

Ὅπως ἤδη εἴπαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ στίχ. 17, μεταξὺ τῶν εὐαγγελιστῶν στὶς ἀφηγήσεις τους γιὰ τὶς ἀρνήσεις τοῦ Πέτρου ὑπάρχουν καὶ διαφορές, οἱ ὁποῖες ὅμως δὲν εἶνε ἀντιφάσεις (σελ. 181).

Ὁ Πέτρος ἀρνήθηκε τὸ Χριστό, ἀλλ᾽ ὁ Χριστὸς δὲν ἀρνήθηκε τὸν Πέτρο. Καὶ τὴν ὥρα τῆς δοκιμασίας του ἀπὸ τοὺς ἐμπαθεῖς κριτάς του ὁ Χριστὸς ἔδειξε ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ μαθητοῦ του. Ἐκεῖνο τὸ *«ἐνέβλεψε»*, τὸ βλέμμα, ποὺ ἔρριξε στὸν ἀρνητή, δὲν ἦταν βλέμμα ἐχθρικὸ καὶ ἄγριο, ἀλλὰ βλέμμα συμπαθείας, καὶ ἐλέγχου μὲ ἀγάπη. Τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ καὶ τὸ θεῖο ἐκεῖνο βλέμμα, τὸ τόσο ἐκφραστικό, προκάλεσαν τὴν ἀφύπνισι τῆς συνειδήσεως τοῦ Πέτρου. Ὁ προδότης Ἰούδας ἦταν ἀσυνείδητος. Ὁ Πέτρος εἶχε συνείδησι. Καὶ γι᾽ αὐτὸ μετανόησε εἰλικρινῶς, δὲν μεταμελήθηκε ἀπὸ ἐγωισμό, δὲν ἀπελπίσθηκε καὶ δὲν προχώρησε σὲ ἔγκλημα αὐτοκτονίας, ὅπως ὁ Ἰούδας. Ἀλλ᾽ *«ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς»*, λέγουν οἱ εὐαγγελισταὶ Ματθαῖος (κστ´ 75) καὶ Λουκᾶς (κβ´ 62). Δὲν λέγουν ἁπλῶς *«ἔκλαυσε»*, ἀλλ᾽ *«ἔκλαυσε πικρῶς»*. Ὁ εὐαγγελιστὴς δὲ Μᾶρκος (ιδ´ 72) λέγει, *«ἐπιβαλὼν ἔκλαιε»*. Ὁ παρατατικὸς *«ἔκλαιε»* ση-

μαίνει, ὅτι ὁ Πέτρος δὲν ἔκλαυσε γιὰ λίγο, ἀλλ' ἔκλαιε γιὰ πολλὴ ὥρα. Ἡ δὲ μετοχὴ *«ἐπιβαλὼν»* ἔχει ἔννοια, ἡ ὁποία διαφεύγει τὴν ἀντίληψι τῶν ἑρμηνευτῶν. Ὅπως ὑποστηρίξαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ Μάρκ. ιδ΄ 72 στὸ ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. β΄, σελ. 48-51, τὸ «ἐπιβάλλω» σημαίνει καὶ «πίπτω» καὶ τὸ *«ἐπιβαλὼν ἔκλαιε»* σημαίνει *«πεσὼν ἔκλαιεν»*. Ὁ Πέτρος δηλαδὴ ἔπεσε κατὰ πρόσωπον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἔκλαιεν. Ἄκρως εὐαίσθητη ψυχὴ ὁ Πέτρος, ἦλθε σὲ ἐντονωτάτη συναίσθησι τοῦ μεγέθους τοῦ ἁμαρτήματός του. Αὐτὴ δὲ ἡ συναίσθησι τὸν ἔσεισεν ἐκ θεμελίων, τὸν συνέτριψε καὶ τὸν παρέλυσε ψυχικῶς καὶ σωματικῶς. Ὁ Πέτρος ἔγινε ράκος καὶ δὲν μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ πόδια του. Αἰσθανόταν, ὅτι σβήνει, χάνεται, καὶ ἔπεσε μὲ τὸ πρόσωπο στὴ γῆ καὶ ἔβρεχε μὲ τὰ δάκρυά του τὸ ἔδαφος, θρηνώντας τὴν τριπλὴ πνευματική του πτῶσι καὶ ζητώντας τὸ θεῖο ἔλεος. Τὸ νὰ φαντάζεται δὲ κανεὶς τὸν κορυφαῖο ἀπόστολο ἐξαπλωμένο στὸ ἔδαφος μὲ τὸ πρόσωπό του πρὸς τὴ γῆ, νὰ ἀναμιγνύῃ τὰ καυτὰ δάκρυά του μὲ τὸ χῶμα, καὶ νὰ στενάζῃ, ὅπως βαρειὰ τραυματισμένος ἄνθρωπος, εἶνε συγκλονιστικό, ἱκανὸ νὰ συγκινήσῃ καὶ λίθινη καρδιά.

Πολὺ μεγάλη ἡ ἁμαρτία τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ πολὺ μεγάλη καὶ ἡ μετάνοιά του. Καὶ συνεχίσθηκε ἡ μετάνοιά του γιὰ τὴν ἄρνησι σ' ὅλη τὴν ὑπόλοιπη ζωή του. Ὅταν ἄκουε λάλημα πετεινοῦ, συντριβόταν. Ὁ πετεινὸς μὲ τὸ λάλημά του εἶχε γίνει κήρυξ στὸν κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου!

Πολλὲς φορὲς σκεπτόμενοι τὸν Πέτρο ἐνθυμούμεθα τὴν ἄρνησί του. Ἐνθυμούμεθα ὅμως καὶ τὶς διάφορες δικές μας πνευματικὲς πτώσεις καὶ δείχνουμε ἀνάλογη μετάνοια; Πολλὲς φορὲς ἐνθυμούμεθα τὴν ἄρνησι τοῦ ἀποστόλου. Ἐνθυμούμεθα ὅμως ἰσάριθμες φορὲς καὶ τὸ φρικτότατο μαρτύριο, τὴ σταύρωσι, ποὺ ὑπέστη ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸν Κύριο; Δυστυχῶς τὰ ἀρνητικὰ ἐνθυμούμεθα περισσότερο, καὶ τὰ θετικὰ ὀλιγώτερο. Δείχνει καὶ αὐτὸ τὴν ἀτέλειά μας.

Ἀπὸ τὸν Καϊάφα στὸν Πιλᾶτο

Στίχ. 28: ***«Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα».***

Τὸ ***«πραιτώριον»*** ἦταν τὸ ἀνάκτορο τοῦ Ρωμαίου ἡγεμόνος. Τὸ ***«πάσχα»*** ἐδῶ σημαίνει τὸ *«πασχαλινὸ φαγητό»*.

Μεταφράζουμε: «*Ὁδηγοῦν ἔπειτα τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τὸν Καϊάφα στὸ πραιτώριο* (τὸ παλάτι τοῦ Ρωμαίου ἡγεμόνος). *Ἦταν δὲ πρωί. Καὶ αὐτοὶ δὲν μπῆκαν στὸ πραιτώριο, γιὰ νὰ μὴ μολυνθοῦν* (τελετουργικά), *ἀλλὰ* (ὡς καθαροὶ τελετουργικὰ νὰ δύνανται) *νὰ φάγουν τὸ πασχαλινὸ φαγητό*».

Στὸ στίχ. 13 ὁ Ἰωάννης εἶχε πεῖ, ὅτι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι συνέλαβαν τὸν Ἰησοῦ, *«ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον», τὸν ὡδήγησαν στὸν Ἄννα πρῶτα*. Ἐκθέτει δὲ ὁ Ἰωάννης τὰ συμβάντα κατὰ τὴν ἀνάκρισι τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὸν Ἄννα. Τὸ *«πρῶτον»* σημαίνει, ὅτι μετὰ τὸν Ἄννα ὡδήγησαν τὸν Ἰησοῦ στὸν Καϊάφα. Ρητῶς δὲ λέγεται τοῦτο στὸ στίχ. 24: *«Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν»*. Ἀλλὰ γιὰ τὴ δίκη τοῦ Ἰησοῦ ἐνώπιον τοῦ Καϊάφα ὁ Ἰωάννης δὲν ἀναφέρει τίποτε. Ἀναφέρουν ὅμως οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταί. Ὁ δὲ Ἰωάννης, ἀφοῦ ἀναφέρει τὴν προσαγωγὴ τοῦ Ἰησοῦ στὸν Καϊάφα, ἐπιβεβαιώνει σιωπηρῶς τὴν ἀφήγησι τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν γιὰ τὰ διατρέξαντα κατὰ τὴ δίκη ἐνώπιον τοῦ Καϊάφα καὶ τοῦ Συνεδρίου.

Οἱ ἀρχιερεῖς, μαζὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τοῦ Συνεδρίου, πλὴν δύο, τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Νικοδήμου, καταδίκασαν τὸν Ἰησοῦ σὲ θάνατο. Καταδίκασαν σὲ θάνατο τὸ Μεσσία τους. Καταδίκασαν σὲ θάνατο *«τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς»* (Πράξ. γ' 15), ὁ ὁποῖος πρὸ ἡμερῶν εἶχε ζωοποιήσει ἕνα ὀδωδὸς πτῶμα, τὸν τετραήμερο νεκρὸ Λάζαρο. Καὶ ἀπὸ τὸν Καϊάφα ἔφεραν τὸν Ἰησοῦ στὸν Πιλᾶτο. Ἔφεραν στὸ Ρωμαῖο ἡγεμόνα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος *«φέρει τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ»* (Ἑβρ. α' 3), *κυβερνᾷ τὰ πάντα μὲ τὸν παντοδύναμο λόγο του*. Καὶ γιατί προσήγαγαν τὸν Ἰησοῦ στὸν Πιλᾶτο; Γιὰ νὰ ἐκτελέση τὴ θανατικὴ ἀπόφασί τους. Διότι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ θανατώσουν κανένα (στίχ. 31). Αὐτὸ τὸ δικαίωμα ἐπιφύλαξαν οἱ Ρωμαῖοι στοὺς ἑαυτούς των. Τὸν Στέφανο θανάτωσαν οἱ Ἰουδαῖοι μὲ λιθοβολισμὸ ἐν ὥρᾳ παραφορᾶς.

Οἱ Ἰουδαῖοι προσήγαγαν τὸν Ἰησοῦ στὸν Πιλᾶτο καὶ μὲ τὴ σκέψι, ὅτι ἡ παρέμβασι τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας στὴν ὑπόθεσι τοῦ Ἰησοῦ θὰ ἀπέτρεπε λαϊκὴ ἐξέγερσι. Ἐπίσης, ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι τοὺς κακούργους συνήθιζαν νὰ ἐκτελοῦν μὲ σταύρωσι, οἱ Ἰουδαῖοι σκέπτονταν, ὅτι μὲ τὸ ἀτιμωτικώτατο εἶδος τοῦ σταυρικοῦ θανάτου ὁ Ἰησοῦς θὰ ἐξευτελιζόταν τελείως καὶ ἡ φήμη του θὰ ἐξαλειφόταν γιὰ πάντα. Ἤθελαν δὲ τὸν σταυρικὸ θάνατο, τὸν ἐξευτελιστικώτατο καὶ ὀδυνηρότατο, γιὰ νὰ εὐχαριστηθῇ καὶ νὰ εὐφρανθῇ ἡ μοχθηρὴ καὶ θηριώδης ψυχή τους στὸν ὑπέρτατο βαθμό.

«Ἦν δὲ πρωΐ». *Ἦταν δὲ πρωί,* ὅταν ὁ Ἰησοῦς ὡδηγήθηκε στὸ ἀνάκτορο τοῦ Πιλάτου. Τὸ ***«πρωΐ»*** κατὰ τὸν Godet περιλάμβανε τὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ 3 ἕως 6 π.μ. Πολὺ πρωὶ λοιπόν. Καὶ γιατί τόσο πρωὶ καὶ ὄχι ἀργότερα; Γιὰ νὰ μὴ πληροφορηθοῦν ἐγκαίρως τὰ τεκταινόμενα ὅσοι ἀπὸ τὸ λαὸ ἀγαποῦσαν τὸν Ἰησοῦ, καὶ ἀντιδράσουν. Ἐπέσπευδαν οἱ ἐχθροὶ τὰ προκαταρκτικὰ τῆς θανατώσεως τοῦ Ἰησοῦ, γιὰ νὰ τὸν δοῦν τὸ συντομώτερο πάνω στὸ σταυρό. Ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ἀπέραντη ἀγάπη ἐπειγόταν γιὰ τὴ θυσία του ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ ἀβυσσαλέο μῖσος ἐπείγονταν γιὰ τὴ διάπραξι τοῦ ἐγκλήματος, τοῦ μεγαλυτέρου ὅλων τῶν ἐγκλημάτων. Ἀσφαλῶς δὲ ὁ Πιλᾶτος εἶχε προειδοποιηθῆ νὰ εἶνε ἐνωρίτατα ἕτοιμος, γιὰ νὰ δικάσῃ τὸν Ἰησοῦ, ἢ μᾶλλον γιὰ νὰ ἐπικυρώσῃ καὶ ἐκτελέσῃ τὴ δική τους ἀπόφασι.

Κατὰ τὸ Δευτ. ιστ΄ 3-4 λόγῳ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρες οἱ Ἑβραῖοι ἔπρεπε νὰ μὴ τρώγουν ἔνζυμα, ἀλλ᾽ ἄζυμα. Ἐὰν σὲ ἑβραϊκὸ σπίτι τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες ἐχρησιμοποιεῖτο ζύμη, προζύμι, τὸ σπίτι θὰ καθίστατο τελετουργικῶς ἀκάθαρτο καὶ ὅποιος θὰ ἔμπαινε σ᾽ αὐτὸ θὰ μολυνόταν τελετουργικῶς. Ἡ ἐντολὴ βεβαίως ἴσχυε γιὰ τὰ σπίτια τῶν Ἑβραίων, ὄχι δὲ καὶ γιὰ τὸ πραιτώριο, τὸ σπίτι τοῦ ἐθνικοῦ Πιλάτου. Τὸ πραιτώριο λοιπόν, ἐπειδὴ δὲν εἶχε καθαρισθῆ ἀπὸ ζύμη, ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐθεωρεῖτο ἀκάθαρτο, καὶ γι᾽ αὐτὸ αὐτοὶ δὲν εἰσῆλθαν σ᾽ αὐτό, γιὰ νὰ μὴ μολυνθοῦν, ἀλλὰ νὰ δύνανται, καθαροὶ τελετουργικῶς, νὰ φάγουν τὸ πασχάλιο φαγητό. Ἐνῷ οἱ ὑποκριταὶ διέπρατταν τὸ μεγαλύτερο τῶν ἐγκλημάτων, καὶ καθίσταντο πάντων ἀνθρώπων ἀκαθαρτότεροι, ἀπέφυγαν νὰ εἰσέλθουν στὸ πραιτώριο, γιὰ νὰ μὴ μολυνθοῦν! Καλῶς τοὺς ἤλεγξεν ὁ Ἰησοῦς λέγοντας: *«Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν»* (Ματθ. κγ΄ 23). Ἐνθυμούμεθα στὸ σημεῖο τοῦτο, ὅτι ἕνα ποντίκι ἔπεσε μέσα σ᾽ ἕνα πιθάρι λαδιοῦ, καὶ ὅταν κάποιος τὸ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ πιθάρι, ἄλλος φώναξε: Πρόσεξε, μὴ στάξῃ ἡ οὐρά του! Ὑπάρχουν καὶ λεγόμενοι χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ὁμοιάζουν μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Παραβαίνουν μεγάλα παραγγέλματα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀποδίδουν μεγάλη σημασία σὲ λεπτομέρειες καὶ ἐστιάζουν σ᾽ αὐτὲς ὅλη τὴν προσοχή τους.

Στίχ. 29-30: ***«Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς καὶ εἶπε· Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν».***

Τὸ ***«οὖν»*** ἐδῶ ἐξηγοῦμε *«γι' αὐτό»* (Ἐπειδή, κατὰ τὸν προηγούμενο στίχ. 28, οἱ Ἰουδαῖοι *«οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον»*, γι' αὐτό, κατὰ τὸν παρόντα στίχ. 29, ὁ Πιλᾶτος ***«ἐξῆλθε πρὸς αὐτούς»***). Τὸ ***«Εἰ μὴ ἦν»*** σημαίνει *«Ἂν δὲν ἦταν»*.

Μεταφράζουμε: *«Γι' αὐτὸ ὁ Πιλᾶτος βγῆκε ἔξω πρὸς αὐτούς, καὶ εἶπε: "Ποιά κατηγορία ἔχετε ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου;". Ἀποκρίθηκαν καὶ τοῦ εἶπαν: "Ἂν δὲν ἦταν αὐτὸς κακοποιός, δὲν θὰ τὸν παραδίδαμε σ' ἐσένα"».*

«Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλᾶτος πρὸς αὐτούς». Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν μπῆκαν στὸ πραιτώριο ὡς εἰδωλολατρικὸ οἶκο, γιὰ νὰ μὴ μολυνθοῦν (στίχ. 28), γι' αὐτὸ ὁ Πιλᾶτος βγῆκε ἔξω ἀπὸ τὸ πραιτώριο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Ἡ Ρώμη στοὺς ἀξιωματούχους της στὶς ἐπαρχίες της ἔδινε συστάσεις νὰ σέβωνται τὶς θρησκευτικὲς ἰδέες τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους κατακτοῦσε. Καὶ ὁ Ρωμαῖος ἡγεμών, μὲ τὴν ἔξοδό του ἀπὸ τὸ πραιτώριο, γιὰ ν' ἀπευθυνθῇ στοὺς ἔξω ἀπ' αὐτὸ εὑρισκομένους Ἰουδαίους, συμμορφώθηκε πρὸς τὶς συστάσεις τῆς Ρώμης.

«Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;», ἐρωτᾷ τοὺς Ἰουδαίους ὁ Πιλᾶτος. Τὸ Ρωμαϊκὸ δίκαιο ἀπαιτοῦσε συγκεκριμένη καὶ διατυπωμένη κατηγορία. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι προσήγαγαν τὸν Ἰησοῦ στὸν Πιλᾶτο χωρὶς διατύπωσι συγκεκριμένης κατηγορίας. Ἔσυραν τὸν Ἰησοῦ στὸ βῆμα του παραμελῶντας ὅλους τοὺς δικαστικοὺς τύπους. Ὁ Πιλᾶτος βεβαίως, ὁ ὁποῖος εἶχε παραχωρήσει στρατιῶτες γιὰ τὴ σύλληψι τοῦ Ἰησοῦ, εἶχε κάποια ἰδέα γιὰ τὴν ὑπόθεσι, ἀλλ' ὄχι πλήρη καὶ σαφῆ. Καὶ γι' αὐτὸ ἀπηύθυνε ἐρώτησι στοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἦταν ἕτοιμος ν' ἀκούσῃ, ἐνεργῶντας ἤδη ὡς δικαστής.

Ἐρωτῶντας ὁ Πιλᾶτος, ***«Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;»***, ἐμεῖς νομίζουμε, ὅτι γιὰ τὸν Ἰησοῦ χρησιμοποίησε τὴ φράσι ***«τοῦ ἀνθρώπου τούτου»*** ὄχι περιφρονητικῶς ἢ ἀδιαφόρως, ἀλλὰ μᾶλλον συμπαθῶς, μάλιστα καθὼς τὸν ἔβλεπε δεμένο καὶ ταπεινωμένο ἀπὸ τοὺς ἐμπαθεῖς ἀπέναντί του Ἰουδαίους. Ἀσφαλῶς δὲ ὁ Πιλᾶτος γιὰ τὸν Ἰησοῦ, μετὰ τὴ μαστίγωσί του καὶ ἄλλες ταπεινώσεις, συμπαθῶς χρησιμοποίησε τὴ φράσι *«Ἴδε ὁ ἄνθρωπος!»* (ιθ' 6), θέλοντας νὰ προκαλέσῃ καὶ τὴ συμπάθεια τῶν Ἰου-

δαίων. Ὡς ἄνθρωπο ὁ Πιλᾶτος εἶδε τὸν Ἰησοῦ, διότι εἶδε τὸ φαινόμενο, τὸ σαρκικὸ περίβλημα. Ποῦ νὰ ἤξερε, ὅτι μέσα στὸ φαινόμενο ἦταν ὁ ἀόρατος Θεός!

Στὸ ἐρώτημα τοῦ Πιλάτου πρὸς τοὺς Ἰουδαίους γιὰ τὸ τί κατηγοροῦν τὸν ἄνθρωπο, ποὺ προσήγαγαν σ᾿ αὐτόν, οἱ κατήγοροι δὲν ἀνέφεραν κατηγορία, συγκεκριμένη κατηγορία, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας θὰ ἠδύνατο ὁ Πιλᾶτος νὰ θανατώσῃ τὸν Ἰησοῦ. Ὁ Πιλᾶτος κατηγορία γιὰ θρησκευτικὰ ζητήματα δὲν θὰ λάμβανε ὑπ᾿ ὄψιν, ὅπως ἔπειτα δὲν ἔλαβε ὑπ᾿ ὄψιν ὁ ἀνθύπατος τῆς Ἀχαΐας Γαλλίων (Πράξ. ιη΄ 14-16). Ἐνώπιον τῶν Ρωμαϊκῶν ἀρχῶν ἴσχυαν μόνο κατηγορίες γιὰ στάσι κατὰ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐγκλήματα. Καὶ ἐπειδὴ γιὰ τέτοια πράγματα ὁ Ἰησοῦς δὲν μποροῦσε νὰ κατηγορηθῇ, οἱ Ἰουδαῖοι ἀπάντησαν στὸν Πιλᾶτο μὲ ἀόριστη κατηγορία. Εἶπαν: ***«Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν»***. *Ἂν δὲν ἦταν αὐτὸς κακοποιός, δὲν θὰ παραδίδαμε αὐτὸν σ᾿ ἐσένα.* Ἂς παρατηρηθῇ πρῶτα, ὅτι ἡ ἐμπάθεια τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε πάντοτε ἀπέφευγαν ν᾿ ἀναφέρουν τὸ ὄνομά του καὶ ἔλεγαν *«οὗτος»*, *«αὐτός»*, ὅπως στὴν παροῦσα περίπτωσι, καὶ *«ἐκεῖνος»!* Ὡς *«κακοποιὸν»* κατηγόρησαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦ. Ἀλλὰ τί κακὸ συγκεκριμένως ἔπραξε, δὲν εἶπαν. Διότι κακὸ στὸ Χριστὸ δὲν μποροῦσαν νὰ βροῦν, καὶ κανεὶς ποτὲ δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ βρῇ. Ὁ Χριστὸς δὲν ἦταν κακοποιός, ἀλλ᾿ ἀγαθοποιός. Ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ συνοψίσῃ τὴ δημοσία δρᾶσι τοῦ Ἰησοῦ σὲ δύο μόνο λέξεις, θὰ χρησιμοποιοῦσε τὴ φράσι τοῦ ἀποστόλου Πέτρου *«διῆλθεν εὐεργετῶν»* (Πράξ. ι΄ 38). Γέμισε τὴν Παλαιστίνη μὲ πάσης φύσεως εὐεργεσίες. Γιατί οἱ Ἰουδαῖοι δὲν κάλεσαν, γιὰ νὰ καταθέσουν γιὰ τὸν Ἰησοῦ, ἀσθενεῖς ποὺ θεραπεύθηκαν, πεινῶντες ποὺ τράφηκαν στὴν ἔρημο, δαιμονισμένους ποὺ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν καταδυναστεία τοῦ Διαβόλου, νεκροὺς ποὺ ἀναστήθηκαν; Ἀλλὰ τί λέγουμε; Γιὰ τὸν πρὸ ὀλίγου ἀναστάντα τετραήμερο νεκρὸ Λάζαρο οἱ Ἰουδαῖοι εἶπαν: Νὰ σκοτώσωμε καὶ τὸ Λάζαρο, διότι ἐξ αἰτίας τῆς ἀναστάσεώς του πολλοὶ ἀκολουθοῦν τὸν Ἰησοῦ! Εἶνε αὐτὸς ἕνας ἀπὸ τοὺς φοβερωτέρους λόγους, ποὺ ἀκούσθηκαν στὸν κόσμο. Δὲν εἶνε δὲ κάτι νέο, μεγάλοι εὐεργέτες ν᾿ ἀντιμετωπίζωνται ἀπὸ τοὺς σατανικοὺς ἀνθρώπους ὡς μεγάλοι κακοποιοί. Ὁ δὲ μέγιστος καὶ ὕψιστος εὐεργέτης, ὁ Χριστός, ἀντιμετωπίσθηκε ὡς ὁ χειρότερος ὅλων τῶν κακοποιῶν! Καλῶς ὁ Χριστὸς τοὺς κακοὺς Ἰουδαίους περιέγραψεν ὡς τέκνα τοῦ Διαβόλου (η΄ 41, 44).

Στίχ. 31-32: ***«Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα· ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ ὃν εἶπε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν».***

Τὸ ***«κρίνω»*** ἐδῶ σημαίνει *«θανατώνω»*. Τὸ ***«οὖν»*** τὴ δεύτερη φορά, κατὰ τὴν ὁποία ἀπαντᾶται στὸ χωρίο, ἔχει ἀντιθετικὴ ἔννοια, σημαίνει *«ἀλλά»*. Τὸ ***«οὐκ ἔξεστι»*** σημαίνει *«δὲν ἐπιτρέπεται, δὲν ὑπάρχει δικαίωμα»*. Τὸ ***«ἀποκτείνω»*** σημαίνει *«φονεύω, θανατώνω»*. Καὶ τὸ ***«ἵνα»*** εἶνε ἐκβατικό, ὥστε τὸ ***«ἵνα ὁ λόγος πληρωθῇ»*** σημαίνει *«(καὶ) ἔτσι ἐκπληρώθηκε ὁ λόγος»*.

Μεταφράζουμε: *«Τοὺς εἶπε τότε ὁ Πιλᾶτος: "Λάβετε αὐτὸν σεῖς, καὶ θανατώσετε αὐτὸν συμφώνως πρὸς τὸν ἰδικό σας νόμο". Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ εἶπαν: "Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ θανατώσωμε κανένα". Ἔτσι ἐκπληρώθηκε ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ, τὸν ὁποῖον εἶπε δεικνύοντας μὲ τί εἶδος θανάτου θὰ πέθαινε* (ὅτι θὰ τὸν σταύρωναν δηλαδὴ οἱ Ρωμαῖοι, ὅπως συνήθιζαν νὰ ἐκτελοῦν τοὺς καταδίκους, ἐνῷ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς λιθοβολοῦσαν)».

Οἱ Ἰουδαῖοι ἤθελαν ὁπωσδήποτε νὰ ἐπικυρώσῃ καὶ ἐκτελέσῃ ὁ Πιλᾶτος τὴ θανατικὴ ἀπόφασί τους κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἀνέφεραν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ συγκεκριμένη κατηγορία, ἀδίκημα τιμωρούμενο ἀπὸ τὸ Ρωμαϊκὸ νόμο, γι' αὐτὸ ὁ Πιλᾶτος δὲν ἤθελε νὰ θανατώσῃ τὸν Ἰησοῦ, γιὰ τὸν ὁποῖον ἄλλωστε εἶχεν ἀγαθὴ διάθεσι, καὶ εἶπε σ' αὐτούς: ***«Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν κρίνατε αὐτόν».*** Αὐτὸ τὸ λόγο τοῦ Πιλάτου παρερμηνεύουν οἱ ἐξηγηταί. Διότι τὸ ***«κρίνω»*** ἐκλαμβάνουν στὴ σημασία τοῦ «δικάζω». Καὶ ἔτσι σ' αὐτὸ τὸ λόγο δίνουν τὴν ἔννοια, «Λάβετε αὐτὸν σεῖς καὶ συμφώνως πρὸς τὸ νόμο σας δικάσετε αὐτόν». Ἀλλ' ἐδῶ τὸ ***«κρίνω»,*** ὅπως ἤδη εἴπαμε, σημαίνει *«θανατώνω»*, ὄχι «δικάζω». Διότι οἱ Ἰουδαῖοι ἤδη εἶχαν δικάσει καὶ καταδικάσει τὸν Ἰησοῦ σὲ θάνατο, καὶ τὸν προσήγαγαν στὸν Πιλᾶτο πρὸς ἐπικύρωσι καὶ ἐκτέλεσι τῆς ἀποφάσεώς τους. Ἂν ἡ φράσι τοῦ Πιλάτου, ***«κρίνατε αὐτόν»,*** σήμαινε, «δικάσετε αὐτόν», οἱ Ἰουδαῖοι θὰ ἔλεγαν: «Ἤδη τὸν δικάσαμε καὶ τὸν καταδικάσαμε». Ἡ ἐν λόγῳ φράσι, ***«κρίνατε αὐτόν»,*** σημαίνει, *«θανατώσετε αὐτόν»*.

Ὁ ὅλος λόγος τοῦ Πιλάτου, ***«Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς*** κλπ.***»,*** ὅπου τὸ ***«ὑμεῖς»*** καὶ τὸ ***«ὑμῶν»*** εἶνε ἐμφατικά, σημαίνει: «Ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ θανατώσω αὐτόν. Διότι συμφώνως πρὸς τὸ Ρωμαϊκὸ νόμο

δὲν εἶνε ἔνοχος θανάτου. Λάβετε αὐτὸν σεῖς, καὶ συμφώνως πρὸς τὸν ἰδικό σας νόμο θανατώσετε αὐτόν». Οἱ Ἰουδαῖοι βεβαίως δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ θανατώσουν τὸν Ἰησοῦ. Διότι τὸ jus gladii στὶς κατακτώμενες χῶρες ἐπιφύλασσε ἡ Ρώμη στοὺς ἐπιτρόπους της. Ἀλλ' ὁ Πιλᾶτος ὡμίλησε σ' αὐτοὺς εἰρωνικῶς, ὅπως κάποιος ὁμιλεῖ σ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖ παράνομη καὶ ἐγκληματικὴ ἐνέργεια, τὴν ὁποία ἀποκρούει ἡ συνείδησι: «Ἐγὼ δὲν κάνω αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Κάνε το σύ!». Ἀκριβῶς δὲ διότι ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τοῦ Πιλάτου ἦταν, «Λάβετε καὶ θανατώσετε αὐτὸν σεῖς», οἱ Ἰουδαῖοι εἶπαν, ***«Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα»***. Καθίσταται φανερό, ὅτι τὸ ***«ἀποκτείνω»*** χρησιμοποιεῖται ἀντιστοίχως καὶ συνωνύμως πρὸς τὸ ***«κρίνω»***. Ὁ δὲ λόγος, ***«Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα»***, στὸν ὁποῖο τὸ ***«ἡμῖν»*** εἶνε ἐπίσης ἐμφατικό, ἔχει αὐτὴ τὴν ἔννοια: «Εἶπες νὰ λάβωμε καὶ νὰ θανατώσωμε αὐτὸν ἐμεῖς. Ἀλλ' ἐμεῖς δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ θανατώσωμε κανένα».

Ὁ λόγος τοῦ Πιλάτου, ***«Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ... κρίνατε αὐτόν»***, εἶνε ἰσοδύναμος πρὸς τὸ λόγο του στὸ ιθ' 6, *«Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε»*, ὅπου ἐπίσης τὸ *«ὑμεῖς»* εἶνε ἐμφατικό. Μὲ τὴν αὐτὴ ἔμφασι ὁ Πιλᾶτος λέγει τὸ αὐτὸ καὶ στὶς δύο περιπτώσεις: Ἐκτελέσετε τὸν Ἰησοῦ σεῖς, ὄχι ἐγώ.

Πολλὰ λοιπὸν πράγματα δείχνουν, ὅτι στὸ ὑπ' ὄψιν χωρίο τὸ ***«κρίνω»*** σημαίνει *«θανατώνω»*.

Ὅτι δὲ τὸ ***«κρίνω»*** ἔχει καὶ τὴν ἔννοια τοῦ *«θανατώνω»*, τοῦτο ἀποδεικνύουμε καὶ στὴν ἑρμηνεία τοῦ Α' Πέτρ. δ' 5-6 στὸ ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. α', σελ. 315-318, ὅπου καὶ παραπέμπουμε.

Οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸ παρὸν χωρίο ζήτησαν ἀπὸ τὸν Πιλᾶτο νὰ θανατώσῃ τὸν Ἰησοῦ. Καὶ ἀφοῦ οἱ Ρωμαῖοι συνήθιζαν νὰ σταυρώνουν τοὺς καταδίκους, τὸ αἴτημά τους σήμαινε σταύρωσι τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ τὸ ιθ' 6 κραύγασαν: *«Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν»*. Καὶ κατὰ τὸ ιθ' 15 κραύγασαν: *«Ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν»*. Καὶ ὑποκύπτοντας ὁ Πιλᾶτος στὶς πιέσεις τους ἔκανε τὸ θέλημά τους. Κατὰ δὲ τὰ χωρία Ματθ. κ' 19, Μάρκ. ι' 33-34, Λουκ. ιη' 32-33 ὁ Χριστὸς προεῖπε τὴν παράδοσί του *«τοῖς ἔθνεσιν»*, *στοὺς ἐθνικούς*, τοὺς Ρωμαίους, καὶ τὴ θανάτωσί του ἀπ' αὐτούς. Στὸ πρῶτο δὲ ἀπὸ τὰ χωρία αὐτά, τὸ Ματθ. κ' 19, ρητῶς λέγεται, ὅτι ἡ θανάτωσι θὰ γινόταν μὲ σταύρωσι.

Τὴ σταύρωσί του ὁ Χριστὸς τρεῖς φορὲς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου προεῖπε χρησιμοποιώντας τὸ ρῆμα *«ὑψῶ»* καὶ ἐννοώντας τὴν ὕψωσί του στὸ σταυρό. Κατὰ τὸ γ΄ 14 εἶπε στὸ Νικόδημο: *«Καθὼς Μωυσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου»*. Κατὰ τὸ η΄ 28 εἶπε στοὺς Ἰουδαίους: *«Ὅταν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι»*. Καὶ κατὰ τὸ ιβ΄ 32 εἶπε πάλι στοὺς Ἰουδαίους: *«Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν»*. Σχολιάζοντας δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ στὸ τρίτο ἀπ᾽ αὐτὰ τὰ χωρία, τὸ ιβ΄ 32, λέγει στὸν ἀμέσως ἑπόμενο στίχ. 33: *«Τοῦτο δὲ ἔλεγε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνῄσκειν»*.

Τὸ αὐτὸ σχόλιο κάνει ὁ εὐαγγελιστὴς στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο, διότι κατ᾽ αὐτὸ τὸ χωρίο οἱ Ἰουδαῖοι ζήτησαν ἀπὸ τὸν Πιλᾶτο νὰ θανατώσῃ τὸν Ἰησοῦ, νὰ τὸν σταυρώσῃ, ἀφοῦ οἱ Ρωμαῖοι τοὺς καταδίκους συνήθιζαν νὰ σταυρώνουν. Μὲ τὴν ἀπαίτησι αὐτὴ τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὸ Ρωμαῖο ἡγεμόνα ἐκπληρωνόταν, λέγει ὁ Ἰωάννης, ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ***«ὃν εἶπε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνῄσκειν»***, *τὸν ὁποῖον εἶπε δεικνύοντας μὲ ποῖο εἶδος θανάτου θὰ πέθαινε,* ὅτι θὰ πέθαινε δηλαδὴ μὲ σταυρικὸ θάνατο.

Οἱ κακοὶ Ἰουδαῖοι κατηγοροῦσαν τὸν Ἰησοῦ ὡς *«πλάνον»*, *ἀπατεῶνα* (Ματθ. κζ΄ 63, βλέπε καὶ ζ΄ 12). Καὶ ἤθελαν νὰ τὸν ἐξοντώσουν μὲ τὸ χειρότερο τρόπο, τὴ σταύρωσι. Ἀλλ᾽ ὁ Ἰησοῦς μὲ ὑπερφυσικὴ γνῶσι προγνώριζε καὶ προεῖπε τὴ σταύρωσί του καὶ τὰ ἄλλα πάθη. Καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μὲ πολλὲς προφητεῖες προέλεγε τὴ σταύρωσι καὶ τὰ ἄλλα πάθη τοῦ Μεσσία. Προφητικὲς προρρήσεις μέχρι καταπληκτικῶν λεπτομερειῶν! Ἐνεργώντας δὲ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ οἱ κακοῦργοι Ἰουδαῖοι, δὲν καταλάβαιναν, ὅτι ἐξεπλήρωναν τὰ λόγια του καὶ τὰ λόγια τῶν προφητῶν, καὶ ἀποδείκνυαν ἔτσι, ὅτι αὐτοὶ εἶνε *«μωροὶ καὶ τυφλοί»* (Ματθ. κγ΄ 17), ὁ δὲ Ἰησοῦς δὲν εἶνε πλάνος, ἀλλ᾽ εἶνε *«ἀληθής»*, *«ὁ ἀληθινός»*, *«ἡ ἀλήθεια»*, *«ὁ ἀμήν»* (ζ΄ 18, Ἀποκ. γ΄ 7, Ἰωάν. ιδ΄ 6, Ἀποκ. γ΄ 14 ἀντιστοίχως).

Ὅπως δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, ἔτσι καὶ ἄλλοι σκοτεινοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι πολεμοῦν τὸ Χριστό, τὴν Πίστι καὶ τὴν Ἐκκλησία, δὲν καταλαβαίνουν οἱ ταλαίπωροι, ὅτι ἐκπληρώνουν ἔτσι προφητεῖες τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, π.χ. τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, καὶ ἀποδεικνύουν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὴ μωρία καὶ τὴν τύφλωσί τους, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὴν ἀξιοπιστία τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀπορεῖ κανεὶς πῶς καὶ μετὰ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἐπικράτησι τοῦ Χρι-

στιανισμοῦ καὶ τὴν ἐκπλήρωσι μεγάλου πλήθους καταπληκτικῶν προφητειῶν καὶ τὴν τέλεσι ἀναριθμήτων θαυμάτων ὑπάρχουν σκοτεινὲς δυνάμεις, οἱ ὁποῖες ἐνεργοῦν *«τὸ μυστήριον τῆς ἀνομίας»* (Β΄ Θεσ. β΄ 7).

Ὁ Ἰησοῦς πνευματικὸς βασιλεὺς καὶ μάρτυς τῆς ἀληθείας

Στίχ. 33-35: *«Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλᾶτος καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος· Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; Τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί. Τί ἐποίησας;»*.

Τὸ ***«ἐφώνησε»***, ἀόριστος τοῦ «φωνῶ», σημαίνει «*φώναξε*». Τὸ ***«μήτι»*** σημαίνει «*μήπως*».

Μεταφράζουμε: «*Μπῆκε τότε πάλι ὁ Πιλᾶτος στὸ πραιτώριο καὶ φώναξε τὸν Ἰησοῦ καὶ τοῦ εἶπε: "Σὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;". Τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς: "Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ λέγεις αὐτό, ἢ ἄλλοι σοῦ εἶπαν γιὰ μένα;". Ἀποκρίθηκε ὁ Πιλᾶτος: "Μήπως ἐγὼ εἶμαι Ἰουδαῖος; Τὸ ἔθνος τὸ δικό σου καὶ οἱ ἀρχιερεῖς σὲ παρέδωσαν σ' ἐμένα. Τί ἔκανες;"*».

«Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;», ρώτησε ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦ, ὅταν μπῆκε πάλι στὸ πραιτώριο καὶ τὸν φώναξε καὶ μίλησε μαζί του ἰδιαιτέρως. Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἔκανε ὁ Πιλᾶτος, διότι προηγουμένως οἱ Ἰουδαῖοι κατηγόρησαν τὸν Ἰησοῦ λέγοντας: *«Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι»* (Λουκ. κγ΄ 2). *Αὐτὸν ἐδῶ βρήκαμε νὰ ἐξωθῇ σὲ ἐπανάστασι τὸ ἔθνος, καὶ νὰ εἶνε ἐναντίον τῆς πληρωμῆς φόρων στὸν Καίσαρα, μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅτι εἶνε ὁ Μεσσίας, ὁ βασιλεύς.* Ὁ Πιλᾶτος βεβαίως ἤξερε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦταν ἐπαναστάτης καὶ βασιλεὺς μὲ ἔννοια πολιτική. Τὸν θεωροῦσε μᾶλλον ἀφελὲς πρόσωπο. Καὶ τὸν εἶδε μὲ οἶκτο. Καὶ μὲ τὸ ἐρώτημά του εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε στὸν Ἰησοῦ: Σύ, ὁ ταλαίπωρος, ποὺ σὲ συνέλαβαν καὶ σὲ προσήγαγαν σὲ μένα δεμένο, εἶσαι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;

Στὸ ἐρώτημα τοῦ Πιλάτου ὁ Χριστὸς ἀποκρίθηκε μὲ ἄλλο ἐρώτημα: ***«Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ;»***. Γιατί ὁ Ἰησοῦς ἔκανε στὸν Πιλᾶτο αὐτὴ τὴν ἐρώτησι; Δὲν ἤξερε, ὅτι ὁ Πιλᾶτος δὲν ἔλεγεν ἀφ' ἑαυτοῦ αὐτὸ τὸ λόγο, ἀλλ' ὡρμήθηκε ἀπὸ τὴν κατηγορία ἐναντίον του τῶν Ἰουδαίων, ὅτι διεκδικεῖ τὸν τίτλο βασιλέως; Ἀσφαλῶς ὁ Ἰησοῦς ἤξερε. Καὶ ἤξερεν ἐπίσης τὴν ἀπάντησι τοῦ Πιλάτου. Καὶ γι' αὐτὸ ἔκανε αὐτὴ τὴν ἐρώτησι, γιὰ νὰ δοθῇ αὐτὴ ἡ ἀπάντησι, καὶ ἔτσι ὁ Πιλᾶτος νὰ γίνῃ κατήγορος τῶν Ἰουδαίων. Μὲ τὴν ἀπάντησί του ὁ Πιλᾶτος εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε στὸν Ἰησοῦ: Μὲ τὴν ἐρώτησί σου ἂν ὁμιλῶ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἄν, μὲ ἄλλες λέξεις, εἶμαι κατήγορός σου, σοῦ λέγω, ὅτι κατήγοροί σου εἶνε οἱ ὁμοεθνεῖς σου, οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι σὲ παρέδωσαν σὲ μένα. Ἐγὼ δὲν εἶμαι Ἰουδαῖος, δὲν περιλαμβάνομαι στοὺς κατηγόρους σου. Ἂν οἱ ὁμοεθνεῖς σου Ἰουδαῖοι δὲν σὲ παρέδιδαν σὲ μένα, δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀσχοληθῶ μὲ σένα.

Ἀφοῦ οἱ Ἰουδαῖοι παρέδωσαν τὸν Ἰησοῦ στὸν Πιλᾶτο καὶ τὸν κατηγόρησαν σ' αὐτόν, ὁ Πιλᾶτος ἀναγκάσθηκε ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὸν Ἰησοῦ καὶ τὸν ρώτησε: ***«Τί ἐποίησας;»***. *Τί ἔκανες;* Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ πολλὰ μποροῦσε ν' ἀπαντήσῃ ὁ Ἰησοῦς. Μποροῦσε νὰ εἰπῇ: Ἐρωτᾷς, Πιλᾶτε, τί ἔκανα; Ὅλα τὰ καλὰ δίδαξα στὸν κόσμο, καὶ κανένα κακό. Ὅλα τὰ καλὰ ἔπραξα, καὶ κανένα κακό. Τυφλῶν καὶ τυφλοῦ ἐκ γενετῆς ἄνοιξα τὰ μάτια. Σὲ κωφαλάλους χάρισα τὴν ἀκοὴ καὶ τὴ λαλιά. Λεπροὺς θεράπευσα. Παραλύτους ἀνώρθωσα. Χωλοὺς ἔκανα νὰ περιπατοῦν καὶ νὰ πηδοῦν σὰν τὰ ἐλάφια. Δαιμονισμένους ἀπάλλαξα ἀπὸ τὴν τυραννία πονηρῶν πνευμάτων. Νεκροὺς ἀνέστησα, καὶ νεκρὸ στὸν τάφο τέσσερες ἡμέρες. Δὲν πληροφορήθηκες, Πιλᾶτε, τὴν ἀνάστασι τοῦ Λαζάρου πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν; Ἐγὼ ἔκανα καὶ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, καὶ ὅσα σ' αὐτὰ ὑπάρχουν, τὸν ἥλιο καὶ τὰ ἄστρα, τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα. Ἐγὼ ἔκανα τὰ ὡραῖα καὶ τὰ θαυμάσια τῆς φύσεως. Ἐγὼ ἔκανα τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνεις. Ἐγὼ ἀπὸ τὸ μηδὲν ἔκανα ὅλα τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα. Ἐγώ, Πιλᾶτε, ἔκανα καὶ σένα.

Ἔτσι μποροῦσε νὰ μιλήσῃ στὸν Πιλᾶτο ὁ Ἰησοῦς. Ἀλλὰ δὲν μίλησε ἔτσι. Ἐμεῖς γιὰ τὰ ὀλίγα ἔργα καὶ ἐπιτεύγματά μας, μικρὰ καὶ μηδαμινὰ μπροστὰ στὰ ἔργα καὶ στὰ μεγαλεῖα τοῦ Χριστοῦ, μιλοῦμε αὐταρέσκως, προβαλλόμεθα καὶ καυχώμεθα. Ὁ δὲ Χριστὸς γιὰ τὰ ἀναρίθμητα παμμέγιστα καὶ ὑπερθαύμαστα ἔργα του καὶ μεγαλεῖα σιώπησε. Ἔτσι ὁ Χριστός, ὄχι μόνο μὲ τὴ διδασκαλία του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ σιωπή του δίδαξε ἐμᾶς τοὺς πτωχαλαζόνες τὴν ταπεινοφροσύνη.

Στίχ. 36: ***«Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν»***.

«Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ» σημαίνει «*Ἡ βασιλεία ἡ δική μου*». Τὸ ***«οὐκ ἔστι»*** σημαίνει «*δὲν εἶνε*». Τὸ ***«Εἰ... ἦν»*** σημαίνει «*Ἐὰν... ἦταν*».

Μεταφράζουμε: «*Ἀποκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς: "Ἡ βασιλεία ἡ δική μου δὲν εἶνε ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο. Ἐὰν ἡ βασιλεία ἡ δική μου ἦταν ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο, τὰ δικά μου στρατιωτικὰ ὄργανα θ' ἀγωνίζονταν, γιὰ νὰ μὴ παραδοθῶ στοὺς Ἰουδαίους. Ἀλλὰ τώρα ἡ δική μου βασιλεία δὲν εἶνε ἀπ' ἐδῶ"*».

Στὸ ἐρώτημα τοῦ Πιλάτου στὸν ἀμέσως προηγούμενο στίχ. 35 «*τί ἐποίησας;*» ὁ Χριστὸς δὲν ἀπάντησε. Ἀπάντησε στὸ ἐρώτημα στὸ στίχ. 33 «*Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;*», διότι τὸν Πιλᾶτο αὐτὸ ἐνδιέφερε νὰ μάθῃ, ἂν δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς διεκδικοῦσε ἰδιότητα βασιλέως. Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ὅπως κατὰ τὴν τριετία τῆς δημοσίας δράσεώς του ἔκανε γιὰ τὸ πρόσωπό του πολλὲς μεγάλες διακηρύξεις, ἔτσι καὶ τώρα ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου κάνει μία μεγάλη διακήρυξι, διακηρύσσει, ὅτι ἔχει βασιλεία, ὅτι πράγματι εἶνε βασιλεύς. Εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε στὸν Πιλᾶτο: Ἔχουν δίκαιο οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι λέγουν, ὅτι ἔχω τὴν ἀξίωσι, ὅτι εἶμαι ὁ Μεσσίας ὁ βασιλεύς.

Βασιλεὺς ὁ Ἰησοῦς, ἀλλὰ μὲ βασιλεία, ἡ ὁποία δὲν ἦταν ἀντίπραξι στὴ βασιλεία τοῦ Καίσαρος καὶ δὲν ἦταν κίνδυνος γιὰ τὴ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία. ***«Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»***, εἶπε στὸ Ρωμαῖο ἡγεμόνα ὁ Ἰησοῦς. Ἡ δική μου βασιλεία δὲν εἶνε ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο, δὲν εἶνε κοσμική, δὲν ἔχει ἀνθρωπίνη προέλευσι καὶ δὲν στηρίζεται σὲ ἀνθρώπινες δυνάμεις. Ἂν ἡ δική μου βασιλεία ἦταν ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο, εἶπε στὸν Πιλᾶτο ὁ Ἰησοῦς, οἱ δικοί μου ***«ὑπηρέται»***, τὰ ὄργανα, ποὺ θὰ ἦταν στὴ δική μου ὑπηρεσία, οἱ στρατιῶτες, θὰ μὲ ὑπεράσπιζαν, θ' ἀγωνίζονταν, γιὰ νὰ μὴ παραδοθῶ στοὺς ἐχθρούς μου Ἰουδαίους. Ἡ βασιλεία τοῦ Ἰησοῦ δὲν χρησιμοποιεῖ ἀνθρώπινα ὅπλα, δὲν μετέρχεται βία, δὲν προβαίνει σὲ βαρβαρότητες. Ἡ βασιλεία τοῦ Ἰησοῦ εἶνε βασιλεία ἐλευθερίας, ἀγάπης, δικαιοσύνης, εἰρήνης καὶ παντὸς ἀγαθοῦ. Δὲν λέγει ὁ Χριστός, ὅτι ἡ βασιλεία του εἶνε ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, ἔχει οὐρανία προέλευσι, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ὑπονοεῖ τοῦτο, ὅταν στὸν ἑπόμενο στίχ. 37 λέγῃ «*εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον*».

Βασιλεὺς ὁ Ἰησοῦς μὲ διπλὴ ἔννοια. Βασιλεὺς δηλαδὴ δύο φορές. Πρῶτα βασιλεὺς ὡς Θεός, ὡς ὁ ἕνας τῆς Τριάδος, ὁ Υἱός. Μὲ τὸ λόγο, *«Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»,* ἀρχίζει ἡ θεία Λειτουργία. Προαιώνιος βασιλεὺς ὁ Ἰησοῦς. Ἀλλὰ καὶ ἔπειτα βασιλεὺς ὁ Ἰησοῦς ὡς ἄνθρωπος Μεσσίας. Γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴ μεσσιακὴ ἀποστολή του ἔλαβε τρία ἀξιώματα, τὸ προφητικὸ ἢ διδασκαλικό, τὸ ἀρχιερατικὸ καὶ τὸ βασιλικό. *«Ἐγὼ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ* (τοῦ Θεοῦ) *ἐπὶ Σιὼν ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ»,* λέγει ὁ Μεσσίας στὸ Ψαλμ. β΄ 6. Ὡς βασιλέα μὲ βασιλεία αἰωνία κηρύττει ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ τὸν ἀπόγονο τοῦ Δαβὶδ καὶ υἱὸ τῆς Παρθένου στὸ Λουκ. α΄ 32-33. Βασιλέα ὠνόμασαν τὸ νήπιο τῆς Βηθλεὲμ οἱ μάγοι, ὅταν ἔφθασαν στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ρώτησαν, *«Ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;»* (Ματθ. β΄ 2). *«Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ»,* ἀναφώνησε ὁ Ναθαναὴλ στὴν ἀρχὴ τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Ἰησοῦ (α΄ 50). Ὡς βασιλέα ἐπευφημοῦσε τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ τὸν Ἰησοῦ κατὰ τὴ θριαμβευτικὴ εἴσοδό του στὰ Ἱεροσόλυμα (ιβ΄ 13, Λουκ. ιθ΄ 38). Κατὰ τὸ Ἀποκ. ιζ΄ 14 τὸ Ἀρνίον νικᾷ, διότι εἶνε *«Κύριος κυρίων καὶ Βασιλεὺς βασιλέων».*

Ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, ὅτι ἡ βασιλεία του δὲν εἶνε ἀπ᾽ αὐτὸ τὸν κόσμο, δὲν εἶπεν ὅμως καὶ ὅτι δὲν εἶνε σ᾽ αὐτὸ τὸν κόσμο. Ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς ἦλθε σ᾽ αὐτὸ τὸν κόσμο, μαζί του ἦλθε σ᾽ αὐτὸ τὸν κόσμο καὶ ἡ βασιλεία του. *«Ἔφθασεν ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»,* εἶπεν ὁ Χριστός (Ματθ. ιβ΄ 28). Καὶ πάλιν εἶπε: *«Ἰδοὺ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν»* (Λουκ. ιζ΄ 21). *Ἰδού, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀνάμεσά σας.* Ἡ βασιλεία τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ δὲν εἶνε μόνον ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, πιστοὺς καὶ ἀπίστους, ἀλλ᾽ ἔρχεται καὶ εἰσέρχεται μέσα στὶς καρδιὲς καὶ στὴ ζωὴ τῶν πιστῶν. Ἦλθε δὲ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ εἶνε σὲ κάθε πιστό, ἀλλὰ καὶ ἔρχεται σ᾽ αὐτὸν σὲ μεγαλύτερο βαθμό, ὅταν προοδεύῃ πνευματικῶς, ὅταν ἐκτελῇ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τελειότερα. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Κύριος μὲ τὴν Κυριακὴ προσευχὴ μᾶς δίδαξε νὰ λέμε, *«ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου»* (Ματθ. στ΄ 10). Ἐντονώτερα βασιλεύει ὁ οὐράνιος βασιλεὺς στοὺς πιστούς, ὅταν ἐντονώτερα ἀγωνίζωνται οἱ πιστοί, γιὰ νὰ γίνεται σ᾽ αὐτοὺς τὸ θέλημά του, γιὰ νὰ ἐκτελοῦν τὰ βασιλικὰ διατάγματά του. Καὶ γιὰ νὰ γίνεται ὁ πνευματικὸς ἀγών, ὁ οὐράνιος βασιλεὺς δίνει στοὺς πιστοὺς βασιλικὴ δύναμι, μὲ τὴν ὁποία δύνανται νὰ πολεμοῦν καὶ νὰ νικοῦν τὰ πάθη τους, καὶ νὰ κοσμοῦν τὴ ζωή τους μὲ τὶς ἀρετές. Ὅταν δὲ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔρχε-

ται στοὺς πιστούς, ἔρχεται χάρι καὶ χαρά, ἄρρητη χαρά, τὴν ὁποίαν οἱ πιστοὶ δοκιμάζουν ἀκόμη καὶ στὶς δοκιμασίες καὶ στὶς θλίψεις τους.

Στίχ. 37: ***«Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος· Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς».***

Τὸ ***«οὐκοῦν»***, ἅπαξ λεγόμενο, σημαίνει *«λοιπόν»*. Τὸ ***«σὺ λέγεις...»*** ἔχει βεβαιωτικὴ σημασία, σημαίνει *«ναί»*. Τὸ ***«ἀκούω»*** σημαίνει *«παραδέχομαι»*. Καὶ ***«φωνὴ»*** σημαίνει *«λόγος, διδασκαλία»*.

Μεταφράζουμε: *«Τοῦ εἶπε τότε ὁ Πιλᾶτος: "Λοιπὸν εἶσαι βασιλεὺς ἐσύ;". Ἀποκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς: "Ναί, εἶμαι βασιλεὺς ἐγώ. Ἐγὼ γι' αὐτὸ γεννήθηκα καὶ γι' αὐτὸ ἦλθα στὸν κόσμο, γιὰ νὰ κηρύξω τὴν ἀλήθεια. Καθένας, ὁ ὁποῖος εἶνε τέκνο τῆς ἀληθείας* (ἄνθρωπος τῆς ἀληθείας), *παραδέχεται τὴ διδασκαλία μου"»*.

Κατὰ τὸν προηγούμενο στίχ. 36, λέγοντας ὁ Ἰησοῦς, *«Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»*, ὡμολόγησεν ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ὅτι ἔχει βασιλεία, εἶνε βασιλεύς, ἀλλ' ὄχι μὲ ἔννοια κοσμική, πολιτική. Ἐξεπλάγη δὲ ὁ Πιλᾶτος, ὅταν ἄκουσε τὸν Ἰησοῦ νὰ παρουσιάζῃ τὸν ἑαυτό του ὡς βασιλέα καὶ εἶπε: ***«Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ;»***. *Λοιπὸν εἶσαι βασιλεὺς ἐσύ;* Εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε ὁ Πιλᾶτος: Ἐσύ, ὁ ὁποῖος δὲν ἀναγνωρίζεσαι ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς σου, μισεῖσαι καὶ διώκεσαι ἀπ' αὐτούς, ὡδηγήθηκες σὲ μένα δεμένος καὶ ἐξουθενωμένος, καὶ ἀπειλεῖσαι μὲ σταυρικὸ θάνατο, ἐσὺ εἶσαι βασιλεύς; Ἔκπληξι αἰσθάνθηκε ὁ Ρωμαῖος ἡγεμών, τὴ μεγαλύτερη ἔκπληξι τῆς ζωῆς του, ἀκούοντας τὸν Ἰησοῦ νὰ κηρύσσῃ τὸν ἑαυτό του βασιλέα. Αἰτία τῆς ἐκπλήξεως αὐτῆς ἦταν ἡ ταπεινωτικὴ κατάστασι τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλ' ἀσυγκρίτως μεγαλύτερη ἔκπληξι αἰσθάνθηκε ὁ Πιλᾶτος ἀπὸ ἀντίθετη αἰτία, ἀπὸ τὴν πανένδοξη βασιλικὴ κατάστασι τοῦ Ἰησοῦ, τὴν ὁποία διαπίστωσε ὅταν πέθανε. Τέτοια ἔκπληξι, ὀδυνηρή, αἰσθάνθηκαν καὶ ὁ Ἄννας καὶ ὁ Καϊάφας καὶ ὅλοι οἱ σταυρωταὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν καὶ αὐτοὶ ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν σ' αὐτὸ τὸν κόσμο καὶ βρέθηκαν στὸν ἄλλο κόσμο. Τέτοια ἔκπληξι αἰσθάνονται καὶ ὅλοι οἱ καταφρονηταί, ἄπιστοι καὶ ἀνασταυρωταὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν πεθαίνουν. Δὲν εἶνε μῦθος αὐτὸς ὁ λόγος. Διότι μὲ τὴν πίστι στὸν Ἐσταυρωμένο καὶ τὴ δύναμί του γίνονται σημεῖα, τὰ ὁποῖα σημαίνουν, ὅτι

ὄντως ὁ Ἐσταυρωμένος εἶνε βασιλεύς, μὲ βασιλεία ἀδιάδοχη, παντοδύναμη, καὶ αἰωνία.

Στὸ ἐρώτημα τοῦ Πιλάτου, ***«οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ;»***, ὁ Χριστὸς ἀπάντησε: ***«Σὺ λέγεις ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ»***. Σ' αὐτὴ τὴ φράσι τὸ ***«Σὺ λέγεις...»*** ἔχει, ὅπως ἤδη εἴπαμε, βεβαιωτικὴ σημασία. Αὐτὸς δὲ ὁ τύπος βεβαιώσεως εἶνε ἄγνωστος καὶ στοὺς κλασσικοὺς καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἦταν ὅμως σὲ συχνὴ χρῆσι ἀπὸ τοὺς ραββίνους. Συνεπῶς ἡ ἐν λόγῳ φράσι σημαίνει, *«Ναί, εἶμαι βασιλεὺς ἐγώ»*. Ὁμοίως τὸ *«Σὺ εἶπας»* στὸ Ματθ. κστ' 64 καὶ τὸ *«Ὑμεῖς λέγετε»* στὸ Λουκ. κβ' 70 εἶνε βεβαιωτικά, ὅπως δείχνει τὸ *«ἐγώ εἰμι»* στὸ παράλληλο χωρίο Μάρκ. ιδ' 62.

Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς στὸ ἐρώτημα τοῦ Πιλάτου ἂν εἶνε βασιλεὺς ἀπάντησε καταφατικά, στὴ συνέχεια εἶπεν, ***«Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ»***. Τὸ ***«γεγέννημαι»***, συνώνυμο τοῦ ***«ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον»*** κατὰ τὴν ἑβραϊκὴ συνήθεια τῆς χρήσεως συνωνύμων, ἀναφέρεται στὴν ἐν χρόνῳ γέννησι τοῦ Χριστοῦ, ὄχι στὴν προαιωνία. Μὲ τοῦτο δὲ τὸ λόγο του ὁ Χριστὸς εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε στὸν Πιλᾶτο: Θεωρεῖς ἀπίθανο, Πιλᾶτε, ὅτι ἐγὼ εἶμαι βασιλεύς, καὶ ἐκπλήσσεσαι; Ἀλλ' αὐτό, ὅσο ἀπίθανο καὶ ἂν φαίνεται, εἶνε ἀλήθεια. Ἐγὼ γι' αὐτὸ γεννήθηκα καὶ γι' αὐτὸ ἦλθα στὸν κόσμο, γιὰ νὰ κηρύξω τὴν ἀλήθεια. Μέρος τῆς ἀληθείας εἶνε καὶ αὐτό, ὅτι ἐγὼ εἶμαι βασιλεύς.

Ὁ Χριστὸς βασιλεύει στὸ βασίλειο τῆς ἀληθείας. Τὸ ψεῦδος καὶ ἡ πλάνη εἶνε ἄγνωστα στὸ βασίλειο τοῦ Χριστοῦ. Ὅπλο αὐτοῦ τοῦ βασιλείου εἶνε ὁ λόγος τῆς ἀληθείας. Μὲ αὐτὸ τὸ λόγο καὶ μὲ τὴ χάρι, ποὺ συνοδεύει αὐτὸ τὸ λόγο, κατακτήθηκαν καλοπροαίρετες ψυχὲς καὶ ἀποτέλεσαν τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

«Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς». *Καθένας, ὁ ὁποῖος εἶνε τέκνο τῆς ἀληθείας, παραδέχεται τὴ διδασκαλία μου.* Μὲ ἄλλες λέξεις, ὅποιος εἶνε ἄνθρωπος τῆς ἀληθείας, ὅποιος ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθεια, αὐτὸς ἀποδέχεται τὸ λόγο μου. Οἱ πλεῖστοι Ἰουδαῖοι δὲν ἀποδέχθηκαν τὸ λόγο τοῦ Ἰησοῦ, διότι δὲν ἦταν ἄνθρωποι τῆς ἀληθείας, ἦταν ἄνθρωποι τοῦ ψεύδους, εἶχαν ψευδεῖς ἀντιλήψεις γιὰ τὸ Μεσσία συμφώνως πρὸς τὶς ἐγωιστικὲς ἐπιθυμίες τους καὶ τὶς εἰσηγήσεις τοῦ Διαβόλου. Ὁ Χριστὸς εἶχε πεῖ στοὺς Ἰουδαίους: *«Διατί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; Ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐστέ,*

καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ· ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι» (η΄ 43-46). *Γιατί δὲν παραδέχεσθε τὸ λόγο μου; Διότι δὲν δύνασθε νὰ ὑπακούετε στὸ λόγο μου. Σεῖς εἶσθε ἀπὸ τὸν πατέρα τὸν Διάβολο, καὶ θέλετε νὰ κάνετε τὶς ἐπιθυμίες τοῦ πατέρα σας. Ἐκεῖνος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀνθρωποκτόνος, καὶ δὲν στέκεται στὸ καλό, διότι δὲν ὑπάρχει καλὸ σ' αὐτόν. Ὅταν λαλῇ τὸ κακό, ἐξ ἰδίων λαλεῖ, διότι εἶνε κακός, καὶ ὁ πατέρας αὐτοῦ* (τοῦ κακοῦ). *Ἐγὼ δὲ ἂν καὶ διδάσκω τὸ καλό, δὲν πιστεύετε σ' ἐμένα.* Στὸ παρατεθὲν καὶ μεταφρασθὲν τοῦτο χωρίο στὴ λέξι *«ἀλήθεια»* δώσαμε τὴ σημασία τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ. Ὅτι δὲ αὐτὴ ἡ λέξι ἔχει καὶ αὐτὴ τὴ σημασία, τοῦτο ἀποδείξαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ γ΄ 21 στὸ ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. α΄, σελ. 106-112. Εἶνε δὲ πιθανὸ στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο ιη΄ 37 ἡ λέξι *«ἀλήθεια»* νὰ μὴν ἔχῃ θεωρητικὴ σημασία, ἀλλὰ ἠθικὴ καὶ πρακτική, νὰ σημαίνῃ δηλαδὴ τὸ ἀγαθό, τὸ καλό, τὴν καλωσύνη, τὴν ἀρετή. Ἡ ἐδῶ ἔκφρασι τοῦ Ἰησοῦ ***«μαρτυρεῖν τῇ ἀληθείᾳ»*** φέρει στὴ μνήμη τὴν αὐτὴ ἔκφρασι στὸ Γ΄ Ἰωάν. 3, ὅπου *«ἀλήθεια»* σημαίνει *«ἀρετή, καλωσύνη»*. Ἂν δὲ καὶ στὸν ἐξεταζόμενο λόγο τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πιλᾶτο, ὁ ὁποῖος ρώτησε, ***«οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ;»***, ἡ λέξι *«ἀλήθεια»* ἔχῃ ἠθικὴ καὶ πρακτικὴ ἔννοια, ὁ Ἰησοῦς θέλησε νὰ εἰπῇ: Ἐγὼ βασιλεύω στὸ βασίλειο τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ, τῆς ἀρετῆς. Ἐμεῖς κυμαινόμεθα μεταξὺ τῶν δύο ἐκδοχῶν τῆς λέξεως ***«ἀλήθεια»*** στὸν προκείμενο λόγο τοῦ Ἰησοῦ, ἔχουμε δὲ καὶ τὴν ἰδέα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς θεωρητικῆς μὲ τὴν ἠθικὴ καὶ πρακτικὴ ἔννοια τῆς λέξεως ***«ἀλήθεια»***, ἀφοῦ ἡ ἀλήθεια, τὴν ὁποία κήρυξε ὁ Χριστός, ἔχει πληρότητα, ἀναφέρεται σὲ θεωρητικὰ πράγματα, καὶ σὲ ἠθικὰ καὶ πρακτικά.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ προτιμοῦν τὸν Βαραββᾶ

Στίχ. 38-39: ***«Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος· Τί ἐστιν ἀλήθεια; Καὶ τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. Ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα· βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;»***.

Ἡ λέξι ***«αἰτία»*** ἐδῶ σημαίνει *«ἐνοχή»*.

Μεταφράζουμε: *«Τοῦ λέγει ὁ Πιλᾶτος: "Τί εἶνε ἀλήθεια;". Καὶ ὅταν εἶπεν αὐτό, πάλι βγῆκε ἔξω πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς λέγει: "Ἐγὼ καμμία ἐνοχὴ δὲν βρίσκω σ' αὐτόν. Ὑπάρχει δὲ συνήθεια σ' ἐσᾶς, νὰ ἐλευθερώσω γιὰ χάρι σας ἕνα ὑπόδικο κατὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα. Θέλετε λοιπὸν νὰ ἐλευθερώσω γιὰ χάρι σας τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;"»*.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸν προηγούμενο στίχ. 37 ὁ Ἰησοῦς ὡμίλησε γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὁ Πιλᾶτος ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Ἰησοῦ τὸ ἐρώτημα, ***«Τί ἐστιν ἀλήθεια;»***. *Τί εἶνε ἀλήθεια;* Τὸ ἐρώτημα εἶνε σπουδαιότατο. Κάθε εὐγενὴς ἀνθρωπίνη ὕπαρξι διακαῶς ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀναζητεῖ, διότι, ἂν δὲν τὴν γνωρίσῃ, δὲν εὑρίσκει ἀνάπαυσι. Ἀλλ' ὁ Πιλᾶτος τὸ σπουδαιότατο τοῦτο ἐρώτημα ἔθεσε στὸν Ἰησοῦ ἀπὸ πόθο νὰ μάθῃ; Ὄχι βεβαίως. Ἂν ἤθελε νὰ μάθῃ, θὰ ἀνέμενε ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ ἀπάντησι. Ἀλλὰ δὲν ἀνέμενε ἀπάντησι. Μόλις ἔθεσε τὸ ἐρώτημα, βγῆκε ἀπὸ τὸ πραιτώριο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους.

Γιατί ὁ Πιλᾶτος ἔθεσε τὸ ἐρώτημα, χωρὶς νὰ περιμένῃ ἀπάντησι; Διότι δὲν ἦταν εὐγενὴς ὕπαρξι καὶ δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ δὲν πίστευε, ὅτι μποροῦσε ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθεια, μάλιστα μὲ θρησκευτικὴ ἔννοια. Ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖον ἐνδιαφερόταν ὁ Πιλᾶτος, ἦταν τὸ ἀξίωμά του, ἡ θέσι του, «ἡ καρέκλα του», ὅπως λέμε σὲ πολὺ πεζὴ γλῶσσα. Οἱ ἀξιωματοῦχοι μὲ τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα συνήθως καταλαμβάνουν αὐτὰ τὰ ἀξιώματα μὲ ἀβαρίες στὴ συνείδησι, μὲ διαφθορὰ τῆς συνειδήσεως, καὶ κάνουν τὸ πᾶν, γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐξουσία τους. Ὁ Πιλᾶτος ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια, καὶ μάλιστα μὲ τὴ θρησκευτικὴ ἔννοια, ἦταν σκεπτικιστὴς καὶ ἀγνωστικιστής. Καὶ ἀπηύθυνε χωρὶς ἐνδιαφέρον στὸν Ἰησοῦ τὸ ἐρώτημα, ἐκφράζοντας τὸν σκεπτικισμὸ καὶ τὸν ἀγνωστικισμό του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσχάτη περιφρόνησί του γιὰ ζητήματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Ποῦ νὰ φανταζόταν ὁ Ρωμαῖος ἡγεμών, ὅτι ἐνώπιόν του εἶχεν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ ἀλήθεια μὲ τὴν πλήρη καὶ ἀπόλυτη ἔννοια τῆς λέξεως! *«Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια»* (ιδ´ 6). *«Καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς»* (η´ 32), εἶχε διακηρύξει ὁ Ἰησοῦς. Ὁ Πιλᾶτος δὲν εἶχε τελείως διαφθαρῆ καὶ ἤθελε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Ἰησοῦ. Ἀλλὰ ποῦ νὰ φανταζόταν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὡς ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώνει ὅσους τὸν γνωρίζουν μὲ ἀσυγκρίτως ἀνώτερη ἔννοια ἐλευθερίας!

Καὶ σήμερα, μετὰ ἀπὸ δύο χιλιάδες ἔτη θαυμαστῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἀναρίθμητες διὰ θαυμάτων ἀποδεί-

ξεις, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε ἡ ἀλήθεια μὲ τὴν ὑψίστη καὶ ἀπόλυτη ἔννοια, ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ψυχικὴ διαφθορὰ κρατοῦν στὸν σκεπτικισμὸ καὶ τὸν ἀγνωστικισμὸ πολλὲς δυστυχῶς ἀνθρώπινες ὑπάρξεις. Ἡ ἀλήθεια ἔλαμψε, καὶ πολλοὶ παραμένουν ἀκόμη σκοτισμένοι!

Ὁ Ἰησοῦς προηγουμένως εἶπε στὸν Πιλᾶτο, ὅτι γι᾽ αὐτὸ γεννήθηκε καὶ ἦλθε στὸν κόσμο, γιὰ νὰ δώσῃ μαρτυρία γιὰ τὴν ἀλήθεια. Καὶ τώρα, ἀφοῦ ὁ Πιλᾶτος ρώτησε τὸν Ἰησοῦ, ***«Τί ἐστιν ἀλήθεια;»***, ὁ Ἰησοῦς μποροῦσε ν᾽ ἀπαντήσῃ, «Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια». Ἀλλὰ δὲν ἀπάντησε, ὄχι μόνο διότι ὁ Πιλᾶτος ἦταν ἀνάξιος ἀπαντήσεως, ἀφοῦ δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ δὲν ἀνέμενε ἀπάντησι, ἀλλὰ καὶ διότι ἦταν ἐθνικός. Καὶ ὡς ἐθνικὸς δὲν γνώριζε τὶς μεσσιακὲς προφητεῖες περὶ τῆς φύσεως τοῦ Μεσσίου, καί, ἂν ἄκουε ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶνε ἡ ἀλήθεια, θὰ θεωροῦσε τὴν ἀπάντησι τελείως ἐξωφρενικὴ καὶ γελοία, καὶ θὰ χλεύαζε. Στοὺς Ἰουδαίους ὁ Χριστός, ἐπειδὴ κατεῖχαν τὴν Παλαιὰ Διαθήκη μὲ τὶς μεσσιακὲς προφητεῖες, ἔκανε μεγάλες διακηρύξεις γιὰ τὸ πρόσωπό του, συμφώνως μὲ τὶς μεσσιακὲς προφητεῖες, γιὰ νὰ πιστεύσουν οἱ καλοπροαίρετοι, καὶ νὰ ἐλεγχθοῦν καὶ νὰ προβληματισθοῦν ἄλλοι, καὶ νὰ εἶνε ἀναπολόγητοι οἱ ἀπιστοῦντες. Ἀλλιῶς λοιπὸν πρέπει νὰ συμπεριφερώμεθα σ᾽ ὅσους παραδέχονται, κατ᾽ ἀρχὴν τοὐλάχιστον, τὴν Ἁγία Γραφὴ καὶ τὴ Χριστιανικὴ Θρησκεία, καὶ ἀλλιῶς σ᾽ ὅσους ἀγνοοῦν τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια τῆς Πίστεώς μας. Καὶ πάντως σὲ ἀνθρώπους καταφρονητὰς καὶ χλευαστὰς τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων νὰ ἐφαρμόζωμε τὸ λόγο τοῦ Κυρίου, *«Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων»* (Ματθ. ζ´ 6). Ὅταν ἀπέναντί μας ἔχωμε κυνικοὺς καὶ χοιρώδεις τύπους, ἂς μὴ τοὺς ἀξιώνωμε τῆς «τιμῆς» ν᾽ ἀπαξιώνουν καὶ ν᾽ ἀτιμάζουν τὰ ἄξια καὶ τὰ τίμια τῆς Πίστεώς μας.

«Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ», εἶπεν ὁ Πιλᾶτος στοὺς Ἰουδαίους. Τὸ ***«ἐγὼ»*** ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ὑπονοούμενο «ὑμεῖς»: Σεῖς οἱ Ἰουδαῖοι θεωρεῖτε τὸν Ἰησοῦ ἔνοχο. Ἀλλ᾽ ἐγὼ δὲν βρίσκω σ᾽ αὐτὸν καμμία ἐνοχή. Ὁ Πιλᾶτος ἦταν πεπεισμένος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν μὲν ὀνειροπόλος ἢ καὶ σοφός, ὄχι ὅμως καὶ στασιαστὴς κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας. Καὶ ὁ Ἡρώδης, στὸν ὁποῖον ὁ Πιλᾶτος παρέπεμψε τὴν ὑπόθεσι τοῦ Ἰησοῦ, δὲν βρῆκε σ᾽ αὐτὸν τίποτε τὸ ἄξιο θανάτου (Λουκ. κγ´ 15). Κακὸς ὁ Ἰδουμαῖος βασιλεὺς Ἡρώδης, διότι, ἐνῷ δὲν βρῆκε ἐνοχὴ στὸν Ἰησοῦ, ὅμως τὸν ἐξουθένωσε καὶ τὸν ἐνέπαιξε (Λουκ. κγ´ 11). Κακὸς καὶ ὁ Ρωμαῖος ἡγεμὼν Πιλᾶτος, διότι, ἐνῷ

δὲν βρῆκε ἐνοχὴ στὸν Ἰησοῦ, ὅμως τελικῶς ὑπέγραψε τὴν καταδίκη του. Κακοὶ οἱ δύο ξένοι ἄρχοντες. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι θρησκευτικοὶ ἄρχοντες, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου, ἐκτὸς τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Νικοδήμου, ἦταν χειρότεροι, ἐμπαθέστατοι, κάκιστοι. Συμβαίνει πολλὲς φορές, θρησκευτικοὶ ἄρχοντες νὰ εἶνε χειρότεροι ἀπὸ κοσμικοὺς ἄρχοντες. Γιατί; Διότι, ἂν οἱ θρησκευτικοὶ ἄρχοντες δὲν εἶνε ἐν τάξει ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ ἐνεργῇ σ' αὐτοὺς περισσότερο ὁ Σατανᾶς, ἀκριβῶς διότι εἶνε ἀνάξιοι θρησκευτικοὶ ἄρχοντες. Ἀπὸ τοὺς θρησκευτικοὺς ἄρχοντες ὁ Θεὸς ἔχει αὐξημένες ἀπαιτήσεις. Καὶ ἂν εἶνε ἀσεβεῖς, δικαίως ἔχουν καὶ αὐξημένη ἐνέργεια τοῦ Σατανᾶ καὶ τιμωροῦνται περισσότερο.

«Βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;». *Θέλετε λοιπὸν νὰ ἐλευθερώσω γιὰ χάρι σας τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;* Ὁ Πιλᾶτος ἤθελε νὰ διασώσῃ τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τὴ λύσσα καὶ τὴ μανία τῶν φθονερῶν καὶ μοχθηρῶν Ἰουδαίων. Γι' αὐτὸ σ' αὐτοὺς εἶπε πρῶτα, ὅτι δὲν βρίσκει καμμία ἐνοχὴ στὸν Ἰησοῦ. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια νὰ ἐλευθερώνεται ἕνας ὑπόδικος, γι' αὐτὸ κατόπιν εἶπε σ' αὐτούς, ἂν ἤθελαν νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ Βαραββᾶ, σεσημασμένο κακοῦργο, ἢ τὸν Ἰησοῦ, τὸν ὁποῖο χαριεντιζόμενος ὠνόμασε ***«βασιλέα τῶν Ἰουδαίων»***. Ἡ εἰρωνεία βεβαίως δὲν στρεφόταν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ Πιλᾶτος αἰσθανόταν συμπάθεια καὶ ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἔδειχνε ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ στρεφόταν κατὰ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι τὸν Ἰησοῦ παρουσίαζαν ὡς κοσμικὸ δῆθεν βασιλέα καὶ ἀντίπαλο τοῦ Καίσαρος! (ιθ' 12).

Καλὴ ἡ πρόθεσι τοῦ Πιλάτου ἀπέναντι τοῦ ἀθῴου Ἰησοῦ. Ἀλλὰ κακὴ ἡ ἐξίσωσι τοῦ ἀθῴου Ἰησοῦ μὲ τὸν σεσημασμένο κακοῦργο, ὁποῖος ἦταν ὁ Βαραββᾶς. Ἂν ὁ Ρωμαῖος ἡγεμὼν καὶ δικαστὴς εἶχε ἐντιμότητα καὶ θάρρος, δὲν θὰ ἐξίσωνε τὸν ἀθῷο μὲ τὸν ἔνοχο. Ἀφοῦ δὲν βρῆκε ἐνοχὴ στὸν Ἰησοῦ, ὤφειλε νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε φρόνημα ἰδιοτελὲς καὶ φοβόταν μήπως οἱ Ἰουδαῖοι ἐπηρεάσουν ἐναντίον του τὸν Καίσαρα καὶ κινδυνεύσῃ, γι' αὐτὸ προσπαθοῦσε νὰ οἰκονομήσῃ τὰ πράγματα κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε ν' ἀρέσῃ καὶ στὶς δύο πλευρές. Ἔτσι πολλὲς φορὲς σκέπτονται καὶ ἐνεργοῦν κάτοχοι ἀξιωμάτων καὶ ἐξουσιῶν, μάλιστα καὶ δικασταί. Ὑπεράνω τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς δικαιοσύνης θέτουν τὴ σκοπιμότητα, καὶ καταπατοῦν τὴ συνείδησί τους. Γι' αὐτὸ ὑπάρχει καὶ ἄρχων καὶ κριτὴς ἐν οὐρανῷ, ὁ ὁποῖος θὰ κρίνῃ καὶ τοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς κριτὰς τῆς γῆς.

Στίχ. 40: «Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάντες λέγοντες· Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν. Ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής».

Τὸ **«οὖν»** σημαίνει *«ἀλλά, ὅμως»*. Καὶ τὸ **«πάλιν»** σημαίνει *«ἐν τούτοις, παρὰ ταῦτα»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἀλλ' ἐν τούτοις ὅλοι κραύγασαν λέγοντας: "Ὄχι αὐτόν, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶ". Ὁ δὲ Βαραββᾶς ἦταν λῃστής»*.

Τὸ **«οὖν»** στὸ παρὸν χωρίο εἶνε ἀντιθετικό, σημαίνει *«ἀλλά, ὅμως»*. Ὅτι δὲ τοῦτο ἔχει καὶ αὐτὴ τὴ σημασία, ἀποδείξαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ Ἰωάν. δ' 43-45 στὸ ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. β', σελ. 88-90. Ὁ Πιλᾶτος δήλωσε, ὅτι καμμία ἐνοχὴ δὲν βρῆκε στὸν Ἰησοῦ (στίχ. 38), καὶ ἐξέφρασε τὴ θέλησί του νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτόν. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι κραύγασαν, ζητώντας νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ Βαραββᾶ.

Μετὰ τὸ **«οὖν»** ἑρμηνευτικὴ δυσκολία ἔχει καὶ τὸ **«πάλιν»**. Ἀφοῦ προηγουμένως ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν ἀνέφερε κραυγὴ τῶν Ἰουδαίων, πῶς τώρα λέγει, **«Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν»**; Ἡ ἐξήγησι τῶν ἑρμηνευτῶν, ὅτι ὁ Ἰωάννης λέγει **«πάλιν»**, διότι προϋποθέτει προηγούμενες κραυγὲς τῶν Ἰουδαίων, τὶς ὁποῖες ἀναφέρουν οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταί, δὲν εἶνε σοβαρή. Ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης δὲν ἀνέφερε προηγουμένη κραυγὴ τῶν Ἰουδαίων, τὸ **«πάλιν»** δὲν σημαίνει «πάλιν, ἐκ νέου», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σημαίνει *«ἐν τούτοις, παρὰ ταῦτα»*. Αὐτὴ δὲ τὴ σημασία τὸ **«πάλιν»** ἔχει καὶ στὰ χωρία Σοφ. Σολ. ιγ' 8, Α' Ἰωάν. β' 8. Αὐτὴ δὲ τὴ σημασία ἔχει καὶ σήμερα, ὅταν π.χ. κάποιος λέγῃ: «Μελέτησα πολὺ γιὰ νὰ ἐπιτύχω στὶς ἐξετάσεις, καὶ πάλι δὲν ἐπέτυχα». Εἶνε προφανὲς ἐδῶ, ὅτι ἡ φράσι «καὶ πάλι» σημαίνει «καὶ ἐν τούτοις, καὶ παρὰ ταῦτα», παρὰ δηλαδὴ τὴν πολλὴ μελέτη καὶ προσπάθεια.

Ὁ Βαραββᾶς ἦταν λῃστής, κακοῦργος, φονιᾶς, παραβάτης τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὸν ἀθῷο Ἰησοῦ προτίμησαν τὸν ἔνοχο Βαραββᾶ. Ζήτησαν τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ Βαραββᾶ καὶ τὴ θανάτωσι τοῦ Ἰησοῦ, μὲ τὸν σκληρότερο μάλιστα τρόπο, τὴ σταύρωσι. **«Ἐκραύγασαν»** ἔξω ἀπὸ τὸ πραιτώριο τοῦ Πιλάτου. Ἐξέβαλαν κραυγές, ὅπως τὰ θηρία. Οὔρλιαζαν. Προφητεύθηκε δὲ καὶ τοῦτο. Ὁμιλώντας ὁ Μεσσίας στὸν Ψαλμὸ κα', στίχ. 14, λέγει γιὰ τοὺς ἐχθρούς του Ἰουδαίους: *«Ἤνοιξαν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν ὡς λέων ἁρπάζων καὶ ὠρυόμενος»*. Θηριώδεις ἄνθρωποι. Ὅμοιοι μὲ τοὺς ὠρυομένους λέοντες. Ὅμοιοι καὶ μὲ τὸν ἀντίδικο Διάβολο, ὁ

ὁποῖος *«ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ»* (Α' Πέτρ. ε' 8). Θηριώδεις, ὅπως τὰ ἄγρια καὶ αἱμοβόρα ζῶα καὶ οἱ δαίμονες, ἦταν οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων καὶ ὁ πειθόμενος σ' αὐτοὺς λαός. Ἀλλὰ καὶ ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας καὶ πειθόμενοι σ' αὐτοὺς λαϊκοὶ ὁμοιάζουν μὲ ἐκείνους τοὺς Ἰουδαίους. Διότι καταδικάζουν ἀθῴους καὶ ὑποστηρίζουν ἐνόχους, ἀκόμη καὶ ἀντιχρίστους, *«ἀνασταυροῦντες ἑαυτοῖς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ παραδειγματίζοντες»* (Ἑβρ. στ' 6). Ἆραγε οἱ ἐμπαθεῖς καὶ ἄδικοι ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅμοιοι μὲ τὸν Ἄννα καὶ τὸν Καϊάφα καὶ τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους ἀρχιερεῖς, ὅταν κατὰ τὴ Μεγάλη Ἑβδομάδα διαβάζουν ἢ ἀκούουν τὰ σχετικὰ μὲ τὸ ἔγκλημα τῆς χριστοκτονίας εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα, ἀντιλαμβάνονται τὴν ὁμοιότητά τους μὲ τοὺς Ἰουδαίους ἀρχιερεῖς;...

Δυσάρεστο καὶ ἀπαίσιο γιὰ τοὺς πιστούς, ὅτι ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ οἱ Ἰουδαῖοι προτίμησαν τὸ Βαραββᾶ. Ἀλλ' αὐτὸ γιὰ τὸ Βαραββᾶ ἦταν εὐχάριστο, ἀφοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ Ἰησοῦ αὐτὸς σώθηκε. Ἡ δὲ σωτηρία τοῦ Βαραββᾶ εἶνε καὶ μήνυμα αἰσιοδοξίας. Ὅλοι, λόγῳ τῶν ἁμαρτιῶν μας, ὁμοιάζουμε μὲ τὸ Βαραββᾶ, ἄλλος ὀλιγώτερο καὶ ἄλλος περισσότερο. Ἀλλ' ἂς μὴ ἀπελπιζώμεθα. Ἀντιθέτως, ἂς αἰσιοδοξοῦμε. Ὅπως ἐξ αἰτίας τοῦ Ἰησοῦ σώθηκε ὁ Βαραββᾶς, ἔτσι σῳζόμεθα καὶ ἐμεῖς, ἀρκεῖ ἐμεῖς νὰ πιστεύωμε στὸν Ἰησοῦ, νὰ ἐκτιμοῦμε τὴ θυσία του καὶ ν' ἀνταποκρινώμεθα στὴν ἀγάπη του.

ΙΘ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

«Ἴδε ὁ ἄνθρωπος!»

Στίχ. 1: ***«Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐμαστίγωσε».***

Τὸ ***«οὖν»*** θεωροῦμε μεταβατικό, ὅπως καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις, π.χ. στὸ δ' 1, 46, καὶ ἐξηγοῦμε *«δέ»*. Τὸ δὲ ***«ἔλαβεν ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐμαστίγωσε»*** δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Πιλᾶτος πῆρε τὸν Ἰησοῦ καὶ τὸν μαστίγωσε, ἀλλὰ σημαίνει, ὅτι ἔδωσε διαταγὴ καὶ τὸν πῆραν οἱ στρατιῶτες καὶ τὸν μαστίγωσαν.

Μεταφράζουμε: *«Τότε δὲ ὁ Πιλᾶτος διέταξε τοὺς στρατιῶτες καὶ πῆραν τὸν Ἰησοῦ καὶ τὸν μαστίγωσαν».*

Κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸ ποινικὸ κώδικα ἡ μαστίγωσι ἢ φραγγέλλωσι, προηγεῖτο ἀναγκαίως τῆς σταυρώσεως. Δὲν ἀρκοῦσε ὁ ὀδυνηρότατος βασανισμὸς τῆς σταυρώσεως, ἔπρεπε νὰ γίνῃ προηγουμένως καὶ ἄλλος πολὺ ὀδυνηρὸς βασανισμός, ἡ φραγγέλλωσι ἢ μαστίγωσι! Χωρὶς ὅρια, ἀφάνταστη καὶ ἀπερίγραπτη ἡ θηριωδία ἀνθρώπων πρὸς συνανθρώπους! Τὸ μαστίγιο γινόταν ἀπὸ λεπτὲς ράβδους ἢ ἀπὸ δερμάτινα λουριὰ μὲ δεμένα στὰ ἄκρα τεμάχια ὀστῶν ἢ μολύβδου. Ὁ κατάδικος δεχόταν τὰ πλήγματα τοῦ μαστιγίου δεμένος σὲ μικρὸ πάσσαλο μὲ κυρτωμένο τὸ σῶμα καὶ τεντωμένο τὸ δέρμα. Μὲ τὰ πρῶτα δὲ πλήγματα τὸ αἷμα ἄρχιζε νὰ ρέῃ. Καὶ ἦταν τόσο σκληρὸς ὁ βασανισμὸς ἀπὸ τὴ μαστίγωσι, ὥστε μερικὲς φορὲς ἀκολουθοῦσε ἀμέσως ὁ θάνατος καὶ δὲν προλάβαιναν οἱ δήμιοι νὰ σταυρώσουν τοὺς καταδίκους.

Ὁ Χριστὸς ἐπανειλημμένως ὕψωσε φραγγέλλιο, γιὰ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ δὲν κτύπησε κανένα. Οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας ὕψωσαν φραγγέλλιο καὶ κτύπησαν ἀνηλεῶς τὸν Ἰησοῦ, καίτοι ἐκεῖνος δὲν κτύπησε κανένα, κτύπησε ὅμως τὰ ὑλικὰ συμφέροντα τῶν ἀρχιερέων Ἄννα, Καϊάφα καὶ λοιπῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν μεταβάλει τὸ ναὸ σὲ ἀνώνυμη ἑταιρεία, ὅπως πράττουν καὶ μερικοὶ ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀγρία φραγγέλλωσι τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὴ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία θὰ ὑπενθύμισε στοὺς Ἰουδαίους ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς παρατρεχάμενους τὸ φραγγέλλιο τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τοῦ ἐμπορίου στὸ ναὸ καὶ θὰ προκάλεσε σ' αὐτοὺς εὐχαρίστησι καὶ ἡδονή, ἀγρία ἡδονή. Πολλὲς φορὲς συμβαίνει, ὁ ἄγριος

βασανισμὸς ἑνὸς νὰ προκαλῆ ἡδονισμὸ σὲ ἄλλο! Διεστραμμένοι ἄνθρωποι θέλουν νὰ ἀπολαμβάνουν ὅλων τῶν εἰδῶν τὶς ἡδονές, ἀκόμη καὶ τὴν ἀγρία ἡδονή!

Ἡ μαστίγωσι τοῦ Χριστοῦ προφητεύθηκε σαφῶς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Χριστό. Κατὰ τὸ Ἠσ. ν' 6 ὁ Χριστὸς εἶπε: «*Τὸν νῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας*». Τὸ «*ἔδωκα*» σημαίνει, ὅτι ἡ μαστίγωσι τοῦ Χριστοῦ ἔγινεν ἑκουσίως. Ὁ Χριστὸς καταδέχθηκε καὶ ὑπέστη τὴ μαστίγωσι ἀπὸ ἀγάπη πρὸς ἐμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς γιὰ τὴν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν μας. «*Παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτόν, τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν*», εἶπεν ὁ Ἡσαΐας (νγ' 5). Δηλαδὴ παίδευσι, βασανισμὸς σ' αὐτόν, τὸν Μεσσία, γιὰ τὴ δική μας θεραπεία. Μὲ τὸ δικό του τραῦμα ἐμεῖς θεραπευθήκαμε. Θεραπευθήκαμε ἀπὸ τὰ πνευματικὰ νοσήματα, τὶς ἁμαρτίες. Ὑπέστη πολλὰ παθήματα ὁ Χριστός. Ἀλλὰ τὰ ὀδυνηρότερα ἦταν ἡ μαστίγωσι καὶ ἡ σταύρωσι. Ἀναβαίνοντας δὲ στὰ Ἱεροσόλυμα προεῖπε στοὺς μαθητάς του τὰ πάθη του, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ τὴ μαστίγωσι (Ματθ. κ' 19, Μάρκ. ι' 34, Λουκ. ιη' 33).

Λόγῳ τῆς μαστιγώσεως τοῦ Χριστοῦ οἱ μαστιγώσεις τῶν ἀκολούθων τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴν πίστι καὶ τὸ καθῆκον καθαγιάστηκαν καὶ ἔγιναν σ' αὐτοὺς αἰτία χαρᾶς. Οἱ Ἰουδαῖοι στὸ Συνέδριό τους ἔδειραν τοὺς ἀποστόλους. Οἱ δὲ ἀπόστολοι ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Συνέδριο «*χαίροντες*», διότι ἀξιώθηκαν τῆς μεγάλης τιμῆς νὰ ὑποστοῦν ἀτιμωτικὸ δαρμὸ γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ (Πράξ. ε' 40-41). Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας στὴν πόλι τῶν Φιλίππων ραβδίσθηκαν ἀγρίως καὶ ρίφθηκαν στὴ φυλακή, καὶ κατὰ τὸ μεσονύκτιο μέσα στὴ φυλακὴ «*ὕμνουν τὸν Θεόν*» πρὸς ἔκπληξι τῶν ἄλλων φυλακισμένων (Πράξ. ιστ' 22-25). Ὁ Παῦλος, ἐκτὸς ἄλλων παθημάτων, ἀναφέρει καὶ αὐτά: «*Ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως*», «*Ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον*», «*Τρὶς ἐρραβδίσθην*» (Β' Κορ. ια' 23, 24, 25). Καὶ γι'αὐτὰ τὰ παθήματά του, καὶ γιὰ ὅλα γενικῶς, ἔχαιρε. «*Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου*», ἔγραψε (Κολ. α' 24). Ἐπίσης ἔγραψε: «*Καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσι*» (Ρωμ. ε' 3). Τοῦτο σημαίνει: «*Χαίρουμε καὶ γιὰ τὶς θλίψεις*».

Χαρὰ αἰσθάνονταν καὶ οἱ μάρτυρες καὶ ὁμολογηταὶ τῆς πίστεως, ὅταν ὑφίσταντο παθήματα γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὴ χριστιανική τους ἰδιότητα. Ἀντιμετώπιζαν διάφορα βασανιστήρια σὰν νὰ μὴν ἦταν βασανιστήρια, ἀλλ' ὑποθέσεις χαρᾶς!

Καθένας ἀπὸ μᾶς, ποὺ φέρει τὸ ὄνομα χριστιανός, ἂς ἐρωτήσῃ τὸν ἑαυτό του: Ἐγώ, ἂν ὑφίσταμαι παθήματα λόγῳ τῆς πίστεώς μου καὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν χριστιανικῶν μου καθηκόντων, χαίρω στὰ παθήματά μου, ἢ στενοχωροῦμαι; Ἂν χαίρω, καλῶς. Ὁμοιάζω μὲ τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μάρτυρες καὶ τοὺς ὁμολογητὰς τῆς πίστεως. Ἀλλ᾽ ἂν στενοχωροῦμαι, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὑστερῶ σὲ πνευματικότητα, εἶμαι χριστιανὸς ὀλίγο. Καὶ ἂς παρακαλῶ τὸ Χριστὸ νὰ μοῦ προσθέτῃ χάρι, γιὰ νὰ αἰσθάνωμαι καὶ ἐγὼ χαρά, ὅπως οἱ πλούσιοι σὲ χάρι χριστιανοί.

Ἡ μαστίγωσι τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἔγινεν ὡς ποινὴ ἀναγκαία κατὰ τὸν Ρωμαϊκὸ ποινικὸ κώδικα πρὸ τῆς ποινῆς τῆς σταυρώσεως. Ὁ Πιλᾶτος διέταξε τὴ μαστίγωσι τοῦ Ἰησοῦ, καί, ὅπως βλέπουμε στοὺς ἑπομένους στίχ. 2 καὶ 3, ἐπέτρεψε στοὺς στρατιῶτες νὰ τὸν ἐμπαίξουν καὶ νὰ τὸν ἐξουθενώσουν ὡς... βασιλέα τῶν Ἰουδαίων, μήπως ἔτσι κατευνάσῃ τὸ πάθος τῶν Ἰουδαίων καὶ διασώσῃ τὸν Ἰησοῦ. Ἐπανειλημμένως εἶπε στοὺς Ἰουδαίους: *«Παιδεύσας αὐτὸν ἀπολύσω»* (Λουκ. κγ΄ 16, 22). *Ἀφοῦ τὸν βασανίσω, θὰ τὸν ἐλευθερώσω.* Ἀλλ᾽ ἡ παίδευσι, ὁ βασανισμὸς τοῦ Ἰησοῦ διὰ τῆς μαστιγώσεως, δὲν ἴσχυσε γιὰ νὰ κατευνάσῃ τὸ πάθος τῶν Ἰουδαίων. Ἔτσι ἴσχυσεν ὡς ἡ ἀναγκαία πρὸ τῆς σταυρώσεως ποινὴ κατὰ τὸν Ρωμαϊκὸ ποινικὸ κώδικα, καὶ γι᾽ αὐτὸ ἔτσι παρουσιάζουν τὴ μαστίγωσι οἱ εὐαγγελισταὶ Ματθαῖος (κζ΄ 26) καὶ Μᾶρκος (ιε΄ 15).

Στίχ. 2-3: *«Καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτὸν καὶ ἔλεγον· Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων! Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα».*

Τὸ ***«καὶ»*** στὴν ἀρχὴ τοῦ χωρίου σημαίνει *«ἐπίσης»*. Τὸ δὲ ***«περιέβαλον»***, ἀόριστος τοῦ «περιβάλλω», σημαίνει *«ἔντυσαν»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἐπίσης οἱ στρατιῶτες ἔπλεξαν στεφάνι ἀπὸ ἀγκάθια καὶ τὸ ἔθεσαν ἐπάνω στὸ κεφάλι του* (ὡς βασιλικὸ δῆθεν στέμμα), *καὶ τὸν ἔντυσαν μὲ κόκκινο μανδύα* (ὡς βασιλικὴ δῆθεν πορφύρα), *καὶ ἔλεγαν: "Χαῖρε, βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων!". Καὶ τοῦ ἔδιναν ραπίσματα».*

Κατὰ τὸν προηγούμενο στίχ. 1 ὁ Πιλᾶτος διέταξε, καὶ οἱ στρατιῶτες πῆραν καὶ μαστίγωσαν τὸν Ἰησοῦ. Κατὰ τὸ παρὸν δὲ χωρίο ἐπίσης οἱ στρατιῶτες, γιὰ νὰ ἐμπαίξουν καὶ νὰ γελοιοποιήσουν τὸν Ἰησοῦ ὡς βασιλέα τῶν Ἰουδαίων, προέβησαν σὲ νέες βάναυσες ἐνέρ-

γειες. Ἔπλεξαν στεφάνι ἀπὸ ἀγκάθια καὶ ἔθεσαν ἐπάνω στὸ κεφάλι του, ὡς βασιλικὸ δῆθεν στέμμα. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἄξιζε νὰ φορέσῃ στεφάνι ἀπὸ τὰ εὐγενέστερα μέταλλα καὶ τοὺς πολυτιμοτέρους λίθους, φόρεσε στεφάνι ἀπὸ ἀγκάθια. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος στοὺς σῳζομένους θὰ δώσῃ *«τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον»* (Α' Πέτρ. ε' 4), *«τὸν στέφανον τῆς ζωῆς»* (Ἰακ. α' 12), δέχθηκε ἀκάνθινο στεφάνι. Κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴ Ματθαῖο οἱ στρατιῶτες στὸ δεξὶ χέρι τοῦ Ἰησοῦ ἔδωσαν ἕνα καλάμι, ὡς βασιλικὸ δῆθεν σκῆπτρο. Καὶ μὲ τὸ καλάμι τὸν κτυποῦσαν στὸ κεφάλι τὸ στεφανωμένο μὲ τὸ ἀκάνθινο στεφάνι (Ματθ. κζ' 29, 30. Βλέπε καὶ Μάρκ. ιε' 19). Καὶ καθὼς κτυποῦσαν, τὰ ἀγκάθια κεντοῦσαν τὸ κεφάλι καὶ προκαλοῦσαν δριμεῖς πόνους. Ἀκόμη, ἔντυσαν τὸν Ἰησοῦ μὲ κόκκινο μανδύα, ὡς βασιλικὴ δῆθεν πορφύρα. Καὶ γονάτισαν ἐνώπιόν του καὶ τὸν προσκυνοῦσαν (Ματθ. κζ' 29, Μάρκ. ιε' 19). Καὶ τὸν χαιρέτιζαν λέγοντας: *«Χαῖρε, βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων!»* (στίχ. 3, Ματθ. κζ' 29, Μάρκ. ιε' 18). Καὶ τὸν ἔφτυναν (Ματθ. κζ' 30, Μάρκ. ιε' 19). Καὶ τὸν ράπιζαν (στίχ. 3). Προφητεύθηκαν δὲ καὶ τὰ ραπίσματα καὶ τὰ φτυσίματα. *«Τὰς σιαγόνας μου* (ἔδωκα) *εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων»* (Ἡσ. ν' 6).

Αὐτοὶ δὲ οἱ ἐμπαιγμοὶ δὲν ἦταν μόνο κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν Ἰουδαίων. Ἦταν διαπόμπευσι τῆς ἰδέας τῶν Ἰουδαίων περὶ ἰουδαϊκῆς βασιλείας διὰ τοῦ Μεσσίου. Μὲ τὴν παράδοσι τοῦ Ἰησοῦ στοὺς Ρωμαίους κατακτητὰς οἱ Ἰουδαῖοι ἔδωσαν σ' αὐτοὺς τὴν εὐκαιρία νὰ γελοιοποιήσουν τὶς προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὶς προσδοκίες τους τὶς σχετικὲς μὲ τὸν Μεσσία ὡς βασιλέα.

Περιέπαιξαν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες ὡς ψευδοβασιλέα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀσυγκρίτως ἀνώτερος τοῦ Καίσαρος, καὶ ὅλων μαζὶ τῶν Καισάρων, καὶ ὅλων μαζὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς. Περιέπαιξαν ὡς ψευδοβασιλέα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶνε *«ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ ὁ κύριος τῶν κυριευόντων»* (Α' Τιμ. στ' 15). Περιέπαιξαν ὡς ψευδοβασιλέα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν κυβερνᾷ ἕνα τεμάχιο τῆς μικρῆς γῆς, ἀλλὰ τὸ φυσικὸ σύμπαν μὲ τὶς δισεκατομμύρια δισεκατομμυρίων παμμέγιστες σφαῖρες, ποὺ στροβιλίζονται μέσα στὸ ἀχανές. Περιέπαιξαν ὡς ψευδοβασιλέα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κυβερνᾷ ἕνα ἄλλο σύμπαν, ὑπερφυσικό, ἀνώτερο τοῦ φυσικοῦ σύμπαντος. Περιέπαιξαν ὡς ψευδοβασιλέα τὸν βασιλέα τῶν ἀγγέλων καὶ ὅλων τῶν ἐκλεκτῶν ἀνθρώπων. Περιέπαιξαν ὡς ψευδοβασιλέα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἵδρυσε στὴ γῆ κράτος ἀνώτερο τοῦ κράτους τοῦ Καίσαρος, ὑπερθαύμαστο

καὶ ἀκατάλυτο. Ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία καταλύθηκε, ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία, εἶνε ἀκατάλυτη, καὶ μέσα σ' αὐτὴ μὲ τὴ δύναμι τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ γίνονται θαύματα.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησι καὶ ὑμνογραφία μὲ πολὺ συγκινητικὸ τρόπο παρουσιάζει τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. *«Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς». «Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις». «Ῥάπισμα κατεδέξατο ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ».*

Ὁ παμβασιλεὺς Χριστὸς ἑκουσίως ἐδέχθη τοὺς ἐμπαιγμοὺς τῆς βασιλικῆς του ἰδιότητος, καὶ μὲ σιωπὴ τοὺς ὑπέμεινε γιὰ τὴ σωτηρία μας, ὅπως στὴ συνέχεια ὑπέμεινε καὶ τὴ σταύρωσι, *«αἰσχύνης καταφρονήσας»* (Ἑβρ. ιβ' 2). Ἡ σιωπὴ τοῦ Χριστοῦ στὰ φρικτὰ πάθη, προφητευμένη καὶ αὐτὴ (Ἡσ. νγ' 7), δείχνει τὸ ψυχικὸ ἤ, μᾶλλον, τὸ βασιλικὸ μεγαλεῖο τοῦ Χριστοῦ. Λέγεται γιὰ κοσμικὸ βασιλέα «ἡ αὐτοῦ Μεγαλειότης», ἂν καὶ εἶνε δυνατὸ γιὰ κοσμικὸ βασιλέα νὰ ἰσχύουν τὰ ἀντίθετα, ἡ αὐτοῦ μικρότης, ἡ αὐτοῦ μηδαμινότης, ἡ αὐτοῦ ἀθλιότης. Γιὰ τὸ Χριστὸ ὁ λόγος «ἡ αὐτοῦ Μεγαλειότης» ἰσχύει πραγματικῶς καὶ ἀπολύτως καὶ αἰωνίως.

Μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴ σιωπή του ὁ Χριστὸς μᾶς δίδαξε νὰ ὑπομένωμε τὶς δοκιμασίες ἀγογγύστως. Ἄλλωστε χριστιανὸς τί σημαίνει; Μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ. Ἂν θέλωμε λοιπὸν νὰ εἴμεθα χριστιανοὶ ὄχι στὸ ὄνομα, ἀλλὰ στὴν οὐσία, ἂς ὑπομένωμε τὶς θλίψεις καὶ τὶς ταπεινώσεις στὴν παροῦσα δοκιμαστικὴ ζωή. Ὁ Χριστὸς ὑπέμεινε γιὰ μᾶς. Ἐμεῖς νὰ μὴ ὑπομείνωμε γιὰ τοὺς ἑαυτούς μας, γιὰ τὴ σωτηρία μας; Ἂν ὑπομείνωμε, φεύγοντας ἀπὸ τὸ μάταιο τοῦτο κόσμο θὰ ἀναληφθοῦμε, θὰ πᾶμε ἐπάνω, στὸν ὑπερκόσμιο κόσμο, καὶ θὰ παραλάβωμε *«βασιλείαν ἀσάλευτον»* (Ἑβρ. ιβ' 28), καὶ θὰ βασιλεύωμε στοὺς ἀπεράντους αἰῶνες, καὶ τῆς βασιλείας ἡμῶν οὐκ ἔσται τέλος. Γι' αὐτὸ ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός, ὁ παμβασιλεὺς Ἰησοῦς Χριστός, ὑπέστη ταπεινώσεις ἑκουσίως καὶ ἀδιαμαρτυρήτως, γιὰ νὰ ἔχωμε ἐμεῖς ὑψώσεις, δόξες, αἰώνιες βασιλικὲς δόξες. Αὐτὴ εἶνε ἡ πίστι τῶν πιστῶν, πίστι κατωχυρωμένη μὲ ὑπερφυσικὰ σημεῖα.

Στίχ. 4-5: ***«Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλᾶτος καὶ λέγει αὐτοῖς· "Ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω". Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον, καὶ λέγει αὐτοῖς· "Ἴδε ὁ ἄνθρωπος!"».***

Τὸ ***«ἄγω»*** σημαίνει *«ὁδηγῶ, φέρω»*. Τὸ δὲ ***«ἵνα γνῶτε»***, ὅπου τὸ ***«γνῶτε»*** εἶνε ὑποτακτικὴ ἀορίστου τοῦ «γινώσκω», σημαίνει *«γιὰ νὰ γνωρίσετε, γιὰ νὰ ἰδῆτε»*.

Μεταφράζουμε: *«Τότε ὁ Πιλᾶτος βγῆκε πάλι ἔξω καὶ τοὺς λέγει: "Νά, σᾶς τὸν φέρνω ἔξω, γιὰ νὰ ἰδῆτε, ὅτι δὲν βρίσκω σ' αὐτὸν καμμία ἐνοχή". Βγῆκε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορώντας τὸ ἀκάνθινο στεφάνι καὶ τὸν κόκκινο μανδύα, καὶ τοὺς λέγει: "Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος!"»*.

«Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλᾶτος». Πολλὲς φορὲς ὁ Πιλᾶτος βγῆκε ἀπὸ τὸ πραιτώριο καὶ συνωμίλησε μὲ τοὺς Ἰουδαίους (Βλέπε ιη' 29, 38, Λουκ. κγ' 13). Καὶ τώρα, μετὰ τὴ μαστίγωσι καὶ τὴ διαπόμπευσι τοῦ Ἰησοῦ ὡς ψευδοβασιλέως, βγῆκε ἔξω μαζὶ μὲ τὸν Ἰησοῦ, γιὰ νὰ δηλώση στοὺς Ἰουδαίους, ὅπως καὶ προηγουμένως (ιη' 38), ὅτι δὲν βρίσκει καμμία ἐνοχὴ σ' αὐτόν, καὶ νὰ κάνῃ ἔκκλησι στὰ αἰσθήματά τους νὰ τὸν λυπηθοῦν στὴ δεινὴ κατάστασί του μετὰ τὴ μαστίγωσι καὶ τὴ διαπόμπευσί του ὡς ψευδοβασιλέως.

Παρουσιάζοντας στοὺς Ἰουδαίους ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦ πληγωμένο ἀπὸ τὴν ἀγρία μαστίγωσι, ὠχρό, καὶ μὲ τὰ ἐμπαικτικὰ ἐμβλήματα τοῦ βασιλέως, εἶπε στοὺς Ἰουδαίους: ***«Ἴδε ὁ ἄνθρωπος!»***. *Νὰ ὁ ἄνθρωπος!* Ἦταν μία φράσι συμπαθείας τοῦ Πιλάτου πρὸς τὸν Ἰησοῦ. Καὶ μὲ αὐτὴ τὴ φράσι ὁ Ρωμαῖος ἡγεμὼν ἤθελε νὰ προκαλέσῃ τὴ συμπάθεια τῶν Ἰουδαίων πρὸς τὸν Ἰησοῦ. Εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε σ' αὐτούς: Ἔδειξα συγκατάβασι σὲ σᾶς καὶ τιμώρησα σκληρὰ καὶ ἐξευτέλισα τὸν Ἰησοῦ. Κοιτάξετε σὲ πόσο ἀξιολύπητη κατάστασι βρίσκεται αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Τιμωρήθηκε ἀρκετά. Μετὰ ἀπὸ τέτοια δημοσία ἐξουθένωσι, φοβεῖσθε ἀκόμη τὴν ἐπιρροή του πάνω στὸ λαό; Παύσετε πλέον νὰ ζητῆτε τὸ θάνατό του. Λυπηθῆτε τὸν ἄνθρωπο!

Ἡ φράσι τοῦ Πιλάτου ***«Ἴδε ὁ ἄνθρωπος!»*** στοὺς πιστοὺς προσλαμβάνει ἄλλη σημασία: Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ὑπερβολικὴ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ μεγαλύτερη θυσία γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ φρικτότερο πόνο γιὰ τὴ λύτρωσι τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν αἰώνιο πόνο. Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἄκρα ταπείνωσι γιὰ τὴν ὕψωσι τοῦ ἀνθρώπου. Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ δύναμι νὰ ἐλέγχῃ τοὺς κακούς, καὶ μὲ τὸν ἡρωισμὸ νὰ ὑπομένῃ τὰ φρικτὰ πάθη ἐξ αἰτίας τῶν κακῶν. Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀναμάρτητος, ὁ ὁποῖος πάσχει καὶ ὀδυνᾶται ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἰδοὺ ὁ ἰδεώδης ἄνθρωπος. Ἰδοὺ ὁ Ἄνθρωπος μὲ ἄλφα κεφαλαῖο. Ἰδοὺ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἔγινεν Ἄνθρωπος, γιὰ νὰ σώσῃ καὶ νὰ δοξάσῃ τὸν ἄνθρωπο.

«Ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν!». Ὁ Πιλᾶτος ἀπὸ δειλία ἐνδίδει στὴν ἀπαίτησι τῶν Ἰουδαίων

Στίχ. 6: ***«Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν λέγοντες· Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν! Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν».***

Τὸ ***«οὖν»*** εἶνε μεταβατικό, ὅπως σὲ πολλὲς περιπτώσεις, καὶ τὸ ἐξηγοῦμε *«δέ»*. Καὶ ***«ὑπηρέται»*** σημαίνει *«ἀστυνομικὰ ὄργανα»*.

Μεταφράζουμε: *«Ὅταν δὲ τὸν εἶδαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα, κραύγασαν λέγοντας: "Σταύρωσέ τον, σταύρωσέ τον!". Τοὺς λέγει ὁ Πιλᾶτος: «Πάρετε αὐτὸν ἐσεῖς καὶ σταυρώσετε. Διότι ἐγὼ δὲν βρίσκω σ' αὐτὸν ἐνοχή"»*.

Συμφώνως πρὸς τοὺς προηγουμένους στίχ. 4-5 ὁ Πιλᾶτος παρουσίασε στοὺς Ἰουδαίους τὸν Ἰησοῦ σὲ ἀξιολύπητη κατάστασι, γιὰ νὰ κινήσῃ τὴ συμπάθειά τους. Μὲ ἄλλες λέξεις, ὁ Πιλᾶτος ἔκανε ἔκκλησι στὰ αἰσθήματα τῶν Ἰουδαίων, γιὰ νὰ προκαλέσῃ τὸν οἶκτο τους. Ἡ ἀληθινὴ Θρησκεία τῶν Ἰουδαίων δίδασκε, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε *«οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος* (Ψαλμ. ρβ΄ [ργ΄], 8), μὲ μία λέξι, πολυεύσπλαγχνος. Ἔπρεπε λοιπὸν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, μάλιστα δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, νὰ εἶνε οἰκτίρμονες, σπλαγχνικοί. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν εἶχαν μέσα τους σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμούς. Ὁ Πιλᾶτος, καίτοι ἦταν ἐθνικὸς καὶ ἀγνοοῦσε τὸν ἀληθινὸ Θεό, συγκριτικῶς ἦταν καλλίτερος ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ τὰ ὄργανά τους, ἀντὶ νὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ τὴ θέα τοῦ πληγωμένου καὶ ἐξουθενωμένου Ἰησοῦ, ἔγιναν σκληρότεροι καὶ μανιωδέστεροι ἀπέναντί του, ἀγρίων καὶ αἱμοβόρων θηρίων θηριωδέστεροι. ***«Ἐκραύγασαν»***, οὔρλιαξαν, ζητώντας τὴ σταύρωσι τοῦ Ἰησοῦ: ***«Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν!»***. Ὁ Πιλᾶτος τότε τοὺς εἶπε νὰ τὸν πάρουν καὶ νὰ τὸν σταυρώσουν αὐτοί. Καὶ γιὰ τρίτη φορὰ διακήρυξε τὴν ἀθῳότητα τοῦ Ἰησοῦ. Δήλωσε δὲ τὴν ἀθῳότητα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ Πιλάτου μὲ τὸ μήνυμά της πρὸς αὐτόν, *«Μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν»* (Ματθ. κζ΄ 19).

Ὁ Πιλᾶτος, μὴ θέλοντας νὰ συμμετάσχῃ στὸ ἔγκλημα τῆς θανατώσεως τοῦ ἀθῴου, ἔδωσε στοὺς Ἰουδαίους τὸ δικαίωμα νὰ τὸν πα-

ραλάβουν καὶ νὰ τὸν σταυρώσουν αὐτοί. Καὶ βεβαίως δὲν θ' ἀπαλλασσόταν ὁ Πιλᾶτος τῆς εὐθύνης, παραδίδοντας τὸν Ἰησοῦ στοὺς Ἰουδαίους. Τὸ ὀρθὸ καὶ δίκαιο ἦταν νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἀθῷο.

Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, καίτοι ὁ Πιλᾶτος τοὺς ἔδινε τὸ δικαίωμα νὰ θανατώσουν αὐτοὶ τὸν Ἰησοῦ, δὲν δέχθηκαν τοῦτο. Ἤθελαν βεβαίως νὰ βασανίσουν καὶ νὰ θανατώσουν οἱ ἴδιοι τὸν Ἰησοῦ, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν περισσότερο τὸ σαδιστικὸ πάθος τους, ἀλλὰ φοβοῦνταν ἐξέγερσι ὀπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ προφασίσθηκαν, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ φονεύσουν κανένα. Ὁ Πιλᾶτος φοβόταν τοὺς Ἰουδαίους, μήπως τὸν διαβάλουν στὸν Καίσαρα, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι φοβοῦνταν τὸ λαό, μήπως ἐξεγερθῇ ἐναντίον τους. Τὸ Θεὸ οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι φοβήθηκαν, οὔτε ὁ Πιλᾶτος φοβήθηκε, ἀφοῦ τελικῶς ἐξετέλεσε τὸν ἀθῷο. Ἔτσι συμβαίνει· φοβοῦνται ἀνθρώπους, ὅσοι δὲν φοβοῦνται τὸ Θεό.

●

Στίχ. 7: *«Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν Θεοῦ Υἱὸν ἐποίησεν».*

Μεταφράζουμε: *«Τοῦ εἶπαν τότε οἱ Ἰουδαῖοι: "Ἐμεῖς ἔχουμε νόμο, καὶ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο μας πρέπει νὰ πεθάνῃ, διότι ἔκανε τὸν ἑαυτό του Υἱὸ τοῦ Θεοῦ"».*

Ἡ πολιτικὴ κατηγορία, τὴν ὁποίαν οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν ἐξυφάνει κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι ἐμφάνιζε τὸν ἑαυτό του ὡς βασιλέα καὶ ἔτσι ἀντέπραττε στὸν Καίσαρα καὶ ὑποκινοῦσε ἐπανάστασι κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, δὲν «ἔπιασε», ἀλλὰ καταρρίφθηκε, ἀφοῦ ὁ Πιλᾶτος τρεῖς φορὲς δήλωσε, ὅτι δὲν βρίσκει ἐνοχὴ στὸν Ἰησοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἡ πολιτικὴ κατηγορία δὲν ἴσχυσε, οἱ Ἰουδαῖοι ἐκτοξεύουν ἐναντίον του θρησκευτικὴ κατηγορία. Κατηγοροῦν αὐτόν, ὅτι ***«ἑαυτὸν Υἱὸν Θεοῦ ἐποίησεν»***, *ἔκανε τὸν ἑαυτό του Υἱὸ τοῦ Θεοῦ*. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς δὲν ***«ἐποίησε»***, δὲν ἔκανε τὸν ἑαυτό του Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, εἶνε ἐκ φύσεως Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα του. Καὶ τὴν ὑψίστη αὐτὴ ἀλήθεια διακήρυξε καὶ ἀπέδειξεν ὁ Ἰησοῦς μὲ ἐπιχειρηματολογία καὶ θαύματα (ι' 30, 33-38). Ἐν τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι δὲν πίστευσαν. Τοὺς κακοπροαιρέτους καὶ διεστραμμένους καμμία ἐπιχειρηματολογία καὶ κανένα θαῦμα δὲν πείθει. Τὴν ἀξίωσι τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οἱ Ἰουδαῖοι θεώρησαν βλασφημία (ι' 33, Ματθ. κστ' 63-65, Μάρκ. ιδ' 61-64). Καὶ ἐπειδὴ ἡ βλασφημία κατὰ τοῦ Θεοῦ συμφώνως πρὸς τὸ Μωσαϊκὸ νόμο ἔπρεπε νὰ τιμωρῆται διὰ θανάτου (Λευϊτ. κδ' 15-16), οἱ Ἰουδαῖοι ὑπενθυμίζουν στὸν Πιλᾶτο τὴν ἀρχὴ τῆς Ρώμης

νὰ σέβεται τοὺς νόμους καὶ τὰ ἤθη τῶν κατακτωμένων λαῶν, καὶ ἀπαιτοῦν ἔτσι ἀπὸ τὸν Ρωμαῖο ἡγεμόνα νὰ ἐφαρμόση τὸ Μωσαϊκὸ νόμο θανατώνοντας τὸν Ἰησοῦ ὡς βλάσφημο, ἐπειδὴ κήρυττε τὸν ἑαυτό του Υἱὸ τοῦ Θεοῦ.

Τὸ νὰ θανατωθῇ ὁ Ἰησοῦς δημιουργοῦσε πρόβλημα. Διότι κατὰ τὸ Μωσαϊκὸ νόμο ὁ βλάσφημος ἔπρεπε νὰ θανατώνεται μὲ λιθοβολισμό. Κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸ ὅμως νόμο ἡ θανάτωσι γινόταν μὲ σταύρωσι. Καὶ συνεπῶς, ἂν ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸ Μωσαϊκὸ νόμο ὤφειλε νὰ ἀποθάνῃ, ὅπως φώναζαν οἱ Ἰουδαῖοι, δὲν ἔπρεπε νὰ σταυρωθῇ, διότι ὁ θάνατος μὲ σταύρωσι δὲν ἐπιβαλλόταν ἀπὸ τὸ Μωσαϊκὸ νόμο. Ἐν τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι μὲ κραυγαλέες φωνὲς ζητοῦσαν νὰ σταυρωθῇ ὁ Ἰησοῦς. Τόσο πολὺ σέβονταν τὸ Μωσαϊκὸ νόμο οἱ κοπτόμενοι ὑπὲρ τοῦ νόμου! Σκοπός τους ἡ ἐξόντωσι τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ νόμος πρόσχημα τῶν ὑποκριτῶν καὶ κακοποιῶν.

Στίχ. 8: *«Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλᾶτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη».*

Μεταφράζουμε: *«Ὅταν δὲ ὁ Πιλᾶτος ἄκουσε αὐτὸ τὸ λόγο, μᾶλλον φοβήθηκε».*

Ὁ λόγος, τὸν ὁποῖον ἄκουσε ὁ Πιλᾶτος καὶ φοβήθηκε, εἶνε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Ἔξω ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴ Θρησκεία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, αὐστηρῶς μονοθεϊστικὴ Θρησκεία κατὰ θεία ἀποκάλυψι, στὸν ἐθνικὸ κόσμο, ὁ ὁποῖος ἀγνοοῦσε τὸν ἀληθινὸ Θεό, πιστεύονταν πλῆθος Θεοί, Θεὲς καὶ ἡμίθεοι. Μάλιστα ἀπὸ Θρησκεία σὲ Θρησκεία καὶ ἀπὸ ἔθνος σὲ ἔθνος γινόταν καὶ ἐξαγωγὴ καὶ εἰσαγωγὴ θεοτήτων! Σὲ πολλὲς θεότητες πίστευαν καὶ οἱ Ρωμαῖοι. Θεοποιήθηκαν μάλιστα καὶ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες. Καὶ οἱ Ἕλληνες, καίτοι κατεῖχαν τὰ σκῆπτρα τῆς διανοήσεως στὸν ἀρχαῖο κόσμο, στὸ θέμα τῆς Θρησκείας πλανῶνταν, πίστευαν σὲ πλῆθος θεοτήτων. Ἐλέχθη, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος στὴν Ἀθήνα βρῆκε περισσοτέρους Θεοὺς καὶ ὀλιγωτέρους ἀνθρώπους! Κατείδωλος ἡ πόλι τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι φοβοῦνταν, μήπως ὑπάρχει καὶ ἄλλος Θεός, τὸν ὁποῖον ἀγνοοῦσαν, καὶ ἦταν δυνατὸ νὰ ὀργισθῇ ἐναντίον τους, ἂν δὲν τὸν λάτρευαν, γι' αὐτὸ ἔκαναν καὶ βωμὸ μὲ τὴν ἐπιγραφὴ *«Ἀγνώστῳ Θεῷ»* (Πράξ. ιζ' 23). Ὁ Πιλᾶτος, ὅπως πλεῖστοι ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες, εἶχε φόβο τοῦ ὑπερφυσικοῦ. Ὁ δὲ δέσμιος Ἰησοῦς μὲ τὴν ἀδιατάρακτη γαλήνη του, καὶ μὲ τοὺς λόγους του περὶ βασιλείας του ὄχι ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο, καὶ περὶ μαρ-

τυρίας του γιὰ τὴν ἀλήθεια δὲν φαινόταν στὸν Πιλᾶτο σὰν φανατικὸ πρόσωπο, ἀλλὰ σὰν πρόσωπο μυστηριῶδες. Εἶχεν ἀκούσει νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὰ θαύματά του, τὸν μυστηριώδη χαρακτῆρα του, τὴν ὑψηλὴ διδασκαλία του, καὶ τὴν ἀνώτερη καὶ πλήρη καλωσύνης ζωή του. Πρὸ ὀλίγου εἶχε καὶ τὸ παράδοξο μήνυμα τῆς συζύγου του. Ἄλλο πρόσωπο δὲν εἶχε προκαλέσει ποτὲ τόσο σπουδαία ἐντύπωσι στὸν Πιλᾶτο. Καὶ σκεπτόταν ὁ Ρωμαῖος ἡγεμών, ὅτι εἶνε δυνατὸν ὁ Ἰησοῦς νὰ εἶνε πράγματι υἱὸς κάποιου Θεοῦ. Οἱ ἐθνικοὶ πίστευαν, ὅτι θεότητες ἐνσαρκώνονται, ἐμφανίζονται ὑπὸ συνήθεις συνθῆκες, καὶ ἐπιφέρουν συμφορὲς σ' ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν δείχνουν πρὸς αὐτοὺς τὸν ὀφειλόμενο σεβασμό. Ὁ Πιλᾶτος λοιπὸν φοβήθηκε, μήπως βρίσκεται ἐνώπιον τέτοιας περιπτώσεως.

Ὁ Πιλᾶτος ἁπλῶς ἄκουσε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ φοβήθηκε. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶδαν καὶ τὰ ἔργα, τὰ θαύματα, πρωτοφανῆ καὶ καταπληκτικὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ὁ Ἰησοῦς τέλεσε καὶ ἀποδείκνυαν τὴ θεότητά του, καὶ ὅμως δὲν πίστευσαν καὶ δὲν φοβήθηκαν, ἀλλὰ ζήτησαν τὸ σταυρικὸ θάνατό του.

●

Στίχ. 9: *«Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ· Πόθεν εἶ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ».*

Μεταφράζουμε: *«Καὶ μπῆκε πάλι στὸ πραιτώριο καὶ λέγει στὸν Ἰησοῦ: "Ἀπὸ ποῦ εἶσαι σύ;". Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε».*

Ἐπειδὴ ὁ Πιλᾶτος, ἀκούοντας ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀξιοῦσε, ὅτι εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, φοβήθηκε καὶ ταράχθηκε, γι' αὐτὸ μπῆκε πάλι στὸ πραιτώριο καὶ ρώτησε τὸν Ἰησοῦ: ***«Πόθεν εἶ σύ;»***. *Ἀπὸ ποῦ εἶσαι σύ;* Ὁ Πιλᾶτος γνώριζε βεβαίως, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν Γαλιλαῖος (Λουκ. κγ΄ 6-7). Καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἐρώτησί του πρὸς τὸν Ἰησοῦ δὲν ἦταν γιὰ νὰ μάθῃ τὴν ἐπίγεια προέλευσί του, ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθῃ, ἂν εἶχε ἀνώτερη προέλευσι, ἀπὸ τὸν οὐρανὸ δηλαδή, ἐὰν ἦταν πραγματικῶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπάντησε. Ὁ Λόγος σιώπησε! Καὶ δὲν εἶνε ἡ μόνη περίπτωσι, κατὰ τὴν ὁποία σιώπησε. Σιώπησε ἐνώπιον τῶν ἀρχιερέων (Ματθ. κστ΄ 63, Μάρκ. ιδ΄ 61), ἐνώπιον τοῦ Ἡρώδου (Λουκ. κγ΄ 9), καὶ ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου (στίχ. 9, Ματθ. κζ΄ 14, Μάρκ. ιε΄ 5). Ἡ δὲ σιωπὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐνώπιον τῶν κριτῶν του προφητεύθηκε. Ὁ Ἡσαΐας (νγ΄ 7) ἔγραψε γιὰ τὸν πάσχοντα δοῦλο τοῦ Κυρίου, τὸ Μεσσία: «*Καὶ αὐτὸς διὰ τὸ κεκακῶσθαι οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως*

οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ».

Γιατί ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπάντησε στὸ ἐρώτημα τοῦ Πιλάτου; Γιὰ πολλοὺς λόγους, καὶ ὄχι βεβαίως ἀπὸ περιφρόνησι πρὸς τὸ δικαστήριο, ἢ διότι δὲν μποροῦσε ν' ἀπαντήσῃ.

Πρῶτον, δὲν χρειαζόταν ν' ἀπαντήσῃ. Διότι, ὅταν ρωτήθηκε, ἂν εἶνε βασιλεύς, δήλωσε τὴν οὐράνια καταγωγή του λέγοντας, ὅτι ἡ βασιλεία του δὲν εἶνε ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο, καὶ ὅτι ἦλθε στὸν κόσμο γιὰ νὰ δώσῃ μαρτυρία γιὰ τὴν ἀλήθεια.

Δεύτερον, ἡ μὴ ἀπάντησι ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀπάντησι, ὅτι εἶνε ὄντως Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἂν δὲν ἦταν, δὲν θὰ παρέλειπε νὰ διαψεύσῃ τὴν κατηγορία τῶν Ἰουδαίων. Θὰ ἔλεγε δηλαδή: Μὲ συκοφαντοῦν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντας, ὅτι ἰσχυρίσθηκα, ὅτι εἶμαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Τρίτον, ἂν ρητῶς ὁ Ἰησοῦς δήλωνε στὸν Πιλᾶτο, ὅτι εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἦταν πιθανὸ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ὁ Πιλᾶτος καὶ νὰ ματαιωθῇ ἡ θυσία του γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ σιωπὴ τοῦ Ἰησοῦ ὑπαγορεύονταν ἀπὸ τὴ θέλησί του νὰ ὑποστῇ ἐξάπαντος τὸ φρικτὸ μαρτύριο γιὰ τὴ σωτηρία μας. Κανεὶς ὑπόδικος, ὅταν δικαζόταν, δὲν σιωποῦσε, ἀλλὰ μὲ ὅλη τὴ δύναμί του μιλοῦσε, ὑπερασπιζόμενος τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ βασανιστήρια καὶ θάνατο. Ὁ Ἰησοῦς μὲ τὴν ἀδιατάρακτη γαλήνη καὶ σιωπή του ἀποτέλεσε μοναδικὴ ἐξαίρεσι, *«ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν»* (Ματθ. κζ' 14). Ἡ σιωπὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐλάλησε καὶ λαλεῖ διὰ μέσου τῶν αἰώνων πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀπολογία τοῦ Σωκράτους καὶ ὅλες τὶς ἀπολογίες τῶν ἀνθρώπων.

Τέταρτον, ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπάντησε στὸν Πιλᾶτο, ὅτι εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γιὰ λόγους φρονήσεως καὶ συνέσεως. Ὅταν ὁ ἀρχιερεὺς ρώτησε τὸν Ἰησοῦ, *«Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Εὐλογητοῦ;»*, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπάντησε, *«Ἐγώ εἰμι»* (Μάρκ. ιδ' 61, 62), διότι οἱ Ἰουδαῖοι, κάτοχοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μὲ τὶς μεσσιακὲς προφητεῖες, μποροῦσαν νὰ καταλάβουν πῶς ἐννοεῖται τὸ *«Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»*. Ὁ Πιλᾶτος ὅμως, ἐπειδὴ ἀγνοοῦσε τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ δὲν εἶχε ἰδέα περὶ Μεσσίου, ἂν ὁ Ἰησοῦς ἀπαντοῦσε ὅ,τι καὶ στὸν ἀρχιερέα, ὅτι εἶνε δηλαδὴ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ καταλάβαινε τὴν ἀληθῆ ἔννοια αὐτῆς τῆς ἀπαντήσεως. Ὅπως παρατηρήθηκε, τὸ κεφάλι τοῦ Πιλάτου ἦταν γεμᾶτο ἀπὸ εἰδωλολατρικὴ θεογονία καὶ ἀπὸ μύθους γιὰ ζεύγη Θεῶν μὲ γυναῖκες, καὶ γι' αὐτὸ ὁ εἰδωλολάτρης ἡγεμὼν δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐννοήσῃ τὴ σχέσι τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὸν οὐράνιο Πατέρα του.

Οἱ Ἰουδαῖοι καταλάβαιναν τί σημαίνει ἡ ἀξίωσι τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ (ε' 18), ἀλλὰ δὲν πίστευσαν. Ὁ Πιλᾶτος δὲν θὰ μποροῦσε νὰ καταλάβη τί σημαίνει ἡ ἐν λόγῳ ἀξίωσι τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλ' οἱ χριστιανοὶ καταλαβαίνουν ὅλοι, ὅτι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ὁμοφυής, ὁμοούσιος, ἰσόθεος καὶ ἰσότιμος πρὸς τὸν Θεὸ Πατέρα; Δυστυχῶς ὑπάρχουν χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι δὲν καταλαβαίνουν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε Θεός, ἀλλὰ νομίζουν καὶ λέγουν, ὅτι εἶνε ἕνας καλὸς ἄνθρωπος, ἕνας ἅγιος καὶ σοφός. Χωρὶς νὰ τὸ θέλουν αὐτοὶ οἱ χριστιανοὶ ὁμοιάζουν μὲ τοὺς Ἀρειανούς, τοὺς Ἰεχωβῖτες καὶ ἄλλους Ἀντιτριαδῖτες. Οἱ ποιμένες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας ἐνέχονται γι' αὐτὴ τὴν ἄγνοια χριστιανῶν, τὴ μεγαλύτερη καὶ χειρότερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἄγνοιες, διότι συνήθως κάνουν κηρύγματα ἠθικολογικὰ καὶ ὄχι θεολογικά. Βεβαίως χρειάζονται τὰ ἠθικολογικὰ κηρύγματα, ἀλλὰ πρῶτα χρειάζονται τὰ θεολογικά.

Στίχ. 10-11: *«Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος· Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν· διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει».*

Ἡ λέξι ***«μείζονα»***, συγκριτικὸς τοῦ ἐπιθέτου «μέγας», γένους θηλυκοῦ, πτώσεως αἰτιατικῆς ἑνικοῦ, σημαίνει *«μεγαλύτερη»*.

Μεταφράζουμε: *«Τοῦ λέγει τότε ὁ Πιλᾶτος: "Σ' ἐμένα δὲν ὁμιλεῖς; Δὲν ξέρεις, ὅτι ἔχω ἐξουσία νὰ σὲ σταυρώσω, καὶ ἔχω ἐξουσία νὰ σὲ ἀφήσω ἐλεύθερο;". Ἀποκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς: "Δὲν θὰ εἶχες καμμία ἐξουσία ἐναντίον μου, ἂν δὲν σοῦ εἶχε δοθῆ ἄνωθεν* (ἀπὸ τὸ Θεό). *Γι' αὐτὸ ἐκεῖνος, ποὺ μὲ παρέδωσε σ' ἐσένα* (ὁ Καϊάφας μὲ τὸ συνέδριο), *ἔχει μεγαλύτερη ἁμαρτία"».*

«Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς;». *Σ' ἐμένα δὲν ὁμιλεῖς;* Ἡ ἀντωνυμία ***«ἐμοὶ»*** προτάσσεται μὲ ἔμφασι. Σ' ἐμένα, τὸν ἡγεμόνα καὶ δικαστή σου, δὲν ὁμιλεῖς; Ὁ Πιλᾶτος θεώρησε τὸν ἑαυτό του προσβεβλημένο, διότι ὁ Ἰησοῦς, συμφώνως πρὸς τὸν προηγούμενο στίχ. 9, δὲν ἀπάντησε στὸ ἐρώτημά του, *«Πόθεν εἶ σύ;»*. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἄκουε τὶς ἐναντίον του κατηγορίες τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ δὲν ὡμιλοῦσε γιὰ νὰ ὑπερασπίση τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ σιωποῦσε, ὁ Ρωμαῖος ἡγεμὼν *«ἐθαύμαζε λίαν»* (Ματθ. κζ' 14), αἰσθανόταν κατάπληξι. Ἀλλ' ὅταν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπάντησε στὸ ἐρώτημά του, ἐτρώθη ὁ ἐγωισμός του. Ὅλοι, ἄρχοντες καὶ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι, ἔχουμε ἐγωισμό,

ἄλλος περισσότερο καὶ ἄλλος ὀλιγώτερο, ἀφοῦ ὅλοι εἴμεθα ἁμαρτωλοί, αἰτία δὲ τῆς ἁμαρτίας εἶνε ὁ ἐγωισμός. Ἀλλ᾽ οἱ ἄρχοντες ἔχουν συνήθως μεγαλύτερο ἐγωισμό, διότι διαχειρίζονται ἐξουσία. Ὅταν μάλιστα ἡ διαχείρισι τῆς ἐξουσίας εἶνε ἀνεξέλεγκτη καὶ αὐθαίρετη, ὁ ἐγωισμὸς δύναται νὰ φθάσῃ στὸ ἀποκορύφωμά του.

«Ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε». Ἡ ἐπανάληψι τῆς φράσεως ***«ἐξουσίαν ἔχω»*** γίνεται μὲ ἔμφασι. Καὶ δείχνει καὶ αὐτὴ τὸν μεγάλο ἐγωισμό, τὴν μεγάλη ὑπερηφάνεια καὶ ἀλαζονεία τοῦ Ρωμαίου ἡγεμόνος. Ἀλλ᾽ ὁ λόγος του, ὅτι ἔχει ἐξουσία καὶ νὰ σταυρώσῃ τὸν Ἰησοῦ καὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, δείχνει καὶ τὸν παραλογισμὸ καὶ τὴν ἀδικία του. Διότι, ἀφοῦ δημοσίως καὶ ἐπανειλημμένως κήρυξε τὸν Ἰησοῦ ἀθῷο, πῶς ὁμιλεῖ περὶ ἐξουσίας νὰ τὸν σταυρώσῃ; Ἂν ἦταν δίκαιος κριτής, ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐξουσία του γιὰ νὰ τὸν ἀπελευθερώσῃ. Οἱ ἄρχοντες καὶ δικασταὶ δὲν ἔχουν δικαίωμα νὰ καταδικάζουν τοὺς ἀθῴους, ἀλλὰ καθῆκον νὰ τοὺς ἀθῳώνουν. Ἐν τούτοις ὁ Πιλᾶτος, ἐπειδὴ ἐτρώθη ὁ ἐγωισμός του, ἐπέσεισε στὸν Ἰησοῦ, ἐπέσεισε στὸν Ἀτρόμητο, τὸ φόβο τῆς σταυρώσεως. Ἐπίσης αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐπέσεισε στὸν Ἰησοῦ τὸ φόβο, φοβήθηκε τοὺς Ἰουδαίους καὶ σταύρωσε τὸν Ἰησοῦ, γιὰ νὰ μὴ περιέλθῃ ἐνδεχομένως στὴ δυσμένεια τοῦ Καίσαρος. Ὁ Πιλᾶτος ἔλεγε, ὅτι ἔχει ἐξουσία, ἀλλ᾽ ἐξουσιαζόταν ἀπὸ πάθη.

Ἀκούοντας ὁ Ἰησοῦς τὸν ὑπερήφανο λόγο τοῦ Πιλάτου, ὅτι ἔχει ἐξουσία νὰ τὸν σταυρώσῃ ἢ νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερο, ἔλυσε τὴ σιωπή του καὶ ἀποκρίθηκε στὸν καυχηματία ἡγεμόνα. Παρατηρεῖ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος: *«Ἐνταῦθα, βλέπετε, ἀπεκρίθη. Ἀλλὰ καὶ ὁπουδήποτε δὲν ἀπεκρίθη, ἔπραξε τοῦτο ὄχι ὡς ἔνοχος, ἀλλ᾽ ὡς ἀμνός, ἤτοι μὲ ἁπλότητα καὶ ἀθῳότητα δὲν ἤνοιγε τὸ στόμα αὐτοῦ. Ὅπου λοιπὸν δὲν ἔδιδεν ἀπόκρισιν, ἦτο σιωπηλὸς ὡς πρόβατον· ὅπου δὲ ἀπεκρίνετο, ἐδίδασκεν ὡς Ποιμήν».*

Τὴν προηγουμένη τοῦ πάθους του ὁ Χριστὸς εἶχε εἰπεῖ στοὺς μαθητάς του: *«Ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν· ἀλλ᾽ ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν Πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ Πατήρ, οὕτω ποιῶ»* (ιδ' 30). *Ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου* (ὁ κοσμοκράτωρ Διάβολος). *Καὶ ἐναντίον μου δὲν δύναται τίποτε* (διότι δὲν ἔχω καμμία ἁμαρτία). *Ἀλλὰ* (θὰ μὲ θανατώσῃ) *γιὰ νὰ μάθῃ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν Πατέρα, καὶ ὅπως μοῦ ἔδωσε ἐντολὴ ὁ Πατήρ, ἔτσι κάνω.* Αὐτὸ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ φέρει στὴ μνήμη μας ὡς ὅμοιο ὁ παρὼν λόγος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πιλᾶτο,

«Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ᾿ ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν». Αὐτὸ τὸ λόγο εἶπε στὸν Πιλᾶτο ὁ Χριστός, ὄχι μόνο διότι γνώριζε, ὅτι διὰ τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν θὰ τὸν σταύρωνε, ἀλλὰ καὶ διότι ἀναφερόταν στὰ ἤδη παθήματα τῆς μαστιγώσεως καὶ τῆς διαπομπεύσεώς του ὡς βασιλέως τῶν Ἰουδαίων. Εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε στὸν Πιλᾶτο ὁ Χριστός: Ἐπειδὴ σ᾿ ἐμένα δὲν ὑπάρχει καμμία ἁμαρτία καὶ ἐνοχή, δὲν θὰ εἶχες καμμία ἐξουσία ἐναντίον μου, οὔτε δηλαδὴ νὰ μὲ σταυρώσῃς, οὔτε νὰ μὲ διαπομπεύσῃς ὡς βασιλέα τῶν Ἰουδαίων, οὔτε νὰ μὲ μαστιγώσῃς, οὔτε καὶ ἁπλῶς νὰ μὲ δικάσῃς. Ἀλλ᾿ αὐτό, τὸ νὰ σύρωμαι δηλαδὴ στὸ δικαστήριό σου, καὶ νὰ μαστιγώνωμαι, καὶ νὰ διαπομπεύωμαι, καὶ νὰ σταυρώνωμαι, εἶνε σ᾿ ἐσένα ***«δεδομένον ἄνωθεν»***, τὸ ἔχει ἐπιτρέψει ὁ Θεός, εἶνε παραχώρησι καὶ συγκατάβασι Θεοῦ, γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ σκοπὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ ἦταν σύμφωνα μὲ τὸ θεῖο θέλημα γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ᾿ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἀνθρώπων ἦταν ἔγκλημα. Καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὁ Πιλᾶτος, ὅτι ἀπαλλάσσεται τοῦ ἐγκλήματος, ἐπειδὴ ἄκουσε τὸ ***«εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν»***, ὁ Χριστὸς γιὰ τὸ ἔγκλημα καταλογίζει εὐθύνη καὶ στοὺς Ἰουδαίους καὶ σ᾿ αὐτόν, μὲ τὴ διαφορά, ὅτι ἐπιβαρύνει περισσότερο τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὀλιγώτερο αὐτόν, λέγοντας: ***«Διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει».*** Εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε ὁ Χριστὸς στὸν Πιλᾶτο: Δὲν ἔχω καμμία ἐνοχή, εἶμαι τελείως ἀθῷος, καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε ὁ Καϊάφας μὲ τὸ Συνέδριο νὰ μὲ παραδώσῃ σὲ σένα καὶ σύ, κάνοντας κατάχρησι τῆς ἐξουσίας σου, νὰ μὲ τιμωρῇς, διότι πιέζεσαι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ Θεὸς βεβαίως ἐπιτρέπει τὶς ἐναντίον μου ἐνέργειες. Ἀλλὰ οἱ ἐναντίον μου ἐνέργειες ὡς κακὲς πράξεις δὲν παύουν νὰ εἶνε ἁμαρτίες. Γι᾿ αὐτό, Πιλᾶτε, ἔχεις ἁμαρτία, ἀλλὰ μικρότερη, διότι, ἂν ὁ Καϊάφας μὲ τὸ Συνέδριο δὲν μὲ παρέδιδε σὲ σένα καὶ δὲν σὲ πίεζε, δὲν θὰ ἐνεργοῦσες ἐναντίον μου, ἐνῷ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ παρέδωσε σὲ σένα, χωρὶς καμμία ἐνοχή, ἀπὸ φθόνο καὶ κακία, ἔχει μεγαλύτερη ἁμαρτία.

Ἡ διάπραξι ἐγκλήματος ἀπὸ πίεσι καὶ φόβο εἶνε βεβαίως μεγάλο ἁμάρτημα, ἀλλ᾿ ἡ διάπραξι τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος ἀπὸ φθόνο καὶ κακία εἶνε μεγαλύτερο ἁμάρτημα.

Μὲ τὸ λόγο του ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πιλᾶτο ἔγινε κριτὴς τοῦ κριτοῦ του, ἤ, μᾶλλον, κριτὴς ὅλων τῶν κριτῶν. Μὲ τὸν ἀλάθητο ζυγό του ζύγισε καὶ τὸν Πιλᾶτο καὶ τὸν Καϊάφα μὲ τὸ Συνέδριο, ζυγίζει καὶ ὅλους τοὺς ἄρχοντες καὶ ἐξουσιαστάς. Καὶ ὅλοι θὰ λογοδοτήσουν

στὸν ὑπέρτατο κριτή. Καὶ πρῶτοι οἱ θρησκευτικοὶ ἄρχοντες καὶ ἐξουσιασταί. Ποῦ νὰ φανταζόταν ὁ δυστυχὴς Πιλᾶτος καὶ ὁ δυστυχέστερος Καϊάφας, ὅτι θὰ ἔλθη ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖο δίκασαν καὶ καταδίκασαν, ὁ ταπεινὸς Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, θὰ τοὺς δικάση καὶ θὰ τοὺς καταδικάση σὲ παγκόσμια δίκη καὶ μὲ αἰώνια καταδίκη!

Οἱ ἄρχοντες λοιπὸν καὶ οἱ ἐξουσιασταὶ ἂς μὴ μεθοῦν χωρὶς κρασί, ἀπὸ τὴν ἐξουσία, ἂς μὴ καταργοῦν τὸ Δημιουργὸ καὶ Κυβερνήτη τοῦ Σύμπαντος καὶ φυσικὸ καὶ ἠθικὸ Νομοθέτη, ἂς μὴ νομίζουν, ὅτι εἶνε ὑπέρθεοι, καὶ ἂς μὴ κάνουν αὐθαιρεσίες, ἀδικίες καὶ ἐγκλήματα. Διότι ἐξάπαντος θὰ λογοδοτήσουν σ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὰ πάντα καὶ αὐτούς, καὶ ἔδωσε σ' αὐτοὺς προορισμὸ καὶ νόμο. Ὅσοι δὲ καταπιέζονται ἀπὸ κακοὺς ἄρχοντες καὶ ἐξουσιαστάς, ἂς μὴ λησμονοῦν τί ὑπέστη ἀπὸ τέτοιους ἀνθρώπους ὁ Θεάνθρωπος, καὶ ἂς παρηγοροῦνται μὲ τὴ σκέψι, ὅτι οἱ Πιλᾶτοι καὶ οἱ Καϊάφες δὲν δύνανται νὰ πράξουν ἐναντίον τους παρὰ μόνον ὅ,τι ἐπιτρέψη ὁ Θεός, καὶ ὅτι κάθε κακό, ποὺ συμβαίνει στοὺς πιστοὺς ἀπὸ κακοὺς κατὰ παραχώρησι Θεοῦ, ἀποβαίνει σὲ καλό, σὲ σωτηρία καὶ δόξα.

Στίχ. 12: *«Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλᾶτος ἀπολῦσαι αὐτόν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον λέγοντες· Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος. Πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι»*.

Τὸ ***«ἐκ τούτου»*** σημαίνει *«γι' αὐτό, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ»*. Τὸ ***«οὐκ εἶ»*** σημαίνει *«δὲν εἶσαι»*. Καὶ τὸ ***«ἀντιλέγει»*** σημαίνει *«ἀντιπράττει»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἐξ αἰτίας τούτου ὁ Πιλᾶτος κατέβαλλε προσπάθειες νὰ τὸν ἐλευθερώση. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι κραύγαζαν λέγοντας: "Ἐὰν ἐλευθερώσῃς αὐτόν, δὲν εἶσαι φίλος τοῦ Καίσαρος. Καθένας, ποὺ κάνει τὸν ἑαυτό του βασιλέα, ἀντιπράττει στὸν Καίσαρα"»*.

«Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλᾶτος ἀπολῦσαι αὐτόν». Τὸ ***«ἐκ τούτου»*** δὲν σημαίνει «ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμή», ὅπως ἔχει ἡ Βουλγάτα. Διότι ὁ Πιλᾶτος ὄχι ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμή, ἀλλὰ καὶ προηγουμένως εἶχε ζητήσει νὰ ἀφήση τὸν Ἰησοῦ ἐλεύθερο, διότι δὲν εὕρισκε σ' αὐτὸν καμμία ἐνοχή. Τὸ ***«ἐκ τούτου»*** ἐδῶ σημαίνει *«γι' αὐτό, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ»*, ἐξ αἰτίας δηλαδὴ τοῦ λόγου τοῦ Ἰησοῦ στὸν ἀμέσως προηγούμενο στίχο, ὅτι καὶ ὁ Πιλᾶτος ἐπιβαρυνόταν μὲ ἁμαρτία τιμωρώντας αὐτὸν ἀναιτίως. Ὁ Καϊάφας καὶ οἱ ἄλλοι Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι συνέπραξαν στὴν καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ, δὲν φοβοῦνταν, ὅτι ἐξ

αἰτίας αὐτῆς τῆς καταδίκης διέπρατταν ἁμαρτία. Γι' αὐτούς, φαίνεται, οἱ ὁποῖοι στὰ χέρια καὶ στὰ χείλη τους ἔφεραν τὸ λόγο καὶ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, ὁ φθόνος καὶ ἡ ἀβυσσαλέα κακία δὲν ἦταν ἁμαρτία! Ἔτσι συμβαίνει σ' ὅσους τὴν Ἁγία Γραφὴ φέρουν στὰ χέρια καὶ στὰ χείλη, ἀλλ' ὄχι καὶ στὴν καρδιά τους. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς θανασίμους ἐχθροὺς τοῦ Ἰησοῦ, ποὺ εἶχαν τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ τὴν ἀληθινὴ Θρησκεία, ὁ ἐθνικὸς Πιλᾶτος φοβήθηκε, ὅταν ἄκουσε ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ὅτι τιμωρώντας αὐτὸν διαπράττει ἁμαρτία. Ὁ Ρωμαῖος ἡγεμὼν εἶχε φοβηθῆ καὶ ὅταν ἄκουσε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀξιοῦσε γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅτι εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ (στίχ. 7-8). Σ' ἐκεῖνο τὸ φόβο προστέθηκε νέος φόβος, ἐνῷ οἱ Ἰουδαῖοι παρέμειναν ἀθεόφοβοι μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι δὲν φοβήθηκαν τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεό, καίτοι διὰ πολλῶν ἀποδείξεων ἀποδείκνυε τὴ θεότητά του.

Στὴ φράσι, ***«ἐζήτει ὁ Πιλᾶτος ἀπολῦσαι αὐτόν»***, ὁ παρατατικὸς ***«ἐζήτει»*** ἔχει τὴν ἔννοια, ὅτι ὁ Πιλᾶτος κατέβαλλε προσπάθειες, νέες καὶ ἐντονώτερες, γιὰ νὰ κατευνάσῃ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐλευθερώσῃ τὸν Ἰησοῦ, ἀλλ' οἱ νέες αὐτὲς προσπάθειες δὲν προσδιορίζονται ἀπὸ τὸν εὐαγγελιστή. Βλέποντας δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄλλοι Ἰουδαῖοι αὐτὲς τὶς προσπάθειες, δὲν κατευνάσθηκαν, ἀλλὰ στὴν καλὴ ἐπιμονὴ τοῦ Πιλάτου ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ ἀντέταξαν τὴ δική τους σατανικὴ ἐπιμονὴ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. Κραύγαζαν λέγοντας: ***«Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος»***. Οἱ ὑποκριταί, ἐνῷ μισοῦσαν τὸν Καίσαρα ὡς κατακτητή τους, γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴ θανάτωσι τοῦ Ἰησοῦ παρίσταναν, ὅτι ἀγαποῦσαν τὸν Καίσαρα καὶ ἐνδιαφέρονταν γι' αὐτόν, ἐνδιαφέρονταν γιὰ τὴ σταθερότητα τῆς ἐξουσίας του! Λέγοντας δέ, ***«Πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι»***, προφανῶς ἐννοοῦσαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔκανε τὸν ἑαυτό του βασιλέα τῶν Ἰουδαίων μὲ ἔννοια πολιτική, κοσμική, καὶ στασίαζε ἔτσι κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας καὶ ἔθετε σὲ κίνδυνο τὸ θρόνο τοῦ Καίσαρος!

Κοσμικὸς βασιλεὺς καὶ στασιαστὴς ὁ ταπεινὸς Ναζωραῖος, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἐνθουσιώδεις Ἰουδαῖοι, βλέποντας τὴ θαυματουργικὴ δύναμί του, ἤθελαν νὰ τὸν ἁρπάξουν καὶ νὰ τὸν ἀνακηρύξουν βασιλέα, ἔφευγε καὶ ἀπομονωνόταν ἀπὸ τὸ λαό! (στ' 15). Θαυμάζει κανεὶς τὰ θαυμασμοῦ ἀνάξια, τὴν ὑποκρισία καὶ τὴν ἀδιστακτοσύνη τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰησοῦ! Κραυγάζοντας οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ὁ Πιλᾶτος, ἂν ἐλευθέρωνε τὸν Ἰησοῦ, δὲν θὰ ἦταν φίλος τοῦ Καίσαρος, ἐμμέσως ἀπειλοῦσαν τὸν Πιλᾶτο, ὅτι θὰ τὸν κατήγγελλαν στὸν Καίσαρα, ὅτι ἐλευ-

θέρωσε ἄνθρωπο στασιαστή, καὶ ἔτσι θὰ ἐμπλεκόταν σὲ μεγάλο κίνδυνο ὡς μὴ πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος στὸν Καίσαρα ἐπίτροπος. Καῖσαρ δὲ τότε ἦταν ὁ Τιβέριος, σφόδρα καχύποπτος καὶ σκληρὸς τύραννος. Ὁ Πιλᾶτος φοβήθηκε τὴν ἀπειλὴ τῶν Ἰουδαίων, ὁ φόβος του ὑπερίσχυσε τῆς καλῆς διαθέσεώς του πρὸς τὸν Ἰησοῦ, καὶ ἔτσι τελικῶς ὑπέγραψε τὴν καταδίκη τοῦ ἀθῴου.

Κατηγορώντας οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦ ὡς βασιλέα καὶ στασιαστὴ κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, ἔδειξαν ἐσχάτη ἀναξιοπρέπεια καὶ δουλοπρέπεια ἀπέναντι τῶν Ρωμαίων κατακτητῶν τους, ἀρνήθηκαν τὰ ἐθνικὰ ἰδανικά τους, ἀρνήθηκαν καὶ τὴν ἰδέα τους γιὰ τὸ Μεσσία ὡς βασιλέα, καὶ αὐτοκτόνησαν ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικά. Ὁ φθόνος γιὰ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ Ἰησοῦ τοὺς ὡδήγησε σὲ διπλὴ αὐτοχειρία. *«Φθόνος οὐκ οἶδε προτιμᾶν τὸ συμφέρον»*.

Στίχ. 13-14: *«Ὁ οὖν Πιλᾶτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαββαθᾶ. Ἦν δὲ Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη· καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν!»*.

Τὸ ***«ἤγαγεν»***, ἀόριστος τοῦ «ἄγω», σημαίνει *«ὡδήγησε»*. Τὸ ***«βῆμα»*** σημαίνει *«δικαστικὴ ἕδρα»*. Καὶ τὸ ***«ὥρα ὡσεὶ ἕκτη»*** σημαίνει *«ὥρα περίπου ἕξι ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου· ὥρα περίπου δώδεκα μετὰ τὰ μεσάνυκτα· περίπου μεσημέρι»*.

Μεταφράζουμε: *«Ὁ Πιλᾶτος λοιπόν, ὅταν ἄκουσε αὐτὸ τὸ λόγο, ὡδήγησε ἔξω τὸν Ἰησοῦ, καὶ κάθησε στὴ δικαστικὴ ἕδρα, σὲ τόπο λεγόμενο Λιθόστρωτο, στὰ Ἑβραϊκὰ δὲ Γαββαθᾶ. Ἦταν δὲ ἡ Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα* (δηλαδὴ παραμονὴ τοῦ Πάσχα, κατὰ τὴν ὁποία γινόταν προετοιμασία γιὰ τὸ Πάσχα), *ὥρα δὲ περίπου δώδεκα τὸ μεσημέρι. Καὶ λέγει στοὺς Ἰουδαίους: "Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σας!"»*.

Ὅταν ὁ Πιλᾶτος ἄκουσε ***«τοῦτον τὸν λόγον»*** τῶν Ἰουδαίων, τὸν ἀπειλητικό, τὸν περιεχόμενο στὸν προηγούμενο στίχο, καὶ φοβήθηκε μήπως ἐμπλακῇ σὲ μεγάλο κίνδυνο, ὡδήγησε τὸν Ἰησοῦ ἔξω ἀπὸ τὸ πραιτώριο, ὅπου ἦταν κατὰ τὴν ἀνάκρισι, καὶ ***«ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος»***, *κάθησε πάνω στὴ δικαστικὴ ἕδρα*, ἡ ὁποία πιθανώτατα προχείρως τοποθετήθηκε ἔξω ἀπὸ τὸ πραιτώριο, ἀφοῦ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἤθελαν νὰ εἰσέλθουν στὸ πραιτώριο ὡς εἰδωλολατρικὸ οἴκημα (ιη' 28). Καθήμενος δὲ ὁ πραίτωρ, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Καίσαρος, στὴ δικαστικὴ ἕδρα, γιὰ νὰ ἐκφέρῃ τελικῶς τὴν ἀπόφασί του γιὰ τὸν Ἰη-

σοῦ, κάθησε σὲ ἀναμμένα κάρβουνα! Τὰ κάρβουνα ἄναψαν ἡ ἀπειλὴ τῶν Ἰουδαίων καὶ οἱ τύψεις τῆς συνειδήσεώς του. Ὁ Πιλᾶτος, καίτοι ἐθνικός, δὲν ἦταν τελείως ἀσυνείδητος, ὅπως ἦταν οἱ Ἰουδαῖοι ἀρχιερεῖς Καϊάφας, Ἄννας καὶ οἱ ὅμοιοί τους.

Ὁ εὐαγγελιστὴς ἀναφέρει τὸν τόπο, ὅπου τοποθετήθηκε ἡ δικαστικὴ ἕδρα. Ὁ τόπος στὰ Ἑβραϊκὰ ὠνομαζόταν Γαββαθᾶ, στὰ δὲ Ἑλληνικὰ Λιθόστρωτο, διότι ἦταν στρωμένος μὲ λίθους, σύμβολο, θὰ λέγαμε, τῆς λιθίνης καρδιᾶς τῶν Ἰουδαίων ἐχθρῶν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ μάλιστα τῶν ἀρχιερέων.

Ὁ εὐαγγελιστὴς ἀναφέρει ἐπίσης τὴν ἡμέρα καὶ περίπου τὴν ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Πιλᾶτος κάθησε στὴν ἕδρα, γιὰ νὰ ἐκφέρῃ τὴ δικαστικὴ ἀπόφασι. Ἡ ἡμέρα ἦταν Παρασκευή, παραμονὴ τοῦ Πάσχα, κατὰ τὴν ὁποία γινόταν προετοιμασία γιὰ τὸ Πάσχα. Μεγάλη Παρασκευὴ γιὰ μᾶς τοὺς χριστιανούς, ἡ ἱερώτερη ἡμέρα. Ὡς πρὸς τὴν ὥρα ὁ Ἰωάννης λέγει ***«ὡσεὶ ἕκτη»***, ὁ δὲ Μᾶρκος *«τρίτη»* (ιε' 25). Γιὰ τὴ διαφορὰ βλέπε παρατηρήσεις στὰ ὑπομνήματα τοῦ Π. Τρεμπέλα στὰ Εὐαγγέλια Μάρκου καὶ Ἰωάννου στοὺς οἰκείους τόπους.

Προτοῦ ὁ Πιλᾶτος ἐκφέρῃ τὴν ἀπόφασί του, παρουσιάζοντας τὸν Ἰησοῦ εἶπε στοὺς Ἰουδαίους: ***«Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν!»***. *Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σας!* Κατὰ μία γνώμη αὐτὴ ἡ φράσι τοῦ Ρωμαίου ἡγεμόνος εἶνε σαρκαστική. Καὶ σαρκάζει ὁ Πιλᾶτος ὄχι τὸν Ἰησοῦ, ἀλλὰ τοὺς Ἰουδαίους. Διότι ἤξερε, ὅτι αὐτοί, ἐνῷ δήλωναν, ὅτι εἶνε ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος, στὴν πραγματικότητα ἤθελαν τὴν ἀνεξαρτησία τους ἀπὸ τὸν Καίσαρα, τὴν ἀποκατάστασι τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὴν ἀπόκτησι ἰδικοῦ τους βασιλέως, Ἰουδαίου. Μὲ τὴν ἐν λόγῳ φράσι ὁ Πιλᾶτος εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε στοὺς Ἰουδαίους: Ἰδοὺ ἡ ἀθλία τύχη καθενός, ὁ ὁποῖος θὰ τολμήσῃ νὰ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας καὶ νὰ σφετερισθῇ τίτλο βασιλέως! Ἐπίσης μ' αὐτὴ τὴ φράσι ὁ Πιλᾶτος διαδήλωνε τὴν πιστότητα καὶ τὴν ἀφοσίωσί του στὸν Καίσαρα.

Κατ' ἄλλη γνώμη ὁ Πιλᾶτος μὲ τὴ φράσι, ***«Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν!»***, προσπαθεῖ, γιὰ ὕστατη φορά, νὰ διεγείρῃ τὴ συμπάθεια τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὸν Ἰησοῦ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπόλυσί του, ὅπως προηγουμένη φορὰ ἐπιδίωξε τοῦτο μὲ τὴ φράσι, *«Ἴδε ὁ ἄνθρωπος!»* (στίχ. 6).

Ἀλλ' εἴτε περὶ σαρκασμοῦ ἐπρόκειτο εἴτε περὶ προσπαθείας τοῦ Πιλάτου νὰ προκαλέσῃ τὴ συμπάθεια τῶν Ἰουδαίων, αὐτοὶ ἔμειναν ἀσυγκίνητοι καὶ ἀναίσθητοι. Ἀπὸ ἀνθρώπους τελείως διεστραμμένους καὶ ἐξωμοιωμένους μὲ τὸ Σατανᾶ, ἂς μὴ περιμένωμε εὐαισθησία. Ὅπως ὁ Σατανᾶς δὲν ἔχει καλὴ διάθεσι καὶ δὲν κάνει τὸ καλό, ἔτσι καὶ οἱ σατανικοὶ ἄνθρωποι.

Στίχ. 15: ***«Οἱ δὲ ἐκραύγασαν· Ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν! Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς· Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα».***

Τὸ ***«ἆρον»***, προστακτικὴ ἀορίστου τοῦ ρήματος «αἴρω», σημαίνει *«θανάτωσε»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἀλλ' αὐτοὶ κραύγασαν: "Θανάτωσε, θανάτωσε, σταύρωσε αὐτόν!". Τοὺς λέγει ὁ Πιλᾶτος: "Τὸν βασιλέα σας νὰ σταυρώσω;". Ἀποκρίθηκαν οἱ ἀρχιερεῖς: "Δὲν ἔχουμε βασιλέα, παρὰ μόνο τὸν Καίσαρα"».*

Τὸ παρὸν χωρίο παρερμηνεύεται ὡς πρὸς τὴ φράσι ***«ἆρον, ἆρον»***. Ἡ ἐπαναλαμβανομένη λέξι ***«ἆρον»***, ὅπως ἤδη εἴπαμε, εἶνε προστακτικὴ ἀορίστου τοῦ ρήματος «αἴρω». Αὐτὸ δὲ τὸ ρῆμα στὴ δημώδη γλῶσσα σημαίνει «σηκώνω», «παίρνω». Οἱ δὲ Ἕλληνες ἑρμηνευταὶ ἢ ἀφήνουν ἀμετάφραστη τὴ φράσι ***«ἆρον, ἆρον»***, ἢ δίνουν σ' αὐτὴ τὴν ἔννοια «σήκωσέ τον, σήκωσέ τον ἀπ' ἐδῶ», «πάρ' τον, πάρ' τον», «ἀπομάκρυνέ τον ἀπ' τὰ μάτια μας νὰ μὴ τὸν βλέπωμε». Αὐτὴ δὲ τὴν ἔννοια δίνουν καὶ οἱ ξένοι ἑρμηνευταί.

Ἀλλὰ τὸ *«αἴρω»* σημαίνει καὶ *«θανατώνω»*, ὅπως στὰ χωρία Ἡσ. κστ΄ 10, 14 κατὰ τοὺς Ο΄ (*«ἀρθήτω ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου»*, *«Ἀπώλεσας καὶ ἦρας πᾶν ἄρσεν αὐτῶν»*), Α΄ Μακ. ιστ΄ 19 (*«Ἀπέστειλεν ἑτέρους εἰς Γάζαρα ἆραι τὸν Ἰωάννην»*), Πράξ. κα΄ 36 (*«Ἠκολούθει τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κρᾶζον· Αἶρε αὐτόν»*) κ.ἄ. Αὐτὴ δὲ τὴ σημασία τὸ *«αἴρω»* ἔχει καὶ στὸ προκείμενο χωρίο ιθ΄ 15. Τὸ ***«ἆρον, ἆρον»*** αὐτοῦ τοῦ χωρίου εἶνε παράλληλο πρὸς τὸ *«αἶρε»* τοῦ Λουκ. κγ΄ 18. Κατὰ τὸν Ἰωάννη οἱ Ἰουδαῖοι κραύγαζαν ***«ἆρον, ἆρον»***, κατὰ τὸν Λουκᾶ κραύγαζαν *«αἶρε»*. Τὸ ρῆμα εἶνε τὸ αὐτό. Ὅπως δὲ τὸ *«αἶρε»* ἀναμφισβητήτως σημαίνει ἐξαφάνισι διὰ θανάτου, ἔτσι καὶ τὸ ***«ἆρον, ἆρον»***. Ἀποροῦμε δέ, πῶς οἱ ἑρμηνευταὶ δὲν ἑρμήνευσαν τὸ ***«ἆρον, ἆρον»*** τοῦ Ἰωάννου συμφώνως πρὸς τὸ παράλληλο *«αἶρε»* τοῦ Λουκᾶ. Ὅπως φαίνεται, στὴν ἐν λόγῳ φράσι τοῦ Ἰωάννου δὲν ἔδωσαν τὴν ἔννοια τῆς ἐξαφανίσεως διὰ θανάτου, ἐπειδὴ ἡ ἔννοια τοῦ θανάτου περιέχεται στὴν ἀκολουθοῦσα φράσι ***«σταύρωσον αὐτόν»***. Ἐπειδή, δηλαδή, τὸ ***«σταύρωσον αὐτόν»*** σημαίνει θανάτωσι, τὸ ***«ἆρον, ἆρον»*** νομίσθηκε, ὅτι ἔχει ἄλλη σημασία. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο σημαίνουν θανάτωσι μὲ τὴ διαφορά, ὅτι τὸ μὲν ***«ἆρον, ἆρον»*** εἶνε ἔννοια γένους, τὸ δὲ ***«σταύρωσον»*** εἶνε ἔννοια εἴδους. Τὸ πρῶτο, δηλαδή, σημαίνει γενικῶς θανάτωσι, καὶ τὸ δεύτε-

ρο σημαίνει εἰδικῶς θανάτωσι διὰ σταυροῦ. Οἱ Ἰουδαῖοι ζητοῦσαν τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ, καὶ μάλιστα τὸ σταυρικὸ θάνατο, ὡς τὸν πλέον ὀδυνηρὸ καὶ ἐπονείδιστο. Θηριώδεις ὑπάρξεις, καὶ θηρίων χειρότεροι!

Γιὰ τὴν ἐπιχειρηματολογία μας ὡς πρὸς τὴ σημασία τοῦ ***«ἆρον, ἆρον»*** δύναται κανεὶς νὰ ἰδῇ περισσότερα στὸ ἡμέτερο ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. β', σελ. 117-119.

Ὅταν ὁ Πιλᾶτος ἄκουσε τοὺς Ἰουδαίους μὲ κραυγαλέες φωνὲς νὰ ζητοῦν τὴ σταύρωσι τοῦ Ἰησοῦ, εἶπε σ' αὐτούς: ***«Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;»***. *Τὸν βασιλέα σας νὰ σταυρώσω;* Αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Καίσαρος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἦταν εἰρωνεία καὶ ὀνειδισμός. Εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε σ' αὐτούς: Εἶσθε ὑπόδουλοι στὴ Ρώμη. Καὶ ἂν ὁ Ἰησοῦς, ἰδικός σας ἄνθρωπος, ἐπαναστάτησε καὶ ἀνακήρυξε τὸν ἑαυτό του βασιλέα σας, ὅπως ἰσχυρίζεσθε, γιατί δὲν ἀγαπᾶτε τὸν βασιλέα σας, ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκει τὴν ἐλευθερία σας, ἀλλὰ τὸν μισεῖτε θανασίμως καὶ θέλετε νὰ τὸν σταυρώσω;

Μὲ τὸ ἐρώτημά του, ***«Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;»***, ὁ Πιλᾶτος ἐξευτέλισε τοὺς Ἰουδαίους. Καὶ μὲ τὴν ἀπάντησί τους, ***«Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα»***, οἱ Ἰουδαῖοι ἐξευτέλισαν καὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτούς των. Ἀναξιοπρεπέστατα καὶ δουλοπρεπέστατα δήλωσαν, ὅτι δὲν ἔχουν βασιλέα, παρὰ μόνο τὸν Καίσαρα, τὸν κατακτητή τους! Μὲ τὴ δήλωσι αὐτὴ οἱ Ἰουδαῖοι κατήργησαν ὡς βασιλέα τὸ Θεὸ καὶ τὸ Μεσσία, κατήργησαν τὴ θεοκρατία καὶ τὴ μεσσιακὴ βασιλεία. Ἐνῷ τρέφονταν μὲ τὴ σκέψι τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Καίσαρος καὶ τῆς ἀπελευθερώσεώς τους διὰ τοῦ Μεσσίου, ὁ φθόνος καὶ τὸ μῖσος πρὸς τὸν Ἰησοῦ τοὺς ἔκαναν νὰ ἀρνηθοῦν καὶ τὰ θρησκευτικὰ καὶ τὰ ἐθνικὰ ἰδανικά τους μὲ ὀλέθριες γι' αὐτοὺς συνέπειες. Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστός, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός, τοὺς ἐγκατέλειψε. Καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλίγες δεκαετίες ὁ Καῖσαρ μὲ τὶς λεγεῶνες του σταύρωσε ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀπ' αὐτούς, καὶ ἄλλους ἔσφαξε. Καὶ διὰ μέσου τῶν χριστιανικῶν αἰώνων οἱ ἀμετανόητοι Ἰουδαῖοι ἦταν χωρὶς Κράτος καὶ ὑπέστησαν τρομερὲς δοκιμασίες. Καὶ μόλις στὶς ἡμέρες μας ἔκαναν Κράτος, διότι ὁ Θεὸς τοὺς προετοιμάζει μακρόθεν, γιὰ νὰ εἰσέλθουν καὶ αὐτοί, τελευταῖοι ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη, στὸ Χριστιανισμό, συμφώνως πρὸς τὶς προφητεῖες. Οἱ χριστιανοί, συμπαθεῖς πρὸς τὸν Ἑβραϊκὸ λαὸ γιὰ τὶς μεγάλες δοκιμασίες του, εὔχονται τὸ συντομώτερο νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ γίνῃ χριστιανικός. Νὰ μὴ λησμονοῦμε ὅμως, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι πρῶτα θὰ πιστεύσουν στὸν Ἀντίχριστο καὶ ἔπειτα στὸ Χριστό.

Οἱ Ἰουδαῖοι δικαίως ὑπέστησαν παθήματα, διότι ἀπὸ τὸ Χριστὸ προτίμησαν τὸν Καίσαρα καὶ δὲν μετανόησαν. Ἀλλὰ καὶ κάθε ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ Χριστὸ προτιμᾷ ἄλλο πρόσωπο ἢ πρᾶγμα, τιμωρεῖται δικαίως. Ἀλλ' ἂν μετανοήσῃ, ὁ Θεὸς τὸν ἐλεεῖ καὶ τὸν σῴζει.

●

Στίχ. 16: *«Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ»*.

Τὸ ***«αὐτοῖς»*** θεωροῦμε δοτικὴ χαριστική, ὄχι ἀντικείμενο.

Μεταφράζουμε: *«Τότε δέ, γιὰ νὰ τοὺς ἱκανοποιήσῃ, τὸν παρέδωσε γιὰ νὰ σταυρωθῇ»*.

Τὸ ***«αὐτοῖς»*** δὲν θεωροῦμε δεύτερο ἀντικείμενο τοῦ ***«παρέδωκεν»***, ἀλλὰ δοτικὴ χαριστική. Ὁ Πιλᾶτος δὲν παρέδωσε τὸν Ἰησοῦ στοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι παρέδωσαν τὸν Ἰησοῦ στὸν Πιλᾶτο. Ὁ δὲ Πιλᾶτος ***«παρέδωκεν αὐτὸν ἵνα σταυρωθῇ»***. Ὁ Ἰωάννης δηλαδὴ δὲν λέγει σὲ ποίους ὁ Πιλᾶτος παρέδωσε τὸν Ἰησοῦ, ἀλλὰ λέγει, ὅτι τὸν παρέδωσε γιὰ νὰ σταυρωθῇ. Ὑπονοεῖται δέ, ὅτι τὸν παρέδωσε στοὺς στρατιῶτες γιὰ νὰ τὸν σταυρώσουν. Ὁ Ματθαῖος (κζ΄ 26) καὶ ὁ Μᾶρκος (ιε΄ 15) χρησιμοποιοῦν τὸ ***«παρέδωκε»*** χωρὶς τὸ ***«αὐτοῖς»***, ἀλλὰ μὲ τὴν τελικὴ πρότασι ***«ἵνα σταυρωθῇ»***. Ὁ δὲ Λουκᾶς λέγει, *«τὸν Ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν»* (κγ΄ 25), *τὸν Ἰησοῦ παρέδωσε κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν* (γιὰ νὰ σταυρωθῇ).

Ἡ δοτικὴ ***«αὐτοῖς»*** στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο ὡς δοτικὴ χαριστικὴ σημαίνει, ὅτι ὁ Πιλᾶτος παρέδωσε τὸν Ἰησοῦ νὰ σταυρωθῇ *«χάριν αὐτῶν, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ αὐτούς»*. Ὅ,τι δὲ σημαίνει ἡ δοτικὴ χαριστικὴ ***«αὐτοῖς»*** στὸν Ἰωάννη, τοῦτο σημαίνει καὶ ἡ φράσι *«τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι»* στὸ Μᾶρκο (ιε΄ 15) καὶ ἡ φράσι *«κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν»* στὸ Λουκᾶ (κγ΄ 25). Ὁ Πιλᾶτος παρέδωσε τὸν Ἰησοῦ νὰ σταυρωθῇ, γιὰ νὰ κάνῃ τὸ θέλημα τῶν Ἰουδαίων, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν Ἰουδαϊκὸ ὄχλο, καὶ πρώτους βεβαίως ἀπὸ τὸν ὄχλο τοὺς ἀρχιερεῖς.

Ἀγαθὴ ἡ πρόθεσι τοῦ Πιλάτου ἀπέναντι τοῦ Ἰησοῦ. Ἐπανειλημμένες οἱ διαβεβαιώσεις του, ὅτι στὸν Ἰησοῦ δὲν βρίσκει καμμία ἐνοχή. Πολλὲς καὶ ἐπίμονες οἱ προσπάθειές του νὰ διασώσῃ τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τὴ μανία τῶν Ἰουδαίων. Προστίθεται σ' αὐτὰ καὶ τὸ μήνυμα πρὸς τὸν Πιλᾶτο τῆς συζύγου του ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Ρωμαῖος ἡγεμὼν στὸν ἀγῶνα του μὲ τοὺς ὑποδούλους Ἰουδαίους ἡττήθηκε. Στὶς πιέσεις καὶ στὴν ἀπειλὴ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι δὲν θὰ ἦταν

φίλος τοῦ Καίσαρος, ἂν θὰ ἐλευθέρωνε τὸν Ἰησοῦ, δὲν στάθηκε γενναῖος, ἀλλὰ φοβήθηκε, ὑποχώρησε καὶ τελικῶς ὑπέγραψε τὴν καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ.

Ἀναρίθμητες καταδικαστικὲς ἀποφάσεις ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ· μέχρι σήμερα ἔχουν ἐκδώσει δικασταὶ κατὰ ἀνθρώπων. Ἀλλ᾽ ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασι τοῦ Πιλάτου κατὰ τοῦ Ἰησοῦ διαφέρει ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀποφάσεις ὅσον ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴ γῆ. Διότι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὁ Πιλᾶτος καταδίκασε καὶ μάλιστα σὲ σταύρωσι, δὲν ἦταν ἐπίγειος, ἀλλ᾽ ἐπουράνιος· δὲν ἦταν ἁμαρτωλὸς σὲ τίποτε, ἀλλ᾽ ἀπολύτως ἀναμάρτητος καὶ ἅγιος· δὲν ἦταν ἁπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεός, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος. Ὁ Πιλᾶτος καταδίκασε καὶ σταύρωσε τὸ Θεό! Καὶ γι᾽ αὐτὸ ὁ Πιλᾶτος στὸ πρόσωπο τῆς ἀνθρωπίνης Δικαιοσύνης ἐγκόλαψε τὸν μεγαλύτερο κόλαφο καὶ ἔγινε ἀθάνατος μὲ τὴν ἔννοια τῆς χειρότερης ἀθανασίας. Τὸ ὄνομά του μνημονεύεται αἰωνίως ὡς συνδεδεμένο μὲ τὸ ἔγκλημα τῶν ἐγκλημάτων τῶν αἰώνων: *«Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου...»*, λέγουμε κατὰ τὴν ἀπαγγελία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως. Ὑπερτάτη θυσία ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ᾽ ὑπέρτατο ἔγκλημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἀνθρώπων ἡ σταύρωσι.

Οἱ δικασταὶ ἂς προσέχουν νὰ μὴν ὑπολογίζουν πιέσεις, κινδύνους τῶν θέσεών των ἢ καὶ ἄλλα πράγματα, ἀλλὰ νὰ κάνουν τὸ καθῆκον τους καὶ νὰ ἀποφασίζουν πάντοτε κατὰ συνείδησι, σκεπτόμενοι, ὅτι ὑπάρχει καὶ Κριτὴς τῶν κριτῶν, ὁ ὁποῖος ἔδωσε νόμο καὶ συνείδησι, καὶ στὸν ὁποῖον ἐξάπαντος θὰ λογοδοτήσουν.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἀρχιερεῖς καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου, ἐκτὸς δύο, καταδίκασαν πρῶτοι τὸ Χριστὸ καὶ τὸν παρέδωσαν στὸν Πιλᾶτο νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἀπόφασί τους καὶ νὰ τὸν σταυρώσῃ. Ὁ δὲ Χριστὸς βεβαίωσε, ὅτι αὐτοὶ ἔχουν *«μείζονα ἁμαρτίαν»* (ιθ´ 11), ἁμαρτία μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία τοῦ Πιλάτου. Ἂν ὁ Πιλᾶτος εἶνε μία φορὰ ἀξιοθρήνητος, ὁ Καϊάφας, ὁ Ἄννας καὶ οἱ λοιποὶ συνένοχοί τους εἶνε πολλὲς φορὲς ἀξιοθρήνητοι. Ὁ Πιλᾶτος, ἐθνικὸς καὶ καλῆς προθέσεως ἀπέναντι τοῦ Ἰησοῦ, εἶνε καὶ ἀξιοσυμπάθητος. Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ συνένοχοί τους, γνῶστες τῆς ἀληθινῆς Θρησκείας καὶ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πλήρεις φθόνου, μίσους, μοχθηρίας καὶ κακίας, ἀλλὰ καὶ ἀρνηταὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν ἰδανικῶν τους, ἀφοῦ ὡς βασιλέα τους ἀναγνώρισαν τὸν Καίσαρα, δὲν εἶνε καθόλου ἀξιοσυμπάθητοι, ἀλλὰ μόνον ἀξιοθρήνητοι.

Οἱ ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας ἂς προσέχουν νὰ μὴν ὑπενθυμίζουν μὲ κακίες τὸν Ἄννα καὶ τὸν Καϊάφα, νὰ μὴ διώκουν καὶ καταδικάζουν εὐσεβεῖς, καὶ νὰ μὴ ἀνασταυρώνουν καὶ διαπομπεύουν τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Διότι οἱ ἡγέτες τῆς Ἐκκλησίας, ἂν στὰ αἰσθήματα καὶ στὶς πράξεις των εἶνε ἐμπαθεῖς καὶ κακοποιοί, τώρα στὴ συνείδησι τῶν χριστιανῶν λαμβάνουν τὴ χειρότερη θέσι, καὶ τὴν ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας καὶ τῆς παγκοσμίου κρίσεως θὰ ὑποστοῦν τὴν τρομερώτερη καταδίκη καὶ θὰ λάβουν θέσι κοντὰ στὸν Ἄννα καὶ τὸν Καϊάφα. Ἡ Ἁγία Γραφὴ διὰ πολλῶν τεκμηρίων, ἐκπληρώσεως πλήθους προφητειῶν της, καὶ τελέσεως ἀναριθμήτων θαυμάτων ἀπὸ τὸ Θεό, τὸν ὁποῖον ἀποκαλύπτει, ἀποδεικνύεται θεόπνευστη, καὶ ὁ λόγος της περὶ παγκοσμίου κρίσεως δὲν εἶνε μῦθος, εἶνε πραγματικότης, ἡ φοβερώτερη πραγματικότης.

Ἂς φοβούμεθα ὅλοι, καὶ πολὺ περισσότερο οἱ ἄρχοντες καὶ δικασταὶ τῆς γῆς, καὶ ἀκόμη περισσότερο οἱ ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι καὶ ἄρχοντες καὶ δικασταὶ εἶνε, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἔχει τὶς πλέον αὐξημένες ἀπαιτήσεις. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀρχιερεῖς καὶ ὁ Πιλᾶτος ἔκαναν δίκη, ζήτησαν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ νὰ ἀπολογηθῇ, καὶ ἔπειτα τὸν καταδίκασαν. Ἄδικη καταδίκη, ἀλλὰ πάντως μὲ δίκη. Ἀρχιερεῖς ὅμως τῆς Ἐκκλησίας προβαίνουν σὲ καταδίκες καὶ χωρὶς δίκες καὶ κλῆσι σὲ ἀπολογία!... Ὁ προφήτης φωνάζει: *«Δικαιοσύνην μάθετε, οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς»* (Ἠσ. κστ' 9). Ἂς ἀκούσουν ὅλοι, καὶ προπάντων οἱ ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας, προτοῦ ἐγκαταλείψουν τὴν ἐπίγεια κατοικία.

Ὁ Ἰησοῦς ὁδηγεῖται στὸ Γολγοθᾶ καὶ σταυρώνεται

Στίχ. 17-18: *«Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον. Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν»*.

Τὸ ***«ἤγαγον»***, ἀόριστος τοῦ «ἄγω», σημαίνει «*ἔφυγαν*». Τὸ ***«ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν»*** σημαίνει «*ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη*». Καὶ ***«μέσον»*** σημαίνει «*στὸ μέσον*».

Μεταφράζουμε: «*Παρέλαβαν δὲ τὸν Ἰησοῦ* (οἱ στρατιῶτες) *καὶ ἔφυγαν. Ἔτσι βαστάζοντας τὸ σταυρό του βγῆκε* (ἀπὸ τὴν πόλι) *στὸν λεγόμενο Κρανίου τόπο, ὁ ὁποῖος στὰ Ἑβραϊκὰ λέγεται Γολ-*

γοθᾶς, ὅπου τὸν σταύρωσαν, καὶ μαζί του ἄλλους δύο, ἕνα ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ καὶ ἕνα ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ στὸ μέσον τὸν Ἰησοῦ».

«Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον». Ἡ γνώμη, ὅτι ὡς ὑποκείμενο τοῦ ***«παρέλαβον»*** ἐννοοῦνται οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπίσης καὶ τοῦ ***«ἐσταύρωσαν»*** μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι σταύρωσαν τὸν Ἰησοῦ διὰ τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, εἶνε ἐσφαλμένη καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐπίσης ἐσφαλμένη γνώμη, ὅτι στὸν ἀμέσως προηγούμενο στίχ. 16 ἡ δοτικὴ *«αὐτοῖς»* εἶνε δεύτερο ἀντικείμενο τοῦ *«παρέδωκεν»*, ἐνῷ, ὅπως ὑποστηρίξαμε, εἶνε δοτικὴ χαριστική. Τὸ ὀρθὸ στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο εἶνε, ὅτι ὡς ὑποκείμενο τοῦ ***«παρέλαβον»*** ἐννοοῦνται οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες. Τὸ δὲ ***«ἤγαγον»,*** ἀόριστος τοῦ «ἄγω», ἐμεῖς νομίζουμε, ὅτι δὲν σημαίνει «ὡδήγησαν», ἀλλ᾽ *«ἔφυγαν».* Ὅτι δὲ τὸ *«ἄγω»* σημαίνει καὶ *«φεύγω»*, τοῦτο σαφῶς φαίνεται στὴν προτροπὴ τοῦ Ἰησοῦ *«ἄγωμεν ἐντεῦθεν»* (ιδ′ 31), *ἄς φύγωμε ἀπ᾽ ἐδῶ.* Οἱ στρατιῶτες παρέλαβαν τὸν Ἰησοῦ καὶ ἔφυγαν γιὰ τὸν τόπο τῆς ἐκτελέσεως.

«Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν». Τὸ ***«ἐξῆλθεν»*** ἔχει τὴν ἔννοια, ὅτι ὁ Ἰησοῦς βγῆκε ἀπὸ τὴν πόλι, γιὰ νὰ μεταβῇ στὸν τόπο τῆς ἐκτελέσεως. Κατὰ τὸ Μωσαϊκὸ νόμο οἱ θανατικὲς ἐκτελέσεις ἔπρεπε νὰ γίνωνται *«ἔξω τῆς παρεμβολῆς», ἔξω ἀπὸ τὸ στρατόπεδο* (Λευϊτ. κδ′ 14, Ἀριθ. ιε′ 36). Γι᾽ αὐτὸ οἱ κατάδικοι ἐκτελοῦνταν ἔξω ἀπὸ τὶς πόλεις (Γ′ Βασ. κ′ 13). Ἐπίσης τὰ σώματα τῶν θυσιαζομένων ζῴων, τῶν ὁποίων τὸ αἷμα φερόταν ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα στὰ ἅγια τῶν ἁγίων, κατακαίονταν *«ἔξω τῆς παρεμβολῆς»* (Ἐξόδ. κθ′ 14, Λευϊτ. δ′ 21, ιστ′ 27). Συμβολικὰ ἐκεῖνα. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς *«ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε», ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι* (Ἱερουσαλὴμ) *ἔπαθε,* καὶ ὁ ἀπόστολος προτρέπει: *«Τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν* (τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ)» (Ἑβρ. ιγ′ 12, 13-14).

Ὁ Ἰησοῦς βγῆκε ἀπὸ τὴν πόλι ***«βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ»,*** *βαστάζοντας τὸ σταυρό του.* Ὁ σταυρός, ἐπειδὴ σ᾽ αὐτὸν προσηλώθηκε ὁ Χριστὸς καὶ προσέφερε τὴν ὑπερτάτη θυσία γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, ἁγιάσθηκε καὶ ἔγινε τὸ ἱερώτερο σύμβολο τοῦ Χριστιανισμοῦ, σύμβολο θυσίας καὶ σωτηρίας. Ὅσους δὲν ἀγαποῦν τὴ θυσία, ὁ ἀπόστολος Παῦλος χαρακτηρίζει *«ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ»* (Φιλιπ. γ′ 18). Καὶ βεβαίως ὅλοι, ὅσοι δὲν τιμοῦν τὸ σταυρὸ ἢ βλασφημοῦν αὐτόν, εἶνε *«ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ*

Χριστοῦ». Ὁ Παῦλος λέγει ἐπίσης: *«Ἐμοὶ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»* (Γαλ. στ' 14). Καύχημα τῶν πιστῶν ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

Ὅπως ὁ Χριστὸς ἔχει προΰπαρξι, ἔτσι καὶ ὁ σταυρός του ἔχει προϊστορία. Προτοῦ στηθῇ στὸ Γολγοθᾶ, τυπώθηκε προφητικῶς στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἀναφέρουμε μόνο τρία παραδείγματα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἰδιαιτέρως ἐντυπωσιακά, διότι σ' αὐτὰ παρουσιάζεται τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. Συμφώνως πρὸς τὸ β' κεφάλαιο τῶν Ἀριθμῶν, ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς στὴν ἔρημο, καὶ ὅταν στεκόταν καὶ ὅταν βάδιζε, εἶχε σταυροειδῆ διάταξι, ἀφοῦ τρεῖς φυλὲς ἦταν τοποθετημένες ἀνατολικά, τρεῖς νότια, τρεῖς δυτικὰ καὶ τρεῖς βόρεια. Συμφώνως πρὸς τὸ Ἐξόδ. ιζ' 10-13, γιὰ νὰ νικήσουν οἱ Ἰσραηλῖτες τοὺς Ἀμαληκῖτες, ὁ Θεὸς ἔδωσε τὴν παραδοξοτάτη ἐντολή, νὰ ὑψώσῃ ὁ Μωυσῆς τὰ χέρια του σὲ θέσι ἐκτάσεως. Καὶ τὰ κράτησε ἔτσι ὑψωμένα μέχρι τὴ δύσι τοῦ ἡλίου, ὁπότε οἱ Ἀμαληκῖτες κατατροπώθηκαν. Ὑψώνοντας ὁ Μωυσῆς τὰ χέρια του σὲ θέσι ἐκτάσεως σχημάτιζε μὲ τὸν κορμὸ τοῦ σώματός του τὸν τύπο τοῦ σταυροῦ. Κατὰ τὸ Ἰεζ. θ' 4, ἐν ὄψει τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ, γιὰ νὰ διαφυλαχθοῦν οἱ εὐσεβεῖς, ὁ Θεὸς ἔδωσε ἐντολὴ νὰ σφραγισθοῦν τὰ μέτωπά τους μὲ *«τὸ σημεῖον»*, τὸ γράμμα ταῦ κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸ κείμενο. Καὶ γιατί μ' αὐτὸ τὸ γράμμα καὶ ὄχι μὲ ἄλλο; Διότι αὐτὸ τὸ γράμμα στὴν ἀρχαία Ἑβραϊκὴ γραφὴ εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ.

Κατὰ τὴ Ρωμαϊκὴ συνήθεια ὁ καταδικασμένος σὲ σταύρωσι ἔπρεπε νὰ φέρῃ ὁ ἴδιος τὸ σταυρό του στὸν τόπο τῆς ἐκτελέσεως. Ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ξεκίνησε ἀπὸ τὸ πραιτώριο βαστάζοντας στοὺς ὤμους του τὸ σταυρό του. Ὁ δὲ σταυρὸς ἦταν ἀρκετὰ βαρύς, ἐνῷ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦταν λεπτὸ καὶ περισσότερο εὐαίσθητο ἀπὸ τὰ σώματα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἦταν σῶμα τελείως ἁγνοῦ προσώπου, ἦταν δὲ καὶ ἀσυνήθιστο σὲ τέτοια φορτία καὶ βάρη. Ἐπὶ πλέον πρὸ ὀλίγου εἶχε μαστιγωθῆ ἀγρίως καὶ ἔφερε πολλὲς πληγές. Καὶ οἱ ὦμοι πονοῦσαν ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς πληγὲς τῆς μαστιγώσεως. Καὶ ἐπειδὴ οἱ σωματικὲς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε ἀνεξάντλητες, ὁ Ἰησοῦς ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ κάμφθηκε σωματικῶς, καὶ οἱ ὁδηγοῦντες αὐτὸν στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου ἀγγάρευσαν κατὰ τοὺς ἄλλους εὐαγγελιστὰς τὸν Σίμωνα τὸν Κυρηναῖο, γιὰ νὰ μεταφέρῃ τὸ σταυρό. Ὁ Σίμων ὁ Κυρηναῖος βοήθησε τὸν Κύριο! Στὸ νοῦ μας ἔρχεται παράδοξος λόγος στὸ Κριτ. ε' 23 γιὰ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι *«οὐκ ἤλθοσαν εἰς βοήθειαν Κυρί-*

ου», *δὲν ἦλθαν νὰ βοηθήσουν τὸν Κύριο* στὴ μάχη κατὰ ἐχθρῶν ἰσχυρῶν. Ὁ Σίμων ὁ Κυρηναῖος βοήθησε τὸν Κύριο στὴ μάχη κατὰ τῶν σατανικῶν δυνάμεων γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Τὸ παράδειγμα τοῦ Σίμωνος τοῦ Κυρηναίου ἂς μᾶς διδάξῃ, ὅτι στὸ ἔργο τοῦ Κυρίου γιὰ τὴ σωτηρία μας πρέπει νὰ συμβάλωμε. Νὰ βοηθήσωμε τὸν Κύριο, γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσῃ! Νὰ κάνωμε τὸ ἐλάχιστο, γιὰ νὰ κάνῃ τὸ μέγιστο γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Ὁ τόπος, ὅπου ὡδηγήθηκε ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ σταυρωθῇ, ὠνομαζόταν Κρανίου τόπος. Γιατί ὠνομαζόταν ἔτσι; Κατὰ μία γνώμη ὠνομαζόταν ἔτσι, διότι ἦταν λόφος μὲ στρογγυλὸ σχῆμα καὶ γυμνός, ὅπως τὸ κρανίο. Κατ' ἄλλη γνώμη, διότι ἦταν τόπος ἐκτελέσεων καὶ ὑπῆρχαν ἐκεῖ κρανία. Καὶ κατ' ἄλλη γνώμη, διότι ὑπῆρχε παράδοσι, ὅτι ἐκεῖ ἀπέθανεν ὁ Ἀδὰμ καὶ βρισκόταν τὸ κρανίο του, ὁ δὲ Ἰησοῦς σ' αὐτὸ τὸν τόπο, ὅπου βασίλευσε ὁ θάνατος, ἔστησε τὸ τρόπαιό του, τὸ σταυρό, μὲ τὸν ὁποῖο κατατρόπωσε τὸ θάνατο.

Στὰ Ἑβραϊκὰ ὁ τόπος τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζεται Γολγοθᾶ. Τὸ ὄνομα ἔγινε παροιμιῶδες. Ἡ μεγάλη θλῖψι ὀνομάζεται Γολγοθᾶς. «Ἀνεβαίνει τὸ Γολγοθᾶ του», λέγουμε γιὰ ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται μεγάλη δοκιμασία. Καὶ ποιός δὲν σηκώνει σταυρό; Καὶ ποιός δὲν ἀνεβαίνει Γολγοθᾶ; Ἀσεβεῖς εἶνε δυνατὸ νὰ μὴν ὑφίστανται θλίψεις, νὰ «καλοπερνοῦν» σ' αὐτὴ τὴ ζωή. Ἀλλ' οἱ εὐσεβεῖς εἶνε ἀδύνατο νὰ μὴν ὑποστοῦν θλίψεις. *«Πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων»*, λέγει ὁ Ψαλμῳδός (λγ' 20). Καὶ οἱ ἀπόστολοι λέγουν: *«Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»* (Πράξ. ιδ' 22). Ἂν δὲν ἔχωμε θλίψεις, πρέπει νὰ ἀνησυχήσωμε. Καὶ ἂν ἔχωμε θλίψεις, δὲν πρέπει νὰ δυσφορήσωμε καὶ νὰ γογγύσωμε, ἀλλὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸ σταυρὸ τοῦ Κυρίου καὶ τὸ Γολγοθᾶ καὶ νὰ παρηγορηθοῦμε καὶ νὰ ἐνισχυθοῦμε.

Ἐκεῖ, στὸ Γολγοθᾶ, οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες, ἄνδρες σκληροὶ καὶ βάναυσοι, ***«ἐσταύρωσαν»*** τὸ Χριστό. Ἀλλ' ἂς μὴ σταματήσωμε στοὺς στρατιῶτες. Ἐκεῖνοι τὸν σταύρωσαν μὲ τὰ χέρια τους ἐκτελοῦντες ἐντολή. Τὸν σταύρωσαν καὶ ἄλλοι μὲ ἄλλο τρόπο καὶ γιὰ ἄλλους λόγους. Τὸν σταύρωσε ὁ Πιλᾶτος λόγῳ δειλίας. Τὸν σταύρωσαν οἱ Ἑβραῖοι, καὶ μάλιστα οἱ ἀρχιερεῖς, λόγῳ φθόνου, κακίας καὶ μοχθηρίας. Τὸν σταυρώσαμε καὶ ὅλοι λόγῳ τῶν ἁμαρτιῶν μας.

«Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας», *«Ἥλοις προσηλώθη ὁ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας»*, ἐκφωνεῖ μεγαλοφώνως ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ καὶ προκαλεῖ τὸ με-

γαλύτερο καὶ ἱερώτερο ρῖγος στοὺς πιστούς. Ὁ Παντοδύναμος σὰν νὰ ἦταν ἀδύναμος κρεμᾶται πάνω στὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ. Ὁ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας καρφώθηκε μὲ καρφιά. Κάθε νυμφίος ἀπὸ τὴ νύμφη του ἀπολαμβάνει ἡδονή. Ὁ Νυμφίος Χριστὸς ἀπὸ τὴ Νύμφη του ἀπέλαβε ὀδύνη!

Τὸ εἶδος τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, ἡ σταύρωσι, προφητεύθηκε σαφέστατα. Στὸν Ψαλμὸ κα' (κβ'), στίχ. 17, ὁ Μεσσίας λέγει, *«ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας», τρύπησαν τὰ χέρια μου καὶ τὰ πόδια.* Οἱ ἄπιστοι καὶ ἄθεοι στενοχωροῦνται, διότι στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὑπάρχει τόσο σαφὴς προφητεία γιὰ τὴ σταύρωσι τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀθεΐα τους δὲν ὑποφέρει τόσο σαφῆ προφητεία, ἀποδεικτικὴ τῆς θεοπνευστίας τῆς Γραφῆς καὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη ὁ Χριστὸς κατ' ἐπανάληψι προλέγει ρητῶς τὴ σταύρωσί του: *«Παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι»* (Ματθ. κ' 19, κστ' 2).

Ἡ σταύρωσι ἦταν τὸ πλέον ὀδυνηρὸ καὶ ἐπαίσχυντο μαρτύριο, ποὺ ἐπινόησε ἡ ἀνθρωπίνη ἀπανθρωπία. Ἂν εὐαίσθητη ψυχὴ διαβάσῃ πῶς γινόταν ἡ σταύρωσι, τὸ νευρικὸ σύστημα θὰ ταραχθῇ καὶ θὰ εἶνε ταραγμένο ἐπὶ ἡμέρες καὶ μῆνες. Ὅταν κινηματογραφικὸ ἔργο ἔδειξε λεπτομερῶς πῶς σταύρωσαν τὸ Χριστό, χριστιανοί, ποὺ εἶδαν τὸ ἔργο, ταράχθηκαν ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, καὶ μερικοὶ δὲν ἄντεξαν νὰ ἰδοῦν τὸ ἔργο μέχρι τέλος, καὶ ἄλλοι, ἀκούοντας πόσο φρικτὸ εἶνε τὸ ἔργο, ἀπέφυγαν νὰ τὸ ἰδοῦν.

Ἡ σταύρωσι συνένωνε στὸ μέγιστο βαθμὸ τὴν ὀδύνη καὶ τὸν ἐξευτελισμό. Τρομερὸς πόνος στὰ χέρια καὶ στὰ πόδια ἀπὸ τὰ καρφιά. Φοβερὴ δυσφορία ἀπὸ τὴ δυσκολία τῆς ἀναπνοῆς. Ὁ πόνος στὰ καρφωμένα πόδια γινόταν μεγαλύτερος, καθὼς ὁ σταυρωμένος τὰ πίεζε, ἀνασηκώνοντας ὀλίγο τὸ σῶμα γιὰ ν' ἀναπνεύσῃ. Ὁ πόνος καὶ στὰ καρφωμένα χέρια γινόταν μεγαλύτερος, καθὼς τὸ σῶμα μετὰ τὴν ἀναπνοὴ πέφτοντας ὀλίγο τὰ πίεζε. Πόνος ἀκόμη ἀπὸ τὴν αὐξανομένη φλόγωσι τῶν πληγῶν, τὴν ἀφύσικη θέσι τοῦ σώματος, τὴν ἀκινησία καὶ τὴν ἀκαμψία τῶν μελῶν, τὶς τοπικὲς συμφορήσεις, προπαντὸς στὸ κεφάλι, τὴν ἄφατη ἀγωνία ἀπὸ τὴ διαταραχὴ τῆς κυκλοφορίας, τὸ φλογερὸ πυρετὸ καὶ τὴν ἄσβεστη δίψα. Βασανισμὸς ἀπερίγραπτος. Καὶ ἐξευτελισμὸς ἀπὸ ὅσους διασκέδαζαν μὲ τὸ πάθημα τοῦ σταυρωμένου. Ὅλοι, ὅσοι σταυρώνονταν, βασανίζονταν ἀφαντάστως. Ὁ δὲ Χριστὸς βασανίσθηκε περισσότερο ὡς πλέον εὐαίσθητος στὸν πόνο λόγῳ τῆς ἀπόλυτης ἁγνότητός του. Ἰδοὺ πῶς

ὕμνος τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς περιγράφει τὸν ἀπερίγραπτο πόνο καὶ ὀνειδισμὸ τοῦ Χριστοῦ: *«Ἕκαστον μέλος τῆς ἁγίας σου σαρκὸς ἀτιμίαν δι᾽ ἡμᾶς ὑπέμεινε· τὰς ἀκάνθας ἡ κεφαλή, ἡ ὄψις τὰ ἐμπτύσματα, αἱ σιαγόνες τὰ ῥαπίσματα, τὸ στόμα τὴν ἐν ὄξει κερασθεῖσαν χολὴν τῇ γεύσει, τὰ ὦτα τὰς δυσσεβεῖς βλασφημίας, ὁ νῶτος τὴν φραγγέλλωσιν καὶ ἡ χεὶρ τὸν κάλαμον· αἱ τοῦ ὅλου σώματος ἐκτάσεις ἐν τῷ σταυρῷ· τὰ ἄρθρα τοὺς ἥλους καὶ ἡ πλευρὰ τὴν λόγχην».*

Τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, καὶ μάλιστα τὴ σταύρωσι, πρέπει νὰ σκεπτώμεθα συχνὰ καὶ νὰ αἰσθανώμεθα ὅσο κανένα ἄλλο γεγονὸς τῆς ἱερᾶς καὶ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Ἰδίως νὰ σκεπτώμεθα τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, ὅταν ἔρχωνται πειρασμοὶ νὰ ἁμαρτήσωμε. Ἡ σκέψι, ὅτι ὁ Κύριος ὑπέστη φρικτὰ πάθη ἑκουσίως καὶ ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἀγάπη πρὸς ἐμᾶς, γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες, θὰ μᾶς βοηθῇ νὰ συγκρατούμεθα καὶ νὰ μὴν ἐνδίδωμε στοὺς πειρασμούς. Καὶ ἂν ἀπὸ ἀδυναμία καὶ συναρπαγὴ πέσωμε σὲ ἁμαρτία, νὰ μὴν ἀπελπισθοῦμε. Θεὸς σταυρώθηκε γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους! Καὶ ἀπὸ τὸ σταυρό του ἀπορρέει χάρι ἀνεξάντλητη. Καὶ ἂν μετανοοῦμε, μὲ τὴ χάρι του μᾶς καθαρίζει, μᾶς ἁγιάζει καὶ μᾶς κάνει μετόχους τῆς ἀκατάλυτης καὶ ἀπερίγραπτης βασιλείας του, γιὰ νὰ βασιλεύωμε μαζί του στοὺς ἀπεράντους αἰῶνες. Ὁ Θεὸς δὲν σταυρώθηκε γιὰ μικρά, ἀλλὰ γιὰ ὕψιστα πράγματα.

Μαζὶ μὲ τὸ Χριστὸ οἱ στρατιῶτες σταύρωσαν καὶ ἄλλους δύο, *«λῃστὰς»* κατὰ τὸν Ματθαῖο (κζ΄ 38) καὶ τὸν Μᾶρκο (ιε΄ 27), *«κακούργους»* κατὰ τὸν Λουκᾶ (κγ΄ 32, 33). Τοὺς δύο λῃστὰς ἢ κακούργους σταύρωσαν ***«ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν»***, ἕνα δηλαδὴ ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ καὶ ἕνα ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ στὸ μέσον τὸν Ἰησοῦ, ἤ, ὅπως ἐκφράζονται οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταί, ἕνα στὰ δεξιὰ καὶ ἕνα στὰ ἀριστερὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς ἐν μέσῳ δύο κακούργων, λῃστῶν! Ἔτσι, φαίνεται, ζήτησαν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ σταυρωθῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐν μέσῳ δύο δηλαδὴ σεσημασμένων κακοποιῶν, γιὰ νὰ κάνουν τὸν ἐμπαιγμὸ καὶ ἐξευτελισμό του μεγαλύτερο. Εἶνε σὰν νὰ ἔλεγαν στὸν Ἰησοῦ: «Ἡ θέσι σου εἶνε μεταξὺ τῶν κακούργων»! Κακοῦργος ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ὡς Θεὸς γέμισε τὴ γῆ μὲ ἀγαθά, καὶ τὴν ἁγία γῆ τοῦ Ἰσραὴλ μὲ ἀναρίθμητες εὐεργεσίες! Γιὰ τοὺς διεστραμμένους ἡ ἀγαθοεργία εἶνε κακουργία, καὶ ὁ ἀγαθοεργὸς εἶνε κακοῦργος! Στὸν Πιλᾶτο εἶπαν οἱ διεστραμμένοι: Ἐὰν αὐτὸς δὲν ἦταν κακοποιός, δὲν θὰ τὸν παραδίδαμε σ᾽ ἐσένα (ιη΄ 30). Καὶ ὁ Χριστὸς στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ εἶχε πεῖ στοὺς διεστραμμέ-

νους: Ὅπως ἐναντίον ληστοῦ βγήκατε μὲ μαχαίρια καὶ ρόπαλα (Λουκ. κβ' 52). Συμπεριφέρθηκαν στὸν Ἰησοῦ σὰν σὲ ληστὴ ἐκεῖνοι, ποὺ εἶχαν μεταβάλει τὸ ναὸ σὲ σπήλαιο ληστῶν (Ματθ. κα' 13).

Ἡ σταύρωσι τοῦ Χριστοῦ μεταξὺ δύο κακούργων εἶχε προφητευθῆ. Ὁ Ἡσαΐας εἶχε πεῖ: *«Καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη»* (νγ' 12). Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἶπε στοὺς μαθητάς του: *«Λέγω ὑμῖν ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό, Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη»* (Λουκ. κβ' 37). Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὡς Θεὸς ἔδωσε τὸ νόμο καὶ ὡς ἄνθρωπος τήρησε τὸ νόμο πλήρως, θεωρήθηκε ἄνομος· τὸν κατέταξαν μεταξὺ τῶν παραβατῶν τοῦ νόμου, τῶν ληστῶν καὶ κακούργων! Ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν οἱ καυχώμενοι γιὰ γνῶσι τοῦ νόμου καὶ γενικῶς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μὲ τὴ σταύρωσι τοῦ Ἰησοῦ ἐν μέσῳ δύο ληστῶν ἐκπλήρωναν τὴ σχετικὴ μεσσιακὴ προφητεία τοῦ Ἡσαΐα. Καὶ μέχρι σήμερα οἱ ἄπιστοι Ἰουδαῖοι δὲν καταλαβαίνουν, ὅτι μὲ ὅσα ἔπραξαν οἱ πρόγονοί τους κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐκπλήρωσαν τὶς μεσσιακὲς προφητεῖες. Ὑπάρχει κάλυμμα στὶς καρδιές τους, τυφλοπάνι στὰ μάτια τῶν ψυχῶν τους.

Ἡ πρᾶξι τῶν Ἰουδαίων νὰ σταυρώσουν τὸν Ἰησοῦ μεταξὺ δύο ληστῶν γιὰ νὰ τὸν ἐξευτελίσουν, ἀπέβη σὲ δόξα του. Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ληστὰς πίστευσε, μετανόησε καὶ ὡμολόγησε τὸν Κύριο.

Προτοῦ στηθῇ στὸ Γολγοθᾶ ὁ σταυρός του, ὁ Χριστὸς ὡμίλησε γιὰ σταυρὸ ὡς σύμβολο θυσίας. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς δημαγωγούς, οἱ ὁποῖοι σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ ὑπόσχονται εὐδαιμονισμό, ὁ ἰδικός μας ἀρχηγὸς εἶπε: *«Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι»* (Ματθ. ιστ' 24. Βλέπε καὶ Μάρκ. η' 34 καὶ Λουκ. θ' 23). *Ὅποιος θέλει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, ἂς ἀπαρνηθῇ τὸν ἑαυτό του, καὶ ἂς σηκώσῃ τὸ σταυρό του, καὶ ἔτσι ἂς μὲ ἀκολουθῇ.* Σταυρικὴ ζωὴ ζητεῖ ὁ Κύριος ἀπὸ ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ γίνουν ἀκόλουθοί του. Ἡ δὲ σταυρικὴ ζωὴ περιλαμβάνει πολλὰ δύσκολα, δυσάρεστα καὶ ἐπώδυνα πράγματα, τὰ ὁποῖα ὁ ἀκόλουθος τοῦ Χριστοῦ ὀφείλει νὰ ὑπομείνῃ.

Ἡ σταυρικὴ ζωὴ περιλαμβάνει ὄχι μόνο θυσίες, ἀλλά, ἂν παραστῇ ἀνάγκη, καὶ αὐτοθυσία, θάνατο. Πολλὰ ἑκατομμύρια χριστιανοὶ ὑπέστησαν μαρτυρικὸ θάνατο γιὰ τὸ Χριστό, ἔγιναν μιμηταὶ τοῦ Ἥρωος τοῦ Γολγοθᾶ.

Ἀπὸ τοὺς τρεῖς σταυρούς, ποὺ στήθηκαν στὸ Γολγοθᾶ, πρέπει ὁ ἄνθρωπος, ποὺ θέλει νὰ εἶνε χριστιανός, νὰ ἐκλέξῃ ὁπωσδήποτε ἕνα. Ποιόν; Ὄχι βεβαίως τὸ σταυρὸ τοῦ ἀμετανοήτου ληστοῦ, ὁ ὁποῖος

δὲν ἀκολουθεῖται ἀπὸ σωτηρία καὶ ἔνδοξη ἀνάστασι, ἀλλ' ἀπὸ ἀπώλεια καὶ κόλασι. Οὔτε καὶ τὸ σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ, διότι αὐτὸς ὁ σταυρὸς εἶνε τόσο βαρύς, ὥστε κανεὶς δὲν δύναται νὰ τὸν σηκώσῃ. Ὅποιος θέλει νὰ εἶνε χριστιανός, ἀπομένει νὰ ἐκλέξῃ τὸ σταυρὸ τοῦ *«εὐγνώμονος»*, *καλοπροαιρέτου* δηλαδή, καὶ μετανοήσαντος ληστοῦ. Ὡς ἁμαρτωλοὶ ὁμοιάζουμε μὲ τὸ ληστὴ ἄλλος ὀλιγώτερο καὶ ἄλλος περισσότερο. Καὶ δικαίως ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτωλότητός μας, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαίως γιὰ τὴ σωτηρία μας πρέπει νὰ σταυρωνώμεθα. Ἀλλ' ἂν ὑπομένωμε τὴ σταύρωσί μας, αὐτή, δυνάμει τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, ἀποβαίνει σὲ σωτηρία μας, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ καλοπροαιρέτου ληστοῦ. Ἀκούουμε κατὰ τὴν Ἀκολουθία τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τὸν ἐνθαρρυντικὸ τοῦτο λόγο: *«Μικρὰν φωνὴν ἀφῆκεν ὁ ληστὴς ἐν τῷ σταυρῷ, μεγάλην πίστιν εὗρε, μιᾷ ῥοπῇ ἐσώθη». Σύντομο λόγο εἶπε ὁ ληστὴς ἐπάνω στὸ σταυρό, μεγάλη φιλανθρωπία ἐπέτυχε, σὲ μία στιγμὴ σώθηκε.* Σὲ κάποιο βαθμὸ ὁμοιάζουμε μὲ τὸ ληστὴ στὴν ἁμαρτωλότητα, ἂς τοῦ ὁμοιάζωμε καὶ στὴν πίστι, τὴν ὁμολογία, τὴ μετάνοια καὶ τὴν ἱκεσία.

Στίχ. 19-20: ***«Ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλᾶτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμμένον· Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί, Ἑλληνιστί, Ῥωμαϊστί».***

Ἡ λέξι ***«τίτλος»*** σημαίνει *«ἐπιγραφή»*. Τὸ δὲ ***«ἔθηκε»***, ἀόριστος τοῦ «τίθημι», σημαίνει *«ἔθεσε»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἔγραψε δὲ καὶ ἐπιγραφὴ ὁ Πιλᾶτος καὶ ἔθεσεν ἐπάνω στὸ σταυρό. Ἦταν δὲ γραμμένο* (στὴν ἐπιγραφή): *Ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Αὐτὴ δὲ τὴν ἐπιγραφὴ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἀνέγνωσαν, διότι ὁ τόπος, ὅπου σταυρώθηκε ὁ Ἰησοῦς, ἦταν κοντὰ στὴν πόλι. Αὐτὸ δὲ ἦταν γραμμένο στὰ Ἑβραϊκά* (Ἀραμαϊκά), *στὰ Ἑλληνικά, καὶ στὰ Ῥωμαϊκὰ* (Λατινικά)».

Κατὰ τὴ Ῥωμαϊκὴ συνήθεια ὁ ὁδηγούμενος σὲ σταύρωσι ἔφερεν ὁ ἴδιος ἢ ἔφεραν ἄλλοι προπορευόμενοι αὐτοῦ ἐπιγραφή, ποὺ ἔδειχνε γιὰ ποιό ἔγκλημα εἶχε καταδικασθῆ. Τὴν ἐπιγραφὴ ἀναρτοῦσαν στὸ σταυρό. Αὐτῆς τῆς συνηθείας ἐπωφελήθηκε ὁ Πιλᾶτος καὶ ἔγραψε καὶ ἔθεσεν ἐπάνω στὸ σταυρὸ τοῦ Ἰησοῦ τὴν ἐπιγραφὴ ***«Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»***. Γιατί δὲ ἔθεσεν αὐτὴ τὴν

ἐπιγραφή; Γιὰ δύο λόγους. Πρῶτον, ὡς δηλωτικὴ «τῆς αἰτίας» τῆς σταυρώσεως κατὰ τὸ Ματθ. κζ' 37 καὶ τὸ Μάρκ. ιε' 26. Κατ' ἐπανάληψιν ὁ Πιλᾶτος δήλωσε, ὅτι στὸν Ἰησοῦ δὲν βρίσκει *«αἰτίαν»*, *ἐνοχή* (ιη' 38, ιθ' 4, 6). Ἐν τούτοις, γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀδικαιολόγητη ἀπόφασί του κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἔγραψε αὐτὴ τὴν ἐπιγραφή, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς σταυρώθηκε ὡς διεκδικητὴς τοῦ τίτλου τοῦ βασιλέως τῶν Ἰουδαίων, τουτέστιν ὡς στασιαστὴς κατὰ τοῦ Καίσαρος. Δεύτερον, γιὰ νὰ σαρκάσῃ ὁ Πιλᾶτος μὲ τὴν ἐπιγραφὴ αὐτὴ τοὺς Ἰουδαίους. Διότι, ἐνῷ οἱ Ἰουδαῖοι δήλωσαν, ὅτι δὲν ἔχουν βασιλέα παρὰ τὸν Καίσαρα, ὁ Ρωμαῖος ἡγεμὼν ἤξερε, ὅτι προέβησαν σ' αὐτὴ τὴ δήλωσι γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴ θανάτωσι τοῦ Ἰησοῦ, στὴν πραγματικότητα δὲ ἤθελαν ἀπόσεισι τοῦ ζυγοῦ τοῦ Καίσαρος καὶ ἀπόκτησι ἰδικοῦ τους βασιλέως. Μὲ τὴν ἐπιγραφὴ ἐπάνω στὸ σταυρὸ τοῦ Ἰησοῦ ὁ Πιλᾶτος εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε στοὺς Ἰουδαίους: Ἰδοὺ ποία τύχη, ἰδοὺ ποῖο κατάντημα θὰ ἔχῃ, ὅποιος θὰ τολμήσῃ ν' ἀντιπράξῃ στὸν Καίσαρα καὶ ν' ἀνακηρυχθῇ βασιλεύς σας!

Ὁ Ἰησοῦς βεβαίως ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου δὲν ἀρνήθηκε, ὅτι εἶνε βασιλεύς, ἀλλὰ διακήρυξε, ὅτι ἡ βασιλεία του δὲν εἶνε ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο, δὲν εἶνε κοσμική, ἀλλὰ πνευματική. Αὐτὸ τὸν τίτλο, ***«Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»***, οἱ πιστοὶ ἐκλαμβάνουν μὲ τὴν ἀληθινὴ ἔννοια, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὄντως βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν, καὶ βασιλεύει στὶς καρδιὲς καὶ στὴ ζωὴ τῶν ἐκλεκτῶν του. Καὶ ἐπάνω στὸ σταυρὸ βασίλευε, καὶ ἀποδείκνυε τὴ βασιλική του δύναμι ἑλκύοντας στὴν πίστι τὸ ληστὴ καὶ τὸν ἑκατόνταρχο· ὧρες μετὰ τὴ σταύρωσι ἐκβάλλοντας ἰσχυρὴ φωνή, ἐνῷ οἱ ἄλλοι σταυρωμένοι δὲν εἶχαν τὴ δύναμι νὰ φωνάξουν· πεθαίνοντας τὴν ὥρα, ποὺ ἤθελε ὁ ἴδιος· κρατώντας τὸ νεκρὸ σῶμα του μακριὰ ἀπὸ τὴ διαδικασία τῆς ἀποσυνθέσεως· ἐκβλύζοντας ἀπὸ τὸ νεκρὸ σῶμα του αἷμα καὶ ὕδωρ· προκαλώντας τρίωρο σκότος πρὸ τοῦ θανάτου· καὶ τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου προκαλώντας σεισμό, διάνοιξι μνημείων καὶ ἀνάστασι πολλῶν νεκρῶν.

Τὴν ἐπιγραφή, ***«Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»***, ὁ Πιλᾶτος ἔγραψε σὲ τρεῖς γλῶσσες, στὴν Ἑβραϊκὴ (Ἀραμαϊκή), διότι ἦταν ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα· στὴν Ἑλληνική, διότι ἦταν διεθνὴς γλῶσσα· καὶ στὴ Ρωμαϊκὴ (Λατινική), διότι ἦταν ἡ ἐπίσημη γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Διὰ τῶν τριῶν αὐτῶν γλωσσῶν δόθηκε στὴν ἐπιγραφὴ ἡ μεγαλύτερη δυνατὴ δημοσιότης. Πολλοὶ Ἰουδαῖοι, ὄχι μόνο τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ καὶ τῆς λοιπῆς Πα-

λαιστίνης καὶ τῆς διασπορᾶς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἔλθει στὴν Ἱερουσαλὴμ γιὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, διάβασαν τὴν ἐπιγραφὴ στὸ σταυρό, τὴ σημαντικώτερη ὅλων τῶν ἐπιγραφῶν, διότι ὁ τόπος, ὅπου σταυρώθηκε ὁ Ἰησοῦς, ἦταν μὲν ἔξω τῆς πόλεως, ἀλλὰ πλησίον αὐτῆς. Ἐπίσης διάβασαν τὴν ἐπιγραφὴ ξένοι καὶ προσήλυτοι. Καὶ βεβαίως διάφορες σκέψεις καὶ διάφορα σχόλια ἔκαναν οἱ ἀναγνῶστες τῆς ἐπιγραφῆς ἀναλόγως τῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν διαθέσεων ἑκάστου. Ἀσφαλῶς δὲ πολλοὶ ἔκαναν θλιβερὲς σκέψεις καὶ θλιβερὰ σχόλια γιὰ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐγκληματικότητα τοῦ Ἑβραϊκοῦ θρησκευτικοῦ καθεστῶτος πρὸς τὸ τόσο ἀθῷο, θαυματουργό, εὐεργετικὸ καὶ καταπληκτικὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, τὸ μοναδικὸ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Ἰησοῦς μὲ τὴν ἐπιγραφὴ στὸ σταυρὸ διακηρύχθηκε βασιλεὺς σὲ τρεῖς σπουδαῖες γλῶσσες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλληνική. Μεγάλος τίτλος τιμῆς γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος, ὁ ὁποῖος γίνεται μεγαλύτερος, διότι τὸ Εὐαγγέλιο, τὸ ἀσύγκριτο, ἄφθαστο καὶ αἰώνιο βιβλίο, γράφτηκε στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὴν ἐκφραστικώτερη καὶ ὡραιότερη γλῶσσα τοῦ κόσμου. Αἰσθανόμεθα τὴν ἰδιαίτερη αὐτὴ τιμὴ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες; Καὶ προπάντων τὴν αἰσθάνονται οἱ κυβερνῶντες τὴν Ἑλλάδα; Οἱ συνειδητοὶ Ἕλληνες Χριστιανοὶ κινοῦν στὸ σημεῖο τοῦτο μὲ ἀπογοήτευσι τὴν κεφαλή. Δυστυχῶς ἀνάξιοι κυβερνῆτες τῆς Ἑλλάδος κατέστρεψαν καὶ ἔθαψαν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα κατὰ τὴν ἐπιθυμία ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τὰ ἑλληνόπουλα σήμερα ἀπὸ τὴν πλουσιωτάτη Ἑλληνικὴ γλῶσσα γνωρίζουν μόνον ἕνα πτωχὸ μέρος, καὶ ἀδυνατοῦν νὰ διαβάσουν κλασικὰ κείμενα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ ἀθάνατα κείμενα τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἐσταυρωμένος, τοῦ ὁποίου ἡ βασιλικὴ ἰδιότης ἐπάνω ἀπὸ τὸ σταυρὸ διακηρύχθηκε καὶ μὲ τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ ὁ ὁποῖος ἔστειλε στὸν κόσμο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο μὲ τὴ μορφὴ πυρίνων γλωσσῶν, ἂς ἀναστήσῃ τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὸν τάφο, ὅπου τὴν ἐνταφίασαν ἄρχοντες αὐτοῦ τοῦ τόπου, ἀνάξιοι καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

Στίχ. 21-22: ***«Ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων· Μὴ γράφε, Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. Ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος· Ὃ γέγραφα, γέγραφα».***

Τὸ ***«οὖν»*** ἔχει ἀντιθετικὴ ἔννοια, σημαίνει «ἀλλά», ὅπως καὶ ἀλλοῦ, π.χ. στὸ στ' 61-62 καὶ στὸ Ματθ. κστ' 53-54. Τὸ ***«ὅ»***, ἀναφορικὴ ἀντωνυμία, σημαίνει ***«ὅ,τι»***

Μεταφράζουμε: «*Ἀλλ᾿ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων ἔλεγαν στὸν Πιλᾶτο: "Νὰ μὴ γράφῃς, Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ᾿ ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, Εἶμαι βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων". Ἀποκρίθηκε ὁ Πιλᾶτος: "Ὅ,τι ἔγραψα, ἔγραψα"*».

Οἱ Ἰουδαῖοι ἀντιλήφθηκαν, ὅτι μὲ τὴν ἐπιγραφὴ στὸ σταυρό, **«Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»**, ὁ Πιλᾶτος τοὺς σάρκαζε γιὰ τὴν ἰδέα τους περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς ἀποκτήσεως ἰδικοῦ τους βασιλέως. Καὶ γι᾿ αὐτὸ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων ζήτησαν ἀπὸ τὸν Πιλᾶτο ν᾿ ἀλλάξῃ τὴν ἐπιγραφή, νὰ μὴ γράφῃ, **«Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»**, ἀλλὰ νὰ γράψῃ, **«ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν Ἰουδαίων»**. Ἤθελαν δηλαδὴ νὰ εἰποῦν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ἀλαζονεία ἀνακήρυξε τὸν ἑαυτό του βασιλέα τῶν Ἰουδαίων καὶ ἔγινε αἴτιος τῆς σταυρώσεώς του, καὶ συνεπῶς ὁ χλευασμὸς ἁρμόζει σ᾿ ἐκεῖνον. Ὅπως πάντοτε, ἔτσι καὶ τώρα ἀπὸ ἐμπάθεια οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἀναφέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ λέγουν **«ἐκεῖνος»**. Τὸ πάθος τῶν ἀρχιερέων καὶ μετὰ τὴ σταύρωσι δὲν ἐκτονώθηκε, δὲν μειώθηκε, παρέμεινε ἀμείωτο. Μαζὶ μὲ τὸν Ἰησοῦ οἱ σταυρωταὶ ἤθελαν νὰ σταυρώσουν καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ! Εἶπαν στὸν Πιλᾶτο, *ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, Εἶμαι βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων*. Ἀλλὰ ποῦ καὶ πότε εἶπε τέτοιο λόγο ὁ Ἰησοῦς; Διακήρυξε ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου τὴ βασιλική του ἰδιότητα, ἀλλὰ μὲ ἔννοια πνευματική, ὄχι μὲ ἔννοια κοσμικὴ καὶ πολιτική, ὅπως ἤθελαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ θέλουν μέχρι σήμερα, διαστρέφοντες τὶς προφητεῖες τῆς Γραφῆς γιὰ τὸ Μεσσία ὡς βασιλέα.

Στὴν ἀπαίτησι τῶν Ἰουδαίων νὰ ἀλλάξῃ τὴν ἐπιγραφή, ὁ Πιλᾶτος δὲν ἐνέδωσε. Ἦταν ἄλλωστε ὠργισμένος, διότι μὲ τὶς πιέσεις τους τὸν ἐξώθησαν στὸ ἔγκλημα νὰ σταυρώσῃ τὸν Ἰησοῦ. **«Ὃ γέγραφα, γέγραφα»**, *Ὅ,τι ἔγραψα, ἔγραψα*, ἀποκρίθηκε ὁ Πιλᾶτος στοὺς ἀρχιερεῖς. Ὡμίλησε μὲ γλῶσσα, μὲ τὴν ὁποίαν ὁμιλοῦν αὐταρχικοὶ ἄνδρες καὶ δικτάτορες. Καὶ ἀσφαλῶς ὁ ἐγωισμὸς τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέων ἐτρώθη, διότι ὁ Πιλᾶτος δὲν ὑποχώρησε καὶ σ᾿ αὐτὴ τὴν ἀπαίτησί τους. Ἡ ἐπιγραφὴ παρέμεινε, γιὰ νὰ δεικνύῃ, ὅτι ὁ Ἐσταυρωμένος εἶνε ὄντως βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τῶν ἀληθινῶν Ἰουδαίων, τῶν Ἰουδαίων μὲ *«περιτομὴν καρδίας ἐν Πνεύματι»*, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Ρωμ. β΄ 28-29).

«Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς»

Στίχ. 23: ***«Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου».***

Τὸ ***«οὖν»*** εἶνε μεταβατικό, ὅπως πολλὲς φορές, καὶ ἐξηγεῖται *«δέ»*. Τὸ ***«ὑφαντὸς δι' ὅλου»*** σημαίνει *«ὑφασμένος ὁλόκληρος (χωρὶς ραφή)»*.

Μεταφράζουμε: *«Οἱ δὲ στρατιῶτες, ὅταν σταύρωσαν τὸν Ἰησοῦ, πῆραν τὰ ἐνδύματά του, καὶ τὰ χώρισαν σὲ τέσσερα μερίδια, ἕνα μερίδιο γιὰ κάθε στρατιώτη. Πῆραν καὶ τὸ χιτῶνα. Ὁ δὲ χιτὼν ἦταν ἄρραφος, ὑφασμένος ὁλόκληρος ἀπὸ πάνω ἕως κάτω»*.

Οἱ στρατιῶτες, προτοῦ σταυρώσουν τὸν Ἰησοῦ, ἔβγαλαν τὰ ἐνδύματά του καὶ τὸν γύμνωσαν. Γυμνὸς ὁ Κύριος ἐπάνω στὸ σταυρό! Ἐκεῖνος, ὅταν οἱ γυμνοὶ πρωτόπλαστοι μετὰ τὴν παρακοὴ αἰσθάνθηκαν ἐντροπή, τοὺς ἔντυσε. Ἀπόγονοι τῶν πρωτοπλάστων ἔπραξαν τὸ ἀντίθετο, γύμνωσαν τὸν Κύριο. Γυμνὸς ἐπάνω στὸ σταυρὸ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶνε ὅλα τὰ καλὰ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, εἶνε καὶ ἔνδυμα. *«Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε»*, γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Γαλ. γ΄ 27) καὶ ψάλλει ἡ Ἐκκλησία. Γυμνὸς ὁ Κύριος ἐπάνω στὸ σταυρὸ γιὰ αἰσχύνη. Ἀλλ' *«αἰσχύνης καταφρονήσας»* δοξάσθηκε (Ἑβρ. ιβ΄ 2).

Κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸ νόμο τὰ ἐνδύματα τῶν ἐκτελουμένων ἔπαιρναν οἱ ἐκτελεσταί. Ἕνα δὲ ἔνδυμα ἦταν τότε σπουδαία ὑπόθεσι. Μετὰ τὴ σταύρωσι λοιπὸν οἱ τέσσερες στρατιῶτες, οἱ ὁποῖοι σταύρωσαν τὸν Ἰησοῦ, πῆραν τὰ ἐνδύματά του, τὰ ἔκαναν τέσσερα μερίδια, καὶ πῆρε καθένας ἕνα μερίδιο. Μεταξὺ τῶν ἐνδυμάτων ἦταν καὶ ὁ χιτών. Ὁ δὲ χιτὼν ἦταν ἄρραφος, ὑφασμένος ὁλόκληρος ἀπὸ πάνω ἕως κάτω, δὲν ἀπετελεῖτο δηλαδὴ ἀπὸ τεμάχια ἑνωμένα μὲ ραφή. Ἴσως δὲ τὸν εἶχεν ὑφάνει γιὰ τὸ Χριστὸ ἡ Παναγία, ἢ ἦταν δῶρο μιᾶς ἢ μερικῶν ἀπὸ τὶς γυναῖκες, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τὴ Γαλιλαία, καὶ κατὰ τὸ Λουκ. η΄ 3 *«διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς»*, *τὸν διακονοῦσαν ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά τους*. Ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ὡς Θεὸς ἔχει ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ προσφέρει στοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἄνθρωπος δὲν εἶχε τίποτε, καὶ μαζὶ μὲ τὴν ὁμάδα τῶν ἀποστόλων ζοῦσε μὲ προσφορὲς εὐσεβῶν ψυχῶν.

Στὸν ἄρραφο χιτῶνα τοῦ Χριστοῦ δόθηκαν καὶ ἀλληγορικὲς ἔννοιες. Ἡ ἐπιτυχέστερη, νομίζουμε, εἶνε ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄρραφος χιτὼν τοῦ Χριστοῦ συμβολίζει τὸ ἀδιαίρετο τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία δηλαδὴ δὲν διαιρεῖται σὲ πολλὲς Ἐκκλησίες. Ἡ Ἐκκλησία εἶνε πάντοτε μία, διότι μία εἶνε ἡ πίστι, ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁποία παραδόθηκε στοὺς πιστοὺς καὶ ἰσχύει διαχρονικῶς, πάντοτε. Γιὰ τὸν Ἄρειο ἐλέχθη, ὅτι ἔσχισε τὸν ἄρραφο χιτῶνα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ δὲν σημαίνει, ὅτι μὲ τὸ σχίσμα ἡ μία Ἐκκλησία ἔγινε δύο. Ὅσοι ἔμειναν στὴν πίστι, στὴν ἀλήθεια, αὐτοὶ ἐξακολούθησαν νὰ εἶνε ἡ Ἐκκλησία. Ὅσοι δὲ ἔφυγαν καὶ προσχώρησαν στὴ διδασκαλία τοῦ Ἀρείου, αὐτοὶ εἶνε Αἵρεσι. Σήμερα ὑπάρχουν πολλὲς Αἱρέσεις, αἱρετικὲς κοινότητες, τὶς ὁποῖες οἱ Οἰκουμενισταὶ κακῶς ὀνομάζουν Ἐκκλησίες. Εἶνε τὸ μεγαλύτερο ἐκκλησιολογικὸ λάθος νὰ ὀνομάζῃ κανεὶς καὶ τὶς αἱρετικὲς κοινότητες Ἐκκλησίες. Ἡ Ἐκκλησία, ἀφ' ὅτου ἱδρύθηκε, εἶνε μία καὶ ἀδιαίρετη, δὲν διαιρεῖται σὲ πολλές, δὲν εἶνε καὶ οἱ Αἱρέσεις Ἐκκλησίες, Ἐκκλησία καὶ Αἵρεσι εἶνε ἔννοιες ἀντίθετες.

Στίχ. 24: *«Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· Μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα· Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν».*

Τὸ ***«λάχωμεν»***, ὑποτακτικὴ ἀορίστου τοῦ «λαγχάνω», σημαίνει *«ἂς ρίξωμε κλῆρο»*. Τὸ ***«ἵνα»*** δὲν εἶνε τελικό, ἀλλ' ἐκβατικό, καὶ ἡ φράσι ***«ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ»*** σημαίνει *«ἔτσι ἐκπληρώθηκε τὸ Γραφικὸ χωρίο»*. Καὶ τὸ ***«μὲν»*** ἀντιτίθεται πρὸς τὸ *«δὲ»* τοῦ ἑπομένου στίχ. 25.

Μεταφράζουμε: *«Εἶπαν δὲ μεταξύ τους, "Ἂς μὴ τὸν σχίσωμε, ἀλλ' ἂς ρίξωμε κλῆρο, γιὰ νὰ ἰδοῦμε ποιός θὰ τὸν πάρῃ". Ἔτσι ἐκπληρώθηκε τὸ Γραφικὸ χωρίο, τὸ ὁποῖο λέγει: Μοίρασαν τὰ ἐνδύματά μου μεταξύ τους, καὶ γιὰ τὴν ἐνδυμασία μου ἔρριξαν κλῆρο. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶτες αὐτὰ ἔκαναν»*.

Οἱ στρατιῶτες τὰ ἄλλα ἐνδύματα τοῦ Χριστοῦ διαμοιράσθηκαν μεταξύ τους χωρὶς κλῆρο. Ἀλλὰ γιὰ τὸν ἄρραφο χιτῶνα ἔρριξαν κλῆρο, γιὰ νὰ τὸν πάρῃ ἕνας. Διότι, ἂν τὸν τεμάχιζαν, θὰ ἀχρηστευόταν. Αὐτὴ δὲ ἡ πρᾶξι τοῦ διαμερισμοῦ τῶν ἄλλων ἐνδυμάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς κληρώσεως γιὰ τὸ χιτῶνα προφητεύθηκε στὸν Ψαλμὸ κα', στίχ. 19. Ποῦ νὰ ἤξεραν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες, ὅτι μὲ αὐτή,

ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλες πράξεις τους ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ, ἐκπλήρωναν προφητεῖες! Ἀλλὰ βεβαίως οἱ εἰδωλολάτρες στρατιῶτες, ἄσχετοι πρὸς τὴ Θρησκεία τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, φυσικὸ ἦταν νὰ μὴ ξέρουν τέτοιο πρᾶγμα. Ἀλλὰ πῶς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐχθροὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ μάλιστα οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, ἤτοι θεολόγοι, δὲν ἤξεραν, ὅτι μὲ τὶς πράξεις τους κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐκπλήρωναν πλῆθος προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μέχρι καὶ λεπτομερειῶν; Δὲν ἤξεραν, διότι δὲν διάβαζαν τὴ Γραφὴ ὅσο ἔπρεπε καὶ ὅπως ἔπρεπε, μὲ εὐλάβεια καὶ μεγάλη προσοχή, καί, τὸ σπουδαιότερο, διότι ἦταν διεστραμμένοι καὶ διέστρεφαν τὴ Γραφή, ἰδίως στὸ θέμα τοῦ Μεσσία. Δυστυχῶς καὶ χριστιανοί, μάλιστα καὶ ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας καὶ θεολόγοι, ἰδίως Οἰκουμενισταί, δὲν δίνουν τὴν πρέπουσα σημασία καὶ προσοχὴ στὸ ἱερὸ καὶ θεόπνευστο κείμενο, τὴν Ἁγία Γραφή, καὶ γι᾿ αὐτὸ δὲν ὀρθοποδοῦν πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ δημιουργοῦν προβλήματα στὴν Ἐκκλησία...

Στὸ διαμερισμὸ τῶν ἄλλων ἐνδυμάτων τοῦ Χριστοῦ σὲ τέσσερα μέρη καὶ στὸ μὴ διαμερισμὸ τοῦ χιτῶνος δίδεται καὶ συμβολικὴ σημασία. Τὰ τέσσερα μέρη τῶν ἐνδυμάτων συμβολίζουν τὰ τέσσερα μέρη τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐξαπλωμένης μέχρι τὰ τέσσερα πέρατα τῆς οἰκουμένης, καὶ ὁ μὴ διαμερισμένος, ἀλλ᾿ ὁλόκληρος χιτὼν συμβολίζει, ὅπως ἤδη εἴπαμε, τὸ ἀδιαίρετο τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἑνότητά της.

Ὁ Ἐσταυρωμένος ἀναθέτει τὴ μητέρα στὸν ἀγαπημένο μαθητή

Στίχ. 25: *«Εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή».*

Τὸ ***«εἱστήκεισαν»***, ὑπερσυντέλικος τοῦ «ἵσταμαι», σημαίνει *«ἦταν, βρίσκονταν»*, ὅπως τὸ *«ἕστηκε»* στὸ α΄ 26 σημαίνει *«εἶνε, βρίσκεται, ὑπάρχει»*.

Μεταφράζουμε: *«Κοντά δὲ στὸ σταυρὸ τοῦ Ἰησοῦ βρίσκονταν ἡ μητέρα του, καὶ ἡ ἀδελφὴ (συννύμφη, συννυφάδα) τῆς μητέρας του Μαρία ἡ γυναῖκα τοῦ Κλωπᾶ, καὶ ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή»*.

Προηγουμένως ὁ εὐαγγελιστὴς εἶπε, *«Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν»*. Τώρα πρὸς τὴ σκληρότητα καὶ τὴν ἰδιοτέλεια

τῶν στρατιωτῶν ἀντιθέτει τὴ βαθειὰ συμπάθεια, ποὺ ἔδειξαν γυναῖκες μὲ τὴν παρουσία τους κοντὰ στὸ σταυρό. Τρεῖς γυναῖκες ἀναφέρει ὁ εὐαγγελιστής. Πρώτη ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ, ἡ παρθένος Μαρία. Δεύτερη ἡ Μαρία ἡ σύζυγος τοῦ Κλωπᾶ καὶ **«ἀδελφὴ»** τῆς μητέρας τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ τρίτη ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή.

Καὶ οἱ τρεῖς γυναῖκες ἔφεραν τὸ ὄνομα Μαρία, τὸ εὐλογημένο περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα γυναικεῖα ὀνόματα, ἀφοῦ αὐτὸ εἶνε τὸ ὄνομα τῆς ὑπερευλογημένης μητέρας τοῦ Θεοῦ. Ἀπορία δημιουργεῖ τὸ ὅτι ἡ Μαρία ἡ σύζυγος τοῦ Κλωπᾶ ἀναφέρεται ὡς **«ἀδελφὴ»** τῆς μητέρας τοῦ Ἰησοῦ. Πῶς ἦταν ἀδελφὴ τῆς Θεοτόκου, ἀφοῦ ἡ Θεοτόκος ἦταν μονογενής, δὲν εἶχε ἀδελφή; Ἡ ἀπάντησι στὴν ἀπορία εἶνε ἡ ἑξῆς. Οἱ γυναῖκες σαρκικῶν ἀδελφῶν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους ὠνομάζονταν ἀδελφές, ἀδελφὲς ἐξ ἀγχιστείας. Ὁ μνήστωρ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Κλωπᾶς, ὅπως πρῶτος ἀναφέρει ὁ Ἡγήσιππος, ἦταν κατὰ σάρκα ἀδελφοί. Ἡ μνηστὴ τοῦ Ἰωσὴφ ἡ παρθένος Μαρία ἦταν γυναῖκα τοῦ Ἰωσήφ, διότι κατὰ τὸ Ἰσραηλιτικὸ δίκαιο ἡ μνηστεία ἰσοδυναμοῦσε μὲ γάμο. Καὶ συνεπῶς ἡ Μαρία ἡ γυναῖκα τοῦ Κλωπᾶ ἦταν ἀδελφὴ τῆς μητέρας τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν ἑβραϊκὴ συνήθεια, κατὰ τὴν ὁποία, ὅπως ἤδη εἴπαμε, οἱ γυναῖκες σαρκικῶν ἀδελφῶν ὠνομάζονταν ἀδελφές. Ἡ γυναῖκα δηλαδὴ τοῦ Κλωπᾶ ἦταν ἀδελφὴ τῆς Παναγίας μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι ἦταν συννύμφη, συννυφάδα της.

Ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ, βλέποντας τὸν Υἱό της ἐπάνω στὸ σταυρὸ νὰ ὑφίσταται τὸ φρικτότερο ὅλων τῶν μαρτυρίων, δοκίμασε σπαραγμὸ καρδίας περισσότερο ἀπὸ ὅλες τὶς μητέρες, ποὺ εἶδαν ἢ θὰ ἰδοῦν παιδιά τους νὰ ὑφίστανται μαρτυρικὸ θάνατο. Γιατί ἡ Παναγία πόνεσε περισσότερο; Διότι ὁ Υἱὸς τῆς Παναγίας εἶνε ἀνώτερος ὅλων τῶν παιδιῶν, καὶ ἡ Παναγία εἶνε ἁγνότερη ὅλων τῶν μητέρων, καὶ ὡς ἁγνότερη ἦταν εὐαισθητότερη στὸν πόνο. Ὁ πόνος τῆς Παναγίας προφητεύθηκε ἀπὸ τὸν πρεσβύτη καὶ προφήτη Συμεών. «*Καὶ σοῦ αὐτῆς τὴν ψυχὴν*», εἶπε στὴ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ, «*διελεύσεται ῥομφαία*» (Λουκ. β' 35). Ἐκείνη, ἡ ὁποία ἄκουσε, «*Χαῖρε, κεχαριτωμένη*» (Λουκ. α' 28), ἄκουσε ἐπίσης, *Καὶ τὴ δική σου ψυχὴ θὰ διαπεράσῃ δίκοπο μαχαίρι*. Ἡ Παναγία, ἡ ὁποία «*πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς*» (Λουκ. β' 19), τὴν ὥρα τοῦ μεγάλου πόνου θὰ θυμήθηκε τὸ λόγο τοῦ Συμεών. Βλέποντας δὲ τὸ Χριστὸ ἐπάνω στὸ σταυρὸ αἰσθάνθηκε σπαραγμὸ καρδίας καὶ ἡ Μαρία ἡ γυναῖκα τοῦ Κλωπᾶ, καὶ ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή, ἡ κορυφαία τοῦ χοροῦ τῶν μυροφόρων. Ἀλλ' οἱ τρεῖς γυναῖκες ἀντιμετώπισαν

τὴ δεινὴ δοκιμασία ὅπως ἁρμόζει σὲ πιστὰ καὶ εὐσεβῆ πρόσωπα. Δὲν ἔφθασαν σὲ ἐξαλλοσύνη, ὅπως συμβαίνει σὲ κοσμικὰ καὶ ἄπιστα πρόσωπα. Ἡ Παναγία δὲν κτυποῦσε τὸ στῆθος της, δὲν τραβοῦσε τὰ μαλλιά της, δὲν ξέσχιζε τὰ ἐνδύματά της, δὲν ἔβγαζε γοερὲς κραυγές, ἀλλ' ὑπέμεινε τὸν πόνο μὲ καρτερία μαζὶ μὲ τὶς φίλες της. Ὁ Ἐσταυρωμένος, ὁ ὁποῖος ἔδωσε δύναμι στὸ ληστή, ἀσφαλῶς ἔδωσε δύναμι καὶ στὴ μητέρα του καὶ στὶς φίλες της. Ἂς ὑπομένωμε καὶ ἐμεῖς τὶς δοκιμασίες τῆς ζωῆς μὲ καρτερία διὰ τῆς θείας δυνάμεως, τὴν ὁποία ὁ Ἐσταυρωμένος δίνει σὲ κάθε πιστό.

Στίχ. 26-27: *«Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια»*.

Τὸ ***«οὖν»*** εἶνε μεταβατικό, ὅπως πολλὲς φορές, καὶ ἐξηγεῖται «δέ». Τὸ ***«παρεστώς»***, μετοχὴ παρακειμένου τοῦ «παρίσταμαι», σημαίνει *«παριστάμενος»*. Τὸ ***«εἶτα»*** σημαίνει *«ἔπειτα»*. Καὶ ἡ φράσι ***«εἰς τὰ ἴδια»*** σημαίνει *«στὸ κατάλυμά του, μαζί του»*.

Μεταφράζουμε: *«Ὅταν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶδε τὴ μητέρα καὶ τὸ μαθητή, ποὺ ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως, νὰ παρίσταται, λέγει στὴ μητέρα του: "Γυναῖκα, ἰδοὺ ὁ υἱός σου". Ἔπειτα λέγει στὸ μαθητή: "Ἰδοὺ ἡ μητέρα σου". Καὶ ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη ὁ μαθητὴς τὴν πῆρε μαζί του»*.

Κάτω ἀπὸ τὸ σταυρὸ τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἦταν μόνον ἡ μητέρα του καὶ ἄλλες γυναῖκες, ἦταν καὶ ὁ μαθητὴς ***«ὃν ἠγάπα»***, ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ὅμως ἀπὸ μετριοφροσύνη οὔτε στὴν παροῦσα περίπτωσι οὔτε στὶς ἄλλες περιπτώσεις ἀναφέρεται στὸν ἑαυτό του ὀνομαστικῶς (ιγ΄ 23, κ΄ 2, κα΄ 7, 20, 24). Τόσο μεγάλος ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς ὁ Ἰωάννης, γράφει σὰν νὰ ἦταν ἀνώνυμος! Ἔλεγχος γιὰ ὅσους ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ ἀλαζονεία προβάλλουν τοὺς ἑαυτούς των καὶ κολακεύονται ἂν εἶνε μεταξὺ τῶν «ἐπωνύμων»!

Ἡ φράσι ***«ὃν ἠγάπα»*** δημιουργεῖ ἀπορία. Δὲν ἀγαπᾷ ὁ Ἰησοῦς ὅλους; Βεβαίως ἀγαπᾷ ὅλους, ἀκόμη καὶ τοὺς ἐχθρούς του, ἀλλ' ὄχι ὅλους στὸν αὐτὸ βαθμό. Ἡ φράσι ***«ὃν ἠγάπα»*** σημαίνει, ὅτι τὸν Ἰωάννη ὁ Ἰησοῦς ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως, περισσότερο. Καὶ δικαίως, διότι ὁ Ἰωάννης ἦταν ὁ ἁγνότερος τῶν μαθητῶν, καὶ εἶχε τρυφερώτερη ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριό του καὶ Διδάσκαλό του. Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς δὲν ἀναφέρεται, ὅτι ἦταν κάτω ἀπὸ τὸ σταυρό. Ὁ Ἰωάννης

νίκησε τὸ φόβο τῶν Ἰουδαίων καὶ παρουσιάσθηκε κάτω ἀπὸ τὸ σταυρό.

Ὁ Χριστός, ἐπειδὴ μὲ τὸ θάνατο ἔφευγε ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ καὶ μὲ τὴν ἀνάληψι θὰ ἔφευγε σωματικῶς ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο, γι' αὐτὸ ἐπάνω ἀπὸ τὸ σταυρό, παρὰ τοὺς φρικτοὺς πόνους του, ἔλαβε πρόνοια γιὰ τὴ μητέρα του. Ἄφησε τὴ δική του ὀδύνη καὶ ἐνδιαφέρθηκε ν' ἀνακουφίσῃ ἀπὸ τὴν ὀδύνη τὴ μητέρα του. Βλέποντας κάτω ἀπὸ τὸ σταυρὸ τὴ μητέρα του καὶ τὸ μαθητή του Ἰωάννη, εἶπε στὴ μητέρα: ***«Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου»***. *Γυναῖκα, ἰδοὺ ὁ υἱός σου.* Ἄλλη ἀπορία δημιουργεῖται ἐδῶ, διότι ὁ Χριστός, προσφωνώντας τὴ μητέρα του, δὲν λέγει «μητέρα», ἀλλὰ ***«γύναι»***, *γυναῖκα.* Δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσι, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔδειξε σεβασμὸ στὴ μητέρα του. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐντύπωσι εἶνε ἐσφαλμένη. Εἶνε δυνατὸν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἔδωσε τὴν ἐντολή, *«Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου»* (Ἐξόδ. κ' 12), νὰ μὴ τιμοῦσε τὴ μητέρα του, *«τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφίμ»*; Εἶνε δυνατὸν ὁ ἀπολύτως ἀναμάρτητος καὶ ἅγιος νὰ εἶχε τὴν ἁμαρτία ἐλλείψεως σεβασμοῦ πρὸς τὴ μητέρα του; Ἐπίσης, ἂν ὁ Χριστὸς δὲν σεβόταν τὴ μητέρα του, πῶς ἐπάνω ἀπὸ τὸ σταυρό, παρὰ τοὺς φρικτοὺς πόνους του, θὰ λάμβανε πρόνοια γιὰ τὴ μητέρα του; Ὅ,τι ἔλεγε καὶ ὅ,τι ἔπραττεν ὁ Χριστός, ἔλεγε καὶ ἔπραττε μὲ σοφία. Λέγοντας ***«γύναι»*** ὡμίλησεν ὡς Θεός, ὁ ὁποῖος εἶνε *«ἀμήτωρ»* (Ἑβρ. ζ' 3), *δὲν ἔχει μητέρα.* Ἔτσι ὁ Χριστὸς εἶχεν ὁμιλήσει καὶ κατὰ τὸ γάμο στὴν Κανᾶ, ὅταν εἶπε στὴ μητέρα του: *«Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι;»* (β' 4). Μὲ τὸ ***«γύναι»*** ὁ Χριστὸς θέλησε νὰ διδάξῃ, ὅτι δὲν εἶνε ἁπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεός, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος. Κατάλαβε τὸ δίδαγμα ἡ Παναγία; Ἀλλὰ πολλὰ δίδαξε ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ καταλάβουν ὅλοι οἱ πιστοὶ ἔπειτα, μὲ τὴν ἔλευσι καὶ τὸ φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Μὲ τὸ ***«Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου»*** εἶνε σὰν νὰ ἔλεγεν ὁ Χριστὸς στὴ μητέρα του: Ἕνα υἱὸ εἶχες. Ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων τὸν ἀνέβασε στὸ σταυρό. Τώρα θὰ κάνῃς υἱό σου τὸν Ἰωάννη. Αὐτὸς θὰ σὲ προστατεύῃ. Ἔτσι ὁ Χριστὸς ἐμπιστεύθηκε παρθένο μητέρα σὲ παρθένο μαθητή.

Τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐμπιστεύθηκε τὴ μητέρα του στὸ μαθητή του Ἰωάννη, τοῦτο εἶνε ἕνα ἀπὸ πολλὰ ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν Προτεσταντῶν καὶ τῶν λεγομένων Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ, ὅτι ἡ παρθένος Μαρία μετὰ τὸ Χριστὸ ἀπέκτησε καὶ ἄλλα παιδιὰ καὶ

δὲν εἶνε ἀειπάρθενος. Ἂν ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ εἶχε καὶ ἄλλα παιδιά, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ Προτεστάντες καὶ οἱ ψευδο-Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, ὁ Χριστὸς δὲν θὰ ἀνέθετε τὴν προστασία της στὸν Ἰωάννη, διότι αὐτὸ θὰ ἦταν προσβολὴ κατὰ τῶν ἄλλων παιδιῶν.

Ὁ λόγος, ***«Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου»***, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐμπιστεύθηκε τὴ μητέρα του στὸν Ἰωάννη, περιποιοῦσε στὸ μαθητὴ ἐξαιρετικὴ τιμή. Ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ μητέρα καὶ τοῦ Ἰωάννου! Ζηλεύουμε τὸν Ἰωάννη γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ τιμή; Ἀλλ' ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ εἶνε καὶ δική μας μητέρα, μητέρα ὅλων τῶν πιστῶν. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης τὴν εἶχε μητέρα γιὰ νὰ τὴν προστατεύῃ, ἐμεῖς δὲ τὴν ἔχουμε μητέρα γιὰ νὰ μᾶς προστατεύῃ. *«Πάντων προστατεύεις, ἀγαθή, τῶν καταφευγόντων ἐν πίστει τῇ κραταιᾷ σου χειρί»*, ψάλλουμε στὴν Παναγία.

Ὁ Ἰωάννης τὴ μητέρα τοῦ Χριστοῦ ***«ἔλαβεν εἰς τὰ ἴδια»***, *πῆρε στὸ κατάλυμά του, πῆρε μαζί του.* Ἔτσι ἡ Παναγία ἔμενε μαζὶ μὲ τὴ μητέρα τοῦ Ἰωάννου, τὴ Σαλώμη. Κατὰ τὸν Νικηφόρο Κάλλιστο ἔζησε κοντὰ στὸν Ἰωάννη στὰ Ἱεροσόλυμα μέχρι τὸ θάνατό της σὲ ἡλικία 59 ἐτῶν. Ἐτάφη δὲ στὴ Γεθσημανῆ, ὅπου δεικνύεται ὁ τάφος της.

Μᾶς «κακοφαίνεται» ὅτι πεθαίνουμε. Ἂς μὴ μᾶς «κακοφαίνεται». Ἂς σκεπτώμεθα, ὅτι πέθαναν καὶ οἱ ἅγιοι, πέθανε καὶ ἡ Παναγία ἡ κορυφαία τῆς ἀνθρωπότητος, πέθανε καὶ ὁ Θεός, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος καὶ φορτώθηκε τὶς ἁμαρτίες μας. Πέθανε ὁ Θεὸς ὡς ἄνθρωπος. Ἐπίσης, ὅταν ἔρχεται ἡ σκέψι τοῦ θανάτου, νὰ σκεπτώμεθα τὴν ἀθανασία· ὅταν τελειώνῃ αὐτὴ ἡ ζωή, νὰ σκεπτώμεθα, ὅτι ἀρχίζει ἄλλη ζωή, ἡ ὁποία δὲν τελειώνει ποτέ· ὅταν ἀπερχώμεθα ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο μὲ πίστι καὶ μετάνοια, νὰ σκεπτώμεθα, ὅτι εἰσερχόμεθα στὸν ὑπερκόσμιο κόσμο, ὅπου αἰωνίως ζοῦμε μαζί μὲ τὸ Θεὸ πανευτυχῆ ζωή. Συμφέρει ὁ θάνατος! Καὶ ἂς παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς κάνῃ νὰ καταλαβαίνωμε τὸ συμφέρον μας, μεγάλο καὶ αἰώνιο συμφέρον.

«Τετέλεσται!». Ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ

Στίχ. 28: ***«Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφή, λέγει· Διψῶ».***

Τὸ ***«εἰδὼς»*** εἶνε μετοχὴ ἐνεστῶτος τοῦ «οἶδα», ποὺ σημαίνει *«γνωρίζω»*. Τὸ ***«τετέλεσται»*** εἶνε παρακείμενος τοῦ «τελοῦμαι», τὸ ὁποῖο σημαίνει *«συντελοῦμαι»*. Τὸ ***«τελειωθῇ»*** εἶνε ὑποτακτικὴ ἀο-

ρίστου τοῦ «τελειοῦμαι», τὸ ὁποῖο σημαίνει *«ἐκπληρώνομαι, πραγματοποιοῦμαι τελείως».*

Μεταφράζουμε: *«Μετὰ ἀπ' αὐτό, γνωρίζοντας ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὅλα πλέον ἔχουν συντελεσθῆ, γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ τελείως ἡ Γραφή, λέγει: "Διψῶ"».*

Τὸ ***«Μετὰ τοῦτο»*** δὲν σημαίνει, ὅτι τὸ γεγονὸς τὸ ἐξιστορούμενο στοὺς στίχ. 28-30 συνέβη εὐθὺς μετὰ τὸ γεγονὸς τὸ ἐξιστορούμενο στοὺς στίχ. 25-27. Τὸ δεύτερο γεγονὸς ἔγινε μετὰ τὸ πρῶτο, ἀλλ' ἀρκετὰ μετά, διότι ἐν τῷ μεταξὺ συνέβη τὸ τρίωρο σκότος, τὸ ὁποῖο μνημονεύουν οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταί (Ματθ. κζ' 45, Μάρκ. ιε' 33, Λουκ. κγ' 44).

Ἡ φράσι, ***«εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται»***, δεικνύει, ὅτι στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἦταν νὰ γίνουν διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ στὸ Χριστὸ πολλὰ πράγματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ Χριστὸς εἶχε τὴ συνείδησι, ὅτι ὅλα πλέον συντελέσθηκαν. Τελείωσαν δηλαδὴ τὰ ἔργα τῆς ἐπίγειας ζωῆς καὶ δράσεως τοῦ Χριστοῦ, τελείωσαν καὶ τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ***«τετέλεσται»*** ἀναφέρεται ἰδίως στὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ.

Ἔχοντας ὁ Χριστὸς τὴ συνείδησι, ὅτι ὅλα, ὅσα εἶχεν ὁρίσει ὁ Θεὸς νὰ γίνουν δι' αὐτοῦ καὶ σ' αὐτόν, καὶ προφητεύονταν στὴ Γραφή, γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ Γραφὴ τελείως, μέχρι λεπτομερείας, εἶπε, ***«Διψῶ»***, καὶ ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ ἐκπληρωθῇ σχετικὴ λεπτομερειακὴ προφητεία τῆς Γραφῆς. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐχθροὶ κατηγοροῦσαν τὸν Ἰησοῦ, ὅτι καταλύει τὸ νόμο καὶ τοὺς προφῆτες. Ὁ δὲ Ἰησοῦς δι' ὅσων ἔπραξε καὶ δι' ὅσων ἔπαθεν ἀπέδειξε, ὅτι στὸ πρόσωπό του ἡ Γραφὴ ἐκπληρώθηκε μέχρι λεπτομερείας, καὶ ὅτι αὐτὸς εἶνε πραγματικῶς ὁ Μεσσίας.

«Διψῶ», εἶπεν ὁ Χριστός, καὶ μ' αὐτὴ τὴ λέξι ζήτησε νερό. Ζήτησε νερὸ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὶς πηγὲς τῶν ὑδάτων, τοὺς ποταμούς, τὶς λίμνες, τὶς θάλασσες καὶ τοὺς ὠκεανούς. Ζήτησε νερὸ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὰ ὕψη ρίχνει τὴ βροχὴ καὶ πλουτίζει τὴ γῆ μὲ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο. Ζήτησε νερὸ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φώναξε, *«Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω»* (ζ' 37). Ζήτησε νερὸ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δίνει *«ὕδωρ ζῶν»* καὶ *«ἁλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον»* (δ' 10, 14). Ζήτησε νερὸ ὁ Θεός! Ζήτησε νερὸ ὁ Θεὸς ὡς ἄνθρωπος. Ὁ Χριστός, μετὰ τὸν ἱδρῶτα στὴ Γεθσημανῆ· τὶς μεταβάσεις ἀπὸ τὸν Ἄννα στὸν Καϊάφα, ἀπὸ τὸν Καϊάφα στὸν Πιλᾶτο, ἀπὸ τὸν Πιλᾶτο στὸν Ἡρώδη, ἀπὸ τὸν Ἡρώδη πάλι στὸν Πιλᾶτο· τοὺς λόγους· τὴ μαστίγωσι· τοὺς τραυματισμοὺς ἀπὸ τὰ καρφιά· τὴν αἱμορραγία· καὶ τὸ ἐπὶ ὧρες μαρτύριο ἐπάνω στὸ σταυρό, ἦταν φυσικὸ νὰ αἰσθαν-

θῆ τὴ φλογερώτερη δίψα. Ὁ ἄσπλαγχνος πλούσιος στὸν ᾅδη αἰσθανόταν τὴν τιμωρία του ὡς ἀνυπόφορη δίψα, καὶ ζήτησε σταγόνα νεροῦ, γιὰ νὰ δροσίσῃ τὴ γλῶσσα του. Καὶ ὁ εὔσπλαγχνος Κύριος, γιὰ νὰ μᾶς γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ βασανισμὸ τοῦ αἰωνίου πυρός, μπῆκε αὐτὸς σὲ φρικτὴ δοκιμασία καί, ὡς ἄνθρωπος μὲ ὅλα τὰ ἀδιάβλητα πάθη, αἰσθάνθηκε νὰ στεγνώνῃ, νὰ ξηραίνεται, νὰ φλογίζεται, νὰ κατακαίεται, καὶ γι' αὐτὸ ζήτησε νερό. Μὲ ἄλλα λόγια, γιὰ νὰ μὴ τιμωρηθοῦμε ἐμεῖς, τιμωρήθηκε αὐτός. Γιὰ νὰ μὴ πᾶμε ἐμεῖς στὴν κόλασι, ὑπέστη αὐτὸς κόλασι, φρικτὰ παθήματα.

Ἀλλ' ὁ Χριστὸς ζήτησε νερὸ καὶ γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ, ὅπως ἤδη εἴπαμε, τελείως καὶ μέχρι λεπτομερείας ἡ Γραφή. Διότι ἡ Γραφὴ στὸν Ψαλμὸ ξη' 22 προφήτευσε πῶς οἱ σταυρωταὶ θ' ἀνταποκρίνονταν στὴ δίψα τοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 29-30: ***«Σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς εἶπε, Τετέλεσται! Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα».***

Τὸ ***«οὖν»*** καὶ στὶς δύο περιπτώσεις στὸ χωρίο τοῦτο εἶνε μεταβατικό, ὅπως σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις, καὶ ἐξηγεῖται «*δέ*». Τὸ ***«σκεῦος»*** σημαίνει «*δοχεῖο*». Τὸ ***«πλήσαντες»*** εἶνε μετοχὴ ἀορίστου τοῦ «πίμπλημι», τὸ ὁποῖο σημαίνει «*γεμίζω*». Τὸ ***«ὕσσωπον»*** εἶνε φυτό, καὶ ἐδῶ μὲ τὴ λέξι αὐτὴ ἐννοεῖται τὸ στέλεχος τοῦ φυτοῦ. Τὸ ***«περιθέντες»*** εἶνε μετοχὴ ἀορίστου τοῦ «περιτίθημι», τὸ ὁποῖο σημαίνει «*θέτω γύρω*». Τὸ ***«προσήνεγκαν»*** εἶνε ἀόριστος τοῦ «προσφέρω», καὶ τὸ ***«προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι»*** σημαίνει «*ἔφεραν στὸ στόμα του*».

Μεταφράζουμε: «*Βρισκόταν δὲ ἐκεῖ ἕνα δοχεῖο γεμᾶτο ξύδι. Καὶ ἀφοῦ γέμισαν ἕνα σφουγγάρι μὲ ξύδι καὶ τὸ στήριξαν γύρω ἀπὸ ἕνα στέλεχος ὑσσώπου, τὸ ἔφεραν στὸ στόμα του. Ὅταν δὲ ὁ Ἰησοῦς πῆρε τὸ ξύδι, εἶπε: "Ἔχουν ὅλα συντελεσθῆ!". Καὶ ἀφοῦ ἔγειρε τὸ κεφάλι, παρέδωσε τὸ πνεῦμα*».

Στὸν τόπο τῆς σταυρώσεως εἶχε μεταφερθῆ καὶ βρισκόταν ἕνα δοχεῖο γεμᾶτο ξύδι. Ἦταν ξύδι προορισμένο γιὰ τοὺς καταδίκους, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἐκεῖ βρισκόταν καὶ σφουγγάρι καὶ στέλεχος ὑσσώπου. Καὶ ὅταν ὁ Ἐσταυρωμένος εἶπε «*Διψῶ*», στὸ στόμα του κατὰ τὸν Ἰωάννη ἔφεραν ξύδι, ἔφεραν πολλοί. Ἀλλὰ κατὰ τὸ Ματθαῖο (κζ' 48) καὶ τὸ Μᾶρκο (ιε' 36) τοῦτο ἔπραξεν ἕνας, ὄχι πολλοί.

Ὑπάρχει ἀντίφασι; Ὄχι. Οἱ πολλοὶ ἔπραξαν τοῦτο διὰ τοῦ ἑνός. Βαθύτερα δὲ κρίνοντας δυνάμεθα νὰ εἰποῦμε, ὅτι ἔπραξαν τοῦτο οἱ Ἑβραῖοι, οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως λοιπὸν οἱ Ἑβραῖοι σταύρωσαν τὸ Χριστὸ διὰ τεσσάρων Ρωμαίων στρατιωτῶν, ἔτσι καὶ τοῦ προσέφεραν ξύδι δι' ἑνός. Τὸ προφητικὸ χωρίο Ψαλμ. ξη' 22 ἔλεγε: *«Ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμα μου χολήν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος». Γιὰ φαγητὸ μοῦ ἔδωσαν χολή, καὶ γιὰ ποτὸ μοῦ πρόσφεραν ξύδι* (Ὡς πρὸς τὴ χολὴ βλέπε τὸ Ματθ. κζ' 34). Σὲ ὕμνο τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἀπευθυνόμενος ὁ Χριστὸς στοὺς ἀχαρίστους Ἰουδαίους λέγει: *«Λαός μου, τί ἐποίησά σοι καὶ τί μοι ἀνταπέδωκας; Ἀντὶ τοῦ μάννα χολήν, ἀντὶ τοῦ ὕδατος ὄξος, ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με σταυρῷ με προσηλώσατε».* Μερικοὶ λοιπόν, οἱ ὁποῖοι βρίσκονταν κάτω ἀπὸ τὸ σταυρὸ καὶ ἄκουσαν τὸ *«Διψῶ»*, καὶ ἀσυγκρίτως περισσότεροι, ὁ ἀχάριστος Ἑβραϊκὸς λαός, δι' ἑνὸς πρόσφεραν στὸν Ἐσταυρωμένο ξύδι.

Κατὰ τὸν Ἰωάννη τὸ γεμᾶτο ξύδι σφουγγάρι ἐτέθη γύρω ἀπὸ ***«ὑσσώπον»***, στέλεχος δηλαδὴ ὑσσώπου. Κατὰ δὲ τὸ Ματθαῖο καὶ τὸ Μᾶρκο ἐτέθη γύρω ἀπὸ *«κάλαμον»*. Δὲν ὑπάρχει διαφορά. Ὁ *«κάλαμος»* εἶνε τὸ στέλεχος τοῦ ὑσσώπου, ὄχι ὁ κάλαμος μὲ τὴ συνήθη ἔννοια, δηλαδὴ τὸ φυτὸ καλάμι.

Δύο φορὲς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιο ὁ Ἰησοῦς ζήτησε νερό. Τὴν πρώτη φορά, ὅταν στὴ Σαμαρείτιδα εἶπε *«Δός μοι πιεῖν»* (δ' 7), καὶ τὴ δεύτερη φορά, ὅταν πάνω ἀπὸ τὸ σταυρό, φλογιζόμενος μέσα στὴν κάμινο τοῦ μαρτυρίου, εἶπε *«Διψῶ»* (ιθ' 28). Καὶ τὶς δύο φορὲς δὲν δόθηκε στὸ Χριστὸ νερό. Τὴν πρώτη φορὰ διότι ἡ Σαμαρεῖτις λησμόνησε καὶ ἄφησε τὴ στάμνα καὶ ἔτρεξε πρὸς τὴν πόλι, γιὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, τὴ δεύτερη δὲ φορὰ διότι, ἀντὶ γιὰ νερό, τοῦ προσφέρθηκε ὄξος.

Ἀφοῦ ἐκπληρώθηκε ἡ Γραφὴ καὶ στὴ λεπτομερειακὴ προφητεία γιὰ τὸ ὄξος, ὁ Ἐσταυρωμένος εἶπε ***«Τετέλεσται!»***. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀφήγησι τῶν εὐαγγελιστῶν κατὰ τὸ χρόνο τῆς σταυρώσεως ὁ Χριστὸς ὡμίλησε ἑπτὰ φορές, εἶπε ἑπτὰ λόγους. Τὸ *«διψῶ»* κατὰ σειρὰν εἶνε ὁ πέμπτος λόγος (Γιὰ τοὺς ἄλλους τέσσερες προηγουμένους λόγους βλέπε Λουκ. κγ' 34, κγ' 43, Ἰωάν. ιθ' 26-27, Ματθ. κζ' 46). Τὸ ***«Τετέλεσται!»*** εἶνε ὁ ἕκτος λόγος (Γιὰ τὸν ἕβδομο λόγο βλέπε Λουκ. κγ' 46). Ὀλίγο πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του ὁ Ἐσταυρωμένος φώναξε μὲ φωνὴ μεγάλη (Βλέπε Ματθ. κζ' 46, 50, Μάρκ. ιε' 34, 37, Λουκ. κγ' 46). Μὲ φωνὴ μεγάλη ἐκφωνήθηκε καὶ τὸ ***«Τετέλεσται!»***.

Εἶνε νικητήρια κραυγή. Καὶ δύναται νὰ μεταφρασθῇ *«Τελείωσε!»*. Τελείωσε ἡ ἀποστολή μου στὴ γῆ! Τελείωσε ὁ ἐπίγειος προορισμός μου! Κατ' ἀττικὴ ὅμως σύνταξι ὁ ἑνικὸς ***«Τετέλεσται!»*** δύναται νὰ σημαίνῃ *«Τελείωσαν, ἦλθαν σὲ πέρας, συντελέσθηκαν!»*. Συντελέσθηκαν ὅλα, ὅσα ἐπρόκειτο νὰ γίνουν διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ στὸ Χριστό, ἔργα καὶ παθήματα προφητευμένα ἀπὸ τὴ Γραφή. Στὸν προηγούμενο στίχ. 28 τὸ *«τετέλεσται»* εἶνε πάντως κατ' ἀττικὴ σύνταξι.

Μὲ ὅσα ἔπραξε καὶ μὲ ὅσα ὑπέμεινεν ὁ Χριστὸς ἐκπλήρωσε τὴ Γραφὴ ἀκριβῶς καὶ ἀπολύτως, καὶ ἐξασφάλισε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἄφεσι ἁμαρτιῶν, σωτηρία καὶ δόξα. Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπιτύχωμε ἕκαστος προσωπικῶς ὅ,τι ὁ Χριστὸς ἐξασφάλισε γιὰ μᾶς ἀντικειμενικῶς, πρέπει καὶ ἐμεῖς νὰ κάνωμε ἀγῶνα καὶ νὰ ἐκπληρώσωμε προορισμό. Καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ὅταν καθένας ἀπὸ μᾶς φθάνῃ στὸ τέλος τῆς ἐπίγειας ζωῆς του, δύναται νὰ εἰπῇ, ὅπως εἶπε ὁ Χριστός, ***«Τετέλεσται»***; Βεβαίως «Τετέλεσται» μὲ ἀπόλυτη ἔννοια, ὅπως εἶπεν ὁ Χριστός, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ εἰπῇ, διότι κανεὶς δὲν εἶνε ἀναμάρτητος καὶ τέλειος. Ἀλλὰ μὲ σχετικὴ ἔννοια δυνάμεθα νὰ εἰποῦμε ***«Τετέλεσται»***; Ὁ Παῦλος ἐν ὄψει τοῦ θανάτου του εἶπε: *«Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν Πίστιν τετήρηκα»* (Β΄ Τιμ. δ΄ 7). Ἕκαστος ἀπὸ μᾶς κατὰ πόσο δύναται νὰ εἰπῇ τέτοιο λόγο; Δόξα τῷ Θεῷ, διότι ὑπὸ τὸν ὅρο τῆς μετανοίας σῴζει καὶ εἰσάγει στὸν παράδεισο ὄχι μόνον ἀτελεῖς, ἀλλὰ καὶ μεγάλους ἁμαρτωλούς.

Ὁ Ἐσταυρωμένος ***«κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα»***. Τὸ ***«κλίνας τὴν κεφαλὴν»*** σημαίνει, ὅτι μέχρι τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου ὁ Ἐσταυρωμένος εἶχε τὴν κεφαλή του ὀρθία. Ὅσοι σταυρώνονταν, σήκωναν μέχρι τὴν τελευταία πνοή τους τὸ κεφάλι, γιὰ νὰ πάρουν ἀναπνοή. Μὲ τὴν κλίσι τῆς κεφαλῆς τοῦ Χριστοῦ συνέβη παράδοξο. Ἐνῷ τῶν ἄλλων σταυρωμένων ἡ κεφαλὴ ἔγερνε, ὅπως ἦταν φυσικό, μετὰ τὴν ἐκπνοή τους, στὸ Χριστὸ συνέβη τὸ ἀντίστροφο. Ὁ Χριστὸς πρῶτα ἔγειρε τὴν κεφαλή του, καὶ μετὰ ἐξέπνευσε! Αὐτὸ ἦταν φαινόμενο μοναδικὸ καὶ ἀδιανόητο. Καὶ σήμαινε, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε τὴν ὥρα, ποὺ ἤθελεν ὁ ἴδιος, ἀποδεικνύοντας καὶ ἔτσι, ὅτι εἶνε κύριος καὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Ἡ φράσι ***«παρέδωκε τὸ πνεῦμα»*** ὑποδηλώνει τὸν ἕβδομο λόγο τοῦ σταυροῦ, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς (κγ΄ 46), *«Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου»*. Ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς εἶχε πνεῦμα ἢ ψυχή, ὅπως κάθε ἄνθρωπος. Ποῦ εἶνε οἱ ψευδο-Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει μόνο

σῶμα, δὲν ἔχει πνεῦμα ἢ ψυχὴ ὡς ἄλλο συστατικό του, ἀνώτερο καὶ ἀθάνατο;

Τὸ ***«παρέδωκε τὸ πνεῦμα»*** τοῦ Ἰωάννου καὶ τὸ *«παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου»* τοῦ Λουκᾶ δεικνύει, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐξέπνευσε ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἔδωσε τὸ πνεῦμα του στὸ Θεὸ Πατέρα τὴ στιγμή, ποὺ ὁ ἴδιος θέλησε. Ἄξιο παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι, ὅπως καὶ ἄλλους λόγους ὁ Χριστὸς ὀλίγο πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του εἶπε μὲ φωνὴ μεγάλη, ἔτσι καὶ τὸν ἕβδομο λόγο, μὲ τὸν ὁποῖο παρέδωσε τὸ πνεῦμα του στὸν Πατέρα, εἶπε μὲ φωνὴ μεγάλη (Λουκ. κγ' 46). Μοναδικὸ καὶ τοῦτο τὸ φαινόμενο, ὅτι ὧρες μετὰ τὴ σταύρωσί του ὁ Ἰησοῦς εἶχε τὴ δύναμι νὰ φωνάξῃ δυνατά. Ὁ Ἰησοῦς διέφερε ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατο.

Αἷμα καὶ ὕδωρ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἐσταυρωμένου

Στίχ. 31: ***«Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ Σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν· ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου· ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν».***

Τὸ ***«οὖν»*** εἶνε μεταβατικὸ καὶ ἐξηγεῖται «δέ». Τὸ ***«ἐπεὶ»*** σημαίνει *«ἐπειδή»*. Τὸ ***ἠρώτησαν»*** εἶνε ἀόριστος τοῦ «ἐρωτῶ» μὲ τὴν ἔννοια τοῦ *«παρακαλῶ»*. Τὸ ***«κατεαγῶσιν»*** εἶνε ὑποτακτικὴ ἀορίστου τοῦ «κατάγνυμαι», τὸ ὁποῖο σημαίνει *«συντρίβομαι»*. Καὶ τὸ ***«ἀρθῶσιν»*** εἶνε ὑποτακτικὴ ἀορίστου τοῦ «αἴρομαι», τὸ ὁποῖον ἐδῶ σημαίνει ἄρσι δι' ἀποκαθηλώσεως καὶ ἀπομακρύνσεως.

Μεταφράζουμε: *«Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἦταν Παρασκευή, γιὰ νὰ μὴ μείνουν στὸ σταυρὸ τὰ σώματα κατὰ τὸ Σάββατο, –ἦταν δὲ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου–, παρακάλεσαν τὸν Πιλᾶτο νὰ συντριβοῦν τὰ σκέλη τους καὶ νὰ ξεκρεμασθοῦν καὶ νὰ παρθοῦν ἀπ' ἐκεῖ»*.

Τὸ Δευτερονόμιο στὸ κα' 23 γιὰ τὸν κρεμασμένο στὸ ξύλο, τὸν σταυρωμένο δηλαδή, διέτασσε: *«Οὐ κοιμηθήσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ξύλου, ἀλλὰ ταφῇ θάψετε αὐτὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ». Δὲν θὰ μείνῃ τὸ σῶμα του τὴ νύκτα ἐπάνω στὸ ξύλο, ἀλλ' ἐξάπαντος θὰ τὸ θάψετε τὴν ἡμέρα ἐκείνη»* (Βλέπε καὶ Ἰησ. Ν. η' 29, ι' 26-27). Οἱ Ἰουδαῖοι, τηρηταὶ τοῦ νόμου στὰ ἐπουσιώδη καὶ παραβάτες στὰ οὐσιώδη, ἐνῷ τόλμησαν τὸ μεγαλύτερο τῶν ἐγκλημάτων, τὴ χριστοκτο-

νία, καὶ παρέβησαν τὴν ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου *«οὐ φονεύσεις»* (Ἐξόδ. κ' 15), ἐνδιαφέρθηκαν νὰ τηρήσουν τὴ διάταξι περὶ ταφῆς τοῦ κρεμασμένου στὸ ξύλο αὐθημερόν, προτοῦ δύσῃ ὁ ἥλιος. Ἔδωσαν μεγάλη σημασία σὲ δευτερεύουσα διάταξι, ὅπως καὶ προηγουμένως εἶχαν δώσει μεγάλη σημασία σὲ ἄλλη δευτερεύουσα διάταξι καὶ δὲν εἰσῆλθαν στὸ πραιτώριο, *«ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα»* (ιη' 28). Καλῶς ὁ Κύριος μὲ τὰ περίφημα *«οὐαὶ»* ἤλεγξε τὴν ὑποκρισία τους καὶ τὴν τυπολατρεία τους. *«Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν... Ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες»* (Ματθ. κγ' 23-24).

Ἂς προσέξωμε, μήπως καὶ ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ ὁμοιάζουμε μὲ τοὺς ὑποκριτὰς καὶ τυπολάτρες Ἰουδαίους. Ἂν π.χ. σκοτώνῃ κάποιος παιδιὰ μὲ τὶς ἐκτρώσεις, καὶ τρώγῃ κρέατα ἀδελφῶν μὲ τὶς κατακρίσεις, μπαίνῃ δὲ στὸ ναὸ καὶ ἀνάβῃ κερί, δὲν ὁμοιάζει πράγματι μὲ τοὺς κακοὺς Ἰουδαίους; Ἂν ἐργοδότης ἀδικῇ τοὺς ἐργάτες καὶ πλουτίζῃ καὶ θησαυρίζῃ εἰς βάρος τους, κάνῃ δὲ κάποια δωρεὰ σὲ ναὸ ἢ ἐλεημοσύνη μὲ ψίχουλα, δὲν ὁμοιάζει πράγματι μὲ τοὺς κακοὺς Ἰουδαίους; Ἂν πολιτικὸς μὲ διαπλοκὲς καὶ κλοπὲς ἀποκτᾷ πλούτη μυθώδη, πηγαίνῃ δὲ κάποτε καὶ στὴν ἐκκλησία καὶ σὲ θρησκευτικὲς ἐκδηλώσεις, δὲν εἶνε Φαρισαῖος τῆς πολιτικῆς; Ἂν ἐπίσκοπος διώκῃ καὶ σφαγιάζῃ εὐσεβεῖς κληρικοὺς καὶ λαϊκούς, ἢ δὲν ὑποστηρίζῃ τοὺς ἀδικουμένους, κάνῃ δὲ λαμπρὲς λειτουργίες καὶ χοροστασίες καὶ ὁμιλίες περὶ εὐσεβείας, δὲν ὁμοιάζει πράγματι μὲ τὸν Ἄννα καὶ τὸν Καϊάφα;

Ἡ ἡμέρα τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν δύο ληστῶν ἦταν Παρασκευή. Στοὺς Ἑβραίους κάθε ἡμέρα ἄρχιζε ἀπὸ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου. Συνεπῶς ἀπὸ τὸ ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς, μετὰ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου, ἄρχιζε τὸ Σάββατο. Τὸ Σάββατο κατὰ τὴ σχετικὴ ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου ἦταν ἡμέρα ἀργίας καὶ ἀφιερώσεως στὸ Θεό. Ἐκεῖνο δὲ τὸ Σάββατο μετὰ τὴν Παρασκευὴ τῆς σταυρώσεως εἶχε ἰδιαίτερη σημασία καὶ ἱερότητα, διότι συνέπιπτε μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ Πάσχα. Γι' αὐτὸ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει, ***«ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου»***. Ἡμέρα διπλῆς ἑβραϊκῆς ἑορτῆς. Γιὰ νὰ μὴν ἐπέλθῃ λοιπὸν ὁ θάνατος τῶν σταυρωμένων μετὰ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου καὶ μείνουν τὰ νεκρὰ σώματά τους τὴ νύκτα τοῦ Σαββάτου ἐπάνω στὸ σταυρό, πρᾶγμα ἀπαγορευμένο ἀπὸ τὸ Δευτερονόμιο, κα' 23, οἱ Ἰου-

δαῖοι, οἱ τηρηταὶ τοῦ νόμου στὰ δευτερεύοντα καὶ παραβάτες στὰ πρωτεύοντα, παρακάλεσαν τὸν Πιλᾶτο νὰ δώσῃ ἐντολὴ νὰ συντριβοῦν τὰ σκέλη τους, γιὰ νὰ ἐπέλθῃ συντόμως ὁ θάνατος καὶ νὰ ξεκρεμασθοῦν ἀπὸ τὸ σταυρὸ καὶ νὰ παρθοῦν γιὰ ταφή.

Ὡς πρὸς τὸν Ἰησοῦ, αὐτὸς ἤθελαν νὰ ταφῇ, γιὰ ν' ἀφανισθῇ ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. Τὸν μισοῦσαν τόσο πολύ, ὥστε δὲν ἤθελαν οὔτε νεκρὸ νὰ τὸν βλέπουν. Τώρα δὲ οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ὅμοιοι μὲ τοὺς σταυρωτὰς προγόνους τους οὔτε ζωγραφιστὸ στὶς ἱερὲς εἰκόνες δὲν θέλουν νὰ βλέπουν τὸ Χριστό! Τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ γνώρισε καὶ γνωρίζει τὸ μεγαλύτερο μῖσος, ἀλλὰ καὶ τὴ μεγαλύτερη ἀγάπη. Αὐτὴ ἡ ἀντίθεσι μίσους καὶ ἀγάπης στὸ μεγαλύτερο βαθμὸ πῶς δὲν προβληματίζει τοὺς ἀπίστους Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἀπίστους καὶ πολεμίους τοῦ Χριστοῦ; Πῶς τὸ πρόσωπο τὸ μισητότερο ἀπὸ τοὺς μὲν εἶνε τὸ ἀγαπητότερο ἀπὸ τοὺς δέ;

Οἱ Ρωμαῖοι ἄφηναν συνήθως τὰ σώματα τῶν καταδίκων ἐπάνω στὸ σταυρὸ καὶ τὰ ἔτρωγαν ὄρνεα ἢ θηρία, ἢ ἀποσυντίθενταν ἐκεῖ. Πόση ἀπαξίωσι τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος! Πόση βαρβαρότης καὶ ἀπανθρωπία! Ὁ Πιλᾶτος, ἐπειδὴ νόμος, ποὺ ν' ἀπαγορεύῃ τὴν ταφὴ τῶν καταδίκων, δὲν ὑπῆρχε· καὶ ἐπειδὴ εἶχε μὲν γογγύσει κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ σὲ σύγκρουσι μ' αὐτούς, μάλιστα σὲ χρόνο, ποὺ ἡ Ἱερουσαλὴμ ἦταν πλημμυρισμένη ἀπὸ πλήθη προσκυνητῶν λόγῳ τοῦ Πάσχα, ἱκανοποίησε τὸ αἴτημα τῶν Ἰουδαίων, ἔδωσε ἐντολὴ νὰ συντριβοῦν τὰ σκέλη τῶν σταυρωμένων, γιὰ νὰ ἐπέλθῃ ταχέως ὁ θάνατος καὶ νὰ ξεκρεμασθοῦν τὰ νεκρὰ σώματά τους ἀπὸ τὸ σταυρὸ καὶ νὰ ταφοῦν.

●

Στίχ. 32-33: *«Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. Ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη»*.

Τὸ ***«κατέαξαν»*** εἶνε ἀόριστος τοῦ «κατάγνυμι», ποὺ σημαίνει *«συντρίβω»*. Τὸ ***«τεθνηκότα»*** εἶνε μετοχὴ παρακειμένου τοῦ «θνήσκω», ποὺ σημαίνει *«πεθαίνω»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἦλθαν λοιπὸν οἱ στρατιῶτες, καὶ τοῦ μὲν πρώτου συνέτριψαν τὰ σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου, ποὺ σταυρώθηκε μαζί του. Ἀλλ' ὅταν ἦλθαν στὸν Ἰησοῦ, ἐπειδὴ εἶδαν, ὅτι εἶχε πλέον πεθάνει, δὲν συνέτριψαν τὰ σκέλη του»*.

Ὁ Πιλᾶτος, ἱκανοποιώντας τὸ αἴτημα τῶν Ἰουδαίων, περὶ τοῦ

ὁποίου ὁ λόγος στὸν προηγούμενο στίχ. 31, ἔδωσε διαταγὴ στοὺς στρατιῶτες νὰ συντρίψουν τὰ σκέλη τῶν σταυρωμένων, γιὰ νὰ ἐπέλθῃ ταχέως ὁ θάνατος. Ἦλθαν λοιπὸν οἱ στρατιῶτες καὶ τοῦ μὲν ληστοῦ, ποὺ πλησίασαν πρῶτο, κτύπησαν μὲ τσεκούρι καὶ συνέτριψαν τὰ σκέλη, ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ ἄλλου ληστοῦ, ποὺ σταυρώθηκε μαζί του. Φοβερώτατος ὁ πόνος ἀπὸ τὴ συντριβὴ τῶν σκελῶν! Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ συντριβὴ τῶν σκελῶν ἔφερε ταχέως τὸ θάνατο, ὁ φοβερώτατος αὐτὸς πόνος ἦταν προτιμότερος ἀπὸ τὸ μαρτύριο τοῦ βραδέος θανάτου.

Συντριβὴ τῶν σκελῶν ὑπέστη ὄχι μόνον ὁ ἀμετανόητος ληστής, ἀλλὰ καὶ ὁ μετανοήσας. Φοβερώτατο πόνο αἰσθάνθηκε καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δέ. Ἀλλ' ὁ δεύτερος ληστής, *«ὁ εὐγνώμων»*, *ὁ καλοπροαίρετος,* ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς καλῆς του προαιρέσεως πίστευσε, μετανόησε καὶ ὡμολόγησε τὸ Χριστό, δὲν πῆγε, ὅπως ὁ ἄλλος ληστής, στὸν τόπο τῆς βασάνου, γιὰ νὰ συνεχισθῇ ὁ βασανισμός του, ἀλλὰ πεθαίνοντας ἐπάνω στὴν ἔντασι τοῦ πόνου πῆγε στὸν τόπο, ὅπου *«οὐκ ἔστι πόνος, οὐ λύπη, οὐ στεναγμός»*. Ἀπὸ τὴν κατάστασι τοῦ ἀφορήτου πόνου βρέθηκε αἰφνιδίως στὴν κατάστασι τῆς ἀπερίγραπτης χαρᾶς τοῦ παραδείσου!

Οἱ εὐσεβεῖς ἔχουν πολλὲς θλίψεις, δοκιμάζουν πολλοὺς πόνους. Καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς τους καὶ κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου εἶνε δυνατὸν ὁ πόνος νὰ ἐνταθῇ, ὅπως καὶ στὸν *«εὐγνώμονα»* ληστή. Ἀλλ' ἂς μὴ δυσφοροῦμε καὶ δυσανασχετοῦμε. Ὁ εὐσεβὴς ἄνθρωπος, ὁ ἐν Κυρίῳ ἀποθνῄσκων, ὅπως ἐκεῖνος ὁ ληστής, ἔτσι καὶ αὐτὸς τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου ἀπὸ τὸ μεγάλο πόνο βρίσκεται ἀποτόμως στὴ μεγάλη χαρά!

Οἱ στρατιῶτες, ἐνῷ τῶν δύο ληστῶν συνέτριψαν τὰ σκέλη γιὰ νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος, τοῦ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ εἶδαν, ὅτι ἤδη εἶχε πεθάνει, δὲν συνέτριψαν τὰ σκέλη, ἐκπληρώνοντας, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν, προφητεία, ἡ ὁποία ἀναφέρεται στὸ στίχ. 36. Ὁ Χριστὸς πέθανε τὴ στιγμή, ποὺ θέλησε ὁ ἴδιος. Ἐμεῖς δὲν πεθαίνουμε τὴ στιγμή, ποὺ θέλουμε οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ τὴ στιγμή, ποὺ θέλει ὁ Χριστός, ὁ Κύριος πάντων. Διαφέρει ὁ Θεάνθρωπος τῶν ἀνθρώπων οὐράνιον ὅσον!

Κατὰ τὸ Μάρκ. ιε' 44 ὁ Πιλᾶτος *«ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκε»*, ἐξεπλάγη δηλαδή, διότι ὁ Ἰησοῦς πέθανε γρήγορα, ἐνῷ οἱ ἄλλοι σταυρωμένοι πέθαιναν πολλὲς ὧρες ἀργότερα, ἢ καὶ ἡμέρες μετὰ τὴ σταύρωσί τους. Ἆραγε ἐξεπλάγησαν καὶ οἱ στρατιῶτες, διότι ὁ Ἰησοῦς πέθανε γρήγορα; Οἱ σκληροὶ καὶ ἄξεστοι στρατιῶτες δὲν φαί-

νεται νὰ αἰσθάνθηκαν τέτοια ἔκπληξι. Ἀλλὰ μήπως τέτοια ἔκπληξι αἰσθάνθηκαν οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Θρησκείας; Δυστυχῶς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς δὲν διέφεραν ἀπὸ τοὺς σκληροὺς καὶ ἀξέστους στρατιῶτες καὶ δὲν φαίνεται νὰ αἰσθάνθηκαν καὶ αὐτοὶ ἔκπληξι. Ἐκπλήξεις ὁ Ἄννας, ὁ Καϊάφας καὶ οἱ λοιποὶ χριστοκτόνοι αἰσθάνθηκαν μετὰ θάνατον...

Στίχ. 34-35: *«Ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία, κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε».*

Τὸ ***«ἔνυξε»*** εἶνε ἀόριστος τοῦ «νύσσω» ἢ «νύττω», ποὺ σημαίνει *«κεντῶ, τρυπῶ»*. Τὸ ***«ἑωρακὼς»*** εἶνε μετοχὴ παρακειμένου τοῦ «ὁρῶ», ποὺ σημαίνει *«βλέπω»*. Τῆς συνθέτου λέξεως ***«κἀκεῖνος»*** τὸ πρῶτο συνθετικὸ ***«καὶ»*** εἶνε βεβαιωτικὸ καὶ ἐμφατικό, σημαίνει *«ναί»*. Τὸ ***«οἶδεν»*** εἶνε τρίτο ἑνικὸ πρόσωπο τοῦ «οἶδα», ποὺ σημαίνει *«γνωρίζω, ἔχω τὴ συνείδησι ἀληθείας»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἀλλ' ἕνας ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες τρύπησε τὴν πλευρά του μὲ λόγχη, καὶ ἀμέσως βγῆκε αἷμα καὶ νερό. Καὶ ἐκεῖνος, ποὺ εἶδε, ἔδωσε μαρτυρία, καὶ ἡ μαρτυρία του εἶνε ἀληθινή, ναί, ἐκεῖνος ἔχει τὴ συνείδησι, ὅτι λέγει τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ πιστεύσετε καὶ σεῖς»*.

Οἱ στρατιῶτες εἶδαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν ἤδη νεκρός. Ἀλλά, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦν ἀπολύτως, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τρύπησε τὴν πλευρὰ μὲ λόγχη. Ἔδωσε, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, τὴ χαριστικὴ βολή. *«Λόγχῃ ἐκεντήθη ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου!»*, ἐκφωνεῖ μεγαλοφώνως καὶ ψάλλει ἡ Ἐκκλησία. Μὲ τὴ νύξι καὶ διάνοιξι τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ ὁ στρατιώτης, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνῃ, ἐκπλήρωνε προφητεία, περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος στὸ στίχ. 37.

Ἡ λόγχη, σύνηθες ὅπλο τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, ἦταν ἀκόντιο μὲ προσαρμοσμένη σ' αὐτὸ τριγωνικὴ σιδερένια κεφαλή. Μὲ τὴν αἰχμὴ αὐτοῦ τοῦ ὅπλου ὁ στρατιώτης τρύπησε τὴν πλευρὰ τοῦ Ἰησοῦ, χωρὶς νὰ θίξῃ τὰ ὀστᾶ του. Ποία πλευρὰ λόγχισε ὁ στρατιώτης, δὲν λέγει ὁ εὐαγγελιστής. Ὑπάρχει ἡ παράδοσι, ὅτι λόγχισε τὴ δεξιὰ πλευρά. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε βέβαιο. Καὶ βεβαίως δὲν ἔχει σημασία τὸ ποία πλευρὰ λογχίσθηκε, ἀλλὰ τὸ ὅτι λογχίσθηκε. Πολλὲς φορὲς τὸ νὰ ζητοῦμε νὰ μάθωμε διάφορα πράγματα εἶνε θέμα ἁπλῶς περιεργείας, ὄχι πνευματικῆς ὠφελείας καὶ σωτηρίας.

Ὅταν ὁ στρατιώτης τρύπησε τὴν πλευρὰ τοῦ Ἰησοῦ, ***«εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ»***, *ἀμέσως βγῆκε αἷμα καὶ ὕδωρ*. Αἷμα καθαρό, μὲ τὸ φυσικό του κόκκινο χρῶμα, καὶ ὕδωρ καθαρό, διαυγές. Τὸ φαινόμενο εἶνε πρωτοφανὲς καὶ μοναδικό. Διότι, ὅσο καὶ ἂν τρυπήσῃ κανεὶς νεκρὸ σῶμα, δὲν βγαίνει ποτὲ καθαρὸ αἷμα καὶ διαυγὲς ὕδωρ. Σὲ κάθε νεκρὸ σῶμα τὸ αἷμα πήγνυται, καὶ ἂν κανεὶς τρυπήσῃ αὐτὸ τὸ σῶμα, δύναται νὰ βγῇ ἕνα πηκτὸ μελανωπὸ πρᾶγμα. Ὅ,τι συνέβη στὴν περίπτωσι τοῦ νεκροῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ εἶνε πρωτοφανὲς καὶ πολλαπλῶς παράδοξο. Παράδοξο, ὅτι ἐξέρρευσε αἷμα. Περισσότερο παράδοξο, ὅτι ἐξέρρευσε καὶ ὕδωρ. Παράδοξο, ὅτι τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐξέρρευσαν ἀμέσως, μὲ δύναμι καὶ ὁρμή, θὰ λέγαμε. Καὶ παραδοξότερο ὅλων, ὅτι καὶ τὰ δύο ἐξέρρευσαν συγχρόνως καὶ χωρισμένα τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Μὲ τὸ τρύπημα τῆς λόγχης δύο διαφορετικὲς βρύσες συγχρόνως!

Ἔγιναν διάφορες προσπάθειες, γιὰ νὰ ἐξηγηθῇ τὸ παραδοξότατο φαινόμενο κατὰ τρόπο φυσικό. Ἀλλὰ καμμία ἀπὸ τὶς ἐξηγήσεις, ποὺ δόθηκαν, δὲν εἶνε πειστικὴ καὶ ἱκανοποιητική. Τὸ ἐν λόγῳ φαινόμενο δὲν ἐξηγεῖται φυσικῶς, ἀλλ᾽ ὑπερφυσικῶς. Εἶνε θαῦμα σχετιζόμενο μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ διαφορὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὰ σώματα ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ ἦταν ἀπολύτως ἀναμάρτητο καὶ ἁγνό, ἑνωμένο δὲ μὲ τὴ θεότητα ὄχι μόνο ζωντανό, ἀλλὰ καὶ νεκρό, καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγο θὰ ἀνασταινόταν ἐκ νεκρῶν, γι᾽ αὐτὸ μετὰ τὸ θάνατο δὲν ἀκολούθησε τὴ διαδικασία τῆς ἀποσυνθέσεως, ἀλλὰ παρέμεινε ἄφθορο, καθὼς εἶχε προφητευθῇ. Στὸν Ψαλμὸ ιε΄, στίχ. 9-10 ὁ Μεσσίας ὡς ἄνθρωπος λέγει στὸ Θεό: *«Ἔτι καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ᾽ ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν»*. *Ἀκόμη καὶ τὸ σῶμα μου θὰ κατοικήσῃ στὸν τάφο ἐν ἀσφαλείᾳ* (δὲν θὰ πάθῃ τίποτε), *διότι δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν ψυχή μου στὸν ᾅδη, οὔτε θὰ ἐπιτρέψῃς ὁ ἀφωσιωμένος σὲ σένα νὰ ὑποστῇ φθορά* (ἀποσύνθεσι). Μετὰ Χριστὸν ὡρισμένα σκηνώματα ἁγίων διατηροῦνται ἄφθαρτα θαυματουργικῶς. Ἀλλὰ πρὸ Χριστοῦ κάθε νεκρὸ σῶμα ὑφίστατο φθορά, ἀποσύνθεσι. Καὶ ἦταν ἀδιανόητο νὰ σκεφθῇ κανεὶς ὅ,τι λέγει ὁ Ψαλμός, ὅτι δηλαδὴ ἕνα νεκρὸ σῶμα δὲν θὰ ἔμπαινε στὴ διαδικασία τῆς ἀποσυνθέσεως. Τοῦτο τὸ ἀδιανόητο λέγεται στὸν Ψαλμό, διότι ἡ Γραφὴ εἶνε θεόπνευστη. Ὅπως λοιπὸν τὸ ἄχραντο σῶμα τοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπέστη μετὰ θάνατον φθορά, ἔτσι καὶ ἐξέβλυσε αἷμα καὶ ὕδωρ.

Τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὴ λογχισθεῖσα πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ ἔχει μυστική, μεγάλη καὶ σωτηριώδη σημασία. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη περιέχονταν διατάξεις γιὰ καθάρσεις μὲ ὕδωρ καὶ μὲ αἷμα θυσιαζομένων ζῴων. Ἐκεῖνες οἱ καθάρσεις μὲ ὕδωρ καὶ μὲ αἷμα εἶχαν συμβολικὸ καὶ προφητικὸ χαρακτῆρα. Ἀπέβλεπαν στὴν κάθαρσι ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μὲ ὕδωρ καὶ αἷμα, τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμοποιοῦσε ὁ Χριστός. Στὸ Α΄ Ἰωάν. ε΄ 6 περιέχεται: «*Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι᾽ ὕδατος καὶ αἵματος, Ἰησοῦς Χριστός· οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι*». Μ᾽ αὐτὰ τὰ λόγια ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης θέλει νὰ εἰπῇ: Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, αὐτὸς εἶνε, ποὺ ἦλθε καὶ συνέδεσε τὸν ἐρχομό του μὲ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, ὅπως προέβλεπεν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, καὶ κατὰ τέτοιο τρόπο, ποὺ κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ μποροῦσε νὰ συνδέσῃ μὲ τὸ δικό του ἐρχομό. Καὶ ἄρα αὐτὸς εἶνε ὄντως ὁ Χριστός, ὁ Μεσσίας.

Ἐμεῖς νομίζουμε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς συνέδεσε τὸν ἐρχομό του στὸν κόσμο μὲ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα ὄχι μόνο σὲ μία περίπτωσι, τὴν ἐκροὴ ὕδατος καὶ αἵματος ἀπὸ τὴ λογχισθεῖσα πλευρά, ἀλλὰ σὲ τρεῖς περιπτώσεις. Ὡς πρὸς τὸ ὕδωρ, πρώτη περίπτωσι εἶνε ἡ βάπτισι τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἰορδάνη, δεύτερη ἡ ἐκροὴ ὕδατος ἀπὸ τὴ λογχισθεῖσα πλευρά, καὶ τρίτη τὸ μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος. Ὡς πρὸς δὲ τὸ αἷμα, πρώτη περίπτωσι εἶνε ἡ ἐκροὴ αἵματος ἀπὸ τὰ τρυπημένα χέρια καὶ πόδια τοῦ Χριστοῦ, δεύτερη ἡ ἐκροὴ αἵματος ἀπὸ τὴ λογχισθεῖσα πλευρά, καὶ τρίτη τὸ μυστήριο τῆς Θείας Κοινωνίας. Στὸν Ἰορδάνη βαπτίσθηκαν καὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ τὰ ὑπόλοιπα ἰσχύουν μόνο γιὰ τὸν Ἰησοῦ. Ἀπὸ τὸ νεκρὸ σῶμα κανενὸς ἄλλου δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἐξέλθῃ αἷμα καὶ ὕδωρ. Τὴν ἐντολὴ νὰ βαπτίζωνται τὰ ἔθνη ἔδωσε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐπικράτησε, δὲν τὴν ἔδωσε ἄλλος. Καὶ ἂν τὴν ἔδινε ἄλλος, θὰ ἐπικρατοῦσε; Τὴ δύναμι νὰ σταυρωθῇ ἑκουσίως καὶ νὰ χύσῃ τὸ αἷμα του εἶχεν ὁ Ἰησοῦς, ὄχι ἄλλος. Μάρτυρες ὑπέμειναν τέτοιο μαρτύριο μὲ τὴ δύναμι τοῦ Ἰησοῦ. Τὴν ἐντολὴ νὰ τελῆται τὸ μυστήριο τῆς Θείας Κοινωνίας ἔδωσε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐπικράτησε, δὲν ἔδωσε ἄλλος. Καὶ ἂν ἔδινε ἄλλος, θὰ ἐπικρατοῦσε; Μὲ ὅλα, ὅσα ἀναφέραμε ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ προβλέπονταν ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη μὲ τὶς τυπικὲς διατάξεις γιὰ καθάρσεις, ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὄντως ὁ Μεσσίας, ὁ Χριστός.

Στὸ θαῦμα, ὅτι ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ ἔρρευσε ὕδωρ καὶ αἷμα, δίνεται καὶ ἡ ἑξῆς ὡραιοτάτη συμβολικὴ ἔννοια: Τὸ ὕδωρ συμβολίζει τὸ μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος, καὶ τὸ αἷμα συμβολίζει τὸ μυ-

στήριο τῆς Θείας Κοινωνίας. Καὶ ἐπειδὴ τὰ δύο αὐτὰ μυστήρια εἶνε τὰ συστατικὰ τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτὸ ἡ προέλευσι τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ θεωρεῖται σύμβολο τῆς προελεύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ Χριστό. Ὅπως ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀδὰμ προῆλθεν ἡ γυναῖκα, ἔτσι ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νέου Ἀδάμ, τοῦ Χριστοῦ, προῆλθεν ἡ Γυναῖκα μὲ γάμα κεφαλαῖο, ἡ Ἐκκλησία, ἡ Νύμφη τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ.

«Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε... κἀκεῖνος οἶδε...». Κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸ ὀρθολογιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται, ὅτι τὸ τέταρτο Εὐαγγέλιο συνεγράφη ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Ἰωάννη, ἐδῶ γίνεται διάκρισι μεταξὺ δύο προσώπων, τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος ἐννοεῖται μὲ τὴ φράσι ***«ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε»***, καὶ τοῦ ὑποθετικοῦ συγγραφέως τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος ἐννοεῖται μὲ τὴν ἀντωνυμία ***«ἐκεῖνος»*** τῆς σύνθετης λέξεως ***«κἀκεῖνος»***. Συμφώνως πρὸς αὐτὸ τὸν ἰσχυρισμὸ τῶν ὀρθολογιστῶν ***«ἐκεῖνος»***, ὁ ὑποθετικὸς συγγραφεὺς τοῦ Εὐαγγελίου, διερμηνεύει τὴν προφορικὴ μαρτυρία τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου, αὐτόπτου μάρτυρος τοῦ γεγονότος, ὅτι ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἰησοῦ ἔρρευσεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἰσχυρισμὸς καταρρίπτεται, διότι τὸ πρόσωπο, τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ, δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ***«ἐκεῖνος»*** γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅπως δεικνύει τὸ θ' 37, *«ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστι»*. Ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης εἶνε πραγματικῶς ὁ συγγραφεὺς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀπὸ μετριοφροσύνη γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁμιλεῖ πάντοτε ἀνωνύμως καὶ σὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἄλλου προσώπου (ιγ' 23, ιθ' 26, κ' 2, κα' 7, 20, 23, 24).

Ἀκριβῶς δὲ διότι ὁ Ἰωάννης εἶνε ὁ συγγραφεὺς τοῦ Εὐαγγελίου, γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁμιλεῖ ἀνωνύμως καὶ σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ ἄλλο πρόσωπο, ἐνῷ γιὰ ἄλλον ἀπόστολο ὁμιλεῖ ὀνομαστικῶς, στὸ κ' 2.

Στὴ φράσι, ***«ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία»***, τὸ ***«ἑωρακὼς»*** σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰωάννης εἶδε μὲ τὰ μάτια του τὸ ὑπερθαύμαστο γεγονός, ὅτι ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἰησοῦ ἔρρευσε αἷμα καὶ ὕδωρ. Ἄλλωστε, ἂν αὐτὸ δὲν συνέβαινε, δὲν θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ ἐπινοήσῃ. Τὸ ***«ἑωρακὼς»*** σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰωάννης προηγουμένως εἶδε καὶ τὴ μὴ συντριβὴ τῶν σκελῶν τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ ***«μεμαρτύρηκε»*** σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἔδωσε μαρτυρία γι' αὐτά, ποὺ εἶδε, ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς καὶ κήρυξ τῶν γεγονότων. Τὸ ***«καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία»*** σημαίνει, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου εἶνε ἀληθινή, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀλή-

θεια, ἀφοῦ εἶνε μαρτυρία αὐτόπτου μάρτυρος. Εἶνε σὰν νὰ λέγῃ ὁ ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστής: Δὲν κηρύξαμε καὶ δὲν γράφουμε παραμύθια. Κηρύξαμε καὶ γράφουμε πράγματα, τὰ ὁποῖα διαπιστώσαμε προσωπικῶς, μὲ τὰ μάτια μας. Ὁ Ἰωάννης ὁμιλεῖ ἐδῶ ὅπως στοὺς τρεῖς πρώτους στίχους τῆς Α΄ Καθολικῆς Ἐπιστολῆς του ἀναφερόμενος γενικώτερα στὴ μαρτυρία τῶν ἀποστόλων γιὰ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Λόγο, τὸν Ἰησοῦ Χριστό.

Στὴ φράσι, **«κἀκεῖνος οἶδεν, ὅτι ἀληθῆ λέγει»**, τὸ **«καὶ»** τῆς σύνθετης λέξεως **«κἀκεῖνος»**, ὅπως ἤδη εἴπαμε, εἶνε βεβαιωτικὸ καὶ ἐμφατικό, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγῆται *«ναί»*. Ἡ ἐν λόγῳ φράσι ἐπαναλαμβάνει τὴν ἔννοια τῆς προηγουμένης φράσεως, ἡ δὲ ἐπανάληψι γίνεται γιὰ ἔμφασι: *«ναί, ἐκεῖνος ἔχει τὴ συνείδησι, ὅτι λέγει τὴν ἀλήθεια»*.

Ἡ φράσι, **«ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε»**, ἀναφέρεται στὸ σκοπὸ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰωάννου. Ὁ εὐαγγελιστὴς τόνισε, μὲ πολὺ μεγάλη ἔμφασι, τὴν ἀλήθεια τῆς μαρτυρίας του, γιὰ νὰ βοηθήσῃ στὴν πίστι. Τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα μνημόνευσε, ἄλλοτε βοήθησαν στὴν πίστι καὶ αὐτὸν τὸν συγγραφέα τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ τώρα θέλει νὰ βοηθήσουν καὶ τοὺς ἀναγνῶστες τοῦ Εὐαγγελίου του. Ἡ Γραφὴ μὲ τὴν ἀφήγησι θαυμαστῶν γεγονότων καὶ μὲ τὴν ἐκπλήρωσι προφητειῶν τοὺς μὲν ἀπίστους, ἀλλὰ καλοπροαιρέτους ἀναγνῶστες, βοηθεῖ νὰ πιστεύσουν, τοὺς δὲ πιστοὺς βοηθεῖ νὰ πιστεύσουν σὲ μεγαλύτερο βαθμό, ἐντονώτερα καὶ θερμότερα. Νὰ πιστεύσουν δέ, ὄχι ἁπλῶς, ὅτι τὰ μνημονευθέντα γεγονότα εἶνε ἀληθινά, ἀλλ᾽ ὅτι ὁ Ἐσταυρωμένος εἶνε ὄντως ὁ Μεσσίας, στὸ πρόσωπο τοῦ ὁποίου ἐκπληρώνονται οἱ μεσσιακὲς προφητεῖες.

●

Στίχ. 36-37: «Ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει, Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν».

Τὸ **«γὰρ»** θεωροῦμε μεταβατικὸ καὶ ἐξηγοῦμε «δέ». Τὸ **«ἵνα»** εἶνε ἐκβατικό. Καὶ τὸ **«ὄψονται»**, μέλλων τοῦ «ὁρῶ», σημαίνει *«θὰ ἰδοῦν, θὰ ἀτενίσουν»*.

Μεταφράζουμε: *«Μὲ αὐτὰ δέ, ποὺ ἔγιναν, ἐκπληρώθηκε ὁ λόγος τῆς Γραφῆς, Ὀστοῦν αὐτοῦ δὲν θὰ συντριβῇ. Καὶ πάλι ἄλλος λόγος τῆς Γραφῆς λέγει, Θ᾽ ἀτενίσουν σ᾽ ἐκεῖνον, ποὺ κέντησαν μὲ τὴ λόγχη»*.

Συμφώνως πρὸς τὸν προηγούμενο στίχ. 35 οἱ ἀναγνῶστες τοῦ Εὐαγγελίου καλοῦνται νὰ πιστεύσουν σὲ γεγονότα ἀληθινά, νὰ πι-

στεύσουν δηλαδὴ στὴ μὴ συντριβὴ τῶν σκελῶν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ στὴν ἐκροὴ αἵματος καὶ ὕδατος ἀπὸ τὴν πλευρά του, διότι αὐτὰ τὰ γεγονότα, διαπιστωμένα δι' αὐτοψίας, εἶνε ἀληθινά. ***«Ἐγένετο γὰρ ταῦτα»***, *ἔγιναν δὲ αὐτά*, τὰ ἀληθινὰ γεγονότα, λέγει τώρα ὁ εὐαγγελιστής, ***«ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ...»***, καὶ ἐκπληρώθηκαν δηλαδὴ δι' αὐτῶν τῶν γεγονότων προφητικοὶ λόγοι τῆς Γραφῆς, καὶ συνεπῶς, ἐννοεῖται, οἱ ἀναγνῶστες τοῦ Εὐαγγελίου πρέπει περισσότερο νὰ πιστεύσουν στὸν Ἐσταυρωμένο ὡς Μεσσία.

Ὁ προφητικὸς λόγος, ***«Ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ»***, τὸν ὁποῖο παραθέτει ὁ εὐαγγελιστής, περιέχεται στὸ Ἐξόδ. ιβ' 46 καὶ Ἀριθμ. θ' 12. Ὁ Θεὸς διέταξε, ὅταν οἱ Ἰσραηλῖτες θὰ τρώγουν τὸν ἀμνὸ τοῦ Πάσχα, νὰ προσέχουν νὰ μὴ συντρίψουν ὀστοῦν τοῦ ἀμνοῦ, νὰ μὴ θραύσουν κανένα κόκκαλο. Αὐτὴ ἡ διαταγὴ τοῦ Θεοῦ δὲν μποροῦσε κανεὶς νὰ καταλάβῃ γιατὶ δόθηκε. Φαινόταν σὰν ἰδιοτροπία καὶ παραξενιὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἰδιοτροπίες καὶ παραξενιές. Ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἔχουμε ἰδιοτροπίες καὶ παρεξενιές. Ὁ Θεὸς εἶχε λόγο γιὰ νὰ δώσῃ τέτοια διαταγή. Ἡ διαταγὴ εἶχε προφητικὸ χαρακτῆρα. Ἦταν αἴνιγμα, ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ αἰνίγματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ δὲ λύσι τοῦ αἰνίγματος, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων αἰνιγμάτων, εἶνε τὸ εὐλογημένο πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ πασχάλιος ἀμνὸς τῶν Ἑβραίων συμβόλιζε τὸ Χριστό, ὁ ὁποῖος ἐσφάγη, θυσιάσθηκε, γιὰ τὶς ἁμαρτίες καὶ τὴ σωτηρία μας. «*Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ*», εἶπεν ὁ Ἡσαΐας γιὰ τὸν πάσχοντα δοῦλο τοῦ Κυρίου, τὸν Μεσσία (νγ' 7). «*Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*», εἶπεν ὁ πρόδρομος Ἰωάννης δακτυλοδεικτώντας τὸν Ἰησοῦ (α' 29. Βλέπε καὶ 36). Στὴν Ἀποκάλυψι ὁ Χριστὸς πολλὲς φορὲς ὀνομάζεται «*Ἀρνίον*». Εἶνε «*τὸ Ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου*» (Ἀποκ. ιγ' 8). Εἶνε τὸ Ἀρνίο, τὸ σφαγμένο στὴν ἀπόφασι τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου. Σαφῶς ὁ ἀπόστολος Παῦλος δεικνύει, ὅτι ὁ πασχάλιος ἀμνὸς τῶν Ἑβραίων συμβόλιζε τὸ Χριστό. «*Τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός*», λέγει στὸ Α' Κορ. ε' 7. Καὶ ἐμεῖς δηλαδὴ οἱ χριστιανοὶ ἔχουμε πασχάλιο ἀμνό. Καὶ ὡς ἰδικός μας πασχάλιος ἀμνὸς θυσιάσθηκε ὁ Χριστός.

Ἀκατάληπτη πρὸ Χριστοῦ ἡ παραδοξοτάτη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἑβραίους νὰ μὴ συντρίψουν ὀστοῦν, νὰ μὴ σπάσουν κόκ-

καλο ἀπὸ τὸν πασχάλιο ἀμνό. Τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης δὲν συνέτριψε τὰ σκέλη τοῦ Ἰησοῦ, ἔλυσε τὸ αἴνιγμα τῆς παραδοξοτάτης ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰωάνης, ὁ ὁποῖος βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὸ σταυρὸ καὶ εἶδε τὸ γεγονός, κατάλαβε τὴ λύσι τοῦ αἰνίγματος; Νομίζουμε, ὅτι καὶ ὁ Ἰωάννης δὲν θὰ καταλάβαινε τὴ λύσι τοῦ αἰνίγματος, ἂν ὁ Θεὸς δὲν τὸν φώτιζε. Τὸν φώτισε ὁ Κύριος, καὶ ἔτσι ὁ Ἰωάννης συνέδεσε τὴ μὴ συντριβὴ τῶν σκελῶν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν παραδοξοτάτη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ.

Σκοπὸς τῆς παραδοξοτάτης ἐκείνης ἐντολῆς ἦταν νὰ αἰσθανθοῦν οἱ ἄνθρωποι μετὰ τὴν ἐκπλήρωσί της τὴ μεγάλη προφητικὴ δύναμί της καὶ νὰ πιστεύσουν στὸ Χριστό. Ἀλλὰ πόσοι ἔχουν τὴ δύναμι νὰ θαυμάζουν τὴ δύναμι τῶν προφητειῶν καὶ νὰ πιστεύουν; Ὅσοι εἶνε κακοπροαίρετοι καὶ κυριευμένοι ἀπὸ τὸν ἐγωισμό, ἔχουν χάσει τὴ δύναμι νὰ θαυμάζουν καὶ νὰ πιστεύουν. Ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ, διότι ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θαυμάζουν τὰ θαυμαστὰ καὶ ὑπερθαύμαστα τῆς Πίστεώς μας καὶ πιστεύουν.

Στὸ γεγονός, ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ ὀστᾶ τοῦ Χριστοῦ δὲν συνετρίβη, ἂς δοῦμε καὶ ἄλλο νόημα. Ἀπὸ ὅσους ἀνήκουν στὸ μυστικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία, ὡς συνειδητὰ μέλη της, κανεὶς δὲν θὰ ὑποστῇ συντριβή, κανεὶς δὲν θ' ἀπολεσθῇ. Συντριβὴ ὑφίσταται ὁ Σατανᾶς κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῶν πιστῶν (Ρωμ. ιστ' 20).

Τὸν προφητικὸ λόγο, ***«Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν»***, ὁ εὐαγγελιστὴς παραθέτει ἀπὸ τὸ Ζαχ. ιβ' 10 συμφώνως πρὸς τὸ Ἑβραϊκὸ κείμενο. Ἀκριβῶς στὸ Ἑβραϊκὸ κείμενο περιέχεται: *«Καὶ θὰ ἐπιβλέψουν πρὸς ἐμέ, τὸν ὁποῖον ἐξεκέντησαν»*. Στὸ χωρίο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ συνάφεια, ὁμιλεῖ ὁ Γιαχβέ. Καὶ ὁ λόγος του εἶνε παράδοξος, παραδοξότατος. Οἱ Ἑβραῖοι ἀποροῦσαν. Πῶς εἶνε δυνατό, σκέπτονταν, νὰ ἐκκεντηθῇ, νὰ «μαχαιρωθῇ», ὁ Γιαχβέ, ἀφοῦ ὁ Γιαχβὲ εἶνε πνεῦμα; Τὸ χωρίο εἶνε αἴνιγμα. Τὸ δὲ αἴνιγμα λύεται στὴν Καινὴ Διαθήκη. Ὁ Γιαχβὲ ἔλαβε σάρκα, ἔγινεν ἄνθρωπος, σταυρώθηκε, καὶ οἱ ἄνθρωποι τὸν ἐξεκέντησαν μὲ τὴ λόγχη τοῦ Ρωμαίου στρατιώτου. Ὁ Χριστὸς λοιπόν, ὁ ὁποῖος σταυρώθηκε καὶ λογχίσθηκε, εἶνε ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ, ὅλη ἡ θεία οὐσία. Ποῦ εἶνε οἱ λεγόμενοι Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀντιτριαδῖτες, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται, ὅτι πιστεύουν στὴν Ἁγία Γραφή, καὶ στὴν πραγματικότητα τὴν ἀπορρίπτουν, καὶ μάλιστα σὲ θέμα ὕψιστο, ὅπως εἶνε ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ;

Ἄξιο παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Γιαχβὲ μετὰ τὸ *«θὰ ἐπιβλέψουν πρὸς ἐμέ, τὸν ὁποῖον ἐξεκέντησαν»* λέγει *«καὶ θὰ πενθήσουν δι' αὐτόν»*,

ἐνῷ κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἰπῇ «καὶ θὰ πενθήσουν δι' ἐμέ». Ἄλλο παράδοξο καὶ αἴνιγμα τοῦτο. Ἡ δὲ λύσι τοῦ αἰνίγματος εἶνε αὐτή: Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶνε καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, γι' αὐτὸ ὁ Γιαχβὲ ἀφ' ἑνὸς μὲν ταυτίζει τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ Χριστὸ ὡς Θεό, ἀφ' ἑτέρου δὲ διακρίνει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸ Χριστὸ ὡς ἄνθρωπο καὶ ὁμιλεῖ γι' αὐτὸν σὲ γ' πρόσωπο (*«καὶ θὰ πενθήσουν δι' αὐτόν»*). Ὅμοιο φαινόμενο παρατηροῦμε, ἐὰν τὸ λόγο τοῦ Γιαχβὲ στὸ Μαλ. γ' 1, *«Ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου, καὶ ἐπιβλέψεται ὁδὸν πρὸ προσώπου μου»*, συγκρίνωμε πρὸς τὸν αὐτὸ λόγο στὸ Ματθ. ια' 10, Μάρκ. α' 2, Λουκ. ζ' 27, *«Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου»*. Ὁ Γιαχβέ, ὅπως ὁ λόγος του περιέχεται στὸν προφήτη, λέγει περὶ τοῦ ἀγγελιαφόρου του, τοῦ προδρόμου Ἰωάννου, *«ἐπιβλέψεται ὁδὸν πρὸ προσώπου μου»*. Ὅπως ὅμως ὁ λόγος του περιέχεται στοὺς συνοπτικοὺς εὐαγγελιστάς, ὁ Γιαχβὲ λέγει περὶ τοῦ προδρόμου Ἰωάννου, *«ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου»*, ἐνῷ κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἰπῇ, «ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν μου ἔμπροσθέν μου». Γιατί αὐτὴ ἡ διαφορά; Διότι τὸ λόγο τοῦ Γιαχβέ, ὁ ὁποῖος περιέχεται στὸν προφήτη, οἱ εὐαγγελισταὶ παραθέτουν ἑρμηνευτικῶς. Ὁ λόγος εἶνε μεσσιακός. Καὶ ὁ Γιαχβὲ στὸν προφήτη ταυτίζει τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ Μεσσία ὡς Θεό, ἐνῷ στοὺς εὐαγγελιστὰς διακρίνει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸ Μεσσία ὡς ἄνθρωπο.

Ἄξιο παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι τὸ ***«Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν»*** ἔχει τὴν ἔννοια, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι μὲ τὴν ἐπίδρασι τῆς θείας χάριτος τὸν Ἰησοῦ, τὸν ὁποῖο διὰ τοῦ Ρωμαίου στρατιώτου λόγχισαν, θὰ κοιτάξουν μὲ μεγάλη προσοχὴ καὶ θὰ συντριβοῦν ψυχικῶς καὶ θὰ μετανοήσουν. Τοῦτο δὲ ἐν μέρει συνέβη, ὅταν κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς χιλιάδες ἀκροαταὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Πέτρου *«κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ»* (Πράξ. β' 37). Οἱ Ἰουδαῖοι *«ἔνυξαν»* τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ Χριστὸς ἔνυξε καὶ κατένυξε τὴν καρδιὰ τῶν καλοπροαιρέτων Ἰουδαίων. Ἔπειτα καὶ ἄλλοι Ἰουδαῖοι μετανόησαν. *«Μυριάδες»* κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν ἀποστόλων πίστευσαν στὸν Ἰησοῦ Χριστό (Πράξ. κα' 20). *«Μυριάδες»*, ὄχι ἑκατομμύρια. Θὰ ἔλθη ὅμως καὶ καιρός, ὁπότε *«πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται»* (Ρωμ. ια' 26). Πρῶτα ὅμως τὸ Ἑβραϊκὸ ἔθνος θὰ πιστεύσῃ στὸν Ἀντίχριστο, καὶ κατόπιν θὰ πιστεύσῃ στὸ Χριστό.

Ἄξιο παρατηρήσεως ἀκόμη, ὅτι τὸ ***«Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν»*** ἐκλαμβάνεται καὶ μὲ δυσμενῆ ἔννοια. Κατὰ τὴ δευτέρα πα-

ρουσία οἱ ἄπιστοι καὶ ἀσεβεῖς καὶ ἀμετανόητοι τῆς ἀνθρωπότητος θὰ ἰδοῦν τὸ Χριστὸ ὡς ἀδυσώπητο κριτή, καὶ θὰ ἔχουν θρῆνο καὶ κοπετό. Γράφεται στὸ Ἀποκ. α' 7: *«Ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς»*.

Παραδοξότατο, ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ λόγχιζαν τὸ Γιαχβέ, παραδοξότατο καὶ ὅτι ἀπὸ τὴ λογχισμένη πλευρὰ τοῦ νεκροῦ Ἰησοῦ βγῆκε αἷμα καὶ νερό. Πράγματα φυσικῶς καὶ ἀνθρωπίνως ἀδιανόητα. Καὶ ὅσοι τὰ διαβάζουν καὶ τὰ μελετοῦν μὲ πολὺ μεγάλη προσοχή, καὶ εἶνε καλοπροαίρετοι, ἐντυπωσιάζονται, θαυμάζουν καὶ πείθονται, ὅτι ὑπάρχει Θεός, ὅτι ἡ Γραφὴ εἶνε θεόπνευστη, καὶ ὅτι ὁ Ἐσταυρωμένος, *«Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρία»* (Α' Κορ. α' 23), εἶνε ὁ Μεσσίας καὶ ὁ Θεὸς ἐνανθρωπήσας. Οἱ ἄπιστοι ἂς μὴ ἀναμένουν τὴν ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας γιὰ νὰ πιστεύσουν! Ἤδη ὑπάρχουν ἀναρίθμητα τεκμήρια τῆς πίστεως. Ἂς τὰ ἐρευνήσουν χωρὶς προκατάληψι, μὲ καλὴ προδιάθεσι, καὶ μὲ πολλὴ προσοχή. Ἰδίως ἂς μελετήσουν τὶς προφητεῖες καὶ τὰ θαύματα, γιὰ νὰ ἰδοῦν ἂν οἱ προφητεῖες ἐκπληρώνωνται καὶ τὰ θαύματα τελοῦνται. Οἱ συνειδητοὶ χριστιανοὶ ἐξετάζουν τὰ τεκμήρια τῆς πίστεως καὶ πιστεύουν μετὰ λόγου, ὄχι τυφλῶς. Εὔκαιρο νὰ εἰποῦμε, ὅτι, ὅσοι ἐμμένουν στὴν ἀπιστία, εἶνε *«τυφλοὶ τὰ τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τὰ τ' ὄμματα»*.

Ὁ Ἰωσὴφ ὁ Ἀριμαθαῖος καὶ ὁ Νικόδημος ἐνταφιάζουν τὸν Ἰησοῦ

Στίχ. 38: ***«Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλᾶτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλᾶτος. Ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ».***

Τὸ ***«ἐρωτῶ»*** σημαίνει *«παρακαλῶ»* καὶ τὸ ***«αἴρω»*** σημαίνει *«παίρνω, ἀποκαθηλώνω»*.

Μεταφράζουμε: *«Μετὰ δὲ ἀπ' αὐτὰ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τὴν Ἀριμαθαία, ὁ ὁποῖος ἦταν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ κρυφὸς γιὰ τὸ φόβο τῶν Ἰουδαίων, παρακάλεσε τὸν Πιλᾶτο ν' ἀποκαθηλώσῃ* (νὰ ξεκρεμάσῃ ἀπὸ τὸ σταυρὸ) *τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλᾶτος. Ἦλθε*

λοιπὸν καὶ ἀποκαθήλωσε (ξεκρέμασε ἀπὸ τὸ σταυρὸ) *τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ».*

Τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀνέβηκε στὸ σταυρό, ἀπέθανε, καὶ ἔπρεπε νὰ κατεβῇ στὸν τάφο. Ἐὰν κανεὶς δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ταφὴ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, οἱ Ἰουδαῖοι θὰ τὸ ἔθαπταν μαζὶ μὲ τὰ σώματα τῶν ληστῶν. Μαζὶ μὲ τοὺς κακούργους τὸν σταύρωσαν, καὶ μαζὶ μ᾽ αὐτοὺς θὰ τὸν ἔθαπταν, γιὰ νὰ δείξουν καὶ ἔτσι τὴν ἀτιμωτικὴ συμπεριφορά τους πρὸς *«τὸν Κύριον τῆς δόξης»* (Α΄ Κορ. β΄ 8).

Ἀλλὰ δὲν ἦταν ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι, οὔτε ὅλοι οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων σὰν τοὺς σταυρωτὰς τοῦ Ἰησοῦ. Ἕνας ἀπὸ τοὺς καλοὺς Ἰουδαίους, μάλιστα ἄρχων, ἦταν ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τὴν πόλι Ἀριμαθαία. Τὴν παλαιὰ ἐποχὴ ὁ Θεὸς προνόησε, ἕνας Ἰωσήφ, ὁ πάγκαλος, νὰ θρέψῃ τὸ λαό του σὲ καιρὸ πείνας. Κατόπιν προνόησε, ἕνας ἄλλος Ἰωσήφ, ὁ σώφρων καὶ μνήστωρ, νὰ προστατεύσῃ τὴν Παρθένο καὶ τὸ παιδί της τὸν Ἰησοῦ. Καὶ τώρα προνόησε, ἕνας τρίτος Ἰωσήφ, ὁ Ἀριμαθαῖος, νὰ προσφέρῃ τὶς ἐπικήδειες τιμὲς στὸν Ἰησοῦ. Μέλος τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου ὁ Ἰωσὴφ ὁ Ἀριμαθαῖος, *«εὐσχήμων βουλευτής»* (Μάρκ. ιε΄ 43). *«Εὐσχήμων»* σημαίνει *«σεμνός»* ἢ τῆς ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, *ἀριστοκράτης*. Κατὰ τὸ Ματθ. κζ΄ 57 ἦταν *«πλούσιος»*. Κατὰ τὸ Λουκ. κγ΄ 50-51 ἦταν *«ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος... ὃς προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»*. Καὶ ὅταν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἦλθε, διότι στὸν κόσμο ἦλθεν ὁ Βασιλεύς, ὁ Χριστός, ὁ Ἰωσὴφ πλησίασε τὸ Χριστό. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶνε καὶ ὁ Διδάσκαλος, ὁ Ἰωσὴφ ἔγινε μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄκουε τὴν οὐράνια διδασκαλία του. Ἀλλ᾽ ἦταν μαθητὴς ***«κεκρυμμένος διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων»*** κατὰ τὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο. Δὲν φοιτοῦσε στὸ ἡμερήσιο, ἀλλὰ στὸ νυκτερινὸ σχολεῖο τοῦ Ἰησοῦ, γιὰ νὰ μὴ τὸν βλέπουν, διότι φοβόταν τοὺς ἐμπαθεστάτους πρὸς τὸν Ἰησοῦ Ἰουδαίους. Φοβόταν, μήπως οἱ ἐμπαθέστατοι Ἰουδαῖοι τὸν καθαιρέσουν ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ βουλευτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν κάνουν ἀποσυνάγωγο.

Δειλὸς ὁ Ἰωσήφ. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ εἶχε εὐγένεια ψυχῆς, ὁ Χριστὸς ἔκανε θαῦμα σ᾽ αὐτόν. Ἐνῷ προηγουμένως φοβόταν, καὶ ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς δίκης καὶ καταδίκης καὶ σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ ἔπρεπε νὰ φοβηθῇ περισσότερο, πολὺ περισσότερο, δὲν φοβήθηκε, ἀλλ᾽ ἔλαβε θάρρος, ἀπέκτησε τόλμη. Καὶ ἔδειξε τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμη σὲ δύο κρίσιμες στιγμές. Πρῶτον, διαφώνησε πρὸς τὸ Ἰουδαϊκὸ Συνέδριο γιὰ τὴν καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ (Λουκ. κγ΄ 51). Καὶ δεύτερον, πῆγε στὸν Πιλᾶτο καὶ ζήτησε νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ ν᾽ ἀποκαθηλώσῃ τὸ σῶμα τοῦ

Ἰησοῦ ἀπὸ τὸ σταυρό, γιὰ νὰ τὸ ἐνταφιάσῃ καὶ νὰ προσφέρῃ ἔτσι ἐπικήδειες τιμὲς στὸ μεγάλο Νεκρό. *«Τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς Πιλᾶτον καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ»*, λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος (ιε' 43). Αὐτὸ τὸ *«τολμήσας»* εἶνε σὰν βροντὴ καὶ ἀστραπὴ μέσα στὸ σκότος καὶ τὴν καταιγίδα. Οἱ ἐπίσημοι μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ τρομοκρατήθηκαν καὶ διασκορπίσθηκαν. Ὁ δὲ ***«κεκρυμμένος»*** μαθητὴς ἔγινε διακεκριμένος. Προέβη σὲ τολμηρὴ πρᾶξι ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὁποία ἦταν δυνατὸ νὰ ἀνεβάσῃ καὶ αὐτὸν ἐπάνω σὲ σταυρό. *«Πέπαυται τόλμα μαθητῶν, Ἀριμαθαῖος δὲ ἀριστεύει Ἰωσήφ»*, ψάλλει ἡ Ἐκκλησία. Ὑπάρχουν ἄνθη, τὰ ὁποῖα τὴν ἡμέρα εἶνε κλειστὰ καὶ τὴ νύκτα ἀνοίγουν καὶ διαχέουν τὸ ἄρωμά τους. Τέτοιο ἄνθος ἦταν ὁ Ἰωσήφ. Κατὰ τὴν τριετία τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Χριστοῦ ἦταν κλειστός. Ἀλλ' ὅταν διὰ τοῦ θανάτου ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἔδυσεν ἐπάνω στὸ σταυρό, τότε ἄνοιξε καὶ σκόρπισε τὸ ἄρωμά του. Ὅπως ἤδη εἴπαμε, ὁ Χριστὸς ἔκανε στὸν Ἰωσὴφ θαῦμα. Καὶ τὸ θαῦμα δὲν ἔκανε ὡς Ραββί, γι' αὐτὸ δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἦταν μαθητὴς ***«κεκρυμμένος»***. Τὸ θαῦμα στὸν Ἰωσὴφ ἔκανε ὁ Χριστὸς ὡς Ἐσταυρωμένος. Εἶχε πεῖ στοὺς Ἰουδαίους: *«Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν»* (ιβ' 32). *Ἐγὼ δέ, ὅταν ὑψωθῶ ἀπὸ τὴ γῆ* (ἐπάνω στὸ σταυρό), *θὰ ἑλκύσω ὅλους πρὸς τὸν ἑαυτό μου.* Δυνάμει τοῦ σταυροῦ του, τῆς σταυρικῆς θυσίας του, ὁ Χριστὸς ἑλκύει πρὸς τὸν ἑαυτό του ὅλους τοὺς ἐκλεκτούς, Ἰουδαίους καὶ ἐθνικούς. Ὁ Ἰωσὴφ ἦταν ἐκλεκτὸς καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους, τοὺς ὁποίους εἵλκυσεν ὁ Χριστός.

Πόσο μεγάλης τιμῆς ἀξιώθηκε ὁ Ἰωσὴφ μὲ τὸ ν' ἀποκαθηλώσῃ, νὰ πάρῃ στὰ χέρια του καὶ νὰ ἐνταφιάσῃ τὸ ἄχραντο σῶμα τοῦ Χριστοῦ! Ἀσφαλῶς σ' ὅλη τὴν ἔπειτα ζωή του ὁ Ἰωσὴφ θὰ σκεπτόταν τὴ μεγάλη αὐτὴ τιμὴ καὶ θὰ συγκλονιζόταν, καθὼς μάλιστα ὁ Ἐσταυρωμένος ἀποδεικνυόταν Θεὸς καὶ γινόταν ἀντικείμενο λατρείας ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτούς. Μακαρίζουμε τὸν Ἰωσὴφ γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ τιμὴ νὰ πιάσῃ καὶ νὰ πάρῃ στὰ χέρια του τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ σ' ὅλους τοὺς πιστοὺς ὁ Χριστὸς κάνει τιμὴ ἀνώτερη τῆς τιμῆς, ποὺ ἔκανε στὸν Ἰωσήφ. Ὁ Ἰωσὴφ πῆρε στὰ χέρια του τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐμεῖς, μὲ τὸ ὑπερφυέστατο μυστήριο τῆς Θείας Κοινωνίας, παίρνουμε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ μέσα μας καὶ κάνουμε τὸ Χριστὸ ἔνοικο τῆς καρδιᾶς μας. Ἰλιγγιᾷ τὸ πνεῦμα τοῦ συνειδητοῦ χριστιανοῦ, ὅταν σκέπτεται τὴν ἀσύλληπτη αὐτὴ τιμή.

Στίχ. 39: ***«Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μῖγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν».***

Μεταφράζουμε: *«Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Νικόδημος, ποὺ πῆγε νύκτα στὴν ἀρχὴ στὸν Ἰησοῦ, καὶ ἔφερε μῖγμα σμύρνης καὶ ἀλόης* (ἀρωμάτων) *περίπου ἑκατὸ* (ρωμαϊκὲς) *λίτρες* (περισσότερο ἀπὸ τριανταδύο κιλά)».

«Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος». Προφανῶς κατόπιν προσυνεννοήσεως μὲ τὸν Ἰωσὴφ ἦλθε καὶ ὁ Νικόδημος, γιὰ νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτὸς ἐξόδιες τιμὲς στὸ μεγάλο Νεκρό. Ὅπως φαίνεται, οἱ δύο ἄνδρες προσυνεννοήθηκαν, ὁ μὲν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Πιλᾶτο καὶ νὰ πάρῃ τὸ σῶμα, ὁ δὲ νὰ φέρῃ τὰ μύρα. Νικόδημος, Ἰσραηλίτης μὲ ὄνομα Ἑλληνικό! Καὶ τρεῖς ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, Ἀνδρέας, Φίλιππος, Πέτρος, ἔφεραν ὀνόματα ἑλληνικά! Ὡς Ἕλληνες καυχώμεθα ἐν Κυρίῳ, διότι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ ὡραιότερη καὶ ἐκφραστικώτερη ὅλων τῶν γλωσσῶν, εἶχε γίνει γλῶσσα διεθνής, τὴν χρησιμοποιοῦσαν καὶ οἱ Ἰσραηλῖτες, καὶ σ᾽ αὐτὴ οἱ ἀπόστολοι ἔγραψαν τὸ Εὐαγγέλιο, τὸν βασιλέα τῶν βιβλίων. Καυχώμεθα ἐν Κυρίῳ, ἀλλὰ καὶ λυπούμεθα, διότι ἀνάξιοι πολιτικοὶ δὲν κατάλαβαν τὴν ἀξία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τὴν κακοποίησαν καὶ τὴν κακοποιοῦν καὶ δημιουργοῦν γενεὲς ἀγραμμάτων Ἑλλήνων.

Ὁ Νικόδημος ἦταν καὶ αὐτὸς ἄρχων, μέλος τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου (γ΄ 1, ζ΄ 50), ἀλλὰ βεβαίως δὲν συγκατατέθηκε στὴν καταδικαστικὴ ἀπόφασι τοῦ Συνεδρίου κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Νικόδημος ἦταν ἐπίσης διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ (γ΄ 10). Ἀλλὰ πῆγε ὡς ταπεινὸς μαθητὴς ν᾽ ἀκούσῃ τὸ μεγάλο Διδάσκαλο, τὸν Ἰησοῦ. Ἀλλὰ δὲν πῆγε ἡμέρα, πῆγε νύκτα. Καὶ τοῦτο ἀναφέρει ὁ εὐαγγελιστὴς τρεῖς φορές, στὸ γ΄ 2, στὸ ζ΄ 50 καὶ στὸ παρὸν χωρίο ιθ΄ 39. Καὶ γιατὶ τὸ ἀναφέρει τρεῖς φορές; Γιὰ νὰ δείξῃ, καὶ νὰ τονίσῃ, ὅτι, ὅπως ὁ Ἰωσήφ, ἔτσι καὶ ὁ Νικόδημος ὑπῆρξε νυκτερινὸς μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ ***«διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων».*** Δειλὸς καὶ ὁ Νικόδημος. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶχε καλὴ προαίρεσι, ὅπως δείχνουν τὰ χωρία γ΄ 2, ζ΄ 50-51, ὁ Ἐσταυρωμένος ἔκανε καὶ σ᾽ αὐτὸν τὸ θαῦμα. Ἐνῷ ἦταν δειλός, καὶ τὸν καιρὸ τοῦ Πάθους τοῦ Χριστοῦ ἔπρεπε νὰ γίνῃ δειλότερος, ἀντιθέτως ἔγινε θαρραλέος καὶ τολμηρός. Ἦταν καὶ αὐτὸς σὰν ἐκεῖνα τὰ ἄνθη, ποὺ τὴν ἡμέρα εἶνε κλειστὰ καὶ τὴ νύκτα ἀνοίγουν καὶ διαχέουν τὸ ἄρωμά τους.

Ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν περίφημο διάλογο περὶ πνευματικῆς ἀναγεννήσεως εἶχε πεῖ στὸ Νικόδημο: «*Καθὼς Μωυσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον*» (γ΄ 14-15). Μὲ αὐτὸ τὸ λόγο ὁ Χριστὸς κατὰ ἕνα τρόπο προετοίμασε τὸ Νικόδημο γιὰ τὴν εὐγενῆ πρᾶξι του κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ Πάθους. Ἀσφαλῶς αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ προβλημάτισε τὸ Νικόδημο καὶ πολλὲς φορὲς θὰ τὸν σκέφθηκε. Καὶ ὅταν τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ ὁ Χριστὸς ὑψώθηκε στὸ σταυρό, μὲ τὸ φωτισμὸ τοῦ Θεοῦ ὁ Νικόδημος θυμήθηκε καὶ κατάλαβε τί σήμαινε αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως μὲ τὸ φωτισμὸ τοῦ Θεοῦ ὁ Ἰωάννης, ὅταν εἶδε τὴ μὴ συντριβὴ τῶν σκελῶν τοῦ Ἐσταυρωμένου, θυμήθηκε καὶ κατάλαβε τί σήμαινε ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἑβραίους νὰ μὴ συντρίψουν ὀστοῦν ἀπὸ τὸν πασχάλιο ἀμνό.

Κατὰ τὴ συνήθεια τῶν Ἑβραίων τὸ σῶμα νεκροῦ πλυνόταν, ἀλειφόταν μὲ μύρα, περιτυλισσόταν μὲ νεκρικὲς ταινίες καὶ ἔτσι ἐνταφιαζόταν. Ὁ Νικόδημος ἔφερε μῖγμα ἀπὸ δύο ἀρώματα, σμύρνα καὶ ἀλόη. Ἡ σμύρνα, πολυτιμότατο μύρο, ὑπενθυμίζει τὴ σμύρνα, τὴν ὁποίαν οἱ μάγοι, ἄρχοντες τῆς Ἀνατολῆς, ἔφεραν καὶ προσέφεραν στὸ νεογέννητο βασιλέα Χριστό (Ματθ. β΄ 11). Ἐκείνη ἡ σμύρνα θεωρήθηκε συμβολικὴ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τὰ ἄλλα δύο δῶρα τῶν μάγων, ὁ χρυσὸς καὶ ὁ λίβανος, θεωρήθηκαν συμβολικὰ τὸ μὲν τῆς βασιλικῆς ἰδιότητος τοῦ Χριστοῦ, τὸ δὲ τῆς θεότητός του. Τὸ πολύτιμο μύρο τοῦ Νικοδήμου ὑπενθυμίζει ἐπίσης τὸ πολύτιμο μύρο, μὲ τὸ ὁποῖον ἡ Μαρία, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Λαζάρου, ἄλειψε τὸν Κύριο, ὁ δὲ Κύριος εἶπεν, «*εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό*» (ιβ΄ 3, 7). Τὸ μῖγμα τῶν δύο ἀρωμάτων, τῆς σμύρνας καὶ τῆς ἀλόης, ὁ Νικόδημος ἔφερε σὲ μεγάλη ποσότητα. Ἑκατὸ περίπου ρωμαϊκὲς λίτρες, περισσότερο ἀπὸ τριανταδύο κιλά! Τοῦτο σήμαινε, ὅτι, ὅπως ὁ Ἰωσήφ, ἔτσι καὶ ὁ Νικόδημος ἦταν πλούσιος. Τοῦτο σήμαινε, ὅτι ἦταν πλούσιος καὶ σὲ ἀγάπη πρὸς τὸ Χριστό. Συνήθως οἱ πλούσιοι εἶνε πλούσιοι μόνο ὑλικῶς, ἐνῷ πνευματικῶς εἶνε πτωχοὶ ἢ καὶ πάμπτωχοι, δυστυχεῖς καὶ δυστυχέστατοι. Ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Νικόδημος ἦταν ἐξαιρέσεις. Ἦταν ἄξια τέκνα τοῦ πλουσίου σὲ ὑλικὰ ἀγαθά, ἀλλὰ πλουσίου καὶ σὲ ἀρετὲς Ἀβραάμ. Τὸ πλούσιο μύρο τοῦ Νικοδήμου σήμαινε καὶ μεγάλη τιμὴ πρὸς τὸ Χριστό. Οἱ ἐμπαθεῖς Ἰουδαῖοι φέρθηκαν πρὸς τὸν Ἰησοῦ ὡς πρὸς πρόσωπο οὐτιδανὸ καὶ ἄξιο ἐξευτελισμοῦ, ὁ Νικόδημος φέρθηκε πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς μεγάλον ἄνδρα καὶ παντὸς σεβασμοῦ καὶ πάσης τιμῆς ἄξιον.

Στίχ. 40: «Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν».

Τὸ **«ἔδησαν»**, ἀόριστος τοῦ «δέω», σημαίνει *«ἔδεσαν, περιέδεσαν, περιτύλιξαν»*. Τὸ **«ὀθόνιον»** εἶνε ὑποκοριστικὸ τοῦ «ὀθόνη». Εἶνε δὲ «ὀθόνη» ἡ σινδών, τὸ σεντόνι. Ὁ δὲ πληθυντικὸς **«ὀθόνια»** σημαίνει τεμάχια τῆς σινδόνος, *ταινίες*. Καὶ ἡ φράσι **«ἔδησαν ἐν ὀθονίοις»** σημαίνει, *«περιτύλιξαν μὲ ταινίες»*. Τὸ δὲ **«ἔθος»** σημαίνει *«ἔθιμο, συνήθεια»*.

Μεταφράζουμε: *«Πῆραν λοιπὸν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὸ περιτύλιξαν μὲ λινὲς ταινίες, ἀφοῦ τὸ ἔλουσαν μὲ τὰ ἀρώματα, καθὼς συνηθίζουν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἑτοιμάζουν τοὺς νεκροὺς γιὰ τὴν ταφή»*.

Ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Νικόδημος δὲν ἄλειψαν ἁπλῶς τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὰ ἀρώματα, ποὺ ἦταν περισσότερο ἀπὸ τριανταδύο κιλά, ἀλλὰ τὸ ἔλουσαν μὲ τὰ ἀρώματα. Ὁ φιλάργυρος καὶ ὑποκριτὴς Ἰούδας, ἂν δὲν εἶχε φύγει ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωή, καὶ ἔβλεπε τόσο πολὺ καὶ πολύτιμο μύρο νὰ διατίθεται γιὰ τὸν Ἰησοῦ, θὰ φοροῦσε πάλι τὸ προσωπεῖο τῆς φιλοπτωχείας καὶ θὰ διαμαρτυρόταν γιὰ τὴ δῆθεν σπατάλη τοῦ μύρου περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἄλλοτε, ὅταν ἡ Μαρία ἄλειψε τὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ μὲ μύρο (ιβ΄ 5). Καὶ σήμερα ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι παριστάνουν τοὺς φίλους τῶν πτωχῶν, ὅταν βλέπουν, ὅτι στὸ ναὸ γίνονται δαπανηρὰ ἔργα γιὰ τὴν εὐπρέπεια τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, κατακρίνουν τὴν Ἐκκλησία καὶ τοὺς δωρητὰς στὴν Ἐκκλησία γιὰ πολυτέλεια καὶ σπατάλη, μάλιστα καὶ ὅταν ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ δωρηταὶ στὴν Ἐκκλησία κάνουν φιλανθρωπικὰ ἔργα...

Ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Νικόδημος ἔλουσαν μὲ μύρα –ποῖον; Τὸν μεγάλο μυρεψό. Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔκανε τὰ ἄνθη, τὰ ἀρωματώδη φυτά, τὶς εὐωδίες καὶ ὅλα τὰ ἀρώματα καὶ μύρα. Ἔλουσαν μὲ μύρα –ποῖον; Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶνε τὸ μύρον τὸ ἀκένωτον τὸ ἐφ' ἡμᾶς κενωθέν. Ἔλουσαν μὲ μύρα –ποῖον; Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀνθρώπους ἀπὸ δυσωδία μεταβάλλει σὲ εὐωδία, *«εὐωδία Χριστοῦ»* (Β΄ Κορ. β΄ 15), δίνει δὲ χάρι καὶ σὲ σκηνώματα καὶ σὲ ὀστᾶ ἁγίων, ἀκόμη καὶ σὲ εἰκόνες τους, νὰ μυροβλύζουν καὶ νὰ εὐωδιάζουν.

Ὁ Ἰωσὴφ ἀγόρασε *«σινδόνα»* (Μάρκ. ιε΄ 46), *«σινδόνα καθαράν»* (Ματθ. κζ΄ 59), καὶ μ' αὐτὴ κατὰ τοὺς εὐαγγελιστὰς Ματθαῖο, Μᾶρκο καὶ Λουκᾶ περιτύλιξε τὸ σῶμα, τὸ λουσμένο προηγουμένως μὲ τὰ ἀρώματα. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν περιτύλιξι τοῦ σώματος ὑπάρχουν δύο γνῶμες. Κατὰ τὴ μία γνώμη ἡ σινδὼν ἔγινε τεμάχια, ταινίες, **«ὀθό-**

νια» κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Νικόδημος ***«ἔδησαν»***, περιέδεσαν, περιτύλιξαν τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἄλλη γνώμη ἄλλο ἦταν τὰ ὀθόνια, οἱ ταινίες, καὶ ἄλλο ἦταν ἡ σινδών. Καὶ ἀφοῦ ἔγινε περιτύλιξι τοῦ σώματος μὲ τὰ ὀθόνια, κατόπιν ἔγινε περιτύλιξι μὲ τὴ σινδόνα ὁλόκληρη. Ἔχει γίνει θόρυβος μὲ τὸ λεγόμενο σεντόνι τοῦ Τουρίνου ὡς σεντόνι, μὲ τὸ ὁποῖο περιτυλίχθηκε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἄξιο νὰ παρατηρήσωμε ἐδῶ, ὅτι ἡ σινδών, μὲ τὴν ὁποία περιτυλίχθηκε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἦταν *«καθαρά»* (Ματθ. κζ' 59), καθαρή, ἀμεταχείριστη. Τοῦτο ἔχει σημασία. Ἅρμοζε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου νὰ περιτυλιχθῆ μὲ καθαρὴ σινδόνα, διότι ὁ Κύριος εἶνε *«ὁ μόνος καθαρὸς καὶ ἀκήρατος»*.

Στίχ. 41-42: ***«Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν Παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν».***

«Μνημεῖον» σημαίνει *«μνῆμα, τάφος»*. Ἡ φράσι ***«ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη»*** σημαίνει *«στὸ ὁποῖο ποτὲ κανεὶς δὲν εἶχε τεθῆ, ἐνταφιασθῆ»*.

Μεταφράζουμε: *«Στὸν τόπο δέ, ὅπου σταυρώθηκε, ἦταν κῆπος, καὶ μέσα στὸν κῆπο ἕνα καινούργιο μνῆμα, στὸ ὁποῖο ποτὲ κανεὶς δὲν εἶχεν ἐνταφιασθῆ. Ἐκεῖ λοιπόν, λόγῳ τῆς Παρασκευῆς τῶν Ἰουδαίων* (ἡμέρας προετοιμασίας γιὰ τὸ Σάββατο καὶ τὸ Πάσχα), *ἐπειδὴ τὸ μνῆμα ἦταν κοντά, ἐνταφίασαν τὸν Ἰησοῦ»*.

Στὸν τόπο, ὅπου σταυρώθηκε ὁ Ἰησοῦς, ἦταν ***«κῆπος»***. Αὐτὸς ὁ κῆπος ὑπενθυμίζει τὸν κῆπο τῆς Ἐδέμ, τὸν ἀπολεσθέντα παράδεισο. Στὸν κῆπο τῆς Ἐδὲμ συνέβη ἡ μεγάλη συμφορά, ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ πτῶσι τοῦ ἀνθρώπου, ἀπ' ὅπου ἔλαβε ἰσχὺ ὁ θάνατος καὶ ὁ τάφος. Σὲ κῆπο δὲ τώρα μὲ τὴν ταφὴ καὶ τὴν ἀνάστασι τοῦ δευτέρου Ἀδάμ, τοῦ Χριστοῦ, ὁ θάνατος καὶ ὁ τάφος κατανικῶνται.

Ἐπειδὴ ἦταν Παρασκευή, ἡμέρα προετοιμασίας τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὸ Σάββατο καὶ τὸ Πάσχα, ὁ Ἰησοῦς ἔπρεπε νὰ ταφῆ χωρὶς χρονοτριβή, τὸ συντομώτερο, προτοῦ δύση ὁ ἥλιος καὶ ἀρχίση ἡ νύκτα καὶ τὸ Σάββατο, ὁπότε ἀπαγορευόταν ἡ ἐργασία. Γι' αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς ἐτάφη σὲ ***«μνημεῖον»***, *μνῆμα*, ποὺ ἦταν πλησίον, στὸν κῆπο. Ἐλέχθη, ὅτι ἐκεῖ ἐτάφη προχείρως. Καλῶς ἐλέχθη προχείρως, ἀφοῦ μετ' ὀλίγον θὰ ἀνασταινόταν. Κατὰ τὸ Ματθ. κζ' 60 τὸ μνῆμα ἦταν τοῦ

Ἰωσήφ. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐνταφιάσθηκε σ' αὐτό, ὄχι μόνο διότι ἦταν πλησίον, ἀλλὰ καὶ διότι ἀνῆκε στὸν Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος ἀγαποῦσε καὶ ἐκτιμοῦσε τὸν Ἰησοῦ καὶ διέθεσε τὸ μνῆμα του γι' αὐτόν. Ὁ Ἰησοῦς ὡς ἄνθρωπος ἦταν τελείως ἀκτήμων, δὲν εἶχε *«ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ»* (Ματθ. η' 20, Λουκ. θ' 58), δὲν εἶχε οὔτε τάφο. Γεννήθηκε σὲ σπήλαιο, ἀπέθανε ἐπάνω σὲ σταυρό, καὶ ἐτάφη σὲ ξένο τάφο. Αὐτὸς εἶνε ὁ ἰδικός μας Ἀρχηγός! Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κόσμου πλουτίζουν καὶ θησαυρίζουν εἰς βάρος τῶν λαῶν καὶ ἱκανοποιοῦν, ὅσο περισσότερο μποροῦν, τὴ μεγαλομανία τους. Ὁ ἰδικός μας Ἀρχηγός, πλούσιος ὡς Θεὸς σὲ ἄπειρο βαθμό, γιὰ μᾶς πτώχευσε ὅσο κανεὶς ἄλλος. Γιὰ τὴν ταφὴ τοῦ Χριστοῦ σὲ ξένο τάφο ἡ Ἐκκλησία ψάλλει: *«Ἔκστηθι φρίττων, οὐρανέ, καὶ σαλευθήτωσαν τὰ θεμέλια τῆς γῆς· ἰδοὺ γὰρ ἐν νεκροῖς λογίζεται ὁ ἐν ὑψίστοις οἰκῶν καὶ τάφῳ σμικρῷ ξενοδοχεῖται· ὅν, παῖδες, εὐλογεῖτε, ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε, λαός, ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας»*. Ὁ Χριστὸς εἶνε ἄξιος ὕμνων καὶ δοξολογιῶν ὄχι μόνο γιὰ τὰ μεγαλεῖα του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς ταπεινώσεις του.

Τὸ μνῆμα ἦταν λαξευμένο *«ἐν τῇ πέτρᾳ»*, *στὸ βράχο* (Ματθ. κζ' 60. Βλέπε καὶ Μάρκ. ιε' 46 καὶ Λουκ. κγ' 53). Ἡ ὑλικὴ *«πέτρα»* δέχθηκε τὴ νοητὴ *«πέτρα»*, ὁ ὑλικὸς βράχος δέχθηκε τὸ νοητὸ βράχο. Γράφει ὁ Παῦλος γιὰ τοὺς Ἰσραηλῖτες καὶ τὸ Χριστὸ στὴν ἔρημο: *«Ἔπινον ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός»* (Α' Κορ. ι' 4). *Ἔπιναν ἀπὸ τὸν πνευματικὸ βράχο, ὁ ὁποῖος τοὺς συνώδευε, ὁ δὲ βράχος ἦταν ὁ Χριστός.*

Τὸ μνῆμα ἦταν ***«καινόν»***, *καινούργιο*. Τὴν καινούργια δὲ σινδόνα, μὲ τὴν ὁποία περιτυλίχθηκε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν καινούργιο τάφο, στὸν ὁποῖον ἐτάφη, ἡ Ἐκκλησία εἶδε σὰν σύμβολα τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ἀνθρώπου, σύμβολα τοῦ καινούργιου κόσμου. Ψάλλει ἡ Ἐκκλησία στὸ Χριστό: *«Νεοποιεῖς τοὺς γηγενεῖς, ὁ Πλαστουργός, χοϊκὸς χρηματίσας, καὶ σινδὼν καὶ τάφος ὑπεμφαίνουσι τὸ συνόν σοι, Λόγε, μυστήριον· ὁ εὐσχήμων γὰρ βουλευτὴς τὴν τοῦ σὲ φύσαντος βουλὴν σχηματίζει, ἐν σοὶ μεγαλοπρεπῶς καινοποιοῦντός με»*. Μετάφρασι: *Πλαστουργέ! Κάνεις νέους τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἔπλασες ἀπὸ τὸ χῶμα, μὲ τὸ ὅτι ἔγινες καὶ σὺ χοϊκὸς ἄνθρωπος. Ἡ* (καινούργια) *σινδὼν καὶ ὁ* (καινούργιος) *τάφος ὑποδηλώνουν, Λόγε, τὸ μυστικὸ* (τῆς ἀνακαινίσεως τῶν ἀνθρώπων), *τὸ ὁποῖο συνυπάρχει μὲ σένα. Διότι ὁ σεμνὸς βουλευτὴς* (μὲ τὴ σινδόνα καὶ τὸν τάφο) *ἀπεικονίζει τὴ βουλὴ τοῦ Πατρός σου, ὁ ὁποῖος διὰ σοῦ μὲ τρόπο μεγαλοπρεπῆ μὲ κάνει καινούργιο.*

Στὸ καινούργιο μνῆμα *«οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη»*, *ποτὲ δὲν ενταφιάσθηκε κανείς*. Τοῦτο ὑπενθυμίζει τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸν *«πῶλον»*, *τὸ πουλάρι*, μὲ τὸ ὁποῖο ἔκανε τὴ θριαμβευτικὴ εἴσοδό του στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅτι σ' αὐτὸ *«οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε»*, *κανεὶς ποτὲ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους δὲν κάθησε* (Λουκ. ιθ' 30). Τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς γεννήθηκε ἀπὸ Παρθένο καὶ Ἀειπάρθενο, ἔκανε τὴ θριαμβευτικὴ εἴσοδό του στὰ Ἱεροσόλυμα καθήμενος σ' ἕνα ὀνάριο, στὸ ὁποῖο κανεὶς δὲν εἶχε καθήσει, τὸ σῶμα του περιτυλίχθηκε μὲ σινδόνα καθαρή, ἀμεταχείριστη, καὶ ἐτάφη σὲ καινούργιο τάφο, στὸν ὁποῖο κανεὶς δὲν εἶχε ταφῆ, αὐτὰ ἔχουν μυστικὴ ἔννοια. Σημαίνουν τὴν ἀπόλυτη ἁγνότητα τοῦ Χριστοῦ, καὶ διδάσκουν ἐμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους ν' ἀγωνιζώμεθα νὰ ἐξαγνίζωμε τοὺς ἑαυτούς μας καὶ κατὰ τὸ δυνατὸ νὰ ὁμοιάζωμε μὲ τὸ Χριστό. Ἐκεῖνος εἶνε *«ἁγνός»*, ὁ δὲ χριστιανὸς *«ἁγνίζει ἑαυτόν»* (Α' Ἰωάν. γ' 3).

Ὁ Χριστὸς ἐτάφη σὲ τάφο, ὅπου δὲν εἶχε ταφῆ ἄλλος, διότι, ἂν εἶχε ταφῆ ἄλλος, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι δὲν ἀναστήθηκε ὁ Ἰησοῦς, ἀλλὰ ὁ ἄλλος.

Ἡ ταφὴ τοῦ Χριστοῦ ἦταν θεόσωμος. Τὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἑνωμένο μὲ τὴ θεότητά του. Καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ πῆγε στὸν ᾅδη ἑνωμένη μὲ τὴ θεότητά του. Θεάνθρωπος στὸν ᾅδη, Θεάνθρωπος καὶ στὸν τάφο.

Σφραγίζουμε τὴν ἑρμηνεία τοῦ ιθ' κεφαλαίου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου μὲ ἕνα ὕμνο τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἀποκαθήλωσι καὶ τὴν ταφὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὰ ἄφθαστα καὶ συγκινητικώτατα ποιητικὰ ἀριστουργήματα τῆς Ἐκκλησίας:

«Σέ, τὸν ἀναβαλλόμενον τὸ φῶς ὥσπερ ἱμάτιον, καθελὼν Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ξύλου σὺν Νικοδήμῳ καὶ θεωρήσας νεκρόν, γυμνόν, ἄταφον (= χωρὶς τάφον), *εὐσυμπάθητον θρῆνον ἀναλαβών, ὀδυρόμενος ἔλεγεν· οἴμοι, γλυκύτατε Ἰησοῦ! ὃν πρὸ μικροῦ ὁ ἥλιος ἐν σταυρῷ κρεμάμενον θεασάμενος, ζόφον περιεβάλλετο, καὶ ἡ γῆ τῷ φόβῳ ἐκυμαίνετο καὶ διερρήγνυτο ναοῦ τὸ καταπέτασμα· ἀλλ' ἰδοὺ νῦν βλέπω σε δι' ἐμὲ ἑκουσίως ὑπελθόντα θάνατον. Πῶς σὲ κηδεύσω, Θεέ μου; Ἢ πῶς σινδόσιν εἱλήσω; Ποίαις χερσὶ δὲ προσψαύσω τὸ σὸν ἀκήρατον σῶμα; Ἢ ποῖα ᾄσματα μέλψω τῇ σῇ ἐξόδῳ, οἰκτίρμον; Μεγαλύνω τὰ πάθη σου, ὑμνολογῶ καὶ τὴν ταφήν σου σὺν τῇ ἀναστάσει κραυγάζων· Κύριε, δόξα σοι».*

Κ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ἐπισκέψεις σὲ κενὸ τάφο

Στίχ. 1-2: ***«Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωὶ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. Τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητήν, ὅν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς· "Ἦραν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν"».***

Ἐδῶ ὁ πληθυντικὸς ***«σάββατα»*** σημαίνει *«ἑβδομάς»*, ὅπως καὶ σὲ ἄλλα χωρία, π.χ. Ματθ. κη' 1, Πράξ. κ' 7. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἑνικὸς *«σάββατον»* σημαίνει *«ἑβδομάς»*, ὅπως δείχνει τὸ Λουκ. ιη' 12. Ἡ δὲ φράσι ***«τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων»*** σημαίνει *«τὴν πρώτη (ἡμέρα) τῆς ἑβδομάδος»*. Ἡ λέξι ***«ἠρμένος»***, μετοχὴ παρακειμένου τοῦ «αἴρομαι», σημαίνει *«σηκωμένος, ἀποκυλισμένος, μετατοπισμένος»*. Τὸ ***«ἐφίλει»*** σημαίνει *«ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως»*. Τὸ ***«ἦραν»***, ἀόριστος τοῦ «αἴρω», σημαίνει *«πῆραν»*. Καὶ τὸ ***«οὐκ οἴδαμεν»*** σημαίνει *«δὲν γνωρίζουμε»*.

Μεταφράζουμε: *«Κατὰ τὴν πρώτη δὲ ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται στὸ μνῆμα πρωί, ἐνῷ ἀκόμη ἦταν σκοτάδι, καὶ βλέπει τὸ λίθο μετατοπισμένο ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ μνήματος. Τρέχει τότε καὶ ἔρχεται πρὸς τὸν Σίμωνα Πέτρο καὶ πρὸς τὸν ἄλλο μαθητή, ποὺ ἀγαποῦσε ὁ Ἰησοῦς ἰδιαιτέρως, καὶ τοὺς λέγει: "Πῆραν τὸν Κύριο ἀπὸ τὸ μνῆμα καὶ δὲν ξέρουμε ποῦ τὸν ἔθεσαν"»*.

«Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων». *Κατὰ τὴν πρώτη δὲ ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος.* Μὲ τὸ μεταβατικὸ ***«δὲ»*** γίνεται ἡ πιὸ εὐχάριστη μετάβασι. Μετάβασι ἀπὸ τὰ κεφάλαια ιη' καὶ ιθ' στὰ κεφάλαια κ' καὶ κα'. Ἀπὸ τὰ λυπηρὰ στὰ χαρμόσυνα. Ἀπὸ τὰ πάθη στὴν ἀνάστασι. Ἀπὸ τὶς ταπεινώσεις στὴ δόξα. Ἡ μετάβασι τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴ μία κατάστασι στὴν ἄλλη ἔγινε γιὰ μᾶς, γιὰ τὴ δική μας μετάβασι ἀπὸ τὰ δυσάρεστα αὐτῆς τῆς ζωῆς στὰ εὐχάριστα τῆς ἄλλης βιοτῆς, τῆς πνευματικῆς καὶ αἰωνίας.

«Ἡ μία τῶν σαββάτων», *ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος*, εἶνε ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Αὐτὴ δὲ ἡ ἡμέρα πρὸς τιμὴν τοῦ ἀναστάντος Κυρίου ἤδη ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ ἐποχὴ ὠνομά-

σθηκε Κυριακή. Στὸ Ἀποκ. α' 10 ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης γράφει: *«Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ»*. Κατὰ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα ἑορτάζουμε τὸ ἐνδοξότερο καὶ χαρμοσυνότερο γεγονὸς τῆς Πίστεως, τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, καὶ δοξολογοῦμε τὸν Κύριο ψάλλοντας: *«Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα, ἡ μία τῶν σαββάτων, ἡ βασιλὶς καὶ κυρία, ἑορτῶν ἑορτὴ καὶ πανήγυρίς ἐστι πανηγύρεων, ἐν ᾗ εὐλογοῦμεν Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας»*. Ὄχι δὲ μόνο τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ καὶ ὅλες τὶς Κυριακὲς τοῦ ἔτους, πλὴν δύο, ἑορτάζουμε τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν τρίτη ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου τὴν ἐποχὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἡ ἡμέρα ἡ ἀφιερωμένη στὸ Θεὸ ἦταν τὸ Σάββατο. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ Κυριακὴ παραμέρισε τὸ Σάββατο καὶ ἐπικράτησε αὐτή. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς εἶνε Θεός. Ἂν ἦταν κατώτερος ἀπὸ τὸ Θεό, ἡ Κυριακὴ δὲν θὰ ὑπερίσχυε τοῦ Σαββάτου.

«Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωῒ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον». Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ πηγαίνει στὸ μνῆμα τοῦ Χριστοῦ. Μόνη; Ὄχι. Ἀλλὰ μαζὶ μὲ ἄλλες εὐσεβεῖς γυναῖκες, ὅπως δείχνει ὁ πληθυντικὸς ***«οἴδαμεν»***. Ἀναφέρεται ὅμως ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή, διότι αὐτὴ ἦταν ἡ κορυφαία τῶν μαθητριῶν τοῦ Ἰησοῦ, ποὺ ἀκολουθοῦσαν καὶ διακονοῦσαν αὐτόν, πρώτη μνημονευομένη (Ματθ. κζ' 55-56, Μάρκ. ιε' 40-41, Λουκ. η' 2-3). Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀγάπησε περισσότερο τῶν ἄλλων μαθητριῶν τὸν Κύριο καὶ ἔδειξε μεγαλύτερη εὐγνωμοσύνη πρὸς αὐτόν, διότι τὴν ἀπήλλαξε ἀπὸ τὴν τυραννία ἑπτὰ δαιμονίων (Λουκ. η' 2). Δαιμονίζονται καὶ εὐσεβῆ πρόσωπα, γιὰ νὰ ἔχουν μισθὸ μαρτύρων, καὶ νὰ πιστεύουν οἱ ἄπιστοι στὴν ὕπαρξι πνευματικοῦ κόσμου, καὶ νὰ ἐνισχύωνται οἱ πιστοὶ στὴν πίστι, βλέποντας τὰ φαινόμενα τοῦ δαιμονισμοῦ καὶ θεραπεῖες δαιμονισμένων, πράγματα φυσικῶς ἀνεξήγητα ὡς ὑπερβαίνοντα τοὺς φυσικοὺς νόμους.

Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ πῆγε στὸ μνῆμα πρωί, ἐνῷ ἀκόμη ἦταν σκοτάδι, ὄρθρος βαθύς. *«Ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρός σε, ὁ Θεός»*, φωνάζει ὁ Ἡσαΐας (κστ' 9). Καὶ ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή, ἀπὸ πολλὴ ἀγάπη καὶ μεγάλο πόθο γιὰ τὸν Κύριο, ὤρθρισε πρὸς τὸν Κύριο, σηκώθηκε καὶ πῆγε νύκτα στὸ μνῆμα τοῦ Χριστοῦ. Ὅποιος ἀγαπᾷ καὶ ποθεῖ πολὺ τὸ Χριστό, θυσιάζει μέρος τοῦ ὕπνου του, ἐγείρεται καὶ ὀρθρίζει πρὸς τὸν Κύριο προσευχόμενος ἢ μεταβαίνοντας στὸ ναὸ ἐνωρίς, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὸν ὄρθρο. Νήδυμος βεβαίως ὁ ὕπνος, ὅπως τὸν χαρακτήρισαν οἱ πρόγονοί μας, γλυκύς. Ἀλλὰ

πολὺ γλυκύτερος ὁ Χριστός.

Ὁ Ἰωάννης δὲν ἀναφέρει τὸ σκοπὸ τῆς μεταβάσεως τῆς Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς στὸ μνῆμα. Τὸν ἀναφέρουν ὅμως οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταί. Αὐτὴ καὶ οἱ ἄλλες εὐσεβεῖς γυναῖκες μετέβησαν στὸ μνῆμα ὡς μυροφόρες, γιὰ ν' ἀλείψουν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μὲ μύρα καὶ νὰ δείξουν τὴν ἀγάπη καὶ τὸ σεβασμό τους πρὸς τὸν μεγάλο Νεκρό. Ἡ Μαρία ἦταν ἡ κορυφαία τοῦ χοροῦ τῶν μυροφόρων γυναικῶν.

Τὴν εἴσοδο τοῦ μνήματος ἔκλεινε *«λίθος μέγας»* (Ματθ. κζ΄ 60). Καὶ πηγαίνοντας πρὸς τὸ μνῆμα οἱ μυροφόρες ἔλεγαν: *«Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου;»* (Μάρκ. ιστ΄ 3). Παραδόξως δὲ ὁ τεράστιος αὐτὸς λίθος βρέθηκε ***«ἠρμένος»***, *ἀποκυλισμένος* ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ μνήματος. Ἀπόρησαν καὶ ἀνησύχησαν γι' αὐτὸ οἱ μυροφόρες, διότι νόμισαν, ὅτι συνέβη κάτι τὸ ἀνθρώπινο, δὲν σκέφθηκαν, ὅτι συνέβη πρᾶγμα θεῖο. Ὁ Χριστὸς προεῖπε, ὅτι τὴν τρίτη ἡμέρα θὰ ἀναστηθῇ. Ἀλλ' ὁ λογισμὸς τῆς ἀναστάσεως δὲν πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ τους.

Ὅταν ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ εἶδε ἀποκυλισμένο τὸ λίθο ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ μνήματος, δὲν εἰσῆλθε στὸν τάφο, ἀλλ' ἀπὸ τὸ μεγάλο πόθο της νὰ μάθῃ τί ἔγινε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἔτρεξε πρὸς τὸν Σίμωνα Πέτρο, ὡς κορυφαῖο τοῦ χοροῦ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, καὶ πρὸς τὸν ἄλλο μαθητή, τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως, τὸν Ἰωάννη. Οἱ δύο μαθηταὶ εἶχαν ἀκολουθήσει τὸν Ἰησοῦ μέχρι τὴν αὐλὴ τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα. Ὁ Ἰωάννης βρέθηκε καὶ κάτω ἀπὸ τὸ σταυρό. Ἡ δὲ Μαρία νόμιζε, ὅτι αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ ἴσως γνώριζαν τί ἔγινε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ τὴν πληροφοροῦσαν. Ὅταν πρόκειται γιὰ πράγματα σχετικὰ μὲ τὸ Χριστό, πρέπει καὶ ἐμεῖς νὰ δείχνωμε ἐνδιαφέρον καὶ σπουδὴ γιὰ νὰ μαθαίνωμε, καὶ ἀναλόγως νὰ ἐνεργοῦμε καὶ νὰ πράττωμε.

«Ἦραν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν», εἶπεν ἡ Μαρία στοὺς δύο ἀποστόλους.

Οὐτιδανὸ θεωροῦσαν τὸν Ἰησοῦ οἱ ἐχθροὶ Ἰουδαῖοι, ὅταν ζοῦσε. Καὶ οὐτιδανώτερο τὸν θεώρησαν, ὅταν πέθανε, μάλιστα μὲ τὸν ἐξευτελιστικώτερο θάνατο, τὴ σταύρωσι. Ἀντιθέτως ἡ Μαρία τὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ὀνομάζει ***«Κύριον»***, δείχνοντας τὴ μεγάλη ἀγάπη καὶ τὸ μεγάλο σεβασμό της πρὸς τὸν Ἰησοῦ. Πόσο διαφέρουν τὰ αἰσθήματα τῶν εὐσεβῶν γιὰ τὸ Χριστὸ ἀπὸ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀσεβῶν!

Ἡ Μαρία νόμισε, ὅτι κάποιοι ***«ἦραν»***, *πῆραν*, τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ ἔθεσαν κάπου ἀλλοῦ. Γιὰ ἀνάστασι τοῦ σώματος δὲν σκέ-

φθηκε, παρὰ τὶς σαφεῖς προρρήσεις τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι τὴν τρίτη ἡμέρα θὰ ἀνασταινόταν. Τὶς προρρήσεις γνώριζαν καὶ οἱ ἐχθροὶ Ἰουδαῖοι, ὅπως δείχνει ὁ λόγος τους πρὸς τὸν Πιλᾶτο, *«Ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι»* (Ματθ. κζ' 63). Καὶ ἀφοῦ τὶς προρρήσεις τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὴν τριήμερη ἀνάστασί του γνώριζαν οἱ ἐχθροί, ἀσφαλῶς γνώριζαν καὶ οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Ἰησοῦ, γνώριζε καὶ ἡ Μαρία. Ἐν τούτοις ἡ Μαρία, τρίτη μάλιστα ἡμέρα μετὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, δὲν διανοήθηκε ἀνάστασι. Μεγάλη ἡ ἀγάπη καὶ μεγάλος ὁ σεβασμὸς τῆς Μαρίας στὸ Χριστό, ἀλλ' ὄχι μεγάλη καὶ ἡ πίστι. Ὠνόμασε τὸν Ἰησοῦ ***«Κύριον»*** ὡς μεγάλο καὶ ἀξιοσέβαστο πρόσωπο, ἀλλ' ὄχι ὡς Θεό, ὅπως τὸν ὠνόμασε ***«Κύριον»*** ὁ ἄγγελος, ὅταν εἶπε στὶς μυροφόρες, *«Ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος»* (Ματθ. κη' 6). Ἡ μεγάλη πίστι στὴ Μαρία, ἡ πίστι στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, ἦλθε ὕστερα καὶ ἐμπεδώθηκε σ' αὐτὴ καὶ σ' ὅλες τὶς ἐκλεκτὲς ψυχές, ὅταν ἦλθε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε: *«Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ»* (Α' Κορ. ιβ' 3). Κανεὶς δὲν δύναται νὰ ὁμολογήσῃ τὸν Ἰησοῦ Κύριο, Θεό, παρὰ μὲ τὸ φωτισμὸ καὶ τὴ δύναμι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Στίχ. 3-4: ***«Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. Ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ· καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον».***

Τὸ ***«προέδραμε»*** εἶνε ἀόριστος τοῦ «προτρέχω» καὶ σημαίνει *«προέτρεξε, ἔτρεξε ἐμπρός»*. Καὶ τὸ ***«τάχιον»***, συγκριτικὸς τοῦ «ταχέως», σημαίνει *«γρηγορώτερα»*.

Μεταφράζουμε: *«Ξεκίνησε τότε ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς καὶ ἔρχονταν πρὸς τὸ μνῆμα. Ἔτρεχαν δὲ οἱ δύο μαζί. Ἀλλ' ὁ ἄλλος μαθητὴς ἔτρεξε ἐμπρὸς γρηγορώτερα ἀπὸ τὸν Πέτρο καὶ ἔφθασε στὸ μνῆμα πρῶτος»*.

Ὁ Πέτρος, ὁ κορυφαῖος τῶν δώδεκα, ἀπὸ τὴν κορυφὴ κατέπεσε στὸ βάραθρο τῆς τριπλῆς ἀρνήσεως τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλὰ γιὰ τὴ μεγάλη πτῶσι του μετανόησε εἰλικρινῶς καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν Κύριο ζωηρῶς. Ὅταν ἀπὸ τὴ Μαρία ἄκουσε, ὅτι ὁ λίθος βρέθηκε ἀποκυλισμένος ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ τάφου καὶ ὁ τάφος ἀνοικτός, ἔπρεπε βεβαίως νὰ σκεφθῇ τὶς προρρήσεις τοῦ Κυρίου γιὰ τριήμερη ἀνάστασί του. Ἀλλ' ὅπως ἡ Μαρία δὲν σκέφθηκε γιὰ ἀνάστα-

σι, ἔτσι καὶ ὁ Πέτρος. Σκέφθηκε, ὅτι κάτι τὸ ἀνθρώπινο συνέβη. Ἐνδιαφέρθηκε ὅμως ζωηρῶς, νὰ ἰδῇ τί συνέβη. Γι᾿ αὐτό, ὅπως ἡ Μαρία ἔτρεξε πρὸς αὐτὸν μὲ ἀνησυχία γιὰ τὸν Κύριο, ἔτσι καὶ αὐτὸς ἔτρεξε πρὸς τὸ μνῆμα. Μαζὶ ἔτρεξε καὶ ὁ ἀγαπημένος μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ Ἰωάννης, ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ ὁποίου ἐπίσης δὲν πέρασε λογισμὸς ἀναστάσεως. Ἡ πίστι στὸ Χριστὸ διέκρινε τὸν Πέτρο, καὶ ἡ ἀγάπη στὸ Χριστὸ διέκρινε τὸν Ἰωάννη. Ἀλλὰ καὶ ἡ πίστι τοῦ ἑνὸς καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ἄλλου δὲν ἦταν ἀκόμη σὲ τέλειο βαθμό, ὅπως συνέβη, ὅταν ἦλθεν ὁ Παράκλητος. Ὅμως ἤδη καὶ ἡ πίστι τοῦ Πέτρου καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰωάννου ἦταν τόσο θερμή, ὥστε μὲ τὴ θερμότητά τους οἱ δύο ἀρετὲς ἔβαλαν φωτιὰ στὰ πόδια τῶν δύο ἀποστόλων καὶ ἔτρεχαν πρὸς τὸ μνῆμα σὰν μικρὰ παιδιά. Ὅπου ὑπάρχει θερμὴ πίστι καὶ ἀγάπη στὸ Χριστό, ὑπάρχει ἁγία ζωηρότης. Ἀντιθέτως, ὅπου δὲν ὑπάρχει θερμὴ πίστι καὶ ἀγάπη, ὑπάρχει δυσκινησία ἢ ἀκινησία καὶ ἀδράνεια πρὸς τὸ πνευματικῶς καλό. Ἡ προτροπὴ πάντως τῆς Γραφῆς εἶνε νὰ *«τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα»* (Ἑβρ. ιβ΄ 1).

Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἔτρεχαν οἱ δύο μαζί. Ἀλλ᾿ ὁ Ἰωάννης ὡς νεώτερος καὶ ἀκμαιότερος ξεπέρασε τὸν Πέτρο καὶ ἔφθασε πρῶτος στὸ μνῆμα. Παραβίασε ὁ Ἰωάννης τοὺς κανόνες τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς μὲ τὸ νὰ προτρέξῃ ἀφήνοντας πίσω τὸν Πέτρο καὶ φθάνοντας πρῶτος στὸ μνῆμα; Ὄχι βεβαίως. Ἡ πνευματικὴ ἅμιλλα εἶνε ὁπωσδήποτε εὐγενὴς καὶ ἐπαινετή. Ὅταν πρόκειται γιὰ τὸ καλό, πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀγωνίζεται ὅσο δύναται περισσότερο. Καὶ ἂν κανεὶς ὑπερτερῇ στὸν ἀγῶνα, νὰ μὴν ὑποτιμᾷ τὸν ἄλλο, ὁ ὁποῖος ὑστερεῖ. Καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος ὑστερεῖ, νὰ μὴ φθονῇ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑπερτερεῖ. Ὁ ὑπερτερῶν καὶ ὁ ὑστερῶν εἶνε ἀδελφοὶ καὶ μεταξύ τους πρέπει νὰ πρυτανεύῃ ἡ ἀγάπη. Ὁ ἀπόστολος παραγγέλλει: *«Κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων»* (Ἑβρ. ι΄ 24). *Ἂς ἁμιλλώμεθα μεταξύ μας (ἂς συναγωνιζώμεθα) σὲ ζῆλο ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων.*

Στίχ. 5: «Καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν».

Τὸ **«παρακύπτω»** σημαίνει *«σκύβω νὰ ἰδῶ»*. Ἡ φράσι **«βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια»** σημαίνει *«βλέπει στὴ θέσι τους τὶς νεκρικὲς ταινίες»*. Καὶ τὸ **«μέντοι»** σημαίνει *«ἀλλά»*.

Μεταφράζουμε: *«Καὶ ἔσκυψε νὰ ἰδῇ, καὶ βλέπει στὶς θέσεις τους τὶς νεκρικὲς ταινίες, ἀλλὰ δὲν μπῆκε μέσα»*.

Ὁ Ἰωάννης ἔσκυψε στὸν τάφο τοῦ Χριστοῦ μὲ κυριολεκτικὴ ἔννοια. Ἐμεῖς νὰ σκύβωμε στὸν τάφο τοῦ Χριστοῦ μὲ ἄλλη ἔννοια· νὰ σκεπτώμεθα, ὅτι γιὰ μᾶς ὁ Χριστὸς ταπεινώθηκε μέχρι τάφου. Νὰ σκύβωμε στὸν τάφο τοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ ἄλλη ἔννοια· νὰ σκεπτώμεθα, ὅτι στὸν τάφο του ὁ Χριστὸς ἄφησε θαυμαστὰ τεκμήρια τῆς ἀναστάσεώς του, τὰ νεκρικά σάβανα. Ὅταν σκεπτώμεθα τὰ τεκμήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ πίστι κρατύνεται μέσα μας, καὶ δυνάμεθα μὲ ἐπιχειρήματα νὰ βοηθοῦμε καλοπροαιρέτους ἀπίστους νὰ πιστεύουν, καὶ ἀδυνάτους στὴν πίστι νὰ ἐνδυναμώνωνται.

Ὁ Ἰωάννης ἔσκυψε στὸν τάφο γιὰ νὰ ἰδῇ. Καὶ δὲν λέγει ἁπλῶς, ὅτι εἶδε **«τὰ ὀθόνια»**, ἀλλὰ λέγει, ὅτι εἶδε **«κείμενα τὰ ὀθόνια»**. Τὴ μετοχὴ **«κείμενα»** προτάσσει τοῦ οὐσιαστικοῦ **«ὀθόνια»** μὲ πολλὴ καὶ πολὺ ἀξιοπρόσεκτη ἔμφασι. Ἡ γνώμη, ὅτι **«τὰ ὀθόνια»** ἦταν **«κείμενα»** μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι ἦταν κατὰ γῆς, δὲν φαίνεται σὲ μᾶς ὀρθή. Ἁπλῶς τὸ ὅτι στὸν τάφο ἦταν **«τὰ ὀθόνια»**, τοῦτο εἶνε τεκμήριο τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἂν δὲ τὰ **«ὀθόνια»** ἦταν κατὰ γῆς, πρὸς τί θὰ λεγόταν αὐτό, καὶ μάλιστα μὲ πολλὴ ἔμφασι; Θὰ περίττευε νὰ λεχθῇ, ἀφοῦ δὲν θὰ προσέφερε τίποτε στὸ τεκμήριο τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἄλλωστε ὁ τάφος δὲν ἦταν χωματένιος, ὥστε **«τὰ ὀθόνια»** νὰ πέσουν κατὰ γῆς, στὸ χῶμα, ἀλλ' ἦταν πέτρινος, λαξευμένος σὲ βράχο. Μὲ τὴν ἐμφατικὴ μετοχὴ **«κείμενα»** ἄλλο σημαίνεται καὶ τονίζεται, ὅτι **«τὰ ὀθόνια»**, οἱ νεκρικὲς ταινίες, ἦταν στὴ θέσι τους, στὴ θέσι δηλαδή, ὅπου εἶχαν τεθῆ κατὰ τὴν περίδεσι τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶχαν συρρικνωθῆ, «συμμαζευθῆ», καταπέσει. Μὲ ἄλλα λόγια, οἱ νεκρικὲς ταινίες, καίτοι τὸ σῶμα εἶχε φύγει, ἐξακολουθοῦσαν νὰ καταλαμβάνουν τὸν αὐτὸ χῶρο, τὸν ὁποῖο καταλάμβαναν προτοῦ φύγῃ τὸ σῶμα. Παράδοξο τὸ φαινόμενο, ὅτι στὸν τάφο ἦταν οἱ νεκρικὲς ταινίες χωρὶς τὸ σῶμα. Καὶ παραδοξότερο τὸ φαινόμενο, ὅτι οἱ νεκρικὲς ταινίες ἦταν ἀκόμη στὴ θέσι τους, σὰν νὰ ἐξακολουθοῦσαν νὰ περιτυλίσσουν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ σῶμα διωλίσθησε καὶ ἔφυγε μέσα ἀπὸ τὶς νεκρικὲς ταινίες χωρὶς καθόλου νὰ τὶς θίξῃ, θαυματουργικῶς.

Ὁ Ἰωάννης, βλέποντας μέσα στὸν τάφο τὶς νεκρικὲς ταινίες στὴ θέσι τους, ἔμεινε κατάπληκτος καὶ αἰσθάνθηκε συγκλονισμό. Καὶ διότι ἀρκέσθηκε στὴ θέα τοῦ φαινομένου, δὲν μπῆκε στὸν τάφο. Ἢ δὲν μπῆκε στὸν τάφο ἀπὸ μεγάλο σεβασμό. Δειλὰ σταμάτησε στὴν εἴσοδο τοῦ τάφου.

Οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων συκοφάντησαν τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου μὲ τὸν ἰσχυρισμό, ὅτι οἱ μαθηταὶ πῆγαν τὴ νύκτα καὶ ἔκλεψαν τὸ σῶμα, ἐνῷ οἱ φρουροὶ τοῦ τάφου εἶχαν ὅλοι κοιμηθῆ! (Ματθ. κη' 11-15). Αὐτὸς ὁ ἰσχυρισμὸς καταρρίπτεται μὲ πλῆθος ἐπιχειρήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐδῶ ἀναφέρουμε **«τὰ ὀθόνια»**, τὶς νεκρικὲς ταινίες. Ἂν οἱ μαθηταὶ τολμοῦσαν νὰ πᾶνε καὶ νὰ κλέψουν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, γιατὶ θὰ κάθονταν νὰ ἀφαιρέσουν τὶς νεκρικὲς ταινίες; Δὲν θὰ ἦταν τοῦτο περιττὴ πρᾶξι; Καὶ δὲν θ' ἀπαιτοῦσε χρόνο ἡ ἀφαίρεσι τῶν νεκρικῶν ταινιῶν, ἀφοῦ λόγῳ τῶν ἀρωμάτων σμύρνας καὶ ἀλόης ἦταν ἰσχυρῶς συγκολλημένες στὸ σῶμα καὶ δυσκόλως θ' ἀποσπῶνταν, θ' ἀποσποῦσαν δὲ καὶ σάρκες, ἀλλὰ καὶ θὰ σχίζονταν; Ἂν οἱ μαθηταὶ τολμοῦσαν νὰ κλέψουν τὸ σῶμα, δὲν ἦταν ἀνόητοι, ὥστε νὰ καθήσουν καὶ ν' ἀφαιρέσουν τοὺς νεκρικοὺς ἐπιδέσμους, ἀλλὰ θὰ ἅρπαζαν τὸ σῶμα ὅπως ἦταν, μὲ τοὺς ἐπιδέσμους, καὶ θὰ ἔφευγαν ἀμέσως, προτοῦ ξυπνήσουν οἱ δῆθεν κοιμώμενοι φρουροί. Ἀνόητος ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν Ἰουδαίων περὶ κλοπῆς τοῦ σώματος ἀπὸ τοὺς μαθητάς. Καὶ ἀνόητοι οἱ ἰσχυρισθέντες τέτοιον ἰσχυρισμό. *«Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀνόητοι»*, λέγει ἡ Γραφὴ (Δευτ. λβ' 31). Τὸ ὅτι στὸν τάφο δὲν ἦταν τὸ σῶμα, ἀλλ' οἱ νεκρικοὶ ἐπίδεσμοι, τοῦτο εἶνε θαυμαστὸ τεκμήριο τῆς ἀναστάσεως τοῦ σώματος. Καὶ τὸ ὅτι οἱ νεκρικοὶ ἐπίδεσμοι ἦταν ἄθικτοι καὶ ἀκριβῶς στὴ θέσι τους, πρᾶγμα φυσικῶς ἀδύνατο καὶ ἀνθρωπίνως ἀδιανόητο, τοῦτο εἶνε θαυμαστότερο τεκμήριο τῆς ἀναστάσεως.

Στίχ. 6-7: *«Ἔρχεται οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρίς, ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον».*

Τὸ **«σουδάριον»** εἶνε τὸ μαντῆλι, μὲ τὸ ὁποῖο ἦταν σκεπασμένη ἡ κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ. Τὸ **«χωρὶς»** σημαίνει «*χωριστά*». Τὸ **«ἐντετυλιγμένον»** σημαίνει «*σὲ μορφὴ περιτυλίγματος*». Καὶ τὸ **«εἰς ἕνα τόπον»** σημαίνει «*στὸν αὐτὸ τόπο*».

Μεταφράζουμε: *«Φθάνει κατόπιν ὁ Σίμων Πέτρος, ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσε, καὶ μπῆκε μέσα στὸ μνῆμα, καὶ βλέπει τὶς νεκρικὲς ταινίες στὴ θέσι τους, καὶ τὸ μαντῆλι, ποὺ ἦταν στὴν κεφαλή του, νὰ μὴν εἶνε μαζὶ μὲ τὶς νεκρικὲς ταινίες, ἀλλὰ χωριστά, σὲ μορφὴ περιτυλίγματος (ἤ, περικαλύμματος) στὸν αὐτὸ τόπο».*

Ὁ Πέτρος, ὁ θερμότερος τῶν ἀποστόλων, δὲν ἀρκέσθηκε νὰ σκύψῃ στὸν τάφο γιὰ νὰ ἰδῇ, ὅπως ὁ Ἰωάννης, ἀλλ' εἰσῆλθε στὸν τάφο γιὰ νὰ ἰδῇ ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς. Ἂν πρέπῃ ἐπιμελῶς νὰ ἐξετάζωμε ἄλλα πράγματα, πόσο μᾶλλον ἐπιμελῶς πρέπει νὰ ἐξετάζωμε τὰ θρησκευτικὰ πράγματα, ἀνώτερα καὶ συμφορώτερα τῶν ἄλλων πραγμάτων. Βεβαίως πολλὰ θρησκευτικὰ πράγματα εἶνε δύσκολα καὶ δυσερεύνητα. Ἀλλ' ὅσο δυνάμεθα, πρέπει νὰ τὰ ἐρευνοῦμε. Προπάντων νὰ ἐρευνοῦμε τὶς Γραφές.

Ὁ Πέτρος δὲν δειλίασε καὶ δὲν αἰσθάνθηκε καμμία ταραχὴ γιὰ τὴν εἴσοδό του στὸν τάφο τοῦ Κυρίου. Εἰσῆλθε σ' αὐτὸν ἀφόβως. Καὶ ἀπὸ τὸ παράδειγμά του παρακινήθηκε καὶ εἰσῆλθε καὶ ὁ Ἰωάννης (στίχ. 8). Ἐμεῖς συνήθως ἔχουμε δυσάρεστο αἴσθημα καὶ κάποια ταραχὴ ἀπέναντι τοῦ τάφου. Ἀλλ' ἂς μὴ αἰσθανώμεθα ἔτσι. Ἂς μὴ φοβούμεθα νὰ περάσωμε ἀπὸ νεκροταφεῖα καὶ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τάφους. Καὶ προπάντων ἂς μὴ μᾶς ταράσσῃ ἡ σκέψι, ὅτι καθένας ἀπὸ μᾶς θὰ ἀποθάνῃ καὶ θὰ εἰσέλθῃ σὲ τάφο. Ἀπέθανε καὶ εἰσῆλθε σὲ τάφο ὁ Χριστός, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός. Ἂς μὴ μᾶς «κακοφαίνεται», ὅτι θὰ ἀποθάνωμε καὶ θὰ κατεβοῦμε σὲ τάφο καὶ ἐμεῖς οἱ μικροὶ καὶ ἁμαρτωλοί. Ἂς σκεπτώμεθα, ὅτι μὲ τὴν κάθοδό του σὲ τάφο ὁ Χριστὸς κατέστησε τὸν τάφο πηγὴ ζωῆς. Τὴ μεγάλη καὶ ἐπιφανῆ ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας καὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως οἱ εὐσεβεῖς θὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τοὺς τάφους ἔνδοξοι, ὅμοιοι μὲ τὸν ἀναστάντα Κύριο. Τὶς ταπεινώσεις τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς θὰ διαδεχθῇ ἡ ἀπερίγραπτη δόξα.

Ὅπως στὸν προηγούμενο στίχ. 5 ὁ εὐαγγελιστὴς εἶπε γιὰ τὸν ἑαυτό του, «*καὶ βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια*», ἔτσι στὸν παρόντα στίχ. 6 λέγει γιὰ τὸν Πέτρο, **«καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα»**. Ὅπως ἐπίσης στὴν πρώτη περίπτωσι, ἔτσι καὶ στὴ δεύτερη περίπτωσι δὲν ἀναφέρονται τὰ **«ὀθόνια»** ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς **«κείμενα»**, εὑρισκόμενα δηλαδὴ στὴ θέσι τους, στὴ μορφὴ περικαλυμμάτων, σὰν νὰ μὴν εἶχε φύγει τὸ σῶμα ἀπ' αὐτά, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθοῦσαν νὰ τὸ περικαλύπτουν.

Ὁ Πέτρος κατὰ τὸν παρόντα στίχ. 7 βλέπει στὸν τάφο καὶ **«τὸ σουδάριον»**, τὸ περικάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ Ἰησοῦ. Καὶ δὲν λέγεται ἁπλῶς, ὅτι τὸ βλέπει, ἀλλὰ περιγράφεται καὶ πῶς τὸ βλέπει. Δὲν τὸ βλέπει ἀτάκτως ἐρριμμένο. Δὲν τὸ βλέπει **«μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον»**, νὰ εἶνε δηλαδὴ μαζὶ μὲ τὰ ὀθόνια, ἀλλὰ **«χωρὶς»**, χωριστὰ ἀπὸ τὰ ὀθόνια, ὅπως ἡ κεφαλὴ ἡ περικαλυφθεῖσα μὲ τὸ σουδάριο διὰ τοῦ λαιμοῦ χωριζόταν ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο σῶμα τὸ περικαλυφθὲν μὲ τὰ ὀθόνια. Ἀκριβέστερα, τὸ σουδάριο ἦταν **«ἐντε-**

τυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον». Τὸ ***«ἐντετυλιγμένον»*** σημαίνει, ὅτι τὸ σουδάριο ἦταν σὲ σχῆμα περιτυλίγματος, περικαλύμματος. Ἡ δὲ φράσι ***«εἰς ἕνα τόπον»*** δὲν σημαίνει «σ' ἕνα μέρος». Τί; Ἦταν δυνατὸ νὰ μὴ βρίσκεται τὸ σουδάριο σ' ἕνα μέρος, ἀλλὰ νὰ βρίσκεται σὲ πολλὰ μέρη; Καὶ δὲν περίττευε νὰ λεχθῇ, ὅτι βρισκόταν σὲ κάποιο μέρος τοῦ τάφου; Ἡ ἔννοια τῆς φράσεως ***«εἰς ἕνα τόπον»*** εἶνε ἄλλη. Σ' αὐτὴ τὴ φράσι τὸ ***«εἷς»*** δὲν σημαίνει «ἕνας», ἀλλὰ σημαίνει *«ὁ αὐτός»*, ὅπως π.χ. στὸ Ἀριθ. θ' 14, *«Νόμος εἷς* (=ὁ αὐτὸς) *ἔσται ὑμῖν καὶ τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ αὐτόχθονι τῆς γῆς»*, καὶ στὸ Ἑβρ. β' 11, *«Ὅ τε ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς* (=ἀπὸ τὸν αὐτὸ) πάντες». Συνεπῶς ἡ φράσι ***«εἰς ἕνα τόπον»*** σημαίνει *«στὸν αὐτὸ τόπο»*.

Ὅπως τὰ ὀθόνια ἦταν στὴ θέσι τους, στὸν αὐτὸ τόπο, ὅπου εἶχαν τεθῇ κατὰ τὴν περιτύλιξι τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι καὶ τὸ σουδάριο ἦταν στὴ θέσι του, στὸν αὐτὸ τόπο, ὅπου εἶχε τεθῇ κατὰ τὴν περιτύλιξι τῆς κεφαλῆς τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως ὥριμος καρπὸς φεύγει ἀπὸ τὸ κέλυφος καὶ ἀφήνει τὸ κέλυφος ὅπως ἦταν, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἔφυγε ἀπὸ τὰ ὀθόνια καὶ τὸ σουδάριο καὶ τὰ ἄφησε ὅπως ἦταν. Θαυμαστό, ὅτι μέσα στὸν τάφο βρέθηκαν τὰ ὀθόνια καὶ τὸ σουδάριο. Τεκμήριο τῆς ἀναστάσεως τοῦ σώματος. Ἀλλὰ θαυμαστότερο, ὅτι τὰ ὀθόνια καὶ τὸ σουδάριο βρέθηκαν ὅπως ἀκριβῶς ἦταν, σὰν νὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶνε μέσα σ' αὐτὰ ὁ Ἰησοῦς. Ἄνθρωπος δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐπινοήσῃ τέτοιο πρᾶγμα. Τέτοιο φαινόμενο εἶνε μοναδικὸ θαῦμα. Καὶ ὁ Ἰωάννης τὸ ἔγραψε, διότι αὐτὸς καὶ ὁ Πέτρος ὑπῆρξαν αὐτόπτες μάρτυρές του.

Ἀφοῦ τὰ νεκρικὰ σάβανα ἔμειναν μέσα στὸν τάφο, ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε γυμνός. Βεβαίως κατὰ τὶς ἐμφανίσεις του ὁ ἀναστὰς Κύριος δὲν ἐμφανιζόταν γυμνός, ἐμφανιζόταν μὲ ἔνδυμα. Ἔνδυμα φαινομενικό. Καὶ ἡ ἁγιογραφία ἀπὸ εὐλάβεια δὲν εἰκονίζει τὸν ἀναστάντα Κύριο γυμνό. Γιατί δὲ ὁ Κύριος ἀναστήθηκε γυμνός; Διότι ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα πρὸ τῆς πτώσεως ἦταν γυμνοί. Καὶ δὲν αἰσχύνονταν, διότι ἦταν ἀθῷοι καὶ ἀπονήρευτοι. Μετὰ τὴν ἁμαρτία εἰσέβαλε στὸν ἄνθρωπο ἡ πονηρία. Ὁ δὲ Χριστὸς ἀναστήθηκε γυμνός, διότι ἀντικειμενικῶς, ἐν τῷ προσώπῳ του, ἐπανέφερε τὸν ἄνθρωπο στὴν προπτωτικὴ κατάστασι. Γιὰ τοὺς εὐσεβεῖς τὸ ἀντικειμενικὸ θὰ γίνῃ ὑποκειμενικὸ μὲ τὴν ἔνδοξη ἀνάστασί τους κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας. Ὡς πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς, αὐτοὶ καὶ μετὰ τὴν κοινὴ ἀνάστασι δὲν θὰ παύσουν νὰ αἰσχύνωνται, ὅπως οἱ πρωτόπλαστοι μετὰ τὴν πτῶσι. Θὰ ἀναστηθοῦν καὶ αὐτοί, ἀλλ' *«εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον»* (Δαν. ιβ' 2).

Στίχ. 8-10: ***«Τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν· οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφὴν ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί».***

Τὸ ***«οὐδέπω»*** σημαίνει *«ποτὲ μέχρι τότε»*. Τὸ ***«γὰρ»*** ἐδῶ εἶνε μεταβατικό, ἐξηγεῖται *«δέ»*. Τὸ ***«ᾔδεισαν»*** εἶνε παρατατικὸς τοῦ «οἶδα», τὸ ὁποῖον ἐδῶ σημαίνει *«συνειδητοποιῶ»*. Καὶ τὸ ***«δεῖ»*** σημαίνει *«πρόκειται»*.

Μεταφράζουμε: *«Τότε δὲ μπῆκε μέσα καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, ποὺ ἔφθασε στὸ μνῆμα πρῶτος, καὶ εἶδε καὶ πίστευσε. Ποτὲ δὲ μέχρι τότε δὲν συνειδητοποίησαν τὴ Γραφικὴ μαρτυρία, ὅτι πρόκειται ν' ἀναστηθῇ ἐκ νεκρῶν. Ἔτσι οἱ μαθηταὶ ἔφυγαν καὶ γύρισαν πάλι στὰ καταλύματά τους»*.

«Τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητής». Θερμὸς καὶ ὁρμητικὸς ὁ Πέτρος εἰσῆλθε στὸν τάφο, γιὰ νὰ ἰδῇ ἐκ τοῦ πλησίον τὰ νεκρικὰ σάβανα, τὸ παράδοξο φαινόμενο, ὅτι αὐτὰ ἦταν ἐκεῖ, ἐνῷ τὸ σῶμα ἔλειπε. Τὸ παράδειγμα τοῦ Πέτρου ἔδωσε θάρρος στὸν Ἰωάννη καὶ εἰσῆλθε καὶ αὐτὸς στὸν τάφο. Τὰ παραδείγματα θαρραλέων ἀνθρώπων δύνανται νὰ βοηθοῦν διστακτικοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ δείχνουν καὶ αὐτοὶ θάρρος. Ἡ ζωὴ συναντᾷ δυσκολίες καὶ κινδύνους, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων διστάζει κανεὶς νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ προβῇ σὲ θαρραλέες πράξεις. Ἀλλ' ὅταν βλέπῃ ἄλλους, καὶ μάλιστα πνευματικοὺς ἀδελφούς, νὰ προχωροῦν μὲ θάρρος καὶ ν' ἀντιμετωπίζουν δυσκολίες καὶ κινδύνους, ἐνθαρρύνεται, μὲ τὴ βοήθεια καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Ἀφοῦ ὁ Ἰωάννης εἰσῆλθε στὸν κενὸ τάφο καὶ εἶδε τὸ θαυμαστό, ὑπερθαύμαστο καὶ μοναδικὸ φαινόμενο νὰ εἶνε ἐκεῖ τὰ ὀθόνια καὶ τὸ σουδάριο στὸν αὐτὸ ἀκριβῶς τόπο, τὸν ὁποῖο καταλάμβαναν ὡς περιτυλίγματα τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ, θαύμασε τὸ θαῦμα καὶ ***«ἐπίστευσε»*** στὸ ἄλλο θαῦμα, τὸ μεγαλύτερο ὅλων τῶν θαυμάτων τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ ἑνικοὶ τοῦ Ἰωάννου γιὰ τὸν ἑαυτό του στὸ στίχ. 8 ***«εἶδε»*** καὶ ***«ἐπίστευσεν»*** εἶνε ἀξιοσημείωτοι. Διότι προηγουμένως ὁ εὐαγγελιστὴς γιὰ τοὺς δύο μαθητάς, τὸν Πέτρο καὶ τὸν ἑαυτό του, ὡμίλησε κατὰ πληθυντικό (*«ἤρχοντο»*, στίχ. 3, *«ἔτρεχον»*, στίχ. 4), ἐπίσης δὲ καὶ στὸν ἑπόμενο στίχ. 9 (*«οὐδέπω ᾔδεισαν»*). Γιατί στὸ στίχ. 8 ὁμιλεῖ σὲ ἑνικό, ἀναφερόμενος μόνο στὸν ἑαυτό του; Τοῦτο βεβαίως

πράττει σκοπίμως. Διότι θέλει νὰ δώση τὴν προσωπική του μαρτυρία ἀπὸ τὴν προσωπική του πεῖρα. Δὲν δύναται νὰ μαρτυρήση περὶ τοῦ ἄλλου μαθητοῦ, μαρτυρεῖ ὅμως περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Καὶ θέλει νὰ μᾶς μυήση στὴν ἀλησμόνητη προσωπική του πεῖρα, ἡ ὁποία τὸν ἔκανε νὰ πιστεύση στὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Πέτρος δὲν φαίνεται νὰ πίστευσε μετὰ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ τάφου. Τὸ Λουκ. κδ' 12 λέγει, ὅτι μετὰ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ τάφου *«ἀπῆλθε πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός»*, δὲν λέγει, ὅτι πίστευσε. Ὁ Πέτρος φαίνεται, ὅτι πίστευσε μετὰ τὴν ἐμφάνισι σ' αὐτὸν τοῦ ἀναστάντος Κυρίου (Λουκ. κδ' 34, Α' Κορ. ιε' 5). Ὁ Ἰωάννης, λόγῳ τῆς παρθενικῆς ἁγνότητός του καὶ τῆς μεγαλύτερης ἀγάπης του πρὸς τὸ Χριστό, εἶχε ἰσχυρότερο πνευματικὸ αἰσθητήριο καὶ πίστευσε ἐνωρίτερα ἀπὸ τὸν Πέτρο. Ὅπως προέδραμε τοῦ Πέτρου στὴν ἐπίσκεψι τοῦ τάφου, ἔτσι προέδραμε αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἄλλων ἀκολούθων τοῦ Χριστοῦ, στὴν πίστι τῆς ἀναστάσεως. Ὁ Ἰωάννης ἔχει τὸ πρωτεῖο τῆς πίστεως στὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Ὅτι ὁ Ἰωάννης εἶχε ἰσχυρότερο πνευματικὸ αἰσθητήριο, αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τοῦτο: Ὅταν οἱ μαθηταὶ ψάρευαν καὶ ὁ ἀναστὰς Κύριος ἐμφανίσθηκε στὸν αἰγιαλό, οἱ ἄλλοι μαθηταὶ δὲν τὸν ἀναγνώρισαν, ὁ Ἰωάννης τὸν ἀναγνώρισε καὶ εἶπε στὸν Πέτρο, *«Ὁ Κύριός ἐστι!»* *Ὁ Κύριος εἶνε!* (κα' 7).

Ἀλλ' ὅλοι καὶ ὁ Ἰωάννης βράδυναν νὰ πιστεύσουν στὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Γραφὴ προφήτευε καὶ τὰ μέχρι θανάτου πάθη τοῦ Μεσσία, καὶ τὴν ἀνάστασί του. Ἀναφέρουμε τρεῖς προφητεῖες. Στὸν Ψαλμὸ ιε', στίχ. 9-10, ὁ Μεσσίας ἀπευθυνόμενος στὸ Θεὸ Πατέρα λέγει: *«Ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν»*. *Ἀκόμη καὶ τὸ σῶμα μου θὰ κατοικήση στὸν τάφο μὲ ἀσφάλεια. Διότι δὲν θὰ ἐγκαταλείψης τὴν ψυχή μου στὸν ᾅδη, οὔτε θ' ἀφήσης τὸν ὅσιό σου νὰ γνωρίση φθορά* (σῆψι, ἀποσύνθεσι). Σαφὴς προφητεία γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Μεσσία (Βλέπε Πράξ. β' 26-27, 31). Στὸν Ψαλμὸ κα' καὶ στὸ πρῶτο μέρος αὐτοῦ ὁ Μεσσίας προφητεύει τὰ πάθη του μὲ πολλὲς λεπτομέρειες, καὶ στοὺς στίχ. 16, 17 τὸ θάνατό του διὰ σταυρώσεως. Στὸ δεύτερο δὲ μέρος τοῦ Ψαλμοῦ ὁ τόνος γίνεται θριαμβευτικός. Ὁ Μεσσίας προσευχήθηκε στὸ Θεὸ νὰ τὸν σώση καὶ ἡ προσευχή του εἰσακούσθηκε, ὁ Θεὸς τὸν ἔσωσε, καὶ γι' αὐτὸ ὁ Μεσσίας λέγει, ὅτι θὰ ἐκπληρώση τὸ

τάμα του προσφέροντας θυσία (στίχ. 26-27), θυσία σωτηρίου, εὐχαριστία γιὰ τὴ σωτηρία του. Ἀλλὰ σωτηρία μετὰ τὸ θάνατο εἶνε ἡ ἀνάστασι (Πρβλ. Ἑβρ. ε' 7). Στὸ νγ' κεφάλαιο τοῦ Ἡσαΐα, ὅπου περιγράφονται τὰ μέχρι θανάτου πάθη τοῦ Μεσσία, στὸ στίχ. 10 γράφεται: «*Καὶ Κύριος βούλεται καθαρίσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς πληγῆς*». Προφανῶς διὰ τῆς φράσεως αὐτῆς προφητεύεται ἡ ἀνάστασι τοῦ Μεσσία.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Γραφῆς, ἡ ὁποία ὡς θεόπνευστη εἶνε τὸ ἀπολύτως βέβαιο καὶ πειστικὸ κείμενο, οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἔπρεπε νὰ μὴ βραδύνουν νὰ πιστεύσουν στὴν ἀνάστασί του, ἀφοῦ ἄλλωστε ἄκουσαν καὶ τὶς προρρήσεις τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὰ πάθη καὶ τὴν ἀνάστασί του. Ἀλλ' ***«οὐδέπω ᾔδεισαν τὴν Γραφὴν ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι»***. Δὲν κατάλαβαν καὶ δὲν συνειδητοποίησαν ποτὲ τὶς προφητεῖες τῆς Γραφῆς, ὅτι πρόκειται ν' ἀναστηθῇ ἐκ νεκρῶν. Ἐπίσης δὲν ἐννόησαν τὶς προρρήσεις τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὰ πάθη καὶ τὴν ἀνάστασί του. Κατὰ τὸ Λουκ. ιη' 34, «*Οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα*». *Τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν κατάλαβαν, διότι ἡ σημασία αὐτοῦ τοῦ λόγου ἦταν κρυμμένη ἀπ' αὐτούς· ναί, δὲν καταλάβαιναν τὰ λεγόμενα.* Καὶ ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος πίστευσε πρῶτος στὴν ἀνάστασι, βράδυνε νὰ πιστεύσῃ. Ἐνῷ ἤδη ἔπρεπε νὰ εἶχε πιστεύσει ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Γραφῆς καὶ τῶν προρρήσεων τοῦ Ἰησοῦ, πίστευσε κατόπιν, ὅταν εἶδε τὸν τάφο κενό. Μὲ τὴ φράσι δέ, ***οὐδέπω ᾔδεισαν τὴν γραφήν κλπ.»***, ἀναγνώρισε τὸ σφάλμα τῆς ἀγνοίας τοῦ νοήματος τῶν προφητειῶν γιὰ τὰ πάθη καὶ τὴν ἀνάστασι τοῦ Μεσσία.

Οἱ μαθηταὶ καὶ γενικώτερα οἱ Ἰουδαῖοι καὶ μάλιστα οἱ ραββῖνοι δὲν μποροῦσαν νὰ φαντασθοῦν Μεσσία ν' ἀνασταίνεται, διότι δὲν μποροῦσαν νὰ φαντασθοῦν Μεσσία νὰ ὑφίσταται πάθη καὶ θάνατο. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς ὡμίλησε γιὰ πάθη, θάνατο καὶ ἀνάστασί του, ὁ Πέτρος τὸν ἐπιτίμησε λέγοντας: «*Ἵλεώς σοι, Κύριε! Οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο*» (Ματθ. ιστ' 22). *Μὴ γένοιτο, Κύριε! Νὰ μὴ σοῦ συμβῇ αὐτό.* Οἱ Ἰουδαῖοι ἤθελαν Μεσσία μὲ δόξα, ὄχι μὲ ταπεινώσεις. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ὥρισε καὶ οἱ προφῆτες προφήτευσαν πρῶτα ταπεινώσεις τοῦ Μεσσία διὰ παθημάτων, καὶ ἔπειτα δόξα διὰ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἄλλων ἐνδόξων γεγονότων. Ἐλέγχοντας ὁ ἀναστὰς Κύριος τοὺς δύο μαθητάς, οἱ ὁποῖοι πήγαιναν στοὺς Ἐμμαούς, εἶπε: «*Ὦ ἀνόητοι καὶ βρα-*

δεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται! Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ;» (Λουκ. κδ' 25-26). Στὸ Λουκ. κδ' 45 γράφεται, ὅτι ὁ ἀναστὰς Κύριος ἐμφανισθεὶς στοὺς μαθητὰς *«διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς Γραφάς», ἄνοιξε τὸ νοῦ τους, γιὰ νὰ καταλαβαίνουν τὶς Γραφές* (Πρβλ. Πράξ. ιστ' 14).

Ὡς χριστιανοὶ εἴμεθα μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ. Οἱ πιστοὶ ἀρχικῶς ὠνομάζονταν μαθηταί, ἔπειτα δὲ ὠνομάσθηκαν χριστιανοί. Ὁ Λουκᾶς γράφει: *«Ἐγένετο χρηματίσαι πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς»* (Πράξ. ια' 26). *Συνέβη πρῶτα στὴν Ἀντιόχεια οἱ μαθηταὶ νὰ ὀνομασθοῦν χριστιανοί.* Ὡς μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ὀφείλουμε νὰ ἔχωμε καὶ νὰ μελετοῦμε βιβλίο. Μαθητὴς χωρὶς βιβλίο καὶ μελέτη τοῦ βιβλίου δὲν νοεῖται. Βιβλίο δὲ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, τῶν χριστιανῶν, εἶνε ἡ Ἁγία Γραφή. Εἶνε τὸ ἀνώτερο ὅλων τῶν βιβλίων, ποὺ ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν στὸν κόσμο, ἀσυγκρίτως ἀνώτερο, διότι εἶνε θεόπνευστο. Καὶ μὲ τὴν πίστι στὸ Θεό, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ καὶ ἀποκαλύπτεται στὴν Ἁγία Γραφή, γίνονται θαύματα. Ἀλλ' ἔχουν ὅλοι καὶ μελετοῦν ὅλοι οἱ χριστιανοί, οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἁγία Γραφή, τῆς ὁποίας ἡ θεοπνευστία βεβαιώνεται μὲ θαύματα; Δυστυχῶς οὔτε ἔχουν ὅλοι στὸ σπίτι τους τὸ βιβλίο τοῦ Θεοῦ, οὔτε τὸ μελετοῦν ὅλοι, ὅσοι τὸ ἔχουν. Εἶνε ἀνάγκη γιὰ ἀνώτερη γνῶσι, θεογνωσία, ἀνθρωπογνωσία, γνῶσι τοῦ προορισμοῦ μας καὶ σωτηρία νὰ ἔχωμε ὅλοι καὶ νὰ μελετοῦμε ὅλοι τὴν Ἁγία Γραφὴ τακτικά. Καὶ ἐπειδὴ στὴν Ἁγία Γραφὴ ὑπάρχουν καὶ δυσνόητα χωρία, ἀλλὰ καὶ χωρία, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν δυσνόητα ἐσφαλμένες ἀνθρώπινες ἀντιλήψεις καὶ προκαταλήψεις, ὅπως τῶν Ἰουδαίων ὡς πρὸς τὸ Μεσσία, γι' αὐτὸ νὰ παρακαλοῦμε τὸ Χριστὸ νὰ διανοίγῃ τὸ νοῦ μας, γιὰ νὰ καταλαβαίνωμε καὶ νὰ συνειδητοποιοῦμε τὶς μεγάλες καὶ σωτήριες ἀλήθειες τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψι καὶ τὴν ἐξέτασι τοῦ τάφου ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἐπέστρεψαν στὰ καταλύματά τους. Ὁ δὲ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει τὴ μητέρα τοῦ Κυρίου *«εἰς τὰ ἴδια»* (ιθ' 27), *μαζί του,* ἀσφαλῶς ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ σ' αὐτή, χωρὶς καμμία ἐπιβράδυνσι, τὸ χαρμόσυνο γεγονός, ὅτι ὁ Υἱός της ἀναστήθηκε καὶ μέσα στὸν τάφο ἄφησε τὰ νεκρικὰ σάβανα, τεκμήρια τῆς ἀναστάσεώς του.

Ὁ ἀναστὰς Ἰησοῦς ἐμφανίζεται στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνή

Στίχ. 11-12: ***«Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τῷ μνημείῳ κλαίουσα ἔξω. Ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ».***

Τὸ ***«εἱστήκει»***, ὑπερσυντέλικος τοῦ «ἵσταμαι», σημαίνει *«στεκόταν»*. Τὸ ***«παρέκυψεν»***, ἀόριστος τοῦ «παρακύπτω», σημαίνει *«ἔσκυψε καὶ κοίταξε»*. Τὸ ***«ποσὶν»*** εἶνε δοτικὴ πληθυντικοῦ τοῦ οὐσιαστικοῦ «πούς», τὸ ὁποῖο σημαίνει *«πόδι»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἡ Μαρία ὅμως στεκόταν ἔξω ἀπὸ τὸ μνῆμα καὶ ἔκλαιε. Καὶ καθὼς ἔκλαιε, ἔσκυψε καὶ κοίταξε στὸ μνῆμα, καὶ βλέπει δύο ἀγγέλους μὲ λευκὰ ἐνδύματα νὰ κάθωνται, ὁ ἕνας πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ ὁ ἄλλος πρὸς τὸ μέρος τῶν ποδιῶν, ὅπου ἦταν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ».*

Συμφώνως πρὸς τὸν προηγούμενο στίχ. 10 οἱ δύο μαθηταί, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, μετὰ τὴν ἐπίσκεψί τους στὸν τάφο ἐπέστρεψαν στὰ καταλύματά τους. Ἀλλ᾽ ἡ Μαρία στεκόταν στὸν τάφο, ἐπέμενε στὸν τόπο, ὅπου εἶχε ταφῆ ὁ Κύριός της. Ὅπως λέγει ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, *«Καθ᾽ ὃν χρόνον οἱ ἄνδρες ἐπέστρεφαν, τὸ ἀσθενέστερο φῦλο προσηλωνόταν στὸν τόπο ἀπὸ ἰσχυρότερη ἀγάπη»*. Ἡ γυναῖκα εἶνε συναισθηματικὴ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Ἐλέχθη, ὅτι ἡ Θρησκεία εἶνε συναίσθημα. Καὶ πῶς ὄχι; Ἡ ἀγάπη δὲν εἶνε ἡ μεγαλύτερη ἀρετή; Καὶ ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης δὲν εἶνε ἡ μεγαλύτερη τῶν ἐντολῶν; Ναί, πρωτεύει ἡ ἀγάπη. Ἡ δὲ ἀγάπη εἶνε συναίσθημα, τὸ εὐγενέστερο ὅλων τῶν συναισθημάτων. Ἡ Μαρία ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀγάπη της πρὸς τὸν Κύριο ἔκλαιε. Τὰ μάτια της, ποὺ ἀναζητοῦσαν τὸν Κύριο καὶ δὲν τὸν ἔβλεπαν, ἔγιναν βρύσες δακρύων. Ἔκλαιε, διότι στὴ σκέψι καὶ στὴ μνήμη της ἦταν ἔντονα τὰ φρικτὰ παθήματα τοῦ Ἰησοῦ, ἰδίως ἡ σταύρωσι, τὸ φρικτότερο ἀπὸ ὅλα τὰ παθήματα. Ἔκλαιε, διότι μὲ τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ μαθήτριες ἔχαναν τὸν ἀγαπημένο καὶ ἀσύγκριτο Διδάσκαλό τους. Ἔκλαιε, καὶ διότι δὲν βρῆκε στὸν τάφο τὸ σῶμα τοῦ Διδασκάλου.

Ἡ Μαρία δὲν ἔκλαιε μόνο στὸν τάφο, ἀσφαλῶς ἔκλαιε καὶ προηγουμένως γιὰ τὰ πάθη τοῦ Κυρίου. Ὄχι δὲ μόνον ἡ Μαρία, ἀλλὰ καὶ ἄλλες γυναῖκες, μαθήτριες τοῦ Ἰησοῦ, ἔκλαυσαν γιὰ τὸ μαρτύριό του. Στὴν πορεία τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Γολγοθᾶ *«ἠκολούθει αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν, αἳ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν»* (Λουκ. κγ' 27). Θρῆνος καὶ κοπετὸς ἀπὸ πολλὲς γυναῖκες. Ἄλλοι εὐφραίνονταν καὶ γελοῦσαν καὶ κάγχαζαν γιὰ τὸ μαρτύριο τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἄλλοι αἰσθάνονταν σπαραγμὸ καρδίας. Μαζὶ καὶ οἱ δύο, ἀνάμικτοι ἄνθρωποι μὲ ἀπανθρώπους! Ἔτσι συμβαίνει σ' αὐτὸ τὸν κόσμο. Ἀλλὰ θὰ ἔλθη ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι θὰ διαχωρισθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀπανθρώπους, καὶ καθένας θὰ βρεθῇ στὴν ἁρμόζουσα θέσι.

Ἔκλαυσαν γιὰ τὸ Χριστὸ γυναῖκες, μαθήτριες. Ἀλλ' ἔκλαυσαν καὶ ἄνδρες, μαθηταί. Ὅταν ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ εἶδε τὸν ἀναστάντα Κύριο καὶ πῆγε νὰ τὸ ἀναγγείλῃ στοὺς μαθητάς, τοὺς βρῆκε *«πενθοῦντας καὶ κλαίοντας»* (Μάρκ. ιστ' 10).

Ἐκλεκτὲς ψυχὲς ἔκλαυσαν γιὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πρὸ αὐτῶν ὁ Χριστὸς ἐκδήλωσε βαθειὰ λύπη γιὰ τὰ θλιβερὰ πράγματα, ποὺ συμβαίνουν στοὺς ἀνθρώπους. Ἐν ὄψει τοῦ μνήματος τοῦ Λαζάρου *«ἐδάκρυσε»* (ια' 35). Καὶ *«ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ»* (Λουκ. ιθ' 41). Ἐμεῖς, ὅταν προσφιλῆ σ' ἐμᾶς πρόσωπα, οἰκεῖα, συγγενικά, φιλικά, ἔχουν θλίψεις καὶ πεθαίνουν, ἀσφαλῶς λυπούμεθα καὶ δακρύζουμε. Ἀλλ' ὅταν σκεπτώμεθα τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, συγκινούμεθα καὶ συγκλονιζόμεθα; Καὶ τὴ Μεγάλη Ἑβδομάδα, καὶ ἰδίως τὴ Μεγάλη Παρασκευή, ἔρχονται δάκρυα στὰ μάτια μας γιὰ τὸν Ἐσταυρωμένο; Ἢ μήπως ὁ Ἐσταυρωμένος, ἀντὶ νὰ εἶνε προσφιλέστερος μητρὸς καὶ πατρὸς καὶ τέκνων καὶ λοιπῶν, εἶνε ὀλιγώτερο προσφιλής; Σκεπτόμενοι καὶ κοιτάζοντας τὸν Ἐσταυρωμένο, ἂς ζυγίζωμε καὶ ἂς συγκρίνωμε τὴν ἀγάπη μας πρὸς ἀνθρώπους μὲ τὴν ἀγάπη μας πρὸς τὸ Χριστό, τὴν ἐσταυρωμένη ἀγάπη. Κανεὶς δὲν μᾶς ἀγάπησε τόσο, καὶ κανεὶς δὲν πρέπει νὰ μᾶς συγκινῇ τόσο, ὅσο ὁ Ἐσταυρωμένος.

Κλαίοντας ἡ Μαρία ***«παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον»***, *ἔσκυψε καὶ κοίταξε στὸ μνῆμα*. Φοβόταν νὰ εἰσέλθῃ στὸ μνῆμα. Ἱερὸ δέος κατεῖχε τὴν ψυχή της. Ἀλλὰ κοιτάζοντας στὸν τόπο, ὅπου ὁ Κύριος εἶχε τεθῆ, αἰσθανόταν κάποια ἀνάπαυσι καὶ παρηγοριά. Μεγάλο πρᾶγμα καὶ ἡ θέα τῶν τόπων, ποὺ σχετίζονται μὲ τὸ Χριστό, μάλιστα τοῦ τόπου τῆς σταυρώσεως καὶ τοῦ τόπου τῆς ταφῆς. Οἱ εὐλα-

βεῖς ἐπισκέπτες τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων αἰσθάνονται πολλὴ καὶ ἰδιαίτερη συγκίνησι, καὶ ποθοῦν νὰ ἐπισκέπτωνται πολλὲς φορὲς τὰ μέρη, ὅπου ἔζησε, περπάτησε, κήρυξε, θαυματούργησε, σταυρώθηκε, ἐτάφη καὶ ἀναστήθηκε ὁ Χριστός.

Ἡ Μαρία δὲν εἰσῆλθε στὸν τάφο, ὅπως ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, γιὰ νὰ ἰδῇ τὰ ὀθόνια καὶ τὸ σουδάριο, τεκμήρια τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλ' ὁ Κύριος τὴν ἀξίωσε νὰ ἰδῇ στὸν τάφο ἁγίους ἀγγέλους, ζωντανὰ καὶ οὐράνια τεκμήρια τῆς ἀναστάσεώς του. Οἱ ἄγγελοι ἦταν δύο, διότι *«ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα»* (Δευτ. ιθ' 15, Β' Κορ. ιγ' 1). Δύο μάρτυρες τῆς ἀναστάσεως στὸν τάφο, καὶ μάλιστα οὐράνιοι. Ὑπῆρξαν καὶ ἐπίγειοι μάρτυρες τῆς ἀναστάσεως στὸν τάφο περισσότεροι τῶν δύο, οἱ φρουροὶ τοῦ τάφου Ρωμαῖοι στρατιῶτες. Ἀλλ' οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων ἔθαψαν τὴ μαρτυρία τους καὶ συκοφάντησαν τὴν ἀνάστασι.

Οἱ ἄγγελοι ἐμφανίσθηκαν ***«ἐν λευκοῖς»***, μὲ λευκὲς ἀπαστράπτουσες στολές, συμβολικὲς τῆς καθαρότητος καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ἀλλὰ συμβολικὲς καὶ τῆς δόξας τοῦ ἀναστάντος Κυρίου. Ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ οἱ καλλίτεροι τῶν ἀνθρώπων παρίστανται φοροῦντες ρυπαρὰ ἐνδύματα λόγῳ τῶν ἁμαρτιῶν τους, ὅπως ὁ ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων Ἰησοῦς (Ζαχ. γ' 3). Ζηλεύουμε τοὺς ἀγγέλους μὲ τὶς λευκὲς στολές; Καλὴ αὐτὴ ἡ ζήλεια. Καὶ ἱκανοποιεῖται. Ἐμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι, ἂν εἴμεθα πιστοί, πλύνουμε τὶς ρυπαρὲς στολές μας μὲ τὸ αἷμα τοῦ Ἀρνίου, τὶς λευκαίνουμε (Ἀποκ. ζ' 14) καὶ στὸν ὑπερκόσμιο κόσμο εἴμεθα καὶ ἐμεῖς, ὅπως οἱ ἄγγελοι, ***«ἐν λευκοῖς»***.

Ἡ Μαρία ἀνησύχησε γιὰ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλ' ἡ παρουσία τῶν ἀγγέλων στὸν τάφο ἔδειχνε, ὅτι τίποτε τὸ ἀνησυχητικὸ δὲν συνέβη, ἀλλὰ τὸ σῶμα ἀναστήθηκε. Καὶ ἂν ἡ Μαρία ρωτοῦσε τοὺς ἀγγέλους, θὰ ἄκουε τὴν κοσμοχαρμόσυνη εἴδησι. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐπιφύλασσε νὰ ἰδῇ ἡ Μαρία καὶ ν' ἀκούσῃ τὸν ἴδιο τὸν ἀναστάντα Κύριο.

Οἱ δύο ἄγγελοι στὸν τάφο, ὁ ἕνας πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ ὁ ἄλλος πρὸς τὸ μέρος τῶν ποδιῶν, ὅπου ἦταν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ἕνας δηλαδὴ ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ὑπενθυμίζουν τὰ δύο Χερουβὶμ στὸ ἱλαστήριο τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης, τοποθετημένα στὰ δύο ἄκρα τοῦ ἱλαστηρίου μὲ τὰ πρόσωπα τὸ ἕνα ἀπέναντι τοῦ ἄλλου (Ἐξόδ. κε' 18-19). Ὁ Χριστὸς μὲ τὴ σταυρικὴ θυσία του ἔγινε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας *«ἱλαστήριον»* (Ρωμ. γ' 25. Βλέπε καὶ Α' Ἰωάν. β' 2, δ' 10). Οἱ δύο δὲ ἄγγελοι στὸν τάφο του δὲν εἶνε πλέον φοβερὰ Χερουβὶμ

μὲ φλογερὲς ρομφαῖες ἐναντίον μας (Γεν. γ΄ 23-24), ἀλλ᾽ ἄγγελοι καλῶν ἐπῶν, ὅτι ὁ Χριστὸς μὲ τὴ θυσία καὶ τὴν ἀνάστασί του μᾶς ἐπαναφέρει στὸν παράδεισο μὲ τὴν ἀνώτερη ἔννοια. Ὁ ἐπίγειος παράδεισος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἴχαμε ἐκδιωχθῆ, εἶνε εἰκὼν καὶ σύμβολο τοῦ οὐρανίου παραδείσου, στὸν ὁποῖο τώρα εἰσερχόμεθα δυνάμει τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Στίχ. 13: *«Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι· Γύναι, τί κλαίεις; Λέγει αὐτοῖς· Ὅτι ἦραν τὸν Κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν»*.

Τὸ ***«ἦραν»***, ἀόριστος τοῦ «αἴρω», σημαίνει *«πῆραν»*. Καὶ τὸ ***«οὐκ οἶδα»*** σημαίνει *«δὲν ξέρω»*.

Μεταφράζουμε: *«Καὶ τῆς λέγουν ἐκεῖνοι: "Γυναῖκα, γιατί κλαίεις;". Τοὺς λέγει: "Διότι πῆραν τὸν Κύριό μου καὶ δὲν ξέρω ποῦ τὸν ἔθεσαν"»*.

Οἱ ἄγγελοι, βλέποντας τὴ Μαρία νὰ κλαίῃ, εἶπαν σ᾽ αὐτή: ***«Γύναι, τί κλαίεις;»***. Κατὰ μία ἑρμηνεία αὐτὸς ὁ λόγος τῶν ἀγγέλων ἔχει τὴν ἑξῆς ἔννοια: Γυναῖκα, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ κλαίῃς, παῦσε νὰ κλαίῃς. Κατ᾽ ἄλλη ὅμως ἑρμηνεία, τὴν πιθανώτερη, λέγοντας οἱ ἄγγελοι, ***«Γύναι, τί κλαίεις;»***, μὲ τὴν ἐρώτησι δίνουν ἀφορμὴ ν᾽ ἀνοιχθῇ διάλογος μὲ τὴ Μαρία, καὶ κατὰ τὸ διάλογο νὰ τὴν πληροφορήσουν γιὰ τὴν ἀνάστασι. Ἀλλὰ λόγῳ τῆς παρουσίας τοῦ ἰδίου τοῦ Κυρίου ὁ διάλογος δὲν ἔγινε.

Ὁπωσδήποτε μὲ τὴν ἐρώτησι ***«τί κλαίεις;»*** οἱ ἄγγελοι ἐκφράζουν ἐνδιαφέρον καὶ συμπάθεια γιὰ τὶς ἀνθρώπινες λύπες. Οἱ κακοὶ ἄγγελοι, οἱ δαίμονες, εἶνε ἐχθροί μας καὶ μᾶς ἀντιπαθοῦν καὶ μᾶς πολεμοῦν, ἐνῷ οἱ ἀγαθοὶ ἄγγελοι εἶνε φίλοι μας καὶ μᾶς συμπαθοῦν καὶ μᾶς βοηθοῦν. Γίνονται ὑπηρέτες μας! Ὁ ἀπόστολος λέγει γιὰ τοὺς καλοὺς ἀγγέλους: *«Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;»* (Ἑβρ. α΄ 14). *Δὲν εἶνε ὅλοι ὑπηρετικὰ πνεύματα, ποὺ ἀποστέλλονται γιὰ νὰ διακονοῦν ἐκείνους, ποὺ μέλλουν νὰ κληρονομήσουν σωτηρία;* Ἀφοῦ δὲ οἱ ἄγγελοι, ποὺ εἶνε ἄλλης φύσεως, μᾶς συμπαθοῦν καὶ μᾶς βοηθοῦν, πρέπει καὶ ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ποὺ εἴμεθα τῆς αὐτῆς φύσεως, νὰ συμπαθοῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο.

Στὴν ἐρώτησι τῶν ἀγγέλων ἡ Μαρία ἀπαντᾷ τόσο ἁπλά, σὰν νὰ ὡμιλοῦσε σὲ ἀνθρώπους. Ἀντὶ νὰ ἐκπλαγῇ ἀπὸ τὴν ἐμφάνισι καὶ παρουσία στὸν τάφο τῶν οὐρανίων ἀπεσταλμένων καὶ νὰ καταλάβῃ, ὅτι αὐτὴ ἡ ἐμφάνισι καὶ παρουσία ἔχει σχέσι πρὸς τὸ μεγάλο Νεκρό,

καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ πληροφορηθῇ ἀπ' αὐτοὺς τί συνέβη καὶ δὲν ὑπάρχει τὸ σῶμα του στὸν τάφο, αὐτή, κατακυριευμένη ἀπὸ τὴν ἰδέα, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ μετατοπίσθηκε, ἐκφράζει τὴ θλῖψι της γιὰ τὴν ὑποτιθεμένη μετατόπισι τοῦ σώματος σὲ τόπο ἄγνωστο. Περὶ ἀναστάσεως οὐδεὶς λογισμός!

Καὶ ἐμεῖς πολλὲς φορές, ὅπως ἡ Μαρία, πάσχουμε καὶ ὑποφέρουμε ἀπὸ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐννοοῦμε, ἀλλὰ παρανοοῦμε, ἐνῷ, ἂν συλλαμβάναμε τὸ ἀληθὲς νόημά τους, θὰ χαιρόμασταν. Δυσκολίες καὶ δοκιμασίες τῆς ζωῆς θεωροῦμε πράγματα κακά, καὶ θλιβόμεθα, ἐνῷ, ἂν ἑρμηνεύαμε ὀρθῶς, θὰ καταλαβαίναμε, ὅτι συμβαίνουν γιὰ τὸ καλό μας, καὶ θὰ αἰσθανόμασταν χαρά. Ὁ κενὸς τάφος δὲν σήμαινε μετατόπισι καὶ ἐξαφάνισι τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως νόμιζε ἡ Μαρία, ἀλλ' ἀνάστασι, καὶ συνεπῶς δὲν ἔπρεπε νὰ προκαλῇ θλῖψι, ἀλλὰ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασι καὶ εὐφροσύνη ἀπερίγραπτη. Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δίνῃ φωτισμό, γιὰ νὰ ἑρμηνεύωμε ὀρθῶς τὰ φαινόμενα τῆς δοκιμαστικῆς αὐτῆς ζωῆς καὶ νὰ αἰσθανώμεθα εὐτυχεῖς καὶ ὄχι δυστυχεῖς.

«Ἦραν τὸν Κύριόν μου καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν», εἶπε ἡ Μαρία στοὺς ἀγγέλους. Ἄξιο παρατηρήσεως, ὅτι προηγουμένως ἡ Μαρία εἶπε *«οὐκ οἴδαμεν»* (στίχ. 2), ἐνῷ τώρα λέγει ***«οὐκ οἶδα»***. Ὁ πληθυντικὸς στὴν προηγουμένη περίπτωσι ἐξηγεῖται, διότι τότε ἡ Μαρία ἦταν μαζὶ μὲ ἄλλες μυροφόρες, ἐνῷ τώρα χρησιμοποιεῖ ἑνικό, διότι εἶνε μόνη.

Ἡ Μαρία δὲν εἶχε πίστι στὴν ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ, οὔτε κἂν λογισμὸ περὶ ἀναστάσεώς του. Εἶχεν ὅμως ἀγάπη, ἀρετὴ μεγαλύτερη τῆς πίστεως καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Ἀγαποῦσε τὸν Ἰησοῦ μὲ πολὺ μεγάλη ἀγάπη. Στὴ φράσι ***«ἦραν τὸν Κύριόν μου»*** τὸ ***«μου»*** δείχνει τρυφερωτάτη ἁγία ἀγάπη πρὸς τὸν Ἰησοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Μαρία εἶχε ἀγάπη στὸ Χριστό, πολὺ μεγάλη ἀγάπη, γι' αὐτὸ στὴν ἀγάπη ἀκολούθησε ἡ πίστι στὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ κατόπιν ἐμφανίσεως σ' αὐτὴ τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ, μάλιστα στὴν πρώτη ἐμφάνισί του μετὰ τὴν ἀνάστασι.

Στίχ. 14: ***«Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστι».***

Τὸ ***«ἑστώς»***, μετοχὴ παρακειμένου τοῦ «ἵσταμαι», σημαίνει *«ἱστάμενος»*. Τὸ ***«ᾔδει»*** εἶνε παρατατικὸς τοῦ «οἶδα», τὸ ὁποῖο σημαίνει *«γνωρίζω, καταλαβαίνω»*, ἡ δὲ φράσι ***«οὐκ ᾔδει»*** σημαίνει *«δὲν κατάλαβε»*.

Μεταφράζουμε: *«Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, στράφηκε πίσω, καὶ βλέπει τὸν Ἰησοῦ νὰ στέκεται, ἀλλὰ δὲν κατάλαβε, ὅτι εἶνε ὁ Ἰησοῦς».*

Τίθεται τὸ ἐρώτημα: Γιατί ἡ Μαρία, ἐνῷ ἔβλεπε πρὸς τὸ μνῆμα καὶ μιλοῦσε μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἀποτόμως ***«ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω»;*** Κατὰ μία ἑρμηνεία στράφηκε πίσω, ἴσως διότι ἄκουσε κάποιο θόρυβο ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Κατ' ἄλλη ἑρμηνεία στράφηκε πίσω, διότι οἱ ἄγγελοι ἐξεπλάγησαν ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ καὶ κοίταζαν ἔκπληκτοι καὶ θέλησε νὰ ἰδῇ τί συμβαίνει. Ἀλλὰ γιατί νὰ ἀποκλείσωμε, ὅτι ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ ὅλα τὰ καλά, ἔκανε τὴ Μαρία νὰ στραφῇ πίσω, γιὰ νὰ ἰδῇ τὴν παρουσία του;

Ἄλλο ἐρώτημα τίθεται: Γιατί ἡ Μαρία ἀρχικῶς δὲν ἀναγνώρισε τὸν Ἰησοῦ, ἀλλὰ νόμισε, κατὰ τὸν ἑπόμενο στίχ. 15, ὅτι ἦταν ὁ κηπουρός; Ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖον ἡ Μαρία δὲν ἀναγνώρισε ἀρχικῶς τὸν Ἰησοῦ, εἶνε ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο καὶ οἱ δύο μαθηταί, ποὺ πήγαιναν πρὸς Ἐμμαούς, ἀρχικῶς δὲν ἀναγνώρισαν τὸν Ἰησοῦ. Αὐτὸς ὁ λόγος ἀλλιῶς ἐκφράζεται ἐν σχέσει μὲ τὸν Ἰησοῦ, καὶ ἀλλιῶς ἐν σχέσι μὲ τοὺς δύο μαθητάς. Κατὰ τὸ Μάρκ. ιστ' 12 οἱ δύο μαθηταὶ δὲν ἀναγνώρισαν τὸν Ἰησοῦ, διότι ὁ Ἰησοῦς ἐμφανίσθηκε σ' αὐτοὺς *«ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ»*, μὲ ἄλλη μορφή. Καὶ κατὰ τὸ Λουκ. κδ' 16 δὲν τὸν ἀναγνώρισαν, διότι *«οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν»*. Ὅπως δὲ οἱ δύο μαθηταί, ἔτσι καὶ ἡ Μαρία ἀρχικῶς δὲν ἀναγνώρισε τὸν Ἰησοῦ, διότι ἐμφανίσθηκε σ' αὐτὴ *«ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ»* καὶ αὐτῆς *«οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκρατοῦντο»*, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀναγωρίσῃ.

Ὅπως ὁ Ἰησοῦς ἦλθε κοντὰ στὴ Μαρία, ἔτσι ἔρχεται κοντὰ σὲ ὅλους τοὺς πιστούς, μάλιστα τοὺς θλιβομένους, καὶ τοὺς βοηθεῖ. *«Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, λέγει Κύριος»* (Ἱερ. κγ' 23). *«Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν»*, λέγει ὁ Ψαλμωδός (Ψαλμ. λγ' 19). Ὁ Μεσσίας ἀπεστάλη καὶ ἦλθεν *«ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν»* (Ἡσ. ξα' 1, Λουκ. δ' 18). Στὸ ψαλμικὸ χωρίο *«οἱ συντετριμμένοι τὴν καρδίαν»* εἶνε οἱ ταπεινόφρονες καὶ στὸ προφητικὸ χωρίο εἶνε οἱ πληγωμένοι ψυχικῶς καὶ θλιβόμενοι.

Στίχ. 15: ***«Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Γύναι, τί κλαίεις; Τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ· Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ».***

Τὸ ***«δοκοῦσα»*** εἶνε μετοχὴ τοῦ «δοκῶ», ποὺ σημαίνει *«νομίζω»*. Τὸ ***«ἐβάστασας»*** εἶνε ἀόριστος τοῦ «βαστάζω», ποὺ σημαίνει *«σηκώνω, παίρνω»*.

Μεταφράζουμε: «*Τῆς λέγει ὁ Ἰησοῦς: "Γυναῖκα, γιατί κλαίεις; Ποιόν ζητεῖς;". Ἐκείνη, νομίζοντας ὅτι εἶνε ὁ κηπουρός, τοῦ λέγει: "Κύριε, ἐὰν τὸν σήκωσες ἐσύ, πές μου ποῦ τὸν ἔβαλες, καὶ ἐγὼ θὰ τὸν πάρω*».

Ὅπως οἱ δύο ἄγγελοι ρώτησαν τὴ Μαρία **«Τί κλαίεις;»**, ἔτσι καὶ ὁ Ἰησοῦς. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς πρόσθεσε καὶ τὴν ἐρώτησι **«Τίνα ζητεῖς;»**. Δὲν εἶπε «Τί ζητεῖς;», ἀλλ' εἶπε **«Τίνα ζητεῖς;»**, *Ποιόν ζητεῖς;* Μὲ τὴν ἐρώτησι αὐτὴ ὁ Ἰησοῦς ἔδειχνε στὴ Μαρία, ὅτι ἤξερε, ὅτι ζητοῦσε πρόσωπο, καὶ ὄχι κάτι ἄλλο, ὅπως εἶνε ἕνα χαμένο πολύτιμο ἀντικείμενο. Ἀλλὰ τί εἶνε ὅλα μαζὶ τὰ πολύτιμα ἀντικείμενα τοῦ κόσμου μπροστὰ στὸ πρόσωπο Ἰησοῦς; Γιὰ τὴ Μαρία ὁ Ἰησοῦς ἦταν τὸ πολυτιμότερο καὶ τὸ προσφιλέστερο πρόσωπο.

Ἡ Μαρία, ὅπως δὲν ἀναγνώρισε τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τὴ μορφή, διότι ἐμφανίσθηκε «*ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ*», ὅπως στοὺς δύο μαθητάς, ποὺ πορεύονταν πρὸς Ἐμμαούς (Μάρκ. ιστ' 12), ἔτσι δὲν τὸν ἀναγνώρισε καὶ ἀπὸ τὴ φωνή, διότι ἐμφανίσθηκε, δυνάμεθα νὰ εἰποῦμε, «ἐν ἑτέρᾳ φωνῇ», μὲ ἄλλη φωνή, ὄχι μὲ τὴ γνωστὴ φωνή.

Ἡ Μαρία νόμισε, ὅτι τὸ πρόσωπο, ποὺ ἦταν τόσο ἐνωρὶς στὸν κῆπο, ἦταν ὁ κηπουρός. Ἡ Πατερικὴ θεολογία ἀλληγορεῖ τὴ λέξι κηπουρός. Ὁ Χριστὸς βεβαίως δὲν εἶνε κηπουρὸς μὲ τὴ συνήθη ἔννοια. Ἀλλ' εἶνε κηπουρὸς μὲ ἄλλη ἔννοια, ἀσυγκρίτως ἀνώτερη. Ἡ λέξι παράδεισος σημαίνει κῆπος. Καὶ ὁ Χριστὸς εἶνε κηπουρὸς στὸν κῆπο, ποὺ λέγεται παράδεισος. Ἐπίγειος παράδεισος, τὸν ὁποῖον ἀπωλέσαμε ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας, καὶ οὐράνιος παράδεισος, τὸν ὁποῖο κερδίζουμε δυνάμει τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὸ τὸν ὅρο τῆς μετανοίας μας, ὅπως τὸν κέρδισε ὁ λῃστής.

Ἡ Μαρία δὲν ἀπαντᾷ στὴν ἐρώτησι **«Τίνα ζητεῖς;»**. Δὲν λέγει «Ζητῶ τὸν Ἰησοῦ». Νομίζει, ὅτι καθένας γνωρίζει, ὅτι ζητεῖ τὸν Ἰησοῦ. Καὶ λέγει μὲ εὐγένεια πρὸς τὸν νομιζόμενο κηπουρό: *Κύριε, ἐὰν τὸν πῆρες ἐσύ, πές μου ποῦ τὸν ἔβαλες, καὶ ἐγὼ θὰ τὸν πάρω.* Δὲν σκέπτεται, ἐὰν θὰ εἶχε τὴ δύναμι νὰ μεταφέρῃ τὸ σῶμα σὲ ἄλλο τόπο. Οὔτε σκέπτεται νὰ συμβουλευθῇ τοὺς ἀποστόλους ἢ τὶς φίλες της γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ γίνῃ γιὰ τὸ σῶμα. Ὅλη τὴν εὐθύνη ἀναλαμβάνει ἡ ἴδια. Ἡ μεγάλη ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριό της τὴν κάνει νὰ αἰσθάνεται, ὅτι εἶνε ἱκανὴ γιὰ ὅλα, ἀρκεῖ νὰ βρεθῇ τὸ σῶμα του. Θὰ τὸ μεταφέρῃ σὲ ἀσφαλῆ τόπο καὶ τάφο. Στὴ Μαρία αὐτὴ τὴν ὥρα δὲν ἐπικρατεῖ ἡ λογική, ἀλλὰ κυριαρχεῖ ἡ καρδιά. Ἡ ἀφωσιωμένη στὸν Κύριο καὶ τὸ Διδάσκαλο μαθήτρια δὲν ὁμιλεῖ μὲ τὴ γλῶσσα τῆς λογικῆς, ἀλλὰ μὲ τὴ γλῶσσα τῆς καρδιᾶς. Στὸ λόγο της διαλάμπει ἡ ψυχολογικὴ ἀλήθεια.

Στίχ. 16: *«Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μαρία! Στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ· Ῥαββουνί! ὃ λέγεται, Διδάσκαλε!».*

Μεταφράζουμε: *«Τῆς λέγει ὁ Ἰησοῦς: "Μαρία!". Τὸν κοίταξε καλὰ-καλὰ ἐκείνη καὶ τοῦ λέγει: "Ραββουνί!", ποὺ σημαίνει «Διδάσκαλέ μου!».*

«Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μαρία!». Γιὰ νὰ καταλάβη ἡ Μαρία μὲ ποιόν συνομιλεῖ, δὲν τῆς εἶπε ὁ Ἰησοῦς, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος, τὸν ὁποῖο ζητεῖς», ἀλλὰ πρόφερε ἁπλῶς τὸ ὄνομά της μὲ τὴ γνώριμη σ' αὐτὴ φωνή του. Καὶ τότε ἡ Μαρία κατάλαβε, ὅτι δὲν συνομιλεῖ μὲ τὸν κηπουρό, ἀλλὰ μὲ τὸν Ἰησοῦ. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *«ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ»* (Μάρκ. ιστ' 12) δυνάμεθα νὰ εἰποῦμε, ὅτι ἀρχικῶς ὁ Ἰησοῦς ὡμίλησε στὴ Μαρία «ἐν ἑτέρᾳ φωνῇ», καὶ ἔπειτα ὡμίλησε μὲ τὴ δική του φωνή, γιὰ νὰ τὸν ἀναγνωρίση ἡ Μαρία. Ἡ φωνὴ τοῦ Χριστοῦ διέφερε ἀπὸ τὴ φωνὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἦταν γλυκυτάτη. *«Ὢ θείας, ὢ φίλης, ὢ γλυκυτάτης σου φωνῆς»*, ψάλλει ἡ Ἐκκλησία.

Ἀλλὰ στὸ σημεῖο τοῦτο ἂς ἀρθῇ μία παρεξήγησι ὡς πρὸς τὴ φωνή. Πολλοὶ νομίζουν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ἦταν πάντοτε πρᾶος, καὶ ἡ φωνή του ἦταν πάντοτε σὲ χαμηλοὺς καὶ γλυκεῖς τόνους. Λάθος τοῦτο. Ἦταν καὶ περιπτώσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ Ἰησοῦς ἀγανακτοῦσε καὶ ὠργιζόταν (Μάρκ. ι' 14, γ' 5), ὕψωνε τοὺς τόνους τῆς φωνῆς καὶ ἔκραζε (ζ' 28, ιβ' 44), ἐπανειλημμένως δὲ ὕψωσε ὄχι μόνο φωνή, ἀλλὰ καὶ φραγγέλλιο (β' 15, Ματθ. κα' 12). Ὅταν κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἐξαπέλυε τὰ περίφημα *«οὐαί»*, καὶ ἐκτὸς ἄλλων ἔλεγε *«ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν»* (Ματθ. κγ' 13 καὶ ἑξῆς, κγ' 33), ἀσφαλῶς δὲν ὡμιλοῦσε μὲ πραότητα, ἀλλὰ μὲ ὀργὴ καὶ ἀγανάκτησι καὶ σὲ ὑψηλοὺς τόνους τῆς φωνῆς. Ἀλλιῶς ὡμιλοῦσεν ὁ Χριστὸς στοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἰταμοὺς καὶ θρασεῖς τύπους, καὶ ἀλλιῶς ὡμιλοῦσε σὲ εὐσεβεῖς, εὐγενεῖς καὶ ἐκλεκτὲς ὑπάρξεις, ὅπως ἡ Μαρία. Τὸ δὲ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ ἀκολούθησαν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πατέρες καὶ γενικῶς οἱ ἅγιοι.

«Στραφεῖσα δὲ ἐκείνη λέγει αὐτῷ· Ῥαββουνί!». Ἐδῶ ἡ μετοχὴ ***«στραφεῖσα»*** ἐμφανίζει πρόβλημα. Γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Μετὰ τὸ ***«ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα»***, πῶς δικαιολογεῖται τὸ ***«στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ»***; Ἀφοῦ δηλαδὴ ἡ Μαρία ἐστράφη ὀπίσω καὶ εἶδε τὸν Ἰησοῦ καὶ συνωμιλοῦσε μαζί του, νομίζοντας, ὅτι εἶνε ὁ κηπουρός, ὅταν ἄκουσε τὴ γνώριμη φωνὴ τοῦ Ἰησοῦ διὰ τῆς προσφωνήσεως ***«Μαρία!»***, πῶς καὶ τότε λέγεται ***«στραφεῖσα»***; Ἡ ἑρμηνεία, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Μαρία εἶχε

στραφῆ πρὸς τοὺς ἀγγέλους στὸν τάφο καὶ κατόπιν ἐστράφη πάλι πρὸς τὸν Ἰησοῦ, δὲν εἶνε ἱκανοποιητική. Διότι τὸ κείμενο δὲν λέγει, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Μαρία εἶχε στραφῆ πρὸς τοὺς ἀγγέλους. Ἐὰν πραγματικῶς εἶχε στραφῆ πρὸς τοὺς ἀγγέλους, τὸ κείμενο ἔπρεπε νὰ τὸ λέγῃ, ὥστε νὰ δικαιολογῆται τὸ ***«στραφεῖσα»*** μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι κατόπιν ἐστράφη πάλι πρὸς τὸν Ἰησοῦ. Ἄλλωστε, ἀφοῦ ἡ Μαρία στὸν νομιζόμενο κηπουρὸ ὑπέβαλε παράκλησι γιὰ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀνέμενε ἀπάντησι, πῶς θὰ στρεφόταν πρὸς τοὺς ἀγγέλους, προτοῦ δοθῆ ἀπάντησι;

Ἐπειδή, ὅταν «στρέφεται» κανεὶς πρὸς κάποιο ἀντικείμενο, τὸ βλέπει καὶ τὸ προσέχει, γι' αὐτὸ τὸ ***«στρέφομαι»*** προσέλαβε τὴν ἔννοια τοῦ *«βλέπω, προσβλέπω, ἀτενίζω, προσέχω, κοιτάζω καλὰ-καλά».* Στὸ Σοφ. Σολ. ιστ' 7 περιέχεται: *«Ὁ γὰρ ἐπιστραφεὶς οὐ διὰ τὸ θεωρούμενον ἐσῴζετο, ἀλλὰ διὰ σὲ τὸν πάντων σωτῆρα».* Στὸ χωρίο τοῦτο ἡ μετοχὴ *«ἐπιστραφείς»* ἀντιστοιχεῖ καὶ συνδέεται ἐννοιολογικῶς πρὸς τὴ μετοχὴ *«θεωρούμενον»*. Τὸ ἀντίστοιχο πρὸς τὴ δεύτερη μετοχὴ ρῆμα *«θεωρῶ»* ἐδῶ σημαίνει *«βλέπω»*, ὅπως στὸ Ἰωάν. ιστ' 16. Καὶ τὸ ἀντίστοιχο πρὸς τὴν πρώτη μετοχὴ ρῆμα *«ἐπιστρέφομαι»* σημαίνει ἐπίσης *«βλέπω»*. Μεταφράζουμε τὸ χωρίο: *«Ὅποιος ἔβλεπε, προσέβλεπε, ἀτένιζε* (στὸ χάλκινο ὄφι), *αὐτὸς σῳζόταν ὄχι ἐξ αἰτίας τοῦ βλεπομένου ἀντικειμένου* (τοῦ χαλκίνου ὄφεως), *ἀλλ' ἐξ αἰτίας σοῦ* (τοῦ Θεοῦ), *ὁ ὁποῖος εἶσαι ὁ σωτὴρ πάντων».*

Ὅπως δὲ στὸ χωρίο τῆς Σοφίας Σολομῶντος τὸ σύνθετο *«ἐπιστρέφομαι»* σημαίνει *«βλέπω, προσβλέπω, ἀτενίζω, κοιτάζω»*, ἔτσι καὶ στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο τὸ ἁπλὸ ***«στρέφομαι»*** στὴν περίπτωσι τῆς μετοχῆς ***«στραφεῖσα»*** χρησιμοποεῖται μὲ τὴν αὐτὴ ἔννοια. Μὲ τὴν αὐτὴ δὲ ἔννοια χρησιμοποιεῖται κατὰ τὴ γνώμη μας καὶ στὸ Ματθ. ιστ' 23. Ἐκεῖ ἡ φράσι, *«Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ· Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ!»*, σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς κοίταξε καλὰ-καλὰ τὸν Πέτρο καὶ τὸν ἐπιτίμησε.

Ἡ Μαρία, ὅταν ἄκουσε τὴ γνώριμη φωνὴ τοῦ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ τῆς ἀκοῆς ἰσχυρότερη εἶνε ἡ ὅρασι, ***«στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ· Ῥαββουνί!»***. Ἡ Μαρία δηλαδὴ κοίταξε καλὰ-καλὰ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, γιὰ νὰ ἰδῆ, ἂν ἡ μορφὴ ἦταν γνώριμη, ὅπως ἡ φωνή. Ὁ δὲ Ἰησοῦς φανερώνεται τώρα μὲ τὴ γνώριμη μορφή, ἐκείνη πείθεται ἀπολύτως, ὅτι ἐνώπιόν της ἔχει τὸν Κύριό της ἀναστημένο, καὶ ἔτσι ἀναφωνεῖ: *Διδάσκαλέ μου!* Ἄξιο παρατηρήσεως, ὅτι ἡ Μαρία, ὅπως δὲν

εἶπε ἁπλῶς «τὸν Κύριον», ἀλλὰ *«τὸν Κύριόν μου»* (στίχ. 13), ἔτσι δὲν εἶπε ἁπλῶς «Ραββί», «Διδάσκαλε», ἀλλ' εἶπε ***«Ῥαββουνί!»***, *«Διδάσκαλέ μου!»*. Ἐκφράσθηκε γιὰ τὸν Ἰησοῦ μὲ πολὺ μεγάλη ἀγάπη καὶ πολὺ μεγάλο σεβασμό.

Ἡ Μαρία ἀναγνώρισε τὸν Ἰησοῦ ἀκούοντας τὴ φωνή του καὶ βλέποντας προσεκτικὰ τὸ πρόσωπό του. Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε τὸ προνόμιό ν' ἀκούωμε τὴ φωνὴ καὶ νὰ βλέπωμε τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως ἐκείνη. Μειονεκτοῦμε γι' αὐτό; Ὄχι. Διότι ἔχουμε τὸ προνόμιο νὰ ἔχωμε τὸ Εὐαγγέλιο. Καὶ ἀκούοντας τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ποὺ περιέχεται στὸ Εὐαγγέλιο, ἀκούουμε τὴ φωνὴ τοῦ Χριστοῦ. Τὴ διδασκαλία του ὁ Χριστὸς ὠνόμασε φωνή του. Γιὰ τὰ νοητὰ πρόβατά του στοὺς Ἰουδαίους εἶπε, ὅτι ἀκούουν καὶ ἀναγνωρίζουν τὴ φωνή του καὶ τὸν ἀκολουθοῦν ὡς καλὸ ποιμένα (ι' 4, 14, 16). Καὶ στὸν Πιλᾶτο εἶπε, *«Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς»* (ιη' 37). Ὅσοι μελετοῦν τὸ Εὐαγγέλιο μὲ εἰλικρινῆ διάθεσι γιὰ τὴν ἀλήθεια, αὐτοὶ ἀκούουν τὴ φωνὴ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ βλέπουν καὶ ἀναγνωρίζουν τὸν Ἰησοῦ ὡς Κύριό τους καὶ Διδάσκαλό τους μὲ μοναδικὴ καὶ ὑψίστη ἔννοια. Ὁ Θεὸς ἐν τῇ φύσει. Ὁ Θεὸς δηλαδὴ γνωρίζεται διὰ τῶν φυσικῶν δημιουργημάτων του. Ἐπίσης, ὁ Θεὸς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. Ὁ Θεὸς δηλαδὴ γνωρίζεται διὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Διδασκαλία σὰν τὴ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, μὲ ἀπόλυτη ὀρθότητα καὶ καθαρότητα, δὲν δίδαξε ποτὲ κανείς. Δίδαξε μόνον ὁ ταπεινὸς Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὁ *«γράμματα μὴ μεμαθηκώς»* (ζ' 15), διότι αὐτὸς εἶνε Θεός.

Ἀπὸ τοὺς βαπτισμένους χριστιανοὺς πόσοι καὶ πόσο μελετοῦν τὸ Εὐαγγέλιο, γιὰ νὰ ἔχουν γνῶσι καὶ ἐπίγνωσι Χριστοῦ;

Στίχ. 17: *«Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μή μου ἅπτου· οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν».*

Τὸ ***«γὰρ»*** εἶνε βεβαιωτικό, σημαίνει *«βεβαίως»*.

Μεταφράζουμε: *«Τῆς λέγει ὁ Ἰησοῦς: "Μή με ἐγγίζῃς. Δὲν ἔχω βεβαίως ἀνεβῆ ἀκόμη στὸν Πατέρα μου, ἀλλὰ πήγαινε στοὺς ἀδελφούς μου καὶ πές τους: Ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ πατέρα σας, καὶ Θεό μου καὶ Θεό σας"»*.

Τὸ παρὸν χωρίο θεωρεῖται ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἔχουν δοθῆ σ' αὐτὸ δεκάδες ἑρμηνεῖες. Ἡ δυσκολία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ***«γάρ»***. Ὁ σύνδεσμος αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἑρμηνευτὰς ἐκλαμβάνεται

μὲ τὴν συνήθη ἔννοια, ὡς αἰτιολογικός, καὶ μεταφράζεται «διότι». Ἔτσι οἱ δύο πρῶτες προτάσεις τοῦ χωρίου συνδέονται ὡς ἑξῆς: «Μή με ἐγγίζῃς· διότι δὲν ἔχω ἀνεβῆ ἀκόμη στὸν Πατέρα μου». Τῆς ἀπαγορεύσεως δηλαδὴ ***«Μή μου ἅπτου»*** ὡς αἰτιολογία παρουσιάζεται τὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶχεν ἀνεβῆ ἀκόμη στὸν Πατέρα του. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ αἰτιολογία εἶνε παράδοξη καὶ ἀκατανόητη. Ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι τότε ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ θὰ μποροῦσε νὰ ἅπτεται τοῦ Ἰησοῦ, νὰ ἐγγίζῃ αὐτὸν μὲ τρόπο ἁπτό, ὅταν αὐτὸς δὲν θὰ βρισκόταν στὴ γῆ, ἀλλὰ στὸν οὐρανό! Ἡ Μαρία θὰ μποροῦσε νὰ εἰπῇ στὸν Ἰησοῦ: «Ἀκριβῶς διότι δὲν ἔχεις ἀνεβῆ ἀκόμη στὸν Πατέρα, ἀλλὰ βρίσκεσαι στὴ γῆ, δύναμαι, Κύριε, νὰ σὲ ἐγγίζω. Ὅταν θὰ ἔχῃς ἀνεβῆ στὸν Πατέρα, δὲν θὰ εἶνε δυνατὸ νὰ σὲ ἐγγίζω».

Ἡ μεγάλη δυσκολία γιὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ χωρίου παραμερίζεται ἀμέσως, ἂν τὸν σύνδεσμο ***«γὰρ»*** μεταφράσωμε *«βεβαίως»*, διότι ὁ σύνδεσμος ἔχει καὶ βεβαιωτικὴ σημασία (Βλέπε Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης). Ἔτσι τὸ χωρίο ἀποδίδεται ὡς ἑξῆς:

«Μή με ἐγγίζῃς· δὲν ἔχω βεβαίως ἀνεβῆ ἀκόμη στὸν Πατέρα μου· πήγαινε ὅμως στοὺς ἀδελφούς μου καὶ πές τους: Ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου κλπ.». Ὁ Χριστός, λίγο προτοῦ συλληφθῇ καὶ θανατωθῇ, πολλὲς φορὲς μίλησε γιὰ τὴν ἐπάνοδό του στὸν Πατέρα (ιδ' 12, 28, ιστ' 5, 10, 16, 28, ιζ' 11, 13). Μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδο στὸν Πατέρα οἱ ἄνθρωποι δὲν θὰ μποροῦσαν πλέον νὰ ἐγγίζουν τὸ Χριστὸ σωματικῶς. Ἀλλ' οὔτε νὰ βλέπουν αὐτὸν σωματικῶς, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἶπε· μόνον οἱ πιστοὶ θὰ ἔβλεπαν αὐτὸν πνευματικῶς, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως (ιδ' 19, ιστ' 10. Πρβλ. Β' Κορ. ε' 16). Κατόπιν τούτου ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ γίνεται περισσότερο φανερή: «Ἔλεγα, ὅτι πηγαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου. Μή με ἐγγίζῃς· δὲν ἔχω βεβαίως ἀνεβῆ ἀκόμη στὸν Πατέρα μου, ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατο νὰ μὲ ἐγγίζῃς σωματικῶς· πήγαινε ὅμως καὶ πὲς στοὺς ἀδελφούς μου, ὅτι ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου κλπ., κατὰ ἕνα τρόπο ἔχω ἀποκοπῆ ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦτο καὶ βρίσκομαι σὲ ἔνδοξη πορεία πρὸς τὸν οὐρανό, ἐπείγομαι καὶ σπεύδω νὰ φθάσω ἐκεῖ». Ἤδη καὶ λίγο πρὸ τῆς συλλήψεως καὶ τῆς θανατώσεώς του ὁ Χριστὸς ἐκφραζόταν σὰν νὰ μὴ βρισκόταν πλέον στὸν κόσμο, ἀλλὰ νὰ εἶχε ἀναχωρήσει γιὰ τὸν οὐρανό: *«Καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου... Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου»* (ιζ' 11-12).

Ὑπάρχει μία ἀκόμη δυσκολία στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο. Ἀλλ' αὐτὴ εἶνε μικρὴ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴ δυσκολία, ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἐσφαλμένη ἐξήγησι τοῦ ***«γάρ»***. Ἡ δυσκολία εἶνε ἡ ἑξῆς: Γιατί ὁ Ἰησοῦς τώρα μὲν ἀποτρέπει τὴ Μαρία νὰ ἐγγίσῃ αὐτόν, ἔπειτα δὲ ἐπιτρέπει στὶς μυροφόρες νὰ περιπτυχθοῦν καὶ ν' ἀσπασθοῦν τὰ πόδια του (Ματθ. κη' 9), καὶ τὸν Θωμᾶ προτρέπει καὶ τοὺς ἄλλους μαθητάς του νὰ τὸν ψηλαφήσουν; (κ' 27, Λουκ. κδ' 39). Ἡ δυσκολία αἴρεται ὡς ἑξῆς: Κατ' ἀρχὴν δὲν ἀπαγορευόταν νὰ ἐγγίσῃ κανεὶς τὸν Κύριο, ἀλλ' ὁ Κύριος στὶς μὲν ἄλλες περιπτώσεις ἄφησε νὰ τὸν ἐγγίσουν, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦν γιὰ τὴν ἀνάστασί του, στὴ δὲ περίπτωσι τῆς Μαρίας δὲν ἄφησε νὰ ἐγγίσῃ, γιὰ νὰ διδάξῃ ἕνα ὑψηλότερο γιὰ τὸν ἑαυτό του μάθημα. Ἡ Μαρία νόμιζε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀναστήθηκε ὅπως ἀκριβῶς ἀναστήθηκαν καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι, ὅτι θὰ ἄρχιζε πάλι τὴν παλαιὰ συναναστροφὴ μὲ τοὺς μαθητὰς καὶ τὶς μαθήτριές του, ὅτι θὰ περιώδευε καὶ θὰ κήρυττε, καὶ ὅτι θὰ εἶχε ἀνάγκη τῆς διακονίας της, πρᾶγμα ποὺ προξενοῦσε σ' αὐτὴν ἰδιαίτερη χαρά. Γι' αὐτό, μόλις ἀναγνώρισε τὸν ἀναστάντα Κύριο, ἔσπευσε νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγάπη της πρὸς αὐτὸν μὲ τὴν αὐτὴ οἰκειότητα, μὲ τὴν ὁποία συμπεριφερόταν πρὸ τῆς ἀναστάσεώς του. Δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ τὴν τεραστία διαφορὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὴν ἀνάστασι τοῦ Λαζάρου καὶ τῶν ἄλλων. Δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ τὴν ὑψίστη καὶ μοναδικὴ σημασία τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Νόμιζε, ὅτι ὁ Κύριος θὰ συνέχιζε τὴν προηγουμένη ζωή, ζωὴ ταπεινώσεως. Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος μὲ τὸ ***«Μή μου ἅπτου»*** ἤθελε νὰ εἰπῇ σ' αὐτή: Δὲν δύνασαι πλέον νὰ συμπεριφέρεσαι πρὸς ἐμένα ὅπως προηγουμένως. Διότι δὲν εἶμαι πλέον ὁ ταπεινωμένος, ἀλλ' ὁ δοξασμένος Κύριος. Ἀπὸ τὴν κατάστασι τῆς φθορᾶς εἰσῆλθα στὴν κατάστασι τῆς ἀφθαρσίας. Ἀνυψώνομαι μὲ δόξα πρὸς τὸν Πατέρα. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ μὲ βλέπῃς μὲ τὸν ἁρμόζοντα στὴ νέα κατάστασί μου σεβασμό.

Οἱ σχέσεις τοῦ Κυρίου μὲ τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὴν ἀνάστασί του εἶνε διαφορετικὲς ἀπὸ πρῶτα. Καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς μαθητάς του κατὰ καιροὺς μόνο ἐμφανίζεται, πλησιάζει καὶ ἔπειτα ἐξαφανίζεται.

Τὸ ***«Μή μου ἅπτου»*** πρὸς τὴν Μαγδαληνὴ Μαρία ὑπενθυμίζει τὸ *«Τί ἐμοὶ καὶ σύ, γύναι;»* πρὸς τὴν Θεοτόκο Μαρία (β' 4). Ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἐξερχόταν ἀπὸ τὴ μικρὴ οἰκογένεια τοῦ Ἰωσήφ, ὅπου ζοῦσε ἰδιωτικὴ καὶ τελείως ταπεινὴ ζωή, καὶ εἰσερχόταν στὴ μεγάλη οἰκογένεια, τὴν ἀνθρωπίνη κοινωνία, καὶ στὸ δημόσιο βίο, γιὰ νὰ δράσῃ ὡς Μεσσίας, ἡ Παναγία ἔπρεπε νὰ τὸν βλέπῃ μὲ διαφορετικὴ ἀπὸ

πρῶτα καὶ ὑψηλότερη ἔννοια. Καὶ ὅταν μὲ τὴν ἀνάστασι εἰσῆλθε στὴ σφαῖρα τῆς ὑψίστης δόξας, ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔπρεπε νὰ τὸν βλέπῃ μὲ ὑψίστη ἔννοια. Ὅπως δὲ στὴν περίπτωσι τῆς Θεοτόκου Μαρίας ὁ Χριστὸς εἶπε μὲν τὸ *«Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; Οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου»* (β΄ 4), ἀλλ᾽ ἀφοῦ ἔτσι δίδαξε ὑψηλὸ μάθημα γιὰ τὸ πρόσωπό του, εὐθὺς κατόπιν τέλεσε τὸ θαῦμα τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος σὲ οἶνο, ἔτσι καὶ στὴν περίπτωσι τῆς Μαγδαληνῆς Μαρίας εἶπε μὲν τὸ ***«Μή μου ἅπτου»***, ἀλλ᾽ ἀφοῦ πάλι δίδαξε ὑψηλὸ μάθημα, ὕστερα ἐπέτρεψε στὶς μυροφόρες νὰ τὸν ἐγγίσουν καὶ προσκυνήσουν.

Ὁ Χριστὸς στὴ Μαγδαληνὴ Μαρία εἶπε, ***«Πορεύου πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου»***. Τοὺς μαθητὰς καὶ ἀκολούθους του ὁ Κύριος ὠνόμασε ἀδελφούς του. Καὶ αὐτὴ ἡ ὀνομασία ἰσχύει βεβαίως γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς ὅλων τῶν αἰώνων. Ἤδη δὲ στὸν Ψαλμὸ κα΄, στίχ. 23, ὁ Μεσσίας προφητικῶς ὁμιλώντας εἶπε στὸ Θεό: *«Διηγήσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε»*. Ὁ Κύριος μᾶς ὀνομάζει ἀδελφούς, διότι ἔγινε ἄνθρωπος καὶ καταδέχεται νὰ ὁμιλῇ ἀπὸ τὴν κατώτερη θέσι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς του, ἐνῷ ὁμιλώντας ἀπὸ τὴν ἀνώτερη θέσι τῆς θείας φύσεώς του δὲν θὰ μᾶς ὠνόμαζε ἀδελφούς. Στὸ Ἑβρ. β΄ 11 ὁ ἀπόστολος λέγει, ὅτι καὶ *«ὁ ἁγιάζων»*, ὁ Χριστός, καὶ *«οἱ ἁγιαζόμενοι»*, οἱ πιστοί, ὅλοι προερχόμεθα *«ἐξ ἑνός»*, ἀπὸ τὸν αὐτὸ πατέρα, τὸν Ἀδάμ. Ὡς τέκνο δὲ τοῦ Ἀδὰμ εἶνε καὶ ὁ Χριστὸς ἄνθρωπος. Καὶ γι᾽ αὐτὸ τοὺς ἀνθρώπους *«οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς καλεῖν»*, δὲν ἐντρέπεται, ἀλλὰ καταδέχεται νὰ ὀνομάζῃ ἀδελφούς. Μᾶς ὀνομάζει φίλους του ὁ Χριστός (ιε΄ 14), μᾶς ὀνομάζει καὶ ἀδελφούς του. Πόσο μεγάλη τιμὴ νὰ μᾶς ὀνομάζῃ φίλους καὶ ἀδελφούς του ὁ Κύριος καὶ Θεός!

Οἱ ψευδο-Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἰσχυρίζονται, ὅτι στὴν περίπτωσι τοῦ Χριστοῦ ἀπέθανε σῶμα καὶ ἀναστήθηκε πνεῦμα, ἀπέθανε ἄνθρωπος καὶ ἀναστήθηκε ἄγγελος! Δὲν πιστεύουν στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, μετὰ δὲ τὸ θάνατο καταργοῦν καὶ τὴν ἀνθρωπίνη φύσι του. Ἀλλ᾽ ἀφοῦ ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασί του ὠνόμασε τοὺς μαθητὰς καὶ ἀκολούθους του ***«ἀδελφούς»***, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε ἄνθρωπος, καὶ θὰ εἶνε αἰωνίως ἄνθρωπος, αἰώνιο τεκμήριο ἀγάπης καὶ τιμῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Κατὰ τὴ δευτέρα παρουσία θὰ ἔλθῃ πάλι ὡς *«Υἱὸς ἀνθρώπου»*, ὡς ἄνθρωπος, καὶ θὰ μᾶς ὀνομάσῃ πάλι *«ἀδελφούς»* (Ματθ. κε΄ 31, 40).

῾Ο Χριστὸς λέγει ***«ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν»***. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε ἐκ φύσεως Πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατὰ χάριν πατὴρ τῶν ἀνθρώπων. Γι᾿ αὐτὸ προκειμένου περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ Χριστὸ γράφουμε Πατήρ, μὲ πῖ κεφαλαῖο. ῾Ο Χριστὸς λέγει ***«ἀναβαίνω... πρὸς τὸν Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν»***, διότι ὡς ἄνθρωπος ἔχει Θεό, ὅπως καὶ ἐμεῖς. ᾿Αλλὰ κατὰ τὴν ἀνώτερη φύσι του εἶνε ὁλόκληρη ἡ Θεότης (Κολ. β΄ 9), αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός, ὅπως ὡμολόγησεν ὁ Θωμᾶς (κ΄ 28) καὶ δείχνουν πλεῖστα χωρία τῆς Γραφῆς.

●

Στίχ. 18: ***«῎Ερχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἑώρακε τὸν Κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ».***

Τὸ ***«ἀπαγγέλλω»*** σημαίνει *«ἀναγγέλλω»*. Καὶ τὸ ***«ἑώρακε»*** εἶνε παρακείμενος τοῦ «ὁρῶ», ποὺ σημαίνει *«βλέπω»*.

Μεταφράζουμε: *«῎Ερχεται ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἀναγγέλλει στοὺς μαθητάς, ὅτι εἶδε τὸν Κύριο καὶ τῆς εἶπεν αὐτά»*.

῾Ο ἀναστὰς Κύριος ἀνέθεσε στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνὴ ἔργο εὐαγγελιστρίας, νὰ φέρῃ στοὺς μαθητὰς χαρᾶς εὐαγγέλια, νὰ γίνῃ κήρυξ στοὺς κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ ἔσπευσε ἡ Μαρία καὶ ἀνήγγειλε στοὺς μαθητὰς τὴν ἐμφάνισι τοῦ ᾿Αναστάντος καὶ τὰ λόγια του. Εἶδα τὸν Κύριο, εἶπεν ἡ Μαρία πετώντας ἀπὸ χαρά, τὴ χαρὰ τῆς ἀναστάσεως, τὴ μεγαλύτερη ἀπ᾿ ὅλες τὶς χαρές. Εἶδα τὸν Κύριο, καὶ μοῦ εἶπε αὐτά. Μετέδωσε τὸ μήνυμα στοὺς μαθητάς, γιὰ νὰ παρηγορηθοῦν καὶ νὰ χαροῦν. Καὶ ἐμεῖς πρέπει νὰ παρηγοροῦμε καὶ νὰ χαροποιοῦμε τοὺς ἀδελφούς, ἰδίως ὁμιλώντας σ᾿ αὐτοὺς καὶ συνομιλώντας γιὰ τὸ μεγαλύτερο καὶ ἐνδοξότερο γεγονὸς καὶ θαῦμα τῆς Πίστεώς μας, τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, μὲ τὴν ὁποία ἐξασφαλίσθηκε καὶ ἡ ἰδική μας ἔνδοξη ἀνάστασι. ῾Ο πιστὸς δύναται νὰ λέγῃ *«Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν»*, διότι ἀναστήθηκε ὁ Χριστὸς καὶ ἔγινε *«πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν»* (Κολ. α΄ 18, ᾿Αποκ. α΄ 5). Πρῶτος ἀναστήθηκε ὁ Χριστὸς μὲ ἔνδοξη ἀνάστασι, ἀνάστασι χωρὶς ἐπάνοδο στὸ θάνατο, καὶ ἔπειτα μὲ ἔνδοξη ἀνάστασι θ᾿ ἀναστηθοῦν οἱ εὐσεβεῖς.

Μὲ τὸν παρόντα στίχ. 18 ὁ εὐαγγελιστὴς ᾿Ιωάννης τελειώνει τὴν ἀφήγησί του γιὰ τὴν ἐμφάνισι τοῦ ἀναστάντος Κυρίου στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνή. Πολλὲς ἐμφανίσεις ἔκανε ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασί του. ῾Η πρώτη δὲ ἐμφάνισί του ἦταν στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνή. *«᾿Αναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ»*, γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος (ιστ΄ 9). Τοῦτο εἶνε πα-

ράδοξο, δὲν ἀναμενόταν. Ἂν ἡ ἀνάστασι ἦταν μῦθος, ὅπως θέλουν οἱ ἄπιστοι καὶ ἄθεοι, καὶ ἔγραφε κάποιος μυθιστόρημα, θὰ ἔλεγε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ἀναστήθηκε, ἐμφανίσθηκε πρῶτα στὴ μητέρα του, ἢ στοὺς μαθητάς του, ἢ στὸν κορυφαῖο Πέτρο, ἢ στοὺς σταυρωτάς του ἀρχιερεῖς γιὰ νὰ τοὺς «πικάρῃ». Ἀλλὰ τὸ Εὐαγγέλιο τίποτε τέτοιο δὲν γράφει. Γράφει ὅ,τι πραγματικῶς συνέβη, γράφει τὴν ἀλήθεια, ὄχι μῦθο. Ἐπίσης τὸ Εὐαγγέλιο δὲν περιγράφει τὴν ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θὰ ἔκανε μυθιστοριογράφος, διότι πῶς ἔγινε ἡ ἀνάστασι δὲν εἶδε κανείς. Τὸ Εὐαγγέλιο ἀφηγεῖται τὶς ἐμφανίσεις τοῦ Ἀναστάντος. Ἀπὸ ἀναρίθμητα ἄλλα πράγματα, ἀλλὰ καὶ ἀπ᾽ αὐτά, ποὺ ἀναφέρουμε ἐδῶ, ἂς καταλάβουν οἱ ἄπιστοι καὶ ἄθεοι, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο δὲν εἶνε μυθιστόρημα, ἀλλ᾽ εἶνε ἡ ἀλήθεια, καὶ μόνον ἡ ἀλήθεια.

Θὰ περίμενε κανείς, ὁ ἀναστὰς Κύριος νὰ ἐμφανισθῇ πρῶτα στὴ μητέρα του. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἔπραξε, γιὰ νὰ διδάξῃ, ὅτι ἡ πνευματικὴ συγγένεια εἶνε ἀνώτερη τῆς σαρκικῆς. Οὔτε σὲ ἄλλο πρόσωπο ἐμφανίσθηκε πρῶτα, ἀλλὰ στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνή. Διότι αὐτή, ἡ κορυφαία τοῦ χοροῦ τῶν μυροφόρων, εἶχε πολὺ μεγάλη ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριό της καὶ Διδάσκαλό της· ἦταν πρώτη μεταξὺ τῶν γυναικῶν, ποὺ τὸν διακονοῦσαν· καὶ μετὰ τὸ θάνατό του ἦταν ἡ πρώτη, ποὺ ἐπισκέφθηκε τὸν τάφο του, *«πρωΐ, σκοτίας ἔτι οὔσης»* (κ΄ 1), καὶ τὸν ἀναζήτησε μὲ πολὺ μεγάλη θλῖψι καὶ ἀνησυχία, νομίζοντας, ὅτι κάποιος ἅρπαξε τὸ σῶμα του καὶ τὸ ἔθεσε σὲ τόπο ἄγνωστο. Πρώτη ἀναζήτησε τὸν Κύριο, καὶ πρώτη τὸν εἶδε ἀναστάντα.

Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ δὲν ἔχει μόνο τὸ πρωτεῖο, ὅτι εἶδε τὸν Ἀναστάντα πρώτη. Ἀξιώθηκε καὶ μιᾶς ἄλλης ἰδιαιτέρως συγκινητικῆς χάριτος. Τὸ χέρι της, ποὺ διακόνησε τὸν Κύριο, διατηρεῖται ἄφθαρτο καὶ σὲ θερμοκρασία ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ καὶ φυλάσσεται στὴν Ἱ. Μονὴ Σίμωνος Πέτρας τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἔτσι ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ δὲν κήρυξε τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ μόνο μὲ τὰ λόγια, κηρύττει καὶ μ᾽ αὐτὸ τὸ θαῦμα.

Ἐμφάνισι τοῦ ἀναστάντος Ἰησοῦ στοὺς μαθητὰς ἀπόντος τοῦ Θωμᾶ

Στίχ. 19: ***«Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν».***

Τὸ **«οὔν»** εἶνε μεταβατικὸ καὶ ἐξηγεῖται «δέ». Τὸ **«οὔσης»** εἶνε μετοχὴ ἐνεστῶτος τοῦ «εἰμί». Τὸ **«ὀψία»** σημαίνει *«ὥρα ἀργὰ τὸ ἑσπέρας, ὥρα βραδυνή»*. Τὸ **«τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων»** σημαίνει *«κατὰ τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος»*. Τὸ **«ἔστη»**, ἀόριστος τοῦ «ἵσταμαι», σημαίνει *«στάθηκε»*. Καὶ τὸ **«εἰρήνη»** σημαίνει *«εὐλογία»*.

Μεταφράζουμε: *«Τὴν ἡμέρα δὲ ἐκείνη, τὴν πρώτη τῆς ἑβδομάδος, ὅταν βράδυασε, καὶ ἐνῷ οἱ θύρες* (τοῦ σπιτιοῦ), *ὅπου ἦταν συγκεντρωμένοι οἱ μαθηταί, ἦταν κλειστὲς γιὰ τὸν φόβο τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ στάθηκε ἀνάμεσά τους καὶ τοὺς λέγει: "Εὐλογία σὲ σᾶς"»*.

Στὸν παρόντα στίχο ὁ λόγος εἶνε γιὰ τὴν ἐμφάνισι τοῦ ἀναστάντος Κυρίου στοὺς μαθητάς. Ἡ ἐμφάνισι ἔγινε αὐθημερόν, τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως. Ἀλλὰ δὲν ἔγινε τὸ πρωί, ὅπως στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνὴ καὶ στὴν ὁμάδα τῶν μυροφόρων, ποὺ ἐπισκέφθηκαν τὸν τάφο. Ἔγινε **«οὔσης ὀψίας»**, ἐνῷ δηλαδὴ ἦταν ἀργά, βράδυ. Ἄφησε ὁ Κύριος νὰ βραδυάσῃ, γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν οἱ μαθηταὶ σὲ φιλόξενο σπίτι τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ γιὰ νὰ ποθήσουν περισσότερο τὴν ἐμφάνισί του.

Στὸν στίχ. 1 γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως ὁ εὐαγγελιστὴς εἶπε, *«Τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων». Τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος.* Κατόπιν δὲ τούτου στὸν ἐξεταζόμενο στίχ. 19 θὰ μποροῦσε νὰ εἰπῇ, «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ». Ἀλλὰ λέγει πάλι, **«Τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων»**, γιὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία ἤδη ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ ἐποχὴ ὠνόμασε Κυριακή (Ἀποκ. α' 10), ὁ Θεὸς τίμησε ἰδιαιτέρως. Εὐλόγησε καὶ ἁγίασε τὴν Κυριακὴ ἡμέρα περισσότερο ἀπὸ τὸ Σάββατο στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, διότι αὐτὴ τὴν ἡμέρα, κατὰ τὴ θεία οἰκονομία, ἀναστήθηκε ὁ Κύριος. Ὁ Θεὸς τίμησε τὴν Κυριακὴ ἡμέρα. Ἀπὸ μᾶς τοὺς χριστιανοὺς πόσοι καὶ πόσο τὴν τιμοῦμε; Ἰδίως πόσοι ἐκκλησιάζονται τακτικῶς τὴν Κυριακὴ καὶ προετοιμασμένοι μετέχουν στὸ Κυριακὸ δεῖπνο; Ἀλλοίμονο! Πολλοὶ λεγόμενοι χριστιανοὶ μὲ κοσμικὲς ἐκδηλώσεις καὶ διασκεδάσεις τὴν Κυριακὴ ἁμαρτάνουν περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες ἡμέρες...

Ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι μὲ τὴ σπεῖρα ἐπέδραμαν στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ καὶ συνέλαβαν τὸ Χριστό, οἱ μαθηταὶ φοβήθηκαν καὶ διασκορπίσθηκαν. Ἀλλὰ τώρα ἦταν **«συνηγμένοι»**, *συγκεντρωμένοι*, σὲ φιλόξενο σπίτι τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἂς μὴ ἀμελοῦμε καὶ ἐμεῖς τὴ σύναξί μας στὸ σπίτι τοῦ Θεοῦ, τὸν ἱερὸ ναό. Ἂς μὴ παραμελοῦμε τὸ καθῆκον τοῦ τακτικοῦ ἐκκλησιασμοῦ. *«Μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπι-*

συναγωγὴν ἑαυτῶν, καθὼς ἔθος τισίν», λέγει ὁ ἀπόστολος (Ἑβρ. ι' 25).

Οἱ μαθηταὶ ἦταν ***«συνηγμένοι»***, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶνε φοβισμένοι. Φοβοῦνταν τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι δὲν δίστασαν νὰ σταυρώσουν τὸ καλλίτερο, εὐεργετικώτερο καὶ θαυμαστότερο πρόσωπο, ποὺ πέρασε ἀπὸ τὴ γῆ. Φοβοῦνταν, μήπως οἱ Ἰουδαῖοι ἀναζητήσουν καὶ διώξουν καὶ αὐτοὺς ὡς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλά, παρὰ τὸ φόβο τῶν Ἰουδαίων, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Τοὺς συνεῖχε φόβος, ἀλλὰ τοὺς συνεῖχε καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Ἰησοῦ, καὶ ὁ πόνος γιὰ τὰ φρικτὰ παθήματά του.

Γιὰ τὸ φόβο τῶν Ἰουδαίων οἱ μαθηταὶ ἦταν στὸ σπίτι ***«τῶν θυρῶν κεκλεισμένων»***. Καὶ ἐνῷ οἱ θύρες ἦταν κλεισμένες, ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθε στὸ σπίτι καὶ στάθηκε ἀνάμεσα στοὺς μαθητάς του, ὥστε νὰ εἶνε θεατὸς ἀπ' ὅλους. Γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Πῶς ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθε, ἐνῷ οἱ θύρες ἦταν κλεισμένες; Ἡ γνώμη, ὅτι τὸ ἀναστημένο σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἦταν σῶμα *«πνευματικὸν»* κατὰ τὸ Α' Κορ. ιε' 44, καὶ γι' αὐτὸ εἰσῆλθε στὸ σπίτι ***«τῶν θυρῶν κεκλεισμένων***, δὲν εἶνε ὀρθή. Λέγοντας ὁ ἀπόστολος *«σῶμα πνευματικὸν»* ἐννοεῖ σῶμα μὲ ὑπερφυσικὴ ζωὴ καὶ δόξα. Τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἀνάστασι ἦταν βεβαίως σὲ κατάστασι πολὺ ἀνώτερη τῆς προηγουμένης, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσε νὰ εἶνε ὑλικό, μὲ σάρκα καὶ ὀστᾶ, μὲ τὰ σημεῖα τοῦ Πάθους, καὶ ψηλαφητό (Λουκ. κδ' 39). Ὡς ὑλικὸ δὲ τὸ σῶμα τοῦ ἀναστάντος Κυρίου κανονικῶς, φυσικῶς, δὲν μποροῦσε νὰ εἰσέλθῃ στὸ σπίτι, ἀφοῦ οἱ θύρες ἦταν κλεισμένες. Εἰσῆλθε θαυματουργικῶς, καθ' ὑπέρβασι τῶν φυσικῶν νόμων. Θαυματουργικῶς δὲ ἐξῆλθε καὶ ἀπὸ τὸν τάφο, ἐνῷ ὁ τάφος ἦταν σφραγισμένος καὶ ἀνοίχθηκε κατόπιν, ὅταν ἄγγελος ἀποκύλισε τὸ λίθο ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ τάφου. Θαυματουργικῶς πρὸ τῆς ἀναστάσεως καὶ τοῦ θανάτου περιπατοῦσε ἐπάνω στὰ ὕδατα (Ματθ. ιδ' 25). Καὶ θαυματουργικῶς ἐξῆλθε ἀπὸ τὴ μήτρα τῆς Παρθένου, χωρὶς νὰ βλάψῃ τὴν παρθενία της.

Ἡ εἴσοδος τοῦ Χριστοῦ στὸ σπίτι ***«τῶν θυρῶν κεκλεισμένων»*** ὑπενθυμίζει παράδοξο φαινόμενο, ποὺ συνέβη πρὸ ἀρκετῶν ἐτῶν σ' ἕνα χωριὸ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, τὸ Μπαμπίνι, καὶ ἀπασχόλησε τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως καὶ προκάλεσε μεγάλο θόρυβο: Λίθοι ἀπὸ ἕνα ποταμὸ σηκώνονταν καὶ ἔμπαιναν μέσα σὲ σπίτια, ἐνῷ θύρες καὶ παράθυρα ἦταν κλειστά! Ζοῦσε τότε ὁ πατὴρ Πορφύριος, μεγάλος χαρισματοῦχος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τὸν κάλεσαν γι' αὐτὸ τὸ φαινόμενο στὸ χωριό. Καὶ ὁ ἅγιος ἐκεῖνος Γέροντας εἶπε, ὅτι τὸ φο-

βερὸ αὐτὸ συνέβη, ἐπειδὴ στὸ χωριὸ ἀκούονταν πολλὲς βλασφημίες. Ἦταν ἀπὸ τὸ Θεὸ τὸ συμβὰν γιὰ σωφρονισμό, ἢ ἦταν ἀπὸ τὸ Διάβολο, γιὰ ἐμπαιγμό; Μπορεῖ νὰ ἦταν ἀπὸ τὸ Διάβολο, ἀφοῦ καὶ ὁ Διάβολος μέχρις ὡρισμένου σημείου δύναται νὰ κάνῃ θαύματα, ὅταν ἐπιτρέπῃ ὁ Θεός. Καὶ ἂν δύναται ὁ Διάβολος νὰ ρίχνῃ πέτρες μέσα σὲ σπίτια μὲ κλεισμένες θύρες καὶ παράθυρα, γιατὶ νὰ ἀποροῦμε πῶς ὁ Χριστός, ὁ παντοδύναμος Θεός, μπῆκε στὸ σπίτι μὲ τὶς θύρες κλεισμένες;

Ὁ Κύριος εἰσῆλθε στὸ σπίτι ***«τῶν θυρῶν κεκλεισμένων»***. Ἀλλὰ σὲ ἄνθρωπο δὲν εἰσέρχεται, ἂν δὲν τοῦ ἀνοίξῃ. Στέκεται ἔξω καὶ κρούει τὴ θύρα τῆς καρδιᾶς. Ἀπὸ μεγάλη ἀγάπη κρούει ἐπιμόνως. Καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀνοίξῃ τὴ θύρα τῆς καρδιᾶς, τότε εἰσέρχεται καὶ συνδειπνεῖ μαζί του. Ἀλλιῶς δὲν εἰσέρχεται, δὲν παραβιάζει τὴ θύρα τῆς καρδιᾶς, σέβεται τὸ αὐτεξούσιο, ποὺ τοῦ ἔδωσε, γιὰ νὰ μὴν εἶνε ρομπότ, ἀλλὰ πρόσωπο, ὂν συνειδητὸ καὶ ἐλεύθερο. Πολὺ τρυφερὸς καὶ συγκινητικὸς ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ: *«Ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω. Ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ* (=τότε) *εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ»* (Ἀποκ. γ' 20). Ἂς ἀνοίγωμε τὰ σπίτια μας, γιὰ νὰ φιλοξενοῦμε *«τοὺς ἐλαχίστους ἀδελφοὺς»* τοῦ Χριστοῦ (Ματθ. κε' 35, 40), καὶ ἂς ἀνοίγωμε τὶς καρδιές μας, γιὰ νὰ φιλοξενοῦμε τὸν ἴδιο τὸ Χριστό.

«Καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν». Ὁ ἀναστὰς Κύριος δὲν λέγει τίποτε στοὺς μαθητάς του γιὰ τὸ ὅτι τὸν καιρὸ τοῦ Πάθους φοβήθηκαν, τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ διασκορπίσθηκαν. Ἐπίσης δὲν λέγει τίποτε γιὰ τὴν προδοσία τοῦ Ἰούδα καὶ τὴν τριπλὴ ἄρνησι τοῦ Πέτρου. Τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως ὁ Κύριος δὲν θέλει τίποτε τὸ δυσάρεστο νὰ σκιάζῃ τὴ χαρὰ τῆς ἀναστάσεως. Στὶς μυροφόρες εἶπε *«Χαίρετε!»* (Ματθ. κη' 9). Ἐπειδὴ οἱ γυναῖκες λόγῳ τῆς ἁμαρτίας εἶχαν καταδικασθῆ νὰ γεννοῦν τὰ παιδιά τους *«ἐν λύπαις»*, *μὲ λύπες* (Γεν. γ' 16), τώρα ὁ Λυτρωτὴς ἔφερε στὶς γυναῖκες τὴ χαρά. Καὶ στοὺς μαθητὰς λέγει ***«Εἰρήνη ὑμῖν»***. Σ' αὐτὸ τὸ λόγο, ὁ ὁποῖος εἶνε χαιρετισμὸς καὶ εὐχή, ἡ λέξι ***«εἰρήνη»*** δὲν ἔχει ἁπλῶς τὴ βασική, συνήθη καὶ στενὴ σημασία, δηλαδὴ δὲν σημαίνει μόνο τὴν εἰρήνη, ὅπως νομίζουν οἱ ἑρμηνευταί, ἀλλ' ἔχει εὐρυτάτη σημασία, σημαίνει ὅλα τὰ καλὰ (Βλέπε σχετικῶς τὴν ἑρμηνεία τοῦ Λουκ. β' 14 καὶ τοῦ Ματθ. ι' 12-13 στὸ ἡμέτερο ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. α', σελ. 56-63 καὶ 28 ἀντιστοίχως). Γι' αὐτὸ ἐδῶ ἡ λέξι

«εἰρήνη» δὲν πρέπει ν' ἀφήνεται ἀμετάφραστη, ἀλλὰ νὰ μεταφράζεται μὲ ἄλλη λέξι, ἡ ὁποία στὴ σύγχρονη γλῶσσα σημαίνει ὅλα τὰ καλά. Ἐπιτυχέστερη δὲ λέξι μ' αὐτὴ τὴ σημασία εἶνε ἡ λέξι *«εὐλογία»*. Λέγοντας λοιπὸν ὁ Κύριος στοὺς μαθητάς του ***«Εἰρήνη ὑμῖν»*** τοὺς χαιρετίζει μὲ τὴν εὐχὴ νὰ ἔχουν εὐλογία, νὰ ἔχουν ὅλα τὰ καλά. Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχε βεβαίως καὶ πρὸ Χριστοῦ. Ἀλλὰ μετὰ Χριστὸν ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ στοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους δυνάμει τῆς σταυρικῆς θυσίας καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ γίνεται πλουσιώτερη. Συνδυάζοντας τὸ χαιρετισμὸ τοῦ ἀναστάντος Κυρίου πρὸς τὶς μυροφόρες μὲ τὸ χαιρετισμό του πρὸς τοὺς μαθητὰς λέγουμε: Ὁ Χριστὸς μὲ τὴ σταύρωσι καὶ τὴν ἀνάστασί του μᾶς ἔφερε τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐλογία.

Θέλει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ; Θέλει τὴν ἀληθινὴ εὐτυχία, ἡ ὁποία ἐκτείνεται πέρα ἀπὸ τὴν πρόσκαιρη ζωή; Γιὰ νὰ εἶνε ὄντως εὐτυχὴς ὁ ἄνθρωπος, πρέπει νὰ ἔχῃ σχέσι μὲ τὸν ἐσταυρωμένο καὶ ἀναστάντα Κύριο καὶ Θεό, τὸν δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ. Οἱ ἄσχετοι μὲ τὸ Χριστὸ εἶνε δυστυχεῖς καὶ ὅταν νομίζουν, ὅτι εἶνε εὐτυχεῖς. Μερικοὶ πάνω στὴν κοσμικὴ εὐτυχία τους αὐτοκτονοῦν! Ὁ Χριστὸς ἦλθεν, *«ἵνα ζωὴν ἔχωμεν καὶ περισσὸν ἔχωμεν»* (ι΄ 10). Αὐτὴ ἡ ζωὴ καὶ τὸ περίσσευμα ζωῆς, ζωὴ μὲ τὸ παραπάνω, εἶνε ἡ ***«εἰρήνη»***, ἡ εὐλογία, ἡ πλουσία εὐλογία, τὴν ὁποία δίνει ὁ ἀναστὰς Κύριος. Ἂς τὴν ζητήσουν νὰ τὴ λάβουν καὶ οἱ κατὰ φαντασίαν εὐτυχεῖς, γιὰ νὰ γίνουν πραγματικῶς εὐτυχεῖς.

Στίχ. 20: *«Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον».*

Μεταφράζουμε: *«Καὶ μόλις εἶπεν αὐτό, τοὺς ἔδειξε τὰ χέρια καὶ τὴν πλευρά του. Χάρηκαν δὲ οἱ μαθηταί, διότι εἶδαν τὸν Κύριο».*

Κατὰ τὸ Λουκ. κδ΄ 37, ὅταν ὁ ἀναστὰς Κύριος παρουσιάσθηκε στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν, οἱ μαθηταὶ κυριεύθηκαν ἀπὸ φόβο καὶ τρόμο, καὶ νόμιζαν ὅτι βλέπουν φάντασμα, προφανῶς λόγῳ τῆς αἰφνιδίας καὶ παράδοξης ἐμφανίσεώς του *«τῶν θυρῶν κεκλεισμένων»*. Καὶ γιὰ νὰ τοὺς πείσῃ ὁ Κύριος, ὅτι εἶνε ὁ αὐτός, τὸν ὁποῖο γνώριζαν καὶ σταυρώθηκε, ***«ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ»***. Τὸ ὅτι δὲν ἔδειξε καὶ τὰ πόδια, τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι δὲν καρφώθηκαν καὶ τὰ πόδια στὸ σταυρό. Ἤδη στὴν Παλαιὰ Διαθήκη προφητικῶς ὁ Μεσσίας εἶπε: *«Ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας»*

(Ψαλμ. κα΄ 17). Ὁ Λουκᾶς ἀναφέρει, ὅτι ἔδειξε καὶ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια (κδ΄ 39, 40). Ἀλλὰ δὲν λέγει, ὅτι ἔδειξε καὶ τὴν πλευρά. Ὅ,τι ἕκαστος τῶν δύο εὐαγγελιστῶν ἀναφέρει, ἦταν ἀρκετὸ γιὰ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ ἐμφανισθεὶς ἦταν αὐτὸς ὁ σταυρωθεὶς Ἰησοῦς. Κατὰ τὸ Λουκ. κδ΄ 39 ὁ Κύριος κάλεσε τοὺς μαθητὰς καὶ νὰ τὸν ψηλαφήσουν. Καὶ στὸν πρῶτο στίχο τῆς Α΄ Καθολικῆς Ἐπιστολῆς του ὁ Ἰωάννης λέγει, *«καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν»*. Ἐπίσης κατὰ τὸ Λουκ. κδ΄ 41-43 ὁ ἀναστὰς Κύριος, γιὰ νὰ δείξῃ, ὅτι εἶχε πραγματικὸ σῶμα, ζήτησε τροφὴ καὶ ἔφαγε, καίτοι βεβαίως δὲν εἶχε ἀνάγκη τροφῆς. Ἀνάλωσε δὲ τὴν τροφὴ ὑπερφυῶς. Ὁ Κύριος, ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ ὑπάρχῃ οὔτε ἀπιστία, οὔτε δυσπιστία, ἀλλ' οὔτε τυφλὴ πίστι, ἤδη ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνισί του στοὺς μαθητὰς ἔδωσε τεκμήρια τῆς ἀναστάσεώς του.

Γεννᾶται ὅμως τὸ ἐρώτημα: Πῶς στὰ χέρια, στὰ πόδια καὶ στὴν πλευρὰ τοῦ ἀναστημένου καὶ ἐνδόξου σώματος τοῦ Κυρίου ὑπῆρχαν τὰ σημάδια τῶν πληγῶν; Οἱ πληγὲς βεβαίως θεραπεύτηκαν. Ἀλλὰ τὰ σημάδια τῶν πληγῶν παρέμειναν ὡς τεκμήρια τῆς ἀναστάσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἔδειξε μὲ τὴ σταυρικὴ θυσία του. Κατὰ τὴ δευτέρα παρουσία θὰ φανῇ στὸν οὐρανὸ *«τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου»*, ὁ σταυρός, πρὸς ἔλεγχο τῶν σταυρωτῶν τοῦ Κυρίου, καὶ γενικῶς τῶν ἀπίστων καὶ τῶν πολεμίων τοῦ Κυρίου, καὶ τῶν καταφρονητῶν τῆς ἐσταυρωμένης ἀγάπης. Ὅπως δὲ ὁ σταυρός, ἔτσι ἴσως φανοῦν καὶ τὰ σημάδια τῶν πληγῶν στὸ δοξασμένο σῶμα τοῦ Κυρίου. Καὶ θρῆνο καὶ κοπετὸ θὰ ἔχουν ὅλοι οἱ ἀσεβεῖς τῆς γῆς, βλέποντας τὸν Ἐσταυρωμένο νὰ ἔρχεται μὲ δύναμι καὶ δόξα μεγάλη (Ματθ. κδ΄ 30, Ἀποκ. α΄ 7).

«Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον». Μετὰ τὰ τεκμήρια, ποὺ ἔδωσεν ὁ Χριστὸς γιὰ τὴν ἀνάστασί του, ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἰδέα, ὅτι ἔβλεπαν φάντασμα, ἔφυγε ἀπὸ τὶς καρδιές τους. Καὶ ἡ ἀπιστία στὴν ἀνάστασι ἐπίσης ἐξωρίσθηκε ἀπὸ τὶς ψυχές τους. Καὶ χαρὰ πλημμύρισε τὶς ὑπάρξεις τους, διότι εἶδαν τὸν Κύριο ἀναστημένο. Χαίρεται κανείς, ὅταν βλέπῃ προσφιλὲς πρόσωπο ἐπανερχόμενο ἀπὸ τὴν ξενιτειά. Πόσο μᾶλλον χάρηκαν οἱ μαθηταί, ὅταν εἶδαν τὸ προσφιλέστερο ὅλων τῶν προσώπων νὰ ἐπανέρχεται ἀπὸ τὸν ᾅδη καὶ τὸν τάφο! Ἀφαντάστως εἶχαν λυπηθῆ οἱ μαθηταὶ γιὰ τὰ πάθη καὶ τὸ σταυρικὸ θάνατο τοῦ Κυρίου. Καὶ ἀφαντάστως χάρηκαν γιὰ τὴν ἀνάστασί του. Προεῖπεν ὁ Κύριος καὶ τὴ λύπη καὶ τὴ χαρά: *«Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν*

μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με». «Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς... ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται» (ιστ' 16, 20).

Χάρηκαν οἱ μαθηταί, χαιρόμαστε καὶ ἐμεῖς γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, ἰδίως κατὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα. Ἀλλὰ χαιρόμαστε καὶ γιὰ τὴ δική μας ἔνδοξη ἀνάστασι, τῆς ὁποίας ἐλπίζουμε ν' ἀξιωθοῦμε κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἀναστήθηκε ὁ Χριστός, γιὰ ν' ἀναστηθοῦμε καὶ ἐμεῖς μὲ δόξα. Ὅποιος δὲν πιστεύει στὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν ἐλπίζει καὶ στὴ δική του ἀνάστασι, αὐτὸς δὲν ἔχει λόγο νὰ χαίρεται. Καὶ ἂν χαίρεται, ψευτοχαίρεται. Ἡ χαρά του ὁμοιάζει μὲ τὴν εὐχαρίστησι τῶν ζώων, τῶν ἐκμηδενιζομένων μὲ τὸ θάνατο, ὅταν τρώγουν σανό.

Στίχ. 21: «Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· Εἰρήνη ὑμῖν. Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς».

Τὸ **«οὖν»** εἶνε μεταβατικό, ὅπως καὶ στοὺς προηγουμένους στίχ. 19 καὶ 20, καὶ ἐξηγεῖται *«δέ»*. Ἡ δὲ λέξι **«εἰρήνη»**, ὅπως καὶ στὸν προηγούμενο στίχ. 20, ἔχει εὐρυτάτη ἔννοια, περιλαμβάνει ὅλα τὰ καλά, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγῆται *«εὐλογία»*. Τὸ δὲ **«πέμπω»** σημαίνει *«ἀποστέλλω»*.

Μεταφράζουμε: *«Τοὺς εἶπε δὲ πάλι ὁ Ἰησοῦς: "Εὐλογία σὲ σᾶς. Ὅπως ὁ Πατὴρ ἀπέστειλεν ἐμένα, ἔτσι καὶ ἐγὼ ἀποστέλλω ἐσᾶς"»*.

Προκαλεῖ ἐντύπωσι, ὅτι ὁ Κύριος λέγει γιὰ δεύτερη φορὰ στοὺς μαθητάς του τὸ **«Εἰρήνη ὑμῖν»**, στὸ ὁποῖο, ὅπως ὑποστηρίξαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ στίχ. 19, ἡ λέξι **«εἰρήνη»** σημαίνει *«εὐλογία»*, ὅλα τὰ καλά. Τὴ δεύτερη φορὰ τὸ **«Εἰρήνη ὑμῖν»** λέγεται εἰδικῶς ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀνάθεσι στοὺς μαθητὰς τῆς ἀποστολῆς νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιο στὸν κόσμο. Εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητάς: Δίνω σὲ σᾶς εὐλογία. Καὶ σεῖς νὰ μεταδώσετε τὴν εὐλογία στὸν κόσμο. Στὸ Ἡσ. νβ' 7, ὅπως παρατίθεται στὸ Ρωμ. ι' 15, περιέχεται: *«Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά!». Πόσο ὡραῖα εἶνε τὰ πόδια ἐκείνων, ποὺ κηρύττουν εὐλογία (ἤ, σωτηρία), ποὺ κηρύττουν τὰ ἀγαθά!* Ὁ Θεὸς εἶχε δώσει στὸν Ἀβραὰμ τὴν ὑπόσχεσι, *«ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς»* (Γεν. ιβ' 3. Γαλ. γ' 8). Καὶ ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος, θυσιάσθηκε, *«ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται»* (Γαλ. γ' 14), γιὰ νὰ ἔλθῃ στὰ ἔθνη ἡ εὐλογία, τὴν ὁποίαν ὑποσχέθηκε ὁ Θεὸς στὸν Ἀβραάμ. Ἀλλ' ἡ εὐλο-

γία ἦλθε στὰ ἔθνη, διότι μετέβησαν στὰ ἔθνη οἱ ἀπόστολοι καὶ ἐξετέλεσαν τὴν ἀποστολή, ποὺ τοὺς ἀνέθεσεν ὁ Χριστός, νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιο.

«Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς». Ἡ γνώμη, ὅτι τὸ ρῆμα **«ἀποστέλλω»**, μὲ ἀντικείμενο τὸ Χριστό, ἔχει ἔννοια ἀνώτερη ἀπὸ τὸ **«πέμπω»**, μὲ ἀντικείμενο τοὺς μαθητάς, δὲν εἶνε ὀρθή. Τὰ δύο ρήματα εἶνε συνώνυμα καὶ θὰ μποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ ἕνα μόνο ἀπ' αὐτά, ἀλλὰ χρησιμοποιήθηκαν καὶ τὰ δύο χάριν ποικιλίας. Στὴν παράλληλη φράσι στὸ ιζ' 18 χρησιμοποιεῖται ἕνα μόνο ρῆμα καὶ γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ γιὰ τοὺς μαθητάς, τὸ **«ἀποστέλλω»**. Λέγει ὁ Χριστὸς ἀπευθυνόμενος στὸν Πατέρα: *«Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας... κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτούς»*. Ἄλλωστε τὸ **«πέμπω»**, τὸ ὁποῖο στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο χρησιμοποιεῖται γιὰ τοὺς μαθητάς, σὲ πολλὰ ἄλλα χωρία χρησιμοποιεῖται γιὰ τὸ Χριστό, π.χ. στὸ ε' 37, η' 16, 18, 26, 29.

Ἡ παρομοίωσι τῆς ἀποστολῆς τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὸ Χριστὸ μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν Πατέρα δείχνει πόσο μεγάλο καὶ τιμητικὸ ἀξίωμα δόθηκε στοὺς μαθητάς. Πολλὰ τὰ ἀξιώματα, ποὺ λαμβάνουν ἄνθρωποι. Ἀλλὰ τὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα, ποὺ ἔλαβαν οἱ ταπεινοὶ καὶ ἄσημοι Γαλιλαῖοι ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα διά μέσου τοῦ Χριστοῦ, εἶνε τὸ ἀνώτερο ὅλων τῶν ἀξιωμάτων. Ὁ Παῦλος γράφει: *«Καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους»* (Α' Κορ. ιβ' 28). Οἱ ἀπόστολοι ὑπῆρξαν οἱ συνεχισταὶ τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔλαβαν ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔγιναν οἱ μεγαλύτεροι πνευματικοὶ κατακτηταὶ καὶ εὐεργέτες τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τὸ Χριστό.

Ἀλλὰ τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ δὲν σταμάτησε μὲ τὸ θάνατο τῶν ἀποστόλων. Συνεχίζεται μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου μὲ τὴν ἱεραποστολή. Οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου δὲν εἶνε βεβαίως τόσο μεγάλοι στὸ ἀξίωμα, ὅσο ἦταν οἱ ἀπόστολοι, ποὺ εἶχαν τὴ μεγαλύτερη πνευματικὴ ἐξουσία στὴν Ἐκκλησία καὶ ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἶνε ὅμως συνεχισταὶ τοῦ ἔργου τῶν ἀποστόλων, καὶ πρώτης ἀνάγκης πρόσωπα στὴν ἀνθρωπίνη κοινωνία, ἀφοῦ μὲ τὸ κηρυκτικὸ ἔργο δημιουργοῦνται πιστοί, συνειδητοὶ χριστιανοί, ἀληθινοὶ λάτρες τοῦ Θεοῦ, καὶ πολύτιμα μέλη τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Γνωρίζουμε τί ἦταν ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Εὐαγγελίου. Σήμερα, ἂν δὲν κήρυτταν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἱεραπό-

στολοι, θὰ ἦταν στὴν αὐτὴ ἢ καὶ χειρότερη κατάστασι, ἐνῷ τώρα συγκριτικῶς εἶνε σὲ καλλίτερη, καὶ θὰ ἦταν σὲ πολὺ καλλίτερη, ἂν ὅλοι ἐγκολπώνονταν τὸ Εὐαγγέλιο, ποὺ διδάσκει ὅλα τὰ καλὰ καὶ κανένα κακό.

Οἱ γονεῖς, ἂν πιστεύουν καὶ ἔχουν εὐσεβῆ τέκνα, ἂς μὴ τὰ προτρέπουν νὰ σπουδάσουν ὅλα προσοδοφόρες ἐπιστῆμες, ἀλλ᾽ ἂς προτρέπουν καὶ ἂς προσεύχωνται νὰ σπουδάσουν μερικὰ τὴν ἱερὴ ἐπιστήμη τῆς Θεολογίας καὶ ν᾽ ἀσκήσουν ἱεραποστολικὸ ἔργο, κηρύττοντας τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ δρῶντας ἐποικοδομητικὰ στὴν ἀνθρωπίνη κοινωνία. Ἔτσι θὰ ἰσχύῃ καὶ γι᾽ αὐτοὺς τὸ ***«Εἰρήνη ὑμῖν»***, ποὺ εἶπεν ὁ ἀναστὰς Κύριος στοὺς ἀποστόλους. Θὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὴν εὐλογία τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὲ μεγαλύτερο δὲ βαθμὸ ἀπὸ ἄλλους ἐργάτες τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, καὶ θὰ μεταδίδουν τὴν εὐλογία καὶ σὲ συνανθρώπους.

Στίχ. 22-23: *«Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καὶ λέγει αὐτοῖς· Λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται»*.

Ἡ λέξι ***«πνεῦμα»*** σημαίνει *«δύναμις, ἐξουσία»*. Τὸ ***«ἀφίημι»*** χρησιμοποιεῖται ἐδῶ μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀφέσεως ἢ συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τὸ ***«κρατῶ»*** μὲ τὴν ἀντίθετη ἔννοια.

Μεταφράζουμε: *«Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτό, ἐμφύσησε* (φύσηξε σ᾽ αὐτούς) *καὶ τοὺς λέγει: "Λάβετε ἁγία ἐξουσία* (πνευματικὴ ἐξουσία): *Σ᾽ ὅσους συγχωρήσετε τὶς ἁμαρτίες* (λόγῳ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως), *σ᾽ αὐτοὺς συγχωροῦνται· σ᾽ ὅσους τὶς ἀφήνετε ἀσυγχώρητες* (λόγῳ ἀμετανοησίας καὶ μὴ ἐξομολογήσεως), *μένουν ἀσυγχώρητες"»*.

Συμφώνως πρὸς τὸν προηγούμενο στίχ. 21 ὁ Ἰησοῦς εἶπε, ὅτι, ὅπως ὁ Πατὴρ ἔδωσε ἀποστολὴ σ᾽ αὐτόν, ἔτσι καὶ αὐτὸς δίνει ἀποστολὴ στοὺς μαθητάς. Τώρα δὲ στὸ παρὸν χωρίο ἀναφέρονται πράγματα σχετικὰ μὲ τὴν ἀποστολὴ τῶν μαθητῶν.

Ὁ Ἰησοῦς ***«ἐνεφύσησε»***, *ἐμφύσησε*, φύσηξε στοὺς μαθητάς. Τὸ ***«ἐνεφύσησε»*** μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ *«ἐποίησε πηλόν»*, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς θεράπευσε τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸ (θ΄ 6). Καὶ ὅπως ὁ Ἰησοῦς μὲ τὴ χρῆσι πηλοῦ ἤθελε νὰ ὑποδηλώσῃ, ὅτι εἶνε αὐτός, ὁ ὁποῖος μὲ πηλὸ δημιούργησε τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ, ἔτσι καὶ μὲ τὸ ἐμφύσημα στοὺς μαθητὰς ἤθελε νὰ ὑποδηλώσῃ, ὅτι εἶνε αὐτός, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ ἐμφύσημα στὸν Ἀδὰμ ἔδωσε σ᾽ αὐτὸν πνεῦμα ζωτικὸ (Γεν. β΄ 7).

«Λάβετε πνεῦμα ἅγιον», εἶπεν ὁ Χριστός. Μὲ τὸ ἐμφύσημα ἔδωσε στοὺς μαθητὰς ***«πνεῦμα ἅγιον»***. Οἱ ἑρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἦλθε καὶ τὸ ἔλαβαν οἱ μαθηταὶ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Τὸ ἔλαβαν δὲ καὶ ὡς πρόσωπο καὶ ὡς χάρι καὶ ὡς χαρίσματα. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἐμφυσώντας ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητὰς δὲν μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, ὅτι ἀπὸ τὸ στόμα του ἐξεπόρευσε Πνεῦμα Ἅγιο. Διότι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὄχι καὶ ἀπὸ τὸν Υἱό. Ἡ γνώμη τῶν ἑρμηνευτῶν, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν εἶνε, νομίζουμε, ὀρθή.

Ἡ λέξι ***«πνεῦμα»*** εἶνε πολυσήμαντη. Ἐκτὸς ἄλλων σημαίνει καὶ *«δύναμις»* καὶ *«ἐξουσία»*. *«Δύναμις»* σημαίνει σὲ χωρία, ὅπως π.χ. Ἰησ. Ναυῆ β' 11 (*«οὐκ ἔστη ἔτι πνεῦμα ἐν οὐδενὶ ἡμῶν»*), Ψαλμ. ρμβ' 7 (*«ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου»*), Δαν. ι' 17 (*«οὐ στήσεται ἐν ἐμοὶ ἰσχύς, καὶ πνεῦμα οὐχ ὑπελείφθη ἐν ἐμοί»*. Προφανῶς *«ἰσχὺς»* καὶ *«πνεῦμα»* εἶνε συνώνυμα κατὰ τὴ συνήθεια τῶν Ἑβραίων νὰ χρησιμοποιοῦν συνώνυμα), Λουκ. α' 17 (*«ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλιού»*. Προφανῶς *«πνεῦμα»* καὶ *«δύναμις»* εἶνε συνώνυμα). Παραπέμπουμε σὲ δύο ἀκόμη χωρία, σπουδαιότερα ὡς πρὸς τὸ θέμα μας. Στὸ Ἐσθ. η' 12μ περιέχεται, *«Ἐπετήδευσε τῆς ἀρχῆς στερῆσαι ἡμᾶς καὶ τοῦ πνεύματος»*, καὶ στὸ Γ' Μακ. στ' 24 περιέχεται, *«Ἐπιχειρεῖτε τῆς ἀρχῆς ἤδη καὶ τοῦ πνεύματος μεθιστᾶν»*. Στὰ δύο αὐτὰ χωρία οἱ λέξεις *«ἀρχὴ»* καὶ *«πνεῦμα»* χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως καὶ σημαίνουν δύναμι μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἐξουσίας. Αὐτὴ δὲ τὴν ἔννοια ἔχει ἡ λέξι ***«πνεῦμα»*** στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο. Καὶ γι' αὐτὸ παραθέτοντας τὸ χωρίο γράψαμε ***«πνεῦμα ἅγιον»*** καὶ ὄχι «Πνεῦμα Ἅγιον». Ἂς σημειωθῇ δέ, ὅτι καὶ στὸ Δαν. Σωσ. 45 *«τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον»* δὲν εἶνε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἐπίσης στὸ Δαν. δ' 5,6,15, ὅπου ὁ Ναβουχοδονόσορ ὁμιλεῖ γιὰ *«πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον»*, ἀσφαλῶς δὲν πρόκειται περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Ναβουχοδονόσορ δὲν εἶχε ἰδέα περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ στὸ Β' Κορ. στ' 6, ὅπου ἡ φράσι *«ἐν πνεύματι ἁγίῳ»*, δὲν πρόκειται περὶ Πνεύματος Ἁγίου, ἀλλὰ περὶ *«διαθέσεως ἁγίας»* (Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖο τοῦτο βλέπε ἡμέτερο ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. β', σελ. 158-160).

Λέγοντας λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς στοὺς μαθητάς, ***«Λάβετε πνεῦμα ἅγιον»***, ἐννοεῖ, *«Λάβετε ἁγία δύναμι, ἁγία ἐξουσία, πνευματικὴ ἐξουσία»*. Ἡ δὲ πνευματικὴ ἐξουσία, τὴν ὁποία μὲ τὸ ἐμφύσημά του ἔδω-

σεν ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητάς, εἶνε ἡ ἐξουσία τῆς ἀφέσεως ἢ μὴ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Χριστὸς θυσιάσθηκε, γιὰ νὰ αἴρωνται οἱ ἁμαρτίες τοῦ κόσμου. Τὰ λόγια του στὸ παρὸν χωρίο εἶνε ἱδρυτικὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως. Ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ὡς Θεός, καὶ ὡς ἄνθρωπος, ποὺ θυσιάσθηκε, ἔχει τὴν ἐξουσία τῆς ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, δυνάμει δὲ τῆς θυσίας του συγχωροῦσε ἁμαρτίες καὶ προκαταβολικῶς, τώρα, μετὰ τὴν ἀνάστασι, κατὰ τὴν πρώτη ἐμφάνισί του στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν, δίνει αὐτὴ τὴν ἐξουσία στοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους του. Κατ' οὐσίαν βεβαίως τὴν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν παρέχει ὁ Χριστὸς διὰ μέσου τῶν ἀντιπροσώπων του. Ἀλλὰ στὸ σημεῖο τοῦτο γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ὁ Θωμᾶς, ὁ ὁποῖος ἀπουσίαζε ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν πρώτη ἐμφάνισι τοῦ ἀναστάντος Κυρίου, ἔλαβε τότε καὶ αὐτὸς τὴν ἐξουσία; Βεβαίως ἔλαβε. Διότι ἡ ἐξουσία δόθηκε στοὺς μαθητὰς ὡς σύνολο, ὄχι ἐπὶ μέρους. Κατὰ τὸ Ἀριθ. ια΄ 17, 26, ὁ Ἐλδὰδ καὶ ὁ Μωδάδ, καίτοι ἀπουσίαζαν ἀπὸ τὴ σκηνή, ὅπου ἐμφανίσθηκε ὁ Θεὸς καὶ ἔδωσε *«πνεῦμα»* στοὺς 70 πρεσβυτέρους, ἔλαβαν καὶ αὐτοὶ *«πνεῦμα»*. Ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ δόθηκε βεβαίως καὶ στὸν Παῦλο, ὅταν ἔγινε ἀπόστολος. Δίνεται δὲ καὶ στοὺς διαδόχους τῶν ἀποστόλων διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης.

Ἡ ἐξομολόγησι σὲ πνευματικὸ πατέρα εἶνε μυστήριο ταπεινώσεως καὶ σωτηρίας. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀνεξαιρέτως εἴμεθα ἁμαρτωλοί, ἄλλος ὀλιγώτερο καὶ ἄλλος περισσότερο. Ἀναμάρτητος εἶνε μόνον ὁ Κύριος. Ἁμαρτάνουμε δὲ ἀπὸ ἐγωισμό. Διότι κάνουμε τὸ δικό μας θέλημα, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσωμε τὸ ἐγώ μας, καὶ δὲν κάνουμε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἶνε δὲ τόσο φοβερὸ πρᾶγμα ἡ ἁμαρτία, ὥστε ἐπιφέρει αἰωνία καταδίκη. Περισσότερο δὲ ἀπὸ τὴν αἰωνία καταδίκη δείχνει τὸ φοβερὸ χαρακτῆρα τῆς ἁμαρτίας τὸ γεγονός, ὅτι γιὰ τὴ συγχώρησι τῆς ἁμαρτίας χρειάσθηκε ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς νὰ γίνῃ ἄνθρωπος καὶ νὰ ὑποστῇ πλῆθος ταπεινώσεις καὶ παθήματα, καὶ τὸ φρικτότερο καὶ ἐξευτελιστικώτερο μαρτύριο τοῦ σταυρικοῦ θανάτου.

Καὶ ἀφοῦ ὁ ἀνενδεὴς καὶ ἀναμάρτητος Θεὸς ταπεινώθηκε γιὰ μᾶς, πρέπει καὶ μεῖς νὰ ταπεινώνωμε τὸν ἑαυτό μας γιὰ τὸ πνευματικὸ συμφέρον μας, τὴν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ σωτηρία μας. Νὰ μετανοοῦμε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας, νὰ πηγαίνωμε σὲ πνευματικὸ πατέρα, νὰ σωριάζωμε στὰ πόδια τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Χριστοῦ τὸν ἐγωισμό μας, τὴν αἰτία τῶν ἁμαρτιῶν μας, καὶ νὰ ἐξαγορεύωμε τὰ κρίματά μας μὲ συντριβὴ καὶ εἰλικρίνεια, καὶ μὲ ἀπόφασι ν' ἀγωνιζώμεθα ἐναντίον τῶν παθῶν μας γιὰ πνευματικὴ πρόοδο. Ὅταν ἔτσι

προσερχώμεθα στὸ μυστήριο τῆς Ἐξομολογήσεως, τὰ ἁμαρτήματά μας, ὅσο μεγάλα καὶ ὅσο πολλὰ καὶ ἂν εἶνε, ***«ἀφίενται»***, *συγχωροῦνται*, ἐξαλείφονται. Τὸ ἐξομολογητήριο γίνεται πνευματικὸ πλυντήριο, ὅπου ρίπτεται τὸ ἰσχυρότερο ἀπορρυπαντικό, τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ *«καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας»* (Α' Ἰωάν. α' 7). Ἂν ὅμως δὲν ἔχωμε τὴν ταπείνωσι νὰ προσέλθωμε σὲ πνευματικὸ πατέρα καὶ τὴ διάθεσι νὰ κάνωμε πνευματικὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν παθῶν μας, τότε οἱ ἁμαρτίες ***«κεκράτηνται»***, *μένουν ἀσυγχώρητες*. Ἐπίσης οἱ ἁμαρτίες μένουν ἀσυγχώρητες, ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς προσέρχεται στὸ μυστήριο τῆς Ἐξομολήσεως, ἀλλὰ τυπικῶς, χωρὶς μετάνοια καὶ ἀπόφασι ν' ἀγωνισθῇ κατὰ τῶν παθῶν του.

Ὁ Θεὸς ἔκανε τὸ πᾶν γιὰ μᾶς. *«Ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ»* (Φιλιπ. β' 8). Καὶ ἔτσι ἐπέτυχε τὴν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ τὴ σωτηρία μας. Ἀλλ' ἂν δὲν ταπεινώνωμε τὸν ἑαυτό μας καὶ δὲν προσερχώμεθα στὸ μυστήριο τῆς Ἐξομολογήσεως μὲ μετάνοια, ἄφεσι δὲν λαμβάνουμε, οἱ ἁμαρτίες μας κρατοῦνται, καὶ ἐμεῖς θὰ κρατηθοῦμε στὸ αἰώνιο κρατητήριο. Ἂν ὅμως προσερχώμεθα στὸ μυστήριο μὲ ταπείνωσι καὶ μετάνοια, οἱ ἁμαρτίες μας συγχωροῦνται, καὶ ἐμεῖς θὰ ἔχωμε θέσι στὸ αἰώνιο ἀνάκτορο τοῦ Θεοῦ. Μὴ ἀμελήσωμεν *«τηλικαύτης σωτηρίας»* (Ἑβρ. β' 3).

Στίχ. 24-25: *«Θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· Ἑωράκαμεν τὸν Κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευράν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω»*.

Τὸ ***«ἑωράκαμεν»***, παρακείμενος τοῦ «ὁρῶ», σημαίνει *«εἴδαμε»*. Καὶ τὸ ***«τύπος τῶν ἥλων»*** σημαίνει *«σημάδι ἀπὸ τὰ καρφιά»*.

Μεταφράζουμε: *«Ὁ Θωμᾶς ὅμως, ἕνας ἀπὸ τοὺς δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, δὲν ἦταν μαζί τους, ὅταν ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Τοῦ ἔλεγαν δὲ οἱ ἄλλοι μαθηταί: "Εἴδαμε τὸν Κύριο". Ἀλλ' αὐτὸς τοὺς εἶπε: "Ἐὰν δὲν δῶ στὰ χέρια του τὸ σημάδι ἀπὸ τὰ καρφιά, καὶ δὲν βάλω τὸ δάκτυλό μου στὸ σημάδι ἀπὸ τὰ καρφιά, καὶ δὲν βάλω τὸ χέρι μου στὴν πλευρά του* (τὴ λογχισμένη), *δὲν θὰ πιστεύσω»*.

«Θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα». Οἱ δώδεκα δὲν ἦταν πλέον δώδεκα, ἀλλ᾽ ἕνδεκα. Τὸν ἕνα, τὸν προδότη Ἰούδα, τὸν ἔφαγεν ὁ δαίμων τῆς ἀπελπισίας. Ἀλλ᾽ ἡ ὀνομασία *«οἱ δώδεκα»* εἶχε καθιερωθῆ γιὰ τὸ στενὸ κύκλο τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ παρέμεινε. Καὶ ὁ Παῦλος γιὰ τὴν ἐμφάνισι τοῦ ἀναστάντος Κυρίου στὸ στενὸ κύκλο τῶν μαθητῶν χρησιμοποιεῖ τὴν καθιερωμένη ὀνομασία *«οἱ δώδεκα»* (Α΄ Κορ. ιε΄ 5). Μετὰ τὴν ἀνάληψι τοῦ Κυρίου μὲ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Ματθία οἱ ἕνδεκα ἔγιναν πάλι δώδεκα.

«Θωμᾶς... ὁ λεγόμενος Δίδυμος». Τὸ ὄνομα Δίδυμος εἶνε μετάφρασι στὰ Ἑλληνικὰ τοῦ ὀνόματος Θωμᾶς, ὅπως ἐπίσης τὸ ὄνομα Πέτρος εἶνε μετάφρασι στὰ Ἑλληνικὰ τοῦ ὀνόματος Κηφᾶς. Δύο ἀποστόλων τὰ ὀνόματα ἐξ ἀρχῆς ἦταν ἑλληνικά, Ἀνδρέας, Φίλιππος. Καὶ δύο ἄλλων ἀποστόλων τὰ ὀνόματα μεταφράσθηκαν στὰ Ἑλληνικά, Πέτρος, Δίδυμος. Ὅσοι Ἕλληνες ἐξακολουθοῦμε νὰ αἰσθανώμεθα ὡς Ἕλληνες καὶ ἀγαποῦμε τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὴν ὡραιότερη ὅλων τῶν γλωσσῶν καὶ γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου, συγκινούμεθα ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν τεσσάρων ἀποστόλων.

Ὁ Θωμᾶς ἢ Δίδυμος γιὰ ἄγνωστο λόγο ἀπουσίαζε, ὅταν τὸ βράδυ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, τῆς Κυριακῆς, –ἑλληνικὸ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα–, ὁ Κύριος ἐμφανίσθηκε στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν του. Λόγῳ τῆς ἀπουσίας του ὁ Θωμᾶς ἔχασε εὐκαιρία μεγίστης σπουδαιότητος, τὴν εὐκαιρία νὰ ἰδῇ τὸν ἀναστάντα Κύριο στὴν πρώτη ἐμφάνισι στοὺς μαθητάς. Ἂν ἦταν παρών, θὰ διατύπωνε τὶς ἀντιρρήσεις του, θὰ λάμβανε ἀπὸ τὸν Κύριο ἀποδείξεις τῆς ἀναστάσεώς του, καὶ θὰ πίστευε, ἐνῷ τώρα ἔμεινε στὴν ἀπιστία ἐπὶ μία ἑβδομάδα, μέχρις ὅτου ἐμφανίσθηκε ὁ Κύριος γιὰ δεύτερη φορὰ στοὺς μαθητάς. Νὰ μένῃ ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀπιστία μία ἑβδομάδα, δὲν εἶνε μικρὸ πρᾶγμα. Καὶ μία ἡμέρα καὶ μία ὥρα ἀπιστίας δὲν εἶνε μικρὸ πρᾶγμα. Διότι συμβόλαιο μὲ τὸ θάνατο δὲν ἔχουμε κάνει οὔτε γιὰ μία ὥρα. Καὶ εἶνε τὸ σοβαρώτερο κακὸ νὰ πεθάνῃ κανεὶς σὲ κατάστασι ἀπιστίας.

Οἱ μαθηταί, οἱ ὁποῖοι ἀξιώθηκαν νὰ ἰδοῦν τὸν ἀναστάντα Κύριο, ἐνδιαφέρθηκαν νὰ πληροφορήσουν γιὰ τὸ γεγονὸς τὸ συμμαθητή τους. Ἔτσι καὶ ἐμεῖς πρέπει νὰ ἐνδιαφερώμεθα γιὰ τοὺς συνανθρώπους μας καὶ νὰ τοὺς πληροφοροῦμε γιὰ θρησκευτικὰ πράγματα, καὶ ἰδίως γιὰ ζητήματα πίστεως. Νὰ βοηθοῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, γιὰ νὰ γίνωνται οἱ ἀπιστοῦντες πιστοί, οἱ πιστοὶ πιστότεροι, οἱ κοσμικοὶ πνευματικοί, καὶ οἱ πνευματικοὶ πνευματικώτεροι.

«Ἔλεγον αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· Ἑωράκαμεν τὸν Κύριον». Κατὰ τὸ στίχ. 20, *«Ἐχάρησαν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον».* Χάρηκαν μὲ ἀπερίγραπτη χαρά, διότι εἶδαν ἀναστημένο τὸν Κύριο. Καὶ αὐτὴ τὴ χαρὰ δὲν κράτησαν ἐγωιστικὰ γιὰ τοὺς ἑαυτούς των. Θέλησαν νὰ μεταδώσουν καὶ στὸ Θωμᾶ. Καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπαν, ὅτι ὁ Θωμᾶς ἀπιστοῦσε, δὲν εἶπαν μία φορὰ τὸ ***«Ἑωράκαμεν τὸν Κύριον»,*** ἀλλὰ πολλὲς φορές. Αὐτὸ σημαίνει ὁ παρατατικὸς ***«ἔλεγον».*** Ἐπέμεναν λέγοντας καὶ τονίζοντας, ὅτι εἶδαν τὸν Κύριο. Καὶ ἐμεῖς, ὅταν συναντοῦμε ἀπιστία ἢ δυσπιστία, νὰ μὴ καταθέτωμε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τὰ ὅπλα, ἀλλὰ νὰ δείχνωμε ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή, νὰ ὁμιλοῦμε δέ, μὲ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἀπὸ τὴν προσωπική μας πεῖρα, γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ζωῆς. Εἴδαμε τὸν Κύριο, ἔλεγαν οἱ μαθηταί. Καὶ ἐμεῖς νὰ λέγωμε: Εἴδαμε οἱ ἀνάξιοι στὴ ζωή μας θαυμαστὰ πράγματα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ν' ἀναφέρωμε τέτοια πράγματα. Τὸ πᾶν νὰ κάνωμε, γιὰ νὰ βοηθοῦμε συνανθρώπους χριστιανικά. Καὶ τότε μόνο νὰ μὴν ἐπιμένωμε, ὅταν διαπιστώνωμε, ὅτι ὁ συνομιλητής μας εἶνε θρασύς, ὑβριστής, διεστραμμένος. Τότε ἰσχύει ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, *«Μὴ δότε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ* (στοὺς σκύλους) *μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων»* (Ματθ. ζ' 6. Βλέπε καὶ Τίτ. γ' 10).

Ὁ Θωμᾶς δὲν πίστευσε στὴ μαρτυρία τῶν ἄλλων μαθητῶν γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη χρειάζονται δύο ἢ τρεῖς μάρτυρες, γιὰ νὰ βεβαιώσουν κάποιο πρᾶγμα. Ἀλλὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ βεβαίωναν στὸ Θωμᾶ δέκα συμμαθηταί του, αὐτόπτες μάρτυρες τοῦ Ἀναστάντος. Ἀσφαλῶς δὲ βεβαίωναν καὶ ἄλλα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἦταν μαζὶ μὲ τοὺς μαθητὰς κατὰ τὴν ἐμφάνισί του στὸ φιλόξενο σπίτι τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἶδαν καὶ αὐτὰ τὸν Κύριο. Ὁ Κύριος εἶχε προείπει στοὺς μαθητάς, ὅτι θὰ ὑφίστατο πάθη καὶ σταυρικὸ θάνατο, καὶ τὴν τρίτη ἡμέρα θὰ ἀνασταινόταν. Τὰ πάθη καὶ ὁ σταυρικὸς θάνατος συνέβησαν. Δὲν ἔπρεπε ὁ Θωμᾶς νὰ σκεφθῇ, ὅτι δὲν ἦταν δυνατό, παρὰ νὰ ἐπαληθευθῇ ἡ πρόρρησι τοῦ Κυρίου καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνάστασι; Ὁ Χριστὸς ἀνέσταινε νεκρούς. Καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀνέστησε τὸν τετραήμερο Λάζαρο. Καὶ στοὺς μαθητὰς ἔδωσε τὴ δύναμι, ἐκτὸς ἄλλων θαυμάτων, ν' ἀνασταίνουν νεκρούς (Ματθ. ι' 8). Καὶ ἀσφαλῶς οἱ μαθηταὶ

ἀνέσταιναν νεκρούς. Δὲν ἔπρεπε ὁ Θωμᾶς νὰ σκεφθῇ καὶ αὐτά, καὶ νὰ πιστεύσῃ στὴν ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ; Καὶ ὅμως δὲν σκέφθηκε τίποτε ἀπ' αὐτά, καὶ ἀπίστησε στὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου. Ἡ ἀπιστία τοῦ Θωμᾶ ἔδειξε τρανότατα πόσο ἀτελὴς μετὰ τὴν πτῶσι εἶνε ἡ φύσι τοῦ ἀνθρώπου!

Ὁ Θωμᾶς ἔλεγε, ὅτι δὲν θὰ πίστευε, ἂν δὲν ἔβλεπε στὰ χέρια τοῦ Ἰησοῦ τὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιά. Στὰ μάτια τῶν συμμαθητῶν του δὲν εἶχε ἐμπιστοσύνη. Ἀλλὰ καὶ στὰ δικά του δὲν εἶχε ἐμπιστοσύνη! Καὶ γι' αὐτὸ προχωροῦσε καὶ ἔλεγε, ὅτι δὲν θὰ πίστευε, ἂν δὲν ἔθετε τὸ δάκτυλό του στὶς οὐλὲς τῶν πληγῶν τοῦ Ἰησοῦ στὰ τρυπημένα χέρια καὶ στὴ λογχισμένη πλευρά του. Τὸ λόγχισμα τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ εἶδε ὁ Ἰωάννης, δὲν εἶδε ὁ Θωμᾶς. Καὶ ἐνῷ δὲν εἶδε, πίστευσε στὴ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου. Γιατί δὲν πίστευσε καὶ στὸ γεγονὸς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἀναστάντος, τὸ ὁποῖο δὲν εἶδε, ἀλλὰ μαρτυροῦσαν πολλοὶ μαθηταί, οἱ ὁποῖοι εἶδαν;

Ἐὰν κανεὶς πρέπει νὰ πιστεύῃ μόνον ὅ,τι βλέπει καὶ διαπιστώνει ὁ ἴδιος, τότε τίποτε δὲν πρέπει νὰ πιστεύῃ ἀπ' ὅσα ἀναφέρει ἡ Ἱστορία, ἀφοῦ δὲν εἶδε καὶ δὲν διαπίστωσε ὁ ἴδιος τίποτε. Ἔτσι καὶ τὰ μεγαλύτερα πρόσωπα τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος καὶ τὰ μεγαλύτερα γεγονότα κηρύσσονται ἀνύπαρκτα καὶ ἡ Ἱστορία καταργεῖται! Ἀλλὰ καὶ τοῦ παρόντος ἀναρίθμητα πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν βλέπει κανεὶς καὶ δὲν διαπιστώνει ὁ ἴδιος, καταργοῦνται! Καὶ ὁ Θωμᾶς γιὰ μᾶς, ἀφοῦ δὲν τὸν γνωρίσαμε προσωπικῶς, κηρύσσεται ἀνύπαρκτος! Ἡ ἀξίωσι τοῦ Θωμᾶ, ὅτι πρέπει νὰ πιστεύῃ ὁ ἄνθρωπος ὅ,τι διαπιστώνει μὲ τὶς αἰσθήσεις του, εἶνε ἄτοπη, ὑπονομεύει τὸ Χριστιανισμὸ καὶ καταργεῖ τὴν ἀξία τῆς πίστεως. Πιστεύουμε σ' ὁ,τιδήποτε μαρτυρεῖται ἀπὸ ἀξιοπίστους μάρτυρες καὶ τεκμήρια. Καὶ προπάντων πιστεύουμε στὸ Χριστιανισμό, διότι μαρτυρεῖται ἀπὸ τοὺς πλέον ἀξιοπίστους μάρτυρες, μάρτυρες καὶ δι' αἵματος, καὶ ἔχει ἀναρίθμητα τεκμήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἀναρίθμητα θαύματα βεβαιούμενα ἀπὸ ἀναριθμήτους ἀνθρώπους.

Γιὰ τὸ Θωμᾶ λέμε «ὁ ἄπιστος Θωμᾶς». Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ ἀρχικῶς δὲν πίστευσαν στὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Οἱ μυροφόρες εἶδαν τὸν ἀναστάντα Κύριο καὶ πληροφόρησαν τοὺς μαθητάς. Ἀλλὰ τὰ λόγια τῶν μυροφόρων *«ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ*

λῆρος» (Λουκ. κδ΄ 11). Γυναικεῖα λόγια, παραληρήματα καὶ φαντασιοκοπήματα, εἶπαν οἱ μαθηταί! Ἀλλὰ καὶ στοὺς δύο ἄνδρες, ποὺ πορεύονταν πρὸς Ἐμμαοὺς καὶ εἶδαν τὸν ἀναστάντα Κύριο καὶ ἔδωσαν τὴ μαρτυρία τους, οἱ μαθηταὶ δὲν πίστευσαν καὶ ὁ Κύριος τοὺς ἐπέπληξε γιὰ τὴν ἀπιστία τους καὶ σκληροκαρδία, διότι δὲν πίστευσαν σὲ αὐτόπτες μάρτυρες (Μάρκ. ιστ΄ 13-14). Βεβαίως δὲν ἔδειξαν ἀπιστία ὅλοι. Ὁ Ἰωάννης εἶχεν ἤδη πιστεύσει, βλέποντας μέσα στὸν τάφο τὰ ὀθόνια καὶ τὸ σουδάριο στὴ θέσι τους (κ΄ 8). Καὶ ὁ Πέτρος βεβαίως εἶχε πιστεύσει κατὰ τὴν ἐμφάνισι τοῦ Κυρίου σ᾽ αὐτὸν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν (Α΄ Κορ. ιε΄ 5). Ὅταν δὲ οἱ δύο ἄνδρες ἐπέστρεφαν ἀπὸ Ἐμμαοὺς στὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ πῆγαν στοὺς ἕνδεκα καὶ τοὺς λοιποὺς συναθροισμένους, ὅσοι εἶχαν πιστεύσει, ἔλεγαν μὲ ἔμφασι: *«Ἠγέρθη ὁ Κύριος ὄντως καὶ ὤφθη Σίμωνι»* (Λουκ. κδ΄ 34). Ἐκτὸς τοῦ Θωμᾶ ἄπιστοι λοιπὸν καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ στὴν πλειονότητά τους. Ἀλλ᾽ ὁ Θωμᾶς ἐπιβαρύνεται περισσότερο γιὰ τὴν ἀπιστία του, διότι εἶχε καὶ τὴν πρόσθετη μαρτυρία τῶν συμμαθητῶν του, ὅταν πίστευσαν καὶ τοῦ εἶπαν, ***«Ἑωράκαμεν τὸν Κύριον»***.

Ἀδικαιολόγητη ἡ ἀρχικὴ ἀπιστία τοῦ Θωμᾶ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν. Ἀπὸ κάποια ὅμως ἄποψι εἶνε καὶ καλὴ αὐτὴ ἡ ἀπιστία, ὥστε νὰ μποροῦμε νὰ λέγωμε: Ὢ τῆς καλῆς ἀπιστίας τοῦ Θωμᾶ καὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν! Εἶνε καλὴ αὐτὴ ἡ ἀπιστία, διότι δείχνει, ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν ἦταν εὔπιστοι, ἀλλὰ πολὺ δύσπιστοι, καὶ ἐξ αἰτίας τούτου ὁ Κύριος τοὺς ἔδωσε περισσότερα τεκμήρια γιὰ νὰ πιστεύσουν, καὶ ἔτσι οἱ μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι κατέστησαν ἀξιοπιστότεροι παρ᾽ ὅσον ἂν πίστευαν ἀρχικῶς. Τὴν ἀξιοπιστία τους δείχνουν καὶ μὲ τὸ ὅτι δὲν ἀπέκρυψαν, ἀλλ᾽ ἐξέθεσαν τὴν ἀδικαιολόγητη ἀρχικὴ ἀπιστία τους, καὶ ἄλλα ἐλαττώματά τους. Καὶ ἀκόμη περισσότερο, τὴν ἀξιοπιστία τους δείχνουν μὲ τὰ πολλὰ καὶ τρομερὰ παθήματά τους, καὶ τοὺς μαρτυρικοὺς θανάτους των γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὸ Εὐαγγέλιο. Οἱ ὀρθολογισταὶ καὶ ἄπιστοι καὶ πολέμιοι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἂς διερωτηθοῦν: Ὑπάρχουν μάρτυρες τόσο εἰλικρινεῖς καὶ ἀξιόπιστοι, ὅσο οἱ μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ; Ὅσοι δὲν παραδέχονται τόσο ἀξιόπιστα πρόσωπα, εἶνε οἱ ἴδιοι ἀναξιόπιστοι, καὶ ἀνθρώπων πάντων ἀναξιοπιστότεροι.

Ἐμφάνισι τοῦ ἀναστάντος Ἰησοῦ στοὺς μαθητὰς παρόντος τοῦ Θωμᾶ

Στίχ. 26-27: ***«Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν· Εἰρήνη ὑμῖν. Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός».***

Τὸ ***«ἔσω»*** σημαίνει *«μέσα, μέσα στὸ σπίτι»*. Τὸ ***«εἰρήνη»*** σημαίνει *«εὐλογία»*. Τὸ ***«εἶτα»*** σημαίνει *«ἔπειτα»*. Καὶ τὸ ***«ἴδε»*** σημαίνει *«ἐξέτασε»*.

Μεταφράζουμε: *«Μετὰ δὲ ἀπὸ ὀκτὼ ἡμέρες πάλι οἱ μαθηταὶ ἦταν μέσα (στὸ σπίτι), καὶ ὁ Θωμᾶς μαζί τους. Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς, ἐνῷ οἱ θύρες ἦταν κλειστές, καὶ στάθηκε ἀνάμεσά τους καὶ εἶπε: "Εὐλογία σὲ σᾶς". Ἔπειτα λέγει στὸ Θωμᾶ: "Φέρε τὸ δάκτυλό σου ἐδῶ, καὶ ἐξέτασε τὰ χέρια μου. Ἐπίσης φέρε τὸ χέρι σου καὶ βάλε στὴν πλευρά μου, καὶ μὴ γίνεσαι ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός»*

«Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτώ». Στὶς ὀκτὼ ἡμέρες περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἡμέρα τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ στοὺς μαθητάς, ἡ πρώτη δηλαδὴ τῆς ἑβδομάδος, ἡ Κυριακή. Συνεπῶς ὁ Χριστὸς ἔκανε τὴ δεύτερη ἐμφάνισί του στοὺς μαθητὰς τὴν ἄλλη Κυριακή. Ὁ Κύριος θέλησε πάλι νὰ τιμήσῃ τὴν πρώτη τῆς ἑβδομάδος, τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεώς του, ἀλλὰ νὰ τιμήσῃ πάλι καὶ τὴ συνάθροισι τῶν μαθητῶν του, καὶ ἰδίως τὸν ἄπιστο Θωμᾶ, ὁ ὁποῖος τὴ φορὰ αὐτὴ ἦταν καὶ αὐτὸς παρὼν στὴ συνάθροισι αὐτή. Ὁ Κύριος γνώριζε βεβαίως, ὅτι θὰ ἦταν παρὼν καὶ ὁ Θωμᾶς. Ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ τὴν Κυριακὴ τῆς δεύτερης ἐμφανίσεως στοὺς μαθητὰς τοῦ ἀναστάντος Κυρίου ὠνόμασε Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ.

Γιατί ὁ Κύριος μετὰ τὴν πρώτη ἐμφάνισι δὲν ἔκανε τὴ δεύτερη ἐμφάνισι στοὺς μαθητάς του συντόμως, ἀλλὰ μετὰ μία ἑβδομάδα; Μία ἑβδομάδα ἦταν πολὺ νὰ παραμένῃ ὁ Θωμᾶς στὴν ἀπιστία. Ἀλλὰ μία ἑβδομάδα ἦταν ἐπίσης πολὺ νὰ μὴ βλέπουν τὸν Κύριο οἱ πιστεύσαντες στὴν ἀνάστασί του μαθηταί. Ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασί του, στὶς 40 ἡμέρες μέχρι τὴν ἀνάληψί του, δὲν ἦταν συνεχῶς μὲ τοὺς μαθητάς του, ὅπως προηγουμένως, ἀλλ' ἐμφανιζόταν κατὰ διαστήματα, διότι ἤθελε νὰ δείξῃ, ὅτι μὲ τὴν ἀνάστασί του εἶχε εἰσέλθει στὴ σφαῖρα τῆς δόξας καὶ ἀνῆκε πλέον σὲ ἄλλο κόσμο. Ὁ Κύριος ἄφησε ἐπίσης νὰ μεσολαβήσῃ μία ἑβδομάδα γιὰ τὴ δεύτερη ἐμφάνισι

στοὺς μαθητάς του, γιὰ νὰ δώσῃ χρόνο στοὺς ἄλλους μαθητὰς νὰ συναντοῦν τὸ Θωμᾶ, νὰ συνομιλοῦν μαζί του καὶ νὰ τὸν πληροφοροῦν γιὰ τὴν ἀνάστασι, ὥστε μέσα του ν' ἀνάβῃ ὅλο καὶ περισσότερο ὁ πόθος, γιὰ νὰ ἰδῇ καὶ αὐτὸς τὸν Κύριο ἀναστημένο.

«Πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ». Πάλι οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἦταν συναθροισμένοι μέσα στὸ φιλόξενο σπίτι στὴν Ἱερουσαλήμ. Δὲν ἐγκατέλειπαν τὴν ἐπισυναγωγή τους. Ὅταν οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Χριστοῦ συναντῶνται ἐπὶ τὸ αὐτό, γίνονται μεταξύ τους παρηγοριά, ἐνθάρρυνσι, στήριξι καὶ χαρά. Εὐλογημένες οἱ συνάξεις τῶν πιστῶν καὶ εὐλογημένοι οἱ χῶροι, ὅπου συνάζονται.

«Καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν». Ἡ θεία πρόνοια οἰκονόμησε τὰ πράγματα, ὥστε αὐτὴ τὴ φορὰ νὰ μὴν ἀπουσιάζῃ ἀπὸ τὴν ἱερὴ σύναξι τῶν μαθητῶν ὁ Θωμᾶς, ἀλλὰ νὰ εἶνε παρών, γιὰ ν' ἀξιωθῇ καὶ αὐτὸς νὰ ἰδῇ τὸν ἀναστάντα Κύριο, νὰ πιστεύσῃ στὴν ἀνάστασί του, ν' ἀπολαύσῃ τὴν ἀνεκλάλητη χαρὰ τῆς ἀναστάσεως καὶ νὰ δύναται καὶ αὐτὸς νὰ εἰπῇ, μετὰ λόγου γνώσεως, σὲ συγχρόνους του, σὲ μεταγενεστέρους του μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου, καὶ σ' ἐμᾶς, «Ἑώρακα τὸν Κύριον». Ὅλοι οἱ πιστοὶ εἴδαμε τὸν ἀναστάντα Κύριο μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως, καὶ λέγουμε, *«Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι»*, διότι ὁ Θωμᾶς καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι τὸν εἶδαν μὲ τὰ μάτια τοῦ σώματος καὶ τὸν κήρυξαν μὲ τεκμήρια, ἀποδείξεις.

«Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων». Οἱ θύρες τοῦ σπιτιοῦ ἦταν πάλι κλειστὲς γιὰ τὸ φόβο τῶν Ἰουδαίων. Ὁ φόβος δὲν ἐξέλιπε ἀπὸ τὶς καρδιὲς τῶν μαθητῶν, μέχρις ὅτου ἦλθε ὁ Παράκλητος, *«Πνεῦμα δυνάμεως»* (Β' Τιμ. α' 7), καὶ περιβλήθηκαν *«δύναμιν ἐξ ὕψους»* (Λουκ. κδ' 49). Τότε οἱ δειλοὶ ἔγιναν ἀτρόμητοι, οἱ λαγωοὶ ἔγιναν λέοντες πῦρ πνέοντες. Ὅπως κατὰ τὴν πρώτη ἐμφάνισι στοὺς μαθητάς, ἔτσι καὶ τώρα ὁ Ἰησοῦς εἰσέρχεται στὸ σπίτι χωρὶς νὰ κρούσῃ νὰ τοῦ ἀνοίξουν, χωρὶς νὰ παραβιάσῃ τὶς θύρες, ὅπως οἱ λησταί, ἀλλὰ μὲ κλειστὲς τὶς θύρες, θαυματουργικῶς. Ἡ γνώμη, ὅτι τὸ ἀναστημένο σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἰσῆλθε στὸ σπίτι μὲ τὶς θύρες κλειστές, διότι ἦταν λεπτὸ καὶ ἐλαφρό, δὲν εἶνε ὀρθή, ἀφοῦ τὸ σῶμα ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶνε ὑλικό, σὰρξ καὶ ὀστᾶ (Λουκ. κδ' 39). Μὲ τὴν εἴσοδό του ὁ Χριστὸς στὸ σπίτι ἔκανε πάλι τὸ αὐτὸ θαῦμα χάριν τοῦ Θωμᾶ.

«Εἰρήνη ὑμῖν», εἶπε πάλι ὁ Χριστός. Ὅπως εἴπαμε κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ στίχ. 19, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾶται ὁ αὐτὸς λόγος, χαιρετισμὸς καὶ εὐχή, ἡ λέξι ***«εἰρήνη»*** ἔχει εὐρυτάτη σημασία, σημαίνει ὅλα τὰ καλά, καὶ πρέπει νὰ μεταφράζεται μὲ τὴ λέξι «εὐλογία», ἡ ὁποία ἔχει τὴν αὐτὴ εὐρυτάτη σημασία. Τὸ λόγο, ***«Εἰρήνη ὑμῖν»***,

Εὐλογία σὲ σᾶς· ὅλα τὰ καλὰ σὲ σᾶς, ὁ Ἰησοῦς ἀπευθύνει σ' ὅλους τοὺς μαθητάς, καὶ εἰδικῶς στὸ Θωμᾶ, ὁ ὁποῖος ἀπουσίαζε ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνισί του στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν καὶ δὲν ἄκουσε αὐτὸ τὸ λόγο.

Μετὰ τὸ ***«Εἰρήνη ὑμῖν»*** ὁ ἀναστὰς Κύριος ἀπευθύνεται στὸ Θωμᾶ, γιὰ τὸν ὁποῖο κυρίως ἐμφανίσθηκε πάλι στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν. Ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ ἔλεγαν στὸ Θωμᾶ, ὅτι εἶδαν τὸν Κύριο, ἀλλ' ὁ Θωμᾶς ἐξεδήλωνε ἀπιστία στὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, ὁ Κύριος, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ἐμφανίσθηκε γιὰ νὰ ἄρῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Θωμᾶ τὴν ἀπιστία, ἁμαρτία βασικὴ καὶ μεγάλη, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἀπώλεια. Εἶπεν ἄλλοτε ὁ Κύριος: *«Ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός»* (Λουκ. ιθ' 10). Ὅ,τι δὲ εἶπε, τὸ ἐφήρμοσεν ἀκριβῶς.

Ὁ Θωμᾶς, γιὰ νὰ πιστεύσῃ στὴν ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ, εἶχε θέσει ἀλαζονικοὺς ὅρους, νὰ ἰδῇ ὁ ἴδιος τὰ σημάδια τῶν πληγῶν στὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ὄχι μόνο νὰ ἰδῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ ψηλαφήσῃ. Ὁ δὲ Κύριος δὲν ἐπιτιμᾷ τὸ Θωμᾶ, ἀλλά, συγκαταβαίνοντας στοὺς ἀλαζονικοὺς ὅρους τοῦ Θωμᾶ, τὸν καλεῖ μὲ ἀγάπη καὶ συμπάθεια νὰ κάνῃ ὅ,τι ζήτησε. Ζήτησε νὰ βάλῃ *«τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων»*. Καὶ ὁ Κύριος τοῦ λέγει: ***«Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου»***. Τὸ ***«ἴδε»*** εἶνε προστακτικὴ ἀορίστου τοῦ «ὁρῶ» καὶ σημαίνει *«ἐξέτασε»*. Τὸ «ὁρῶ» σημαίνει *«ἐξετάζω»* καὶ σὲ χωρία ὅπως τὸ Λευΐτ. ιγ' 3, 5-6. Καὶ σήμερα, ὅταν λέμε «μὲ εἶδε ὁ ἰατρός», ἐννοοῦμε «μὲ ἐξέτασε ὁ ἰατρός». Μὲ τὸ δάκτυλο δὲν βλέπει κανείς, ἀλλ' ἐξετάζει. Ὁ Κύριος καλεῖ τὸ Θωμᾶ νὰ ἐξετάσῃ μὲ τὸ δάκτυλό του τὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιὰ στὰ χέρια. Ὁ Θωμᾶς εἶχε ἀπαιτήσει καὶ νὰ βάλῃ *«τὴν χεῖρα εἰς τὴν πλευράν»*. Καὶ ὁ Κύριος τοῦ λέγει: ***«Φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου»***. Ὁ Κύριος καλεῖ νὰ ψηλαφήσῃ μὲ τὸ χέρι τὴ λογχισμένη πλευρά του. Κατόπιν δὲ τούτων λέγει στὸ Θωμᾶ: ***«Καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός»***. *Καὶ νὰ μὴ γίνεσαι ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός*. Ὁ Θωμᾶς δὲν ἦταν βεβαίως ἄπιστος μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι δὲν πίστευε στὸ Χριστό. Πίστευε στὸ Χριστό, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς δώδεκα, ἐκτὸς τοῦ Ἰούδα. Ἡ ἀπιστία τοῦ Θωμᾶ, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν ἀρχικῶς, ἦταν ὡς πρὸς ἕνα μόνο πρᾶγμα, τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ σὲ μία μόνο ἀλήθεια τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως ἂν δὲν πιστεύωμε, κάνουμε τὸ Θεὸ ψεύτη (Α' Ἰωάν. α' 10, ε' 10) καὶ χανόμεθα. Ὁ Θωμᾶς πίστευσε στὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ πίστι τὸν ὡδήγησε μέχρι τὶς Ἰνδίες, γιὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, καὶ μέχρι τὸ

μαρτύριο, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ψηλάφησε ὁ Θωμᾶς τὸ Χριστό; Γενικῶς γιὰ τοὺς μαθητὰς πρέπει νὰ δεχθοῦμε, ὅτι ψηλάφησαν τὸν Κύριο. Διότι ὁ Ἰωάννης λέγει: «*Ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν*» (Α' Ἰωάν. α' 1). Εἰδικῶς ὅμως γιὰ τὸ Θωμᾶ ὑπάρχουν δύο γνῶμες. Κατὰ τὴ μία γνώμη ὁ Θωμᾶς ψηλάφησε τὸν Κύριο. Κατὰ τὴν ἄλλη γνώμη δὲν ψηλάφησε. Κλίνουμε πρὸς τὴ δεύτερη γνώμη. Ὁ Θωμᾶς εἶδε τὸ θαῦμα νὰ εἰσέρχεται ὁ Ἰησοῦς στὸ σπίτι ***«τῶν θυρῶν κεκλεισμένων»***. Εἶδε μὲ τὰ μάτια του τὰ σημάδια τῶν πληγῶν στὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ δὲ σπουδαιότερο γι' αὐτόν, διαπίστωσε καὶ θαῦμα ὑπερφυσικῆς γνώσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς μὲ τὰ πρὸς αὐτὸν λόγια ἔδειξε, ὅτι γνώριζε τί ἔλεγε στοὺς ἄλλους μαθητάς, τί ἀπαιτοῦσε γιὰ νὰ πιστεύσῃ. Τὰ λόγια τοῦ Θωμᾶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέφερε σχεδὸν ἐπὶ λέξει, καὶ ἀπέδειξε ἔτσι, ὅτι ἦταν ἀοράτως παρὼν ὡς Θεός, καὶ τὰ ἄκουε. Αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς ὑπερφυσικῆς γνώσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ συνδεόταν μὲ τὸ δικό του πρόβλημα, ἔκανε στὸ Θωμᾶ ἐντύπωσι περισσότερο ἀπὸ τὸ θαῦμα τῆς εἰσόδου τοῦ Ἰησοῦ στὸ σπίτι ***«τῶν θυρῶν κεκλεισμένων»***. Αὐτὸ τὸ θαῦμα κατέπληξε καὶ συνήρπασε τὸ Θωμᾶ. Καὶ δὲν προχώρησε, νομίζουμε, σὲ ψηλάφησι τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ κατακυριεύτηκε ἀπὸ πίστι καὶ ἀπευθυνόμενος στὸν Ἰησοῦ ἀναφώνησε, «*Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!*» (στίχ. 28).

Στίχ. 28: *«Καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!»*.

Μεταφράζουμε: «*Καὶ ὁ Θωμᾶς εἶπε τότε σ' αὐτόν: "Εἶσαι ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!"*».

Ὁ Ἰησοῦς κάλεσε τὸ Θωμᾶ νὰ τὸν ψηλαφήσῃ. Καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν γράφει, ὅτι ψηλάφησε, ἀλλὰ γράφει, ***«Καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!»***. Ἀπότομη ἡ γλῶσσα. Στὴν κλῆσι γιὰ ψηλάφησι ὁ Θωμᾶς ἀνταποκρίνεται ἀμέσως μὲ ὁμολογία πίστεως. Ἦταν τόσο βαθειὰ ἡ ἐντύπωσί του ἀπὸ τὴ θέα τῶν πληγῶν τοῦ Ἰησοῦ, τὸ θαῦμα τῆς εἰσόδου του στὸ σπίτι μὲ κλειστὲς τὶς θύρες, καὶ ἀκόμη περισσότερο τὸ θαῦμα τῆς παγγνωσίας του, ποὺ ἀποδεικνυόταν μὲ τὴν ἐπανάληψι τῶν λόγων ἀπιστίας ποὺ εἶχε πεῖ, ὥστε ψηλάφησι δὲν χρειαζόταν πλέον.

Τρεῖς ὁμολογίες γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ βλέπουμε ἀπὸ μαθητάς του. Πρώτη χρονικῶς ἡ ὁμολογία τοῦ Ναθαναήλ: «*Ῥαββί, σὺ*

εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ» (α' 50). Δεύτερη ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου: «*Σύ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος*» (Ματθ. ιστ' 16). Καὶ τρίτη ἡ ὁμολογία τοῦ Θωμᾶ στὸν ἐξεταζόμενο στίχ. κ' 28: ***«Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!»***. Καὶ οἱ τρεῖς ὁμολογίες εἶνε συγκινητικές, ἡ μία συγκινητικώτερη ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ τρίτη δὲ ὁμολογία, τοῦ Θωμᾶ, εἶνε ἡ πλέον συγκινητική.

Ἀντιτριαδῖτες καὶ ἀντίχριστοι αἱρετικοί, ὅπως οἱ ψευδο-Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θωμᾶ ***«Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!»*** δὲν ἀναφέρεται στὸν Ἰησοῦ, ἀλλὰ στὸ Θεὸ ὡς ἄλλο πρόσωπο, καὶ εἶνε ἐπιφώνημα τιμῆς καὶ λατρείας στὸ Θεό. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν ἀρνητῶν τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ καταρρίπτεται, διότι ὁ εὐαγγελιστὴς γράφει, ὅτι ὁ Θωμᾶς ***«Εἶπεν αὐτῷ»***, *εἶπε σ' αὐτόν*, τὸν Ἰησοῦ, ***«Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!»***. Ὁ λόγος τοῦ Θωμᾶ εἶνε ὁμολογία τῆς κυριότητος καὶ τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ.

Ἄξιο παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Θωμᾶς δὲν εἶπε στὸν Ἰησοῦ «Κύριός μου καὶ Θεός μου», ἀνάρθρως, ὁπότε θὰ μποροῦσε νὰ ἰσχυρισθῇ κανείς, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔχει σχετικὴ κυριότητα καὶ θεότητα, εἶνε δηλαδὴ μικρὸς κύριος καὶ θεός, ὅπως ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἄγγελος. Ὁ Θωμᾶς εἶπε στὸν Ἰησοῦ ***«Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!»***, ἐνάρθρως. Τὸ δὲ ἔναρθρο σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ ἕνας, ὁ μοναδικὸς Κύριος καὶ Θεός. Ἡ οὐσία ἢ θεότης τῶν προσώπων τῆς Τριάδος εἶνε μία καὶ ἡ αὐτή, κοινή. Καὶ συνεπῶς ὁ Υἱὸς ἔχει ὅλη τὴ μία καὶ αὐτὴ οὐσία καὶ θεότητα (Κολ. α' 19, β' 9) καὶ εἶνε ὁ ὅλος Θεός, ὁ μοναδικὸς Θεός, ὅπως εἶνε ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Λόγῳ λοιπὸν τῆς κοινῆς θείας οὐσίας τῶν προσώπων τῆς Τριάδος δυνάμεθα γιὰ ἕκαστο τῶν τριῶν αὐτῶν προσώπων νὰ λέγωμε, ὅτι εἶνε ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός, ὅπως εἶπε ὁ Θωμᾶς γιὰ τὸν Ἰησοῦ, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς Τριάδος καὶ τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ἡ πρώτη ἀλήθεια, ἡ ἀνώτερη ὅλων τῶν ἀληθειῶν τῆς Πίστεως, τὴν ὁποία πρέπει νὰ ἐννοοῦμε κατὰ τὴν ἔννοια, ποὺ ἀναφέραμε, νὰ πιστεύωμε καὶ νὰ ὁμολογοῦμε.

Ἡ ὁμολογία τοῦ Θωμᾶ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε «ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός», εἶνε σπουδαιότερη τῶν προηγουμένων ὁμολογιῶν τοῦ Ναθαναὴλ καὶ τοῦ Πέτρου, διότι σ' αὐτὴ τὴν ὁμολογία ρητῶς λέγεται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ***«ὁ Θεός»***, καὶ ***«ὁ Κύριος»*** συνωνύμως. Ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς εἶνε ***«ὁ Θεός»***, δὲν εἶνε δυνατό, παρὰ νὰ εἶνε καὶ ***«ὁ Κύριος»*** ἰσοδυνάμως, μὲ τὴν ὑψίστη ἔννοια. Ὁ συνδυασμὸς ἐδῶ, στὸ κ' 28, τῶν δύο ὑψίστων ὀνομασιῶν γιὰ τὸν Ἰησοῦ ἀπαντᾶται καὶ στὸ Πράξ. κ' 28, ὅπου

γίνεται λόγος περὶ *«τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ»*, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε τὴν Ἐκκλησία *«διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος»*. Τὰ δύο αὐτὰ χωρία, στὰ ὁποῖα περιέχεται ἡ διπλὴ ὑψίστη ὀνομασία τοῦ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ βρίσκονται στὸ αὐτὸ κεφάλαιο καὶ στὸν αὐτὸ στίχο, κ' 28, τὸ ἕνα στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου καὶ τὸ ἄλλο στὶς Πράξεις, εἶνε εὔκολο νὰ τὰ ἐνθυμοῦνται καὶ νὰ τὰ ἀντιτάσσουν οἱ πιστοὶ ὡς πανίσχυρα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ στοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἀρνητῶν τῆς θεότητος αὐτοῦ. Οἱ εἰδωλολάτρες, ἐπειδὴ πιστεύουν σὲ Θεοὺς ψευδεῖς, ἀνυπάρκτους, εἶνε ἄθεοι (Ἐφ. β' 12). Ἀλλὰ καὶ ὅσοι δὲν πιστεύουν στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ λέγουν, ὅτι πιστεύουν στὴ θεότητα τοῦ Πατρός, εἶνε καὶ αὐτοὶ ἄθεοι, διότι *«πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱόν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει»* (Α' Ἰωάν. β' 23).

Ὁ Θωμᾶς δὲν εἶπε στὸν Ἰησοῦ «Ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός», ἀλλ' εἶπε ***«Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!»***. Αὐτὰ τὰ δύο ***«μου»*** δείχνουν πολὺ θερμὸ συναίσθημα, πολλὴ τρυφερότητα ἁγίας ἀγάπης πρὸς τὸν Ἰησοῦ. Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ εἶπε *«τὸν Κύριόν μου»* (στίχ. 13), δείχνοντας ἔτσι πολὺ θερμὴ ἀγάπη πρὸς τὸν Ἰησοῦ, καίτοι ἀκόμη δὲν εἶχε φθάσει στὴν πίστι, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε Θεός. Πόσο θερμότερη καὶ τρυφερώτερη ἀγάπη πρὸς τὸν Ἰησοῦ δείχνει ἡ ἀναφώνησι τοῦ Θωμᾶ ***«Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!»***. Ὁ Θωμᾶς αἰσθάνθηκε τὸν Ἰησοῦ ὡς δικό του σὲ ὑψίστη καὶ μοναδικὴ ἔννοια. Ἔτσι καὶ ἐμεῖς πρέπει νὰ αἰσθανώμεθα τὸν Ἰησοῦ. Εἶνε δικός μας ὅσο κανεὶς ἄλλος, ἀφοῦ αὐτός, ὁ Ὕψιστος, μᾶς δημιούργησε, ἐνανθρώπησε καὶ θυσιάσθηκε γιὰ μᾶς. Ἡ λατρεία τῶν καρδιῶν μας ἀνήκει σ' αὐτόν.

Ἡ ἀπιστία τοῦ Θωμᾶ, ἡ ὁποία μὲ τὴ νέα ἐμφάνισι τοῦ Ἰησοῦ κατανικήθηκε, μᾶς βοηθεῖ στὴν πίστι μας στὸν Ἰησοῦ. Διότι ἡ μαρτυρία τοῦ Θωμᾶ γιὰ τὴν ἀνάστασι, τὴν κυριότητα καὶ τὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ δὲν εἶνε μαρτυρία ἀνθρώπου εὐπίστου, ἀλλὰ σφόδρα δυσπίστου, ὁ ὁποῖος παρέμεινε στὴ δυσπιστία μέχρις ὅτου τοῦ δόθηκαν οἱ ἀποδείξεις ποὺ ζητοῦσε. Δύσπιστοι ὅλου τοῦ κόσμου, οἱ ὁποῖοι μιμεῖσθε τὸ Θωμᾶ στὴ δυσπιστία, μιμηθῆτε τον καὶ στὴν πίστι.

Στίχ. 29: ***«Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι ἑώρακάς με, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες»***.

Τὸ ***«ὅτι»*** εἶνε αἰτιολογικό, σημαίνει *«διότι»*. Οἱ μετοχὲς ***«ἰδόντες»*** καὶ ***«πιστεύσαντες»***, καίτοι χρόνου ἀορίστου, ἔχουν σημασία χρόνου μέλλοντος.

Μεταφράζουμε: *«Τοῦ λέγει ὁ Ἰησοῦς: "Διότι μὲ εἶδες, πίστευσες. Εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν θὰ μὲ ἰδοῦν, καὶ ὅμως θὰ πιστεύσουν"».*

«Ὅτι ἑώρακάς με, πεπίστευκας», λέγει ὁ Ἰησοῦς στὸ Θωμᾶ. *Διότι μὲ εἶδες, πίστευσες.* Δὲν λέγει, ὅτι τὸν ψηλάφησε, ἀλλ' ὅτι τὸν εἶδε. Ἔνδειξι τοῦτο, ὅτι ὁ Θωμᾶς δὲν ψηλάφησε, ἀλλ' ἀρκέσθηκε στὴ θέα τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ μάλιστα ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου συνωδεύθηκε ἀπὸ τὸ θαῦμα τῆς εἰσόδου του στὸ σπίτι *«τῶν θυρῶν κεκλεισμένων»* καὶ τὸ θαῦμα τῆς ὑπερφυσικῆς γνώσεως τῶν ἀντιρρήσεων τοῦ Θωμᾶ.

«Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες». Μέχρι τότε, ποὺ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς αὐτὸ τὸ λόγο, δὲν ὑπῆρξαν πρόσωπα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶδαν τὸν Κύριο καὶ πίστευσαν, ἐκτὸς τοῦ Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος πίστευσε χωρὶς νὰ ἰδῇ τὸν Κύριο, εἶδε δὲ μόνο τὰ ὀθόνια καὶ τὸ σουδάριο (στίχ. 8). Ὅπως ἤδη εἴπαμε, οἱ μετοχὲς ἀορίστου ***«ἰδόντες»*** καὶ ***«πιστεύσαντες»*** ἔχουν σημασία μέλλοντος, ὅπως π.χ. ἡ μετοχὴ *«ποιήσας»* στὸ Λευϊτ. ιη' 5, Ρωμ. ι' 5 (*«ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς»*), *«δικαιώσας»* στὸ Ἡσ. ν' 8 (*«ἐγγίζει ὁ δικαιώσας με»*), *«πιστεύσας»*, *«βαπτισθείς»*, *«ἀπιστήσας»* στὸ Μάρκ. ιστ' 16 (*«ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται»*), *«ἀκούσαντες»* στὸ ε' 25 (*«οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται»*). Ἀφοῦ δὲ οἱ μετοχὲς ***«ἰδόντες»*** καὶ ***«πιστεύσαντες»*** ἔχουν σημασία μέλλοντος, ἡ φράσι ***«Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες»*** σημαίνει, *«Εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, ἐνῷ δὲν θὰ ἰδοῦν, θὰ πιστεύσουν»*. Ὁ Κύριος μακαρίζει τοὺς πιστοὺς τοῦ μέλλοντος, ὅλων τῶν χριστιανικῶν αἰώνων, ἄρα καὶ ἐμᾶς τοὺς σημερινοὺς πιστούς.

Διερωτᾶται κανείς: Ὁ Θωμᾶς, ἀφοῦ πίστευσε, δὲν εἶνε καὶ αὐτὸς μακάριος; Ἀσφαλῶς εἶνε, ἀφοῦ πίστευσε. Ἀλλὰ δὲν ἐμπίπτει στὴν περίπτωσι τοῦ μακαρισμοῦ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι πίστευσαν χωρὶς νὰ ἰδοῦν. Μακάριος ὁ Θωμᾶς, ἀλλὰ μακαριώτεροι ἐμεῖς! Νὰ μία περίπτωσι, στὴν ὁποία ἐμεῖς, οἱ μικροὶ καὶ ταπεινοί, ὑπερέχουμε τοῦ ἀποστόλου!

Κατὰ τὸν ὁρισμὸ τῆς Γραφῆς, *«Ἔστι πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων»* (Ἑβρ. ια' 1), πίστι εἶνε ἡ πεποίθησι γιὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐλπίζουμε, ἡ βεβαιότης γιὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν βλέπουμε. Καὶ ἀφοῦ πίστι εἶνε ἡ πεποίθησι γιὰ μὴ βλεπόμενα πράγματα, πῶς λέγουμε, ὅτι οἱ ἀπόστολοι πί-

στευσαν, ἀφοῦ εἶδαν τὸν Ἀναστάντα; Ὅταν βλέπωμε, δὲν μποροῦμε νὰ μιλᾶμε γιὰ πίστι, ἀλλὰ γιὰ γνῶσι. Ἡ ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα εἶνε ἡ ἑξῆς: Οἱ ἀπόστολοι εἶδαν τὸν Ἰησοῦ μετὰ θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἀνάστασί του δὲν εἶδαν καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν. Πῶς ἕνα νεκρὸ σῶμα γίνεται ζωντανό, τοῦτο εἶνε ἀκατάληπτο. Ἀλλ᾿ ἀφοῦ οἱ ἀπόστολοι δὲν εἶδαν τὴν ἀνάστασι καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν πῶς νεκρὸ σῶμα γίνεται ζωντανό, καὶ ἐν τούτοις παραδέχτηκαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀναστήθηκε, δυνάμεθα νὰ μιλᾶμε γιὰ πίστι τῶν ἀποστόλων, πίστι στὴν ἀνάστασι.

Μακάριοι οἱ ἀπόστολοι, διότι πίστευσαν στὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ εἶδαν τὸ Χριστό. Μακαριώτεροι δὲ ἐμεῖς, διότι πιστεύουμε, ἐνῷ δὲν εἴδαμε τὸ Χριστό. Καὶ ἀφοῦ δὲν εἴδαμε, μήπως μπορεῖ ἡ πίστι μας νὰ κατηγορηθῇ ὡς τυφλὴ καὶ ἄνευ ἀξίας; Ὄχι βεβαίως. Διότι ἡ πίστι μας στηρίζεται στὴ μαρτυρία τῶν ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι εἶδαν τὸ Χριστὸ μετὰ τὸ θάνατό του, ἄκουσαν λόγια ἀπὸ τὸ στόμα του, τὸν ψηλάφησαν, συνωμίλησαν καὶ συνέφαγαν μαζί του, καὶ εἶδαν νέα θαύματά του. Ἐμεῖς πιστεύουμε στὴν ἀνάστασι, διότι εἶδαν τὸν Ἀναστάντα οἱ μυροφόρες, ἀλλὰ καὶ ἑκατοντάδες πρόσωπα, ὅπως ἀναφέρει πρόσωπο, ποὺ ἐπίσης εἶδε τὸ Χριστό, ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α΄ Κορ. ιε΄ 8,6).

Ἐμεῖς πιστεύουμε στὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, αὐτοανάστασι, καὶ στὴ θεότητά του, ὄχι μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μαρτυρίας αὐτοπτῶν μαρτύρων τοῦ Ἀναστάντος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἀναριθμήτων ἄλλων ἀποδείξεων. Ἰδοὺ ἀποδείξεις: Ὁ κενὸς τάφος τοῦ Χριστοῦ. Τὰ ὀθόνια καὶ τὸ σουδάριο στὴ θέσι τους μέσα στὸν τάφο. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν ἀποστόλων μὲ τὴ δύναμι καὶ τὸ φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οἱ δειλοὶ ἔγιναν ἀτρόμητοι καὶ πεπαρρησιασμένοι, οἱ λαγωοὶ ἔγιναν λέοντες πῦρ πνέοντες. Οἱ ἀγράμματοι ἔγιναν σοφοί, σοφῶν ἁπάντων σοφώτεροι. Ἁπτὴ ἀπόδειξι τῆς ἀσύγκριτης σοφίας τους τὸ χρυσὸ βιβλίο, ποὺ λέγεται Εὐαγγέλιο. Χρυσὰ τὰ λόγια του. Κανένα τρωτὸ καὶ ἐπιζήμιο δὲν ὑπάρχει στὸ Εὐαγγέλιο. Ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤξεραν νὰ ὁμιλήσουν καλὰ τὴ μητρικὴ τους γλῶσσα, ἔγιναν γλωσσομαθέστατοι, μίλησαν ὅλες τὶς γλῶσσες καὶ τὶς διαλέκτους τοῦ κόσμου, καὶ ἔτσι μπόρεσαν νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιο στὴν οἰκουμένη, νὰ ἱδρύσουν τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ, τὴν Ἐκκλησία, ἐν μέσῳ καὶ ὑπεράνω ὅλων τῶν κρατῶν τοῦ κόσμου, καὶ ν᾿ ἀναδειχθοῦν οἱ μεγαλύτεροι κατακτηταί, ποὺ γνώρισε ὁ κόσμος, πνευματικοὶ κατακτηταί. Ὁ Παῦ-

λος, ὁ φανατικὸς καὶ μανιώδης διώκτης τῆς Ἐκκλησίας, αἰφνιδίως μεπεστράφη καὶ ἔγινεν ὁ μεγαλύτερος ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ δραστηριώτερος καὶ ἀποτελεσματικώτερος ἐργάτης τῆς ἀνθρωπότητος, χαρακτηρισθεὶς «ὁ πρῶτος μετὰ τὸν Ἕνα». Πῶς θὰ γινόταν τέτοια μεταστροφή, ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἐμφανιζόταν καὶ στὸν Παῦλο καὶ δὲν τοῦ ἔδινε τὸ φωτισμὸ καὶ τὴ δύναμί του;

Πολλὰ ἑκατομμύρια χριστιανοὶ λόγῳ τῆς χριστιανικῆς ἰδιότητός των ὑπέστησαν πολλὰ καὶ φρικτὰ βασανιστήρια, ποὺ τὰ τρέμει κανεὶς καὶ στὸ λογισμό, καὶ ἔγιναν μάρτυρες καὶ μεγαλομάρτυρες. Πῶς θὰ ἄντεχαν στὰ πολλὰ καὶ φρικτὰ βασανιστήρια καὶ δὲν θὰ ἀρνοῦνταν τὸ Χριστό, ἂν ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε ὄντως ἀναστηθῆ, δὲν ἦταν ὄντως Θεός, καὶ δὲν τοὺς ἔδινε τὴ δύναμί του;

Ἑκατομμύρια ἤ, μᾶλλον, δισεκατομμύρια εἶνε τὰ θαύματα στὸ Χριστιανισμό. Θαύματα τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, θαύματα σ᾽ ὅλους τοὺς χριστιανικοὺς αἰῶνες, θαύματα καὶ σήμερα. Ὁ ὑποφαινόμενος, δύσπιστος καὶ ὄχι εὔπιστος, ἐρευνητικὸς καὶ ὄχι ἀδιάφορος, γνώρισα καὶ σήμερα χαρισματούχους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ θαυματουργούς, καὶ διαπίστωσα προσωπικῶς θαύματα, ὑπερβάσεις τῶν φυσικῶν νόμων. Καὶ πῶς θὰ γίνονταν θαύματα ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, ἂν ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε ἀληθῶς ἀναστηθῆ καὶ δὲν ἦταν ἀληθινὸς Θεός;

Πολλές, λοιπόν, ἑκατομμύρια καὶ δισεκατομμύρια οἱ ἀποδείξεις τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ συνεπῶς ἡ πίστι μας, καίτοι δὲν εἴδαμε τὸ Χριστό, εἶνε σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ κατωχυρωμένη, ποὺ κανεὶς δὲν θὰ φανταζόταν. Ἀντιθέτως ἡ ἀπιστία δὲν ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς οὔτε ἕνα ἐπιχείρημα. Ποιός πράγματι μπορεῖ νὰ φέρῃ μία, ἔστω, ἀπόδειξι, ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός; Μακάριοι οἱ πιστοί, καὶ δυστυχεῖς οἱ ἄπιστοι καὶ ἄθεοι, καὶ πηγὲς δυστυχίας. Πόσα κακὰ προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀθέους, ἰδίως ὅταν ἔχουν ἀξιώματα καὶ ἐξουσίες! Οἱ πιστοὶ λυποῦνται τοὺς ἀπίστους καὶ ἀθέους. Ἂς λυπηθοῦν καὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτούς των καὶ ἂς ἀλλάξουν. Ἂς ἀφήσουν τὸν ἐγωισμό, τὴν προκατάληψι, τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ τὴ φαυλότητα. Ἂς κηρύξουν πόλεμο ἐναντίον τῶν παθῶν τους. Ἂς ἐξετάσουν μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ μεγάλη προσοχὴ τὰ τεκμήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἂς διαβάσουν τὸ ἀσύγκριτο βιβλίο, τὸ Εὐαγγέλιο. Ἂς διαβάσουν καὶ ἀπολογητικὰ συγγράμματα. Ἂς ὑποτάξουν τοὺς ἑαυτούς των στὸ Χριστό. Ἂς ὁμολογήσουν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός, ὅπως ὡμολόγησεν ὁ Θωμᾶς. Καὶ τότε θὰ εἶνε εὐτυχεῖς ἀληθῶς, προσκαίρως καὶ αἰωνίως. Ἂς μὴν ἀπατᾶται κανείς.

Χωρὶς Θεὸ καὶ αἰωνία προοπτικὴ δὲν ὑπάρχει εὐτυχία. Μὲ Θεὸ καὶ αἰωνία προοπτικὴ ὑπάρχει εὐτυχία, ἀκόμη καὶ στὶς θλίψεις αὐτῆς τῆς δοκιμαστικῆς ζωῆς. Στὴν ἄλλη δὲ ζωή, τὴν χωρὶς θλίψεις καὶ χωρὶς τέλος, ἡ εὐτυχία τῶν πιστῶν γίνεται ἀφαντάστως μεγαλύτερη. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός, δὲν ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ δὲν σταυρώθηκε καὶ δὲν ἀναστήθηκε γιὰ μικρά, ἀλλὰ γιὰ μεγάλα πράγματα, γιὰ αἰωνία ἔνδοξη ζωὴ καὶ βασιλεία.

Ὁ σκοπὸς τῆς συγγραφῆς τοῦ Εὐαγγελίου

Στίχ. 30-31: ***«Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ».***

Τὸ ***«μὲν οὖν»*** εἶνε μεταβατικό, ὅπως στὸ Πράξ. θ' 31, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγῆται *«δέ»*. Τὸ ***«ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα»*** σημαίνει *«τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε γραμμένα»*.

Μεταφράζουμε: *«Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ θαύματα ἔκανε ὁ Ἰησοῦς μπροστὰ στὰ μάτια τῶν μαθητῶν του, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε γραμμένα σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο. Αὐτὰ δὲ γράφτηκαν γιὰ νὰ πιστεύσετε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Χριστός (ὁ Μεσσίας), ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ γιὰ νὰ ἔχετε πιστεύοντας ζωὴ ἀπ' αὐτόν»*.

Οἱ παρόντες δύο στίχοι ἀποτελοῦν τὴν κατακλεῖδα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου. Τὸ ἑπόμενο κεφάλαιο κα' εἶνε παράρτημα, τὸ ὁποῖο προστέθηκε προτοῦ τὸ Εὐαγγέλιο τεθῇ σὲ κυκλοφορία.

Ὁ Ἰησοῦς ἔκανε ***«σημεῖα»***, *θαύματα*. Ἡ Γραφὴ δὲν λέγει θαύματα, ἀλλὰ σημεῖα. Καὶ γιατί στὴ Γραφὴ τὰ θαύματα λέγονται σημεῖα; Λέγονται σημεῖα, διότι σημαίνουν, φανερώνουν, ἀποδεικνύουν, ὅτι ὑπάρχει ὑπερφυσικὸς κόσμος καὶ ὑπερφυσικὴ δύναμι, μὲ τὴν ὁποία τελοῦνται τὰ θαύματα.

Ὁ Ἰωάννης ἐπιλεκτικῶς γράφει στὸ Εὐαγγέλιό του ὡρισμένα ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαντικώτερο καὶ μεγαλύτερο εἶνε βεβαίως ἡ ἀνάστασί του, καὶ γι' αὐτὸ τὴν ἀναφέρουν καὶ οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταί. Δηλώνει δὲ ὁ Ἰωάννης, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ θαύματα τὰ γραμμένα στὸ Εὐαγγέλιό του ὁ Ἰησοῦς ἔκανε καὶ πολλὰ ἄλλα θαύματα. Ἔκανε δὲ πολλὰ θαύματα, γιὰ ν' ἀποδείξῃ

μὲ πλῆθος ἀποδείξεις τὴν ἀλήθεια τῆς διδασκαλίας του καὶ τὴ θεία φύσι του, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ δείξῃ τὴ φιλανθρωπία του σὲ ἀσθενεῖς, δαιμονισμένους, ἀναπήρους καὶ παντοιοτρόπως πάσχοντες καὶ θλιβομένους ἀνθρώπους. Διῆλθε τὸ δημόσιο βίο του θαυματουργῶν καὶ εὐεργετῶν. Γέμισε τὴν Παλαιστίνη μὲ θαύματα καὶ εὐεργεσίες.

Ὁ Ἰησοῦς ἔκανε τὰ θαύματα συνήθως ἐνώπιον τοῦ πλήθους τῶν ἀκροατῶν του. Ἀλλ' ἐδῶ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ἐκτὸς τῶν θαυμάτων, ποὺ γράφτηκαν στὸ Εὐαγγέλιο, ἔκανε καὶ ***«πολλὰ»*** θαύματα ***«ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ»***. Γιατί ἀναφέρεται μόνο στοὺς μαθητάς; Κατὰ μία γνώμη ἀναφέρεται μόνο στοὺς μαθητάς, διότι ἐννοεῖ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τὴν ἀνάστασί του, τὰ ὁποῖα ἔγιναν μόνο ἐνώπιον τῶν μαθητῶν, ἐπειδὴ μόνο σ' αὐτοὺς ἐμφανιζόταν ὁ Ἰησοῦς. Ἀλλ' ἦταν ***«πολλὰ»*** τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὶς ἐμφανίσεις του στοὺς μαθητὰς στὸ σύντομο διάστημα τῶν 40 ἡμερῶν; Ἄς ληφθῇ δὲ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ Πέτρος γιὰ τὸ διάστημα μετὰ τὴν ἀνάστασι παρουσιάζει τοὺς ἀποστόλους ὡς μάρτυρες τοῦ Ἀναστάντος, ὄχι τῶν θαυμάτων του μετὰ τὴν ἀνάστασι (Πράξ. ι΄ 40-41). Παρουσιάζει βεβαίως τοὺς ἀποστόλους καὶ ὡς μάρτυρες τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ τῶν θαυμάτων κατὰ τὸ μακρὸ διάστημα πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος (Πράξ. ι΄ 39). Κατ' ἄλλη γνώμη ὡς ***«πολλὰ»*** θαύματα ἐνώπιον τῶν μαθητῶν ὁ εὐαγγελιστὴς ἐννοεῖ συνολικῶς τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασί του. Βεβαίως αὐτὰ τὰ θαύματα κατὰ τὸ πλεῖστον ἔγιναν ἐνώπιον τοῦ πλήθους τῶν ἀκροατῶν τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ὁ εὐαγγελιστὴς περιορίζεται στοὺς μαθητὰς καὶ λέγει ***«ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ»***, διότι τὸ γεγονός, ὅτι οἱ μαθηταὶ εἶδαν τὰ θαύματα, ἔχει ἰδιαίτερη καὶ πολὺ σπουδαία σημασία. Ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ εἶνε ἀπόστολοι ἀπεσταλμένοι νὰ κηρύξουν τὸν Ἰησοῦ στὸν κόσμο, ὁ Ἰωάννης θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι εἶνε αὐτόπτες μάρτυρες τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιβεβαιώνεται τὸ κήρυγμα καὶ ἀποδεικνύεται ἡ μεσσιακὴ ἰδιότης καὶ ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Ἰησοῦς εἶχε πεῖ: «*Τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ*» (ι΄ 25).

«Ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε κλπ.». Ἐδῶ ὁ Ἰωάννης ἀναφέρει τὸ σκοπό, γιὰ τὸν ὁποῖον ἔγραψε στὸ Εὐαγγέλιό του ὡρισμένα θαύματα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ πρῶτα στὸ σημεῖο τοῦτο νὰ παρατηρήσωμε, ὅτι ἕνας ἀγράμματος, ψαρᾶς, ἔγινε συγγραφεύς, καὶ μάλιστα ἀνώτερος ὅλων τῶν συγγραφέων, ἄφθαστος! Δὲν εἶνε τοῦτο

τρανὴ ἀπόδειξι, ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα φώτισε τὸν Ἰωάννη; Καὶ ποῖος ὁ σκοπός, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιο; Ἄλλοι γράφουν βιβλία ἢ ἀπὸ φιλοδοξία καὶ κενοδοξία, γιὰ νὰ προβληθοῦν καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐπιδοκιμασία καὶ τὸν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων· ἢ ἀπὸ «χόμπυ», γιὰ εὐχαρίστησι καὶ διασκέδασι· ἢ γιὰ νὰ διδάξουν ἐπιστῆμες καὶ τέχνες πρὸς ἄσκησι ἐπαγγελμάτων καὶ ὑλικὸ πορισμό· ἢ γιὰ νὰ κερδίσουν ἀπὸ τὴν πώλησι τῶν βιβλίων χρήματα. Ὁ Ἰωάννης ἔγραψε γιὰ ὑψηλό, ἢ μᾶλλον γιὰ ὕψιστο σκοπό. Ἀπευθυνόμενος στοὺς ἀναγνῶστες τοῦ Εὐαγγελίου του, συγχρόνους του καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν, λέγει σ' αὐτούς: Ἔγραψα στὸ βιβλίο τοῦτο ὡρισμένα θαύματα τοῦ Ἰησοῦ ***«ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».***

Σκοπὸς τοῦ Εὐαγγελίου εἶνε νὰ πιστεύσουν οἱ ἄνθρωποι στὸν Ἰησοῦ, στηριζόμενοι στὰ καταπληκτικὰ ἔργα του. Συγκεκριμένως νὰ πιστεύσουν γιὰ τὸν Ἰησοῦ δύο ἀλήθειες, μία μεγάλη καὶ μία μεγίστη. Μεγάλη εἶνε ἡ ἀλήθεια, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ***«Ὁ Χριστός»***, ὁ Μεσσίας στὰ Ἑβραϊκά. Καὶ μεγίστη εἶνε ἡ ἀλήθεια, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ***«ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»***. Τὸ ***«Χριστὸς»*** ἀναφέρεται στὴν ἀνθρωπίνη φύσι τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ***«Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»*** ἀναφέρεται στὴ θεία φύσι του. Τὸ ***«Χριστὸς»*** ἀναφέρεται στὴ σχέσι τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὸν Ἰσραὴλ καὶ γενικῶς μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ***«Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»*** ἀναφέρεται στὴν προσωπικὴ σχέσι του μὲ τὸ Θεό.

Ὁ Χριστὸς ἢ Μεσσίας ἦταν ἡ μεγάλη προσδοκία τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλὰ καὶ *«προσδοκία ἐθνῶν»* (Γεν. μθ' 10). Εἶνε ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον οἱ προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προφήτευαν μὲ πλῆθος προφητεῖες, καὶ οἱ Ἰσραηλῖτες καὶ γενικῶς οἱ ἄνθρωποι ἀνέμεναν ὡς Λυτρωτὴ καὶ Σωτῆρα.

Ὁ Ἰησοῦς εἶνε ***«ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»***, μεγίστη ἀποκάλυψι τῆς Γραφῆς καὶ ἀλήθεια τῆς Πίστεως. Ὅπως ἄνθρωπος ἔχει υἱό, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς ἔχει Υἱό, μὲ ἔννοια μοναδικὴ καὶ φυσική. Ὁ Ἰησοῦς εἶνε ***«ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»***, ἐνάρθρως. Τὸ ἔναρθρο σημαίνει, ὅτι εἶνε ὁ μοναδικὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, *«ὁ μονογενής»* (α' 14, 18, γ' 16, 18, Α' Ἰωάν. δ' 9. Πρβλ. τὸν παραβολικὸ λόγο *«ἕνα υἱὸν ἔχων»*, Μάρκ. ιβ' 6). Ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ ἰδιάζουσα ἔννοια· εἶνε *«ὁ ἴδιος Υἱὸς αὐτοῦ»*, ὁ *ἰδικός του Υἱός*. Εἶνε *«ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός»* (Β' Ἰωάν. 3), ὁ φύσει Υἱὸς τοῦ φύσει Πατρός. Εἶνε γέννημα καὶ ὄχι κτίσμα. *«Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε»*, λέγει ὁ Θεὸς στὸν Υἱό του (Ψαλμ. ρθ' 3). Καὶ ὁ Υἱὸς ὡς ἐνυπόστατη σοφία λέγει γιὰ τὴν προέλευσί του ἀπὸ

τὸ Θεό: *«Πρὸ πάντων βουνῶν γεννᾷ με»* (Παροιμ. η΄ 25. Βλέπε καὶ στίχ. 24 κατὰ τὸ Ἑβραϊκό). Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἀνώτερη φύσι του εἶνε γέννημα, γι' αὐτὸ εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν γεννήτορα, τὸ Θεὸ Πατέρα, *«Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ»* κατὰ τὴ διατύπωσι τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, *«Ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός»* κατὰ τὴν ὁμολογία τοῦ Θωμᾶ. Ὁ Χριστὸς δύναται νὰ σῴζῃ ὄχι ἁπλῶς ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς Θεάνθρωπος. Ἂν δὲν ἦταν παντοδύναμος Θεός, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ φέρῃ σὲ αἴσιο πέρας τὴν ἀποστολή του, δὲν θὰ εἶχε ἡ θυσία του ἄπειρη ἀξία, καὶ δὲν θὰ ἔσῳζε. Ἐπίσης, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶνε Θεὸς καὶ Σωτήρ, γι' αὐτὸ εἶνε τὸ κεντρικὸ πρόσωπο τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου, ὅπως ὁ εὐαγγελιστὴς τὸν ἐκφράζει, εἶνε διπλός, θεωρητικὸς καὶ πρακτικός. Τὴ θεωρητικὴ πλευρὰ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐκφράζει μὲ τὴ φράσι, τὴν ὁποίαν ἑρμηνεύσαμε, ***«ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»***. Τὴν πρακτικὴ δὲ πλευρὰ ἐκφράζει μὲ τὴ φράσι, ***«ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ»***. Γράφτηκε τὸ Εὐαγγέλιο ἀφ' ἑνὸς γιὰ νὰ πιστεύωμε στὸν Ἰησοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου γιὰ νὰ ἔχωμε πιστεύοντας ζωή. Ὁ Ἰησοῦς βεβαίως δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ πιστεύωμε στὴ μεσσιακὴ ἰδιότητα καὶ στὴ θεότητά του. Ἀνενδεὲς τὸ Θεῖον. Δὲν ἔχει καμμία ἀνάγκη ὁ Θεός (Πράξ. ιζ΄ 25). Ἐμεῖς ἔχουμε ἀνάγκη νὰ πιστεύωμε στὴ μεσσιακὴ ἰδιότητα καὶ στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὸ δικό μας καλό. Ὁ ἥλιος δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μᾶς, ἐμεῖς ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ τὸν ἥλιο. Καὶ ἂν ἔχωμε ἀνάγκη ἀπὸ τὸ φυσικὸ ἥλιο, ἀσυγκρίτως περισσότερο ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ τὸ νοητὸ ἥλιο τῆς δικαιοσύνης, τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό.

Ἀναλύουμε τὴ φράσι, ***«ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ»***. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι διψοῦμε τὴ ζωή. Ἄσβεστος ὁ πόθος γιὰ ζωή. Ἄθεος ἐπιστήμων, –μεγάλο ὀξύμωρο–, μοῦ εἶπε κάποτε: «Δὲν θέλω νὰ ἐκμηδενισθῶ μὲ τὸ θάνατο. Θέλω νὰ ὑπάρχῃ ζωὴ μετὰ θάνατον, καὶ ἂς πάω στὴν κόλασι»! Καὶ ὁ λαὸς λέγει: «Καὶ μὲ τὰ τόσα βάσανα πάλι γλυκειὰ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα». Ἀλλὰ τί εἶνε ἡ ζωή; Ὑπάρχει ζωὴ κατώτερη καὶ ζωὴ ἀνώτερη. Κατώτερη εἶνε ἡ φυσικὴ ζωή, τὴν ὁποία δὲν ἔχουν μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἔχουν καὶ τὰ ζῷα. Ἀνώτερη εἶνε ἡ πνευματικὴ ζωή, τὴν ὁποίαν ἔχουν οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται νὰ ζοῦν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν κατὰ τὸ δικό τους θέλημα καὶ ἔχουν κάνει τὴν ἁμαρτία σκοπὸ καὶ τρόπο

ζωῆς. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἀκόμη ἀνώτερη ζωή, ἡ ὑπερφυσικὴ ζωή, τὴν ὁποία ἔχουν οἱ σῳζόμενοι μετὰ θάνατον, καὶ θὰ ἔχουν σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ μετὰ τὴν ἔνδοξη ἀνάστασί τους.

Ποιός δίνει τὴ φυσικὴ ζωή; Ἡ Βιολογία λέγει, ὅτι ἡ ζωὴ εἶνε αὐτόνομη. Ἡ ἐπιστήμη δὲν κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἐλαχίστη μονάδα ζωῆς. Ἡ φυσικὴ ζωή, γιὰ νὰ προσλάβῃ χαρακτῆρα πνευματικὸ καὶ νὰ γίνῃ πνευματική, δὲν εἶνε εὔκολο. Ποιός βοηθεῖ τὸν ἀδύνατο ἄνθρωπο, γιὰ νὰ ζήσῃ πνευματικὴ ζωή; Ἐπίσης, ποιός δίνει τὴν ὑπερφυσικὴ ζωή; Ἡ ἀπάντησι στὰ ἐρωτήματα εἶνε ὁ Ἰησοῦς. Αὐτὸς εἶνε ἡ ἐνυπόστατη ζωή, *«ἥτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν»* (Α' Ἰωάν. α' 2). Αὐτὸς διακήρυξε γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅ,τι δὲν διανοήθηκε ἄλλος νὰ διακηρύξῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του: *«Ἐγώ εἰμι ἡ ζωή»* (ια' 25, ιδ' 6). Ὁ Ἰησοῦς εἶνε ἡ αὐτοζωή. Διότι εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχει ὅλα, ὅσα ἔχει ὁ Θεὸς Πατήρ, καὶ πρῶτα βεβαίως τὴ θεότητα (ιζ' 10). Γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ὁ Ἰωάννης διακηρύσσει καὶ τονίζει: *«Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος»* (Α' Ἰωάν. ε' 20).

Ὁ Ἰησοῦς ὡς Θεὸς εἶνε ἡ ζωὴ καὶ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, πρῶτα τῆς φυσικῆς ζωῆς ὅλων τῶν ζωντανῶν ὄντων, σὲ ἀνώτερη δὲ μορφὴ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ στοὺς ἀνθρώπους ἡ φυσικὴ ζωὴ εἶνε ἔλλογη, συνυπάρχει μὲ τὴ λογική. Στὴ φυσικὴ καὶ ἔλλογη ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀναφέρεται ὁ Ἰωάννης, ὅταν γράφῃ: *«Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων»* (α' 4). Δι' αὐτοῦ, τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὑπῆρχε ζωή, καὶ ὡς ἔλλογη ἡ ζωὴ ἦταν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Ἰησοῦς ἐπίσης ὡς Θεὸς καθαρίζει τὸν πιστὸ ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸν κάνει νὰ μὴ ζῇ κοσμικὴ καὶ ἁμαρτωλὴ ζωή, ἀλλὰ πνευματικὴ ζωή. Ὁ Ἰωάννης γράφει: *«Ἐκεῖνος ἐφανερώθη ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ... Πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει»* (Α' Ἰωάν. γ' 5-6).

Τὸ Εὐαγγέλιο μὲ τὰ ἀδιάσειστα τεκμήρια τῆς πίστεως γράφτηκε, λέγει ὁ Ἰωάννης, ***«ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε»***. Ἐδῶ ***«ζωὴν»*** ὁ εὐαγγελιστὴς ὀνομάζει τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ πιστοῦ ἀνθρώπου στὸ φυσικὸ τοῦτο κόσμο, κυρίως δὲ τὴν ὑπερφυσικὴ ζωὴ τῶν σῳζομένων στὸν ὑπερφυσικὸ κόσμο μετὰ τὸ θάνατο, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἔνδοξη ἀνάστασί τους. Τὴ ζωὴ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς κολάσεως ἡ Γραφὴ δὲν ὀνομάζει ζωή, ὀνομάζει θάνατο. Τὴν ἡμέρα τῆς πτώσεως στὴν ἁμαρτία οἱ πρωτόπλαστοι ἀπέθαναν (Γεν. β' 17). Ἀπέθαναν αὐθημερὸν μὲ θάνατο πνευματικό, ἐνῷ σωματικῶς ἔζησαν στὴ γῆ ἐπὶ

πολλοὺς αἰῶνες. Ὁ Ἰησοῦς εἶπε, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κοινῆς ἀναστάσεως *«ἐκπορεύσονται* (ἐκ τῶν τάφων) *οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως»* (ε΄ 29). Καὶ στὸ Ματθ. κε΄ 46 γράφεται: *«Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι* (οἱ κακοὶ) *εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον».* Ἡ αἰωνία κόλασι, τιμωρία, βασανισμός, δὲν εἶνε ζωή· ζωὴ εἶνε ἡ ἀπερίγραπτη χαρὰ καὶ δόξα στὴν αἰωνιότητα κοντὰ στὸν Κύριο, τὴν ἐνυπόστατη ζωή. Καὶ ὁ λαὸς λέγει: «Ζωὴ μετὰ βασάνων δὲν εἶνε ζωή».

Γιὰ νὰ ἔχωμε ***«τὴν ζωήν»***, τὴν ἀληθινὴ ζωή, ὄχι τὴν ψεύτικη, ἡ ὁποία εἶνε θάνατος, γι᾽ αὐτὸ ὁ Κύριος ἦλθε στὸν κόσμο. Γιὰ τὰ νοητὰ πρόβατά του εἶπε: *«Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσὸν ἔχωσι»* (ι΄ 10). Ἐπίσης εἶπε: *«Ἐγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα»* (ι΄ 28).

Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ***«τὴν ζωήν»***, τὴν πνευματικὴ στὸ φυσικὸ κόσμο καὶ τὴν ὑπερφυσικὴ στὸν ὑπερφυσικὸ κόσμο, ***«πιστεύοντες»***, διὰ τῆς πίστεως, ἐὰν πιστεύουν δηλαδή. *«Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται»*, εἶπεν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ παραθέτει ἡ Καινὴ Διαθήκη (Ἀββ. β΄ 4, Ρωμ. α΄ 17, Γαλ. γ΄ 11). Ἀλλὰ σὲ τί πρέπει νὰ πιστεύωμε; Σ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἦλθε, γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ καὶ νὰ ἔχωμε τὴ ζωή. Νὰ πιστεύωμε στὸν Ἰησοῦ, ὅτι εἶνε ***«ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»***, ὅπως ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει στὸ ἑρμηνευόμενο χωρίο. Ὁ πρόδρομος Ἰωάννης εἶπε: *«Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν* (μὴ πιστεύων) *τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωήν, ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ᾽ αὐτόν»* (γ΄ 36). Ἂς παρατηρηθῇ στὸ σημεῖο τοῦτο, ὅτι οἱ ἀγαπολόγοι Οἰκουμενισταί, οἱ συνεχῶς ὁμιλοῦντες περὶ ἀγάπης καὶ κατακρίνοντες τὴν αὐστηρὴ καὶ σκληρὴ γλῶσσα, ἀγνοοῦν ἢ θέλουν ν᾽ ἀγνοοῦν, ὅτι ἡ Γραφὴ ὄχι μόνο στὴν Παλαιά, ἀλλὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη ὁμιλεῖ περὶ ὀργῆς τοῦ Θεοῦ. Ὅποιος δὲν πιστεύει στὸ Χριστὸ ἔχει ἐπάνω του μονίμως τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Ὅτι γιὰ νὰ ἔχωμε ***«τὴν ζωὴν»*** ἀπαιτεῖται ἡ πίστι στὸ Χριστό, ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς στὸ χωρίο γ΄ 16, ποὺ χαρακτηρίσθηκε ὡς σύνοψι τοῦ Εὐαγγελίου, λέγει: *«Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον».* Βλέπε καὶ ια΄ 26.

Θέλουμε νὰ ἔχωμε ***«τὴν ζωήν»;*** Πρῶτο πρᾶγμα ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, πρώτη ἀπαραίτητη προϋπόθεσι, πρῶτος ἀπαραίτητος ὅρος

εἶνε νὰ πιστεύωμε στὸ Χριστό, τὸν Υἱό, ὁ ὁποῖος εἶνε Θεός, καὶ ἦλθε καὶ θυσιάσθηκε, γιὰ νὰ ἔχωμε τὴν ἀληθινὴ καὶ αἰωνία ζωή. Πολλοὶ λέγουν, ὅτι δύναται κανεὶς νὰ σωθῇ ἀνεξαρτήτως τοῦ τί πιστεύει, ἀρκεῖ νὰ εἶνε καλὸς ἄνθρωπος. Αὐτὸ εἶνε πλάνη, μεγίστη πλάνη. Τὸ Εὐαγγέλιο μὲ ἀδιάσειστα τεκμήρια ἀποδεικνύει καὶ κηρύττει καὶ διακηρύττει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός. Καὶ ὅποιος δὲν πιστεύει στὸ Θεό, δὲν εἶνε καλὸς ἄνθρωπος. Ὅποιος ἄνθρωπος εἶνε καταφρονητὴς συνανθρώπων, καὶ ἰδίως σπουδαίων συνανθρώπων, δὲν εἶνε καλός, εἶνε μεγάλος ἐγωιστής. Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ εἶνε καλός, ὅποιος κωφεύει στὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ εἶνε καταφρονητὴς τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ, ἢ μᾶλλον κηρύττει σὲ ἀνυπαρξία τὸ Θεό; Ἐπαναλαμβάνουμε: Ὅποιος δὲν πιστεύει στὸ Θεό, δὲν εἶνε καλὸς ἄνθρωπος.

Γιὰ νὰ εἴμεθα πραγματικῶς καλοὶ ἄνθρωποι, ἂς πιστεύωμε στὸ Χριστό, ὁ ὁποῖος μὲ πολλὰ ***«σημεῖα»***, θαύματα, ἀπέδειξε, ἀλλὰ καὶ ἀποδεικνύει τὴ θεότητά του, καὶ ἂς τὸν παρακαλοῦμε νὰ κρατύνῃ μέσα μας τὴν πίστι, γιὰ νὰ ἔχωμε τὴν ἀληθινὴ ζωή, καὶ νὰ βοηθοῦμε μὲ τὴν προσωπικὴ πνευματικὴ πεῖρα μας καὶ μὲ τὸ λόγο συνανθρώπους, ὅπως ὁ εὐαγγελιστής, γιὰ νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀληθινὴ ζωή.

Ἡ φράσι ***«ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ»*** δὲν σημαίνει «διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ». Ἡ μετοχὴ ***«πιστεύοντες»*** δεικνύει, ὅτι ἔχουμε τὴν ἀληθινὴ ζωὴ διὰ τῆς πίστεως στὸν Ἰησοῦ, καὶ περιττεύει νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Στὴν ἐν λόγῳ φράσι ἡ λέξι ***«ὄνομα»*** σημαίνει τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ, ὄχι τὸ ὄνομά του. Καὶ συνεπῶς αὐτὴ ἡ φράσι πρέπει νὰ ἐξηγῆται *«δι᾽ αὐτοῦ»* ἤ, συνωνύμως, *«ἀπ᾽ αὐτόν»*. Οἱ πιστοὶ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ ἔχουν ἀπ᾽ αὐτόν, στὸν ὁποῖο πιστεύουν ὡς Μεσσία καὶ Θεό. *«Ὁ ἔχων τὸν Υἱὸν ἔχει τὴν ζωήν»*, λέγει ὁ Ἰωάννης θεοπνεύστως καὶ ἐκ πείρας (Α΄ Ἰωάν. ε΄ 12).

ΚΑ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ἐμφάνισι τοῦ Ἀναστάντος στὴν Τιβεριάδα. Θαυμαστὴ ἁλιεία.

Ὅπως ἤδη εἴπαμε, οἱ στίχ. 30-31 τοῦ προηγουμένου κεφ. κ' ἀποτελοῦν τὴν κατακλεῖδα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου. Ἀλλὰ μετὰ τὴν περάτωσι τοῦ Εὐαγγελίου μὲ τοὺς ἐν λόγῳ στίχους, οἱ ὁποῖοι εἶνε τὸ συμπέρασμα τοῦ Εὐαγγελίου, προκαλεῖ ἔκπληξι τὸ κεφ. κα'. Πῶς προσετέθη τοῦτο στὸ Εὐαγγέλιο; Εἶνε γνήσιο; Προῆλθε δηλαδὴ καὶ τοῦτο ἀπὸ τὴ γραφίδα τοῦ Ἰωάννου; Ναί, διότι περιέχεται σὲ ὅλα τὰ χειρόγραφα μαζὶ μὲ τὰ προηγούμενα εἴκοσι κεφάλαια τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πάντοτε ἡ Ἐκκλησία τὸ θεωροῦσε γνήσιο, καὶ τὸ χρησιμοποιεῖ στὰ λειτουργικὰ ἀναγνώσματα. Ὅπως δὲ στὰ εἴκοσι κεφάλαια τοῦ Εὐαγγελίου, ἔτσι καὶ σὲ τοῦτο τὸ κεφάλαιο φαίνεται σαφῶς τὸ ὕφος, ὁ χαρακτὴρ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰωάννου.

Τὸ κεφ. κα' εἶνε παράρτημα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον, ὅπως φαίνεται, γράφτηκε μεταγενεστέρως, ἀλλ' ἐνωρίτατα, καὶ προσετέθη προτοῦ δημοσιευθῇ τὸ Εὐαγγέλιο. Καὶ γι' αὐτὸ σὲ ὅλα τὰ χειρόγραφα περιέχεται καὶ αὐτὸ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα κεφάλαια. Προσετέθη δὲ τοῦτο ὡς ὑστερόγραφο στὸ Εὐαγγέλιο, γιὰ νὰ ἀρθοῦν παρεξηγήσεις. Πολλοὶ χριστιανοὶ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς παρεξηγώντας λόγους τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τοὺς περιεχομένους στὸ κα' 22 καὶ Μάρκ. θ' 1, ἀλλὰ καὶ λόγους τῶν ἀποστόλων, ὅπως τὸ *«Μαρὰν ἀθᾶ»* τοῦ Παύλου στὸ Α' Κορ. ιστ' 22 καὶ τὸ λόγο τοῦ Ἰωάννου στὸ Α' Ἰωάν. β' 28, ἀλλὰ καὶ ἄλλους παρομοίους λόγους, νόμιζαν, ὅτι ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου θὰ γινόταν στὶς ἡμέρες τους, προτοῦ ἀποθάνουν ὅλοι οἱ ἀπόστολοι. Κατὰ τὸ Β' Θεσ. β' 1 καὶ ἑξῆς ὁ Παῦλος σὲ χριστιανούς, ποὺ νόμιζαν, ὅτι ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνέμεναν ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ νὰ ἰδοῦν τὸ Χριστό, γιὰ νὰ ἄρῃ τὴν πλάνη τους ἔγραψε, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν θὰ ἔλθῃ, προτοῦ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία καὶ ὁ Ἀντίχριστος. Ὅπως ὁ Παῦλος, ἔτσι καὶ ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὸ ὑστερόγραφο κεφ. κα', γιὰ νὰ ἄρῃ τὴν πλάνη καὶ τὸ σκανδαλισμὸ χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι νόμιζαν, ὅτι ἡ δευτέρα παρουσία θὰ γινόταν, προτοῦ ἀποθάνουν ὅλοι οἱ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἔβλεπαν, ὅτι οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι ἀπέθαναν, ἔβαινε δὲ πρὸς τὸ τέλος καὶ ὁ Ἰωάννης, γιὰ τὸν ὁποῖον ὑπῆρχεν ἡ φήμη, ὅτι ὁ Κύριος τοῦ εἶχεν ὑποσχεθῆ, ὅτι θὰ ζοῦσε

μέχρι τὴν ἐπάνοδό του. Μὲ τὸ ὑστερόγραφο ὁ Ἰωάννης ἔθεσε τέρμα στὴ φήμη (κα΄ 22-23).

Ἂς εὐχαριστήσωμε τοὺς χριστιανοὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν πλάνη τους, ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν θὰ πέθαινε, ἔκαναν τὸν εὐαγγελιστὴ νὰ μᾶς χαρίσῃ ἕνα ἀκόμη κεφάλαιο, ἀριστούργημα ἀφθάστου ὕψους.

Στίχ. 1-2: ***«Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος, ἐφανέρωσε δὲ οὕτως· Ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο».***

Ἡ λέξι ***«θάλασσα»*** ἐδῶ σημαίνει *«λίμνη»*. Οἱ Ἑβραῖοι καὶ τὴ λίμνη ὀνομάζουν θάλασσα. Γιὰ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενο ὁ Λουκᾶς λέγει *«λίμνη Γεννησαρέτ»* (Λουκ. ε΄ 1), ὁ Ἰωάννης λέγει, ***«θάλασσα τῆς Τιβεριάδος»***, καὶ ὁ Ματθαῖος λέγει *«θάλασσα τῆς Γαλιλαίας»* (Ματθ. δ΄ 18).

Μεταφράζουμε: *«Μετὰ ἀπ' αὐτὰ ὁ Ἰησοῦς φανέρωσε τὸν ἑαυτό του πάλι στοὺς μαθητὰς στὴ λίμνη τῆς Τιβεριάδος. Καὶ τὸν φανέρωσε ὡς ἑξῆς: Ἦταν μαζὶ ὁ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος, καὶ ὁ Ναθαναὴλ ἀπὸ τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι δύο ἀπὸ τοὺς μαθητάς του».*

Στὸ προηγούμενο κεφ. κ΄ ὁ Ἰωάννης ἀφηγήθηκε τὴν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη ἐμφάνισι τοῦ ἀναστάντος Κυρίου στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν. Στὸ παρὸν κεφ. κα΄ ἀφηγεῖται τὴν τρίτη ἐμφάνισι στοὺς μαθητάς (στίχ. 14).

Μὲ τὴ μεταβατικὴ φράσι ***«Μετὰ ταῦτα»*** ὁ Ἰωάννης συνδέει τὸ πρόσθετο ὡς παράρτημα κεφ. κα΄ πρὸς τὸ Εὐαγγέλιο, καὶ ἰδίως πρὸς τὴ δεύτερη ἐμφάνισι τοῦ Ἰησοῦ στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν.

Ἡ φράσι ***«ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν»*** σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς μετὰ τὴν ἀνάστασί του δὲν ἦταν συνεχῶς μαζὶ μὲ τοὺς μαθητάς του, ὅπως πρὸ τοῦ Πάθους, ἀλλ' ἐμφανιζόταν σ' αὐτοὺς κατὰ διαστήματα. Μετὰ τὴν ἀνάστασί του ὁ Ἰησοῦς κατὰ κάποιο τρόπο ἀπεκόπη ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο καὶ ἦταν σὲ ἄλλη σφαῖρα, σφαῖρα δόξας. Στοὺς δύο μαθητάς, ποὺ πορεύονταν πρὸς Ἐμμαούς, ὁ Ἰησοῦς εἶπε: *«Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ;»* (Λουκ. κδ΄ 26).

Ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν λέγει γιὰ τὸν Ἰησοῦ «ἐφανερώθη», ἀλλ' ***«ἐφανέρωσεν ἑαυτόν»***. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐμφανιζόταν

ἑκουσίως, ὅταν ἤθελεν ὁ ἴδιος.

Στὸ ***«ἐφανέρωσεν ἑαυτόν»*** δίνεται καὶ ἡ ἔννοια, ὅτι τὸ ἀναστημένο σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦταν πνευματικό, ὅπως θὰ εἶνε καὶ τὸ δικό μας κατὰ τὴν ἀνάστασι (Α΄ Κορ. ιε΄ 44), καὶ γι' αὐτὸ ἦταν ἀόρατο, γινόταν δὲ ὁρατό, ὅταν ὁ Χριστὸς ἤθελε. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ δὲν εἶνε ὀρθή. Λέγει ἡ Γραφή (Α΄ Κορ. β΄ 13-15), λέγουμε καὶ ἐμεῖς γιὰ εὐσεβῆ ἄνθρωπο, ὅτι εἶνε πνευματικός, καὶ βεβαίως δὲν ἐννοοῦμε, ὅτι δὲν εἶνε ὑλικός, ἀφοῦ ἔχει σάρκα καὶ ὀστᾶ. Ἄλλη ἔννοια ἔχει ὁ λόγος, ὅτι τὸ ἀναστημένο σῶμα εἶνε πνευματικό. Ὁ ἀναστὰς Κύριος κάλεσε τοὺς μαθητὰς νὰ τὸν ψηλαφήσουν καὶ ρητῶς εἶπε, ὅτι ἔχει σάρκα καὶ ὀστᾶ (Λουκ. κδ΄ 39). Καὶ ἀφοῦ τὸ σῶμα τοῦ ἀναστάντος Κυρίου ἦταν μὲν ἄφθαρτο καὶ ἔνδοξο, ἀλλὰ πάντως ὑλικό, κανονικῶς ἦταν ὁρατό, μποροῦσε δὲ ὁ Κύριος νὰ τὸ κάνῃ ἀόρατο θαυματουργικῶς. Κατὰ τὸ η΄ 59 θαυματουργικῶς τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἔγινεν ἀόρατο πρὸ τοῦ Πάθους, ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι πῆραν λίθους νὰ λιθοβολήσουν τὸν Ἰησοῦ.

Οἱ μαθηταί, στοὺς ὁποίους ὁ ἀναστὰς Κύριος ἔκανε τὴν τρίτη ἐμφάνισί του, ἦταν ἑπτά. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Θωμᾶς. Καὶ μνημονεύεται πρῶτος μετὰ τὸν Πέτρο. Ἀσφαλῶς ὁ Θωμᾶς λυπήθηκε πολύ, διότι ἀπουσίασε ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν πρώτη ἐμφάνισι τοῦ Κυρίου καὶ στερήθηκε τῆς μεγάλης χαρᾶς καὶ τιμῆς, ποὺ ἀξιώθηκαν οἱ ἄλλοι μαθηταί. Γι' αὐτὸ κατόπιν φρόντιζε νὰ βρίσκεται συχνότερα στὶς συναντήσεις τῶν μαθητῶν. Δίδαγμα γιὰ μᾶς, ἂν κατὰ τὸ παρελθὸν δείξαμε ἀμέλεια καὶ χάσαμε εὐκαιρίες καὶ ζημιωθήκαμε, στὸ μέλλον νὰ προσπαθοῦμε νὰ δείχνωμε ἐπιμέλεια καὶ νὰ προοδεύωμε στὴν ἐπιμέλεια.

Ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ μαθητὰς ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν ἀναφέρει ποῖοι ἦταν οἱ δύο τελευταῖοι. Γιατί; Μᾶλλον διότι δὲν θὰ ἦταν ἀπὸ τοὺς ἕνδεκα, ἀλλὰ θὰ ἀνῆκαν στοὺς μαθητὰς μὲ τὴν εὐρεῖα ἔννοια τῆς λέξεως.

Μεταξὺ τῶν πέντε μαθητῶν, τοὺς ὁποίους ὁ εὐαγγελιστὴς προσδιορίζει, τελευταῖοι ἀναφέρονται ***«οἱ τοῦ Ζεβεδαίου»***, οἱ υἱοὶ δηλαδὴ τοῦ Ζεβεδαίου Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης. Οἱ δύο αὐτοὶ μαθηταὶ μαζὶ μὲ τὸν Πέτρο ἀποτελοῦσαν τὸ στενότερο κύκλο τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ γιατί δὲν μνημονεύονται μετὰ τὸν Πέτρο, ἀλλὰ μνημονεύονται τελευταῖοι μεταξὺ τῶν πέντε, καὶ μάλιστα χωρὶς τὰ ὀνόματά τους, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου; Τοῦτο συμβαίνει, διότι ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο, ὁ Ἰωάννης, εἶνε ὁ εὐαγγελιστής. Καὶ ὅπως πάντοτε ὁ Ἰωάννης ἀπὸ ταπεινοφροσύνη ἀποφεύγει νὰ ὀνομάζῃ τὸν ἑαυτό του, ἔτσι καὶ τώρα ὑποδηλώνει ἁπλῶς, ὅτι ἦταν παρών, χωρὶς

ν' ἀναφέρῃ τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ του.

«Ἦσαν ὁμοῦ», ἦταν μαζὶ οἱ ἑπτὰ μαθηταί. Εἶνε μεγάλη εὐλογία νὰ συναντῶνται οἱ χριστιανοί, νὰ εἶνε πολλοὶ μαζὶ καὶ νὰ συμπνευματίζωνται. Ἔτσι ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο γίνεται παρηγορία, χαρά, ἐνίσχυσι. Στὴ συνάντησι τῶν πιστῶν εἶνε ἀοράτως παρών, μὲ τρόπο ἐξαιρετικό, ὁ Χριστός. Ὁ ἴδιος εἶπε: *«Οὗ εἰσι* (ὅπου εἶνε) *δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»* (Ματθ. ιη΄ 20). Οἱ κοσμικοὶ χριστιανοί, –ὀξύμωρο σχῆμα–, συγκεντρώνονται σὲ σπίτια, συζητοῦν κοσμικὰ καὶ ἁμαρτωλὰ πράγματα, ὄχι πνευματικά, κάνουν κοσμικὰ πάρτυ καὶ διασκεδάζουν, *«διασκεδάζοντες»* συγχρόνως τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ (Ψαλμ. ριη΄ 126). Ἐπίσης συγκεντρώνονται σὲ καφενεῖα, ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν ὥρα τῆς θείας Λειτουργίας τὴν Κυριακή, «ἐκκλησιάζονται», θὰ λέγαμε, σὲ καφενεῖα, καπνίζουν, «λιβανίζουν», θὰ λέγαμε, συζητοῦν περὶ κοσμικῶν πραγμάτων καὶ «περὶ ἀνέμων καὶ ὑδάτων», φλυαροῦν, βωμολοχοῦν, κρίνουν καὶ κατακρίνουν τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα, ἀκόμη μερικοὶ καὶ ρητορεύουν κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ βλασφημοῦν, δημιουργώντας ἔτσι καὶ φυσικῶς καὶ πνευματικῶς ἀποπνικτικὴ ἀτμόσφαιρα, καὶ ἀπολαμβάνοντας τέτοια ἀτμόσφαιρα. Ἀσφαλῶς δὲ ἐν μέσῳ τῶν συγκεντρωμένων σὲ κοσμικὲς καὶ ἁμαρτωλὲς συγκεντρώσεις δὲν εἶνε παρὼν ὁ Χριστός, ἀλλ' ὁ Διάβολος. Ἐμεῖς οἱ πιστοὶ εἶνε μεγάλη εὐλογία νὰ εἴμεθα πολλοὶ μαζὶ ὄχι μόνο κατὰ τὶς συνάξεις λατρείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ σ' ἄλλες περιπτώσεις, εὐκαίρως ἀκαίρως, γιὰ νὰ γνωριζώμεθα μεταξύ μας, νὰ συζητοῦμε πνευματικὰ πράγματα, νὰ μελετοῦμε τὴ Γραφή, νὰ λύωμε ἀπορίες, καὶ νὰ συζητοῦμε τρόπους καὶ νὰ λαμβάνωμε ἀποφάσεις γιὰ συλλογικὴ ἄσκησι τοῦ καλοῦ. Τὸ καλό, ὅταν γίνεται συλλογικῶς, εἶνε καλλίτερο. Πολλοὶ μαζὶ ἔχουν τὴ δύναμι νὰ κάνουν μεγαλύτερο καλό.

Ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ ἐμφανισθῇ ἐξέλεξε τὴν ὥρα, ποὺ οἱ ἑπτὰ μαθηταὶ ἦταν μαζί. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνο διότι ἤθελε νὰ δείξῃ, ὅτι εὐλογεῖ ἰδιαιτέρως τὴ συνάντησί τους καὶ ἐπικοινωνία μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ διότι ἤθελε νὰ συνυπάρχουν πολλὲς μαρτυρίες γιὰ τὴν ἐμφάνισί του, καὶ ἄρα τὴν ἀνάστασί του.

Στὴ σημερινὴ ἐποχὴ τῆς μεγάλης ἀποστασίας ἀπὸ τὴν πίστι ἡ πίστι θὰ διασωθῇ κυρίως σὲ πνευματικοὺς κύκλους χριστιανῶν. Ἔχουν δὲ ἰδιαίτερη καὶ μεγαλύτερη σημασία οἱ ὁμαδικὲς μαρτυρίες χριστιανῶν γιὰ τὴν πίστι, καὶ οἱ ὁμαδικὲς διαμαρτυρίες γιὰ ὅσα λέγονται καὶ πράττονται κατὰ τῆς πίστεως. Τὸ *«ἐπαγωνίζεσθαι»* γιὰ

τὴν πίστι (Ἰούδ. 3) σημαίνει καὶ *«συναγωνίζεσθαι»* γιὰ τὴν πίστι. Ἂς κατανοήσωμε ὅλοι οἱ χριστιανοὶ τὴν ἀνάγκη διεξαγωγῆς συλλογικοῦ γῶνος γιὰ τὴν πίστι, πρῶτοι δὲ ἂς κατανοήσουν τοῦτο οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέτες.

Στίχ. 3: ***«Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος· Ὑπάγω ἁλιεύειν. Λέγουσιν αὐτῷ· Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. Ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν».***

Τὸ ***«σὺν σοὶ»*** σημαίνει *«μαζί σου»*. Τὸ ***«ἐνέβησαν»***, ἀόριστος τοῦ «ἐμβαίνω», σημαίνει *«μπῆκαν»*. Τὸ ***«ἐπίασαν»*** εἶνε ἀόριστος τοῦ «πιάζω», ποὺ σημαίνει *«πιάνω»*.

Μεταφράζουμε: *«Τοὺς λέγει ὁ Σίμων Πέτρος: "Πηγαίνω νὰ ψαρέψω". Τοῦ λέγουν: "Ἐρχόμεθα καὶ μεῖς μαζί σου". Πῆγαν καὶ μπῆκαν στὸ πλοῖο ἀμέσως, ἀλλ' ἐκείνη τὴ νύκτα δὲν ἔπιασαν τίποτε»*.

Οἱ μαθηταὶ μετὰ τὸ Πάσχα ἔφυγαν προσωρινῶς ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ πῆγαν στὴ Γαλιλαία, ἀφοῦ μάλιστα μέχρι νὰ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος καὶ νὰ ὁπλισθοῦν μὲ τὴ δύναμί του δὲν θὰ κήρυτταν. Στὴ Γαλιλαία δέ, γιὰ νὰ μὴ μείνουν ἀργοί, καὶ γιὰ νὰ κερδίσουν κάτι γιὰ τὴ συντήρησί τους, ὥστε νὰ μὴ ἐπιβαρύνουν ἄλλους, ὅπως προηγουμένως, ὅταν ἦταν μαζὶ μὲ τὸ Χριστό, ἢ γιὰ νὰ ἐπιβαρύνουν λιγώτερο, ἐπανῆλθαν γιὰ λίγο στὸ βιοτικὸ ἔργο τῆς ἁλιείας. Θὰ ἦταν γιὰ λίγο ἁλιεῖς ἰχθύων, ἐνῷ σὲ ὅλη τὴν ὑπόλοιπη ζωή τους θὰ ἦταν ἁλιεῖς ἀνθρώπων. Ὁ Παῦλος ἔδωσε ἀνώτερο καὶ τελειότερο παράδειγμα. Γιὰ νὰ εἶνε ἀβαρὴς στοὺς συνανθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἀρωγὸς στοὺς συνεργάτες του, ἐκτὸς τοῦ ἀποστολικοῦ ἔργου ἔκανε καὶ τὸ ἔργο τοῦ σκηνοποιοῦ! Στοὺς χριστιανοὺς τῆς Κορίνθου ἔγραψε: *«Ἐν παντὶ ἀβαρῆ ἐμαυτὸν ἐτήρησα καὶ τηρήσω»* (Β' Κορ. ια' 9). Καὶ στοὺς ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου εἶπε: *«Ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται»* (Πράξ. κ' 34).

Ἐμεῖς σήμερα πόσοι καὶ κατὰ πόσο μιμούμεθα τὰ ἀποστολικὰ παραδείγματα; Μεγάλη οἰκονομικὴ κρίσι διέρχεται σήμερα ἡ χώρα μας. Γιατί; Ὄχι μόνο διότι ὑπάρχουν κραυγαλέες κοινωνικὲς ἀδικίες ἀπὸ πλουσίους. Ὄχι μόνο διότι γίνονται μεγάλες καταχρήσεις καὶ κλοπὲς τοῦ δημοσίου χρήματος ἀπὸ ἄρχοντες. Ὄχι ἐπίσης διότι πολλοὶ θέλουν νὰ ἐργασθοῦν, ἀλλὰ δὲν βρίσκουν ἐργασία καὶ ὑπάρχει μεγάλη ἀνεργία. Ἀλλὰ καὶ διότι πολλοὶ δὲν θέλουν νὰ ἐργασθοῦν, εἶνε ὀκνηροί, τεμπέληδες. Γέμισαν τὰ καφενεῖα, οἱ καφετέριες καὶ ἄλλοι

χῶροι ἀπὸ τεμπέληδες. Γιὰ νὰ σωθῇ ἡ Πατρίς μας ἀπὸ τὴ μεγάλη οἰκονομικὴ κρίσι, πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ ὅ,τι διδάσκει τὸ Εὐαγγέλιο· δικαιοσύνη καὶ ἐργασία.

Τὰ ἀσύνδετα, ***«Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος... Λέγουσιν αὐτῷ... Ἐξῆλθον καί...»***, χαρακτηριστικὰ τοῦ ὕφους τοῦ Ἰωάννου, δίνουν στὸ λόγο ζωηρότητα καὶ χάρι.

Ὁ Πέτρος λέγει στοὺς ἄλλους μαθητάς, ***«Ὑπάγω ἁλιεύειν»***. Δὲν δίνει διαταγὴ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, ὅπως θὰ ἤθελε ὁ Πάπας, ὁ ὁποῖος ἔκανε τὸν Πέτρο ὑπεραπόστολο καὶ προϊστάμενο τῶν ἄλλων ἀποστόλων. Ὁ Πάπας ὑπερύψωσε τὸν Πέτρο, γιὰ νὰ ὑπερυψώσῃ τὸν ἑαυτό του ὡς τὸν μόνο δῆθεν διάδοχο τοῦ Πέτρου! Ὁ ἑωσφορικώτερος ἄνθρωπος εἶνε ὁ Πάπας. Καὶ ὅσοι ὑποστηρίζουν Παπισμό, ὑποστηρίζουν Ἑωσφορισμό.

Ὁ λόγος τοῦ Πέτρου, ***«Ὑπάγω ἁλιεύειν»***, ἄρεσε στοὺς ἄλλους μαθητάς, καὶ ὅλοι ἔσπευσαν στὸ πλοῖο, γιὰ ν' ἁλιεύσουν καὶ νὰ χαροῦν τὸ ταπεινό, ἀλλ' ἔντιμο καὶ ὡραῖο ἐπάγγελμά τους, πρὸς τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς παρέβαλε τὸ ἀποστολικὸ λειτούργημά τους, ὅταν εἶπε, *«Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων»* (Ματθ. δ΄ 19). Νύκτα ψάρεψαν οἱ μαθηταί. Διότι τὴ νύκτα ἡ ἁλιεία σημειώνει τὶς μεγαλύτερες ἐπιτυχίες. Ἀλλὰ τὴ νύκτα ἡ ἁλιεία εἶνε καὶ περισσότερο κοπιώδης. Παρὰ τὸν κόπο τους ὅμως, ἐκείνη τὴ νύκτα ***«ἐπίασαν οὐδέν»***, δὲν ἔπιασαν οὔτε ἕνα ψάρι! Βάλαμε θαυμαστικὸ στὴν τελευταία πρότασι, διότι τὸ γεγονός, ὅτι οἱ μαθηταί, ἐργατικοὶ καὶ ἅγιοι ἄνθρωποι, δὲν ἔπιασαν οὔτε ἕνα ψάρι, αὐτὸ ἦταν θαῦμα. Θαῦμα ἡ παντελὴς ἀποτυχία; Ναί, θαῦμα! Διότι αὐτὴ ἡ ἀποτυχία δὲν ἦταν τυχαία, ἀλλὰ τὴν προκάλεσε ὁ Κύριος σκοπίμως. Θαῦμα ἡ θαυμαστὴ ἁλιεία, ἡ ὁποία ἀκολούθησε, ὅταν τὸ πρωὶ ρίχτηκε τὸ δίκτυ γιὰ δεύτερη φορὰ στὴ λίμνη, θαῦμα καὶ ἡ τελείως ἄκαρπη ἁλιεία, ἡ ὁποία προηγήθηκε. Τὸ ἕνα, τὸ εὐχάριστο, σκεπτόμεθα, ὅτι εἶνε θαῦμα. Τὸ ἄλλο, τὸ δυσάρεστο, δὲν περνάει ἀπὸ τὸ νοῦ μας, ὅτι εἶνε θαῦμα...

Δὲν συμβαίνουν πάντοτε ἐπιτυχίες. Συμβαίνουν καὶ ἀποτυχίες στὴ ζωή μας, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐργαζώμεθα τιμίως καὶ καταβάλλωμε μεγάλο κόπο. Ἀλλ' ἂς μὴ στενοχωρούμεθα καὶ ἂς μὴ δυσφοροῦμε. Διότι τὶς ἀποτυχίες ἢ ἐπιτρέπει ὁ Θεός, ἢ καὶ προκαλεῖ γιὰ κάποιο καλό, ποὺ γνωρίζει ἡ σοφία του, ἀλλ' ἀγνοοῦμε ἐμεῖς.

Στίχ. 4: ***«Πρωίας δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστι».***

Τὸ ***«ἔστη»*** σημαίνει *«ἐμφανίσθηκε, παρουσιάσθηκε».* Τὸ ***«μέντοι»*** σημαίνει *«ὅμως, ἀλλά».* Τὸ ***«ᾔδεισαν»*** εἶνε παρατατικὸς τοῦ «οἶδα», καὶ τὸ ***«οὐκ ᾔδεισαν»*** σημαίνει *«δὲν κατάλαβαν».*

Μεταφράζουμε: *«Ὅταν δὲ πλέον ἔγινε πρωί, ὁ Ἰησοῦς ἐμφανίσθηκε στὴν ἀκρογιαλιά, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ δὲν κατάλαβαν, ὅτι εἶναι ὁ Ἰησοῦς».*

Τὸ ***«ἔστη»***, ἀόριστος τοῦ «ἵσταμαι», δὲν σημαίνει «στεκόταν» ἢ «στάθηκε», ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, ἀλλὰ σημαίνει *«ἐμφανίσθηκε, παρουσιάσθηκε».* Στὸ Γεν. μα' 46 τὸ λεγόμενο γιὰ τὸν Ἰωσήφ, *«ἦν ἐτῶν τριάκοντα ὅτε ἔστη ἐναντίον Φαραώ»*, σημαίνει, *«ἦταν τριάντα ἐτῶν ὅταν ἐμφανίσθηκε ἐνώπιον τοῦ Φαραώ».* Στὰ χωρία Πράξ. στ' 13 καὶ κδ' 20 τὸ «ἵστημι» σημαίνει *«ἐμφανίζω, παρουσιάζω».* Τὸ ***«ἔστη»*** σημαίνει *«ἐμφανίσθηκε, παρουσιάσθηκε»* καὶ στὸ Λουκ. κδ' 36 (Βλέπε ἡμέτερο ἔργο «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. α', σελ. 99).

Ὁ Χριστὸς ἐμφανίσθηκε στὴν ἀκρογιαλιὰ τὴν ὥρα τῆς ἀποτυχίας τῶν μαθητῶν στὴν ἐργασία τους. Οἱ μαθηταὶ δὲν ἔπιασαν οὔτε ἕνα ἰχθύν, ἀλλ' ἦλθε κοντά τους ὁ νοητὸς Ι.Χ.Θ.Υ.Σ., ὅπως τὸν ὠνόμασαν συμβολικῶς οἱ πρῶτοι χριστιανοί, ὁ **Ἰ**ησοῦς **Χ**ριστὸς **Θ**εοῦ **Υ**ἱὸς **Σ**ωτήρ. Ἦλθε κοντά τους ὁ νοητὸς Ι.Χ.Θ.Υ.Σ., ὁ ὁποῖος ψήθηκε γιὰ μᾶς, θυσιάσθηκε, καὶ μὲ τὴ θυσία του ἐπέτυχε τὴ λύτρωσί μας, ἔγινε δὲ καὶ τροφὴ καὶ τρυφή μας. Ὅταν ἔχωμε ἀποτυχίες στὴ ζωή μας, ἂς μὴ στενοχωρούμεθα. Ὁ Χριστὸς ἀοράτως ἔρχεται βοηθὸς καὶ ἀρωγός μας. Καὶ εἶνε δυνατὸ στὶς ἀποτυχίες νὰ ἀκολουθήσουν λαμπρὲς ἐπιτυχίες.

Οἱ μαθηταὶ ***«οὐκ ᾔδεισαν ὅτι Ἰησοῦς ἐστι»***, *δὲν κατάλαβαν, ὅτι εἶνε ὁ Ἰησοῦς*. Καὶ γιατί δὲν κατάλαβαν; Διότι, ὅπως στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνή, καὶ στοὺς δύο μαθητάς, ποὺ πήγαιναν πρὸς Ἐμμαούς, παρουσιάσθηκε μὲ ἄλλη μορφὴ καὶ ἄλλη φωνή, διότι δὲν ἤθελε ν' ἀναγνωρισθῇ ἀμέσως, ἔτσι παρουσιάσθηκε καὶ στοὺς ἑπτὰ μαθητάς. Ὅπως δὲ ἐκεῖνοι δὲν κατάλαβαν, ὅτι εἶνε ὁ Ἰησοῦς, ἔτσι καὶ πολλοὶ ἔχουν ἀκαταληψία ὡς πρὸς τὸν Ἰησοῦ. Ἡ δὲ ἀκαταληψία ὡς πρὸς τὸν Ἰησοῦ εἶνε ἡ χειρότερη ἀκαταληψία, ἀσυγκρίτως χειρότερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἀκαταληψίες. Ἐκεῖνοι δὲν ἀναγνώρισαν τὸν Ἰησοῦ. Καὶ πολλοὶ δὲν ἀναγνωρίζουν τὸν Ἰησοῦ, μερικοὶ δέ, ἀρνούμενοι τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα, τὸν κηρύττουν σὲ ἀνυπαρξία! Ἀλλ' ὅπως ἀρχικῶς

μόνο δὲν κατάλαβαν καὶ δὲν ἀναγνώρισαν τὸν Ἰησοῦ ἐκεῖνοι, κατόπιν δὲ κατάλαβαν καὶ ἀναγνώρισαν, ἔτσι καὶ ὅλοι οἱ καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι, ἂν ἀρχικῶς δὲν καταλαβαίνουν καὶ δὲν ἀναγνωρίζουν τὸν Ἰησοῦ, κατόπιν, ἐξετάζοντας τὰ σχετικὰ μὲ τὸ πρόσωπό του σημεῖα καὶ τεκμήρια, καταλαβαίνουν καὶ ἀναγνωρίζουν τὸν Ἰησοῦ. Τὸ νὰ καταλάβῃ δὲ ὁ ἄνθρωπος καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ, αὐτὸ εἶνε τὸ σπουδαιότερο πρᾶγμα, ἀσυγκρίτως σπουδαιότερο ὅλων τῶν πραγμάτων. Εὐτυχεῖς ὅσοι ἀναγνωρίζουν τὸν Ἰησοῦ, καὶ δυστυχεῖς ὅσοι τὸν παραγνωρίζουν, ἢ θέλουν νὰ τὸν ἀγνοοῦν, ἢ τὸν κηρύττουν σὲ ἀνυπαρξία.

Στίχ. 5-6: *«Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Οὔ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων».*

Τὸ ***«οὖν»*** εἶνε μεταβατικὸ καὶ ἐξηγεῖται *«δέ»*. Τὸ ***«οὔ»*** σημαίνει *«ὄχι»*. Τὸ ***«βάλλω»*** χρησιμοποιεῖται μὲ τὴ σημασία τοῦ *«ρίπτω»*. Τὸ ***«ἑλκύω»*** σημαίνει *«τραβῶ»*.

Μεταφράζουμε: *«Λέγει δὲ σ' αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς: "Παιδιά, μήπως ἔχετε κάτι γιὰ προσφάγι;". Τοῦ ἀποκρίθηκαν: ""Οχι". Ἐκεῖνος δὲ τοὺς εἶπε: "Ρίξετε στὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυ, καὶ θὰ βρῆτε". Ἔρριξαν λοιπὸν καὶ δὲν μποροῦσαν πλέον νὰ τὸ τραβήξουν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ψαριῶν* (ποὺ εἶχε πιάσει)».

«Παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε;». Ὁ Ἰησοῦς ἐρωτᾷ ὄχι γιὰ νὰ μάθῃ, ἀφοῦ εἶνε παντογνώστης, ἀλλὰ γιὰ νὰ δώσῃ ἀφορμὴ γιὰ συνομιλία μὲ τοὺς μαθητάς. Τοὺς προσφωνεῖ δὲ μὲ τὴ λέξι ***«παιδία»***, *παιδιά*, συνήθη προσφώνησι. Καὶ σήμερα ἀνθρώπους, ποὺ δὲν βρίσκονται σὲ παιδικὴ καὶ νεανικὴ ἡλικία, ἀλλὰ σὲ μεγαλύτερη, τοὺς προσφωνοῦμε μὲ τὴ λέξι *«παιδιά»*. Δὲν χρησιμοποιεῖ ὁ Κύριος τὴν τρυφερώτερη λέξι *«τεκνία»*, ὅπως ἄλλοτε (ιγ΄ 33), διότι θέλει ν' ἀποφύγῃ ὅ,τι θὰ συντελοῦσε ν' ἀναγνωρισθῇ ἀπὸ τοὺς μαθητάς του. Ἐρωτᾷ, ἂν ἔχουν κάτι γιὰ προσφάγι, στὴν προκειμένη περίπτωσι κανένα ψάρι. Καὶ ἐκεῖνοι ἀπαντοῦν *«Ὄχι»*, ἀφοῦ κοπίασαν τὴ νύκτα καὶ δὲν ἔπιασαν οὔτε ἕνα ψάρι. Τότε ὁ Κύριος τοὺς εἶπε, νὰ ρίξουν τὸ δίκτυ στὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου καὶ θὰ βοῦν αὐτὸ ποὺ ζήτησε, θὰ πιάσουν ὁπωσδήποτε ψάρια. Ἄνθρωποι μὲ ἁπλότητα παιδικῆς καρδιᾶς ἐκεῖνοι, ὄχι ψυχροὶ ὑπολογισταὶ καὶ ὀρθολογισταί, δὲν ἔφεραν ἀντίρ-

ρησι στὸ λόγο τοῦ νομιζομένου ξένου. Σκέφθηκαν, ὅτι αὐτὸς ὁ ξένος, ὁ ὁποῖος μίλησε μὲ πειστικὸ τόνο, θὰ ἦταν ἔμπειρος στὴν ἁλιεία, κάτι θὰ διέκρινε στὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου, ἴσως νὰ εἶδε ψάρια νὰ αναπηδοῦν, καὶ γι' αὐτὸ πείσθηκαν στὸ λόγο του, καὶ παρὰ τὸν κόπο τῆς νύκτας ἔρριξαν πάλι τὸ δίκτυ.

Τὸ μεγάλο πλῆθος τῶν μεγάλων ψαριῶν, ποὺ ἔπιασαν οἱ μαθηταί, ἦταν **«εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου»**. Τυχαίως; Ὄχι βεβαίως. Ἀλλ' ὁ Κύριος ὡδήγησε αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν ψαριῶν στὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ θαυμαστὴ ἁλιεία. Ἀλλὰ γιατί στὰ δεξιὰ καὶ ὄχι στὰ ἀριστερὰ τοῦ πλοίου; Ἐλέχθη, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἡ δεξιὰ θέσι θεωρήθηκε ἀνώτερη τῆς ἀριστερᾶς. Καὶ ὀρθῶς ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία θεώρησε τὴ δεξιὰ θέσι ἀνώτερη τῆς ἀριστερᾶς. Ἀλλ' ἀνώτερη τὴ δεξιὰ θέσι πολλοὺς αἰῶνες πρὸ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας θεώρησε ἡ Ἁγία Γραφή. Πλεῖστα τὰ σχετικὰ χωρία στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὅπως π.χ. Ἐξόδ. ιε' 6, Ψαλμ. ιε' 8, 11, μδ' 5, 10, ρθ' 1. Σὲ πολλὰ δὲ χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης μὲ ἔμφασι γίνεται λόγος γιὰ τὴν τιμητικὴ θέσι τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, ὅπως π.χ. Ματθ. κστ' 64, Πράξ. ζ' 55, Ἑβρ. α' 3, η' 1. Κατὰ τὴ δευτέρα δὲ παρουσία καὶ παγκόσμια κρίσι ὁ Κριτὴς *«στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων* (ἐξ ἀριστερῶν)» (Ματθ. κε' 33). Κατόπιν δὲ τούτων ὅσοι ἐκτιμοῦν τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία καὶ πιστεύουν στὴν Ἁγία Γραφὴ ἐρωτοῦν: Γιατί ὡρισμένα πολιτικὰ κόμματα ἐπέλεξαν τὴ θέσι καὶ τὸ ὄνομα «ἀριστερά»; Δὲν εἶνε καὶ τοῦτο ἐνδεικτικὸ κακῆς νοοτροπίας καὶ ψυχολογίας; Οἱ πρόγονοί μας ἔλεγαν, *«Πρῶτον ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις»*. Πρῶτα νὰ ἐξετάζωμε τὰ ὀνόματα. Ἡ ἐπιλογὴ ὀνομάτων ἔχει καὶ αὐτὴ σημασία.

«Οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων». Ἀντὶ τοῦ **«ἴσχυσαν»** ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ **«ἴσχυον»**. Τόσο πολλὰ ψάρια συνελήφθησαν στὸ δίκτυ, ὥστε οἱ ἑπτὰ ψαρᾶδες δὲν μποροῦσαν νὰ τραβήξουν τὸ δίκτυ καὶ νὰ τὸ φέρουν μέσα στὸ πλοῖο. Στὸ στίχ. 11 γράφεται, ὅτι τὸ δίκτυ, παρὰ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ψαριῶν, δὲν σχίσθηκε. Θαυμαστὴ ἁλιεία, ἡ ὁποία ὑπενθυμίζει τὴν ἐπίσης θαυμαστὴ ἁλιεία, ἡ ὁποία περιγράφεται στὸ Λουκ. ε' 1 καὶ ἑξῆς. Ὅπως ὁ Ἰησοῦς θαυματουργοῦσε πρὸ τοῦ θανάτου, ἔτσι καὶ μετὰ θάνατον, γιὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀνάστασι καὶ τὴ θεότητά του. Θαῦμα ὅτι στὸ δίκτυ, ἐνῷ τὴ νύκτα, καταλληλότερο χρόνο γιὰ τὴν ἁλιεία, δὲν πιάστηκε οὔτε ἕνα ψάρι, τὴν ἡμέρα πιάστηκε μέγα πλῆθος ψα-

ριῶν. Ἀλλὰ θαῦμα καὶ ὅτι τὸ δίκτυ, παρὰ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ψαριῶν, δὲν σχίσθηκε. Δύο θαύματα συγχρόνως.

Οἱ ταπεινοὶ καὶ ἐπιμελεῖς καὶ καρτερικοὶ ψαρᾶδες, γιὰ τὴν ὑπακοή τους στὴ συμβουλὴ τοῦ Ἰησοῦ, καίτοι δὲν εἶχαν καταλάβει, ὅτι ἦταν ὁ Ἰησοῦς, ἀνταμείφθηκαν μὲ καταπληκτικὴ ἐπιτυχία. Καὶ ἐμεῖς, ἂν εἴμεθα ταπεινοὶ καὶ ἐπιμελεῖς καὶ καρτερικοὶ καὶ κάνωμε ὑπακοὴ στὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐκπεφρασμένο στὴν Ἁγία Γραφή, δὲν εἶνε δυνατό, παρὰ νὰ ἔχωμε συγκινητικὲς ἐπιτυχίες στὴ ζωή μας. Ἐπειδὴ ἡ παροῦσα ζωὴ εἶνε δοκιμαστική, ἀσφαλῶς καὶ οἱ πιστοὶ ἔχουν ἀποτυχίες, ὅπως οἱ ψαρᾶδες ἐκείνη τὴ νύκτα. Ἀλλὰ μὲ τὴν πίστι καὶ τὴν ὑπακοὴ στὸ Χριστὸ ἔχουν καὶ σπουδαῖες ἐπιτυχίες. Ἡ δὲ σπουδαιότερη ἐπιτυχία, ἀσυγκρίτως σπουδαιότερη ὅλων τῶν ἄλλων ἐπιτυχιῶν, εἶνε ἡ ἐπίτευξι τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ βασιλείας. Ὁ Χριστὸς θαυματουργοῦσε καὶ θαυματουργεῖ στὴ γῆ, ὄχι μόνο γιὰ ν' ἀποδεικνύῃ τὴ θεότητά του, ἀλλὰ καὶ γιὰ ν' ἀποδεικνύῃ, ὅτι ὑπάρχει ἡ ἀπέραντη αἰωνιότης καὶ ἡ ἀπόλαυσι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς αἰωνίων καὶ ἀπεριγράπτων ἀγαθῶν στὸν οὐρανό. Ὄχι στὸ φυσικὸ οὐρανό, ἀλλὰ στὸν ὑπερφυσικὸ οὐρανό, τοῦ ὁποίου ὁ φυσικὸς οὐρανὸς εἶνε σύμβολο. Στὴ θάλασσα ὑπάρχουν καὶ ἐπιτυχίες, ὑπάρχουν καὶ ἀποτυχίες καὶ συμφορές, ναυάγια καὶ πνιγμοί. Στὸν οὐρανό, ὅπου ὁ ψαρᾶς Ἰωάννης δὲν εἶδε θάλασσα (Ἀποκ. κα' 1), δὲν ὑπάρχουν ἀποτυχίες καὶ συμφορές, ναυάγια καὶ πνιγμοί, ἀλλ' εὐτυχία χωρὶς τέλος.

Στίχ. 7-8: *«Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, τῷ Πέτρῳ· Ὁ Κύριός ἐστι! Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ Κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο· ἦν γὰρ γυμνός· καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον· οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων».*

Ὁ ***«ἐπενδύτης»***, ἅπαξ λεγόμενο, ἦταν ἐργατικὸ ἔνδυμα, εἶδος χιτῶνος. Ἀφήνουμε τὴ λέξι ἀμετάφραστη. Τὸ ***«διεζώσατο»*** σημαίνει *«φόρεσε (τὸν ἐπενδύτη) καὶ ζώσθηκε»*. Μὲ τὴ λέξι ***«θάλασσα»*** ἐννοεῖται ἡ λίμνη καὶ μὲ τὴ λέξι ***«γῆ»*** ἐννοεῖται ἡ ξηρά.

Μεταφράζουμε: *«Λέγει τότε ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ποὺ ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως ὁ Ἰησοῦς: "Ὁ Κύριος εἶνε!". Ὁ δὲ Σίμων Πέτρος, ὅταν ἄκουσε, ὅτι ὁ Κύριος εἶνε, φόρεσε καὶ ζώσθηκε τὸν ἐπενδύτη, διότι ἦταν* (σχεδὸν) *γυμνός, καὶ ρίχτηκε στὴ λίμνη, ἐνῷ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ ἦλθαν*

μὲ τὸ πλοιάριο, σύροντας τὸ δίκτυ μὲ τὰ ψάρια. Δὲν ἦταν δὲ μακριὰ ἀπὸ τὴν ξηρά, ἀλλ' ἀπεῖχαν διακοσίους περίπου πήχεις (ἑκατὸ περίπου μέτρα)».

Μεταξὺ τῶν ἑπτὰ μαθητῶν ἦταν καὶ *«οἱ τοῦ Ζεβεδαίου»*(στίχ. 2), *οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου,* ὁ Ἰάκωβος δηλαδὴ καὶ ὁ Ἰωάννης. Ὁ Ἰωάννης, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπως προηγουμένως ἀπὸ ταπεινοφροσύνη δὲν ἀνέφερε τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀλλ' ἔγραψεν ἁπλῶς *«οἱ τοῦ Ζεβεδαίου»*, ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ γράφει γιὰ τὸν ἑαυτό του ***«ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς»***, *ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ποὺ ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως ὁ Ἰησοῦς.* Καὶ πάντοτε ὁ Ἰωάννης, ὅταν ἀναφέρεται στὸν ἑαυτό του, ἀποφεύγει ν' ἀναφέρῃ τὸ ὄνομά του. Ὁ Ἰησοῦς ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως τὸν Ἰωάννη λόγῳ τῆς μεγαλύτερης καθαρότητος καὶ παρθενικῆς ἁγνότητός του. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης μὲ τὴν ἀποσιώπησι τοῦ ὀνόματός του, ἀλλὰ καὶ διότι γιὰ τὸν ἑαυτό του ὡμιλοῦσε σὲ γ´ πρόσωπο, εἶνε σὰν νὰ ἔλεγε: «Ὁ Χριστὸς μὲ ἀγαπᾷ ἰδιαιτέρως, ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος τῆς ἀγάπης του». Ὅλοι οἱ πιστοὶ καὶ ἅγιοι αἰσθάνονται τοὺς ἑαυτούς των ἀναξίους τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου. Καὶ ὅσο πνευματικώτεροι εἶνε, τόσο ἀναξιωτέρους τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου αἰσθάνονται τοὺς ἑαυτούς των.

Ὁ Ἰωάννης λέγει στὸν Πέτρο, ***«Ὁ Κύριός ἐστι!»***. Πρῶτος ὁ Ἰωάννης ἀναγνώρισε ἐκεῖνον, ποὺ ἐμφανίσθηκε στὴν ἀκρογιαλιὰ ὡς ἄγνωστος. Καὶ γιατί τὸν ἀναγνώρισε πρῶτος; Μήπως σκέφθηκε, ὅτι ὁ ἄγνωστος στὴν ἀκρογιαλιὰ εἶπε στοὺς μαθητάς, ὅτι θὰ βροῦν ψάρια στὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου, καὶ ὁ λόγος του ἀποδείχθηκε προφητικός; Μήπως σκέφθηκε, ὅτι ἦταν θαῦμα, ὅτι ἔπιασαν τόσο πολλὰ ψάρια, καὶ τὸ δίκτυ δὲν σχίσθηκε; Μήπως σκέφθηκε, ὅτι τόσο θαυμαστὴ ἁλιεία ἔγινε καὶ ἄλλοτε μὲ θαῦμα τοῦ Ἰησοῦ; Ἂν ὁ Ἰωάννης ἔκανε αὐτὲς τὶς σκέψεις, καὶ ἔτσι κατέληξε στὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἄγνωστος στὴν ἀκρογιαλιὰ εἶνε ὁ Κύριος, γιατί δὲν ἔκαναν καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ τὶς αὐτὲς σκέψεις καὶ δὲν κατέληξαν στὸ αὐτὸ συμπέρασμα; Ὁ Ἰωάννης ἀναγνώρισε πρῶτος τὸν Ἰησοῦ, διότι εἶχε διαίσθησι, τὴν ὁποία δὲν εἶχαν οἱ ἄλλοι μαθηταί; Αὐτὴ ἡ ἐξήγησι εἶνε φυσική , ψυχολογική, καὶ δὲν ἱκανοποιεῖ. Ὁ Ἰωάννης ἀναγνώρισε πρῶτος τὸν Κύριο, ὅπως καὶ πρῶτος πίστευσε στὴν ἀνάστασί του (κ´ 8), διότι λόγῳ τῆς παρθενικῆς ἁγνότητος καὶ μεγαλύτερης καθαρότητός του εἶχε ἰδιαίτερη χάρι, φωτιζόταν περισσότερο καὶ γινόταν διορατικώτερος.

Ὅταν ὁ Πέτρος ἄκουσε, ὅτι στὴν ἀκρογιαλιὰ εἶνε ὁ Κύριος, ***«τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο»***, φόρεσε καὶ ζώσθηκε τὸν ἐπενδύτη. Διότι μέσα στὴ λίμνη ἦταν ***«γυμνός»***, ὄχι βεβαίως τελείως γυμνός, ἀλλὰ μὲ περισκελίδα. Αὐτὴ ἡ ἐνέργεια τοῦ Πέτρου εἶνε δίδαγμα κατὰ τοῦ γυμνισμοῦ. Ὁ Θεὸς ἔχει ἐμφυτεύσει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὴν αἰδῶ, τὴν ἐντροπή. Ὅταν οἱ πρωτόπλαστοι ἁμάρτησαν, ἡ ἀθῳότης ἔφυγε καὶ αἰσθάνθηκαν ἐντροπὴ γιὰ τὴ γυμνότητά τους καὶ ἔρραψαν φύλλα συκῆς, γιὰ νὰ καλύψουν τὴ γυμνότητα. Ὁ δὲ φιλάνθρωπος Θεὸς ἔκανε δερματίνους χιτῶνες καὶ τοὺς ἔντυσε. Μετὰ τὴν πτῶσι τῶν πρωτοπλάστων ὁ γυμνισμὸς εἶνε ἀσχημία καὶ σκάνδαλο. Ὄχι μόνο σκάνδαλο, ἀλλὰ καὶ ἀσχημία! Ὁ Θεὸς στὴ Παλαιὰ Διαθήκη διατάσσει: *«Οὐκ ἀναβήσῃ ἐν ἀναβαθμίσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν μου, ὅπως ἂν μὴ ἀποκαλύψῃς τὴν ἀσχημοσύνην σου ἐπ' αὐτοῦ»* (Ἐξόδ. κ΄ 26). Ὁ Θεὸς δηλαδὴ ἔδωσε διαταγὴ νὰ κατασκευασθῇ θυσιαστήριο χωρὶς σκαλοπάτια, διότι, ἂν τὸ θυσιαστήριο εἶχε σκαλοπάτια, καθὼς θὰ ἀνέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ ἱερεύς, θὰ φαινόταν ἡ γυμνὴ πτέρνα του καὶ θὰ φανερωνόταν ἡ γυμνότης του, πρᾶγμα ἄσχημο. Τόσο αὐστηρὸς εἶνε ὁ Θεὸς στὸ θέμα τοῦ γυμνισμοῦ!

Δαιμονισμένος μὲ λεγεῶνα δαιμονίων στὴ χώρα τῶν Γαδαρηνῶν ἐκτὸς ἄλλων εἶχε καὶ τοῦτο τὸ κακό: *«Ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο»* (Λουκ. η΄ 27), *ἔνδυμα δὲν φοροῦσε.* Περιφερόταν γυμνός, φαινόμενο ἄθλιο. Ὅταν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἔβγαλε τὴ λεγεῶνα τῶν δαιμονίων ἀπὸ τὸ δαιμονισμένο, ὁ θεραπευθεὶς πῆγε καὶ κάθησε στὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ *«ἱματισμένος καὶ σωφρονῶν»* (Λουκ. η΄ 35), *ντυμένος καὶ φρόνιμος.* Ὁ Χριστὸς ντύνει τοὺς ἀνθρώπους, ὁ Σατανᾶς τοὺς γδύνει, ἰδίως τὶς γυναῖκες. Χριστιανοὶ ἄκουσαν δαιμόνια σὲ ὥρα δαιμονικῆς ἐξάρσεως νὰ κράζουν μὲ τὸ στόμα δαιμονισμένου προσώπου: «Ἐμεῖς, ρέ, ἐμεῖς οἱ δαίμονες γδύνουμε τὶς γυναῖκες, γιὰ νὰ σκανδαλίζουν τοὺς ἄνδρες καὶ νὰ κάνουν τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ πηγαίνουν καὶ αὐτὲς καὶ αὐτοὶ στὴν κόλασι».

Στὶς ἡμέρες μας τὸ κακὸ τοῦ γυμνισμοῦ παράγινε. Ἄνδρες ἐμφανίζονται δημοσίως μὲ σόρτς. Καὶ γυναῖκες ἐμφανίζονται ἡμίγυμνες καὶ σχεδὸν ὁλόγυμνες. Στὶς θάλασσες καὶ στὶς παραλίες παρουσιάζονται καὶ φαινόμενα τελείου γυμνισμοῦ. Τελείως ἀναιδεῖς ἄνδρες καὶ γυναῖκες παρουσιάζονται χωρὶς φύλλο συκῆς, ὅπως ὁ δαιμονισμένος μὲ τὴ λεγεῶνα δαιμονίων στὴ χώρα τῶν Γαδαρηνῶν. Ὁ καταραμένος Διάβολος, ὅπως προφήτευσε ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, βγῆκε ἀπὸ τὸ καυκί του, ἔγινε τελείως ξετσίπωτος. Πρὸ ἐτῶν ὁ σύρων αὐτὲς τὶς

γραμμὲς ἄκουσα ἅγιο ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος τώρα βρίσκεται στὴν αἰωνιότητα, νὰ λέγῃ: «Ἄλλοτε στὴ Χαλκιδικὴ φύτρωνε ἕνα φυτό, ποὺ λεγόταν ντροπή. Τὸν τελευταῖο καιρὸ αὐτὸ τὸ φυτὸ ἐξαφανίσθηκε». Ἡ ντροπὴ ἐξέλιπε.

Ἡ ἀδιαντροπία τῶν ἡμερῶν μας εἶνε τόσο μεγάλη, ὥστε ὁ γυμνισμὸς εἰσέβαλε καὶ στοὺς φοβεροὺς τόπους τῆς λατρείας, τοὺς ἱεροὺς ναοὺς καὶ ἱερὰ προσκυνήματα. Οἱ δὲ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἱερεῖς, ἐκτὸς σπανίων περιπτώσεων, δὲν ταράσσονται, δὲν λαμβάνουν αὐστηρὰ μέτρα, δὲν κηρύττουν κατὰ τοῦ γυμνισμοῦ, δὲν διαφωτίζουν, δὲν νουθετοῦν, δέχονται τὰ ἡμίγυμνα πρόσωπα καὶ στὴ Θεία Κοινωνία! Βλέπουν οἱ πιστοὶ τὴν κατάλυσι τῆς εὐπρεπείας τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, τὴ βεβήλωσι τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων, καὶ τὴν ἀνοχὴ καὶ ἐνοχὴ τῶν λειτουργῶν, καὶ στενάζουν, χωρὶς ὁ στεναγμός τους νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

Οἱ ἀγνοοῦντες ἂς μάθουν ἀπὸ τὴ Γραφή, καὶ ἐν προκειμένῳ ἀπὸ ***«τὸν ἐπενδύτην»*** τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ὅτι τὴ θύρα τοῦ παραδείσου δὲν πρόκειται νὰ περάσῃ καμμιὰ γυμνίστρια καὶ κανεὶς γυμνιστής, ἀλλὰ καὶ κανεὶς δεσπότης καὶ κανεὶς παπᾶς, ποὺ δὲν πολεμεῖ τὸ γυμνισμό.

Ἀφοῦ ὁ Πέτρος φόρεσε καὶ ζώσθηκε τὸν ἐπενδύτη, ἐκδήλωσε τὸν γνωστὸ καὶ ἀπὸ ἄλλες περιπτώσεις χαρακτῆρα του. Θερμότερος σὲ ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριο καὶ ὁρμητικός, ἀμέσως φόρεσε καὶ ζώσθηκε τὸν ἐπενδύτη καὶ ρίχτηκε στὴ λίμνη, γιὰ νὰ σπεύσῃ καὶ φθάσῃ γρηγορώτερα στὸν Κύριο. Ὁ σφοδρὸς πόθος τοῦ κορυφαίου Πέτρου νὰ φθάσῃ τὸ συντομώτερο στὸν Κύριο, ὑπενθυμίζει τὸ σφοδρὸ πόθο τοῦ ἄλλου κορυφαίου, τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος ἤθελε ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως ἀπ' αὐτὸ τὸν κόσμο καὶ νὰ εἶνε μαζὶ μὲ τὸ Χριστό (Φιλιπ. α' 23). Ὅπως ἐρωτευμένο πρόσωπο θέλει νὰ βρίσκεται κοντὰ στὸ πρόσωπο, ποὺ ἐρωτεύθηκε, ἔτσι καὶ ἡ ψυχή, ποὺ ἔχει θεῖον ἔρωτα, θέλει νὰ βρίσκεται κοντὰ στὸ Χριστό, τὸ Νυμφίο τῶν ψυχῶν, *«τὸν ὡραῖον κάλλει παρὰ πάντας βροτούς»*. Ἐμεῖς πόσο θεῖο ἔρωτα ἔχουμε; Πόσο μοιάζουμε μὲ τὸν Πέτρο καὶ τὸν Παῦλο καὶ γενικώτερα τοὺς Ἁγίους; Θέλουμε ἐμεῖς νὰ πεθάνωμε, ὅπως ἤθελε ὁ Παῦλος, γιὰ νὰ πᾶμε γρηγορώτερα κοντὰ στὸ Χριστό; Θεωροῦμε ἐμεῖς τὸ θάνατο *«κέρδος»*, ὅπως ὁ Παῦλος (Φιλιπ. α' 21), ἢ ἀπώλεια, ὅπως τὸν θεωροῦν οἱ κοσμικοί; Αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα μᾶς ἐλέγχουν. Καὶ ἂς ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Κύριο προπάντων νὰ μᾶς αὐξήσῃ τὴν ἀγάπη καὶ τὸν πόθο πρὸς τὸ πρόσωπό του, διότι πολὺ ὑστεροῦμε.

Ὁ Πέτρος ἔφθασε πρῶτος στὴν ἀκτὴ τῆς λίμνης, κοντὰ στὸν Κύριο. Οἱ ἄλλοι μαθηταὶ ἔφθασαν δεύτεροι, ***«σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων»***. Ἀξιέπαινος ὁ Πέτρος γιὰ τὸ θερμὸ φίλτρο του πρὸς τὸ Χριστό, ποὺ τὸν ἔφερε σ' αὐτὸν γρηγορώτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαθητάς. Ἀλλὰ μετὰ τὸν Πέτρο καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ εἶνε ἀξιέπαινοι, διότι καὶ ἐκεῖνοι ἀγαποῦσαν τὸ Χριστὸ καὶ κατευθύνθηκαν πρὸς αὐτόν. Ἂν καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ὅπως ὁ Πέτρος, ἔρριχναν τοὺς ἑαυτούς των στὴ λίμνη καὶ ἔσπευδαν νὰ φθάσουν στὸ Χριστὸ τὸ συντομώτερο, ποιός θὰ ἔσυρε τὸ δίκτυ μὲ τὰ ψάρια στὴν ἀκτή; Ὅλοι εἶνε ἀξιέπαινοι· καὶ ὅσοι ἀπὸ ζῆλο ἀφοσιώνονται πλήρως στὸ Χριστό, καὶ ὅσοι ἐκτελοῦν βιοποριστικὸ ἔργο, ἀλλὰ πάντως ἀγαποῦν τὸ Χριστό. Ὅλοι εἶνε ἀξιέπαινοι, ἀρκεῖ νὰ κατευθύνωνται πρὸς τὸ Χριστό. Ὅσοι διαπλέουν τὸ πέλαγος τῆς πολύμοχθης αὐτῆς ζωῆς μὲ σκοπὸ νὰ φθάσουν στὴν αἰωνιότητα καὶ στὸν Αἰώνιο, ὅλοι αὐτοὶ θὰ ἐπαινεθοῦν καὶ θ' ἀμειφθοῦν ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀγάπη τους γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὸν ἀγῶνα τους.

Στίχ. 9-10: *«Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν»*.

Τὸ ***«ἀπέβησαν»*** εἶνε ἀόριστος τοῦ «ἀποβαίνω», ποὺ σημαίνει *«ἀποβιβάζομαι»*. Τὸ ***«ἐνέγκατε»*** εἶνε προστατικὴ ἀορίστου τοῦ «φέρω» καὶ μεταφράζεται *«φέρετε»*. Τὸ ***«ἐπιάσατε»*** εἶνε ἀόριστος τοῦ «πιάζω», ποὺ σημαίνει *«πιάνω»*.

Μεταφράζουμε: *«Ὅταν δὲ ἀποβιβάσθηκαν στὴν ξηρά, βλέπουν ἐκεῖ ἕνα σωρὸ ἀπὸ ἀναμμένα κάρβουνα καὶ ἕνα ψάρι ἐπάνω, καὶ ἄρτο. Τοὺς λέγει ὁ Ἰησοῦς: "Φέρετε ἀπὸ τὰ ψάρια, ποὺ πιάσατε τώρα"»*.

Οἱ μαθηταὶ ἀποβιβάσθηκαν στὴν ξηρὰ κάθυγροι, κατάκοποι καὶ πεινασμένοι. Καὶ ὁ Κύριος στὴν παραλία φρόντισε νὰ τοὺς θερμάνῃ, νὰ στεγνώσῃ τὰ ἐνδύματά τους, νὰ τοὺς ξεκουράσῃ καὶ νὰ τοὺς προσφέρῃ πρωινὸ φαγητό. Πῶς; Μὲ τρόπο ἀνέλπιστο. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ ἐλπὶς τοῦ κόσμου, κάνει πράγματα ἀνέλπιστα. Οἱ μαθηταὶ στὴν ἀκτὴ ***«βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον»***. Ὁ ἐνεστὼς ***«βλέπουσιν»*** ἐκφράζει ἔκπληξι τῶν μαθητῶν. Τρία πράγματα βλέπουν οἱ μαθηταί: Ἀνθρακιά, δηλαδὴ σωρὸ ἀπὸ ἀναμμένα κάρβουνα, ἕνα ψάρι ἐπάνω στὴν ἀνθρακιὰ νὰ ψήνεται, καὶ ἐκεῖ κοντὰ ἄρτο.

Γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ἀπὸ ποῦ ὁ Κύριος προμηθεύτηκε τὰ τρία αὐτὰ πράγματα, καὶ πῶς ἄναψε φωτιά; Ὁ Κύριος δὲν προμηθεύτηκε, ἀλλὰ προμηθεύει τὰ πάντα. Ὅπως ἀπὸ τὸ μηδὲν δημιούργησε τὰ πάντα καὶ ἐμᾶς, ἀνυπάρκτους ἄλλοτε καὶ τώρα ὑπαρκτούς, ὄντα συνειδητά, πρόσωπα, ἔτσι ἀπὸ τὸ μηδὲν ἐκείνη τὴν ὥρα στὴν ἀκτὴ δημιούργησε κάρβουνα, ψάρι καὶ ἄρτο. Ἐπίσης θαυματουργικῶς ἄναψε φωτιά. Ἐνήργησε ἔτσι ὁ Ἰησοῦς, γιὰ νὰ δώσῃ νέα τεκμήρια, νέες ἀποδείξεις, τῆς ἀναστάσεώς του καὶ τῆς θεότητός του. Ἐπίσης ἐνήργησε ἔτσι, γιὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἔχει ἰδιαίτερη ἀγάπη πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους του, καὶ ὅτι στὸ δύσκολο ἀποστολικὸ μέλλον τους θὰ φροντίζῃ ἰδιαιτέρως γι᾽ αὐτούς.

Ἐπάνω στὴν ἀνθρακιὰ ὑπῆρχε ἕνας ἰχθύς, ὁ ὁποῖος ψηνόταν, ὄχι πολλοί. Αὐτὸς δὲ ὁ ἕνας ἰχθύς, ὅπως νομίζουμε καὶ ἤδη εἴπαμε, εἶνε σύμβολο τοῦ νοητοῦ ἰχθύος Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ψήθηκε γιὰ μᾶς, θυσιάσθηκε. Ὅπως σύμβολο τοῦ θυσιασθέντος Χριστοῦ εἶνε ὁ μόσχος καὶ ὁ ἀμνός, ἔτσι εἶνε καὶ ὁ ἰχθύς. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ δὲν ἔλεγαν μόνον Ι.Χ.Θ.Υ.Σ. ἐννοώντας «Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ», ἀλλ᾽ εἶχαν καὶ σύνθημα, «εἷς πρὸς ἕνα εἰς ἰχθύν», ὁ ἕνας δηλαδὴ ν᾽ ἀπευθύνεται σ᾽ ἕνα ἄλλο, γιὰ νὰ τὸν φέρῃ στὸν ἰχθὺ Χριστό. Ἐπάνω στὴν ἀνθρακιὰ τέθηκαν κατόπιν καὶ ψήθηκαν καὶ ἄλλα ψάρια. Αὐτὰ δὲ τὰ ἄλλα ψάρια δυνάμεθα νὰ εἰποῦμε, ὅτι συμβολίζουν τοὺς ἀποστόλους καὶ ὅλους, ὅσοι θυσιάζονται γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὸ Εὐαγγέλιο του.

Ὅπως δὲ εἴπαμε γιὰ τὸν ἰχθύ, ἔτσι καὶ γιὰ τὸν ἄρτο, ποὺ ἦταν κοντὰ στὴν ἀνθρακιά, δυνάμεθα νὰ εἰποῦμε, ὅτι εἶνε σύμβολο τοῦ ἀληθινοῦ ἄρτου Χριστοῦ, ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, γιὰ νὰ τρώγωμε καὶ νὰ ἔχωμε ζωὴ αἰώνια (στ΄ 32, 33, 35, 41, 48, 50, 51, 58). Καὶ τὴν ἀνθρακιὰ δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμε συμβολικῶς, ἀφοῦ στὸ Ἡσ. στ΄ 6-7 ὁ ἄνθραξ ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο, ποὺ καθαρίζει ἀπὸ ἁμαρτίες, εἶνε ἀναμφιβόλως ὁ Χριστός. Ἀλλὰ καὶ ἡ φωτιὰ τῆς ἀνθρακιᾶς δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς σύμβολο τοῦ Χριστοῦ ὡς Θεοῦ. *«Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον»* (Ἑβρ. ιβ΄ 29).

Ὁ Ἰησοῦς εἶπε στοὺς μαθητάς: ***«Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν».*** *Φέρετε ἀπὸ τὰ ψάρια, ποὺ πιάσατε τώρα.* Τὸ ***«νῦν»***, *τώρα*, λέγει ὁ Κύριος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν προηγουμένη ἄκαρπη ἁλιεία τῆς νύκτας. Τότε οἱ μαθηταὶ δὲν ἔπιασαν τίποτε, τώρα ἔπιασαν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς τὸ γνωρίζει, γι᾽ αὐτὸ λέγει νὰ φέρουν ἀπὸ τὸ ἁλίευμά τους. Καὶ προεῖπεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι θὰ ἔπιαναν ψάρια. Μὲ τὴν ὑπερφυσικὴ δὲ γνῶσι του ἔδωσε καὶ ἄλλο τεκμήριο, καὶ ἄλλη ἀπόδειξι γιὰ τὸ ποῖος εἶνε.

Ὁ Χριστὸς ἑτοίμασε φαγητὸ γιὰ τοὺς μαθητάς, ἀλλ' εἶπε νὰ φέρουν καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ ἁλίευμά τους. Μ' αὐτὸ ἤθελε νὰ διδάξῃ, ὅτι φροντίζει γιὰ τὸ βιοπορισμό μας, ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίζωμε καὶ ἐμεῖς, ἐργαζόμενοι καὶ κοπιῶντες, *«Εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω»*, λέγει ἡ Γραφή (Β΄ Θεσ. γ΄ 10). *Ὅποιος δὲν θέλει νὰ ἐργάζεται, αὐτὸς καὶ νὰ μὴ τρώγῃ.* Ἀλλὰ στὸ λόγο τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς νὰ συμβάλουν στὸ φαγητό, πρέπει νὰ ἰδοῦμε καὶ βαθύτερο νόημα. Ὁ Κύριος φροντίζει γιὰ τὴ σωτηρία μας, τὸ ὕψιστο συμφέρον μας. Γι' αὐτὸ θυσιάσθηκε. Ἀλλὰ στὸ ἔργο τῆς σωτηρίας πρέπει νὰ συμβάλλωμε καὶ ἐμεῖς. Ἡ σωτηρία εἶνε ἔργο δύο παραγόντων, τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου. Ὁ Θεὸς κάνει τὸ μέγιστο, ὁ ἄνθρωπος κάνει τὸ ἐλάχιστο. Καὶ τὸ ἐλάχιστο ὁ ἄνθρωπος δὲν κάνει πλήρως ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 11: ***«Ἀνέβη Σίμων Πέτρος καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων, ἑκατὸν πεντήκοντα τριῶν. Καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον».***

Τὸ ***«ὄντων»*** εἶνε μετοχὴ ἐνεστῶτος τοῦ «εἰμί», γένους ἀρσενικοῦ, ἀριθμοῦ πληθυντικοῦ. Ἡ φράσι ***«τοσούτων ὄντων»*** σημαίνει, *«ἐνῷ ἦταν τόσο πολλοί (οἱ ἰχθύες)· ἐνῷ ἦταν τόσο πολλὰ τὰ ψάρια».*

Μεταφράζουμε: *«Ἀνέβηκε* (στὸ πλοιάριο) *ὁ Σίμων Πέτρος καὶ τράβηξε τὸ δίκτυ στὴν ξηρά, γεμᾶτο ἀπὸ μεγάλα ψάρια, ἑκατὸν πενήντα τρία. Καὶ ἐνῷ ἦταν τόσο πολλά, τὸ δίκτυ δὲν σχίσθηκε».*

Ἐπειδὴ τὸ δίκτυ ἦταν ἀκόμη μέσα στὴ λίμνη καὶ λόγῳ τοῦ βάρους του ἦταν δύσκολο νὰ τραβηχθῇ, ὡς ἐμπειρότερος ὁ Πέτρος ἀνέβηκε στὸ πλοιάριο καὶ τράβηξε τὸ δίκτυ, βοηθούμενος βεβαίως καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Οἱ μαθηταὶ ἐξεπλάγησαν ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν συλληφθέντων ψαριῶν καὶ εἶπαν, ἂς τὰ μετρήσωμε νὰ ἰδοῦμε πόσα εἶνε, καὶ τὰ μέτρησαν καὶ εἶδαν, ὅτι ἦταν ἑκατὸν πενήντα τρία. Ἔτσι θὰ κάναμε καὶ μεῖς σὲ τέτοια περίπτωσι. Διαλάμπει σ' αὐτὴ τὴν ἀφήγησι τῆς καταπληκτικῆς ἁλιείας, καὶ γενικώτερα στὸ Εὐαγγέλιο, ἡ ψυχολογικὴ ἀλήθεια.

Στὸν ἀριθμὸ 153 τῶν ψαριῶν δίνονται διάφορες ἀλληγορικὲς ἑρμηνεῖες. Κατὰ τὸν ἅγιο Κύριλλο Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ 153 τὸ 100 σημαίνει τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν ὡς πρὸς τὴν προσέλευσί τους στὸ Χριστιανισμό, ἀφοῦ καὶ ὁ Κύριος ὁμιλεῖ γιὰ ἑκατὸ πρόβατα (Ματθ. ιη΄ 12) καὶ γιὰ καρπὸ ἑκατὸ τῆς ἀρίστης γῆς (Ματθ. ιγ΄ 8). Τὸ 50 σημαίνει ἔλλειμμα, τὸ ἔλλειμμα τοῦ Ἰσραήλ, ἀφοῦ ὁ Ἰσραὴλ ἐν

μέρει πίστευσε. Καὶ τὸ 3 σημαίνει τὴν Ἁγία Τριάδα, τὴν ὁποίαν οἱ πιστεύοντες δοξάζουν διὰ πίστεως καὶ ζωῆς. Συμφώνως πρὸς ἄλλη ἀλληγορικὴ ἑρμηνεία, τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου, πιστευόταν, ὅτι τὰ εἴδη τῶν ἰχθύων εἶνε ἐν ὅλῳ 153, καὶ γι' αὐτὸ τὰ 153 ψάρια, ποὺ ἔπιασαν οἱ μαθηταί, σημαίνουν προσέλκυσι στὸ Χριστιανισμὸ ἀνθρώπων ὅλων τῶν τάξεων καὶ κατηγοριῶν, εὐγενῶν καὶ ταπεινῶν στὴν καταγωγή, πλουσίων καὶ πτωχῶν, ἐπισήμων καὶ ἀσήμων.

Δὲν γνωρίζουμε, ἂν κάποια ἀπὸ τὶς μνημονευθεῖσες δύο καὶ ἄλλες ἀλληγορικὲς ἑρμηνεῖες εἶνε ὀρθή. Ἐκεῖνο πάντως εἶνε βέβαιο, ὅτι στὸ χρυσὸ δίκτυ τοῦ Εὐαγγελίου θὰ συλλαμβάνονταν πολλοί, ὅπως τὰ πολλὰ ψάρια, καὶ ἐκλεκτοί, ὅπως τὰ μεγάλα ψάρια. Ὅσοι εἶνε πιστοί, αὐτοὶ γιὰ τὸ Θεὸ εἶνε ἐκλεκτοὶ καὶ μεγάλοι, ἔστω καὶ ἂν ἀνήκουν σὲ κατωτάτη κοινωνικὴ τάξι.

Στίχ. 12-14: *«Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Δεῦτε ἀριστήσατε. Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτὸν σὺ τίς εἶ, εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν. Ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν»*.

Τὸ ***«ἀριστῶ»*** σημαίνει «*λαμβάνω τὸ πρωινό, προγευματίζω*». Τὸ ***«τολμῶ»*** σημαίνει «*θεωρῶ σωστό*». Τὸ ***«εἰδότες»*** εἶνε μετοχὴ τοῦ «οἶδα», ποὺ σημαίνει «*γνωρίζω, εἶμαι πεπεισμένος*».

Μεταφράζουμε: «*Τοὺς λέγει ὁ Ἰησοῦς: "Ἐλᾶτε νὰ προγευματίσετε". Κανεὶς δὲ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς δὲν θεωροῦσε σωστὸ νὰ τὸν ἐξετάσῃ ρωτώντας, "Σὺ ποιός εἶσαι;"* διότι (δὲν ἀμφέβαλλαν, ἀλλ') *ἦταν πεπεισμένοι, ὅτι εἶνε ὁ Κύριος. Ἔρχεται δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτο καὶ δίνει σ' αὐτούς, καὶ τὸ ψάρι ὁμοίως. Αὐτὴ ἦταν ἡ τρίτη ἕως τότε φορά, ποὺ ὁ Ἰησοῦς φανερώθηκε στοὺς μαθητάς του, ἀφ' ὅτου ἀναστήθηκε ἐκ νεκρῶν*».

Τὸ πρωινὸ φαγητό, τὸ πρόγευμα, λεγόταν «ἄριστον». Καὶ τὸ «ἀριστῶ» σήμαινε «*Τρώγω τὸ ἄριστον, προγευματίζω*». Ὁ δὲ Κύριος μὲ τὴ φράσι, ***«Δεῦτε ἀριστήσατε»***, καλεῖ τοὺς μαθητὰς νὰ φάγουν τὸ «ἄριστον», νὰ προγευματίσουν. Μετὰ τὸν κόπο τῆς ἁλιείας καὶ τὴν ἐξάντλησι οἱ μαθηταὶ ἔπρεπε νὰ φάγουν. «*Ἄξιος γάρ ἐστιν ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ*», εἶπεν ἄλλοτε στοὺς μαθητὰς ὁ Κύριος (Ματθ. ι΄ 10). Καὶ τώρα ἔπραξε συμφώνως πρὸς τὸ λόγο του. Ἑτοίμασε στὴν ἀκτὴ φαγητὸ γιὰ τοὺς μαθητάς. Ἐκεῖνο τὸ φαγητό,

ἀφοῦ τὸ ἑτοίμασε ὁ Κύριος, ἦταν ὄντως «ἄριστον», διότι, ὅ,τι ὁ Κύριος κάνει, εἶνε ἄριστο. Ζηλεύουμε τοὺς μαθητάς, διότι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἑτοίμασε γι᾽ αὐτοὺς φαγητό, καὶ μάλιστα θαυματουργικῶς; Καλὴ καὶ ἁγία αὐτὴ ἡ ζήλεια.

Ἀλλ᾽ ἂς σκεπτώμεθα, ὅτι καὶ γιὰ μᾶς ὁ Κύριος ἑτοιμάζει φαγητό, ὄχι δὲ μόνο μία φορά, ἀλλὰ καθημερινῶς, καὶ τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα, πρωί, μεσημέρι καὶ βράδυ, καὶ θαυματουργικῶς, μὲ συνεχὲς θαῦμα. Δὲν εἶνε τοῦτο σχῆμα λόγου, εἶνε πραγματικότης, τὴν ὁποίαν οἱ ἐπιπόλαιοι καὶ ἀχάριστοι δὲν σκεπτόμεθα. Ὅλα τὰ ὑλικὰ ἀγαθά, μὲ τὰ ὁποῖα τρεφόμεθα, παράγει, μὲ συνεχὲς θαῦμα μέσα στὴ φύσι, ὁ παντοδύναμος καὶ πανάγαθος Θεός, καὶ τὰ προσφέρει σὲ μᾶς, στρώνοντας τραπέζι, θὰ λέγαμε, ὄχι σὲ μιὰ ἀκτή, ἀλλὰ σ᾽ ὁλόκληρη τὴ γῆ.

Ἄφρονες ἄνθρωποι ἀρνούμενοι τὸ Θεὸ ἢ κατακρίνοντες τὸ Θεὸ ἐπικαλοῦνται κατὰ τοῦ Θεοῦ ὡς ἐπιχείρημα τὴν ὕπαρξι φτώχειας, πείνας καὶ δυστυχίας σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους. Σ᾽ αὐτὴ τὴν πρόκλησι ἀπαντοῦμε: Ὑπάρχει στὸν κόσμο φτώχεια, πεῖνα καὶ δυστυχία, διότι ὑπάρχουν ἄνθρωποι σὰν αὐτούς, ἀσεβεῖς καὶ ἄθεοι, οἱ ὁποῖοι σφετερίζονται τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ εἰς βάρος συνανθρώπων. Ἀλλὰ συντόμως παρέρχεται ἡ δοκιμαστικὴ αὐτὴ ζωή, καὶ οἱ ἀσεβεῖς καὶ ἄθεοι καὶ σφετερισταὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ καὶ καταδυνάστευταὶ καὶ σφαγιασταὶ τῶν ἀδυνάτων θὰ λογοδοτήσουν.

Τὸ ***«εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν»*** σημαίνει, ὅτι οἱ μαθηταὶ μετὰ τὸ θαῦμα τῆς ἁλιείας καὶ τὸ λόγο τοῦ Ἰωάννου *«ὁ Κύριός ἐστιν!»* (στίχ. 7) γνώριζαν, ἦταν πεπεισμένοι, ὅτι αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐμφανίσθηκε στὴν ἀκρογιαλιὰ ὡς ξένος, εἶνε ὁ Κύριος. Στοὺς δύο μαθητάς, ποὺ πορεύονταν πρὸς Ἐμμαούς, ὁ Κύριος ἔγινε γνωστός, ὅταν ἔφθασαν στὸ χωριὸ καὶ κάθησαν στὸ τραπέζι καὶ πῆρε καὶ εὐλόγησε καὶ τεμάχισε καὶ τοὺς ἔδινε τὸν ἄρτο (Λουκ. κδ΄ 30). Στὴν ἀκρογιαλιὰ ἀναγνωρίσθηκε ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ μαθητὰς πρὶν ἀπὸ τὸ φαγητό. Ἀφοῦ δὲ οἱ μαθηταὶ ἀναγνώρισαν τὸν Κύριο, περίττευε νὰ ἐρωτήσουν, «Σὺ ποιός εἶσαι;». Καὶ γι᾽ αὐτὸ ἡ φράσι, ***«Οὐδεὶς ἐτόλμα κλπ.»***, δὲν σημαίνει, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς μαθητὰς δὲν τολμοῦσε νὰ ἐρωτήσῃ ποιός εἶνε. Τὸ νὰ εἰπῶ, «Δὲν τολμῶ νὰ ἐρωτήσω γιὰ γνωστὸ πρᾶγμα», αὐτὸ εἶνε λόγος ἄστοχος. Ἐδῶ ὁ εὐαγγελιστὴς τὸ ***«τολμῶ»*** δὲν χρησιμοποιεῖ μὲ τὴ συνήθη σημασία, ἀλλὰ μὲ ἄλλη σημασία. Στὸ παρὸν χωρίο καὶ στὰ χωρία Α΄ Κορ. στ΄ 1 καὶ Β΄ Κορ. ι΄ 12 τὸ ***«τολμῶ»*** ἔχει τὴ σημασία *«θεωρῶ σωστό»*, ἡ ὁποία διαφεύγει τὴν ἀντίληψι τῶν ἑρμηνευτῶν. Συνεπῶς ἡ ἐν λόγῳ φράσι τοῦ παρόντος χωρίου, ***«Οὐ-***

δεὶς ἐτόλμα κλπ.», σημαίνει, ὅτι κανεὶς δὲν θεωροῦσε σωστὸ νὰ ἐρωτήσῃ, «Ποιός εἶσαι σύ;», ἀφοῦ ἦταν πεπεισμένοι, ὅτι εἶνε ὁ Κύριος. Γιὰ γνωστὰ πράγματα δὲν εἶνε σωστὸ νὰ ἐρωτοῦμε. Οἱ μαθηταὶ δὲν ρώτησαν, ἀλλὰ στάθηκαν μὲ ἱερὸ δέος καὶ μεγάλο σεβασμὸ ἀπέναντι τοῦ Κυρίου, ὅπως πάντοτε, καὶ τώρα περισσότερο.

Αὐτός, ποὺ αὐτοδυνάμως ἔκανε καὶ κάνει θαύματα, δὲν χρειάζεται νὰ ἐρωτοῦμε ποιός εἶνε. Εἶνε ὁ Κύριος, ὁ Θεός. Καὶ ἐκεῖνο, ποὺ χρειάζεται, εἶνε νὰ αἰσθανώμεθα ἀπέναντί του ἱερὸ δέος καὶ πλήρη σεβασμό.

«Ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον κλπ.». Ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς κάλεσε τοὺς μαθητὰς νὰ ἔλθουν νὰ προγευματίσουν, ἀπὸ τὴ θέσι, ὅπου στεκόταν, ἔρχεται καὶ αὐτὸς στὸν τόπο τῆς ἑστιάσεως. Καὶ παίρνει τὸν ἄρτο καὶ δίνει στοὺς μαθητάς, ὁμοίως καὶ τὸ ψάρι. Ἔδωσε δὲ ψάρι ὄχι μόνον ἀπ᾽ αὐτό, ποὺ ψηνόταν ἐξ ἀρχῆς στὴν ἀνθρακιά, ἀλλὰ καὶ ἀπ᾽ αὐτά, ποὺ ἔπιασαν οἱ μαθηταὶ καὶ ψήθηκαν κατόπιν. Ὁ Χριστὸς ἦλθε νὰ μᾶς διακονήσῃ. Καὶ διακόνησε, καὶ διακονεῖ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασί του, διανέμοντας τὸ φαγητὸ στοὺς μαθητάς. Οἰκοδεσπότης μὲ τὴν ὑψίστη ἔννοια, καὶ συγχρόνως διάκονος!

Γεννᾶται ἡ ἀπορία: Μαζὶ μὲ τοὺς μαθητὰς ἔφαγε καὶ ὁ Κύριος; Ἐμεῖς νομίζουμε, ὅτι ἔφαγε. Τὸ σῶμα του, σῶμα τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀφθαρσίας, δὲν εἶχε βεβαίως ἀνάγκη τροφῆς. Ἀλλ᾽ ὁ ἀναστὰς Κύριος ἔφαγε, γιὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἔχει πραγματικὸ σῶμα. Ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι ἔφαγε, συνηγορεῖ τὸ ἐρώτημα τοῦ Ἰησοῦ στὸ στίχ. 5, «*Παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε;*». Κατὰ τὸ Λουκ. κδ´ 42-43, ὅταν τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως ὁ Κύριος ἐμφανίσθηκε στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν, ἔφαγε. Στὸ Πράξ. ι´ 41 ὁ Πέτρος λέγει, «*Συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἐγερθῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν*». Ὡς πρὸς τὴν ἄλλη ἀπορία, πῶς ἀνάλωσε ὁ ἀναστὰς Κύριος ὅ,τι ἔφαγε καὶ ἔπιε, ἡ ἀπάντησι εἶνε, ὅτι τὰ ἀνάλωσε ὑπερφυῶς.

Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος παρατηρεῖ, ὅτι τώρα ὁ Χριστός, παίρνοντας στὰ χέρια του τὸν ἄρτο, δὲν ὑψώνει τοὺς ὀφθαλμοὺς στὸν οὐρανό, ὅπως ἄλλοτε. Καὶ δείχνει ἔτσι, ὅτι ἄλλοτε ἐνεργοῦσε ἀνθρωπίνως κατὰ συγκατάβασι.

Ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος παρατηρεῖ ἀλληγορικῶς, ὅτι ὁ ψημένος ἰχθὺς εἶνε ὁ Χριστὸς πάσχων, καὶ αὐτὸς ὡσαύτως εἶνε ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Καὶ ἐμεῖς ἑρμηνεύοντας προηγουμένους στίχους εἴχαμε διατυπώσει τὴ σκέψι, ὅτι ὁ ψημένος ἰχθὺς καὶ ὁ ἄρτος συμβολίζουν τὸ Χριστό. Καὶ τώρα, βλέποντας, ὅτι ἡ σκέψι μας συμπίπτει μὲ τὴ σκέψι τοῦ μεγάλου πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας, αἰσθανθήκαμε χαρά.

Κατὰ τὸ τεσσαρακονθήμερο διάστημα ἀπὸ τὴν ἀνάστασι μέχρι τὴν ἀνάληψι ὁ Ἰησοῦς ἐμφανίσθηκε πολλὲς φορές. Ἰδιαίτερη δὲ σημασία ἔχουν οἱ ἐμφανίσεις του στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν του. Διότι οἱ μαθηταὶ ἦταν οἱ κύριοι μάρτυρες τοῦ Κυρίου *«οἱ προκεχειροτονημένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ»* (Πράξ. ι´ 41), οἱ προωρισμένοι ἀπὸ τὸ Θεό, γιὰ νὰ δώσουν μαρτυρία γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου καὶ γενικώτερα γιὰ τὸ ἔργο του σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Στὸ Α´ Τιμ. γ´ 16, *«ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ»*, *«ἄγγελοι»* δὲν εἶνε οἱ ἄγγελοι, ὅπως νομίζουν οἱ ἑρμηνευταί, ἀλλ᾽ οἱ ἐξάγγελοι ἢ κήρυκες, οἱ μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι, οἱ ὁποῖοι ὡς αὐτόπτες μάρτυρες τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ μετέφεραν τὸ ἄγγελμά του στὰ ἔθνη, μὲ ἀποτέλεσμα πολλοὶ ἀπὸ τὸν κόσμο νὰ πιστεύσουν σ᾽ αὐτόν.

Ἡ ἐμφάνισι τοῦ ἀναστάντος Κυρίου στοὺς μαθητὰς στὴν ἀκρογιαλιὰ τῆς λίμνης τῆς Γαλιλαίας ἦταν ἡ τρίτη ἐμφάνισι στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν. Οἱ δύο πρῶτες ἐμφανίσεις τὸν κύκλο τῶν μαθητῶν ἔγιναν στὴν Ἰουδαία, στὴν Ἱερουσαλήμ, ἡ μὲν τὸ βράδυ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, τῆς Κυριακῆς, ἡ δὲ τὴν ἄλλη Κυριακή. Ἡ ἐν λόγῳ τρίτη ἐμφάνισι στοὺς μαθητάς, ἑπτὰ μόνο, εἶνε ἡ πρώτη στὴ Γαλιλαία. Καὶ δὲν εἶνε βεβαίως ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ὥρισε πρὸ τοῦ θανάτου νὰ γίνῃ *«εἰς τὴν Γαλιλαίαν»* (Ματθ. κη´ 7, 10, 16). Ἡ *«Γαλιλαία»*, τὴν ὁποίαν ὥρισεν ὁ Ἰησοῦς, εἶνε ἡ μικρὴ Γαλιλαία, ἕνας τόπος στὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, κοντὰ στὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου συγκεντρώνονταν οἱ Γαλιλαῖοι, ποὺ πήγαιναν στὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς προσκυνηταί. Σ᾽ αὐτὴ τὴ *«Γαλιλαία»* στὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν μετέβησαν οἱ ἕνδεκα μαθηταὶ καὶ εἶδαν καὶ ἄκουσαν τὸν Κύριο κατὰ τὴν ἐπισημότερη τῶν ἐμφανίσεών του (Ματθ. κη´ 16-20).

«Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων;». Λεπτὸς ἔλεγχος τοῦ Πέτρου γιὰ τὴν τριπλὴ ἄρνησι

Στίχ. 15: ***«Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ· Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ· Βόσκε τὰ ἀρνία μου».***

Τὸ ***«ἠρίστησαν»***, ἀόριστος τοῦ «ἀριστῶ», σημαίνει *«προγευμάτισαν»*. Τὸ ***«πλεῖον»*** εἶνε συγκριτικὸς τοῦ «πολὺ» καὶ σημαίνει *«περισσότερο»*. Τὸ ***«φιλῶ»*** σημαίνει *«ἀγαπῶ»*. Τὸ ***«οἶδα»*** σημαίνει *«γνωρίζω, ξέρω»*.

Μεταφράζουμε: *«Ὅταν δὲ προγευμάτισαν, λέγει ὁ Ἰησοῦς στὸ Σίμωνα Πέτρο: "Σίμων, υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, μὲ ἀγαπᾷς περισσότερο ἀπ' αὐτούς;". Τοῦ λέγει: "Ναί, Κύριε, σὺ ξέρεις, ὅτι σὲ ἀγαπῶ". Τοῦ λέγει: "Βόσκε τὰ ἀρνία μου"».*

Ἀπὸ τὸν παρόντα στίχ. 15 ἕως τὸ στίχ. 17 περιέχεται διάλογος τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὸν Πέτρο σχετικῶς μὲ τὴν τριπλὴ ἄρνησί του. Θεωρεῖται δέ, ὅτι μὲ τὸν διάλογο αὐτὸ ὁ Πέτρος μετὰ τὴν ἄρνησί του ἀποκαθίσταται στὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα. Καὶ ἐμεῖς ἄλλοτε ἔτσι νομίζαμε. Ἀλλὰ κατόπιν βαθύτερης μελέτης νομίζουμε, ὅτι αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν εἶνε ὀρθή. Ὁ Ἰούδας, ἐπειδὴ πρόδωσε τὸν Κύριο ἀπὸ φιλαργυρία, δὲν μετανόησε μὲ τὴν ἀληθινὴ τῆς μετανοίας ἔννοια καὶ αὐτοκτόνησε, ἀσφαλῶς ἐξέπεσε ἀπὸ τὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα (Πράξ. α' 25). Ἀλλ' ὁ Πέτρος, ἐπειδὴ ἀρνήθηκε τὸν Κύριο ὄχι ἀπὸ κακοήθη διάθεσι, ἀλλ' ἀπὸ φόβο, ἐνῷ ἀγαποῦσε τὸν Κύριο, καὶ ἀμέσως μετανόησε καὶ ἔκλαυσε πικρῶς, δὲν ἐξέπεσε ἀπὸ τὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα. Ὁ Δαβὶδ ἔπεσε σὲ δύο σοβαρὰ ἁμαρτήματα, δὲν μετανόησε ἀμέσως, ἀλλ' ἀργότερα, καὶ ὅμως δὲν ἐξέπεσε ἀπὸ τὰ δύο ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα τοῦ ἔδωσε ὁ Κύριος, τὸ βασιλικὸ καὶ τὸ προφητικό. Ἂς ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ ἀπὸ φόβο ἐγκατέλειψαν τὸν Κύριο καὶ διασκορπίσθηκαν, ἀλλὰ δὲν ἐξέπεσαν ἀπὸ τὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα. Ἂς ληφθῇ ἐπίσης ὑπ' ὄψιν, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου καὶ πρὸ τοῦ ἐν λόγῳ διαλόγου ὁ Πέτρος ἀναφέρεται ὡς μαθητὴς καὶ περιλαμβάνεται στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν καὶ ἀποστόλων (Βλέπε π.χ. κ' 2, 18, 19, 26, κα' 1-2, Λουκ. κδ' 9-10, κ.ἄ.). Ὁ λόγος τοῦ ἀγγέλου πρὸς τὶς μυροφόρες *«ὑπάγετε εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ»* (Μάρκ. ιστ' 7) σημαίνει *«πηγαίνετε νὰ εἰπῆτε στοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ μάλιστα στὸν Πέτρο»*. Ἐπειδὴ ὁ Πέτρος φοβόταν, μήπως ὁ Κύριος λόγῳ

τῆς ἀρνήσεως τὸν ἀποκήρυξε ὡς μαθητή του καὶ ἀπόστολο, γι᾿ αὐτὸ ὁ ἄγγελος μνημόνευσε τὸν Πέτρο ἰδιαιτέρως καὶ ὀνομαστικῶς. Ἀξιώθηκε δὲ ὁ Πέτρος καὶ ἰδιαίτερης ἐμφανίσεως τοῦ ἀναστάντος Κυρίου πρὸ τῆς ἐμφανίσεως στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν (Λουκ. κδ΄ 34, Α΄ Κορ. ιε΄ 5). Ἐπὶ πλέον, κατὰ τὴν πρώτη ἐμφάνισι τοῦ Κυρίου στὸν κύκλο τῶν μαθητῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπουσίαζε μόνον ὁ Θωμᾶς, ὁ Κύριος εἶπε στοὺς μαθητάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Πέτρος, *«καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς»* (κ΄ 21). Ὁ Κύριος δηλαδὴ μίλησε στοὺς μαθητάς, ἄρα καὶ στὸν Πέτρο, ὡς ἀποστόλους του.

Συμφώνως πρὸς αὐτὰ ὁ Πέτρος δὲν εἶχε ἐκπέσει τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος. Καὶ συνεπῶς ὁ διάλογος τοῦ Κυρίου μὲ τὸν Πέτρο δὲν σημαίνει ἀποκατάστασι τοῦ Πέτρου στὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα. Ὁ διάλογος εἶνε ἔλεγχος ἀπὸ τὸν Κύριο μὲ ὡραῖο τρόπο τῆς τριπλῆς ἀρνήσεως τοῦ Πέτρου· δήλωσι τριπλὴ μὲ ταπεινοφροσύνη τοῦ Πέτρου, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Κύριο· καὶ προτροπὴ τριπλὴ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρο, ἀφοῦ τὸν ἀγαπᾷ, νὰ ποιμαίνῃ τὴν ποίμνη του.

Ὁ ἔλεγχος τῆς ἀρνήσεως τοῦ Πέτρου δὲν ἔγινε τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ, ἀλλὰ κατόπιν. Διότι ὁ Κύριος ἤθελε τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ νὰ εὐχαριστηθῇ ὁ Πέτρος, ὄχι νὰ λυπηθῇ. Ὁ Κύριος δίνει τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ ὄχι μόνον ὡς τροφή, ἀλλὰ καὶ ὡς τρυφή, εὐφροσύνη καὶ ἀπόλαυσι (Πράξ. ιδ΄ 17, Α΄ Τιμ. στ΄ 17). Ὅπως ὁ Κύριος, ἔτσι καὶ ἐμεῖς τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ νὰ μὴ λέγωμε λόγο, ποὺ θὰ προκαλέσῃ λύπη καὶ πικρία.

Ὁ Κύριος ἀπευθύνεται στὸν Πέτρο μὲ τὴν προσφώνησι ***«Σίμων Ἰωνᾶ»***, *Σίμων, υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ*. Ἄλλοτε ὁ Κύριος τὸν Σίμωνα ὠνόμασε μὲ ἔμφασι μὲ τὸ ὄνομα Κηφᾶς, τὸ ὁποῖο μεταφράζεται Πέτρος (α΄ 43). Καὶ ὅταν ὁ Σίμων ὡμολόγησε τὴ μεσσιακὴ ἰδιότητα καὶ τὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ἰησοῦς πάλι μὲ ἔμφασι εἶπε σ᾿ αὐτόν, *«Σὺ εἶ Πέτρος»* (Ματθ. ιστ΄ 16, 18). Πέτρος, βράχος πίστεως! Ἀλλὰ τώρα ὁ Κύριος λόγῳ τῆς ἀρνήσεως δὲν ὀνομάζει τὸ μαθητή του μὲ τὸ ἰσχυρὸ ὄνομα Πέτρος, ἀλλὰ μὲ τὸ ἀσθενὲς ὄνομα τῆς φυσικῆς καταγωγῆς του Σίμων Ἰωνᾶ. Ὁ βράχος τῆς πίστεως σείσθηκε· ὁ ἰσχυρὸς κλονίσθηκε, ἔδειξε ἀδυναμία. Πολλὲς φορὲς καὶ ἐμεῖς σειόμεθα, κλονιζόμεθα, δείχνουμε ἀδυναμία! Ὁ Κύριος νὰ μᾶς ἐλεῇ, ὅπως ἐλέησε τὸ Σίμωνα, τὸν υἱὸ τοῦ Ἰωνᾶ.

Ἐλέγχοντας ὁ Κύριος τὸ μαθητή του γιὰ τὴν ἄρνησι, δὲν χρησιμοποίησε τὶς λέξεις «ἄρνησις» καὶ «ἀρνοῦμαι». Ἤλεγξε μὲ εὐγένεια,

στοργὴ καὶ γλυκύτητα. Γιὰ νὰ ὑπενθυμίσῃ τὴν ἄρνησι, εἶπε στὸ μαθητή: **«Ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων;»**. *Μὲ ἀγαπᾷς περισσότερο ἀπ᾽ αὐτούς;* Μὲ ἀγαπᾷς περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαθητάς; Ὁ Κύριος θέτει αὐτὸ τὸ ἐρώτημα, διότι ἄλλοτε ὁ Σίμων Πέτρος, ὑπερτιμώντας τὸν ἑαυτό του καὶ ὑποτιμώντας τοὺς συμμαθητάς του, εἶπε τὸ μεγάλο ἐκεῖνο λόγο, *«Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι»* (Ματθ. κστ΄ 33). *Ἂν ὅλοι κλονισθοῦν ἀπέναντί σου, ἐγὼ ὅμως ποτὲ δὲν θὰ κλονισθῶ.* Μὲ τὸν ἀλαζονικὸ αὐτὸ λόγο δὲν ὑπερτιμοῦσε μόνο τὸν ἑαυτό του καὶ ὑποτιμοῦσε τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ «διέψευδε» τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος προηγουμένως εἶπε, ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταί του θὰ σκανδαλίζονταν καὶ θὰ διασκορπίζονταν (Ματθ. κστ΄ 31). Καὶ ὅταν μετὰ τὸν ἀλαζονικὸ λόγο ὁ Κύριος εἶπε στὸν Πέτρο, ὅτι θὰ τὸν ἀρνηθῇ τρεῖς φορές, ὁ Πέτρος δὲν ἔδωσε σημασία στὸ λόγο τοῦ Κυρίου καὶ δὲν ἔδειξε ἀνησυχία. Πόσο δίκαιο ἔχει ὁ λαός, ὅταν λέγῃ, «Μεγάλη μπουκιὰ νὰ τρῶμε, ἀλλὰ μεγάλο λόγο νὰ μὴ λέμε».

Στὸ ἐρώτημα τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος ἀπαντᾷ: **«Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε»**. *Ναί, Κύριε, σὺ ξέρεις, ὅτι σὲ ἀγαπῶ.* Στὸ ἐρώτημα τοῦ Κυρίου χρησιμοποιεῖται τὸ ρῆμα **«ἀγαπῶ»**, στὴν ἀπάντησι τοῦ Πέτρου τὸ **«φιλῶ»**. Ἑρμηνευταὶ κάνουν διάκρισι μεταξὺ τῶν δύο ρημάτων· θεωροῦν τὸ πρῶτο ἀνώτερο ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ δεύτερο. Ἀλλ᾽ αὐτὴ ἡ διάκρισι εἶνε ἐξεζητημένη. Τὰ δύο ρήματα εἶνε συνώνυμα, χρησιμοποιοῦνται δὲ καὶ τὰ δύο χάριν ἐναλλαγῆς. Ὅτι δὲ τὰ δύο ρήματα σημαίνουν τὸ αὐτό, τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ χρήσεις αὐτῶν ὅπως οἱ ἑξῆς: Στὶς δύο πρῶτες ἐρωτήσεις του πρὸς τὸν Πέτρο ὁ Κύριος λέγει **«ἀγαπᾷς με;»** καὶ στὴν τρίτη λέγει **«φιλεῖς με;»**. Ὁ εὐαγγελιστὴς γιὰ τὸν ἑαυτό του ἄλλοτε λέγει *«ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς»* (ιγ΄ 23, κα΄ 7, 20) καὶ ἄλλοτε *«ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς»* (κ΄ 2). Στὸ γ΄ 35 γράφεται *«Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν»* καὶ στὸ ε΄ 20 *«Ὁ Πατὴρ φιλεῖ τὸν Υἱόν»*.

Στὸ ἐρώτημα τοῦ Κυρίου, ἂν ὁ Πέτρος τὸν ἀγαπᾷ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαθητάς, ὁ Πέτρος δὲν ἀπάντησε, ὅτι τὸν ἀγαπᾷ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαθητάς, ἀλλ᾽ ἀπάντησε μόνο, ὅτι τὸν ἀγαπᾷ. Δὲν ὕψωσε πλέον τὸν ἑαυτό του ὑπεράνω τῶν συμμαθητῶν του, ἀλλ᾽ ἀπάντησε μὲ ταπεινοφροσύνη. Ἐπειδὴ ἦταν καλοπροαίρετος, ὄχι κακοήθης, ὅπως ὁ Ἰούδας, ἀπὸ τὴν ὑπερφροσύνη διὰ τῆς πτώσεως ὡδηγήθηκε στὴν ταπεινοφροσύνη. Ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει καὶ στοὺς πιστοὺς πτώσεις, γιὰ νὰ ἐμβαθύνουν στὸν ἑαυτό τους, νὰ

τὸν γνωρίζουν καλλίτερα καὶ ν᾽ ἀποκτοῦν ταπεινὸ φρόνημα, ποὺ εἶνε βασικὸς ὅρος γιὰ τὴ σωτηρία. Οἱ πτώσεις εἶνε ταπεινώσεις, οἱ δὲ ταπεινώσεις στοὺς καλοπροαιρέτους δύνανται νὰ φέρουν ταπεινοφροσύνη. *«Ἀγαθόν μοι, ὅτι ἐταπείνωσάς με»*, λέγει ὁ Ψαλμῳδός (Ψαλμ. ριη΄ 71).

Ὁ Πέτρος ἀγαποῦσε τὸν Κύριο. Δυνάμεθα δὲ νὰ εἰποῦμε, ὅτι μετὰ τὴ συγχώρησι τῆς μεγάλης ἁμαρτίας τῆς ἀρνήσεως ἀγάπησε τὸν Κύριο περισσότερο. Διότι ἐκεῖνος, στὸν ὁποῖο χαρίζεται μεγαλύτερο χρέος, ἀγαπᾷ περισσότερο. Γιὰ τὴν ἁμαρτωλὴ γυναῖκα ὁ Κύριος εἶπε: *«Ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολύ»* (Λουκ. ζ΄ 47). *Ἔχουν συγχωρηθῆ οἱ ἁμαρτίες της οἱ πολλές, γι᾽ αὐτὸ ἀγάπησε πολύ.* Ὁ καρδιογνώστης Κύριος γνώριζε τὴν ἀγάπη τοῦ Πέτρου. Ἡ δὲ ἀγάπη εἶνε ἡ κορυφαία ἀρετή, ὅπως ἡ ταπεινοφροσύνη εἶνε ἡ βασικὴ ἀρετή. Ἐπίσης ἡ ἀγάπη εἶνε τὸ σπουδαιότερο προσόν, γιὰ νὰ εἶνε κανεὶς ποιμὴν λογικῶν προβάτων. Διότι, ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν Κύριο, ἀγαπᾷ καὶ τὰ λογικὰ πρόβατα τοῦ Κυρίου. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Κύριος ἀπηύθυνε στὸν Πέτρο τὴν προτροπή: ***«Βόσκε τὰ ἀρνία μου»***. Ἀρνία εἶνε οἱ μικροὶ στὴν ἡλικία, τὰ παιδιὰ καὶ οἱ νέοι. Στὴ συνέχεια ὁμιλεῖ γιὰ τὰ πρόβατα, τοὺς μεγάλους στὴν ἡλικία. Ὅπως ὁ φυσικὸς ποιμὴν βόσκει τὰ ἀρνία, ἔτσι ὁ πνευματικὸς ποιμὴν βόσκει, τρέφει, τὰ λογικὰ ἀρνία. Τὰ τρέφει μὲ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, τὰ διδάσκει μὲ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία, καὶ πρῶτα μὲ τὸ παράδειγμά του. *«Ὃς ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ»*, εἶπεν ὁ Χριστός (Ματθ. ε΄ 19). Τὰ τρέφει ἐπίσης μὲ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίως μὲ τὸ μυστήριο τῆς Θείας Κοινωνίας.

Ὅποιος ἀγαπᾷ τὸ Χριστὸ καὶ τὸ ποίμνιο τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς πρέπει νὰ γίνεται ποιμήν. Ἀλλὰ δυστυχῶς πολλοὶ γίνονται ποιμένες λογικῶν προβάτων χωρὶς ἀγάπη πρὸς τὸ Χριστὸ καὶ τὴν ἱερὴ ποίμνη του, ἀλλὰ μὲ ἀγάπη πρὸς τὸν ἑαυτό τους, φιλαυτία. Καὶ δὲν βόσκουν τὸ ποίμνιο, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτούς των.

Στίχ. 16: *«Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ· Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ· Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου»*.

Μεταφράζουμε: *«Τοῦ λέγει πάλι γιὰ δεύτερη φορά: "Σίμων, υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, μὲ ἀγαπᾷς;". Τοῦ λέγει: "Ναί, Κύριε, σὺ ξέρεις, ὅτι σὲ ἀγαπῶ". Τοῦ λέγει: "Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου"».*

κα' 16

Ἂν ὁ Πέτρος εἶχε ἀρνηθῆ τὸν Κύριο μία μόνο φορά, καὶ ὁ Κύριος μία μόνο φορὰ θὰ ρωτοῦσε τὸν Πέτρο, ἂν τὸν ἀγαπᾷ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πέτρος ἀρνήθηκε τρεῖς φορές, γι' αὐτὸ ὁ Κύριος ἐρωτᾷ γιὰ δεύτερη φορά, καὶ θὰ ἐρωτήσῃ καὶ γιὰ τρίτη φορά. Μὲ τὴν ἐπανάληψι δὲ τῆς ἐρωτήσεως θέλει ὁ Κύριος νὰ ἐμβαθύνῃ ὁ Πέτρος στὸν ἑαυτό του περισσότερο, νὰ συνειδητοποιήσῃ, ὅτι εἶνε ἀδύνατος ἄνθρωπος, καὶ νὰ γίνῃ προσεκτικώτερος. Ἐπίσης μὲ τὴν ἐπανάληψι τῆς προτροπῆς γιὰ τὴ διαποίμανσι τῶν λογικῶν προβάτων ὁ Κύριος θέλει νὰ δώσῃ πολὺ μεγάλη ἔμφασι στὸ καθῆκον τοῦ ποιμένος.

Ἄξιο παρατηρήσεως, ὅτι τὸ *«πλεῖον τούτων»* στὴν πρώτη ἐρώτησι δὲν ἐπαναλαμβάνει ὁ Κύριος, ἀφοῦ ὁ Πέτρος στὴν ἀπάντησί του δὲν εἶπε, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Κύριο περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαθητάς, ἀλλ' ὡμίλησε μὲ μετριοφροσύνη.

Τὴν πρώτη φορὰ ὁ Κύριος εἶπε στὸν Πέτρο *«Βόσκε τὰ ἀρνία μου»*. Τώρα λέγει ***«Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου»***. Τὸ «ποιμαίνω» ἔχει σημασία εὐρύτερη τοῦ «βόσκω». Τὸ «βόσκω» σημαίνει, ὅτι τρέφω τὰ λογικὰ πρόβατα μὲ τὴ θεία διδασκαλία καὶ τὰ θεῖα μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ «ποιμαίνω» σημαίνει καὶ τρέφω, καὶ φροντίζω καὶ γιὰ τὶς ἄλλες ἀνάγκες τῶν προβάτων. Ὁ καλὸς ποιμὴν δείχνει ἀγάπη καὶ στοργὴ πρὸς τὰ πρόβατα, καὶ συμπάθεια πρὸς αὐτά, ἂν δὲν βρίσκωνται σὲ καλὴ κατάστασι. Ἀγωνιᾷ ἡμέρα καὶ νύκτα γιὰ τὴ σωτηρία τῶν προβάτων. Ἡ ποιμαντική του ἀγωνία εἶνε μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες ἀγωνίες, ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχῃ. Ἡ σκέψι, ὅτι μπορεῖ νὰ μὴ σωθῇ ἕνα, ἔστω, πρόβατο, τὸν ταράσσει, τὸν κάνει νὰ ὑποφέρῃ. Ὑποστηρίζει τὸ συντετριμμένο πρόβατο καὶ ἐπιδένει τὶς πληγές του. Ἐνισχύει τὸ ἀσθενές. Προφυλάσσει ὅλα τὰ πρόβατα ἀπὸ τοὺς νοητοὺς λύκους, τοὺς αἱρετικούς, ἀπίστους καὶ ἀθέους. Καὶ ὅταν κάποιο πρόβατο ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ποίμνη, ἐπιμόνως τὸ ἀναζητεῖ. Καὶ ὅταν βρίσκῃ τὸ ἀπολωλός, τὸ ἀγκαλιάζει, τὸ παίρνει στοὺς ὤμους, καὶ πλήρης χαρᾶς τὸ ἐπαναφέρει στὴν ποίμνη. Ὁ καλὸς ποιμὴν δὲν φείδεται κόπων καὶ μόχθων καὶ θυσιῶν γιὰ τὸ ποίμνιο. Καὶ ἂν παραστῇ ἀνάγκη, θυσιάζει γιὰ τὸ ποίμνιο καὶ τὴ ζωή του, ὅπως ἔπραξεν ὁ ποιμὴν ὁ μέγας, *«ποιμὴν ἐν αἵματι»* (Ἑβρ. ιγ' 20).

Ἀντὶ τῆς γραφῆς ***«πρόβατα»*** ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ ***«προβάτια»***. Καὶ ἂν ἰσχύῃ αὐτὴ ἡ γραφή, τότε ὁ Κύριος, ὁμιλώντας γιὰ ἀρνία, προβάτια καὶ πρόβατα, ἀναφέρεται σὲ τρεῖς ἡλικίες, τοὺς νέους, τοὺς μεσήλικες καὶ τοὺς μεγαλυτέρους. Γιὰ ὅλους πρέπει νὰ φροντίζῃ ὁ ποιμήν, ἀπὸ τὴν παιδικὴ μέχρι τὴ γεροντικὴ ἡλικία.

Ὑπάρχουν σήμερα καλοὶ ποιμένες τῶν λογικῶν προβάτων τοῦ Χριστοῦ; Βεβαίως ὑπάρχουν. Ὅσοι παρακολουθοῦν καὶ ἐξετάζουν πρόσωπα καὶ πράγματα μέσα στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο, διαπιστώνουν, ὅτι καὶ στοὺς χαλεποὺς καιρούς μας, καιροὺς τῆς ἀποστασίας, ὑπάρχουν καλοὶ ποιμένες, ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὸ Χριστὸ καὶ τὰ πρόβατά του, καὶ ἐνδιαφέρονται καὶ ἀγωνιοῦν καὶ δουλεύουν φιλοτίμως γιὰ τὸ ποίμνιο. Ἀλλὰ δυστυχῶς, δυστυχέστατα, ὑπάρχουν καὶ οἱ κακοὶ ποιμένες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀγαποῦν τὸ Χριστό, ἀλλὰ τὸ χρυσό· δὲν εἰσέρχονται στὸ ἱερατεῖο ἀπὸ πίστι καὶ ζῆλο, ἀλλ' ἀπὸ ἰδιοτέλεια· δὲν ζοῦν γιὰ τὴν Ἐκκλησία, ἀλλ' ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία· δὲν ποιμαίνουν τὸ ποίμνιο, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτούς των, τὸ δὲ ποίμνιο ἀφήνουν ἀποίμαντο, ὄχι δὲ καὶ ἀπήμαντο. Μεγάλη καταστροφὴ στὸ ποίμνιο οἱ ψευδοποιμένες, ἤ, μᾶλλον, ἡ μεγαλύτερη καταστροφή. Ἡ ἀποστασία προπάντων ὀφείλεται στὴν ἀπραξία λόγῳ ἀδιαφορίας, καὶ στὶς κακὲς καὶ σκανδαλώδεις πράξεις λόγῳ ματαιοδοξίας, πλεονεξίας καὶ φιληδονίας τῶν κακῶν ποιμένων. Πολλὰ θαύματα γίνονται στὴν Ἐκκλησία. Τὸ μεγαλύτερο δὲ θαῦμα εἶνε, ὅτι μὲ τέτοιους ποιμένες ἡ Ἐκκλησία δὲν διαλύεται, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχῃ, διότι αὐτὴ εἶνε ἡ βούλησι τοῦ Ἱδρυτοῦ της, Ἀρχηγοῦ καὶ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ.

Στίχ. 17: *«Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με; Ἐλυπήθη ὁ Πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με; Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις, ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Βόσκε τὰ πρόβατά μου».*

Μεταφράζουμε: «*Τοῦ λέγει γιὰ τρίτη φορά: "Σίμων, υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, μὲ ἀγαπᾷς;". Λυπήθηκε ὁ Πέτρος, διότι τὸν ρώτησε γιὰ τρίτη φορά, "Μὲ ἀγαπᾷς;". Καὶ τοῦ εἶπε: "Κύριε, σὺ ξέρεις τὰ πάντα, σὺ ξέρεις, ὅτι σὲ ἀγαπῶ". Τοῦ λέγει ὁ Ἰησοῦς: "Βόσκε τὰ πρόβατά μου"*».

Ὁ Κύριος ἐρωτᾷ τὸν Πέτρο ***«τὸ τρίτον»***, *γιὰ τρίτη φορά*, ἂν τὸν ἀγαπᾷ, ὄχι βεβαίως ὡς ἀγνοῶν ἢ ὡς ἐκφράζων ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἀγάπη του. Ἡ ἀγάπη τοῦ Πέτρου ἦταν ἀναμφισβήτητη καὶ ὁ Κύριος τὴ γνώριζε. Ὁ Ἰησοῦς ἐρωτᾷ τρεῖς φορές, διότι θέλει νὰ ὑπενθυμίσῃ, μὲ εὐγένεια καὶ λεπτότητα, τὴν τριπλὴ ἄρνησι τοῦ Πέτρου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπῆρχε βεβαίως στὴν καρδιά του ἡ ἀγάπη, ἀλλὰ τῆς ἀγάπης ὑπερίσχυσε ὁ φόβος. Ἐπίσης ὁ Ἰησοῦς προτρέπει τρεῖς φορὲς τὸν Πέτρο νὰ ἀσκῇ ἔργο πνευματικοῦ ποιμένος ὄχι μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι ἐξέπεσε τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος καὶ τὸν ἀποκαθιστᾷ,

ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι, ἀφοῦ τὸν ἀγαπᾷ, δὲν ἔπαυσε νὰ εἶνε ἀπόστολός του, γιὰ νὰ βόσκῃ καὶ ποιμαίνῃ τὰ λογικά του πρόβατα.

«Ἐλυπήθη ὁ Πέτρος», διότι ὁ Κύριος γιὰ τρίτη φορὰ τὸν ρώτησε, ἂν τὸν ἀγαπᾷ. Κατάλαβε, ὅτι μὲ τὴν τριπλὴ ἐρώτησι ὁ Κύριος ὑπονοοῦσε τὴν τριπλὴ ἄρνησί του, καὶ λυπήθηκε. Αὐτὴ δὲ ἡ λύπη ἦταν καλή, *«κατὰ Θεὸν λύπη»* (Β΄ Κορ. ζ΄ 10). Σήμαινε μετάνοια. Ὁ Πέτρος λυπήθηκε καὶ μετανόησε ἀμέσως μετὰ τὴν ἄρνησι, ἀλλὰ λυπόταν καὶ μετανοοῦσε πάντοτε ἐνθυμούμενος τὴν ἄρνησι. Ἰδίως ἐνθυμόταν τὴν ἄρνησι, ὅταν ἄκουε τὸ λάλημα πετεινοῦ. Ὁ πετεινὸς εἶχε γίνει κήρυξ μετανοίας στὸν κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου!

Στὴν τριπλὴ ἄρνησι τοῦ Πέτρου ἀκολούθησε μετάνοια καὶ τριπλὴ ὁμολογία. Εἶνε ἡ ὁμολογία τῆς ὑπερφυσικῆς γνώσεως τοῦ Κυρίου, τῆς παντογνωσίας του. *«Σὺ οἶδας»*, εἶπεν ὁ Πέτρος δύο φορὲς προηγουμένως, **«Σύ πάντα οἶδας»**, λέγει τώρα. Ἄλλοτε, κατὰ τὸ μυστικὸ δεῖπνο, ὅταν ὁ Κύριος εἶπε στοὺς μαθητάς του, ὅτι θὰ διασκορπισθοῦν καὶ θὰ τὸν ἐγκαταλείψουν, ὁ Πέτρος ἀντεῖπε, ἔγινε πνεῦμα ἀντιλογίας, αὐθαδίασε «διαψεύδοντας» τὸν Κύριο! Τώρα ὅμως διορθώνει τὴν πλάνη του καὶ τὴν αὐθάδειά του ὁμολογώντας τὴν παντογνωσία τοῦ Κυρίου. Λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος: *«Ὁρᾷς πῶς ἐγένετο βελτίων καὶ σωφρονέστερος, οὐκ αὐθαδιαζόμενος λοιπὸν καὶ ἀντιλέγων;»*. Ἡ ὁμολογία ἀπὸ τὸν Πέτρο τῆς παντογνωσίας τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ὁμολογία τῆς θεότητος αὐτοῦ.

Θεὸς ὁ Χριστός. Καὶ ὅμως πολλοί, βαπτισμένοι χριστιανοί, ὄχι μόνο ἀντιπράττουν στὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀντιλέγουν. Ἰσχυρίζονται, ὅτι μέσα στὸ Εὐαγγέλιο ὑπάρχουν λόγια, ποὺ δὲν εἶνε ὀρθὰ καὶ ἐφαρμόσιμα, καὶ πρέπει τὸ Εὐαγγέλιο νὰ τροποποιηθῇ! Ὢ τῆς αὐθαδείας ἀνθρώπων, ποὺ λέγονται χριστιανοὶ καὶ ἀντιλέγουν στὸ Θεό, ποὺ κήρυξε τὸ Εὐαγγέλιο! Τὸ νὰ παραβαίνῃ κανεὶς τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ, εἶνε βεβαίως ἁμαρτία. Ἀλλὰ τὸ νὰ λέγῃ, ὅτι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε ὅλα σωστά, καὶ νὰ ζητῇ τροποποίησι τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτὸ εἶνε μεγαλύτερη ἁμαρτία, εἶνε τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς αὐθαδείας, διότι κάνει τὸ Θεὸ παράλογο καὶ ψεύτη! Ὁ Πέτρος, τύπος παρορμητικός, ἀντεῖπε κατὰ τὸ μυστικὸ δεῖπνο στὸ Χριστό, χωρὶς νὰ τὸ σκεφθῇ καλῶς, καὶ πάντως ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸ Χριστό. Ἐν τούτοις ἡ ἀντιλογία του ἦταν αὐθάδεια, τὴν ὁποία συναισθάνθηκε. Ὅσοι φθάνουν στὸ ἔπακρο τῆς αὐθαδείας, ὥστε νὰ ζητοῦν τὴν τροποποίησι τοῦ Εὐαγγελίου συμφώνως πρὸς τὶς ἀντιλήψεις τους καὶ τὶς ἐπιθυμίες τους, αἰσθάνονται τὸ μέ-

γεθος τῆς αὐθαδείας τους, ἢ μᾶλλον ἀπιστίας τους; Δυστυχῶς χαρακτηριστικὸ τῆς ἐποχῆς μας εἶνε ἡ ἐκτεταμένη καὶ παρατεταμένη ἀναισθησία.

«Βόσκε τὰ πρόβατά μου». Ὁ Κύριος μετὰ τὸ *«Ποίμαινε»* ἐπανῆλθε στὴν προτροπὴ ***«Βόσκε».*** Τρεῖς φορὲς ὁ Πέτρος προτρέπεται ἢ μᾶλλον ἐντέλλεται ἀπὸ τὸν Κύριο νὰ φροντίζῃ τὸ ποίμνιό του. Ὁ δὲ Παπισμὸς ἐπικαλεῖται τοῦτο, γιὰ νὰ στηρίξῃ τὸ περιβόητο Πρωτεῖο ἐξουσίας τοῦ Πάπα. Ἰσχυρίζεται δηλαδὴ ὁ Παπισμός, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωσε στὸν Πέτρο καὶ δι' αὐτοῦ στὸν ἐπίσκοπο Ρώμης, τὸν μοναδικὸ δῆθεν διάδοχο τοῦ Πέτρου, τὴν ἀπόλυτη ἀρχηγία καὶ κυριαρχία σ' ὁλόκληρη τὴν Ἐκκλησία. Δεινὴ καὶ σκόπιμη παρερμηνεία. Ὁ Χριστὸς κατέστησε τὸν Πέτρο ποιμένα τῶν προβάτων του, ὄχι ἀρχηγὸ καὶ ποιμένα τῶν ἄλλων ποιμένων, τῶν ἄλλων ἀποστόλων. Ὁ ἴδιος ὁ Πέτρος δὲν ἀξίωσε ποτὲ τέτοιο δικαίωμα, οὔτε οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι τοῦ ἀναγνώρισαν τέτοιο δικαίωμα. Καὶ οἱ δώδεκα, καὶ οἱ δεκατρεῖς μαζὶ μὲ τὸν Παῦλο, ὀνομάζονται ἀπόστολοι, κανεὶς δὲν ὀνομάζεται ὑπεραπόστολος. Ὁ Πέτρος ἀπευθυνόμενος στοὺς *«πρεσβυτέρους»* τῆς Ἐκκλησίας ὁμιλεῖ ταπεινοφρόνως, ὀνομάζοντας τὸν ἑαυτό του *«συμπρεσβύτερον».* Ἐπίσης *«Ἀρχιποίμενα»,* ἀρχηγὸ δηλαδὴ τῶν ποιμένων, ὀνομάζει τὸ Χριστό, ὄχι τὸν ἑαυτό του (Α' Πέτρ. ε' 1-4). Πῶς ἄλλωστε ἦταν δυνατὸν ὁ Πέτρος ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἢ τὴ Ρώμη νὰ διοικῇ τὴν τοπικὴ Ἐκκλησία τῶν Ἰνδιῶν, ποὺ ἵδρυσεν ὁ Θωμᾶς; Δὲν ὑπῆρχαν τότε τὰ σημερινὰ καταπληκτικὰ μέσα ἐπικοινωνίας, ποὺ ἐκμηδενίζουν τὶς ἀποστάσεις. Ἐκτὸς δὲ τούτων, ἂν ὁ Πέτρος κήρυξε στὴ Ρώμη, προηγουμένως κήρυξε σὲ ἄλλες πόλεις, καὶ πρῶτα στὴν Ἱερουσαλήμ, τὴ μητέρα Ἐκκλησία, ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἱερουσαλὴμ δὲν ἀξίωσε πρωτεῖο ἐξουσίας σ' ὅλη τὴν Ἐκκλησία.

Στὸ σημεῖο τοῦτο ἐξ αἰτίας τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Πάπα, ὅτι ὁ Πέτρος ἦταν προϊστάμενος τῶν ἄλλων ἀποστόλων, σκεφθήκαμε τὸ ἑξῆς: Ὅταν ὁ Πέτρος ἀπέθανε, οἱ ἐπιζῶντες ἀπόστολοι συνῆλθαν νὰ ἐκλέξουν νέο προϊστάμενο; Καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι συνῆλθαν, ποῖον ἐξέλεξαν ὡς προϊστάμενό τους; Τὸν ἐπίσκοπο Ρώμης; Ἀπόστολοι, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἔθεσε στὴν Ἐκκλησία *«πρῶτον»* (Α' Κορ. ιβ' 28), στὴν πρώτη θέσι δηλαδή, ὑποτάχθηκαν σὲ ἐπίσκοπο; Ἑωσφορικὸς ὁ Πάπας καὶ γελοῖος.

Γιατί ὁ Κύριος στὸν Πέτρο εἶπε μία φορὰ τὸ *«Ποίμαινε»* καὶ δύο φορὲς τὸ ***«Βόσκε»***; Διότι θέλησε νὰ τονίσῃ, ὅτι τὸ πρῶτο καὶ κύριο ἔργο τοῦ ποιμένος εἶνε νὰ βόσκῃ, νὰ τρέφῃ τὸ ποίμνιο μὲ τὸ λόγο τοῦ

Θεοῦ. Νὰ κηρύττῃ δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέλιο, νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ κατηχῇ. Καὶ ὄχι μόνο δημοσίως σὲ πολλοὺς μαζί, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν σὲ ἕνα ἕκαστο. Ὁ Παῦλος εἶπε σὲ πιστούς: «*Τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον*» (Πράξ. κ' 31). Μὲ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ τρέφονται ἐκλεκτοὶ ἄνθρωποι, ποὺ πεινοῦν τὸ Θεό, ἀναπτύσσονται πνευματικῶς, καὶ γίνονται ρωμαλέοι χριστιανοὶ καὶ ἀληθινοὶ λάτρες τοῦ Κυρίου. Ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι ἐξετέλεσαν τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου νὰ κηρύξουν τὸ λόγο του καὶ νὰ προσφέρουν τροφὴ στὰ λογικὰ πρόβατά του. Τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, καὶ γενικώτερα οἱ ζηλωταὶ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου.

Σήμερα ὑπάρχουν ποιμένες ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς τους; Ὑπάρχουν ζηλωταὶ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου; Προσφέρεται στὰ λογικὰ πρόβατα ἐπαρκὴς βοσκή, τροφή; Βεβαίως καὶ σήμερα ὑπάρχουν ἄξιοι ποιμένες καὶ κήρυκες. Καὶ προσφέρεται πνευματικὴ τροφὴ μὲ προφορικὰ καὶ γραπτὰ κηρύγματα· μὲ κηρύγματα σὲ ναούς, σὲ αἴθουσες καὶ σὲ σπίτια· καὶ μὲ κηρύγματα διὰ τῶν συγχρόνων μέσων τῆς δημοσιότητος, μαγνητοσκοπήσεων, ραδιοφωνίας, τηλεοράσεως καὶ διαδικτύου. Ἀλλ' οἱ περισσότεροι ποιμένες δὲν εἶνε κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ κήρυγμα πρέπει προπάντων νὰ γίνεται στοὺς ἱεροὺς ναούς, διότι εἶνε στοιχεῖο τῆς θείας λατρείας. Καὶ ὅμως οἱ ποιμένες δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη τοῦ κηρύγματος. Δὲν κάθονται νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ εἰποῦν μερικὰ λόγια στοὺς ἐκκλησιαζομένους. Τελοῦν τὴ θεία Λειτουργία καὶ τὶς ἄλλες ἱερὲς Ἀκολουθίες ἐπαγγελματικῶς, τυπικῶς. Πολλοὶ μάλιστα δὲν εἶνε ἁπλῶς ἀδιάφοροι γιὰ τὸ κήρυγμα, ἀλλ' εἶνε καὶ ἐχθροὶ τοῦ κηρύγματος. Ἂν θελήσουν θεολόγοι ἢ ἄλλοι ὁμιληταὶ νὰ κηρύξουν, καὶ νὰ βοηθήσουν στὸ ποιμαντικὸ ἔργο, οἱ ἀδιάφοροι ποιμένες δυσφοροῦν, ἢ καὶ ἀπαγορεύουν τὸ κήρυγμα, ἰδίως ὅταν εἶνε ζωηρὸ καὶ ἐλεγκτικό. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ποιμένες καὶ κήρυκες δὲν κηρύττουν μὲ ζῆλο καὶ ἐπιμελῆ προετοιμασία, δὲν συγκινοῦνται καὶ δὲν συγκινοῦν, μᾶλλον κουράζουν τὰ ἐκκλησιάσματα καὶ ἀκροατήρια, καὶ καλλίτερα θὰ ἦταν νὰ μὴ κηρύττουν.

Ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι ποιμένες δὲν κηρύττουν, καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἐπιτρέπουν τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ κηρύττουν χωρὶς ζῆλο καὶ προετοιμασία, γι' αὐτὸ τὸ ποίμνιο δὲν τρέφεται ἐπαρκῶς, καὶ ἔτσι οἱ χριστιανοὶ στὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ εἶνε ἀτροφικοί, καχεκτικοί, χωρὶς τὴν ἀπαραίτητη δύναμι ἀντιστάσεως στὸ πολύμορφο κακὸ τῆς ἐποχῆς μας. Γι' αὐτὸ καὶ μέσα στοὺς φοβεροὺς

τόπους τῆς λατρείας, τοὺς ναοὺς καὶ τὰ προσκυνήματα, εἰσέβαλε τὸ κοσμικὸ πνεῦμα καὶ ἡ κοσμικὴ καὶ σκανδαλώδης μόδα, πρὸς ἀγανάκτησι καὶ ἀπαραμύθητη θλῖψι τῶν ὀλίγων συνειδητῶν χριστιανῶν.

Ὅπως εἴπαμε, ἀντὶ τῆς γραφῆς *«πρόβατα»* ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ *«προβάτια»*. Καὶ ἂν ἰσχύῃ αὐτὴ ἡ γραφή, τότε ὁ Κύριος, ὁμιλώντας γιὰ *«ἀρνία»*, *«προβάτια»* καὶ *«πρόβατα»* ἀναφέρεται σὲ τρεῖς ἡλικίες, τοὺς νέους, τοὺς μεσήλικες καὶ τοὺς μεγαλυτέρους. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ἰσχύῃ ἡ γραφὴ *«προβάτια»*, ὁμιλώντας ὁ Κύριος γιὰ *«ἀρνία»* καὶ *«πρόβατα»*, πάλι κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς κάνει ἡλικιακὴ διάκρισι, διακρίνει τὴν ποίμνη του σὲ νέους καὶ μεγαλυτέρους, ἢ σὲ νέους εἰδικῶς καὶ ὅλους γενικῶς. Ὅπως ἐπίσης εἴπαμε, κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς ὑπάρχει διάκρισι μεταξὺ τοῦ *«βόσκε»* καὶ τοῦ *«ποίμαινε»*. Τὸ πρῶτο ρῆμα κατ' αὐτοὺς ἔχει εἰδικὴ σημασία, ἀναφέρεται στὴ βοσκή, στὴ διατροφὴ τοῦ ποιμνίου, ἐνῷ τὸ δεύτερο ρῆμα ἔχει γενικὴ σημασία, ἀναφέρεται στὴ διαποίμανσι, στὴν ὅλη φροντίδα γιὰ τὸ ποίμνιο.

Στὸν περίφημο διάλογο τοῦ Κυρίου μὲ τὸν Πέτρο ἐξ αἰτίας τῆς τριπλῆς ἀρνήσεώς του δώσαμε τὴν ἑρμηνεία συμφώνως πρὸς τὶς εἰρημένες διακρίσεις. Ἀλλ' ἐμεῖς νομίζουμε, ὅτι ἡ γραφὴ *«προβάτια»* δὲν εἶνε ἡ αὐθεντική, καὶ οἱ ἡλικιακὲς διακρίσεις δὲν ἰσχύουν. Ἐπίσης τὰ ρήματα *«βόσκε»* καὶ *«ποίμαινε»* δὲν διαφέρουν μεταξύ τους, ἀλλ' ἔχουν τὴν αὐτὴ σημασία, ὅπως τὰ ἀντίστοιχα οὐσιαστικὰ «βοσκὸς» καὶ «ποιμήν». Ἑρμηνευταί, ὅπως εἴδαμε, κάνουν διάκρισι καὶ μεταξὺ τῶν ρημάτων *«ἀγαπῶ»* καὶ *«φιλῶ»*, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται στὸ διάλογο ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ τὸν Πέτρο, ἐνῷ τὰ ρήματα αὐτὰ χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως, ἔχουν τὴν αὐτὴ σημασία. Κατὰ τὴ γνώμη μας, ὁμιλώντας ὁ Χριστὸς γιὰ *«ἀρνία»* καὶ *«πρόβατα»*, μὲ τὶς δύο αὐτὲς λέξεις ἐννοεῖ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ ὅλο ποίμνιό του. Λέγοντας δηλαδὴ *«ἀρνία»* ἐννοεῖ γενικῶς τὰ πρόβατά του, τὰ ὁποῖα ὀνομάζει μὲ τὸ ὑποκοριστικὸ ἀρνία, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν τρυφερότητα τῆς ἀγάπης του πρὸς τὰ πρόβατά του. Ὁμοίως ὁ Χριστὸς λέγει *«τεκνία»* γιὰ τοὺς μαθητάς του ἀσχέτως πρὸς τὴν ἡλικία τους (ιγ΄ 33). Ἔτσι δὲ ἐκφράζεται καὶ ὁ Παῦλος (Γαλ. δ΄ 19) καὶ ὁ Ἰωάννης (Α΄ Ἰωάν. β΄ 1, 12, 28, γ΄ 7, 18, δ΄ 4, ε΄ 21).

Ὁ Κύριος προλέγει τὸ μαρτύριο τοῦ Πέτρου. Παρανόησι λόγου τοῦ Κυρίου γιὰ τὸν Ἰωάννη

Στίχ. 18: ***«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις».***

Τὸ ***«ἦς»*** εἶνε παρατατικὸς τοῦ «εἰμί», δεύτερο ἑνικὸ πρόσωπο, καὶ σημαίνει *«ἤσουν»*. Τὸ ***«ἐζώννυες»*** εἶναι παρατατικὸς τοῦ «ζώννυμι» ἢ «ζωννύω», δεύτερο ἑνικὸ πρόσωπο, καὶ σημαίνει *«ἔζωνες»*. Τὸ ***«οἴσει»*** εἶνε μέλλων τοῦ «φέρω», τρίτο ἑνικὸ πρόσωπο, καὶ σημαίνει *«θὰ φέρῃ»*.

Μεταφράζουμε: *«Ἀληθινά, ἀληθινὰ σοῦ λέγω, ὅταν ἤσουν νεώτερος, ἔζωνες τὸν ἑαυτό σου καὶ πήγαινες ὅπου ἤθελες. Ἀλλ᾽ ὅταν γεράσῃς, θὰ ὑψώσῃς τὰ χέρια σου σὲ θέσι ἐκτάσεως, καὶ ἄλλος θὰ σὲ ζώσῃ, καὶ θὰ σὲ φέρῃ ἐκεῖ ποὺ δὲν θέλεις»*.

Ἀπὸ τὸ στίχ. 18 μέχρι τὸ στίχ. 22 ὁ Κύριος συνεχίζει τὸ διάλογο μὲ τὸν Πέτρο καὶ προλέγει σ᾽ αὐτόν, ὅτι κατὰ τὸ γῆρας του θὰ ὑποστῇ μαρτυρικὸ θάνατο. Κατόπιν δὲ ἐρωτήσεως τοῦ Πέτρου ὁμιλεῖ καὶ γιὰ τὸν Ἰωάννη. Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος γιὰ τὸν Ἰωάννη παρανοήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, στὸ στίχ. 23 γίνεται λόγος γιὰ τὴν παρανόησι.

Στὸν παρόντα στίχ. 18 ὁ Κύριος ὁμιλεῖ στὸν Πέτρο παραβολικῶς, καὶ στὸν ἑπόμενο στίχ. 19 ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι ὁ παραβολικὸς λόγος σήμαινε τὸ μαρτυρικὸ θάνατο τοῦ Πέτρου.

«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι». Αὐτὴ ἡ ἔκφρασι τοῦ Κυρίου μὲ τὸ διπλὸ ***«ἀμὴν»*** ἀπαντᾶται μόνο στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου, πολλὲς φορὲς μάλιστα, ἐδῶ δὲ γιὰ τελευταία φορά, καὶ ἔχει ἰσχυροτάτη ἔμφασι. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶνε *«ὁ Ἀμήν»* (Ἀποκ. γ΄ 14), *ἡ Ἀλήθεια*, προλέγει στὸν Πέτρο τί πρόκειται ἐξάπαντος νὰ τοῦ συμβῇ, ὅταν θὰ γεράσῃ. Ὁ ἄλλοτε ἀρνητὴς ὁπωσδήποτε θ᾽ ἀξιωθῇ μαρτυρικοῦ θανάτου χάριν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου.

«Ὅτε ἦς νεώτερος ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες». *Ὅταν ἤσουν νεώτερος, ἔζωνες τὸν ἑαυτό σου καὶ πήγαινες ὅπου ἤθελες.* Ὁ Πέτρος, ὅταν ὁ Κύριος παραβολικῶς προέλεγε τὸ μαρτυρικὸ τέλος του, ὅπως δείχνουν οἱ φράσεις, ***«ὅτε ἦς νεώτερος», «ὅταν δὲ γηράσῃς»,*** δὲν ἦταν οὔτε νέος οὔτε γέρος, ἀλλὰ μέσης ἡλικίας. Συνεπῶς ὁ Κύριος μὲ τὴν ὑπερφυσικὴ γνῶσι του προέλεγε δύο πράγματα στὸν Πέτρο· ὄχι μόνο, ὅτι θὰ ἀξιωνόταν μαρ-

τυρικοῦ θανάτου, ἀλλὰ καὶ ὅτι θὰ ἔφθανε σὲ γῆρας, θὰ μακροημέρευε. Εἶνε καὶ ἡ μακροημέρευσι εὐλογία Θεοῦ. Ἡ δὲ μακροημέρευσι τοῦ ἀποστόλου ἦταν ἐξαιρετικὴ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, διότι τοῦ δόθηκε ἀρκετὸς ἀκόμη χρόνος, γιὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιο. Αὐτὴ δὲ ἡ εὐλογία τοῦ ἀποστόλου ἔγινε εὐλογία καὶ τῶν ἀκροατῶν τοῦ κηρύγματός του, οἱ ὁποῖοι ἑλκύσθηκαν στὴν πίστι.

Τὸ ***«ἐζώννυες σεαυτόν»***, *ἔζωνες τὸν ἑαυτό σου,* λέγει ὁ Χριστὸς στὸν Πέτρο, διότι ὁρμᾶται ἀπὸ τὴ συνήθεια τῶν ἀνθρώπων στὴν Ἀνατολὴ νὰ ζώνωνται μὲ ζώνη καὶ νὰ περισφίγγουν στὸ σῶμα τους τὸν εὐρὺ χιτῶνα τους, ὅταν βαδίζουν ἢ ἐργάζονται. Ὁ πρόδρομος Ἰωάννης εἶχε *«ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ»*, *ζώνη δερμάτινη γύρω ἀπὸ τὴ μέση του* (Ματθ. γ΄ 4), γιὰ νὰ εἶνε εὔζωνος, εὐσταλής, εὐκίνητος.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν εἶνε νέος, ζώνει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του καὶ πηγαίνει ὅπου θέλει. Ἀλλ' ὅταν γεράσῃ, περιέρχεται σὲ κατάστασι ἀδυναμίας. Τὸ γῆρας εἶνε ἀσθένεια, ἔλεγεν ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Φλωρίνης Αὐγουστῖνος. Τὸ γῆρας δηλαδὴ εἶνε ἔλλειψι σθένους, δυνάμεως. Ὅταν δὲ ὁ γέρος περιέλθῃ σὲ κατάστασι μεγάλης ἀδυναμίας, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ζώσῃ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ κινηθῇ καὶ νὰ μεταβῇ ὅπου θέλει, σηκώνει τὰ χέρια του καὶ τὸν ζώνει ἄλλος καὶ τὸν φέρει, ἢ μᾶλλον τὸν μεταφέρει, ὅπου δὲν θέλει. Ἀπ' αὐτὸ δὲ ὁρμᾶται ὁ Κύριος καὶ λέγει στὸν Πέτρο, ***«ὅταν γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις»***, δηλαδή, *ὅταν γεράσῃς, θὰ ὑψώσῃς τὰ χέρια σου σὲ θέσι ἐκτάσεως, καὶ ἄλλος θὰ σὲ ζώσῃ, καὶ θὰ σὲ φέρῃ ἐκεῖ ποὺ δὲν θέλεις.* Τὸ ***«ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου»*** φέρει ἀμέσως τὴ διάνοια στὴν ἔκτασι τῶν χεριῶν γιὰ νὰ καρφωθοῦν στὸ ὁριζόντιο ξύλο τοῦ σταυροῦ. Γι' αὐτὸ ἡ ἐπικρατοῦσα ἑρμηνεία εἶνε, ὅτι τὸ ***«ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου»*** σημαίνει τὴ σταύρωσι τοῦ Πέτρου. Ἀλλ' ὡς πρὸς αὐτὴ τὴν ἑρμηνεία ὑπάρχει ἀντίρρησι. Διότι ἀπὸ τὴν ἑρμηνεία αὐτὴ μαζὶ μὲ τὰ ἀκολουθοῦντα στὸ χωρίο προκύπτει ἡ ἑξῆς ἔννοια: Θὰ ἐκτείνῃς τὰ χέρια σου, τουτέστι θὰ σταυρωθῇς, καὶ ἄλλος θὰ σὲ ζώσῃ καὶ θὰ σὲ ὁδηγήσῃ ὅπου δὲν θέλεις, τουτέστι στὸν τόπο τῆς θανατώσεως. Συντομώτερα προκύπτει ἡ ἔννοια: Θὰ σταυρωθῇς καὶ θὰ ὁδηγηθῇς ὅπου θὰ θανατωθῇς. Προφανῶς αὐτὴ ἡ ἔννοια, ὅτι προηγεῖται ἡ σταύρωσι καὶ ἀκολουθεῖ ἡ ὁδήγησι στὸ τόπο τῆς θανατώσεως, εἶνε ἄστοχη.

Ἐπειδὴ ἡ ἔκτασι τῶν χεριῶν τοῦ Πέτρου δὲν γίνεται ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἀλλ᾿ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἀπόστολο, τὸ **«ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου»** σημαίνει, ὅτι ὁ ἀπόστολος θὰ ὑφίστατο τὸ μαρτύριο τοῦ θανάτου ἑκουσίως, χάριν τοῦ Χριστοῦ. Δὲν θὰ ἀρνιόταν πλέον τὸ Χριστὸ γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ θάνατο, ἀλλὰ θὰ μαρτυροῦσε γιὰ τὸ Χριστό.

Τὸ **«οὐ θέλεις»** σημαίνει, ὅτι ὁ θάνατος εἶνε ἀνεπιθύμητος. Ἐκ φύσεως ὁ ἄνθρωπος ἀποστέργει τὸ θάνατο, διότι δὲν πλάσθηκε γιὰ τὸ θάνατο, ἀλλὰ *«φθόνῳ Διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον»* (Σοφ. Σολ. β΄ 24). Ἐπίσης ὁ ἄνθρωπος ἀποστέργει τὸ θάνατο, διότι ὁ θάνατος εἶνε ποινὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας, ἡ δὲ ποινὴ εἶνε δυσάρεστο καὶ ἀνεπιθύμητο πρᾶγμα. Ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος δὲν θέλει τὸ θάνατο, διότι ἔτσι οἰκονόμησε ὁ Θεὸς πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς ἀποφυγὴ τῶν αὐτοκτονιῶν. Βεβαίως γίνονται αὐτοκτονίες. Ἀλλ᾿ ἂν ὁ Θεὸς δὲν εἶχε βάλει μέσα στὸν ἄνθρωπο τὸ αἴσθημα τῆς ἀποστροφῆς πρὸς τὸ θάνατο, οἱ αὐτοκτονίες θὰ ἦταν περισσότερες. *«Ὄντως φοβερώτατον τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον»*, λέγει ἡ νεκρώσιμος Ἀκολουθία. Ἀλλ᾿ ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸ Χριστὸ καὶ γιὰ τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ ὁ Πέτρος ὑπερνίκησε τὸ φόβο τοῦ θανάτου, καὶ μάλιστα τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου, καὶ δέχθηκε ἑκουσίως τὸ μαρτυρικὸ θάνατο. Γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὰ ἀνεπιθύμητα γίνονται ἐπιθυμητά. Καὶ ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος εἶπε, *«Παρελθέτω ἀπ᾿ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο»* (Ματθ. κστ΄ 39), ἀλλ᾿ ἑκουσίως ἔπιε τὸ πικρὸ ποτήρι τοῦ θανάτου ἀπὸ ἀγάπη πρὸς ἐμᾶς, γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες καὶ τὴν αἰωνία δυστυχία. Καὶ ἐμεῖς ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριο, ἂν οἱ ἐχθροί του ζητήσουν τὸ θάνατό μας, ἂς θελήσωμε νὰ θυσιασθοῦμε, ὅπως ὁ Πέτρος καὶ πολλὰ ἑκατομμύρια ἄλλοι πιστοί. Φοβερὸ τὸ μαρτύριο. Ἀνατριχιαστικὸ καὶ στὴ σκέψι. Ἀλλ᾿ ἂν ἀγαποῦμε πραγματικῶς τὸν Κύριο καὶ ζητοῦμε τὴ δύναμί του, ὁ Κύριος, ἂν παραστῇ ἀνάγκη, θὰ δώσῃ καὶ σὲ μᾶς τὴ δύναμι καὶ τὸ προνόμιο νὰ γίνωμε μάρτυρές του.

Στίχ. 19: «Τοῦτο δὲ εἶπε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι».

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὸ δὲ εἶπε γιὰ νὰ δείξῃ μὲ ποιὸ εἶδος θανάτου θὰ δοξάσῃ τὸ Θεό* (μὲ μαρτυρικὸ δηλαδὴ θάνατο). *Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτό, τοῦ λέγει: "Ἀκολούθησέ με"».*

Στὸν παρόντα στίχο ὁ εὐαγγελιστὴς ἐξηγεῖ τί σήμαινε ὁ παραβολικὸς λόγος τοῦ Ἰησοῦ στὸν προηγούμενο στίχο· σήμαινε, ὅτι ὁ Πέτρος θὰ δόξαζε τὸ Θεὸ μὲ μαρτυρικὸ θάνατο. Ἀναφέρεται γενικῶς στὸ μαρτύριο, ὄχι στὸ εἶδος τοῦ μαρτυρίου, τὴ σταύρωσι δηλαδή. Μὲ τὸ μαρτύριο ὁ πιστὸς δοξάζει τὸ Θεό. Μὲ ὅλη βεβαίως τὴν εὐσεβῆ ζωή του ὁ πιστὸς δοξάζει τὸ Θεό. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ θάνατό του, ἀφοῦ εἶνε κατάληξι πνευματικοῦ ἀγῶνος καὶ θάνατος ἐν Κυρίῳ, δοξάζει τὸ Θεό. Μὲ τὸ μαρτυρικὸ ὅμως θάνατο δοξάζει τὸ Θεὸ ἰδιαιτέρως, μὲ μεγαλύτερη δόξα, ἐξαιρετικὴ δόξα. Διότι, ὅποιος ὑφίσταται μαρτυρικὸ θάνατο γιὰ τὸ Χριστό, ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός. Ἂν δὲν ἦταν Θεός, ποῦ θὰ ἔβρισκε ὁ ἄνθρωπος τὴ δύναμι νὰ ἀνθέξῃ σὲ φρικτὰ βασανιστήρια καὶ θάνατο; Ὁ Πέτρος, ὅταν δὲν εἶχε τὴ δύναμι, ποὺ δίνει ὁ Χριστός, ἀρνήθηκε. Καὶ ὅταν ὡπλίσθηκε μὲ τὴ δύναμι, ποὺ ἔστειλεν ἐξ ὕψους ὁ Χριστός, παρὰ τὴ γεροντικὴ ἀδυναμία του μαρτύρησε μὲ τὸ φρικτότερο εἶδος μαρτυρίου, τὴ σταύρωσι. Τὰ φρικτὰ μαρτύρια τῶν ἁγίων εἶνε τρανὲς ἀποδείξεις τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ.

Ἀλλ᾽ ὁ μαρτυρικὸς θάνατος δὲν εἶνε δόξα μόνο τοῦ Θεοῦ· εἶνε καὶ δόξα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μαρτυρεῖ γιὰ τὸ Θεό. Ὁ Θεὸς ἀντιδοξάζει ὅσους τὸν δοξάζουν. Ὁ Πέτρος, ὁ μιμητὴς τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, εἶχε γράψει, ὅτι, ἂν πάσχῃ κανεὶς ὡς Χριστιανός, νὰ μὴν αἰσχύνεται, ἀλλὰ νὰ δοξάζῃ τὸ Θεό (Α΄ Πέτρ. δ΄ 16). Τὰ παθήματα, καὶ μάλιστα ὁ μαρτυρικὸς θάνατος γιὰ τὸ Χριστό, τὸν ἐνανθρωπήσαντα καὶ σταυρωθέντα Θεό, δὲν εἶνε αἰσχύνη, ἀλλ᾽ ἐξαιρετικὸ προνόμιο, τιμὴ καὶ δόξα, καὶ πρέπει νὰ εὐχαριστῇ καὶ νὰ δοξάζῃ τὸ Θεὸ ὅποιος ἀξιώνεται αὐτοῦ τοῦ προνομίου.

Φεύγοντας ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν μαθητῶν εἶπε στὸν Πέτρο ***«Ἀκολούθει μοι»***, *Ἀκολούθησέ με*. Τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν εἶχαν ἀκούσει ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀνδρέας στὴν ἀκτὴ τῆς λίμνης τῆς Γαλιλαίας: *«Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων»* (Ματθ. δ΄ 19, Μάρκ. α΄ 17). Τώρα ὁ Πέτρος στὴν ἀκτὴ τῆς αὐτῆς λίμνης ἀκούει πάλι τὸ Χριστὸ νὰ τὸν καλῇ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Καὶ τότε δὲ καὶ τώρα ἡ κλῆσι ἔγινε ἔπειτα ἀπὸ θαυμαστὴ ἁλιεία. Τὴν τότε θαυμαστὴ ἁλιεία περιγράφει ὁ Λουκᾶς (κεφ. ε΄).

Τὸ ***«Ἀκολούθει μοι»*** πρέπει νὰ ἐκληφθῇ καὶ κυριολεκτικῶς καὶ ἀλληγορικῶς. Ὅτι πρέπει νὰ ἐκληφθῇ κυριολεκτικῶς, τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὸν ἑπόμενο στίχ. 20: ***«Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα»***. Ὅταν

ἔφευγε ὁ Ἰησοῦς, ἀκολούθησε ὁ Πέτρος καὶ μετὰ τὸν Πέτρο ἀκολουθοῦσε ὁ Ἰωάννης. Ἀλληγορικῶς τὸ ***«Ἀκολούθει μοι»*** σημαίνει: Βάδιζε στὰ ἴχνη μου. Πρᾶττε συμφώνως πρὸς τὸ παράδειγμά μου. Κήρυττε, ὅπως ἐγώ, τὸ Εὐαγγέλιο. Ἁλίευε ἀνθρώπους γιὰ τὴ Βασιλεία μου. Ἀκολούθησέ με καὶ στὸ μαρτύριο τοῦ σταυροῦ. Ὁ Πέτρος, ποὺ ἄκουσε ἀπὸ τὸ Χριστὸ τὸ ***«Ἀκολούθει μοι»*** καὶ ἀκολούθησε καὶ ἔγινε μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ, ἔγραψε καὶ γιὰ μᾶς: *«Εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις παρὰ Θεῷ. Εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ»* (Α΄ Πέτρ. β΄ 20-21). *Ἐὰν ὑπομείνετε ὑφιστάμενοι παθήματα, καίτοι πράττετε τὸ καλό, αὐτὸ εἶνε δόξα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Γι᾽ αὐτὸ ἄλλωστε κληθήκατε, ἀφοῦ καὶ ὁ Χριστὸς ἔπαθε γιὰ σᾶς, ἀφήνοντας σὲ σᾶς παράδειγμα, γιὰ ν᾽ ἀκολουθήσετε στὰ ἴχνη του. «Ὑπογραμμός»*, πρότυπο, παράδειγμα ὁ Χριστός, γιὰ νὰ τὸν ἀκολουθοῦμε μέχρι παθημάτων στὴ δοκιμαστικὴ αὐτὴ ζωὴ καὶ νὰ γινώμεθα μέτοχοι ἀληθινῆς δόξας.

Στίχ. 20-21: ***«Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ καὶ εἶπε· Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, οὗτος δὲ τί;»***.

Μεταφράζουμε: «*Στράφηκε δὲ ὁ Πέτρος καὶ βλέπει νὰ ἀκολουθῇ* (καὶ) *ὁ μαθητής, τὸν ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἀγαποῦσε ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος καὶ ἔγειρε κατὰ τὸ δεῖπνο ἐπάνω στὸ στῆθος του καὶ εἶπε, "Κύριε, ποιός εἶνε ἐκεῖνος, ποὺ θὰ σὲ παραδώσῃ;". Ὅταν ὁ Πέτρος τὸν εἶδε, λέγει στὸν Ἰησοῦ· "Κύριε, καὶ σ᾽ αὐτὸν τί θὰ συμβῇ;"*».

Καθὼς βάδιζαν ὁ Κύριος καὶ ὁ Πέτρος, στράφηκε ὁ Πέτρος καὶ βλέπει, ὅτι ἀκολουθοῦσε καὶ ὁ Ἰωάννης. Ὁ Ἰωάννης, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Εὐαγγελίου, ἀπὸ ταπεινοφροσύνη ἀποφεύγει, ὅπως καὶ ἄλλοτε, ν᾽ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομά του. Ἀναφέρει δὲ τὸν ἑαυτό του ὡς ***«τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς»***, *τὸ μαθητή, τὸν ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἀγαποῦσε ὁ Ἰησοῦς*. Μερικοὶ λέγουν, ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἀγαπᾷ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐξ ἴσου. Ἐσφαλμένη αὐτὴ ἡ ἀντίληψι. Ὁ Κύριος ἀγαπᾷ βεβαίως ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ ὅλοι εἶνε πλάσματά του, ἀλλὰ τὸν Ἰωάννη γιὰ τὴν ἁγνότητα καὶ τὴν ὅλη ἀρετή του ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως, περισσότερο. Ὁ Κύριος ἀγαποῦσε καὶ τὸν προδότη Ἰούδα.

Ἀλλ' ἦταν δυνατὸ νὰ ἀγαπᾷ τὸν Ἰούδα ἐξ ἴσου μὲ τὸν Ἰωάννη; Ὁ Θεὸς εἶνε ἀγάπη, καὶ ἀπὸ ἀγάπη ἀγαπᾷ καὶ τοὺς ἐχθρούς του. Ἀλλ' ὁ Θεὸς εἶνε καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἀπὸ δικαιοσύνη τοὺς ἐναρέτους ἀγαπᾷ περισσότερο, καὶ ἕκαστον ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀρετή του. Τοὺς κακοὺς ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ μὲ τὴν ἔννοια τῆς εὐσπλαγχνίας. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία λέγει: «*Ὁ τοὺς δικαίους ἀγαπῶν καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλεῶν*». Ἀκουέτωσαν ταῦτα οἱ ἀγαπολόγοι, καὶ μάλιστα οἱ Οἰκουμενισταί. Ὁ Ἰωάννης γιὰ τὸ πρόσωπό του ὑπενθυμίζει, ὅτι ***«ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ*** (τοῦ Ἰησοῦ)**»** καὶ ρώτησε ποιός εἶνε ὁ προδότης.

Κάνει ἐντύπωσι καὶ δημιουργεῖ ἀπορία, πῶς ὁ Ἰωάννης ἀκολούθησε τὸν Ἰησοῦ ἀπρόσκλητος, ἐνῷ ὁ Πέτρος προσκλήθηκε μὲ τὸ «*Ἀκολούθει μοι*». Ἡ λύσι τῆς ἀπορίας δὲν εἶνε δύσκολη. Ὁ Ἰωάννης ἀκολούθησε λόγῳ τῆς μεγάλης οἰκειότητος μὲ τὸ Χριστό, ἀφοῦ ἦταν ὁ ἀγαπημένος καὶ ὁ ἐπιστήθιος μαθητής. Ἐπίσης, ὁ Ἰωάννης ἀκολούθησε μετὰ τὸν Πέτρο, διότι οἱ δύο μαθηταὶ συνδέονταν μεταξύ τους μὲ πολὺ στενὸ σύνδεσμο, ὅπως φαίνεται στὸ Εὐαγγέλιο καὶ στὶς Πράξεις. Αὐτοὶ δὲ οἱ δύο μαθηταὶ μαζὶ μὲ τὸν Ἰάκωβο, οἱ τρεῖς, ἀποτελοῦσαν τὸ στενότερο κύκλο τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ. Δὲν μπορεῖ λοιπὸν νὰ μεμφθῇ κανεὶς τὸν Ἰωάννη, διότι ἀπρόσκλητος ἀκολούθησε τὸν Ἰησοῦ, πλήρης πόθου καὶ μὴ χορταίνοντας ν' ἀκούῃ τοὺς πλήρεις χάριτος λόγους του κατὰ τὶς ὀλίγες ἐκεῖνες καὶ πολυτιμότατες στιγμὲς τῆς ἐμφανίσεώς του στοὺς μαθητάς.

Ν' ἀκολουθήσῃ κανεὶς ἀπρόσκλητος μεγάλο καὶ τρανὸ κατὰ κόσμον πρόσωπο δὲν μπορεῖ. Ν' ἀκολουθήσῃ ὅμως ἀπρόσκλητος τὸν ἀληθῶς καὶ ἀπολύτως μεγάλο καὶ τρανό, τὸ Χριστό, πᾶς ἄνθρωπος μπορεῖ. Καὶ γιατί λέγουμε «ἀπρόσκλητος»; Ὅταν λέγῃ ὁ Κύριος «*πολλοὶ κλητοί*» (Ματθ. κ' 16, κβ' 14), ἐννοεῖ, ὅτι οἱ πάντες εἶνε προσκεκλημένοι. Ὁ Κύριος προσκαλεῖ ὅλους: «*Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς*» (Ματθ. ια' 28). Ὅλοι λοιπὸν εἴμεθα προσκεκλημένοι, ἀλλ' ὀλίγοι ἀνταποκρίνονται στὴν πρόσκλησι τοῦ Βασιλέως Χριστοῦ, οἱ καλοπροαίρετοι, οἱ ἐκλεκτοί. Οἱ ἄλλοι, οἱ πολλοί, εἶνε καταφρονηταὶ τοῦ Βασιλέως Χριστοῦ καὶ ἀνάξιοι τῆς βασιλικῆς τιμῆς, ἄξιοι δὲ τῆς αἰωνίας καταισχύνης. Ὁ Κύριος νὰ μᾶς ἔχῃ καὶ νὰ μᾶς κρατῇ μέχρι τέλος μεταξὺ τῶν ὀλίγων ἀκολούθων του, καὶ νὰ ὁμοιάζωμε, ἔστω καὶ ὀλίγο, μὲ τὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἰωάννη.

Ὁ Πέτρος ἄκουσε ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ μὲ λόγο παραβολικό, ὅτι κατὰ τὸ γῆρας του θὰ ὑποστῇ μαρτυρικὸ θάνατο. Καὶ τώρα, βλέποντας τὸν Ἰωάννη ν' ἀκολουθῇ καὶ αὐτός, ρώτησε τὸν Ἰησοῦ: ***«Κύριε, οὗτος δὲ τί;»***. Τὸ ἐρώτημα σημαίνει: Κύριε, γιὰ μένα εἶπες, ὅτι, ὅταν γεράσω, θὰ ὑποστῶ μαρτυρικὸ θάνατο. Ὁ Ἰωάννης τί θὰ γίνῃ; Τί θὰ συμβῇ σ' αὐτόν; Θὰ ὑποστῇ καὶ αὐτὸς μαρτυρικὸ θάνατο; Γεννήθηκε ζήτημα γιὰ τὸ ἐλατήριο τῆς ἐρωτήσεως τοῦ Πέτρου, καὶ διατυπώθηκαν σχετικῶς διάφορες γνῶμες.

Κατὰ μία γνώμη ὁ Πέτρος αἰσθάνθηκε ζηλοτυπία πρὸς τὸν Ἰωάννη. Ἀλλὰ γιατί ζηλοτυπία; Μήπως θεώρησε καλλίτερο τοῦ ἰδικοῦ του μαρτυρικοῦ θανάτου, ἂν ὁ Ἰωάννης δὲν θὰ εἶχε μαρτυρικὸ τέλος, καὶ γι' αὐτὸ ζηλοτύπησε; Ὁ μαρτυρικὸς θάνατος γιὰ τὸ Χριστὸ δὲν εἶνε ἀνώτερος τοῦ φυσιολογικοῦ θανάτου καὶ ἐξαιρετικὴ τιμὴ τὸ ν' ἀξιωθῇ κανεὶς τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου; Δὲν εἶνε ζηλευτὸ τὸ ν' ἀποθάνῃ κανεὶς μὲ τὸ συνήθη θάνατο. Ζηλευτὸ εἶνε τὸ νὰ μαρτυρήσῃ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Μεγάλη ἡ δόξα τῶν μαρτύρων! Καὶ εἶνε ἀπαράδεκτο τὸ ν' ἀποδίδῃ κανεὶς στὸν κορυφαῖο Πέτρο τὸ ποταπὸ ἐλατήριο τῆς ἐν λόγῳ ζηλοτυπίας πρὸς τὸν Ἰωάννη.

Κατ' ἄλλη γνώμη ὁ Πέτρος ρώτησε τὸν Ἰησοῦ γιὰ τὸν Ἰωάννη ἀπὸ συμπάθεια, διότι αἰσθανόταν γι' αὐτὸν ὅπως πρεσβύτερος ἀδελφὸς αἰσθάνεται γιὰ νεώτερο, τρυφερώτερο καὶ λεπτότερο ἀδελφό του. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν φαίνεται ὀρθή. Ὁ Ἰωάννης ἦταν νεώτερος τοῦ Πέτρου, ἀλλ' ὁ ἀγαπημένος καὶ ἐπιστήθιος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἰσχυρὸς χαρακτήρ. Αὐτὸς βρέθηκε καὶ κάτω ἀπὸ τὸ σταυρό. Σ' αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἐμπιστεύθηκε τὴ μητέρα του. Αὐτὸς ἐπίσης πίστευσε πρῶτος στὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πρῶτος ἀναγνώρισε τὸν ἀναστάντα Κύριο στὴ λίμνη τῆς Γαλιλαίας. Καὶ δὲν ἁρμόζει, νομίζουμε, νὰ εἰποῦμε, ὅτι ὁ Πέτρος τὸν ἔβλεπε μὲ συμπάθεια. Ὁ Ἰωάννης εἶνε ἄξιος θαυμασμοῦ, ὄχι συμπαθείας.

Κατὰ τὸν ἅγιο Κύριλλο Ἀλεξανδρείας ὁ Πέτρος ρώτησε γιὰ τὸν Ἰωάννη ἀπὸ περιέργεια, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔλαβε τὴν ἀναμενομένη ἀπάντησι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν φαίνεται ὀρθή. Τὸ ὅτι ὁ Πέτρος δὲν ἔλαβε τὴν ἀναμενομένη ἀπάντησι, αὐτὸ δὲν εἶνε ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι ἡ ἐρώτησι ἦταν ἀπὸ περιέργεια. Ἡ ἐρώτησι τῶν ἀποστόλων, *«Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ;»*, δὲν ἦταν ἀπὸ περιέργεια, ἀλλ' ἀπὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη γιὰ τὸ Ἔθνος τους. Καὶ ὅμως ὁ Κύριος δὲν ἔδωσε τὴν προσδοκωμένη ἀπάντησι, ἀλλ' εἶπε στοὺς ἀποστόλους, *«Οὐχ ὑμῶν*

ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ καιρούς, οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ» (Πράξ. α' 6, 7). Τὸ πνεῦμα περιεργείας κατακρίνεται. Ὁ Παῦλος κατακρίνει τοὺς *«περιεργαζομένους»* (Β' Θεσ. γ' 11) καὶ *«περιέργους»* (Α' Τιμ. ε' 13). Ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴ γνωστὴ κατανυκτικὴ προσευχὴ τοῦ ἁγίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου λέγει: *«Πνεῦμα ἀργίας, περιεργείας καὶ ἀργολογίας μή μοι δῷς, Κύριε»*. Ἦταν ὁ ἀπόστολος Πέτρος πνεῦμα περιεργείας; Γιὰ πρόσωπο τόσο ὑψηλῆς περιωπῆς ἀδυνατοῦμε νὰ δεχθοῦμε τέτοια ἄποψι.

Ὀρθή, νομίζουμε ἐμεῖς, εἶνε ἡ γνώμη τοῦ μεγαλυτέρου πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τελειοτέρου ἑρμηνευτοῦ τῆς Γραφῆς, τοῦ Χρυσοστόμου. Κατὰ τὸ Χρυσόστομο ὁ Πέτρος ρώτησε τὸν Κύριο γιὰ τὸν Ἰωάννη μὲ κίνητρο τὴ μεγάλη ἀγάπη του πρὸς αὐτόν. Ἤδη εἴπαμε, ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ ἀπόστολοι συνδέονταν μεταξύ τους μὲ πολὺ στενὸ σύνδεσμο. Ὁ Κύριος δὲν ἀπάντησε στὴν ἐρώτησι τοῦ Πέτρου, ὅπως δὲν ἀπάντησε καὶ στὴν ἐρώτησι τῶν ἀποστόλων περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς βασιλείας στὸν Ἰσραήλ. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπέδωσε ὁ Κύριος στὸν Πέτρο φρόνημα καὶ κίνητρο περιεργείας.

Ὁ Πέτρος μὲ τὴν ἐρώτησί του ἔδειξε τὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὸν Ἰωάννη. Ὅπου ἀγάπη πρὸς τὸν ἄλλον ἄνθρωπο, ἐκεῖ καὶ ἐνδιαφέρον. Καὶ ὅπου ἔλλειψι ἀγάπης, ἐκεῖ καὶ ἀδιαφορία. Τὸ παράδειγμα τοῦ Πέτρου μᾶς διδάσκει ἀγάπη καὶ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν συνάνθρωπο. Ἂν κάποιος δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν ἄλλον ἄνθρωπο, εἶνε δυνατὸ νὰ ὀνομάζεται χριστιανός, ἀλλ' εἶνε ἀδύνατο νὰ ε ἶ ν ε χριστιανός. Γιὰ νὰ εἴμεθα ὄνομα καὶ πρᾶγμα χριστιανοί, πρέπει ποικιλοτρόπως νὰ ἐνδιαφερώμεθα γιὰ τοὺς συνανθρώπους, καὶ ἰδίως ν' ἀγωνιοῦμε γιὰ τὴ σωτηρία τους, νὰ ὁμιλοῦμε σ' αὐτοὺς γιὰ τὸ Θεὸ καὶ στὸ Θεὸ γι' αὐτούς, καὶ νὰ τοὺς βοηθοῦμε στὴν πνευματικὴ ζωή, τὴν προϋπόθεσι τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ στὴν ὑλικὴ ζωή, ἂν ὑπάρχῃ σ' ἐκείνους ἀνάγκη καὶ σ' ἐμᾶς δυνατότης. Ὁ Πέτρος δὲν ἐνδιαφέρθηκε μόνο γιὰ τὸν Ἰωάννη. Ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα γενικῶς, γιὰ τοὺς ἐγγὺς καὶ γιὰ τοὺς μακράν. Ἐμεῖς, ποὺ δὲν εἴμεθα ἀπόστολοι ἀπεσταλμένοι στὰ ἔθνη, ἂς ἐνδιαφερώμεθα γιὰ τοὺς ὀλίγους, τοὺς οἰκείους, τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους, καὶ ἄλλα πρόσωπα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐρχόμεθα σὲ ἐπικοινωνία. Ἂς ἀγωνιοῦμε ὅμως καὶ γιὰ τοὺς πολλούς, τὸν κόσμο ὁλόκληρο. Ἡ ἀγωνία γιὰ τὴ σωτηρία μας, ἀλλὰ καὶ τὴ σωτηρία ὅλων τῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ μᾶς συνέχῃ.

Στίχ. 22-23: ***«Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σέ; Σὺ ἀκολούθει μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνῄσκει. Καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνῄσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σέ;»***.

Τὸ ***«μένω»*** σημαίνει «ζῶ». Τὸ ***«ἐξῆλθεν ὁ λόγος»*** σημαίνει «διαδόθηκε ὁ λόγος».

Μεταφράζουμε: *«Τοῦ λέγει ὁ Ἰησοῦς: "Ἐὰν θέλω αὐτὸς νὰ ζῇ ἕως ὅτου ἐπανέλθω, τί σ' ἐνδιαφέρει; Σύ ἀκολούθησέ με". Διαδόθηκε δὲ στοὺς ἀδελφοὺς αὐτὸς ὁ λόγος, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος δὲν πεθαίνει. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως δὲν εἶπε σ' αὐτόν* (τὸν Πέτρο), *ὅτι δὲν πεθαίνει, ἀλλ'* (ὑποθετικῶς εἶπε), *"Ἐ ὰ ν θέλω αὐτὸς νὰ ζῇ ἕως ὅτου ἐπανέλθω, τί σ' ἐνδιαφέρει;"».*

Τὸ ***«μένω»*** σημαίνει «ζῶ», ὅπως καὶ στὸ ιβ' 34. Καὶ ἡ φράσι, ***«Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν»*** σημαίνει: Ἐὰν αὐτὸς θέλω νὰ ζῇ, νὰ μὴ πεθάνῃ, νὰ ἐξαιρεθῇ ἀπὸ τὸ θάνατο, τὸν ὁποῖον ὑφίστανται γενικῶς οἱ ἄνθρωποι. Ἀλλὰ μὲ τὴ φράσι ***«ἕως ἔρχομαι»*** ἄλλοι ἐννοοῦν, ὅτι ὁ Ἰωάννης θὰ ζοῦσε ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ Κύριος κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου νὰ τὸν παραλάβῃ. Ἄστοχη ἑρμηνεία, διότι καὶ ὁ Πέτρος ἔζησε μέχρι ν' ἀποθάνῃ, καὶ ὅλοι ζοῦν μέχρι ν' ἀποθάνουν.

Κατ' ἄλλη γνώμη ὁ Κύριος ἔρχεται κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου γι' αὐτοὺς μόνο ἀπὸ τοὺς δικούς του, οἱ ὁποῖοι πεθαίνουν μὲ φυσικὸ θάνατο, ὄχι καὶ γι' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι πεθαίνουν μὲ μαρτυρικὸ θάνατο. Θὰ ἐρχόταν δηλαδὴ ὁ Κύριος στὸν Ἰωάννη, ποὺ θὰ πέθαινε μὲ φυσικὸ θάνατο, καὶ δὲν θὰ ἐρχόταν στὸν Πέτρο, ποὺ θὰ πέθαινε μὲ μαρτυρικὸ θάνατο. Ἀστοχώτερη αὐτὴ ἡ ἑρμηνεία, ἡ ὁποία θέτει τὸ φυσικὸ θάνατο ὑπεράνω τοῦ μαρτυρικοῦ. Ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος ὀλίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μαρτύριό του δὲν εἶδε τὸν Ἰησοῦ; Καὶ τὴ στιγμὴ τοῦ λιθοβολισμοῦ δὲν προσευχόταν στὸν Κύριο Ἰησοῦ νὰ δεχθῇ τὸ πνεῦμα του; (Πράξ. ζ' 55-56, 59).

Κατ' ἄλλη γνώμη μὲ τὴ φράσι ***«ἕως ἔρχομαι»*** ἐννοεῖται, ὅτι ὁ Ἰωάννης θὰ ζοῦσε, ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ Κύριος νὰ κάνῃ κρίσι, νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τῶν Ρωμαίων τὸ ἔτος 70. Καὶ αὐτὴ ἡ ἑρμηνεία εἶνε ἄστοχη. Διότι μέχρι τὸ 70 ἔζησαν καὶ ἄλλοι, ὁ δὲ Ἰωάννης δὲν ἔζησε μόνον ἕως τότε, ἀλλὰ καὶ ἔπειτα ἐπὶ δεκαετίες.

Ὀρθὴ εἶνε ἡ ἑρμηνεία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ φράσι ***«ἕως ἔρχομαι»*** σημαίνει τὸν ἐρχομὸ τοῦ Κυρίου κατὰ τὴ δευτέρα παρουσία. Καὶ συνεπῶς ὁ Κύριος λέγει στὸν Πέτρο: Ἐὰν θέλω ὁ Ἰωάννης νὰ ζῇ μέχρι νὰ

ἔλθω πάλι, μέχρι τὴ δευτέρα παρουσία, ***«τί πρός σέ;»***, *τί σ' ἐνδιαφέρει;* Σύ, ὅπως σοῦ εἶπα, ***«Ἀκολούθει μοι»***, *Ἀκολούθησέ με.* Φρόντιζε τὰ ἀφορῶντα ἐσένα. Φρόντιζε νὰ ἐκτελῇς τὰ παραγγέλματά μου. Βάδιζε πρὸς τὸ μαρτύριο, ὅπως βάδισα ἐγώ. Γίνε μιμητής μου. Καὶ ἄφησε στὸ Θεὸ τὰ ἀφορῶντα τὸν Ἰωάννη. Μὴ ζητῇς νὰ μάθῃς τί θὰ συμβῇ σ' αὐτόν.

Πολλὰ πράγματα ἐπιθυμοῦμε νὰ μαθαίνωμε. Ἀλλ' ἂν δὲν μᾶς ἀφοροῦν καὶ δὲν μᾶς ὠφελοῦν, ὁ Κύριος δὲν μᾶς τὰ φανερώνει, τὰ κρατεῖ μυστικά.

Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου γιὰ τὸν Ἰωάννη, ***«Ἐὰν θέλω αὐτὸν μένειν ἕως ἔρχομαι»***, παρεξηγήθηκε ἀπὸ ***«τοὺς ἀδελφούς»***, τοὺς χριστιανοὺς δηλαδή. Διαδόθηκε μεταξὺ αὐτῶν ἡ φήμη, ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν πεθαίνει. Αὐτὴ δὲ ἡ φήμη θὰ γινόταν σκάνδαλο, ὅταν θὰ πέθαινε ὁ Ἰωάννης. Θὰ ἔλεγαν οἱ χριστιανοί: Ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς εἶπε, ὅτι ὁ Ἰωάννης θὰ ζῇ μέχρι τὴ δευτέρα παρουσία, πῶς πέθανε προτοῦ ἔλθῃ ἡ δευτέρα παρουσία; Ὁ Ἰωάννης ὡς θεόπνευστος γνώριζε τὴν ἀληθινὴ ἔννοια τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου γιὰ τὸ πρόσωπό του καὶ διώρθωσε τὴν παρεξήγησι, γιὰ νὰ προλάβῃ τὸ σκανδαλισμὸ ψυχῶν, ὅταν θὰ πέθαινε. Ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ, ***«Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν κλπ.»***, ὅπως δείχνει τὸ ***«Ἐάν»***, εἶνε ὑποθετικός. Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ λόγου εἶνε αὐτή: Ἐάν, Πέτρε, ὑποτεθῇ, ὅτι θέλω ὁ Ἰωάννης νὰ ζῇ μέχρι τὴ δευτέρα παρουσία, τί σ' ἐνδιαφέρει; Ὁ Κύριος λοιπὸν δὲν εἶπε, ὅτι ὁπωσδήποτε δὲν θὰ πεθάνῃ ὁ Ἰωάννης, ἀλλ' ἔκανε ἁπλῶς ὑπόθεσι. Γι' αὐτὸ ἐμεῖς κατὰ τὴ μετάφρασι ὑπογραμμίζουμε τὸ ***«Ἐάν»***.

Καίτοι ὅμως ὁ Ἰωάννης ἔδωσε τὴν ἀληθῆ ἔννοια τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου, χριστιανοὶ ἐξακολούθησαν νὰ παρανοοῦν τὸ λόγο. Καὶ ἔτσι δημιουργήθηκε ἡ παράδοσι, ὅτι ὁ Ἰωάννης στὸν τάφο του στὴν Ἔφεσο δὲν ἦταν νεκρός, ἀλλὰ ζοῦσε κοιμώμενος, καὶ θὰ ζῇ μέχρι τὴ δευτέρα παρουσία, γνωστοποιεῖ δὲ τὴ ζωή του μέσα στὸν τάφο μὲ παλμικὲς κινήσεις τοῦ χώματος τοῦ τάφου προκαλούμενες ἀπὸ τὴν ἀναπνοή του! Νομίζω, λέγει ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, ὅτι εἶνε τελείως περιττὸ ν' ἀσχοληθῇ κανεὶς μὲ τέτοια γνώμη.

Πάντοτε καὶ σήμερα ὑπάρχουν δυστυχῶς χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται εὐσεβεῖς καὶ παρεξηγοῦν λόγια τῆς Γραφῆς καὶ σχηματίζουν ἀντιλήψεις ἐσφαλμένες, νοσηρές, καὶ δυσκόλως πείθονται ν' ἀποβάλουν αὐτὲς τὶς ἀντιλήψεις, ἔστω καὶ ἂν τοὺς διαφωτίζουν ἄνθρωποι εἰδήμονες, ἐγκρατεῖς τῆς Θεολογίας, ἀνώτεροί τους. Ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη δὲν ἀναγνωρίζουν ἀνωτερότητα.

Ὁ ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐξήγησε τὸ λόγο τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ προσώπου του, καὶ ὅμως ὑπῆρξαν χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι δὲν πείσθηκαν, ἀλλ' ἐξακολούθησαν νὰ παρεξηγοῦν τὸ λόγο καὶ νὰ ἰσχυρίζωνται, ὅτι ὁ Ἰωάννης κατέβηκε στὸν τάφο ζωντανὸς καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε ζωντανὸς στὸν τάφο! Καὶ ἀφοῦ ἐκεῖνοι οἱ χριστιανοὶ δὲν πείσθηκαν στὸ θεόπνευστο Ἰωάννη, πῶς ἄλλοι νοσηροὶ καὶ ἰσχυρογνώμονες χριστιανοὶ θὰ πεισθοῦν σὲ εἰδήμονες μέν, ἀλλὰ κατωτέρους τοῦ Ἰωάννου;

Ὄχι δὲ μόνο λόγια τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ λόγια τῶν ἁγίων, παλαιῶν καὶ συγχρόνων, παρανοοῦν μερικοὶ χριστιανοί, καὶ μὲ τὶς ἐσφαλμένες καὶ νοσηρὲς ἀντιλήψεις τους δημιουργοῦν κακὲς ἐντυπώσεις σὲ ὑγιῶς σκεπτομένους χριστιανούς, ἢ μεταδίδουν τὶς ἀντιλήψεις τους καὶ σὲ ἄλλους, καὶ προκαλοῦν πνευματικὴ ζημία στὸ χριστιανικὸ χῶρο. Σύγχρονος ἅγιος, ἀσκητής, ὁ π. Παΐσιος ὁ ἁγιορείτης, εἶπε στὸν ὑποφαινόμενο: Λόγοι μου παρεξηγοῦνται, καὶ μεταδίδονται στὸν κόσμο παραποιημένοι, καὶ στενοχωροῦμαι πολύ, ὥστε νὰ μὴ θέλω νὰ ὁμιλῶ.

Μεγάλη ἡ πνευματικὴ ζημία ἀπὸ νοσηροὺς χριστιανούς. Οἱ δὲ ἐχέφρονες χριστιανοὶ δὲν ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν μόνο τοὺς ἀσεβεῖς, αἱρετικούς, ἀπίστους καὶ πολεμίους τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν καὶ εὐσεβεῖς μὲ ἐσφαλμένες καὶ νοσηρὲς ἀντιλήψεις, «εὐλαβεῖς βλαμμένους», ὅπως τοὺς ὠνόμαζεν ὁ π. Παΐσιος.

Στὸ στίχ. 23 τελειώνει ἡ ἀφήγησι ἡ σχετικὴ μὲ τὸ διάλογο τοῦ Κυρίου μὲ τὸν Πέτρο. Εἶνε δὲ ἄξιο παρατηρήσεως καὶ σημειώσεως, ὅτι ἡ ἀφήγησι γίνεται μὲ τόσο λεπτὸ τρόπο, ὥστε νὰ συνηγορῇ ὑπὲρ τοῦ ὅτι ὁ ἀφηγούμενος ὑπῆρξεν αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυς.

Ἐπίσης, πρέπει νὰ ἐξάρωμε τὸ ἄφθαστο ὕψος τοῦ διαλόγου τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὸν Πέτρο, καθὼς καὶ τοῦ προηγουμένου διαλόγου τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνή. Οἱ δύο διάλογοι, στοὺς ὁποίους, ἐκτὸς ἄλλων θαυμασίων χαρακτηριστικῶν, διαλάμπει ἡ ψυχολογικὴ ἀλήθεια, εἶνε ἐξαισίως ὄμορφοι καὶ συγκινητικοί, εἶνε ἄφθαστα ἀριστουργήματα τοῦ λόγου, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ὑπῆρχαν, ἂν ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶχεν ὄντως ἀναστηθῆ καὶ συνομιλήσει μὲ τὴ Μαρία καὶ τὸν Πέτρο. Ὡραίους λόγους καὶ διαλόγους βρίσκουμε καὶ ἔξω ἀπὸ τὴ Γραφή, στὴ θύραθεν γραμματεία. Ἀλλὰ τόσο ὡραίους καὶ σπουδαίους, ὅσο στὴ Γραφή, δὲν βρίσκουμε.

Ὁ Ἰωάννης μάρτυς τῶν ἔργων τοῦ Ἰησοῦ καὶ συγγραφεὺς τοῦ Εὐαγγελίου

Στίχ. 24-25: ***«Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ γράψας ταῦτα, καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτόν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία. Ἀμήν».***

Τὸ ***«οἴδαμεν»*** σημαίνει *«γνωρίζουμε, ἔχουμε τὴ συνείδησι»*. Τὸ ***«ἅτινα»*** εἶνε ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία «ὅστις, ἥτις, ὅ,τι» σὲ γένος οὐδέτερο, ἀριθμὸ πληθυντικό, καὶ σημαίνει *«τὰ ὁποῖα»*. Τὸ δὲ ***«οἶμαι»*** σημαίνει *«νομίζω»*.

Μεταφράζουμε: *«Αὐτὸς εἶνε ὁ μαθητής, ποὺ δίνει μαρτυρία γι' αὐτά, καὶ ἔγραψε αὐτά, καὶ ἔχουμε τὴ συνείδησι, ὅτι ἡ μαρτυρία του εἶνε ἀληθινή. Ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄλλα πολλά, ποὺ ἔκανε ὁ Ἰησοῦς, ποὺ ἐὰν γραφοῦν ἕνα πρὸς ἕνα, νομίζω, ὅτι οὔτε ὁλόκληρος ὁ κόσμος θὰ χωρέσῃ τὰ γραφόμενα βιβλία. Ἀμήν»*.

Γιὰ τὴν προέλευσι τῶν δύο τούτων στίχων ὑπάρχει, ὄχι ἁπλῶς διχογνωμία, ἀλλὰ πολυγνωμία. Ἄλλοι ἀποδίδουν αὐτοὺς στὸ συγγραφέα τοῦ ὅλου Εὐαγγελίου. Ἄλλοι θεωροῦν, ὅτι μόνον ἡ φράσι ***«οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ»*** δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ συγγραφέα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄλλοι τὸν μὲν στίχ. 24 ἀποδίδουν στὸν εὐαγγελιστή, τὸν δὲ στίχ. 25 θεωροῦν μεταγενέστερη παρεμβολή. Ἄλλοι θεωροῦν, ὅτι ἀμφότεροι οἱ στίχοι εἶνε παρεμβολή. Καὶ ἄλλοι ἀποδίδουν αὐτοὺς στὸ συγγραφέα τοῦ κεφ. κα΄, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτοὺς δὲν εἶνε ὁ Ἰωάννης. Ὁ δὲ Δαμαλᾶς θεωρεῖ τοὺς δύο στίχους μαρτυρία τῶν μαθητῶν στὴν Ἔφεσο καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου γιὰ τὴ γνησιότητα τοῦ Εὐαγγελίου. Τὴν πολυγνωμία γέννησε ὁ ὀρθολογισμός. Ἐμεῖς πιστεύουμε στὴ γνησιότητα τῶν δύο στίχων, ὅπως ἡ Ἐκκλησία. Ὑπάρχουν βεβαίως ὡρισμένες δυσκολίες στοὺς δύο στίχους, ἀλλ' ὅπως θὰ φανῇ κατὰ τὴν ἑρμηνεία, οἱ δυσκολίες δὲν εἶνε ἀνυπέρβλητες. Ἀνυπέρβλητος εἶνε ὁ ἐγωισμὸς θεολόγων, οἱ ὁποῖοι θέτουν τὶς γνῶμες τους ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶνε *«στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»* (Α΄ Τιμ. γ΄ 15).

«Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ γράψας ταῦτα». Ἡ ἀντωνυμία ***«οὗτος»*** σ' αὐτὴ τὴ φράσι ἔχει ἔμφασι καὶ συνδέει μὲ τὰ προηγουμένως λεχθέντα γιὰ τὸν Ἰωάννη κατὰ τὴν ἑξῆς ἔννοια: *«Ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος»*, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς

εἶπε, «*Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι*» (στίχ. 23), ὁ μαθητὴς ὁ ἀγαπημένος καὶ ἐπιστήθιος (στίχ. 20), ***«οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων κλπ.»***, αὐτὸς εἶνε ὁ μαθητής, ὁ ὁποῖος δίνει μαρτυρία γιὰ τὰ περιεχόμενα στὸ Εὐαγγέλιο, καὶ αὐτὸς εἶνε ὁ συγγραφεὺς τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ Ἰωάννης δηλαδή.

Ἄξιο παρατηρήσεως, ὅτι τὸ κείμενο δὲν λέγει, «ὁ γράψας ταῦτα καὶ μαρτυρῶν περὶ τούτων», ἀλλὰ λέγει ἀντιστρόφως, ***«ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ γράψας ταῦτα»***. Ἡ πρόταξι τῆς λέξεως ***«μαρτυρῶν»***, χρόνου ἐνεστῶτος, τῆς λέξεως ***«γράψας»***, χρόνου ἀορίστου, σημαίνει, ὅτι οἱ ἐν λόγῳ δύο στίχοι 24-25 προστέθηκαν στὸ Εὐαγγέλιο ὡς ὑποσημείωσι, ἐνῷ ἀκόμη ὁ Ἰωάννης ἦταν ζῶν καὶ ἐξακολουθοῦσε νὰ δίνῃ μαρτυρία γιὰ ὅσα ἔγραψε στὸ Εὐαγγέλιο. Καὶ ἀφοῦ ὁ Ἰωάννης ἦταν ζῶν κατὰ τὴν προσθήκη στὸ Εὐαγγέλιο τῶν δύο στίχων, δὲν εἶνε δυνατὸ παρὰ ἡ ὑποσημείωσι καὶ προσθήκη νὰ ἔγινε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ συγγραφέα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸν Ἰωάννη.

Στὴ φράσι τοῦ στίχ. 24, ***«καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ»***, ὁ πληθυντικὸς ***«οἴδαμεν»*** δημιουργεῖ δυσκολία στοὺς ἑρμηνευτάς, μάλιστα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἑνικὸ ***«οἶμαι»*** τοῦ στίχ. 25. Κατὰ μία γνώμη ὡς ὑποκείμενο τοῦ ***«οἴδαμεν»*** ἐννοοῦνται πολλὰ πρόσωπα ἐκπροσωποῦντα τὴν Ἐκκλησία. Δι' αὐτῶν δὲ τῶν προσώπων ἡ Ἐκκλησία βεβαιώνει, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἶνε ἀληθινή. Ἀλλ' ἀφοῦ εἶνε δεδομένο, ὅτι οἱ συγγραφεῖς τῆς Γραφῆς εἶνε θεόπνευστοι, χρειαζόταν νὰ βεβαιώσῃ ἡ Ἐκκλησία, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἶνε ἀληθινή; Δὲν εἶνε αὐτονόητο, ὅτι ἡ μαρτυρία του εἶνε ἀληθινή; Ἡ Ἐκκλησία εἶνε «*στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας*» ὄχι μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι βεβαιώνει τὴ θεοπνευστία τῶν συγγραφέων τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι ξεχώρισε τὰ γνήσια βιβλία ἀπὸ τὰ νόθα, εἶπε ποιά εἶνε βιβλία τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ ἑρμηνεύει αὐτὰ ἀπλανῶς, ἀλαθήτως, διότι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα μένει στὴν Ἐκκλησία «*εἰς τὸν αἰῶνα*» (ιδ' 16) καὶ ὁδηγεῖ αὐτὴν «*εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν*» (ιστ' 13).

Ὀρθὴ θεωροῦμε τὴ γνώμη, ὅτι ὑποκείμενο καὶ τοῦ πληθυντικοῦ ***«οἴδαμεν»*** καὶ τοῦ ἑνικοῦ ***«οἶμαι»*** εἶνε ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο, ὁ Ἰωάννης. Ὁ Ἰωάννης ὁμιλεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του ὡς περὶ ἄλλου προσώπου, ὅπως ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅταν λέγῃ, «*Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων... ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ*» (Β' Κορ. ιβ' 2). Ἐπίσης ὁ Ἰωάννης χρησιμοποιεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ ἑνικὸ καὶ πληθυντικό, ὅπως ὁ

Παῦλος, ὅταν λέγῃ, *«Ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω»* (Γαλ. α' 9). Ὁ πληθυντικὸς ***«οἴδαμεν»*** εἶνε στὸ ὕφος τοῦ Ἰωάννου, ὅπως φαίνεται στὸ Α' Ἰωάν. ε' 18, 19, 20. Λέγοντας δὲ ὁ Ἰωάννης γιὰ τὸν ἑαυτό του, ***«καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ»***, ἐννοεῖ, ὅτι γνωρίζει ἐκ πείρας καὶ ἔχει τὴ συνείδησι, ὅτι αὐτά, ποὺ κηρύττει καὶ ἔγραψε στὸ Εὐαγγέλιο, εἶνε ἀληθινά, διότι ὑπῆρξεν αὐτήκοος μάρτυς τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ αὐτόπτης μάρτυς τῶν θαυμάτων αὐτοῦ καὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ μετὰ τὸ θάνατο, καὶ νέων θαυμάτων καὶ πολλῶν τεκμηρίων, διὰ τῶν ὁποίων βεβαιωνόταν ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, ἡ ἀνάστασι καὶ ἡ θεότης. Ὁ ἐδῶ λόγος τοῦ Ἰωάννου ***«καὶ οἴδαμεν κλπ.»*** ὑπενθυμίζει τὸν ὅμοιο λόγο του γιὰ τὸ θαῦμα τῆς ἐκροῆς αἵματος καὶ ὕδατος ἀπὸ τὴ λογχισμένη πλευρὰ τοῦ Ἐσταυρωμένου: *«Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία, κἀκεῖνος οἶδεν* (=ναί, ἐκεῖνος ἔχει τὴ συνείδησι), *ὅτι ἀληθῆ λέγει»* (ιθ' 35).

«Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς». Ὡς παντοδύναμος καὶ πανάγαθος Θεὸς ὁ Ἰησοῦς ἔκανε γιὰ μᾶς πολλά. Πόσα ἀκριβῶς, εἶνε ἀδύνατο νὰ εἰποῦμε. Ὁ Ἰησοῦς ἔκανε περισσότερα ἀπὸ ὅσα θὰ περιμέναμε καὶ θὰ φανταζόμασταν. Μὲ μία λέξι, ἔκανε ἀναρίθμητα. Γέμισε τὴν Παλαιστίνη μὲ οὐράνια ρήματα, ρήματα ζωῆς αἰωνίου, καὶ μὲ θεῖα σημεῖα, θαύματα ὑπερθαύμαστα, μὲ τὰ ὁποῖα εὐεργετοῦνταν ἄνθρωποι καὶ βεβαιωνόταν ἡ διδασκαλία του. Γιὰ τὰ λόγια του λογικοὶ ἄνθρωποι εἶπαν: *«Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος»* (ζ' 46). Καὶ γιὰ τὰ θαύματά του ἄνθρωποι, ποὺ δὲν εἶχαν χάσει τὴ δύναμι τοῦ θαυμασμοῦ, εἶπαν: *«Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ»* (Ματθ. θ' 33). Τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ἄφθαστα, διότι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶνε ἁπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ ἐνυπόστατος Λόγος, ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος. Τὸ φαινόμενο Ἰησοῦς εἶνε μοναδικό, διότι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ἡ ἐνυπόστατη Δύναμις, ὁ Παντοδύναμος, *«ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός»* (Ἰὼβ ε' 9, θ' 10).

Ὅ,τι εἶπε καὶ ἔπραξεν ὁ Ἰησοῦς ἦταν ἄξιο νὰ καταγραφῆ. Διότι ποτὲ δὲν εἶπε καὶ δὲν ἔπραξε κάτι περιττό. Ὅλα, ὅσα εἶπε καὶ ἔπραξε, ἦταν πρέποντα καὶ σοβαρά. Καὶ ὁ πλέον μικρὸς λόγος τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ἀνώτερος ἀπὸ ὅ,τι θὰ μποροῦσε νὰ εἰπῆ φιλόσοφος. Ἡ φιλοσοφία δὲν ἔλυσε κανένα μεταφυσικὸ πρόβλημα καὶ εἶνε πλήρης πλανῶν. Φιλόσοφος μάλιστα εἶπε, ὅτι ἡ φιλοσοφία εἶνε ἡ ἱστορία τῶν πλανῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Οἱ πιστοὶ θὰ προτιμοῦσαν νὰ ἀπολε-

σθοῦν ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ συγγράμματα τοῦ κόσμου, παρὰ ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο, γιὰ νὰ μὴ εἰποῦμε ἕνας στίχος μὲ λόγο τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὡς πρὸς τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ, τὰ ποικίλα, εὐεργετικὰ καὶ ἀναρίθμητα, καὶ ἕνα μόνο, καὶ μάλιστα τὸ μικρότερο, ἀφοῦ εἶνε ὑπέρβασι τῶν φυσικῶν νόμων, εἶνε ἀρκετὸ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος τὸ τέλεσε μὲ τὴ δύναμί του, εἶνε Θεός. Καίτοι δὲ τὰ λόγια καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ ἔχουν τόσο μεγάλη σημασία καὶ θὰ θέλαμε νὰ καταγραφοῦν ὅλα, ἐν τούτοις ὀλίγα κατεγράφησαν, ἐπιλεκτικῶς καὶ ἐνδεικτικῶς, τὰ σημαντικώτερα καὶ τὰ λαμπρότερα.

Ἂν καταγράφονταν ὅλα, ἕνα-ἕνα λεπτομερῶς, ὄχι γενικῶς καὶ συνοπτικῶς, ***«οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία»***, *νομίζω, ὅτι οὔτε ὁλόκληρος ὁ κόσμος θὰ χωροῦσε τὰ γραφόμενα βιβλία,* λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς μὲ σχῆμα λόγου ὑπερβολῆς. Χρησιμοποιεῖ καὶ ἡ Γραφὴ λόγους ὑπερβολῆς, ὅταν π.χ. λέγῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ὑποσχέθηκε στὸν Ἀβραάμ, ὅτι θὰ πληθύνῃ τοὺς ἀπογόνους του ὅπως τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας (Γεν. ιε΄ 5, ιγ΄ 16, κβ΄ 17, Ἑβρ. ια΄ 12). Ἐδῶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐκφράζεται μὲ ὑπερβολή, γιὰ νὰ δείξῃ καὶ νὰ τονίσῃ τὸ μέγα καὶ ἀναρίθμητο πλῆθος τῶν λόγων καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ὑπερβολικὴ πρὸς ἐμᾶς ἀγάπη του, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἐνήργησε γιὰ μᾶς ὑπερβαλλόντως.

Πόσο οἱ πιστοὶ θὰ θέλαμε ν' ἀκούσωμε ὅλα, μέχρι τελευταίας λέξεως, ὅσα εἶπεν ὁ Χριστὸς δημοσίως καὶ κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὶς προσευχές του ὁλόκληρες νύκτες! Πόσο ἐπίσης θὰ θέλαμε νὰ ἰδοῦμε ὅλα τὰ θαύματά του! Πόσο θὰ θέλαμε νὰ ὑπῆρχαν καὶ τότε οἱ σημερινὲς εὐκολίες ἐκδόσεως βιβλίων, καὶ ἡ δυνατότης μαγνητοσκοπήσεως λόγων καὶ φωτογραφήσεως προσώπων καὶ γεγονότων, ὥστε νὰ διαβάζωμε τόμους τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ, ν' ἀκούωμε μαγνητοφωνημένη τὴ φωνή του, καὶ νὰ βλέπωμε φωτογραφημένη τὴ μορφή του καὶ τὰ θαύματά του!

Μερικοὶ λέγουν: Γιατί ὁ Χριστὸς δὲν ἦλθε στὴν ἐποχή μας, ποὺ ὑπάρχουν τὰ καταπληκτικὰ ἐπιστημονικὰ μέσα ἐπικοινωνιῶν καὶ συγκοινωνιῶν; Ἡ ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα βρίσκεται στὸ Γαλ. δ΄ 4: *«Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ»*. Ὁ Θεὸς κάνει κάθε πρᾶγμα στὸν κατάλληλο καιρό. Καὶ ὁ Χριστὸς ἦλθε, ὅταν ἦλθε ὁ κατάλληλος καιρός, ὅταν δηλαδὴ τὸ ἀπόστημα τῆς ἁμαρτίας ὡρίμασε, ἡ προσδοκία γιὰ τὴν ἔλευσι Λυτρωτοῦ ἔφθασε στὸ ἀποκορύφωμα, στὸν κόσμο ἦλθε ἡ Παρθένος Μα-

ρία καὶ ἄλλα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποίησε ὁ Κύριος, καὶ ὑπῆρχαν καὶ ὡρισμένες ἄλλες συνθῆκες, ὅπως ἡ καταλληλότερη γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦν οἱ οὐράνιες ἀλήθειες καὶ διεθνὴς τότε Ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ ἡ διὰ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἑνότης τοῦ κόσμου, ἡ ὁποία διευκόλυνε τὴ μετάβασι τῶν κηρύκων τοῦ Εὐαγγελίου στὶς διάφορες χῶρες τοῦ κόσμου. Σ' ὅσους ἐρωτοῦν, γιατί ὁ Χριστὸς δὲν ἦλθε στὴ δική μας ἐποχή, ἀπαντοῦμε καὶ τοῦτο, ὅτι, ἂν ἐρχόταν σήμερα, ἡ ἀνθρωπότης εἴκοσι αἰώνων πρὶν ἀπὸ μᾶς δὲν θὰ γνώριζε τὴν εὐλογία τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐπὶ πλέον λέγουμε καὶ τοῦτο: Ἂν εἶχαν καταγραφῆ ὅλα τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ σὲ πολλοὺς τόμους, πόσοι θὰ διάβαζαν αὐτοὺς τοὺς τόμους; Λακωνικὸ βιβλίο εἶνε τὸ Εὐαγγέλιο. Ἀλλὰ πόσοι τὸ διαβάζουν;

Καὶ σήμερα, ποὺ οἱ ἐργάτες τοῦ Εὐαγγελίου κινοῦνται μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα μέσα συγκοινωνίας, καὶ ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ μεταδίδεται μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας, πόσοι ἔχουν τὸ ζῆλο ν' ἀκούουν τὸ κήρυγμα; Ὅταν κανεὶς ἀνοίξῃ τὸ στόμα του, γιὰ νὰ εἰπῇ μερικὰ χριστιανικὰ λόγια, τοῦ λέγουν εἰρωνικῶς: Κήρυγμα θὰ μᾶς κάνῃς; Πολὺ ὀλίγοι ἔχουν ζῆλο γιὰ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, προφορικὸ καὶ γραπτό. Οἱ ἄλλοι, οἱ πλεῖστοι, οὔτε ἀπὸ περιέργεια δὲν ἀνοίγουν τὸ Εὐαγγέλιο, τὸ ὁμολογουμένως κορυφαῖο ὅλων τῶν βιβλίων, γιὰ νὰ ἰδοῦν τί λέγει ὁ Χριστός, τὸ ὁμολογουμένως καταπληκτικώτερο πρόσωπο, ποὺ πέρασε ἀπὸ τὸν πλανήτη. Δυστυχεῖς ὅσοι ἄκουσαν γιὰ Θεό, ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ὁμιλεῖ μέσα ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο, καὶ δὲν ἔχουν οὔτε τὴν περιέργεια ν' ἀνοίξουν τὸ Εὐαγγέλιο. Συνέφερε σ' αὐτοὺς νὰ μὴν εἶχαν γεννηθῆ.

Τὸ Εὐαγγέλιο, βιβλίο λακωνικό, δὲν περιέλαβεν ὅλα, ὅσα εἶπε καὶ ἔπραξεν ὁ Ἰησοῦς, περιέλαβεν ὅμως ὅλα, ὅσα εἶνε ἀναγκαῖα, γιὰ νὰ πιστεύωμε στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ καὶ νὰ σῳζώμεθα. Στὸν οὐρανό, λέγουν οἱ ἀστρονόμοι, ὑπάρχουν δισεκατομμύρια δισεκατομμυρίων ἄστρα. Ἀλλὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ βλέπουμε μόνον ἕξι χιλιάδες ἄστρα. Εἶνε ὅμως ἀρκετὰ αὐτά, τὰ ὁποῖα βλέπουμε, γιὰ νὰ καταλάβωμε μαζὶ μὲ τὸ Δαβίδ, ὅτι *«οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα»* (Ψαλμ. ιη' 2). Ἔτσι καὶ τὰ λόγια καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ἀναρίθμητα, ἀλλὰ στὸ Εὐαγγέλιο βλέπουμε σχετικῶς ὀλίγα. Ἀρκοῦν ὅμως αὐτά, ποὺ βλέπουμε στὸ Εὐαγγέλιο, γιὰ ν' ἀπολαύσωμε ὡς ἔκπαγλο θέαμα τὴ δόξα τοῦ Ἰησοῦ καὶ νὰ πιστεύσωμε στὴ θεότητα τοῦ Λόγου καὶ μαζὶ μὲ τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη πλήρεις θαυμασμοῦ νὰ εἰποῦμε: *«Καὶ ἐθεα-*

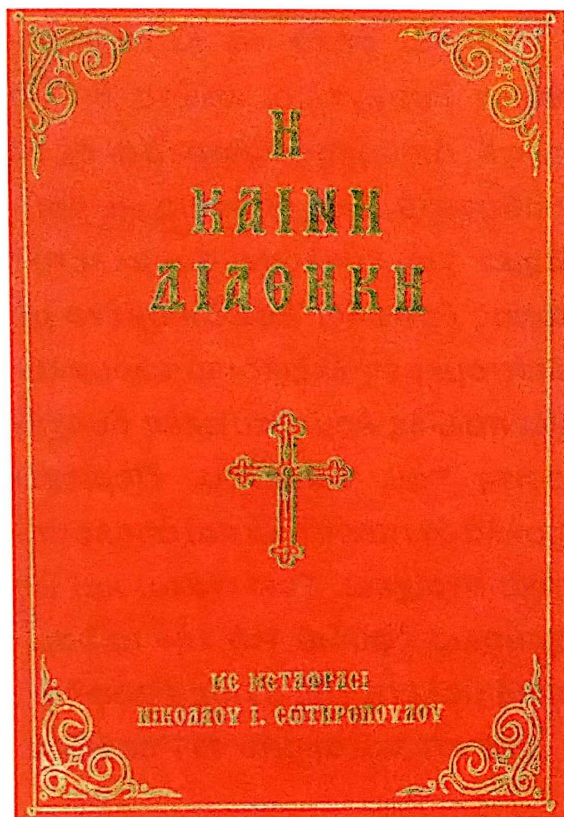
σάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός. Πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας!» (α΄ 14).

Περαίνουμε καὶ σφραγίζουμε τὴν ἑρμηνεία καὶ ἀνάλυσι τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου μὲ δύο λόγους· τὸ λόγο τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ γιὰ τὸν Ἰησοῦ, *«Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου»* (κ΄ 28), καὶ τὸ λόγο τοῦ Ἰησοῦ γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους, *«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον»* (στ΄ 47). Ἡ αἰώνιος ζωή, ποιοτικῶς ἀνώτερη τῆς φυσικῆς ζωῆς σὲ βαθμὸ ἀσύγκριτο, καὶ ποσοτικῶς χωρὶς τέλος, στὴν ἀπέραντη αἰωνιότητα ἐκτεινομένη, παρέχεται σ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πιστεύει καὶ ὁμολογεῖ, μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός.

Σ' αὐτόν, τὸν Κύριό μας καὶ Θεό μας, καὶ Λυτρωτή μας καὶ Σωτῆρα μας, ἀνήκει ἡ τιμή, ἡ δόξα, ἡ προσκύνησι καὶ ἡ λατρεία στοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνες. Ἀμήν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

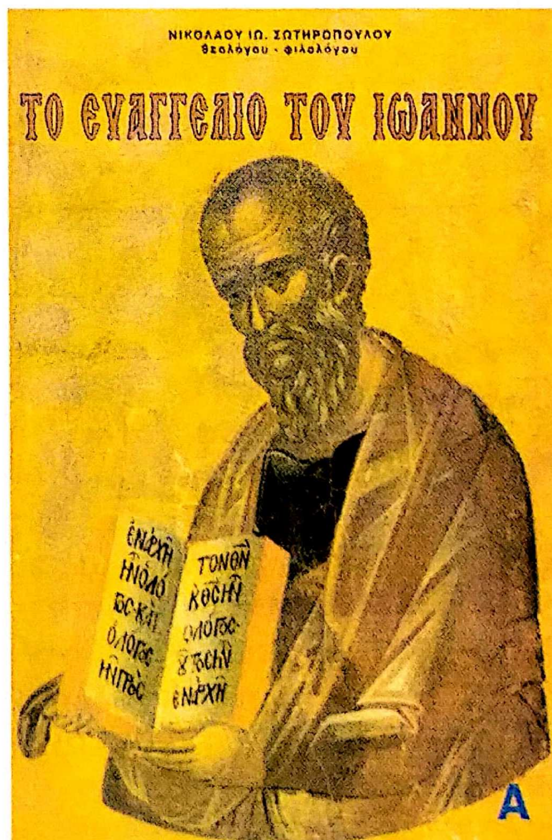

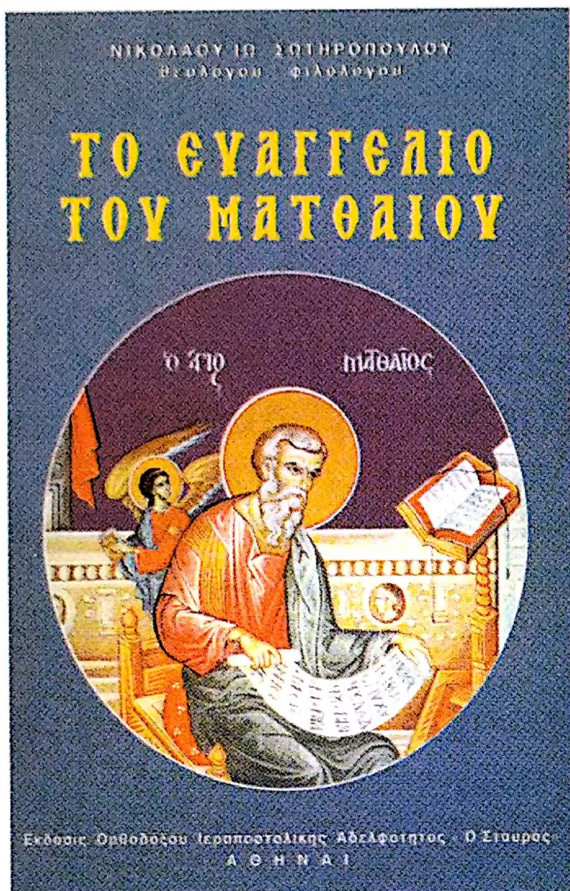
ΜΕΤΑΦΡΑΣΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Ἡ Καινὴ Διαθήκη μὲ μετάφρασι στὴ δημοτικὴ καὶ μὲ πολλὲς πρωτότυπες ἑρμηνεῖες. Τὸ ἔργο ἀποτελεῖται ἀπὸ 1152 σελίδες

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ Α΄

Περιλαμβάνει ἐξήγησι μέχρι τοῦ 7ου κεφ. τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου. Τὰ ὑψηλὰ θεολογικὰ νοήματα γίνονται καταληπτότερα, δύσκολα χωρία ἑρμηνεύονται πρωτοτύπως, πολλὰ διδάγματα προσφέρονται γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωή, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον ἐσφαλμένων ἀντιλήψεων, αἱρέσεων καὶ τῆς ἀθεΐας. Σελίδες 651.

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ

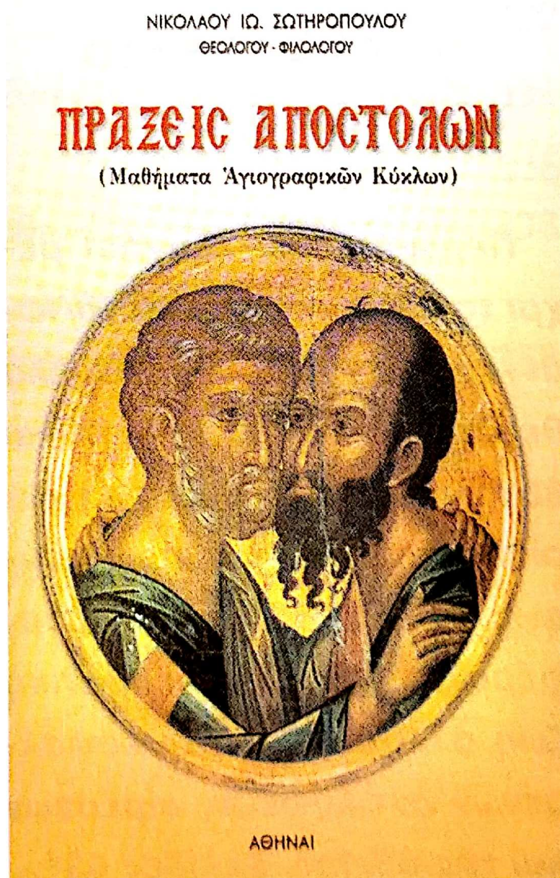
Ἐξηγεῖ ἁπλᾶ τὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, πρῶτο βιβλίο τῆς Κ. Διαθήκης. Διαιρεῖται σὲ 50 μαθήματα. Εἶνε χρήσιμο ὡς βοήθημα γιὰ κύκλους συμμελέτης ἁγίας Γραφῆς. Ἐφωδιασμένο μὲ λεπτομερὲς λεξιλόγιο ἐξομαλύνει πολλὲς ἑρμηνευτικὲς δυσχέρειες τοῦ κειμένου. Περιέχει πολλὰ ἀντιαιρετικὰ καὶ ἀπολογητικὰ στοιχεῖα. Συνιστᾶται καὶ ὡς χρήσιμο ἐφόδιο γιὰ τὴν προσωπικὴ μελέτη τῆς ἁγίας Γραφῆς.

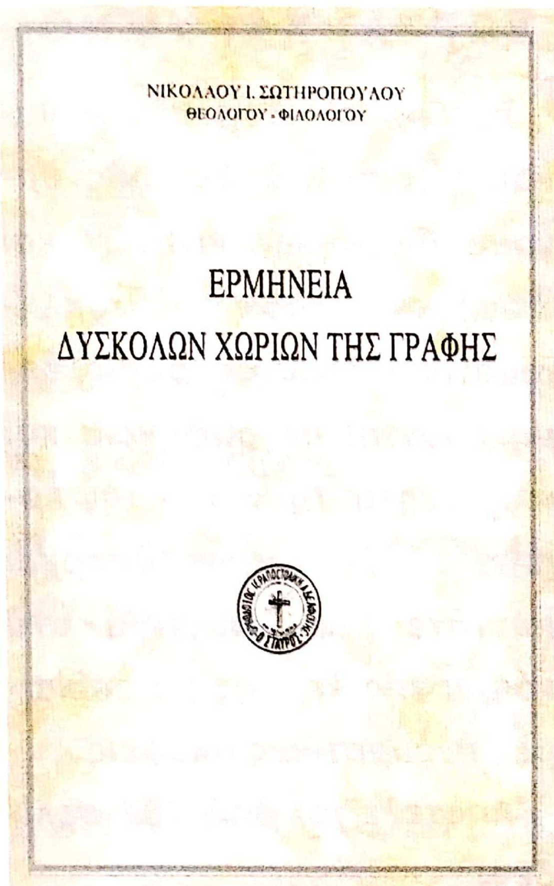
Ἀποτελεῖται ἀπὸ 411 σελίδες.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ βιβλίο τῶν «Πράξεων» εἶνε ἄριστος καθρέπτης γιὰ νὰ βλέπουμε τὶς ἀτέλειες, τὰ μειονεκτήματα καὶ τὰ ἐλαττώματά μας ὡς χριστιανοί, νὰ ἐλεγχώμεθα, νὰ στενάζωμε καὶ νὰ ποθοῦμε ἀλλαγὴ καὶ ἐπιστροφὴ στὴν ζηλευτὴ ζωὴ καὶ δρᾶσι τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Τὸ βιβλίο «Πράξεις Ἀποστόλων», χωρισμένο σὲ 60 μαθήματα, βοηθεῖ τὸν μελετητὴ νὰ ἐμβαθύνῃ στὰ νοήματα τῆς Βίβλου. Εἶνε ἰδιαιτέρως κατάλληλο γιὰ κυκλάρχες καὶ γιὰ κάθε ἐργάτη τοῦ εὐαγγελίου.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 555 σελίδες.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Τόμοι Α΄, Β΄ καὶ Γ΄

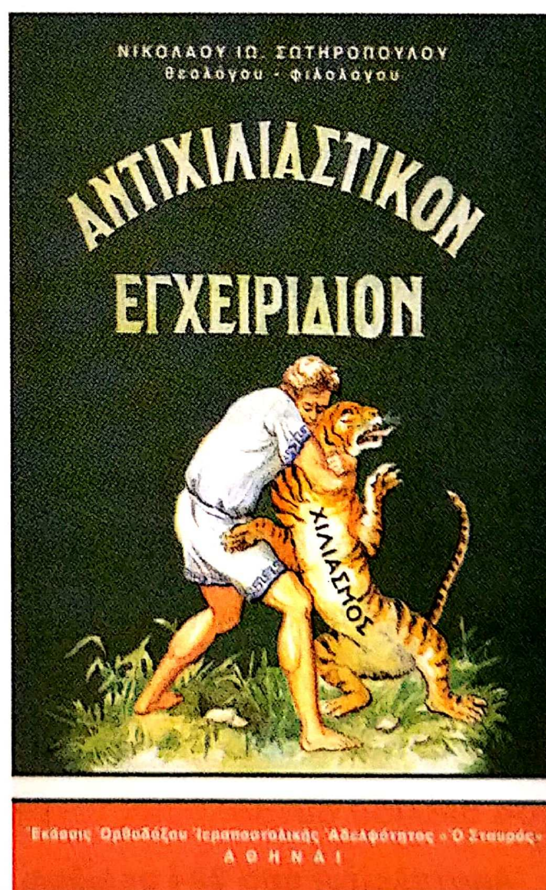
Οἱ τρεῖς αὐτοὶ τόμοι περιλαμβάνουν πρωτότυπες ἑρμηνεῖες μὲ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα σὲ ἕνα πλῆθος ἀπὸ δύσκολα γραφικὰ χωρία. Στὴν ἀρχὴ τοῦ Β΄ τόμου δημοσιεύονται κρίσεις εἰδημόνων.

Οἱ Α΄ καὶ Β΄ τόμοι ἀποτελοῦνται κατὰ μέσον ὅρον ἀπὸ 350 σελίδες. Ὁ Γ΄ τόμος ἀποτελεῖται ἀπὸ 632 σελίδες, καὶ μ' αὐτὸν ὁλοκληρώνεται μία πολυετὴς ἐργασία, γιὰ τὴν ὁποία ἱεράρχαι, λόγιοι κληρικοὶ καὶ ἀκαδημαϊκοὶ διδάσκαλοι τῆς θεολογίας, ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀξία της, ἐκφράζονται μὲ εὐαρέσκεια καὶ ἐκτίμησι.

ΑΝΤΙΧΙΛΙΑΣΤΙΚΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

Στὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς διαπραγματεύεται 26 βασικὰ θέματα, στὰ ὁποῖα ἡ Ὀρθοδοξία διαφέρει ἀπὸ τὸν Χιλιασμό. Τέτοια εἶνε τὰ θέματα «Ἐκκλησία», «Ἱερὰ Παράδοσις», «Ὁ Τριαδικὸς Θεός», «Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ», «Ψυχὴ ἢ πνεῦμα», «Τὰ Μυστήρια», «Παρθένος Μαρία», «Ἅγιοι», «Σταυρός», «Εἰκόνες», «Θαύματα», «Πατρίς», «Ὁ πόλεμος τοῦ Ἀρμαγεδῶνος», «Ἡ χιλιετὴς βασιλεία», «Ὁ Παράδεισος» κ.ἄ. Εἶνε ἕνα εὔχρηστο βοήθημα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῆς αἱρέσεως τοῦ χιλιασμοῦ ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος καὶ τῆς αἱρέσεως τοῦ προτεσταντισμοῦ.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 344 σελίδες.

ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΥΜΝΟΙ

Τὸ βιβλίο «Ἑορταὶ καὶ ὕμνοι» περιέχει ἐκλεκτοὺς ὕμνους διαφόρων κινητῶν καὶ ἀκινήτων ἑορτῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, οἱ ὁποῖοι ἑρμηνεύονται μὲ σαφήνεια καὶ πληρότητα. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἑρμηνεία τῶν ὕμνων ὑπάρχει πάντοτε μία εἰσαγωγὴ στὸ νόημα τῆς ἑορτῆς μὲ ἐπίκαιρες πνευματικὲς σκέψεις.

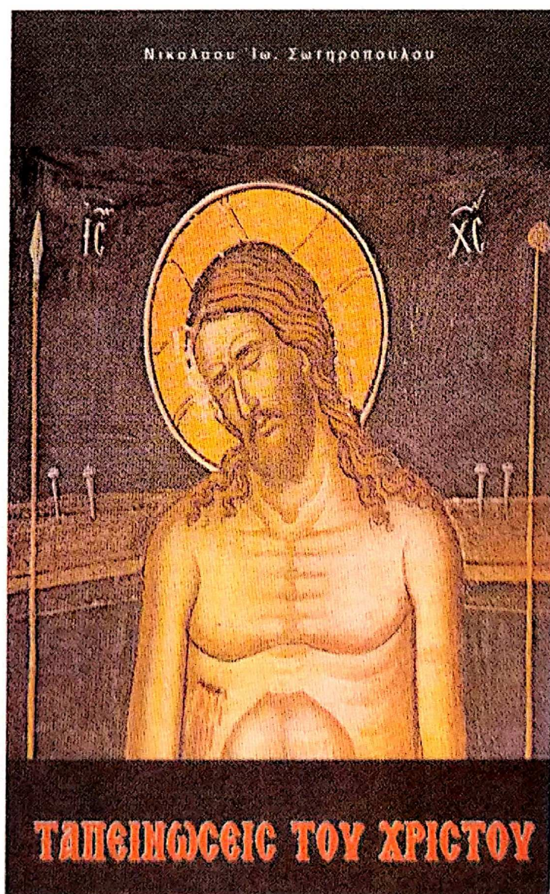
Ἀποτελεῖται ἀπὸ 197 σελίδες.

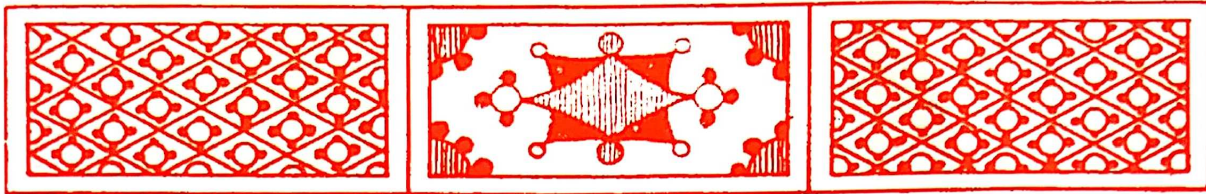
ΤΑΠΕΙΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ὅλη ἡ ἐπὶ γῆς ζωὴ τοῦ Κυρίου ἦταν μιὰ σειρὰ ταπεινώσεων, ποὺ ἄρχισαν ἀπὸ τὴν σάρκωσι γιὰ νὰ κορυφωθοῦν στὴν ἄκρα ταπείνωσι τοῦ σταυροῦ στὸ Γολγοθᾶ. Καὶ ὅλες αὐτὲς οἱ ταπεινώσεις γιὰ ποιόν;...

Ἡ βασικὴ καὶ τόσο διδακτικὴ αὐτὴ ἀλήθεια εἶνε τὸ κέντρο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 224 σελίδες.

9. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΓΙΑΧΒΕ, σελ. 350 - Ἀθῆναι 1998.

10. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΓΙΑΧΒΕ, σελ. 192 - Ἀθῆναι 2006.

11. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ, σελ. 181 - Ἀθῆναι 1994.

12. ΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, μικρὸ σχῆμα (σὲ μετάφρασι) σελ. 640 - Ἀθῆναι 2003.

ΜΙΚΡΑ ΤΕΥΧΗ

1. ΑΓΩΝ ΕΝ ΤΩ͂ ΚΟΣΜΩ͂ (ἔκδ. Γ΄), σελ. 48 - Ἀθῆναι 2004.

2. ΘΕΛΕΙΣ ΝΑ ΣΩΘΗ͂Σ; σελ. 48 - Ἀθῆναι 1994.

3. ΟΥΑΙ ΤΟΙΣ ΔΕΙΛΟΙΣ, σελ. 32 - Ἀθῆναι 1994.

4. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ, σελ. 48 - Ἀθῆναι 2003.

5. Η ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ, σελ. 32 - Ἀθῆναι 2003.

6. ΟΛΙΓΟΙ, σελ. 48 - Ἀθῆναι 2004.

7. ΤΟ ΥΠΕΡΦΥΕΣΤΕΡΟ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ, σελ. 40 - Ἀθῆναι 2004.

8. ΑΝΤΙΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΤΙΚΑ, σελ. 56 - Ἀθῆναι 2004.

9. ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΝΑ ΚΡΙΝΩΜΕ; σελ. 48 - Ἀθῆναι 2004.

10. ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ, σελ. 48 - Ἀθῆναι 2004.

11. Η ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, σελ. 32 - Ἀθῆναι 2006.

12. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ, σελ. 32 - Ἀθῆναι 2008.

13. ΘΑ ΖΗΣΗ͂ Η ΕΛΛΑΣ, σελ. 56 - Ἀθῆναι 2006.

14. Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ, σελ. 32 - Ἀθῆναι 2006.

